NOSOLOGIA METHODICA

SISTENS

MORBORUM CLASSES,

GENERA ET SPECIES,

Juxtà Sydenhami mentem & Botanicorum ordinem.

Auctore FR. BOISSIER DE SAUVAGES,

Regis Conſiliario ac Medico, in Monſpelienſi Univerſitate Medicinæ, olimque Botanices Profeſſore Regio; Academiæ Scientiarum Monſpelienſis, Londinenſis, Upſalienſis, Berolinenſis, Florentinæ, Phyſico-Botanicæ, Suecicæ, Naturæ curioſorum, & Inſtituti Bononienſis Socio.

TOMI TERTII PARS SECUNDA,

Complectens

GENERA ET SPECIES MORBORUM

AD CLASSES IX. & X. PERTINENTIUM.

Nempè

FLUXUS ET CACHEXIAS.

AMSTELODAMI,

Sumptibus FRATRUM DE TOURNES.

M. DCC. LXIII.

CLASSIS NONÆ SYNOPSIS.

FLUXUS.

CHARACTER. Fluxus sunt morbi quorum præcipuum symptoma est exitus insolitus cujusvis fluidi solidive è corpore.

ORDO I. SANGUIFLUXUS est sanguinis, vel sanguinolentæ materiæ ejectio sine alvi fluxu.

I. HÆMORRHAGIA, (*Hémorrhagie*) fluxus sanguinis è naribus.

II. *Hæmoptysis*, (*Hémoptysie*) sanguinis exspectoratio cum tussi sine pyrexiâ acutâ.

III. *Stomacace*, (*Affection scorbutique*) fluxus sanguinis è gingivis sæpiùs fœtidis, putridisve.

IV. *Hæmatemesis*, (*Vomissement de sang*) sanguinis rejectio ex œsophago cum vomitorio conatu.

V. *Hæmaturia*, (*Pissement de sang*) sanguinis, fluidive rubri per vias urinarias emissio.

VI. *Menorrhagia*, (*Perte rouge*) sanguinis per uterum aut vaginam fluxus vitiosus.

VII. *Abortus*, (*Avortement*) fetûs immaturi, sæpiùs cum menorrhagiâ, ex utero exclusio.

ORDO II. ALVIFLUXUS est materierum in primis viis contentarum vitiosa per os aut anum rejectio.

Dividuntur in sanguinolentos & feculentos.

1°. *Alvifluxus sanguinolenti.*

VIII. *Hepatirrhæa*, (*Flux hépatique*) est alvi fluxus per

inferiora ſanguinolentus, nec ater, nec torminoſus.

IX. *Hæmorrhois*, (*Flux hémorrhoïdal*) eſt fluxus cruentus, ex podice, vel recto mariſcis ruptis obſito.

X. *Dyſenteria*, (*Dyſſenterie*) eſt frequens torminoſa, ſæpè teneſmodes, fecum cruentarum per inferiora dejectio.

XI. *Melæna*, (*Maladie noire*) eſt fluidi atri per ſuperiora, vel inferiora frequens rejectio.

2°. *Alvifluxus non ſanguinolenti.*

XII. *Nauſea*, (*Nauſée*) eſt inanis vomendi conatus, & flatus tantùm per os emiſſio; affinis eſt aërifluxibus.

XIII. *Vomitus*, (*Vomiſſement*) ſeu frequens vomitio, eſt palpabilium materierum, non cruentarum facta per os, œſophagumque rejectio frequens.

XIV. *Ileus*, (*Paſſion iliaque*) eſt atroci circa epigaſtrium dolore, ſeu gaſtrodyniâ, alvi conſtipatione, & feculentæ demùm materiæ vomitione, notatus.

XV. *Cholera*, (*Cholera-morbus*) eſt ſyndrome ex vomitu, diarrhœâ & gaſtrodyniâ ſæpè cum ſurarum crampo.

XVI. *Diarrhœa*, (*Diarrhée*) eſt excrementitiorum humorum frequens, vel intempeſtiva dejectio.

XVII. *Cœliaca*, (*Paſſion céliaque*) eſt albeſcentium, aut chilacearum materierum dejectio.

XVIII. *Lienteria*, (*Lienterie*) eſt celer ſtatim à paſtu facta ingeſtorum, vix mutatorum dejectio.

XIX. *Teneſmus*, (*Teneſme*) eſt muci pauci frequens dejectio cum intenſâ dejiciendi cupiditate, & aſſiduo conatu.

ORDO III. SERIFLUXUS, est fluidi cujusvis, sed non sanguinolenti, nec alvini effluxus.

XX. *Ephidrosis*, (*Sueur*) est sudoris quantitate, qualitate, intempestivitate peccantis effluxus.

XXI. *Epiphora*, (*Larmoyement*) est vitiosus ex oculis humoris lacrymalis, sebacei, vel purulenti effluxus.

XXII. *Coryza*, (*Coryze*) est humoris serosi, mucosive è naribus effluxus sine ozænâ, sæpiùs cum gravedine.

XXIII. *Ptyalysmus*, (*Ptyalisme*) est salivæ uberior, frequentiorve rejectio, aut destillatio.

XXIV. *Anacatharsis*, (*Expectoration*) est muci, purisve è pectore facta per os cum tussi rejectio.

XXV. *Diabetes*, (*Diabete*) subita post pastum potulentorum cum magnâ siti, per urinæ vias, emissio.

XXVI. *Enuresis*, (*Incontinence d'urine*) involuntaria, doloris & ardoris expers, mictio.

XXVII. *Dysuria*, (*Ardeur d'urine*) difficilis & dolorifica, sæpiùs ardens, urinæ immissio.

XXVIII. *Pyuria*, (*Pissement de pus*) est purulentæ, albescentis, aut viscido-mucosæ materiei mictio.

XXIX. *Leucorrhœa*, (*Fleurs blanches*) est seroso-flavæ, vel puriformis materiæ ex utero delapsus.

XXX. *Gonorrhœa*, (*Gonorrhée*) est stillicidium fluidi seminalis, vel puriformis ex urethrâ, aut ex vaginâ.

XXXI. *Dyspermatismus*, (*Sorte de stérilité virile*) est tarda, vel debilis seminatio in actu conjugali facta, indeque ad generationem insufficiens.

XXXII. *Galactirrhœa*, (*Ecoulement de lait*) est stillicidium lactis ex mammis.

ORDO IV. Aerifluxus, eſt flatûs, halitûſve vitioſa emiſſio.

De *Nauſeâ* vide Alvifluxus. De *Tuſſi* vide Anhelationes.

XXXIII. *Flatulentia*, (*Ventoſité*) eſt morbus flatuum per inferiora, vel ſuperiora emiſſione frequenti, & borborygmis ſtipatus.

XXXIV. *Ædopſophia*, eſt flatuum per urethram, vaginam, vel uterum emiſſio.

XXXV. *Dyſodia*, (*Puanteur*) eſt myaſmatum fetidorum exhalatio.

Nota. In hiſce morborum characteribus non tradimus eorum definitionem, ut exiſtimant plures Philiatri, qui characterem cum definitione confundunt; ut rectè definiatur quodvis genus, referendum eſt præcipuum ſymptoma, ſed non omittenda alia quorum concurſus ipſum genus conſtituit; in charactere vero quem tradimus, ſufficit præcipuum ſymptoma, cujus ope in datâ claſſi & dato ordine hoc genus ab aliis ſufficienter diſtinguitur.

CLASSIS NONA.

FLUXUS,

SEU

MORBI EVACUATORII.

QUÆ debent intra corpus humanum aliquandiù retineri, ut, quibus destinata sunt usibus, inserviant, si citiùs, frequentiùs, uberiùs quàm par est ejiciantur, vitiosam evacuationem constituunt.

Evacuatio est itaque morbosa, si continenda ad sanitatem utilia, aut tardiùs, rariùs, dato tempore ejicienda, uberiùs, maturiùs, difficiliùs importunè foras amandentur, atque hæc *fluxus* nobis vocantur. Quæ effluunt sunt vel *solida*, ut fetus, secundinæ, vel *peregrina*, ut calculi, insecta, vel *fluida* ordinaria, ut sanguis aut humor; vel *vitiosa*, ut pus, ichor; humores verò sunt vel *excrementitii*, ut fex, urina, sudor; vel *recrementitii*, ut saliva, bilis; vel *reparantes*, ut chilus, lac, semen, vel demùm flatus, &c.

Viæ per quas fiunt evacuationes, sunt vel ordinariæ, ut os, nares, urethra, anus, vel insolitæ, ut vulnus, ulcus.

Morbi evacuatorii dividi possunt in *sanguifluxus*, cruoris effluxu notatos; *serifluxus*, lymphæ,

urinæ, ſudoris, muci, ſimiliſve fluidi evacuatione inſignes; in *alviſluxus*, & demùm *aëriſluxus*, ut in flatulentiâ, &c.

Fluxus ſunt vel activi vel paſſivi. Activi dicuntur quos natura proritat, ſive materiei morbificæ, ſive medicaminis ſtimulo ſollicitata, ſive conſentiat, ſive diſſentiat voluntas; ſic activa eſt fetûs excluſio. Paſſivus eſt fluxus quem potentiæ animatis corporibus propriæ non excitant, qualis eſt fluxus ſanguinis ex vulnere, humoris amnii ex utero, urinæ ex veſicâ, cujus ſphincter eſt reſolutus.

Theoria. Fluidum in veſicâ contentum, effluit quoties vix expultrix quæcumque fuerit, vires quibus intra veſicam retinebatur, ſuperat, adeòque cauſa effluxûs eſt vis expellentis exceſſus ſupra retentricem, ut loqui amant Veteres.

Vires autem quarum actione expelluntur fluida, è ſuis conceptaculis aut vaſis ſunt, vel ex parte fluidorum, vel ex parte vaſorum, & partium adjacentium: fluida enim ſive contenta poſſunt niti in exitum vel ratione 1°. Gravitatis ſuæ; ſic ex recto cadaverum, ex veſicâ paraplegicorum, ex ore ſalivantium, ex vulnere liquida, ſi loci declivitas permittat, propriâ gravitate prorumpunt. 2°. Rarefactionis energiâ, ſic flatus in inteſtinis vel in ventriculo expanſi propriâ elaſticitate, tùm ano, tùm cato exploduntur. 3°. Vi propriâ, ſi quæ continentur animata fuerint, ea poſſunt partim exilire, ut fetus ex utero, inſecta ex œſophago, ano, &c.

Continentia verò poſſunt agere in contenta, eaque foras expellere, 1°. vi muſculari vel voluntariâ, ut vis linguæ & labiorum ſalivam exſpuit, vel naturali, ſive coactâ, ſive ſpontaneâ; ſic

coacta per dolores natura fetum ex utero propellit, spontè verò salivam apposito jucundo cibo in oris cavum prolicit; coactè hydrophobus vicina conspuit; spontè & cum voluptate alvus pigra exoneratur. 2°. Vi elasticâ, si priùs parietes receptaculi continentis fuerint distensi & minuatur orificiorum resistentia, sic puncto tympanitici, ascitici abdomine etiam post mortem, fluida contenta ejiciuntur.

Principia effluxuum frequentissima sunt 1°. in contentis moles adaucta, sic urinæ moles intra sex horas collecta pondere suo molestiam creat, ex quâ ad mictum sollicitamur. 2°. Acrimonia, sic seminis fervidioris stimulus naturam ad ejus emissionem proritat, & calculi in vesicæ collo vellicantis stimulus cogit ad evacuandam sæpiùs vesicam. 3°. incontinentibus vitiosa consuetudo voluntariè acquisita facit ut salivam utilem exspuant melancholici. 4°. Pathema animi lacrymas exprimit in mœstitiâ, urinam in iræ defervescentiâ, feces in terrore, sudorem in summâ angustiâ, vomitionem excitat in abominatione. 5°. Natura quò se vertat nescia & summo periculo pertubata conatus spasmodicos, anomalos exerit, unde vomitus hysterici, spumæ epilepticorum, aliaque similia molimina. 6°. Sensibilitas nimia, sive consueta, sive à phlogosi oriunda ansam præbet conatibus excretoriis, sic inflammatus ventriculus omnia vomitu rejicit etiam blandissima sensibilis nimium, &, ut aiunt, delicatulus, ad nomen rei fœdæ nauseat.

Effluxibus passivis ansam præbent 1°. quæcumque orificia nativa dilatant; sic resoluto ani sphinctere feces effluunt; vel 2°. quæ orificia inassueta cudunt, ut vulnerantia, rodentia, suppurantia.

A verò longè aberrant neoterici qui principium effluxûs passivi, pro causâ effluxûs cujusvis incusant, nec attendunt ex solutione, vel ruptione venæ non necessariò sequi sanguinis effluxum, quod barbitonsoribus ipsis notum est. Sectâ enim venâ sanguis non effluit nisi præmissâ ligaturâ vena sanguine distendatur aut contractione manûs, tussi, vis expellens intendatur.

Diabrosis est erosio vasorum vel receptaculorum facta à causis physicis, ut ab energiâ puris, ichoris, putredinis, sic à diabrosi vasorum pendet puris effluxus.

Rixis seu ruptio est solutio continui facta à pressione mechanicâ contentorum in continentia sive à distensione ab intùs extro vergente, sic crepant claustra abdominis in herniâ ventrali, vasa sanguifera à sanguine congesto rumpuntur, unde hæmorrhagia.

Dieresis est solutio continui à causa mechanicâ extus agente, secante, vulnerante, ut in phlebotomiâ, amputatione, paracenthesi.

Anastomosis est orificiorum nativorum diductio, unde fluxus juvatur, vel augetur; sic intruso cathetere, intrusâ candelulâ diducitur urethra, unde fluxus urinæ vel enuresis.

Diapedesis est diductio fibrarum mutuò decussatarum parietes vasis vel receptaculi constituentium à vi fluidi distendentis; sic vesica suilla per tubum ejus orificio adaptatum, recipiens aquam ex aliquot pedum altitudine superincumbentem, distenditur & per fibrarum intercapedines aqua undique transudat, sic cystis fellea bile vicinum colon inficit, sic fœdus stercoris halitus per intestina in herniosis distensa transudat.

Omnis effluxus vel ſimpliciter *evacuatorius* eſt, vel ſimul *revulſivus*, aſt nunquam *derivativus*. Evacuatorius dicitur quatenus molem fluidorum corporis humani imminuit; *Revulſivus* quatenus ſtipatur conſtrictione aliarum partium è quibus fluidum exprimitur, & ſic minor eſt in vaſis ita contractis fluidi copia quàm fert nativa illorum diameter.

Effluxus evacuatorius cujuſcumque fluidi cæterorum fluidorum molem ſenſim minuit, quia cum omnia corporis vaſa invicem communicent & nitantur in ſui contractionem detracta alicubi fluidi mole & reſiſtentiâ cæteræ partes faciliùs contrahuuntur, & verſus partem minus renitentem ſuum emittunt fluidum uſque ad æquilibrium: ſic detracto per menorrhagiam uterino ſanguine ſanguis pone ſequens ex arteriis hypogaſtricis & ſpermaticis abundantiùs in icterum affluit, nec tantumdem per venas cognomines reſtituitur maſſæ, unde parcior in cor reverſa moles parciùs cuique parti diſtribuitur, hinc minuitur mutua fluidorum & ſolidorum preſſio, minuitur pondus, ſenſus moleſtus ex hac preſſione oriundus, laxantur ſolida, fluida ſi eadem vi protruſa fuerint, faciliùs provolvuntur in ratione imminutæ reſiſtentiæ; hinc plurima in plethoricis commoda: aſt in ſanis vitioſa exſurgit laxitas, debilitas, mentis languor, cutis pallor, frigoris ſenſatio, & mala hinc plurima.

Effluxus revulſorius eſt, ſi quædam pars contracta fluidis ſuis exoneretur, & ſic minori proportione recipiat novum fluidum quàm fert ejus vaſorum conſueta capacitas, ſic *fiſtuloſis* ulceribus veſicæ apertis cum urinâ quâ datâ portâ effluit, ita conſtringitur urethra ut ne minimam

urinæ guttulam transmittat, sic vomitu habituali, ita coarctantur intestina ut quadruplo minorem acquirant diametrum & alvus pertinaci constipatione claudatur, sic in hæmoptysi febrili non rarò frigent & contrahuntur partes extremæ cùm cruor in pulmones saucios uberiùs influit, ille ab artubus revelli videtur.

Praxis. Fluxus sunt vel salubres & critici, vel insalubres & noxii, quod discrimen ex æquâ & justâ Medici pensitatione repetendum est, nec enim omninò insalubris censendus ille qui vires ægri detrahit, nisi tantùm detrahat ut ad superandum morbum & vitam protrahendam non sufficiant, quæ supersunt. Salubris censendus est ille effluxus ex quo rationabiliter sperandum est fore ut gravior morbus avertatur aut auferatur, nulla itaque effluxus quantitas absoluta salubris aut insalubris pronuncianda est cum vel minima debilibus lethalis & maxima robustis, plethoricisque salubris esse queat; Medici prudentis est accuratè perpendere num fluxum intendere & prorogare, num sistere, num verò naturæ committere debeat? quod pro diversis morborum generibus, speciebus & pro diversis ægri circumstantiis variat; in genere effluxus passivos, intempestivos uberiores sistere opus est, criticos, activos, difficiles, parciores, assuetos sæpè juvare & proritare convenit, moderatos activos in robustis cùm non evidentia rationum momenta nos huc vel illuc determinant, satius est naturæ committere; provocant verò effluxus omnia principia superiùs exposita, ut quæ augent fluidi molem, acrimoniam, receptaculi pressionem, erethismum orificii, vel sphincteris laxitatem, debilitatem, hinc verò liquet etiam quibus au-

xiliis sisti vel imminui possint qui sistendi sunt vel imminuendi. Auxilia verò sunt gymnastica, diætetica, chirurgica, vel pharmaceutica; quiete mentis & corporis sedantur omnes effluxus quos musculosa contractio promovet; ast somno sudor & catamenia uberiùs fluunt; positura quæ gravitati liquidi fluxuri velificatur est vitanda ne affluxu liquidi vis expultrix irritetur ulterius.

Alimenta quæ intendunt vitium fluidi, unde fluxus procedit, ut stimulantia, condimenta, spirituosa in hæmorrhagiis activis fugienda, atque vegetabilia parum nutrientia in plethorâ cæteris sunt anteponenda. In effluxibus passivis mira præstant vincula, fasciæ, ligaturæ, turundæ, torcularia si ad originem mali hæc auxilia perveniant, in certis casibus phlebotomiæ revulsivæ, vincturæ nimiùm à Veteribus laudatæ; medicamenta quæ vasorum constrictionem & fluidorum coagulationem inducendo valent effluxus cohibere *adstringentia* nuncupantur. Ea intùs & extùs adhibentur impari successu, feliciùs semper ubi loco affecto immediatè applicantur, infeliciùs cùm eluctanda sunt vasa chilifera, ut ad partem læsam deveniant, maximè si stomachus irritatus & malè se habens ea respuat & ab illis lædatur, quod sæpiùs accidit; astringentia in fluxibus hæmorhagicis passivis tutissima sunt, aqua stiptica D. Matte quâ imbuti plumaceoli vulneribus, naribus, hæmorrhoidibus applicantur, lamina boleti igniarii vulgo *amadou* quæ amputatis, vulneratis partibus feliciter apponitur, lintea carpta quæ recens sectis abscessibus, ulceribus exsiccandis induntur, stupæ pulvere vitrioli, colcotharis, aluminis, sanguinis draconis onustæ, quæ excisis partibus ad cohibendum sanguinem

ſuperimponuntur, *crepitus lupi*, cujus pulvere aſperguntur, huc & nummularia, muſci quercini, uſnæa, geranium Robertianum, millefolium pertinent.

Aſtringentibus tutiora ſunt in fluxibus activis internis, quæ vel naturæ conatus moderantur, ut anodyna, narcotica, ut in dyſenteriâ, teneſmo, vel quæ principium morbi tollunt, ut cathartica in diarrhœis, vel quæ utrumque ſimul præſtant, ut mucilaginoſa in tuſſi, dyſuriâ, teneſmo; tum & abſorbentia, nec non quæ conatus naturæ aliò divertunt & materiem morbificam ab inteſtinis derivant, ut ſudorifica in diarrhœâ ſeroſâ.

Nuper clariſſimus Medicus Univerſitatis Monſpel. Doctor Theophilus de Bordeu inventis Don Solano & Nihell ſua de pulſu critico addidit, & ex pulſu diverſos fluxus præſagiendi modum docuit: contendit ſcilicet, ut fluxus ita & pulſus alios eſſe ſuperiores, alios inferiores; *ſuperior* pulſus ſeu qui fluxus ex naribus, gutture, œſophago &c. prænunciat in morbis acutis, cognoſcitur ex pulſatione ſeu diaſtole identidem duplicatâ ſeu bipartitâ, *Dicrotum* pulſum dixit D. Solano. *Inferior* pulſus denunciat fluxus alvinos, hæmorrhoidales, uterinos, urinoſos &c. & cognoſcitur ex pulſationibus magnitudine & ordine inter ſe inæqualibus cum aliquali ſubſultu; huc pertinet pulſus *inciduus* qui ſudorem præſagit; omnes pulſus critici ſunt evoluti, non contracti, & dividuntur in ſimplices, compoſitos & complicatos, de quibus auctor ipſe conſulatur.

ORDO PRIMUS.

Sanguifluxus.

Sunt illi quorum ſymptoma præcipuum eſt materiæ cruentæ, vel ſanguinolentæ, aut rubræ effluxus.

Pulſus qui ſanguifluxus criticos prænunciat, eſt fortior initio, & magis renitens quàm qui alios fluxus præcedit, vel comitatur; eſt autem ſimul dicrotus ſi ſuperior, ſubintermittens ſi inferior, ex clariſſ. de Bordeu.

Theoria. Cruor in arteriis, venis & corde ita continetur, ut per excretoria vaſa ipſis arteriis continua, & extrorſum patula non poſſit amandari, tùm quia reſiſtit ratione viſcoſitatis ſuæ quæ impedit quominùs in adeò minutas guttulas dividatur quæ poſſint tam anguſta vaſa ſubire, tùm quia non ſufficienti cordis vi pellitur, ut ea vaſa diducere, & in minutias reſolvi, ſeu ſubdividi queat.

Unde, ut ſanguis è vaſis ſuis effluat, neceſſum eſt ut vires truſivæ augeantur, vel ut reſiſtentiæ ex parte ſanguinis & vaſorum imminuantur, vel utrumque ſimul accidat.

Vires quibus potiſſimùm ſanguis truditur ſunt altæ & veloces cordis contractiones, quales fiunt in exercitiis violentis, febribus ardentibus, unde hæmorrhagiæ, necnon niſus muſculorum quaſdam partes ambientium, ut niſus ad fetum expellendum, ad feces ejiciendas, quibus hæmorrhois, menorrhagia, ſimileſque ſanguifluxus vel excitantur, vel renovantur.

Principia nisus cordis sollicitantia sunt ut plurimum, 1°. plethora quæ vasculosum systema molestat suo pondere, infarcit, & obstruit suâ viscositate, unde qui opiparè lautèque vivunt, qui liquoribus spirituosis, ferculis nimiùm conditis & succulentis utuntur, his malis sunt sæpiùs obnoxii. 2°. Infarctus & stases quarumdam partium, ut uteri in mulieribus quadragenariis, podicis & hepatis in otiosis, unde hæmorrhois, capitis in pueris insolationem expertis, unde hæmorrhagia narium. 3°. Fervor & spirituosa crasis sanguinis vasa titillans excretiones sanguinis etiam sollicitat, maximè verò acrimonia scorbutica.

Vires quibus sanguis intra vasa coercetur, sunt 1°. vasorum integritas & clausura, 2°. ipsius sanguinis viscositas.

1°. Arteriæ omnes firmiter structæ sunt, at quarum majus rixis periculum immineret ab impetu sanguinis, ut in arteriis majoribus, harum nativa firmitas tanta est, ut pressionem sanguinis vigesies majorem quàm in sanitate consuevit esse, citra rupturam possint experiri, observante Halesio; verùm à vulneribus per dieresim factis ea tenacitas potest superari; sic calculis commotis vasa renalia lacerantur, undè hæmaturia; ingestis hyrudinibus vasa ventriculi sauciantur, unde hæmatemesis, vel hepatirrhæa, &c.

2°. Vasa minima vim quidem habent sufficientem, quâ transfluenti sanguini ea debilissimè prementi resistant; ast illis obstructis tunc integra pressio cordis in sanguinem illa subeuntem fertur in eorum parietes, adeòque sufficit ad eos vel rumpendos, vel saltem diducendos, inde hæmorrhagia per rixim, vel per anastomosim, si nulla diapedesis obtineat; hinc iterùm patet quare

infarctus ad hæmorrhagias dupliciter conferat. *Vide* theoriam pulsûs.

3°. Vasa tùm majora, tùm minora à purulento, ichoroso, sphaceloso, carioso, cancroso, scorbutico, &c. viru possunt erodi; inde verò hæmorrhagiæ magnæ vel parvæ, quandòque ruptis anevrismatibus subitò lethales oriuntur; anevrismata sic rupta semper inveni, intùs cartilagineis quidem lamellis incrustata, sed in punctis nigris, sphacelosis hiantia.

4°. Viscositas nativa est maxima parùm à Medicis perspecta; sed si decies eluantur vasa & viscera aquâ purissimâ continuò renovatâ, ultima lotura etiam viscida est, ut ex sapone dissoluto viscidior non sit; hæc viscidatas robustis, sanguineis major, debilibus, cachecticis minor, in quibusdam morbis putridis, malignis, minima; eâ sublatâ quid obstat quominùs cruor vasa secretoria subeat, ut experimenta docent fieri in pulmonibus satis elotis, ut sudor sanguineus & hepatirrhæa suadent.

Praxis. Causa morbi indicat ut principia conatus cordis & vasorum sollicitantia, ipsique conatus auferantur, simulque ut resistentiæ ex parte sanguinis & vasorum restituantur, augeantur, si sanguifluxus imminuendus sit, vel sistendus, seu sit insalubris.

Ea verò auxilia cæteris sunt anteponenda, quæ pluribus simul indicationibus satisfaciunt, sive indicationes sint ritè perspectæ, sive per conjecturam subodoratæ.

Sanguifluxûs principium esse plethoram commotam judicamus ex causis plethoræ in pathologiâ recensitis, & ex signis velocitatis sanguinis.

Ingesta succulenta copiosa, vires digestivæ

magnæ cum vitâ otiosâ, ſuppreſſio catameniorum, hæmorrhoidis, verna tempeſtas, ætas juvenilis, color floridus, calor intenſus, pulſus plenus, ea omnia indicant phlebotomiam repetitam initio morbi factam, victum tenuem ex vegetabilibus, cremoribus, quietem animi & corporis, potum refrigerantem, ſubaſtringentem; ſpontè ceſſant hi ſanguifluxus, & ægrum ſublevant ſæpiùs.

Si ſanguifluxus oriatur à fervore, velocitate fluidorum, indicantur etiam iteratæ phlebotomiæ, quies, potus acidi, inter quos nullus præſtantior ad ſiſtendam hæmorrhagiam quàm aqua Rabel parcâ quantitate, aut ad gratam aciditatem immixta aquæ fontanæ; conveniunt etiam infuſa ex floribus roſarum rubrarum, decocta foliorum plantaginis, polygoni, radicum ſymphiti, biſtortæ, quæ vi refrigerante ſimul & aſtringente utrique indicationi ſatisfaciunt.

Si verò ſanguinis diſſolutio, acrimonia ſcorbutica hæmorrhagiæ anſam præbeant, parciùs vena ſecanda eſt, ſed acida, acerba cum incraſſantibus, edulcorantibus ſunt præſcribenda, quò pertinent catechu, ſanguis draconis, fungus melitenſis, hypociſtis, balauſtia, acacia vera, & radices tormentillæ, biſtortæ, ſymphiti, folia vincæ, geranii, equiſeti, anſerinæ, agrimoniæ, ſaniculæ, ex quibus variæ formulæ parari poſſunt. Si quando ſanguifluxum ex quâcumque parte foveat febris cum indiciis putredinis primas vias infeſtantis, ut cum linguæ ſorditie, oris amarore, cardialgiâ, nauſeâ, & præmiſſis phlebotomiis natura viam monſtret, ipſamet emetica, ſed prudenter ſunt adhibenda, quod in dyſenteriâ vulgò fieri aſſolet, ſed etiam in menorrhagiâ

pluries

pluries successit; tunc autem usurpanda mitissima, ut raphani semen, syrupus Glauberi, vel & simul astringentia, ut radix ipecacuanhæ, quorum operatio potu aqueo diluente paranda est; profusas hæmorrhagias sequitur cachexia & ascites cum pedum œdemate, siti, urinâ lixiviosâ, &c.

I. Hæmorrhagia, *Hémorrhagie du nez; Aimatismos* Dict. Univ. *Profluvium sanguinis, stillicidium sanguinis.*

Docet Galen. *comm.* 1. *Epidemic.* hoc nomine sine partis epitheto, narium hæmorrhagiam intellexisse Hippocratem, in quo sensu à nobis sumitur. Aimorrhagiæ propriè dictæ nomine Hippocrates intellexit fluxum sanguinis cum impetu è naribus erumpentis. *Errousim* vocat eum qui sensim fit, & *Stalagmon* qui stillatim; sed plus vel minùs non mutat genus, nec nomen genericum.

Character. Hæmorrhagia est quicumque effluxus sanguinis è naribus; membranam pituitariam, adeoque sinus frontales, sphænoidales, maxillares irrigant arteriæ è maxillari internâ oriundæ, venæ ad jugularem externam sanguinem revehunt, & non solum ab arteriis congeneribus hunc reducunt, verùm etiam à sinubus orbitariis, & è sinubus duræ matris quibuscum communicant, ita ut auctâ versus jugulares internas resistentiâ ex illis & sinubus duræ matris cruor versus nasales venas divertatur, & datâ earum aperturâ effundatur.

Glandula pituitaria corpus spongiosum sellæ turcicæ impositum ope infundibuli accipit ex tertio & duobus lateralibus cerebri ventriculis, serum superfluum, quod in illis in statu morboso

exundat; illa verò glandula cingitur vasculis, seu sinubus circularibus qui cum cavernosis utrinque communicant, hac viâ serum illud cum sanguine ad narium vasa, potissimum si rupta fuerint, derivari posse verosimillimum est; hinc hæmorrhagiâ cerebrum à pluribus infarctibus & morbis liberari quotidiana docet experientia.

Sanguis eò fertur ubi minor est resistentia, cum undequaque premitur; in majoribus quidem arteriis impetus à corde acceptus tantus est, ut vix possit retrogredi à levibus obicibus oppositis; verùm in minimis vasis potissimùm venosis reticularibus, sanguinem levi oblato obice non solum per venas, sed etiam per arteriolas retrogredi docet inspectio microscopica in pedibus ranarum; imò ex minoribus vasis rapi, aut velut attrahi in majora, quoties velocitas in illis majoribus est notabilis, & facultas fluxûs magna, docet Bernouillius in Hydrodinamicâ, docet transfluxus chyli ex canali thoracico in venam subclaviam; hæc ideò adduco quia à paucis cognita, & tamen ad intelligendam horum morborum theoriam apprimè faciunt; hinc enim patet quorsum ab hæmorrhagiâ narium internæ capitis partes subleventur.

Symptomata. Capitis gravitas, cephalalgia, vertigo, somnolentia, pruritus narium, motus febrilis hæmorrhagias tantùm activas præcedunt, & designant naturæ conatus ad se liberandum à sanguine superfluo & oneroso.

1. *Hæmorrhagia passiva.*

Ea est quam casus, ictus in nasum & frontem, vel capitis concussio excitant, vel quam corpora acuta aut stimulantia in nares immissa producunt, & in hoc casu sæpè sternutamenta eam comitantur.

Curatur 1°. mechanicâ compressione per turundam ex linteo factam, & intra nares immissam; 2°. physicè per stiptica sub formâ fluidi, vel pulveris in nares intrusa, aut inspirata, ut aqua stiptica D. Matte, alumen, vitriolum viride, ex quo ad solem calcinato fit pulvis *sympathicus* dictus.

2. *Hæmorrhagia plethorica.*

Illa sine febre junioribus utplurimum vere & initio æstatis accidit, sæpiùs horis matutinis cum primâ vice accedit; deinde verò occasione insolationis, aut alterius erroris in gymnasticâ, vel in diætâ, unde plethora crescit, vel commovetur; hanc præcedunt capiplenium, stupor, cephalalgia, vertigo, similiaque symptomata, quæ sanguine effluente sublevantur.

Si copiosior sit hæmorrhagia, ea venæ sectione, refrigerantibus, acidis intùs sumptis, extùsque applicatis, demùm astringentibus superiùs recensitis, sanatur. Novi adolescentem qui æstate ob insolationem hæmorrhagiâ correptus se demisit in flumen, atque sic hæmorrhagiam illicò sanavit.

3. *Hæmorrhagia febrilis* Boerhaav. *aphor.*

Hæc vel est essentialis, vel symptomatica.

Essentialem comitatur motus febrilis, intermittens typo quotidianæ qui adoritur cum levi frigore, deinque calore, capitis gravitate, & tunc sanguis effluit.

Symptomatica ut plurimùm ad morbos febriles exacerbantes, vel continuos sub finem accedit, & ea vocatur *critica* si salubris, *morbosa* quæ insalubris.

4. *Hæmorrhagia critica.*

Tales sunt quæ moderatâ quantitate cum symp-

ſtomatum graviorum imminutione, poſt ægritudinis ſtatum, non verò in augmento fiunt, quæ hæmorrhoidis, aut catameniorum vicaria eſt, ut mulieribus hæmoptoicis, *aphor.* 32. 5. quæ cum ſurditate in febribus accidit, *aphor.* 604. quæ die critica debitâ copiâ accidit.

Hæmorrhagiam præſagit pulſus dicrotus, vel ſubſultans, ſeu cujus identidem pulſationes coincidunt, ſi prima pars ſit major poſteriore, quantitas ſanguinis parva eſt; ſi ambo ictus vehementes, æquales, hæmorrhagia mediocris erit; ſi primum ictum altiſſimè ſequatur, citò fiet hæmorrhagia; quò ſæpiùs in ſerie pulſationum revertitur pulſus dicrotus, eò citiùs fiet hæmorrhagia, ut ſi qualibet trigeſimâ pulſatione revertatur, hæmorrhagia intra quatriduum; ſi qualibet ſexageſimâ, intra triduum; ſi qualibet octavâ, intra biduum; ſi qualibet quartâ, intra diem ſuperventura eſt hæmorrhagia; ſi ex carpo dextro major ſit ſubſultus, ex eodem latere exſpectanda naris hæmorrhagia; ſi inconſtans ſit ſubſultuum recurſus, incertum eſt tempus hæmorrhagiæ. Nihelli *obſerv.*

5. *Hæmorrhagia inſalubris.*

Illa eſt quæ tum in morbis acutis initio & augmento fit ſine ægrotantis levamine cum delirio, ſopore, ſpaſmodicis motibus, pulſu molli & parvo, vel inæquali, quæ ſtillatim procedit, ſtatimque evaneſcit.

Quæ diebus criticis cum perfrigeratione eximiâ. Duret. 10. *Coac.*

Quæ è diverſo latere fluit, ut in lienoſis è dextro, *Coac.* 202.

Quæ cum deſipientiâ, aut ſpaſmo ſit hæmorrhagia, mala. *Aphor.* 9. 5. 7.

Dupliciter eſt inſalubris hæmorrhagia ſymptomatica, tùm quæ profuſa, ita ut vires exſolvat, unde pulſus parvus, inæqualis, mentis terror, delirium, ſpaſmus; tùm quæ viribus exſolutis etiam ſub finem morbi, ſed die non criticâ v. g. undecimâ accidit, imperfecta, ut leve ſtillicidium etiam repetitum, quod fruſtraneos naturæ labaſcentis conatus indicat, *Coac.* 212., malum ſi cum locali ſudatiunculâ; pejus ſi cum extremorum frigore; malæ quæ in febribus malignis, petechialibus imò quartanis accidunt.

6. *Hæmorrhagia in chronicis.*

Quæ hydropicis, quartanariis, hypochondriacis, cachecticis ſuperveniunt, malæ, ita quæ ſenibus obſtructis, quæ etiam ſcorbuticis.

Verùm in junioribus plethoricis perperam ſuppreſſæ dolores, inflammationes, febres acutas, apoplexiam, epilepſiam poſt ſe trahunt.

II. Hæmoptyſis, *Hemoptyſie.*

Hæmoptoe Græcis; *Emptoe* Gordoni; *Emoptoys*, *Emptoica paſſio* Gilberti; *Sputum ſanguinis* Latinis; *Hemoptyſie*, *crachement de ſang.* Ægri *Hæmoptoici*, à *ptuein* expectorare, & *aima* ſanguis.

Character. Sanguinis expectoratio cum tuſſi, ſine febre inflammatoriâ: loco tuſſis *Raſcationem* accenſet Salicetus, id eſt excreatum ſonorum: in peripneumoniâ & pleuritide ſanguis etiam expectoratur cum tuſſi, ſed parciùs & cum febre inflammatoria.

In hæmorrhagiâ narium, ſtomacace, ſanguis interdum exſpuitur ſeu ex ore gingivis promanat,

verùm tussis, si quæ sit; non adducit secum sanguinem, ut in hæmoptysi.

In hæmatemesi sanguis cum vomitorio conamine plerumque niger, aut alimentorum reliquiis commixtus sine tussi rejicitur.

Theoria. Pulmones irrorantur vasis sanguiferis duplicis ordinis, arteriâ scilicet pulmonari, quæ è ventriculo cordis dextro oriunda bifariam statim divisa ramis suis bronchiorum divaricationes sequitur, & arteriâ Ruischianâ quæ ex aorta descendente sæpiùs orta similem viam sequitur; sed vix quadringentesimam partem sanguinis pulmonariæ arteriæ suppeditat; ultimi utriusque ramuli rete instar uniti vesiculas pulmonum exteriùs ambiunt; prioris arteriæ verò sanguinem revehunt ad cordis ventriculum dextrum pulmonares venæ; Ruischianæ verò sanguinem refert ad venam azygam, aut ad auriculam dextram vena Zannichelliana. Capacitas venarum pulmonarium simul sumptarum ad eamdem à corde distantiam est ad capacitatem arteriæ pulmonariæ ut 26. ad 21. circiter.

Quantitas sanguinis per arteriam pulmonarem trajecti æqualis est quantitati per aortam immissæ, utriusque diameter eadem est, sed firmitas pulmonaris est triplo minor quàm aortæ; moles verò pulmonum vix est vigesima quinta pars molis totius corporis per aortam irrorati, adeòque moles movenda à corde dextro est toties minor quàm quæ à sinistro corde protruditur.

Injectiones factæ in arteriam pulmonarem multò faciliùs, expeditiùsque transeunt ex arteriis in venas, quàm quæ per aortam instituuntur, unde meritò concludendum est plus esse patulas ultimas pulmonaris arteriæ propagines, pauciore[s]que

esse lymphaticas quàm propagines aortæ. Expeditior itaque est in pulmonibus sanguinis circuitus ad quem vires triplò minores sufficiunt; vasa ultima patula & numerosa sunt, nec inde tamen velocitatem sanguinis majorem quàm in æqualibus aortæ ramis exspectandam censemus; vasa pulmonum sanguifera transversim rugosa explicantur in inspiratione, amplioraque proinde evadunt; ad angulos minùs acutos simul divaricantur dilatatis ab aëre vesiculis, ea utpote triplò magis extensilia, quàm aortæ rami, possunt in magnis animi & corporis commotionibus sanguinem undique expressum recipere, & ab illo turgere, quod non sine respirationis incommodo accidit; quò difficilior autem est respiratio, eò majorem esse sanguinis in vasis pulmonum congestionem cognoscimus; ast ea congestio solvitur vel obortâ febre, seu frequentioribus & altioribus cordis contractionibus, quæ sanguinem velut exanthlant è pulmonibus, & in arterias corporis dilatatas distribuunt, vel etiam diductis vasis secretoriis in vesiculas hiantibus, quæ in statu sano perspirant tantùm; in hæmoptysi verò cruorem etiam transmittunt; unde sublevantur pulmones ab infarctu, & prævertitur dyspnœa, febrisque inflammatoria. Si intra arteriam pulmonarem mediante tubo pedem alto & verticaliter erecto influat aqua tepida per horam integram, aqua partim venas, partim tracheam arteriam subit; ista verò copiosam, viscidamque spumam secum aufert, quâ tandem ferè exhaustâ, si aqua cruenta trajiciatur per eumdem tubum, ipsa per tracheam arteriam pleno rivo effluit; cùm autem vis aquæ injectæ sit minor vi sanguinis à corde immissi, nec ab istâ vasa rumpantur, ab illa non lacerari verosi

mile eſt. Sanguis itaque per oſcula vaſorum lymphaticorum intra veſiculas hiantia, ſed muco infarcta, deterſo hoc muco ſpontè in veſiculas irruit, & fit hæmoptyſis per anaſtomoſim, quam nulla ſequitur ſuppuratio.

Si verò inflammatorius procedat infarctus, ut in peripneumoniâ, febriſque acuta adſit, quæ majori vi ſanguinem intra vaſa pulmonaria urgeat, ea vaſa rixim patientur, unde hæmoptyſis ad phtiſim inclinans. Idem accidit, ſi vulnere externo, aut deglutitis vel inſpiratis clavis, aciculis veſiculæ dilacerentur, ut Mortonus obſervavit. Verùm ſi glandulæ bronchicæ in quibus toties gypſeas concretiones reperire eſt, in ſuppuratum abeant, quod in phtiſi ſcrophuloſâ potiſſimùm accidit eroſis à pure ſanguiferis vaſis, hæmoptyſi viam parari evidens eſt, quæ per *diabroſim* facta dicitur. Ex dictis eluceſcit praxis.

Rejecti verò per tuſſim ſanguinis color nunc eſt rutilantior, nunc magis ater, prout magis aut minùs in veſiculis reſtitat & concreſcit, nec inde poteſt dijudicari num arteriæ, num venæ ſectæ fuerint, quando quidem ubi rumpuntur vaſa minima, nullum ferè inter venas & arterias diſcrimen eſt: in pulmonibus verò venæ ſanguinem paulò floridiorem ſuppeditant quàm arteriæ, contra quam in aliis partibus.

1. *Hæmoptyſis accidentalis* Morton. *Phtiſiolog. cap. 3.*

Ea eſt quæ à plethorâ potiſſimùm commotâ, citra præviam humorum acrimoniam, aut pulmonum hæreditariam labem, ab erroribus in gymnaſticâ aut diætâ, procedit.

Antecedentia. Quæ copiam ſanguinis augent, ut victus lautior, potus ſpirituoſus, aſſuetæ phle-

botomiæ, catameniorum, hæmorrhoidum suppressio; quæ sanguinis impetum intendunt, vel & simul eum in pulmones determinant, ut vociferatio, cursus, cantus nimius, lectio altâ voce facta, iræ, paroxysmus. Hinc verò gravamen pectoris, sensus titillationis in faucibus, raucedo & siccitas pulmonis, tussis, dyspnœa.

Concomitantia. Gustus humoris salsi, titillatio major faucium, tussis sonora, si parum sanguinis expectoretur; tussis verò obscura, & pro vomitu à multis habita, si pleno ore ejiciatur, unde ægri in lecto sedere coguntur ne à sanguine suffocentur; interea dyspnœa rejecto cruore sublevatur, dolor, si priùs adfuerat, mitescit, sicut oppressio pectoris.

Succedanea. Ab uberiori sputo sanguinis debilitantur ægri, pallor occupat artus, terrore quem cruoris aspectus pluribus injicit, crescit debilitas, pallor, frigus, pulsus minuitur, & frequentior evadit, ut accidit à debilitate.

Subjecta. Adolescentes à vigesimo quarto ad trigesimum sextum ætatis annum, maximè qui priùs hæmorrhagiæ narium erant obnoxii.

Lectores, cantores, concionatores, præcones publici, Rabulæ forenses, phonasci acutiùs cantantes, frivolarii mercatores, professores, operarii, ut lapicidæ, qui ad magnas moles versandas violentos conatus edendos habent.

2. *Hæmoptysis habitualis* Morton. *Phtisiol. cap.5.*

Ea est quam prava fluidorum crasis ad acrimoniam vergens & nativa vel acquisita pulmonum debilitas accersunt, quæque utplurimùm febriculâ amphimerinâ aut quotidianâ stipatur.

Antecedentia. Eadem ac in accidentali, & præterea dispositio prævia pectoris, scilicet ejus debi-

litas, quæ patet ex voce clangosâ, tono acuto aut falso; scapularum prominentia, pectoris angustia, genarum rubor, pulsus plenus & frequens, febricula vespertina major quàm in sanitate, sensus titillationis & ponderis in pectore.

Concomitantia. Singulis ferè diebus accedit frigus febrile spontaneum cum tussi statim siccâ, dein calor maximè circa pectus cum anxietate & dyspnœa, mox expectoratio cruoris floridi, spumosi, quam semper tussis & faucium titillatio comitatur, intra aliquot dies cessat expectoratio, sed vere sequenti utplurimùm reversura.

Succedanea. Febris ratione, ventriculus labefactatur, digestiones vitiantur, hæmoptysi uberiori vires prosternuntur, pallor & macies invadunt, tussis perseverat; & si parentes phtisici fuerint ab anno 18. ad 36ᵐ. ipse hæmoptoicus in phtisim delabitur.

Subjecta. Viri & puellæ in ætate virili constitutæ potissimùm anxiæ, mœstæ, de nihilo irascibiles, in cibo & potu eligendis difficiles, morosæ, raucæ, macræ, sudantes noctu, catameniis suppressis, sanguine salso, victu ex salsamentis utentes.

3. *Hæmoptysis traumatica.*

Hæmoptysis ab aciculis, clavis in pulmones illapsis Morton. *Pthisiolog. cap. 6. art. 4.* Tres clavi inter cachinnandum in pulmones admissi immanem accersivere hæmoptoen phtisi terminatam.

Hæmoptysis à percusso pectore Felic. Plater. *Exspuitiones 627. Ex casu ab alto, ex magnis contusionibus pectoris* Plat. *lib. 3.* Hoc morbo periit Tournefort.

Hæmoptysis à vulnere pulmonum Heister. *Chirurg. lib. 1. cap. 10. parag. 14.*

Exſpuitur ubertim ſanguis, ſimulque ex vulnere tùm cruor, tùm aër cum ſibilo emittitur.

Has ſpecies pleuritica ſymptomata concomitantur, unde dolores, inflammatio, ſuffocatio, tuſſis dolorifica; ſed cruor copioſus, non verò ut in pleuritide, ſputa rubiginoſa, hæmoptyſim determinant.

4. *Hæmoptyſis catamænialis* Nicol. Pechlini. *Paſſio hæmoptoica periodica à menſtruis ſuppreſſis* Plater. *Exſpuitiones.*

Illa eſt quæ catamæniis ante terminum conſuetum ſuppreſſis ſupervenit, ſingulìſque menſibus moderatâ doſi eorum vices ſupplet cum ſanitatis integritate. Referunt etiam Plinius & Sennertus exempla virorum, qui quotannis ſanguinem exſpuentes, dato tempore ad ſummum ſenium pervenere, hæmoptyſi forſan hæmorrhoidis vices ſupplente.

5. *Hæmoptyſis ſcorbutica* Sennert.

Adoleſcens cujus gingivæ erant molles, ulceroſæ, cruentæ, fœtidæ, dentes nigri, vacillantes, &c. incidit in hæmorrhagiam quâ curatâ acceſſit hæmorrhois ex inteſtinis, cum pulſu vegeto; his ſuppreſſis per medicamina, ſupervenit copioſa & pertinax hæmoptyſis, quam ex ſanguinis diſſolutione oriundam judicavimus.

6. *Hæmoptyſis varioloſa* Sydenham. *pag.* 95. & 597.

Hoc ſputum ſanguinis, ante eruptionem ſaltem plenariam puſtularum in variolâ confluente, iis accidit, quorum ſanguis nimis fervidus eſt, & vinoſis liquoribus excalefactus; mortem autem certam prænuntiat; hoc verò ſanguinis diſſolutioni debetur, adeòque indicat potum aſtringentem cum ſpiritu vitrioli ad gratam aciditatem. Vide curam hæmaturiæ varioloſæ.

7. *Hæmoptyſis phtiſica* J. Heſſi. à *Tuberculo*, ab *ſchirro pulmonis* Bonet. *Sepulch.* *vomicæ prodomus* Bennet *theatr. tabidor.* Ruptâ vomicâ ſæpè pus & cruor cum tantâ difficultate & ſuffocatione expectorantur, ut æger ſubitò è medio tollatur, ut accidit Vaugelaſio.

8. *Hæmoptyſis aſcitica* Nenter. *tab. X.* Sydenh. *de Hydrope.*

Hydropes rarò moriuntur quin per aliquod tempus tuſſi identidem cruentâ defatigati fuerint, quæ hæmoptyſis mortis eſt prodromus.

8. *Hæmoptyſis Catarrhalis* Bontii *Medic. Indor.* Boneti *Sepulchret.*

Hæmoptyſis peripneumonica Lælii à fonte.

In catarrhis, tuſſi ferinâ, pleuritide & copioſiùs in peripneumonia, cruor, vel ſputa rubiginoſa expectorantur, deterſo nimis per tuſſim muco bronchiali & expreſſis veſiculis.

Praxis. In hæmoptyſi paſſivâ ſcilicet à vulnere vis ſanguinis expellens eſt multò major quàm reſiſtentia ejus effluxui oblata, quæ à ſola cruoris viſcoſitate petenda videtur, uſquequò vaſis ſecti labia ad ſeſe accesserint; ut itaque tollatur cauſa, reſiſtentia vaſis mechanicè augenda per ligaturas, compreſſiones &c. quod cum in vulneribus internis fieri nequeat, ſupereſt ſolùm ut tantùm detrahatur de viribus ſanguinem trudentibus, quantùm opus eſt citra mortis periculum ut vaſa ſponte contracta ejus effluxui reſiſtant.

Phlebotomiæ quartâ quâvis horâ è brachio repetitæ, imò quovis bihorio inſtitutæ feliciter adhibentur.

Diæta ita tenuis requiritur, ut ſola aqua pro omni potu & cibo pluribus vulneratis ſufficiat ad vivendum & convaleſcendum per plures non ſo-

lùm dies, sed etiam septimanas, quod mirum dictu, ast in Nosocomio Monspeliensi pluries observatum. Quies animi & corporis in positurâ horizontali omninò necessaria est ad sedandum sanguinis motum, & vires vitales inutiliter non impendendas, medicamina cum vulneri nulla possunt admoveri vix intùs sumpta prosunt nisi aqua Rabel ad gratam aciditatem potulentæ aquæ affusa, aut potus ex decocto plantarum subastringentium, modo ventriculo non gravamen afferant: huc decoctum ex polygono, radice symphiti, infusum ex floribus rosarum, succus ex urticâ, geranio sanguineo, plantagine, fugiendi potus cardiaci qui post discussam, sic quæ sit, lipothymiam, uberiorem hæmorrhagiam concitant, solus aceti odor ad vires lapsas reficiendas & juvandam expectorationem congrumati intra pulmones cruoris videtur indicatus.

Si vulnerato thorace cruor effusus sit in cavo pectoris, is situ ægri commodo, fistulâ sutoriâ, dilatatione vulneris, cavendo ab intercostalibus arteriis, est educendus.

Si inspirando immissi sint claviculi, soli naturæ conatus hos possunt tussiendo expectorare. Medicus narcoticis, phlebotomiis, conatus inutiles aut jam noxios debet sedare & phtisim prævertere.

In hæmoptysi activâ ab anastomosi eadem juvant auxilia quæ in rixi, sed non tam rigida requiritur abstinentia; cremores diluti ex oryzâ, hordeo, avenâ, panis micâ in aquâ coctis, præstant jusculis, quæ fervorem & febriculam excitando sanguinis effluxum promovent. Phlebotomiæ quartâ quavis horâ institui solent è brachio; artuum vincturæ non sunt usitatæ,

ſuccus urticæ vel ejus ſeminum decoctum, intermediis juſculis propinatur. Leviſſima narcotica nocturnis horis concedenda, quæ non adeò ſenſum obtundant ut neceſſaria ad expectorationem tuſſis ſupprimatur, ſed quæ anxietates, dolores ex quibus agitatur ſanguis ſedare valeant; ſyrupus nymphææ, papaveris cum aqua roſarum, plantaginiſve ſufficiunt; ſemina hyoſciami Hippocrates præſcribere non verebatur. Sublatâ plethorâ, ſedato ſanguinis impetu febrili, ſi quis erat, hæmoptyſi ſuppreſſâ, æger offis, panatellis, cremoribus ſpiſſioribus, ovis ſorbilibus, ſed parcè, nutriatur; verùm ſi ex oris inſpectione, odore, ventriculi pondere, borborygmis. Suſpicio ſit depravatæ ut fieri ſolet digeſtionis, carhartica mitia non commoventia ex pulpâ caſſiæ, tamarindis, floribus perſicorum & mannâ ſunt adhibenda, præmiſſis clyſmatis laxantibus; quæ catharſis repetenda; ſi febris à frigore incipiens ſingulis diebus revertatur ut fieri aſſolet, juſcula ex carne vitulinâ, vel pullo cum lactuca, vincâ, plantagine, radice ſymphiti aut ſimilibus paranda manè per ſeptimanam uſurpanda, ut eâ lege diætam, quietem ſervet æger, & ſic labente tempore vaſa contracta in ſuo tono roborentur, & æger ab hæmoptyſeos recidivâ immunis fiat.

Si hæmoptyſis à diabroſi vel ab ſcorbuticâ diſſolutione ſanguinis pendeat, eadem generalia indicantur auxilia pro robore pulſus & impetu ſanguinis effluentis, verùm narcotica ratione ſtimuli majoris, fortiora, licet ſanguinem paululum diſſolvant ſuadenda, ut laudanum liquidum cum aquâ plantaginis vel ſyrupo roſarum rubrarum veſperè offerendum: in diabroſi edul-

corantia, glutinosa, gummosa etiam in ore voltanda, ut tabellæ de althæâ, gummi arabicum, &c. intus eadem refrigerantia, agglutinantia usurpanda & citò præmissâ leni catharsi ad lacticinia confugiendum, in scorbuticâ verò præmittenda etiam sunt juscula ex testudine vel ranis cum lactucâ, vincâ, malicorio, beccabungâ, acetosâ, agrimoniâ, pimpinellâ, & si magna spuatur cruoris copia, in quovis casu ex æquis partibus aluminis & sanguinis draconis fiat pulvis qui cum conservâ rosarum detur quater in die ad grana sex, octo &c. imo frustula aluminis identidem vorentur, licet nauseam proritent: in jusculis equisetum, plantago incoquentur; in julepiis tinctura rosarum cum aliquot guttis aquæ Rabel adhibeatur; in potu baccæ sumach, myrtilli, folia brunellæ, portulacæ usurpentur.

In hæmoptysi catameniali cui chlorotica constitutio favet, unde catameniorum suppressio, ferri limatura ad granum unum vel alterum per annos continuata catamenia revocat, tussim aufert & hæmopthysim prævertit, ut observavi: phlebotomia è pede, pediluvium calidum, similiaque ingruente paroxismo debent in usum advocari.

9. *Hæmoptysis ab Hyrudine* Diar. Medic. Vandermonde 1758. pag. 127. à D. Passerat de la Chapelle Medico Regio in Insula Minoricâ.

Milites quatuor mense Augusto & Septembri sanguinem cum vel sine tussi, angustiâ vel impedimento faucium, voce mutatâ per semi-mensem & ultra exspuebant quotidiè, alii ad plures, alii ad pauciores libras; intra morbi decursum quibusdam aderat sensus titillationis, motus vermicularis in œsophago; aliis intra nares

posticas: omnibus erat hyrudo cum aqua olim deglutita, œsophago innutrita, dein ad fauces ascendens, ibi adhærens, quâ denique inventa & forcipibus solerter extractâ, brevi cessavit sputum sanguinis pro hæmoptysi habitum.

10. *Hæmoptysis periodica.* Nichol. Pechlini Amat. Lusitan. *centur.* 5. *cur.* 3.

Vir quadraginta quinque annorum jamdiu hæmorrhoidali fluxui, singulis mensibus assuetus erat, hæc catamænia substitere, & ecce sanguinem per os, multum, rutilum & subflavum emittit; consilium petit æger perterritus, & sequenti modo sanatus est.

Scopus est hæmorrhoidalem fluxum revocare, quod fit hyrudinibus ano applicatis numero quatuor ad extrahendum cruorem ad unc'as sex; dein cruoris spissitudinem & salsedinem destruere, usu antiscorbuticorum, lupuli, fumariæ, endiviæ, cichorii, formâ extracti, syrupi, jusculi vel apozematis per dies aliquot; servata interim diætâ humectante, ex offis, panatellis, interpositis lenibus pharmacis ex mannâ, rheo & tamarindis & cæteris universalibus.

Hæmorrhoidum apertio, Græcis ignota operatio, fit vel per hyrudines vel per linctum canis junioris, lanceolâ, frictu ex asperis, ut foliis ficûs, usu aloës & similibus.

11. *Hæmoptysis traumatica* Hollerii *Comm. in Coac.*

1°. Vel à vulnere externo accidit, & tunc præmissis generalibus, ut venæ sectione & clysmatis, æger per quietem animi & corporis, abstinentiam à loquelâ, situ in vulnus recumbente, diætâ tenui ex jusculis, consummatis, ovis, vitæ suæ consulat oportet, si verò magnâ

copia

copia ex ore & vulnere cruor effluat, mors ostia pulsat; nec non si pulsus deprimatur, syncopes adveniant: ast si parcus fuerit cruoris effluxus, si vulnus pulmonum non tantam aeris copiam admittat, quàm glottis; si magna vasa arteriosa vel venosa non sint vulnerata, pertuso licet pulmone, salutis spes est, adsunt in hoc casu symptomata peripneumonica, nam febris acuta cum dyspnæâ, sputo cruento, dolore thoracis gravativo & punctorio accenditur. Vide *Peripneumoniam ex causis mechanicis* Morton. *De vulneribus thoracis*, Munnicks & alios. Dubitant Chirurgi an vulnus externum sit obturandum necne, ast eorum controversiam solvendam sic censeo: vulnus non semper apertum servandum est, æger enim inde in aphoniam, suffocationem & majorem inflammationem pulmonis incideret, sed nec claudendum penitus, ut cruori effuso via pateat, secus ex retento cruore in cavo thoracis suffocatio, ex putrefacto mors quoque adventaret.

2°. Vel à vulnere interno hæc hæmoptysis accidit, ut à deglutitis inter ridendum aciculis, clavis, ossibus, aristis, &c. Ex his claviculis cientur tussis ferocissima, hæmoptysis immanis, dolor pectoris, & nisi exspuantur, peripneumonica mala, his peractis phtysis & mors, ut observavit Morton *de phtysi à calculis*. In hoc casu præmissis venæ sectionibus multis ad opiata citò confugiendum, & si hæc corpora extranea glottidi veltracheæ adhæserint instrumentis aptis, imò laryngotomiæ ope extrahenda sunt; demum phlebotomiæ iteratæ, laudani liberalis & repetiti, quietis animi & corporis & similium ope consopienda pulmonum in hæc corpora arietatio, ut vita saltem protrahatur.

12. *Hæmoptysis calculosa* Morton. *Phtysiol. cap. 6.*

Hæc accidit vel à calculis ab extra in pulmones per cachinnum delapsis, quod ad speciem superiorem attinet; vel à calculis sensim in pulmone genitis, iisque asperis, levia enim phtysim tantum cum tussi & pondere creant, iisque per causam quamdam in motum actis; táles calculi pulmonum communes sunt asthmaticis, dyspnoicis, anevrismate juxta cor & palpitatione laborantibus, nec non artificibus pulverulentis, ut iis qui lapides secant, frumenta in areis parant. Vide Ramazzini *de morbis artificum lapidariorum, tritici mensorum &c.*

Calculi verò in motum aguntur cantu, vociferatione, cachinno, sternutatione & similibus, & si angulati sint vel in bronchia impacti, tussis vehemens & arida cum dolore thoracis horrendo & cruoris insigni sputatione excitantur, hi autem dolores prægressæ hæmoptyseos calculosæ indicia sunt, quibus adde calculos ipsos per tussim rejectos. In hac specie morbi, calculorum rejectio fovenda, juvanda, proritanda, sed interim ob doloris & effluvii cruenti vehementiam, venæ-sectiones iterandæ, quies pulmonibus concilianda per opiata largâ dosi & frequenter exhibita cum julapiis astringentibus, diætâ tenuissimâ vel lacteâ, quiete corporis & animi, abstinentiâ à loquelâ; oleosa & lubricantia bechica ferè nullius prætii sunt.

13. *Hæmoptysis Catarrhalis.* Galen. *meth. medic. l.5. Hæmoptysis indica* Bontii. *A fluxione* Bonet.

Hæc species pro causâ habet phlogosim pulmonum ex aëre frigido, humido, decubitu in locis recens structis, sub dio, ut Indis commune est,

&c. Signa hujus ſunt tuſſis magna cum ſibilo, coryzâ, levi frigore cum febrili commotione, ariditate & calore, nec non pondere thoracis &c.

Curatur 1°. generali methodo, phlebotomiis revulſivis, clyſmatis, diætâ ex juſculis, potu ex ſucco vel decocto urticæ, cichorii, boraginis, julepiis narcoticis & ſimilibus. 2°. Galenus frictionibus revulſivis & ligaturis utebatur, nec non ceratis thoracem & caput ab aëre tuebatur, ægrum balneis tepidis immergebat fortè & ſubfrigidis, noctu theriacam recentem aut ſimile narcoticum exhibebat, ferè ſolâ ſorbitione vel cremore hordei ægrum nutriebat, & veteraſcente morbo ad lac confugiebat.

14. *Hæmoptyſis ex tuberculo pulmonum* J. Heſſi. Cuidam circa furculam ad latus dextrum pulmonis erat tuberculum quod identidem creſcebat & rubrum erat, vel decreſcebat & concolor apparebat, ille tuſſi catarrhali laborabat jamdudum, ac demum hæmoptyſi accedente ſuffocatus eſt; apertum cadaver exhibuit hoc tuberculum ſpongioſum pulmoni adhærens, purulentum, cruorem verò inde in bronchia effuſum, cæteris partibus ferè exanguibus. Hæmoptyſim quamdam obſervavit Cardanus quam admirabilem vocitat, eo quod cum hæmorrhagia narium conjungeretur, adeoque dubium eſſet an ſanguis à naribus an à pulmonibus exiret, ſed mirum eſt quod talia miretur ſubtilis ille Medicus.

15. *Hæmoptyſis à ſphacelo pulmonis* Dodon. *obſerv. cap.* 24.

Per ſphacelum intelligenda eſt illa laxitas pulmonum, quam ſæpè obſervare contigit nobis, quæ mollitie, poroſitate, livedine ſuâ ſiderationi-

ſimilis videtur ; in aliis morbis cruor exſpuitur vel purus & rutilus, vel purulentus, vel ſalivæ aut pituitæ permixtus, in hac verò ſpecie ſpumoſus, nigricans cruor cum tuſſi vividâ ejicitur, & ſimul particulæ ipſæ ſeu fruſta pulmonum nigra, ſphacelata, citra puris aut cruoris puri rejectionem, hic ſanguis non ex vaſe rupto nec ex ulcere, ſed è pulmonis ſubſtantia remollitâ, flaccidâ quaſi ex ſpongiâ exprimitur, & hic morbus feriùs vel citiùs lethalis eſt, qui enim ſpumoſum ſpuunt ſanguinem illi de pulmone exſpuunt & moriuntur. Hippocr. *aphor. 13. l. 5.*

16. *Hæmoptyſis ſplenetica* Strigell. *Miſcell. Cur.* Valleriol. *obſerv. 2. lib. 2.*

Qui obſtructionibus & ſchirris lienis ae aliorum viſcerum laborant hæmorrhagiis variis ac hæmoptyſi obnoxii ſunt, quia præpeditus in illis locis obſtructis cruoris circuitus aliorsùm impetit, verſus loca minùs reſiſtentia ; in hac ſpecie pallor occupat artus, ægri admodum debilitantur, inſomnia, deliquia accedunt, talem morbum uſu aperientium extra paroxyſmum aggredi oportet, ſed leviſſimorum cum ſedantibus mixtorum & diù continuatorum : valet ad hunc ſcopum uſus limaturæ ferri ad granum ſemis - unum, duo, per plures menſes adhibitæ.

III. Stomacace.

Ileos Hematites Hippocr. *de intern. affectibus.* Vide Plinium *libr. 25. cap. 3.*

Eſt genus morbi in quo non ſolum ex ore gingivifque remollitis, ſordidis cruor promanat ; ſed etiam ita diſſolutus eſt, ut facile ex diverſis corporis locis erumpat.

1. *Stomacace scorbutica. Stomacace* Plin. *libr.* 25. *cap.* 3. vulgò *affectio oris scorbutica.*

Cognoscitur ex oris fœtore intolerabili, sanguinis spontaneâ ex gingivis eruptione, gingivarum erosione, putredine, lapsu dentium, horum nigredine, vacillatione, erosione, ossium maxillarium carie, putredine, genarum etiam lividitate, sphacelo citissimè serpente, ptyalismo fœtido: pulsus vix mutatus: in hac specie fames & cæteræ functiones vigent, æger vix se ægrotare cognoscit.

Pessima lues hæc puerulis Nosocomiorum neglectis, sordidis, malè nutritis, ex impuro sanguine ortis, cachecticis, non rara est, eosque è medio tollit; talique fœtore aërem inficit, ut meritò pro contagiosâ habeatur; scorbutum etiam ferè semper comitatur in adultis.

Curatio in hoc versatur, ut 1°. statim quidquid est putridum in carnibus & sphacelosum volsellis auferatur ad vivum usque; quidquid est cariosum in alveolis deradatur, utrumque aquâ vitæ camphoratâ eluatur, dein bis vel ter in die exprimatur tabum putre sanguinolentum ex gingivis, quæ si turgidæ sint, lanceolâ sunt aperiendæ; detersio optimè fit ex succo limonum, foliis sysimbrii aquatici, vel nasturtii, acetosæ, britannicæ, beccabungæ, raphani rusticani, cochleariæ, quibus finitis æger iterùm purgatus lac vaccinum usurpabit.

2. *Stomacace universalis.*

Carolus Nonus Franciæ Rex hoc morbo periit, sanguinem scilicet suum ex omnibus corporis emissariis profudit non sine veneni suspicione.

Hæmorrhagia universalis Wolf. Wedelii, *Observations curieuses*, 3ᵉ. *vol.*

Amplior hujus desideratur historia. Memorabilis est historia adolescentis *in Transact. Anglican. no. 471.* qui per novem annos pluries quovis anno patiebatur profusam, & septem dies durantem hæmorrhagiam ex pede, vel naribus, vel intestinis, vel renibus.

3. *Stomacace ab hæmorrhoo*; *Curucucu* Guill. Pison. *Hist. natur. de venenis, cap. 3.*

Coluber est venenatus, à quo ictus corripitur vertigine, tremore, torminibus, animi deliquiis, febre ardenti, quibus sudor frigidus, ac denique mors intra diem circiter succedit; præter enarratas vires, peculiare est huic serpenti diabolico, quod ex morsu venæ erodi videantur, tantamque inflammationem & ardorem efficiat, ut sanguis bulliens, mox è naribus, auribusque, imò manuum & pedum unguibus promanet, teste Lucano.

Cura. Caput hujus colubri emplastri formâ vulneri applicetur, tum & allium & folia tabaci calefacta cauterii loco admoveantur; sed maximè succus herbæ colubrinæ *caacicæ* dictæ hauriatur, & vulneri applicetur; dein sudorifera usurpentur.

IV. Hæmatemesis.

Vomissement de sang; *Aimatos Eccrisis* Dict. Univ. *Vomiting of blood* Anglis; *Vomitus cruentus* Stahl. *Dis. Vomitus sanguinis* Auctorum.

Character. Nauseæ, sive conatus vomitorii, atque rejectio facta simul per os materierum cruentarum & deglutitarum priùs cum ventriculi levamine; cruor verò rejectus supernè grumosus est,

infernè verò quæ ſubſequuntur dejectiones ſunt nigricantes, & botellos imitantur.

Theoria. Ad hæmatemeſim duo requiruntur; ſanguinis in ventriculo effuſio, vel præſentia, quod peregrinum ſenſu quodam moleſto ventriculum ſollicitat ad expulſionem, & deinceps conatus ventriculi ad hunc ſanguinem ſupernè rejiciendum, qui, ſi robur non ſit fractum, ad reſiſtentias ſuperandas vulgò ſufficit, modò congrumatio cruoris non ſit ſtrictior; adeòque vis expultrix ventriculi à ſanguine effuſo irritata, & verſus œſophagum directus ejus conatus ideam ejus morbi abſolvunt.

Cruor verò in ventriculi cavo præſens eſt; vel quia deglutitus, quod rarum niſi coctus fuerit, & tùm majori copiâ ſumptus, melœnam tantùm excitat, vel quia ex œſophagi, aut inteſtini duodeni, aut demùm, quod frequentius, ex ipſius ventriculi vaſis ruptis in ejus cavum confluxit; vaſa arterioſa ventriculi ſunt ex gaſtricâ, vel ramis hepaticæ, aut ſplenicæ, quæ omnes cœliacæ ſunt propagines; venæ ſanguinem ad ſplenicam, inde in venam portam reducunt.

Sanguis ex illis vaſis effundi poteſt per diæreſim, ut hauſtâ hyrudine; per rixim & fortè etiam anaſtomoſim, ut congeſto ſanguine inter hepar obſtructum, & arterias fortiùs pulſantes, vel demùm per diabroſim, ut in ulcere ventriculi. Cœliaca decimam quartam, ſaltem decimam quintam ſanguinis aortæ partem ſuſcipit, & ventriculus quadrageſimam quintam; ſanguinis actio in vaſa ventriculi eò major eſt, quò majori vi pellitur retrò à corde, ut in nauſeâ, irâ, exercitio immodico, febre, & quò fortiùs renititur ſanguis venoſus, ut in hepatis infarctu, obſtruc-

tione ; nullum eſt viſcus quod uberiorem recipiat quantitatem aquæ cruentæ per tubum in aortam infuſæ, quàm cavitas ventriculi & inteſtinorum, ut expertus ſum in cadaveribus hominum, & brutorum ; ergo ſanguis vaſa excretoria ventriculi diducens in ejus cavum per anaſtomoſim effundi poteſt, quod fieri ſuadent ſectiones cadaverum hæmatemeſi defunctorum, in quorum ventriculo nullum vulnus conſpici potuit.

Morbus frequentior eſt mulieribus quàm viris, & velocior ; rarior ambobus quàm hæmaturia. Mulieri ſanguinem evomenti menſtruis erumpentibus, ſolutio. *Aphor.* 34. *ſect.* 5. Hipp.

1. *Hæmatemeſis plethorica ; Vomitus cruentus à plethorâ* Stahl. *Theor. med.* 431.

Ea eſt quam præcedunt catameniorum, vel hæmorrhoidis ſuppreſſio, copioſa ciborum ſucculentorum ingeſtio in corpore otioſo, dein plethoræ commotio per curſus, equitationem, iræ paroxyſmum, vini & liquorum abuſum.

Quoniam ventriculus nervis copioſis eſt intertextus, ejus vaſis infarctis, ruptis, fit gravis anxietas, cardialgia, & accedente uberi hæmorrhagiâ, vires ſubitò labaſcunt, unde ſæpè ſyncope ingruit ; ſanguis, non quâ proportione effluit, ſed ſenſim cumulatus & congrumatus, identidem vomitione rejicitur, cum alimentorum reliquiis, non ſpumoſus, ſed nigricans ; hæmatemeſis cum febre, lethalis, ex *aphor.* 57. *ſect.* 7.

Cura exigit phlebotomias è brachio parcas, quia pulſus facilè in hoc morbo concidit, ſed tamen iteratas ; victum ex juſculis cum incoctis foliis aſtringentium, ut plantaginis hæderæ terreſtris, burſæ paſtoris, radicis ſymphiti, biſtortæ, tormentillæ, quinquefolii, anſerinæ, ita

tamen ut juſcula ſtomacho ingrata non ſint ; potus ſit ex infuſo roſarum rubrarum, baccarum ſumach, prunorum ſylveſtrium, balauſtiorum vel aqua Rabel, aut ſpiritu vitrioli ad gratam aciditatem aquæ fontanæ miſcentur; clyſmata laxantia injiciantur, julapia narcotica & aſtringentia noctu exhibeantur, pulveres ex foſſilibus, mole, gravitate nauſeoſis maximè ex aluminoſis vitentur, quæ vomitum concitarent. Si tamen cruorem congrumatum diſſolvere opus eſſet, oxycratum, in hæmoptyſi à Gordonio commendatum, valeret. Cathartica à Sydenhamo licet commendata fugienda ſunt ; ſyrupus de ſymphito, de roſis rubris, earum conſerva ad excipiendum ſanguinem draconis anteferenda ſunt ; aquæ deſtillatæ ex roſis rubris, plantagine, ſtomacho minùs ingratæ ſunt.

Potu aquæ frigidiſſimæ hunc morbum à Michelotto curatum, vide *in Act. Societ. Anglicæ.*

2. *Hæmatemeſis ex anevriſmate.*

D. de Senès, magnus Academiæ Monſpelienſis Geometra, poſt lapſum ex alto in dorſum patiebatur dolorem dorſi medio reſpondentem cum pulſûs intermiſſione ; crevit hoc malum per biennium, denique æger incidit repentè in ſyncopem ferè lethalem, ex quâ rediens magnam grumoſi ſanguinis evomuit quantitatem, libras ſaltem quatuor ; ſequentibus verò diebus bolettos nigros alvo excrevit ; præſcripſi aquam Rabel ad gratum acorem in aquâ fontanâ pro potu ; poſituram horizontalem, quietem conſtantiſſimam, & juſcula, quorum ope per aliquot dies convaluit : anevriſmatis rupturam & commercium aortæ dilatatæ cum œſophago per arteriam œſophageam ſuſpicabar, me invito è lecto ſurrexit, viribus paulu-

lum resumptis, mortem instantem frustra prænuntiavi, & cum ex libri lectione rideret, subitò fato functus est. Cadavere aperto inveni quæ prænuntiaveram, ventriculum scilicet septem vel octo libris sanguinis distensum, aortam ad brachii magnitudinem per spatium septem, vel octo pollicum dilatatam, & orificium denarii magnitudine aortæ & œsophago continuo commune, quod tamen quinque cristæ carneæ veluti valvulæ ex ambitu orificii oriundæ & circumpositæ potuerant obturare, per hoc orificium sanguis ex aortâ fluxerat in œsophagum.

3. *Hæmatemesis traumatica.*

Vulnera ventriculo inflicta, cardialgias, syncopes, pauci sanguinis vomitiones, sed summam & citò lethalem virium prostrationem induxisse observavi.

4. *Hæmatemesis ab hyrudine* Riv. *cent.* 4. *obs.* 26. Galen. *de loc. affect.* Schenck. *pag.* 227. *à lumbricis* Wedelii.

Si lutulentis, vel paludosis aquis potu assumptis, simul hausta fuerit hyrudo, quod bobus solemne est, hæc vel œsophago, vel ventriculo adhærens morsu suo fluxum sanguinis excitat; unde hæmatemesis sequitur; hoc verò insectum sale marino largiùs assumpto, amaris etiam anthelminticis enecatur, aut emetico assumpto foras amandatur, dein cruor astringentibus restinguitur.

5. *Hæmatemesis catamenialis; Vomitus sanguinis menstruus* Alard. Cumini; *Vomitus sanguinis à suppressis mensibus* Etmuller. *pag.* 106. Rullandi *curat. empir.* Hochsteteri *decad.* 2. *cap.* 6. Salmuth. *cent.* 2. *hist.* 54. Schenckii *libr.* 3. *obs.* & in gravida *lib.* 4. Fernel. *cent.* 21. *Ab hæmorrhoidibus* Ramazzini.

Ille vomitus ſanguinis catameniorum vices gerit, ſæpiùs innoxiè, etiam in primis graviditatis menſibus, nullaque ferè remedia exigit; diſſertationem de hoc morbo cum hiſtoriâ vide in Theoriâ medicâ Stahlii, *pag. 731.*

6. *Hæmatemeſis ex pancreate* Ettmuller. *pag. 106.* Sylvii, *Prax. lib. 1. cap. 15.*

Ex pancreate ulcerato ſanguinem, & pus in duodenum effundente, ſimulque preſſione pulvini durioris ventriculum irritante, hinc ſanguine & pure in ventriculum refluentibus, fieri creditur; ægri dolorem ad pancreas referunt, puſque cum ſanguine evomunt; hos vomitus præcedit dolor lumborum gravativus circa regionem pancreatis; partim per inferiora ſanguis ejicitur.

7. *Hæmatemeſis ex ſplene* Ettmuller. 106. Schenck. *Obſ. lib. 3.* Zacut. Luſit. *lib. 2. Med. princip. hiſt. 10.* Gliſſonii, *Obſ.* Dodon. *pag. 47.*

Præcedit & comitatur lienis moles, durities, tumor; accedunt pulſationes circa dorſum in ſiniſtro latere, ſuccedit vomitio ſanguinis ſæpiùs ſalutaris. Lienem ſanguinem accipere ab arteriâ ſplenicâ, cujus ramus irrorat ventriculum, ſanguinem etiam ſuam in venam ſplenicam refundere, in quam vaſa venoſa ventriculi abeunt, docet Anatomia; ſi verò ſanguis per lienem liberè tranſire nequeat, illum in arteriæ ſplenicæ ramis, adeòque in vaſis ventriculi congeri, & accedente conatu naturæ illa vaſa diduci, ſanguinem effundi facilè eſt; à vomitu ſplenis tumor concidit; hoc viſcus ſanguinem ex diſtenſo ventriculo expreſſum accipere videtur. Rhodii *centur. 2. obſerv. 65.* Junckeri, *pag. 52. tabul. 9. Medicinæ theoria practica.*

8. *Hæmatemeſis ſcorbutica.* Vide *Stomacacem*; Juncker. *de vomitu cruento, pag. 53. n. 10.*

9. *Hæmatemesis cholerica. Cholera sanguinea* Panaroli, *Pentecost. 1. observ. 11ª. Cholera hæmatodes* Mangeti.

Acutissimus morbus, qui adultos, biliosos, plethoricos communiter ex iracundiæ paroxysmo corripit, sanguinem ano & cato profundit, & intra paucos dies, vel etiam horas, è medio tollit, ut vidisse memini. A venenis corrosivis assumptis etiam accidit, in quo casu oleosa, narcotica, & antiemeticum Riverii prosunt.

10. *Hæmatemesis simulata* D. Haguenot Profess. Reg. Monspeliens. *Observation.*

Puella in Monasterio detenta, ut inde emitteretur, hæmatemesim simulavit, eamque vehementem; quippe plures cruoris libras, præsente etiam Medico, vomitu per aliquot dies rejiciebat. Detectum est tandem eam quotidiè sanguinem bovillum clam hausisse, singulis diebus furtim delatum.

11. *Hæmatemesis carnoso-cruenta* Ernest. Clauder. *Ephem. Nat. Cur.* Hoechsteter. *Decad.* 3. *& 6. fol.* 155. *Hæmatemesis à compressa aorta* Regis. *Ephemerid.*

12. *Hæmatemesis atra* Loesekii, *obs. pag.* 48. apud Warnerum. Frid. Hoffmanni, *de vomitu cruento. Morbus niger* J. Lud. Leberecht Loeseke, D. Med. Berolin. 1754.

Puella Indica temperamenti sicci, cum pulsu duro, sanguine spisso & atro, ter hoc morbo conflictata fuit, tussi convulsivâ copiosâ, fluidi, tenacis, spissi, atro-rubri, ultra tres, quatuorve libras vomitione; dolor erat fixus, pungitivus in hypochondrio sinistro, ut in splenitide; ridebat illa mediis in doloribus, & sese ad risum excitare videbatur; pulsus & urina non diversa à

ſtatu ſano. Fruſtrà plures phlebotomiæ intra annum & ſemiſſem repetitæ ſunt, ſanguis extractus niger erat, diluentibus, laxantibus, & leviter reſolventibus brevi ſanata fuit. In chronicis morbis non rarò lienem flaccidum, facilè digitis lacerabilem obſervavit Loeſekius. Ipſe memini quod aptato tubo aquâ continuò pleno ad arteriam ſplenicam, plus quàm quindecim libras transfudi per lienem laceratum viri chronico morbo perempti, & nunquam potui eluere atrum humorem, qui continuò per lienem transfluxit.

13. *Hæmatemeſis ab hepate* Dodon. *obſ. cap.* 26. Galen. *de loc. affect. l.* 5. *cap.* 5.

Aderat calor febrilis, ſitis, linguæ ariditas; urinæ rubedo, ſubinde dolor in hypochondrio dextro; ſublevatur identidem aquis cichorii, acetoſæ, intybi, ſed languore revertente, cum citrino cutis colore, vomitus ſanguinis eum abſtulit.

A vomitu ſanguinis nullum ferè ſanatum vidit Dodonæus præter paucas mulieres, in quibus ſuppreſſa erant catamenia, nec unquam venæ ſectiones adhibere licuit, propter ſummam ægri debilitatem ſyncopalem. Qui convaleſcunt in aſcitem facilè delabuntur; unicum virum ex unico hæmatemeſis inſultu ſervatum vidit, idque uſu iterato abſynthii quomodocumque uſurpati.

V. Hæmaturia. *Piſſement de ſang. Mictus ſanguineus* Moron. *Direct. Mictus cruentus* Sydenham. Juncker. *Tab.* 10. Frid. Hoffmann. 2. 231. *Piſſement de ſang* Gall. *Orina di ſangue* Italis. Ab *Oureo*, mingo, & *Aima*, cruor.

Character eſt effluxus cruoris, vel urinæ quaſi

cruentæ, vel seminis sanguinolenti ex urethrâ in viris & mulieribus.

Principium est vel in renibus, ureteribus, vesicâ, vel in vesiculis seminariis, vel demùm in ipsamet urethrâ; *materia* est vel cruor merus, vel lotium sanguinolentum, vel urina rubedinem intensam adepta, vel semen cruentum.

1. *Hæmaturia spontanea. Mictus cruentus vermiformis* Wincler. *Ephem. Nat. Cur. Lumbricorum mictus* Plater. *l. 3. fol. 790. Mictus cruentus menstruus* Brassavoli, *Com. Mictus cruentus simplex* seu *spontaneus* Juncker. *Tabul. 10. in Aphor. 25. 4.*

Est mictus cruoris sinceri à congestione illius in renibus factâ, & erroneâ. Instituitur à naturâ hæc evacuatio ad plethoram tollendam.

Nullus dolor acutus in renibus præcedit, ut in violentâ aut calculosâ; senibus, phlethoricis familiaris est; præcedente torpore corporis, molestiâ in vesicâ; si parcâ copiâ & lentè delabatur, ille cruor in ureteribus vermiformem figuram adipiscitur, vermes illi aliquot lineas longi, calamoque angustiores fundum matulæ petunt; urina supernatans, aut in intervallis emissa, citrina est; hæc vermiformia corpora vidi; sunt tubuli pellucidi sero rubro pleni.

2. *Hæmaturia violenta ex vomitu* Schenckii; *ex allii usu* Schenckii; *ex equitatione* Schenckii, *libr. 3. ex casu* Amati, *cent. 5. Mictus cruentus, violentus* Juncker.

Ea est quæ ex prægressâ longiori equitatione, venatione, animi excandescentiâ, abusu cantharidum, diureticorum fortiorum, lapsu ex alto, ictibus lumbos contundentibus, similibusque, ortum ducit.

Præcedunt lumbago, hypogaſtralgia, maximè dolor veſicæ ad grumos illos ejiciendos.

Boerhaavius pluries vidit hæmaturiam in infantibus, à faſciis & veſtibus arctioribus oriundam.

Quadrupedia jumenta huic ſpeciei ſunt obnoxia, ob citatiorem progreſſum, & onera lumbis impoſita. Liger.

In nephritide ſimilis hæmaturia quandoque accedit.

3. *Hæmaturia deceptiva; ex ficubus opuntiæ, rubis idæis.*

Cùm primùm Hiſpani appulere Americam; fame compulſi in ficus opuntiæ & cerei irruerunt, iiſque liberaliùs voratis omnes poſtridiè urinas non cruentas, ſed dilutas & rubras minxerunt, ut hodiè accidit ex ſucco rubello harum ficuum, qui affectus periculo vacat; hunc in ovibus excitat eſus ciſti laurifoliæ.

4. *Hæmaturia purulenta. Mictus cruentus ex renum ulcere* Witichii, *conſ. 51. pag. 362.*

Diſtinguitur ab aliis ex floccis purulentis urinæ ſanguinolentæ mixtis & ſignis prægreſſæ nephritidis ſuppuratæ.

5. *Hæmaturia calculoſa* Juncker. *tab. 10. Mictus cruentus ex calculo renum* Plater. *lib. 3. fol. 385.* Gradi, *conſil. 67.* Scholtrii, *cent. 151.* Sydenhami, *pag. 467.* Vide *Nephralgiam calculoſam.*

Si verò calculus ſit in veſicâ, hæmaturia inde oriunda eſt diris ſymptomatis ſtipata ob veſicæ ſenſibilitatem, unde facilè diſtinguitur ab hæmaturiâ hæmorrhoidali; adeſt dyſuria, pulſus frequens, obſcurus.

6. *Hæmaturia in exanthematicis. Mictus cruentus in variolis, morbilliſve* Sydenham.

Mictus cruentus qui ſupervenit variolis, cer-

tissimum mortis præsagium. Unicus æger servatus memoratur *in Transact. philosoph. tom. 9.* Bydod. Idem dictum esto de hæmaturiâ in petechiâ, purpurâ, miliari, &c.

Hæmaturia variolosa Vandermonde, *ann. 1756. pag. 158.*

Fit vel per *diapedesim*, ut observat D. Varnier, & tunc pulsus est parvus, frequens, intermittens, æger cacochymicus, frigidulus, debilis; conveniunt kinkina & nitrum in apozematis, vel ex Sydenhamo limonata mineralis ex spiritu vitrioli ad gratam aciditatem in aquâ cum saccharo; vel fit per *rixim*, quod cognoscitur ex violentiâ febris, pulsu pleno, frequenti, cum calore, robore, &c. Præscribunt Angli aquas acidulas pro potu, & camphoram. *

Ex Sydenhamo, *pag. 597.* de febre putridâ variolis confluentibus superveniente.

Mictus sanguinis variolis confluentibus, potissimum nigris aut sanguineis supervenit, sub morbi initio pustulis nondum erumpentibus, aut alicubi sub cute latentibus; maculæ interim purpureæ hic illic superficiem corporis obsident, tristem eventum interminantes.

Licet debita sanguinis contemperatio maculas hujusmodi purpureas auferat, nihilominus hæmaturia, & hæmoptysis indubiè mortem prænuntiare

* Distinguitur cruor in urinâ, si linteum album immergatur; rubedine scilicet sanguinea tinctum apparebit; quod non fit, si rubedo urinæ sit à lixiviali ejus diathesi. Præterea à cruore mixto urina opacitatem ostendit cum sedimento grumoso nigro; si verò rubedo sit à salibus, ea est cum pelluciditate & sedimento pauco, incarnato, vel cinnabarino.

solent;

ſolent; atque intenſæ ſanguinis inflammationi ac diſſolutioni tribuendæ ſunt.

Indicantur itaque remedia tùm æſtum temperantia, tùm incraſſandi vim habentia; quamobrem poſt unicam phlebotomiam liberalem paregoricum exhibeatur, ut aquæ papaveris, rheados unciæ duæ, laudani liquidi guttæ quatuordecim pro adulto, aceti deſtillati drachmæ tres; miſce, fiat hauſtus.

Deinde ſequentia præſcribantur; trochiſci de terrâ lemniâ & bolo armenâ ana uncia una, terræ ſigillatæ, lapidis hæmatitis, ſanguinis draconis, & corallor. rubr. ſcrupulus unus; miſce, fiat pulvis, cujus capiat drachmam ſemiſſem tertiâ quaque horâ, ſuperbibendo ptiſanam de radicibus ſymphiti, aut julapium ex aquâ plantaginis, roſarum, cinnamomi, quæ recipiant ſpiritum vitrioli ad gratam aciditatem; noctu verò emulſiones cum narcotico neceſſariæ ſunt; finitâ verò ſanguinis mictione aut expectoratione reliquâ peragantur, ut in variola confluente convenit.

7. *Hæmaturia ejaculatoria* Philoſoph. tranſact. n. 466. ty D. Schlichting.

Eſt ejaculatio cruenta loco ſeminis, quæ juvenibus venere effreni repetitò utentibus familiaris; ſed etiam obſervata eſt in viro raro venerem exercente, ſed priùs gonorrhœam experto; initio non mictus erat cruentus, ſed ſanguinis erat ejaculatio.

8. *Hæmaturia ſtillatitia* Regner de Graas. *Hæmorrhagia ex rene.*

Illa ſpecies ab aliis diſcrepat, quòd cruor ex urethrâ, non verò ex veſicâ procedat, adeòque non mingitur, ſed ut pus in gonorrhœa ſtillatim continuò ex urethrâ effluat.

9. *Hæmaturia hæmorrhoidalis* Cælii Aureliani ; *lib.* 4. *Mictus cruentus ex hæmorrhoidibus vesicæ* Juncker. Uratislav. *tom.* 1. Alia species *ex vesicâ, ejusque sphinctere* Frid. Hofmanni, *pag.* 232. Altera quæ à *vasis sanguiferis varicosis urethræ* dependet. Illa senibus familiaris est, & facilè periodica evadit, tuncque doloris & ischuriæ expers est.

Illustrissimus Franciæ Polemarcha, Dux de Bellisle, belli Administrator, septuaginta quinque annos natus, animi contentionibus, curis assiduis exagitatus, sæpiùs stomachi turbas patitur, licet sobriè vivat ; inde auriginosus evadit, & identidem sine dolore sanguinem mingit ; alvum constipatam, & quandoque erythrema in tibiis experitur.

Incusantur sanguinis spissitudo, siccitas, & acrimonia, in viro temperamenti biliosi, vividi. Ex animi pathematis & curis turbatur digestio, inspissatur sanguis, & hæret in hepate, unde aurigo fugax ; vas quoddam urethræ varicosum primo insultu hæmaturiæ ischuriam induxit.

Suasimus juscula decem ex pullo, millefolio ; & cancro, dein ut purgaretur æstate ex aquæ Vallensis libris quinque, postea serum lactis bis per quindecim dies usurparet interpositis quindecim jusculis ex pullo, testudine & foliis plantaginis ; autumno sumatur lac asininum, æger exercitio corporis indulgeat, bis in die cibum sumat, à negotiis animum remittat.

10. *Hæmaturia spuria. Urina rubra* Sennert. *lib.* 3. *part.* 8. Frid. Hofmann. *pag.* 231.

Est mictus urinæ intensè rubræ & lateritiæ, quam tamen à cruentâ distinguimus ratione sedimenti, quod grumosum est in cruentâ, non in

ſpuriâ ; præterea in cruenta miĉtione urina limpida cruori ſupernatat ; aſt in hac ſpecie tota urina intensè rubra eſt & limpida , excepto ſedimento coloris incarnati. Obſervatur in aſcite, dyſenteriâ, tritæophiâ ardente ; urina lateritia eſt comes intermittentium febrium , ut quartanæ, Galen. *ad Glaucon. cap. 7.* Dodon. *obſerv. cap. 31.*

Urinam verò rubram non cruentam tamen ſæpiùs obſervavi in ſcorbuticis , qui ex quartanâ convaleſcunt , monet Sennert. *lib. 3. de urinâ rubrâ.*

Hoc vitium à piſcium & crudorum uſu redintegratur , & cibis ſtomachicis monente Dodonæo curatur ; itaque à vinis albis , cereviſiâ abſtinendum , vino Hiſpanico generoſo , roborantibus, calefacientibus indulgendum.

11. *Hæmaturia nigra* Cap. 7. libr. 3. p. 7. *urinæ nigræ* Sennert.

Sanguinis aterrimi miĉtu ſubito auriginoſam fuiſſe ſanatum obſervavit Marcell. Donatus, *hiſtor. mirabil. libr. 4. cap. 29.*

Lienoſum cui verè & autumno lien intumeſcebat , cum dolore & facie ſublividâ ſeu *Melaniĉtero* affeĉtum , toties liberari ſolitum quoties per aliquot dies urinas atramento ſimiles fudiſſet , obſervavit Valeſius *in Hollerium.*

In *dyſenteriâ* malignâ vidi urinas atras coloris caffé, cum alvinis excrementis concoloribus , per aliquot dies ejeĉtas, fetidaſque, ſubſequente morte, æger autem fuerat hypochondriacus. Urinas non ſolùm rubras & lateritias , ſed etiam nigras in hydrope fundi docet Sennertus , & obſervant Naturæ Curioſi. Vide *Synopſim Ephemeridum Germaniæ.*

A *ſcabie* retropulſâ urinas nigras emitti ſolitas ;

observant Sennertus & Naturæ Curiof. Vide *Synopsim Ephemerid.*

Vidi & in puellâ pallida cujus ventriculus languebat, & malè digerebat, urinas fuscas, quæ catharsi & levibus stomachicis adhibitis evanuerunt. Nuper verò in puero anasarcâ affecto similes urinas criticè emissas easque uberrimas cum morbi prioris levamine, vidi.

12. *Hæmaturia lateritia. Urines briquetées, rouges. Urinæ rubræ* Sennert. *ibid.*

Sunt illæ quæ lateribus contritis tinctæ videntur quæ quò pauciores sunt, eò magis atrorubræ, quò verò copiosiores, eò colorem dilutiorem obtinent.

Illæ urinæ lateritiæ observantur simul & paucæ in ascite, & aliis morbis hydropicis, ut hydrothorace, anasarcâ & utcumque rubræ sunt, ut plurimum sine dolore & ardore.

Vel observantur in febribus intermittentibus potissimùm in quartanâ, atque harum, si latuerint, signum præbent optimum, eademque ac illæ febres remedia expostulant.

Non rarò etiam comitantur morbos acutos summo ardore, sudoreque stipatos.

Tam discrepat autem curatio hujus hæmaturiæ in acutis morbis à curatione hæmaturiæ in chronicis, ut observante Dodonæo *Cap. 31.* à calidis medicaminibus intendatur rubedo urinæ in acutis & curetur in chronicis. Qui ex quartanâ convalescunt, si indigestionem patiantur ob potum cerevisiæ, ob crudorum esum, illi iterùm monente Sennerto hæmaturiam lateritiam incurrunt.

In pyrexiis & febribus ardentibus acutis urinas lateritias diluunt potus aciduli, aquosi, nitrati, emulsionati &c. qui in ascite & quartanâ nocerent.

Deceptivas illas hæmaturias à veris, seu sanguineis distinguere quandoque difficile est; lintei verò in urinâ tincti color satis aptè huic distinctioni favet.

Urinæ turbidæ jumentorum dictæ ad pyuriam propiùs accedunt.

13. *Hæmaturia traumatica.* Observatio 64. Medic. practicæ.

Lumbi hominis calce equi impetiti fuerant, illicò libra sanguinis per vias urinæ effluxit: repetitis phlebotomiis non cessit mictus cruoris; præscripto succo urticæ cruor in vesicâ figebatur, unde ischuria, meteorismus, dyspnœa; balneis, emulsione, diureticis proritabatur mictus sanguinis, demum astringentibus & diureticis interpolatis æger convaluit.

14. *Hæmaturia à verme* Eduard. Barry. *Act. Edimburgi T. V. artic. 72.*

Thomas Hutchins per quinquennium urinas sanguine tinctas mingere solitus erat, sedimento nigro intra dies singulas ad uncias duas ascendente, cæterum doloris expers; quò plus bibebat, eò dilutiores erant urinæ, nec ab exercitio, diætâ aut medicamentis ulla oriebatur mutatio, deerant omnia signa calculi, arenularum. Demum ob diuturnitatem illius hæmorrhagiæ debilitatus, œdematiâ, ascite, lassitudine, aurigine, dispnœâ, inappetentia, siti immodicâ, amphimerinâ æger absumebatur.

Tunc emeticum & die sequenti mercurium dulcem, deinceps verò infusum amarum, pilulasque ex sapone, croco martis, gummi ammoniaco, rheo, curcumâ, kinkina &c. assumpsit, nec non elixirii vitrioli guttas tri-

ginta quovis die præter aquas pyamontanas. His præmissis eminxit vermiculum pollicis longitudine anguillulæ similem, rubrum, oculis, oreque & annulis instructum, quo emisso convaluit.

VI. Menorrhagia *Pertes de sang des femmes.* *Aimorroia* Dioscorid. *aphædros* Dict. Univers. *Hæmorrhagia uterina* Moron. *direct.* Juncker. *Tab.* 14. *Catameniorum fluxus immodicus* Hipp. Foesii pag. 567. *Lochia immodica* Juncker. *pag.* 991. *Tab.* 135. *Sanguinis stillicidium ab utero* Ballon. ægræ *hæmorrhoissæ* vocantur in Evangelio S. Matth. Gallis *Hemorrhoïsse* Etymon à græco *men* mensis, menstruum, & *rhæo*, fluo, erumpo.

Character. Menorrhagia est fluxus sanguinis ex utero sæpiùs vel ex vaginâ morbosus & quantitate vel difficultate peccans.

1. *Menorrhagia difficilis.*

Menstruatio difficilis. Menses cum molestia fluentes Sennert *lib.* 4. *pag.* 2.

Morbus est periodicus singulis scilicet mensibus recurrens puellis puberibus & non viro utentibus satis familiaris, qui ante eruptionem mensium eas lumbagine, doloribus vagis hypogastrii, capitis, imò cardialgiis, vertigine, epilepticis insultibus, aliisque symptomatis illas cruciat, quæ etiam symptomata fluentibus catameniis perseverant.

Hic morbus afficit viragines plethoricas, sanguineas, libidinosas, & gravidatione ut plurimùm curatur nec non semicupiis. Huic affinis est,

diversa tamen, apud annosas matres hysteralgia catamenialis.

2. *Menorrhagia stillatitia.*

Stillicidium mensium Aëti *tetrabibl.* 9. *serm.* 4. *cap.* 63.

Est effluxus stillatitius sed diuturnus & dolorificus sanguinis menstrui, stipatur scilicet hysteralgiâ & propter diuturnitatem ægram debilitat, hinc ægritudo, anxietas; differt à menorrhagia difficili quod non ex abrupto ubertim fluat sanguis, & intra tres vel quatuor dies cesset, verùm stillatim per longum tempus effluat, quod valdè incommodum.

3. *Menorrhagia immodica. Hæmorrhagia uterina* Juncker. *tabul.* 14. *menses inordinati*, *antevertentes* Sennert. *lib.* 4. *fluxus mensium nimius* Sennert. *de morbis Mulierum.*

Quantitas ordinaria sanguinis menstrui est circiter unius libræ Medicæ in spatio quinque vel sex dierum ita ut plures sint mulieres quæ præter propter uncias duas singulis diebus effundant per sex dies & fortè plures: sunt quæ intra id temporis spatium non semi-unciam effundant; hic effluxus noctu sæpiùs ingruit, antecedunt gravitas corporis, anxietas, ægritudo, cephalalgia, sensibilitas, difficilis catharticorum tolerantia, ita ut his assumptis valdè turbentur, febriant, nauseent, &c. immodicus est effluxus quoties quantitas emissa ea est quæ vires sensibiliter imminuat, adeòque est in ratione quantitatis realis emissæ & debilitatis nativæ mulieris; quantitas emissa est æstimanda ex profluvio quotidiano, & ex numero dierum per quos perseverat, seu ex copiâ quotidiana, ex diuturnitate & ex recursuum frequentiâ.

Menorrhagia immodica sæpiùs accidit mulie-

D iiij

ribus eâ ætate quâ catamenia brevi valedictura sunt, quovis mense sensim uberiùs ea fluunt, accedit pallor, pervigilium, asthenia, anorexia, & successu temporis phlegmatia, rarò mulieres syncope ob menorrhagiam extinguuntur, sed in phlegmatiam aut ascitem delapsæ dein fato succumbunt; sanguis vel est vividus & purus vel cænosus & maculas rubras amplo sero circumdatas in linteo notat; in utroque tamen casu phlegmatia supervenit.

Therapeia hujus morbi diversa est pro periculi urgentiâ. Si enim à profluvio sanguinis metus sit ne cardialgiæ, syncopesque superveniant, sistendus est ille fluxus per astringentia, ut decoctum bursæ pastoris, geranii robortiani, radicum tormentillæ, bistortæ, vel per succum urticæ, infusum rosarum rubrarum, aquam Rabel ad gratam aciditatem aquæ potandæ additam, imò possunt usurpari pilulæ Helvetii ex sanguine draconis & alumine. Vidi casus in quibus ob nauseam & cardialgiam urgentem viribus adhuc stantibus, ipecacuanhæ dosis vomitionem feliciter excitavit, saburram ejecit, & ipsâ die fluxus cruentus evanuit.

Si verò periculum non imineat, sed phlegmatia accedat, & chronici faciem morbus induat, tunc ab astringentibus abstinendum puto, aut saltem mitioribus utendum, ut decocto radicum symphiti, sed acrimonia sanguinis est contemperanda, licet phlegmatia contrarium suadere videatur; novi plures mulieres quæ ab hoc morbo se liberarunt usu diluentium, demulcentiumque & potissimum lactis: inter demulcentia, juscula ex pullo juniori primas tenent, pro re natâ illis stomachica admiscenda sunt, ut flores

chamæmeli; ſtomachi enim functiones in hoc caſu ſæpè languent, dùm acrimonia humorum ex pervigilio, pruritu vaginæ, & temperamento mulieris calido deſignatur; cathartica vitanda ſunt, quia catamenia promovent, & vires detrahunt; aut parce ſunt adhibenda, eaque mitia; demùm lac caprinum vel vaccinum diutiſſimè uſurpandum, quod aliquoties in ipſa phlegmatiâ cum metu aſcitis præſcripſi, unde mulieres reſtitutæ ſunt.

4. *Menorrhagia erronea*; *Menſium per aliena loca excretio* Sennert. *de morbis mulier. cap.* 11. Menſes *ex oculis fluentes* Dodon. *obſerv. cap.* 15. Lud. Mercat. *cap.* 7. *de morb. mulier.* Menſes *ex alveolo dentis* Rouſſæi *de hominis primordiis*, *cap.* 28. Menſes *ex mammarum papillis* Amat. *centur.* 2. *cur.* 21. Paræi *lib.* 23. *cap.* 52. Cordæi *comment. in lib. Hippocrat. de morbis mulier.* Menſes *ex umbilico* Nicol. Florentin. *Serm.* 2. *cap.* 8.

Ex *digito* Mercat. *de mulier. affect. l.* 1. *cap.* 7.

Ex *naribus* Braſſavol. *ad aphor.* 33. *lib.* 5. Paræi *lib.* 25. *cap.* 12.

Ex *podice* Paræi *lib.* 23. *cap.* 12.

Ex *vomitu* Hipp. *de morb. mulier.* 1. Aretæi *lib.* 2. *cap.* 2. Benivenii *cap.* 4. *de abortûs cauſis.*

Per *inteſtina* Galen. *in* 35. *aph. S.* 5.

Per *urinam* Braſſavol. *in aphor.* 75. *S.* 5.

Ex *auribus* Braſſavol. *in aphor.* 25. *S.* 4.

5. *Menorrhagia ab hyſteroptoſi* Mauriceau *de morbis puerperarum*, *cap. VI. lib.* 3. Heiſter. *Chirurg. de uteri prolapſu* 157.

Symptomata ſunt, 1°. ſenſus ponderis in pelvi; 2°. difficultas mingendi, ſeu ſtranguria; 3°. lumbago graviſſima verſus ligamenta lata; 4°. fluxus nunc cruentus, nunc leucorrhœicus copioſus

ex vaginâ; 5°. moles carnea cruentata ex vaginâ prolabens. *Vide* iconas apud Heisterum.

Alia est hysterocele imperfecta, Gallis *Descente de matrice*, in quâ uterus extra vaginam non elabitur; alia est perfecta, *Gallis chute de matrice*, in quâ extra vaginam uterus elabitur.

Hysterocelem mentitur prolapsus vaginæ, & in hysterocele uterus est vel inversus, vel non inversus; non inverso utero orificium ejus in imâ parte apparet, nullum verò foramen in inverso; hysterocele simplex dignoscitur à vaginæ prolapsu ex altitudine, ad quam stylus per foramen immissus pervenit, quæ major est, si sola vagina prolabatur, & semipedem attingit, multò minor si solus uterus; in virginibus nunquam hysterocele inversa datur, quæ puerperis tantùm accidit brevi post partum.

In polypo vaginæ nullus datur effluxus, nulla lumbago; menorrhagia ab hysterocele quandoque est ita abundans, ut per plures menses perseveret, æquè copiosa quàm uberrima catamenia. Vidi virginem religiosam quæ hysterocelem à leucorrhœâ contraxerat, in quâ per duos annos quovis mense fluebat cruor, exceptis octo diebus, quibus mucus lymphaticus tantùm extillabat; hic verò effluxus ex imâ parte hujus molis pyriformis pendulæ, seu ex orificio uteri exstillabat; aderant lumbago, progrediendi difficultas, & à sanguifluxu debilitas; uterus in lecto cruribus erectis facilè restituitur, nisi recens sit prolapsus, & uterus inflammatus, ac turgidus.

Curatio consistit in promptâ repositione uteri; frustra etenim phlebotomia, astringentia extùs vel intùs adhiberentur ad hanc menorrhagiam cohibendam; illa quidem singulis mensibus quasdam

inducias dare posset; verum singulis mensibus etiam reverteretur, eaque copiosior & diuturnior quàm in catameniis.

Repositionem sequi debet retentio, quam juvat situs supinus per semimensem, pessarium commodum ex subere cerato annuli instar aperto, vel subtriangulari, argenteo, buxeo; laudatur etiam pessarium Anglicum, cujus descriptio & icon traditur *in Act. Acad. Edimburgensis, tom. 3. tab. V.* juvat etiam spongia noctu gestanda liquore saturni, vel decocto verbasci in vino madida, item aqua fabrorum ferrariorum injecta, & similia; sed repositio debet priùs institui.

6. *Menorrhagia gravidarum*, vulgò *Blessure*, *Pertes rouges des femmes grosses*, *Perte de sang*, Mauriceau. *Hæmorrhagia uteri* Heister. *Chirurg. v. 154.*

Si hæmorrhagia uterina gravidæ terminum nondùm attingenti superveniat ob plethoram, febrem, lapsum, animi commotionem, &c. metus est ne abortiat, quod ut vitetur, præscribenda est phlebotomia, victus refrigerans, & quies corporis ac animi; hæc sufficiunt ad sistendam hæmorrhagiam quæ primis graviditatis mensibus supervenit.

Si verò menorrhagia perseveret, leniter diducendum est uteri orificium immissis digitis obstetricis, lacerandæ sunt chorii membranæ, ut exitus præbeatur aquis in eo contentis, quo facto tormina partûs intendi consueverunt, & contractio uteri menorrhagiam sistit, expulso fetu observante D. Puzos. *Act. Acad. Chirurg. Tom. I.*

Consulatur Mauriceau *de morbis prægnantium*, *observat. 49.* & Heister. *Chirurg. cap. 154. part. 2.* Si invitis auxiliis diæteticis hæmorrhagia intendatur quocumque graviditatis mense, Chirurgus

non poteſt gravidam morti eripere, niſi immiſſâ leniter manu intra uterum fetûs pedes prehendat, & eum foras educat cum placentâ; ſic enim liberatus uterus & ſpontè conſtrictus vaſorum ſanguinem fundentium orificia præcludet, ut multis exemplis confirmat Mauriceau; aſt in illâ praxi dimidia pars puerperarum paulò poſt partum moritur, obſervante Puzos. *p. 330. Traité des Accouchemens.*

Aliæ ſunt menorrhagiæ trium primorum menſium graviditatis, aliæ verò trium poſteriorum.

Primis graviditatis menſibus principium menorrhagiæ eſt abortus, vel placenta poſt abortum ſuperſtes in utero, falſa germina expulſioni proxima, ſuccuſſio fetûs à vi externâ.

Menorrhagia in abortu mediocris eſt, cùm ſolo fetu liberatur uterus; aſt copioſa, cùm placentam ex abortu ſuperſtitem expellit.

Sæpè placentam in hoc caſu foras ducere impoſſibile eſt propter funiculi debilitatem, tormінum uteri tarditatem, orificii uteri anguſtiam; hæc ſi undique adhæreat utero, nullam, ſi hiſcat, copioſam, ſi omninò avulſa uteri conſtrictionem permittat, exiguam ciet menorrhagiam; eâ foras amandatâ vi naturæ, vel artis menorrhagia ſiſtitur; verùm cum non poteſt avelli, atque ceſſat hæmorrhagia & dyſtocia, relinquenda eſt in utero ubi putreſcet, & fruſtillatim dein effluet.

Menorrhagia quæ à dyſtociâ falſi germinis dependet, licet quandoque uberrima ſit, & terribilis, rariſſimè lethalis eſt; hanc nec phlebotomiæ, nec aſtringentia minuunt, neceſſum eſt ut orificium uteri excidat, vel quod melius, ut ex utero germen emittatur; vires cibo convenienti ſuſtinendæ, opus naturæ potiſſimùm eſt comittendum; ſi verò attingi queat falſum germen, foras extrahendum eſt.

Menorrhagiæ quæ ſub graviditatis finem accedunt, pendent à dehiſcentiâ placentæ; cùm hæc menorrhagia eſt ſtipata doloribus, debilitate ſyncopticâ, & ſimul uteri hiatu, partus proritandus eſt, imò invertendus fetus, & à pedibus extrahendus, ut docet Mauriceau, quod tamen ſummo vitæ matris periculo tantùm fit.

Si verò minùs urgeat menorrhagia, fetuſque debitum ſitum obtineat, maximè verò ſi non hiet uterus, ad partum coactum properandum non eſt, ſed phlebotomia eſt adhibenda, alimentis eupeptis parcâ copiâ utendum, lectulo conſtanter eſt incumbendum, clyſmata injicienda, ſi alvus ægrè laxetur; ſi menorrhagia revertatur, vel his auxiliis non cedat, grumique ſanguinis hyſteralgias, ſyncopeſve acceſſant, dira partûs provocandi urget neceſſitas, nec ſoli naturæ res eſt committenda, & quoniam tormina languent, ea proritanda ſunt, digitis intra orificium immiſſis & diductis, identidem opus remittendo, & conatus naturæ exſpectando; paulò quidem tardiùs accidit partus ea methodo, ſed non invertitur fetus, nec tamdiù poſt partum permanet menorrhagia, ac in partu coacto, ſeu fetûs extractione; quippe uterus ea ratione contrahitur quâ fetus extrorſum procedit, ruptis etiam digito membranis, imminuitur volumen, uterus ſenſim coarctatur, quod non accidit juxta Puzoſium cum ſubitò fetus extrahitur. Felices gravidæ quæ peritum in his obſtetricium virum habent.

In menorrhagiâ vulgò datur pulſus uterinus, id eſt, irregularibus ac ſubſultantibus pulſationibus notatus, initio fortior & magis renitens, quàm alii pulſus critici, accedens ad pulſum ex quo hæmorrhagia narium deſignatur, ſeu dicro-

tum. Hæc illustr. de Bordeu; mihi verò has pulsuum differentias in hoc morbo distinguere non datum est.

7. *Menorrhagia decolor; Menses vinosi* Sennert. *de morbis mulier. cap. 8. Humida intemperies uteri* Sennert. *de morb. mulier. Menorrhagia ex mariscis; Hæmorrhoides uteri* Sennert. *lib. 4. p. 1ª. cap. 7.*

8. *Menorrhagia lochialis; Lochia catharsis* Græcis; *Puerperia* Latinis; *Lochia* Sennert. *Nimius sanguinis post partum effluxus* Sennert. *de morb. puerperarum*, Mauriceau *cap. 5. Vuidanges* Gallis.

Statim à partu hæmorrhagia uterina est copiosior quàm decet, sive quia crassiorem fetum mulier peperit, unde partus difficilior, vasa uteri magis patula, conatus vehementiores fuerunt, vel quia mulier nimis plethorica, vel quia frusta placentæ in utero remanserunt; hæmorrhagia identidem remittitur, quia cruor in utero colligitur, congrumatur, & serum tantùm dimittit; verùm dein tormina ad excernendos grumos eò diriora sunt, & purus putusque cruor iterùm cum grumis evacuatur.

Periculum est præsens, si ea sit hæmorrhagia quæ vires infringat; tunc autem si placentæ frusta remanserint in utero, ea sunt manu obstetricis quantociùs educenda; puerpera jusculis, ovis, panatellis vescatur, supinà jaceat, calorem lumborum avertat, stramini, vel corio incumbat *marochino* dicto; si pulsus vegetus sit, sanguis è brachio mittatur, ejus fervor ptisanis, emulsionibus temperetur, subacidis potibus utatur, lumbi linteo oxicrato frigido intincto involvantur, necnon foliis centinodiæ; profuit cum feces & flatus abdomen distendebant clysmate laxante eas evacuare; quies animi & corporis omninò ser-

vanda; demùm si fluxus persistat, injectiones & potus astringentes usurpare convenit.

Illicò à partu purus putus cruor effluit ex utero, qui statim fluxilis nulla tormina creat, mox congrumatus in ipso uteri orificio, tormina excitat per tres primos dies sæpiùs perseverantia primiparis multò minora; tertio, vel quarto die febris lactea accedit, & hysteralgia lochialis pari passu recedit; interea uteri textus lacteo cruore liberatur, unde fit ut subsequentibus diebus lochia odore subacido nares feriant, & dilutiora sensim evadant; ea in rusticis septimanâ una, vel alterâ, apud nobiles tribus vel quatuor terminantur.

VII. Abortus, *Avortement.*

Græcis *Amblyosmos*, *Amblosis*, *Ectresmos*, *Pthora*, *Apophtora*; Latinis *Abortus*, *Effluxio*, *Deperditio*; Gallis *Blessure*, *faux germe*, *accouchement prématuré*.

Est fetus nondum vitalis ex utero exclusio. Immaturus, seu nondum vitalis est fetus qui septimum saltem vitæ suæ à conceptione mensem non attigit; aut si attigerit, debilior est quàm ut eo tempore exclusus extra uterum vivere queat.

Quæcumque valent placentam ab utero divellere, aut fetum enecare, ea omnia naturam stimulant ad fetus, tanquam ponderis inutilis, vel noxii & citò putrescentis, eliminationem; ea autem sunt interna, externave, vitia matris, aut fetûs ipsius.

Symptomata abortûs sunt menorrhagia abortiva, vigor & horror cum æstu volatico, inappetentia, nausea; accedit lassitudo, lumbago, pal-

pitatio, leipothymia, syncope, mœstitia continua, hysteralgia gravativa, ad inguina, frigus genitalium, tenesmus, uteri conatus, conspicuus quandoque ejus tumor in hypogastrio, mammarum subita extenuatio, flacciditas, cum galactirrhæâ serosâ; accedunt proximè hysteralgia spasmodica, tenesmus acrior; menorrhagia crescit cum leipothymiâ, ac syncope, extremorum frigore, mentis dejectione; æstus & rigor alternant, cephalalgia, hypogastrii delapsus, demùm aquarum amnii, & fetûs ipsius dudum immobilis exclusio.

Ut præcaveatur abortus, vitanda sunt principia ejus quæ ideo cognoscenda; scilicet 1°. violentia quævis aut animi, ut ex terrore, irâ; hinc frequenter accidit à terræ motu, in obsessis urbibus, &c. aut corporis, ut saltus, conatus, vomitus, epilepsiæ insultus, diarrhœa, dysenteria, tenesmus, coitus frequens; hinc abortus primis graviditatis mensibus non infrequens recens nuptis veneris avidioribus.

2°. Venena, sive *emmenagoga*, ut adhatoda quâ Zellanenses; sabina quâ scorta apud Europæos utuntur; semen aquilegiæ, myrrha, absinthium, castoreum, sive *cathartica* & emetica, quæ succutiendo uterum, aut fetum pabulo suo frustrantia, eum enecant.

3°. Plethora quæ catamenia promovet, & cognoscitur ex capiplenio, faciei rubore, dyspnœâ; plures autem mulieres ab hoc principio abortiunt, nisi identidem phlebotomiam admittant, maximè quæ durante graviditate voraciores & otiosiores sunt. Plethora commota in febribus acutis & pyrexiis, necnon in usu hydrargyroseos fortioris etiam abortum excitat; undè Hippocrates

Hippocrates dixit mulierem gravidam acuto morbo corripi lethale.

4°. Fetûs vitio fit abortus, si fetus moriatur; sive pabulo defraudatus, sive funiculo circa collum ligatus, demum quovis modo mortem obeat; mortuo autem fetu, nullus motus saltem spontaneus in utero persentitur, sed moles pondere proprio versus decliviorem locum inclinat. *Vide* signa fetûs mortui apud Auctores.

5°. Vitio matris aborsus accidit, si uterus sit schirrosus, ulcerosus; si mater syphilide laboret, quod etiam suspicamur ex repetito abortu; fetus circa ultimos menses tunc eduntur in lucem luridi, putres; hæc causa non rara est, atque hydrargyrosi curatur; deinceps enim graviditates feliciùs succedunt, cùm virus syphiliticum ablatum est.

1. *Abortus Effluxio, blessure, faux germe.*

Est exclusio fetûs intra primum à conceptione mensem; vulgò illi abortus sine notabili dolore, & cum modicâ menorrhagiâ fiunt; sæpiùs diversis vicibus nunc embryonem, dein membranas, alias verò placentam natura expellit; quandoque tamen oviforme corpus pellucidum, fetum vermiformem includens simul emittitur.

2. *Abortus subtrimestris, Avortement.*

Propriè dicitur abortus, si à primo ad quartum graviditatis mensem accidat fetûs exclusio; quò serior est & quadrimestri proximior, eò pejor. Principia ejus sunt interna, vel externa.

Interna sunt mors fetûs, vel vitiosa crasis sanguinis materni, ut syphilis.

Externa sunt placentæ hiatus ob ictus, lapsus; vehementes conatus matris.

Cum mors fetus à principiis internis dependet,

abortum antecedunt menorrhagiæ interpolatæ, in quarùm intervallis datur leucorrhœa ſeroſa, nigreſcens ; hos effluxus nec quies, nec phlebotomiæ exhauriunt ; gravida hyſteralgias periodicas patietur, cum anorexiâ & aſtheniâ, quæ ſymptomata menſem & ultra ante abortum permanent ; tunc dolores partûs increſcunt, menorrhagia redintegratur, aquæ amnii elabuntur, & poſtea fetus mortuus lividus, inodorus facilè eliminatur ; ſi placenta non eliminetur, illa nec funiculo debiliori tutò extrahi, nec digitis in uterum parùm hiulcum immiſſis educi poteſt ; exſpectandum eſt donec eum expellat natura, excitatis aliquando torminibus vividis cum menorrhagiâ, aliquando verò putredine demùm excitatâ, tabi ſpecie evacuatur placenta.

Si tormina & menorrhagia, quæ placentæ ſeparationem ab utero indicant, non ſufficiant ad liberandam mulierem, obſtetrix digitis duobus immiſſis poteſt eam abripere & extrahere, matre ſuos conatus ſuſtinente. Si verò embryone elapſo, nec gravis menorrhagia, nec dolores ſuccedant, ſed ſequatur leucorrhœa ſeroſa, brunnea, dein cadaveroſi odoris, tunc placenta in fruſtula putrida delapſura eſt. Hic effluxus quandoque menſem tranſgreditur cum febre irregulari, anorexiâ & anxietate puerperæ, cui ſuccurrimus uſu amarorum, juſculorum ex plantis vulnerariis, imò kinkinæ, ſi erratica febris acceſſerit ; de cætero fugienda emmenagoga, opus naturæ committendum, quod tutò ſatis, licet ſerò, exequetur ; quo facto ceſſat leucorrhœa fœtida & uteri os clauditur.

3. *Abortus ſubſemeſtris. Accouchement prématuré.*

Est ille qui à quarto graviditatis mense ad septimum accidit.

Hic excitatur à matris debilitate nativâ, vel uteri laxitate, non rarò determinatur ab ictu, casu, terrore, febre, morbo acuto, vel etiam syphilitide; fetus minimè vitales sunt, adeòque solius matris ratio habenda est; funiculus satis resistit, ut hujus ope extrahi possit placenta, & os uteri satis hiat, ut obstetricis manum admittat.

4. *Abortus octimestris. Couches précoces.*

Est exclusio fetûs sex septimanis, vel mense ante consuetum terminum.

Recens natus languet & non crescit, nisi cum ætatem quâ nasci debuerat, attigit, imò interdum ea die moritur, quâ nasci debuisset. Summa horum fetuum cura habenda est, linteis gossypio munitis obvolvendi sunt, non verò fasciis, nutrix ab octo, decemve diebus enixa eligenda est.

5. *Abortus ab uteri laxitate* Boerhaavii, *Consult. 13.*

Cognoscitur ex debilitate constitutionis generalis, & ex violentiis, quas uterus sæpè perpessus est, à partu multiplici, ab obstetricis imperitiâ, à plethorâ prægressâ, quæ vasa uteri debilitavit, à juvantibus & lædentibus.

Mulieri 32. annos natæ, quæ duodecies intra octo annos abortierat, fetus successivè magis immaturos excludens, incassum tentatis bathoniensibus balneis, balnea frigida per sesquianum adhibuit, exiguo cum successu, huic Boerhaavius sequentia remedia præcepit dùm gravida non esset: 1°. purgans astringens, lene ex infuso myrobalan. & rhei, cum pauxillo mannæ & syrupi de cichorio composito per quinque dies suc-

cessivos; vesperè verò cardiacum ex aquâ stillatitiâ corticis citri unc. duabus, spiritûs vini Matthioli dracm. I. tincturæ opii gutt. X. succin. gutt. XV. victus interea fit ex vegetantibus, jura carnium ex lacte; sexto die hora ante jentaculum prandium & cœnam, sumat pilulas tres, scilicet catechu drach. II. cortic. granat. drach. I. mastiche drach. I. & sem. succini præpar. drach. I. terebinth. gutt. VI. olei stillatit. cinnamom. gutt. VIII. misce, fiant pilulæ singulæ granor. III.

Superbibatur verò vinum medicatum ex infuso cortic. cappar. cinnamom. tamarisci, ligni agallochi, santal. citrini, lapid. hæmatit. limaturæ martis, maceris, nucis moschatæ, radic. lapathi acuti, semin. quatuor calidorum minorum, pulvis tenuis infundatur in vini rhenani libris sex.

In his perseverandum toto gestationis tempore corpus moderatè exercendum, victus sit ex iis quæ arrident.

ORDO SECUNDUS.

ALVIFLUXUS.

Rhoodes Hippocrat. *Profluvia alvi* Foresti. *Fluxus ventris* Celsi.

PRimæ viæ dicuntur apud Medicos canales continui, qui ab ore ad anum extenduntur; œsophagus scilicet *stomacho* terminatus, intestinum tenue *Ileon* olim dictum, coeco terminatum, quasi exiguo ventriculo & intestinum crassum Longano Cælii Aureliani, & *Colon* Græcis dictum, quod *Marsupio* extremi recti terminatur.

Ille canalis ita est dispositus, ut alimenta possit ingerere & digerere; verùm etiam vitiosa ingesta aut excrementa commodiori viâ egerere, & sanguinem ab omnibus recrementis huc affluentibus, si vitiosa evaserint, expurgare, maximâ proinde sensibilitate & mobilitate præditus est, ut sensu confuso, quæ displicent, vel nocitura sunt percipiens, ea tùm ano, id est sursùm per os, tùm cato, id est deorsùm per podicem eliminet. Sic in ore contenta quæ placent deglutimus, masticamus, gustamus, quæ displicent nauseamus, exspuimus, excreamus velut inviti & inscii.

Hinc alvifluxuum alii sunt *anoterici*, ut vomitus, nausea; alii *catoterici* Galeno dicti, quibus per inferiora alvus expurgatur, ut diarrhœa; pulsus intermittens præsagit alvifluxus per inferiora; intermissiones sunt omninò inordinatæ, post duas tresve pulsationes satis æquales & pleniusculas, succedunt totidem minores, promptiores quasi subintrantes.

Nullum corpus è loco movetur, nisi excessu virium ipsum urgentium, supra vires quibus resistit, & in loco retinetur; si cum Veteribus vires quibus contenta in suâ sede retinentur, & suæ expulsioni resistunt, vocemus *retentrices*, & eas quibus extrorsùm urgentur *expultrices*, evidens est quòd ad evacuationem absolutè necessarium sit, ut vires retentrices superentur ab expultricibus, quo posito impossibile est non fieri evacuationem, & quo sublato ea nequaquam fieri potest; ille excessus virium est itaque evacuationis cujusvis causa pathologica.

Resistunt verò contenta in alvo 1°. mole suâ; sic major ventriculi conatus requiritur ad tres libras alimentorum evacuandas quàm ad libram

2°. Resistunt adhæsione suâ seu viscositate quâ solidis agglutinantur, sic phlegmata amygdalis adhærentia difficiliùs exscreamus quàm salivam. 3°. Resistunt gravitate suâ, seu directione gravitatis, sic stante corpore vomitus difficilior est quàm eo procumbente; econtra mictus & partus faciliores sunt. 4°. Resistunt receptacula & sphincteres si contentorum corporum diameter sit minor diametro nativa orificiorum, nec nisi adhibitis viribus contenta in minores moleculas possint dividi; sic scybala quæ paulò majora sunt diametro podicis resistunt dejectioni alvi, in ratione virium quæ debent adhiberi, ut sphincteris fibræ elongentur, & ut scybala dividantur seu defringantur. 5°. Resistentiæ fluidorum quæ diversis viribus propelluntur, crescunt in ratione earum virium; sic quadruplò magis resistit urina quæ duplo majori velocitate expellitur è vesicâ, quàm quæ solitâ velocitate mingitur.

Hinc patet vires retentrices crescere 1°. ex parte contentorum ratione inertiæ, seu molis movendæ, ratione adhæsionis, & ratione gravitatis, etiam si contenta sint fluida, eas verò ulteriùs crescere 2°. ratione duritiei si diffringi debent ad hoc ut excernantur; ratione positurae, sic fetus transversim orificio uteri oblatus magis resistit quàm si caput directè huic orificio offerat; demùm receptacula resistere si angustiora sint, tùm ratione roboris quo sphincteres clauduntur, convelluntur, tùm ratione crassitiei & duritiei fibrarum, quæ solâ elasticitate renituntur.

Vires verò expultrices solùm resident in musculis receptacula ambientibus aut constituentibus; omnis enim motus animalis per vires musculorum exercetur, sic intestinum componit par-

tim tunica mufculofa, quæ ex fibris annularibus confecta tubum illum coarctat, & contenta fursùm, deorsùmve exprimit, & tunica mufculofa quæ ex longitudinalibus fibris compofita, eum tubum decurtat, ejufque cavum tantumdem minuit; his viribus conjunctis materies contentæ comprimuntur, & quâ datâ portâ exprimuntur; hifce viribus auxiliantur mufculi abdominales & diaphragma, quæ preffionem intendunt, & fub prælo vifcera alvina conftringunt quoquo versùm æqualiter; illæ verò vires preffivæ funt, non expulfivæ, nifi determinata accedat directio, fic fi annuli mufculares inteftini fucceffivè contrahantur à piloro versùs podicem, fi mufculi abdominales deorsùm urgeant, materies per inferiora truduntur; fi verò contraria fit nifuum directio, ad fuperiora pelluntur; ad vires itaque expultrices requiritur preffio & determinata directio. Nomen itaque illud non eft fuperfluum, nec ridiculum, ut præmaturo judicio prænuntiaverant Neoterici, Veterum contemptores.

Si morbos hujufce ordinis univerfim refpiciamus, eorum caufa eft conatus naturæ ad eliminandas materias à primis viis. Conatus eft applicatio virium eo fine, ut fuperetur quædam refiftentia, adeòque conatus involvit virium directionem & majorem impenfam; impenfa tamen virium non eft femper abfolutè major, ad hoc ut conatus fit morbofus, & virium potentiæ motricis imminutionem, adeòque laffitudinem inferat.

Conatus funt vel violenti vel fpontanei; in ftatu fano conatus non plus impendunt virium quàm paftu & fomno quotidiano poffunt refarciri, illique funt vel parvi vel magni: in ftatu morbofo viribus potentiæ motricis major m

partem absumunt, quàm quæ pastu & somno quotidiano reparari queat. In agone mortis conatus violenti quidem sunt, sed tamen debiles.

Difficilis dicitur motus ille ad quem exerendum majores superandæ sunt resistentiæ, & motor minoribus viribus præditus est. Difficultas itaque actionis est in ratione resistentiæ superandæ & debilitatis ejus, qui eam superare contendit; ita ut eadem actio quæ sano & robusto facilis est, ægro debilitato fit difficilis.

Alii alvifluxus magnam, alii verò parvam difficultatem involvunt; parva est difficultas ejectionis in diarrhœâ serosâ, ita ut nulla videatur; magna in dysenteriâ & tenesmo; unde dysenteria à Veteribus difficultas intestinorum vocatur.

Magnitudo morbi hujusce ordinis æstimanda est non solùm à solito majori egestorum copiâ, sed etiam à difficultate egestionis, quæ virium exsolutionem & molestiam difficultati ac debilitati proportionalem excitat.

Principia alvifluxuum sunt quæcumque vim expultricem irritant, ut omnes antiqui Medici pronuntiarunt; falsi verò sunt tùm Mechanicorum, tùm Chymicorum hac de re conceptus plurimi. Sola obvia cuique observatio sufficit ad hæc principia intelligenda; quidquid molestum in ore persentitur, illud naturaliter exspuimus, quidquam gratum retinemus vel deglutimus.

Eadem saliva quæ silenti molesta non est, loquelam ineunti molesta est, undè qui sermonem adoriuntur eam priùs exspuunt, ut organa loquelæ sint expeditiora; nec tamen opus est ut eum finem clarè intelligant ad hoc ut exspuant. Sputatores melancholici ob pravum morem susceptum salivam velint, nolint, & non cogitantes ex-

creant, licet ea nec acrior sit, nec quantitate peccet, nec organa male se habeant. Errant itaque illi Mechanici qui ex actione gravitatis salivæ, vel ex ejus acrimoniâ vellent ejus exspuinem mechanicè, ut aiunt, deducere, cum molestia seu aversatio ex quadam perceptione confusâ oriunda sit. Supermechanica molestia non semper secum involvit dolorem, nisi hoc nomine pruritus & ipsa voluptas intelligatur; in satyriasi semen, in tenesmo mucus alvi cum sensu molestiæ, simul & voluptatis ejicitur, in nauseâ cum sensu abominationis, aut si quando dolor conatus excretorios comitetur, jucundus quidam sensus factam evacuationem sequitur, & quædam cupiditas comitatur; cupiditas dico, non voluntas, nec enim in tenesmo voluntas est, sed dejiciendi dira cupiditas, eaque insatiabilis.

Quidquid irritat, illud monet vel sollicitat ad agendum; non solùm pondere, acrimoniâ, puncturâ potest irritari ventriculus ad vomendum, sed & sola memoria objecti abominabilis, ut cadaveris putridi, cujus mentio facta fuerit apud delicatulas mulieres; à diversis pathematis diversas evacuationes excitari notum est omnibus. Qui primâ vice concionaturi sunt, paulò ante alvum exonerare coguntur; sunt quibus terror diarrhœam incutit; ex irâ plures mulieres copiosum urinæ limpidæ fluxum patiuntur; ex metu summo sudor frigidus; ex commiseratione lacrymarum proventus cietur; initio magnorum morborum, ut fracturæ cranii, febris putridæ, natura gravi pathemate commota alvum ano vel cato exonerat, ut tempestate ingruente nautæ nimis onustam navem sarcinis in mare projectis liberant; horum causam mechanicam inquirant Mechanices peritiores, finalem prætervidisse nobis sufficit.

Praxis. Causam nisi quis auferat, is frustra morbum debellare voluerit, adeòque scopus præcipuus est vires expultrices irritatas sedare, retentrices reparare, ac potentiam seu facultatem vitalem interea sustinere; sic enim restituetur debita intra illarum virium actiones æquilibratio.

Verùm distinguendum est priùs an principium morbi sit irritatio vis expultricis, an retentricis, quod rarum est, debilitas.

Vires expultrices esse irritatas & adauctas, cognoscimus ex conatibus, doloribusque evacuationem concomitantibus, & ex indole materiæ morbificæ, ac subjecti ægrotantis robore, ætate, sensibilitate, & constitutione; sic in dysenteriâ, tenesmo, sunt conatus ad egerendum, sunt dolores, calores, tensiones partium; sunt acrimonia excretorum, quæ indicant intestina esse valdè irritata, phlogosi-affecta, spasmodicè exagitata, continuò vellicata à pravis, corrósivis aut acribus humoribus, quos vel alimenta, venenave ingesta suppeditant, vel quos sanguis in intestina tanquam in colatorium exonerat; cùm itaque vires expultrices admodùm esse adauctas & irritatas in hoc morbo manifestum sit, evidens est præcipuum esse medentis scopum, 1°. ut naturæ noxias vitiosas materies ejicienti ferat auxilium potu diluenti, oleoso, blando, refrigerante, ut aquâ pulli, sero lactis, infuso florum malvæ, decocto orizæ, usquequo materiam morbificam sufficienter evacuatam, & vires vitales nullo in periculo versari cognoverit; 2°. ut materiam morbificam è ventriculo per vomitoria lenia auferat, ex intestinis simul, & semel intra biduum per cathartica blanda eliminet, minùs enim defatigatur homo per dejectionem uberem intra aliquot horas

à cathartico excitatam quàm per repetitam quavis horâ noctu & interdiu licet paucam ejectionem vi materiæ morbificæ proritatam ; 3°. ut faciliorem reddat evacuationem, adeòque conatus inutiles imminuat, quod non solùm laxantia, diluentia potu sumpta præstant, sed etiam clysmata emollientia, quæ materias acres obtundunt, viscidas diluunt, vias lubricant, & fomenti ad instar intestinorum, phlogosim, tensionem, spasmos temperant.

4°. Cùm autem inutilis est morbi medela, nisi vires naturæ sustineantur, atque non possint sustineri si conatus immodici, assidui non intermittant, si dolores & tormina sæpiùs ægrum etiam noctu discrucient, si evacuationes uberiores eum exhauriant, necessum est conatus, dolores & evacuationes saltem nocte quavis suflaminare, compescere, quod miraculum præstant narcotica, quæ sensum intestinorum, adeòque inde oriundos conatus excretorios compescunt per aliquod tempus; hoc enim laudanum præstat, ut enormes evacuationes alvinas quasvis non minùs suspendat quàm dolores & conatus, unde præmissis evacuantibus laudanum liquidum ad guttas circiter viginti, solidum ad granum unum, diascordium ad drachmam, pilulæ de cynoglosso ad granæ sex, vel similia, debent saltem horis nocturnis adhiberi.

5°. Demùm quoniam diuturnitate morbi superatâ sphincterum & valvularum resistentiâ, laxatis excretoriis osculis, dissolutis etiam humoribus, ac læsa vi digestivâ stomachi, facilè in consuetudinem abiret morbus evacuatorius, operæ pretium est, ut eliminatâ satis materiâ quæ morbum initio fovebat, eâque specificis si dentur

medicaminibus correctâ, vires retentrices restituantur, augeantur, adeòque fluidis debita viscositas restituatur; in hunc finem stomachica, absorbentia, tonica, imò astringentia sub his cautelis feliciter adhibentur, quæ initio morbi, materiam febrilem retinendo, nocuissent, sic data tempore prosunt, & data non apto tempore quæque nocent. Si verò morbus non tam ab irritatâ vi expultrice quàm à retentrice debilitatâ oriatur, ut accidit in diarrhœâ serosâ, tunc quem scopum sibi præfigere debet Medicus clariùs exponam dùm de serosis fluxibus erit quæstio, quippe horum maxima pars pro passivis effluxibus debet haberi.

Alvifluxuum alii sunt sanguinei, ut hepatirrhœa, dysenteria, &c. alii verò merè feculenti, ut diarrhœa, lienteria; quidam sunt anoterici seu superiores, ut vomitus, ileus; alii inferiores, ut tenesmus, ipsa diarrhœa; demùm dantur qui ano & cato materies evacuant, ut cholera, & quandoque melæna, &c.

» Dejectio saluberrima est mollis & figurata,
» assueto sanis tempore, facta; & quoad copiam
» ingestorum copiæ respondens, sub his condi-
» tionibus abdomen benè se habet.

» Quod si liquida sit dejectio, bonum est sal-
» tem, nec cum stridore, nec crebrò & paucum
» secedere; dejectiones enim similes, seu tenes-
» modes multùm defatigant, & somnum abigunt.

» Si verò frequens sit dejectio, erit leipothy-
» miæ periculum; sani semel in die, vel in
» biduo, idque vel diluculo, vel quod præstat
» post prandium alvum deponunt.

» Morbo acuto declinante feces alvinæ debent
» esse crassiores, ruffæ, neque multum graveo-

» lentes pultiformes, nec malum est tunc tempo-
» ris lumbricos excerni.

» In quovis morbo mollem & benè halitum » ventrem esse oportet, atverò dejectionibus præ » liquidis, albidis, aut pallidis, aut prærubris » vel spumantibus alvum ferri, hæc omnia sunt » calamitosa; sed illud calamitosius est multò, » parcum, & lentum, & album, & subflavum, » & æquale excerni, ac adhuc funestius nigra aut » pinguia, aut livida, aut æruginosa, aut gra» veolentia excerni ». Hippocrates, *Prognostic. libr.* 2.

VIII. Hepatirrhœa. *Flux hépatique. Aimatera* Dict. Univ. *Hepatis atonia* Græc. *Dysenteria hepatera* Reusner. *de Scorbut. Hepatitis* Varandæi, *Dissert. Dysenteria hepatica* Gilberti, Tralliani, *libr.* 8. *cap.* 5. *fol.* 223. *Fluxus hepaticus* Neotericorum. *Flux hépatique* Gallis.

Nomine fluxûs hepatici intellexere Veteres quamcumque diarrhœam, lienteriam, cæliacam, ex hepatis vitio oriundam, ut notat Gordonius, *Lilium*, *folio* 257. Neoterici verò hoc nomine indolentem sanguinis utplurimùm diluti & loturæ carnium similis dejectionem significant, undecumque materia fluxûs procedat.

1. *Hepatirrhœa vera. Dysenteria hepatica* Gordon. *Lil. med.* Ballon. *lib.* 1. *consult.* 53. Jordan. *cap.* 19. *de pestis phœnomenis.*

Est fluxus alvi seroso-cruentus, simulque bilioso-purulentus, cum signis vitii in hepate, ut abscessus, aut putredinosæ dissolutionis, qualem

obſervarunt La Morliere, *de fluxu dyſenterico*; *cap.* 1. & plures Auctores in Sepulchreto Boneti *cap. de dyſenteriâ* enumerati.

Miles Anglus hepatitidem paſſus erat, fruſtrà tentatis remediis tumor quidem hypochondrii dextri remiſit, ſed deſiit in malum fluxum hepaticum, quo per ſex menſes conflictatus & exſiccatus obiit; aperto corpore invenimus loco hepatis ſolam membranam ipſum inveſtientem, ſatis craſſam inſtar ſacci, cui adhuc portio ſaniei loturæ carnium ſimilis inerat, qualem tam longo tempore excreverat Bontius, *Med. Indorum*, *lib.* 3. *obſerv.* 7. 9. Similem obſervavi ipſe Mantæ ad Sequanam, anno 1730.

2. *Hepatirrhæa inteſtinalis* Neotericorum. *Cæliacus affectus* Tralliani, *libr. 8. Merum non ens* Ettmulleri. *Fluxus à dyſenteriâ* River. *obſerv.*

Eſt fluxus alvi loturæ carnium ſimilis, doloris expers, cujus materia per inteſtinorum vaſa ſecretoria anaſtomoſim paſſa & dilatata in inteſtina effunditur.

Cæliaci ex Tralliano liquidas non benè concoctas, nec non cruentas feces velut ex vaſe deſtillantes, per alvum excernunt, unde longo tempore ventris reſolutio cum aſſiduâ dejectione perdurat; hinc extenuatio, vigiliæ, inappetentia, cruditas, &c. Rariſſimus morbus, ſi exiſtat unquam.

3. *Hepatirrhæa à vulnere* Bonet. *Sepulchret.* *pag.* 178.

In hac ſpecie ſuperveniunt vomitus & dejectiones cruentæ, etiam ſi vulnus hepar tantùm, non verò ventriculum attigiſſet; & ea differt à dyſenteriâ per abſentiam torminum, ab hepatirrhœâ legitimâ per colorem rutilum ejectionum.

4. *Hepatirrhœa Mesenterica. Fluxus varii mesenterii abscessum secutus* Jo. Rhodii *centur. 3. obs. 95.*

Castellus biliosi temperamenti senex patavinus decem menses fluxu hepatico laboraverat, iterum saniosa, deinde biliosa & pituitosa sine pure, sine urinæ mutatione reddidit. Medicus Caimus putabat principium morbi esse jecoris atoniam, Joannes Prævotius credidit mesenterii abscessum esse; nulla febris, nulla tormina; rectè divinasse Prevotium docuit eventus seu apertura cadaveris. Bonet. *Sepulchret. Tom. 2.*

5. *Hepatirrhœa scorbutica* Reusneri *de Dysenteria pag. 411.*

Hæmorrhagia intestinorum tenuium Barbeyrac M. S. Similem nuper observavi sine ulla febre, sine torminibus & statim sine alvi fluxu in puero Nosocomii generalis qui purum putúmque cruorem cum fecibus per aliquot dies sine alvi fluore, dein verò cum alvi fluore excrevit; similem in febribus observarunt plures, ut D. Lazerme sine ullo hæmorrhoidum signo, sine torminibus.

6. *Hepatirrhœa cruenta. Dysenteria hæmatodes* Heurnii *in aphor. Fluxus alvi hepaticus* Bontii *Med. Indor. cap. IV.*

Differt ab hepatirrhœa vulgari quod non humor sanguinolentus, & loturæ carnium similis, sed purus putus sanguis sine torminibus effluat ob distenta vasa sanguifera, vel ea erosa ab acrimonia: hæc species faciliùs curatur quàm Europæa vulgaris.

Cura. Ubi acrimonia in causâ est, emulsiones adhibeantur, cucurbitæ cum scarificatione lumbis & natibus admovendæ; cibi saccharo condiendi. Si vero plethora incusetur, vena secanda est illicò, quod tamen raró in Javâ insulâ prosperè

succedit nisi apud Lusitanos & Indos; Belgæ enim sunt debilissimi velut effeminati à calore inassueto; dein ad extractum croci & opii ceu ad sacram anchoram est confugiendum, idque circa noctem.

7. *Hepatirrhœa intermittens*, *subcruenta febris* Torti. pag. 182. *Febris hepatica* Torti *de febrib.* *pag.* 125.

Est species quæ febris intermittentis perniciosæ accessum comitatur, cùm illo terminatur, dein revertitur, citamque virium exsolutionem infert, ac si etiam die intermissionis perseveret sequenti accessu in magnum periculum conjicit.

In illa vel initio vel in declinatione morbi loturæ carnium similis materies copiosa excernitur ad magnum pondus, unde summa virium imbecillitas, pulsus minutus, extremorum frigus, vox debilis, oculi concamerati, proclivitas in lipothymiam, maximè si æger è lecto velit surgere. Illa hepatirrhœa nullum dolorem, nullam animæ turbam affert, crescente febre crescit & intra secundum tertiumve accessum mortem minatur.

Periculum majus est si loco seri sanguinolenti effluat sanguis ater, vel atra bilis Veterum, ut in morbo nigro Hippocratis seu cholirica Moroni. Curatio eadem quæ choleræ intermittentis.

IX. Hæmorrhois, *Flux hémorrhoïdal.* *Aimorrhois* Gal. *lib. de atrabile.* *Fluxus hæmorrhoidalis* Neoteoricorum. *Flux hémorroidal.* Ægri *hæmorrhoidarii.*

A Græco *Aima*, cruor, & *Rheo*, fluo; ita ut fluxus hæmorrhoidalis sit nomen ineptum & pleonasma; hæmorroides verò nihil aliud sunt quàm *mariscæ* gazæ apud Aristotelem.

Est

Eſt fluxus cruoris ex podice præſentibus tuberculis rubris, duris, dolorificis, aut iiſdem in recto latentibus; vel ſanguifluxus ex mariſcis podicis. Diſtinguitur ab *hepatirrhœâ* cruentâ, in quâ purus cruor etiam ejicitur, ex eo quod ſint ſigna deſignantia originem mali eſſe in podice vel in recto, ſcilicet tubercula hæmorrhoidalia; ea ſigna ſunt, quod dolor in dejectione referatur tantùm ad podicem, quod tubercula illa vel videantur, vel ab ægro perſentiantur tanquam nuclei perſicorum intra anum. A dyſenteriâ & teneſmo diſcrepat quod nulla ſint in abdomine tormina dejectiones præcedentia, quod nullus teneſmus, nulla mucoſitas, & maximè quod purus & putus cruor fecibus induratis ut plurimum ſuperaffuſus ſit, non verò cum illis diſſolutus, ut in dyſenteriâ.

1. *Hæmorrhois moderata. Hæmorrhois catamenialis* Hippocr. *lib. de morb. mulier.* Galen. *lib. 5. aphor. 33. Fluxus hæmorrhoidalis* Auctorum.

Illa eſt ex quâ æger aptior evadit ad ſua munia, vel per quam à majoribus morbis liberatur, ut à morbis hæmorrhagicis, convulſivis, febrilibus, dolorificis; ſublevatur uſu panis ſecalini, pomorum, uvarum quæ alvum laxam ſervant, clyſmatum ex aquâ, potu acidulorum, balneis domeſticis; abſtinendum à curis, ſtudio, vigiliâ, venere, aliiſque alvum exſiccantibus.

2. *Hæmorrhois immodica. Flux hémorrhoïdal immoderé.*

Supponit conatum naturæ ad plethoram minuendam, ſed nimium propter ſtimulum ortum ab acrimonia ſanguinis, à phlogoſi podicis, à materia febrili. Scopus Medici debet eſſe ut trajectum ſanguinis ex venâ hæmorrhoidali in-

ternâ per venam portam faciliorem reddat per diluentia, exercitium moderatum, & impetum ejus in mesentericam inferiorem & hypogastricam imminuat situ horizontali, phlebotomiis ex brachio; ut omnem stimulum ex podice detrahat per clysmata emollientia, catharsim ex cassiæ pulpâ, usum seri lactis, atque anodyna intùs & extùs adhibita; demum si metus sit nimiæ debilitatis debent ipsa astringentia parti admoveri, ut vinum rubrum, in quo solutum sit alumen, vel ex pilis leporinis, bolo armena & albumine ovorum fiat cataplasma; verùm intùs succus plantaginis, aqua rosarum, decoctum millefolii, geranii, seminum urticæ debent usurpari, & æger abstinere à victu calido, ab equitatione, cursu & exercitio actuali, maximè à vigiliis, studiis & sollicitudinibus. Vidi ex longo usu lactis pro omni cibo & linctu catelli mariscis applicati, atque lacte affuso allectati, curatum hæmorrhoidarium jam febre lentâ exhaustum. Novi plures homines curatos admotâ radice cataplasmatis instar contusâ verbasci seu thapsi barbati.

In pulsu hæmorrhoidali si fides Clariss. de Bordeu post tres quatuorve pulsationes contractas, vividas, rigidasque subæquales, succedunt duæ tresve pulsationes paulò ampliores, minùs æquales quas excipiunt tres quatuorve pulsationes dicrotæ: ast in omnibus adest quid tremuli & magis frequentis ac contracti quàm in aliis pulsibus inferioribus.

X. Dysenteria, *Dissenterie.*
Gallis *dissenterie. Flux de sang.* Italis *Caque sangue.* Anglis *dysentery; bloody-flux.*

Latinis *difficultas inteſtinorum* & *tormina*; Cœlio Aureliano *Rheumatiſmus cum ulcere*. Paracelſo *Morbus diſſolutus*.

Character. Frequens torminoſa mucoſo-cruenta alvi dejectio.

Theoria. Arteria quæ tenue inteſtinum irrigat eſt arteria meſenterica ſuperior: quæ verò craſſum, vel longagonem, eſt meſenterica inferior; venæ quæ ex ambabus ſanguinem revehunt ſunt magna mezaraica Winſlowi, quæ ex tenui, & parva mezaraicâ, ſeu hæmorrhoidalis interna, quæ ex craſſo inteſtino ſanguinem revehit in venam portam deferendum: vena porta ex his duabus venis & ex ſplenicâ coaleſcentibus oriunda ſubit hepar, in quo dividitur in ramos ſucceſſivè minores, ex quorum ultimis venæ hepaticæ ſanguinem ad cavam refuſuræ trahunt originem, ſicque ſanguis hunc verticem ſeu circulum abſolvens bis arterioſus & bis venoſus evadit.

Circumferentiæ & *capacitates* relativæ horum vaſorum inventæ ſunt in ſene.

		Lumina.
Aortæ	37. Linearum. .	136. 9.
Venæ portæ.	19. . . .	36. 1.
ſplenicæ.	15. . . .	22. 5.
meſaraicæ.	12. 6. . . .	15. 8.
arteriæ meſent. ſuper.	9. . . .	8. 1.
inferior.	4. 1. . . .	1. 6.

Hinc ſequitur quod capacitas venæ portæ ſit minor reſpectu arteriarum ex quibus ſanguinem accipit quàm capacitas venæ cavæ reſpectu aortæ, adeòque quod minori facilitate ſanguis tranſeat ex arteriis meſentericis in ſuas venas ac in aliis partibus.

Sanguinolenta tamen aqua infusa in aortam multo copiosiùs & citius transudat in intestinorum & ventriculi cavum, quàm in alias partes ut expertus sum in canibus vivis & in cadaveribus humanis : ergo facilius est sanguini impulso per arterias mesentericas, maximè si difficiliùs hepar permeet, suum serum cruentum in intestina dimittere quàm in aliis partibus ab aortâ irrigatis. Quantitas sanguinis per arteriam mesentericam superiorem transmissi est circiter 16ª. pars ejus qui transmittitur per truncum aortæ, ut sequitur ex ratione luminum & ex hydraulicis experimentis ; ast qui transmittitur per inferiorem mesentericam est quinquies minor quàm qui per superiorem, unde pronum est concludere intestinum tenue esse circiter quinquies ponderosius crasso aut saltem longius.

Eò faciliùs serum sanguinis per secretoria intestinorum elabitur quò fortiùs trudetur ab arteriis & quò magis ipsi resistetur à venis, hinc patet cur in dysenteriâ etiam si liberum sit hepar, modo febris adsit, cruor debeat secretoria intestinorum vasa diducere, & per ea effundi, ut in hepatirrhœâ ; si hepar obstructum fuerit aut malè affectum, etiam si nulla febris adfuerit, serum sanguinolentum poterit facilè in intestina delabi : non potest sanguis fortius trudi in ultimas arteriolas quin illarum ramulos lymphaticos diducat & inflammet, unde phlogosis intestinorum & simul effluxus cruoris in cavum, hinc symptomata essentialia dysenteriæ subsequentur : verum aliâ de causâ possunt etiam inflammari intestina, scilicet ab acrimoniâ corrosivâ tum muci in intestinis secreti tùm aut alterius fluidi peregrini fistulam intestinalem prementis ; inde enim similia

ſubſequentur ſymptomata. Inteſtina motu periſtaltico propellunt reliquias alimentorum à pyloro verſus podicem, nec ille motus periſtalticus poteſt fieri in partibus inflammatis citra redintegrationem doloris; cùm itaque boli craſſiores materiæ expellendæ ad locum inflammatum pervenêre, aut fluida mucoſa ejus loci contractionem ſollicitabunt, vi ſtimuli fiet illa tùm inteſtini, tùm muſculorum epigaſtricorum contractio expuſilva, quæ doloris vehementiam augebit cum ſenſu torſionis inteſtini, unde dolor torminoſus in umbilicali circiter regione, ſi ibi ſit ſedes inflammationis, inde verò ad dejectionem eò majus labetur tempus quò magis diſtat locus inflammatus à podice, ita ut inter tormina & dejectionem nulla mora ferè interponatur, ſi inteſtinum craſſum laboret phlogoſi; aſt major, ſi ileum vel jejunum: continua adeſt in dyſentericis moleſtia, preſſione abdominis detegenda, ſed non continua tormina excretionem quamlibet antecedentia: tormina itaque non à phlogoſi, ſed à contractione inteſtini dependent, adeòque errant illi qui alio modo rem ſe habere leviter determinant.

1. *Dyſenteria benigna ſpontanea* Wallæi; *cruenta dejectio critica* Hœchſteteri, *Decad.* 2. *obſ.* 1. Zacuti *de princip. med. hiſtor. lib.* 2. *obſ.* 16.

Illæ ſunt quæ redundantem tantummodò ſanguinis copiam arguunt ſine febre, & ſine obſtructione hepatis: talis obſervatur in pueris per plures menſes perſtare; in mutilatis qui lautius vivunt & phlebotomiam omittunt, in deſidibus ſucci plenis; in lactentibus infantibus recti prolapſus ferè comitatur dyſenteriam.

2. *Dyſenteria catamenialis* Horſtii, *part.* 2. *lib.* 1. *obſ.* 27. Gal. 5. *de loc. affect.* Dejectio ſan-

guinis copiosa tempore mensium, & periodicus recursus à suppressâ narium hæmorrhagia Forest. *lib. 2. observ.*

3. *Dysenteria Parisiaca* Junckeri.

Ea est quæ advenas ab aquarum inassuetarum usu divexat; oritur quidem statim à diarrhœâ torminosâ, sed successu temporis dysentericus evadit effluxus cum tenesmo, & sanguinolentis dejectionibus; exigua est virium prostratio, febris parva vel nulla, inappetentia non est notabilis, unde à malignâ discrepat. Non solùm Parisiis, sed etiam Londini, Amstelodami, & maximè in Indiis Orientalibus peregrinos discruciat hic morbus; abstinendum ab aquâ sequanæ, à carnibus; vino Alicantino indulgendum.

4. *Dysenteria Gravidarum* Forest.

Non paucæ sunt recens nuptæ quæ per aliquot dies dysenteriam hanc experiuntur, an à suppressis catameniis, an à turbato circuitu per viscera pelvis; si sub finem graviditatis, ea à partu spontè sanatur.

Curatur clysmatis laxantibus & potu ex decocto geranii Robertiani præmissis emollientibus oleosis; imò si nulla graviditas, phlebotomiâ ac leni catharsi.

5. *Dysenteria atrabilaria.*

Dysenteria quæ ab atra bile incipit, lethalis ex Hippocr.

Illam præcedunt rigor, calor, nausea, vomitus biliosi, comitatur febris synochus biliosa, vel amphimerina putris quotidiè exacerbans cùm siti, virium prostratione, oris amarore, cardialgiâ, pervigiliis, colore pallido faciei.

Accedunt præter tormina, & tenesmum, dejectiones brunneæ, virescentes, vel atræ fœti-

dissimæ, deinceps urinæ coloris caffé in sedimento, cæterum viridescentes atræ, putridæ, fœtidissimæ; totum corpus cito extenuatur; in vigore morbi adest dysuria, accedit singultus, sudor viscidus. Lethalis est ut plurimùm hæc species atrabilarios, succis acribus, viscidis in sanguine & hepate congestis onustos aggrediens.

Videtur pendere à febre mali moris cùm atrâ bile in sanguine copiosa.

6. *Dysenteria epidemica* Sydenham. *pag. 108. Dysenteria febrilis* Amati, *centur. 5.*

Ista frequentior est priori, cum synocho putri juncta, lingua sordidâ, tumore, vel meteorismo abdominis, calore, siti, urinæ ardore aut identidem suppressione; sed differt quod excreta & urinæ non sint coloris obscuri, fusci nec tanti fetoris.

Videtur naturæ conatus quo à sanguine acrimoniam quamdam per colatoria intestinorum excernere nititur, repetitis cordis nisibus in arteriam mesentericam superiorem potissimum conversis; intestina seriatim percurrit phlogosis &, tandem in recto sedem figit.

7. *Dysenteria castrensis* Ramazzini de morbis castrensibus, *pag. 637. Fluxus virulentus* Saxoniæ, *Dysenteria Indica* Bontii *Medic. Indor. Dysenteria Pestilentialis* Amati, *centur. 3. cur. 90.* Schenckii, *fol. 861.*

Illa epidemicè grassatur, symptomata pejora habet ac graviora etsi plures auferat quàm sanatos dimittat, pestilentialis audit; magnus excrementorum fetor veluti cadaverosus, diversusque color, pulsus febrilis sed parvus, mollis; vires prostratæ ab initio: his adjungunt se delirium, angina, tenesmus ulcerosus.

Circa finem æstatis frequentiùs accidit communi latrina utentibus, suspicio est ne contagiosa sit per halitus putres ore & podice exceptos.

Hoc morbo laborant soli milites qui noctu tentoriis suis excedunt & frigori exponuntur; nulla febris, initio diarrhœa est, succedunt tormina, vires prosternuntur, purus cruor excernitur.

8. *Dysenteria simulata* Polybii *lib.6. Stratagemat.*

Amphiratus à pyratis in Lemno detentus à cibo abstinens & rubricam cum aquâ marinâ dilutam bibens dysenteriam simulavit. Pyratæ metuentes ne moreretur atque sic ejus redemptionis pretio frustrarentur, eum dimisere.

9. *Dysenteria Pecorum. Malis humida* Lancisii *de Peste Bovillâ. Pestis Bovilla* Ramazzini. *Lues vaccarum Tubingensis.*

Morbus hic totam successivè Europam & demùm nuper Galliam devastavit, atque boves eripuit. Hanc observavi apud Helvios Comitiorum jussui ut obtemperarem; boves ibi, in Occitaniâ capræ, & verveces infestabantur; oriebatur ab inappetentia, ruminationis cessatione, languore, boves passim in campis tristi & demisso capite vagabantur, interdum ejulantes, salivantes, dein frigebant auribus, fremebant toto corpore, alvi fluxum successivè cruentum & terminosum patiebantur, hinc colliquatio, feces oleosæ & mucosæ cruentæ: paucissimi sanabantur obortis ad nares & caput pustulis crustaceis, & alopeciâ subsequente, alii quorum palearia setaceo pertusa in molem magnam intumefacta multum puris & saniei effundebant.

Inveni cadavera exsanguia, penultimum stomachum phlogosi tentatum, primos exsuccos & alimentis solitis siccis infarctos, tumores flatuo-

ſos, priùs dolorificos in panniculo adipoſo, ſæpiùs juxta lumbos, emphiſemata in pulmonibus; carnes albiſſimæ impunè ab hominibus manducabantur.

10. *Dyſenteria alba* Sennert. *t.* 3. Etmuller. Sydenhami *pag.* 109. *Griping of thè gutts* Anglis. Williſ. *tom.* 2. *p.* 70. *Weiſſe-Ruhr* Germanis. *Dyſent. incruenta* Javanenſium *obſerv. curioſ.* Omnia habet dyſenteriæ vulgaris ſymptomata, tormina ſcilicet, frequentem alvi dejectionem mucoſam, teneſmum, eo ſolo diſcrimine quod nullæ ſint ſtriæ ſanguineæ, vel pauciſſimæ; febris adeſt exacerbans, ſitis: Williſius addit dejectiones eſſe feroſas & limpidas; affinis eſt dyſenteriæ rheumaticæ Al. Tralliani.

11. *Dyſenteria à meſenterii vomicâ* Joan. Rhodii; *Abſceſſus meſenterii* Sanctorii, *Method. vitand. error. lib.* 1. *cap.* 23. Bartholin. Vide *Hepatirrhœam meſentericam.*

12. *Dyſenteria à catharticis* Sennert.

Oritur ab abuſu colocynthidis, laureolæ, nerii, antimoniatorum, à litu mercuriali; ea ſpecies tranſitoria èſt, & non difficilè ſanatur; huc referantur fructus auſteri, necnon horræi quidam largiùs aſſumpti, ut mala perſica, armeniaca; juvant in hoc caſu narcotica, ut laudanum, pilulæ de cynogloſſo, diaſcordium, præmiſſâ aquâ pulli, oleo amygdalarum, &c.

13. *Dyſenteria ſyphilitica* Boyle *de medicam. ſimpl.*

Adoleſcens dyſenteriâ dudum exhauſtus à vulgaribus remediis nullum perceperat auxilum; ſyphilidis latentis ſigna in ſuſpicionem adducta ſunt tanquam morbi principium; tùm verò in deſperato rerum ſtatu, æthiops mineralis parvâ doſi, opiatis ſto-

machicis & astringentibus fuit mixtus, ex quo intra paucos dies meliùs habuit, ac demùm convaluit. Hæc D. Gibert Alesiens. Medic. mihi post cineres colendus.

14. *Dysenteria æquinoctialis*; *Dysenteria vera* Bontii.

Non est species diversa ab Europæâ vulgari, sed meretur singulares attentiones ob climatis differentiam; clima est calidum & humidum, ita ut semestri à pluviis etiam immuni ferrum citiùs contrahat rubiginem quàm in Belgio; calidum dico, ita ut per noctes ventus frigidus flare consuetus plura incommoda afferat quàm aquilo hyeme apud Septentrionales; hoc calore diurno Europæi apud Indos laxantur, debilitantur, phlebotomiam vix ferunt, malè digerunt; dysenteriam itaque procreant perspiratio retenta, fructus horarii sine pane comesti, vinum orizæ holoturiis confectum, vulgò *Arac*, quod Belgæ bibunt avidè.

Cura præcipua apud Indos est infusio rhei in decocto tamarindorum; verùm Europæi ab hoc quandoque in certam perniciem conjiciuntur; cùm in hoc morbo corroborantibus potiùs indigeant quàm catharticis, ut in cholerâ; Bontius in hoc casu suadet decoctum orizæ cum endiviâ & cichoræo, atque linguâ cervinâ; à levissimis catharticis cruciatus intenditur; unde optimum & verissimum hujus morbi antidotum est narcoticum ex opio, croco, sanguine draconis, benzoino anaticis partibus paratum, & ambræ nigræ tertiâ parte, aceto infundantur ad supereminentiam trium digitorum, ad solem æstivum vas clausum exponatur, colatura eodem sole ad extractum inspissetur, cujus dosis à granis vj. ad ix.

15. *Dysenteria verminosa* Vandermonde 1757.

Mai. Le Nicolais du Saufay Britannus hanc epidemicam obfervavit.

Dolores atroces abdominis fubiti, vifcerum ardor, naufeæ frequentes, vomitio muci, ut fpermatis ranarum, dejectiones cruentæ & mucofæ cum multo cruore, febris infignis; tertiâ vel quintâ die fingultus, pulfus decrefcens, fæpè intermittens, cutis arida, vifcofa, extrema frigida, vultus emaciatus, oculi languidi, depreffi, abdomen indolens, hinc fufpicio fphaceli inteftinorum, mors à quintâ die ad decimam quintam.

Duravit epidemia ab Augufto ad Novembrem, quartam partem ruricolarum aggrediens, & plures è medio tollens.

Cura. Præmiffis duabus, tribufve phlebotomiis, clyfmatis emollientibus, ptifanâ anthelminticâ & hypnoticâ, præfcribitur ipecacuanha à granis decem ad viginti quatuor in cyatho potionis anthelminticæ & catharticæ; dein ferò & manè anthelmintica, ut radix filicis, rheum, folia tanaceti, cortex mori, corallina, æthiops mercurialis, quorum ope ægri lumbricos multos rariùs afcarides dejecerunt, & multi evaferunt.

16. *Dyfenteria carnofa* Jacob. Wagneri, *Collect. Academ. tom. 3. pag. 633. obferv. 187.* & Luc. Schroeckii *ibid.* Huc refer diarrhœam carnofam.

Multiplici obfervatione compertum eft dejici quandoque in hac fpecie tum materies carniformes quæ lymphæ & fanguini coagulatis intra inteftina concretis tribui debent, ut in cafu relato Collect Academ. *pag. 588.* tum materies fplenis aut hepatis fragmentis fimiles; tum denique vera corpora glandulofa per multos dies ejici folita.

17. *Dyfenteria intermittens* Torti *de febrib. lib. 3. cap. 1. pag. 125.* vel *Dyfenteria febricofa* Werlhof. *de Febribus.*

Eſt ea dyſenteria cholerica quæ paroxyſmum febris ſæpiùs tertianæ, quandoque tritæophiæ duplicis comitatur, quâ humores acres, bilioſi, & deinde mucus cruentus ano & cato ejiciuntur cum torminibus, teneſmo, ſtomachi dolore, perinde ac ſi illius membranæ divellerentur, ac excoriarentur, ut reverâ œſophagum excoriari intuemur ab illâ acri materie.

Ea tamen dyſenteria febricoſa minus periculi portendit quàm cholera intermittens, licet in illa febris videatur intenſior, quia pulſus magis expanſus, nec ſecum ea fert illam extremorum perfrigerationem, angorem & ſudatiunculam, quæ in cholerâ obſervantur; admittit tamen ſingultum, jactationem inquietam, urinarum croceam rubedinem, linguæ ſcabritiem, &c. unde facilè in continuam migrat, aut inflammationem aliquam minatur.

Curatur ut cholera intermittens.

18. *Dyſenteria ſcorbutica* Cirigli *Conſult.* 59. *tom.* 2. *pag.* 135.

Character deſideratur, niſi ſigna vulgaria ſcorbuti velis ſubſtituere, & puri cruoris ex ano ſeceſſum indolentem, quales ſæpè obſervavi in infantibus ſcorbuticis ſine alvi fluxu liquido.

Curatio. Ciriglius ſuadet 1°. aquam ex *albo albi*, ſeu hauſtum ex aquæ graminis canini unciis quatuor, & ovorum albuminibus duobus, miſce; 2°. lac ipſum, ſi ſtomachus id digerit; 3°. ſerum lactis Caprini cum ſucco fumariæ, naſturtii aquat. &c. deſtillatum; hujus uncias quatuor quovis manè, additis ſi lubet ſpiritus cochleariæ guttulis quatuor; 4°. ante cœnam aquæ Spadanæ, vel aquæ de Picejarelli, vel alterius ſulphureæ unciæ duæ bibantur.

Adderem decoctum tamarindorum, vel myrobalanorum, cæteris remediis præmittendum.

19. *Dysenteria Gravidarum* Hecquet *in aphor. Hippocrat.*

Benigna est quæ initio graviditatis potissimùm ob plethoram accidit; cathartica & emetica non conveniunt, nisi mitia, eccoprotica, demulcentia; phlebotomia præstat: si versus finem graviditatis accedat, ea partu tollitur.

Praxis. Causa dysenteriæ est conatus naturæ ad expellendas ano materies acres & venenatas, sive sanguini commixtas, sive intestina erodentes, adauctâ vi expulsivâ intestinorum per motum peristalticum, ruptisque, vel erosis, aut diductis vasis sanguiferis.

Indicatur itaque id omne genus auxilii, quod 1°. materias irritantes valet avertere, evacuare, aliorsum revellere, necnon corrigere & mitigare; 2°. quod conatus dolorificos effrenes valet sedare, imminuendo phlogosim, sensum obtundendo, intestina mitigando, compescendo; denique evacuatâ materiâ morbificâ, quæ robur intestinis, vasisque ruptis cicatricem reddere valent; materiei irritantis, acris, venenatæ expulsio, si sit in ventriculo, quod docent cardialgia, nauseæ, oris amaror, linguæ sordities, assumptorum indoles, debet tentari per emetica lenia, tubam intestinalem non subeuntia, simulque aliis indicationibus satisfacientia, præmissâ unâ, vel alterâ phlebotomiâ; talia sunt radix ipecacuanhæ, tartarum stibiatum, gilla vitrioli, sed ipecacuanha cæteris præstat parvâ dosi, ut ad grana sex, duodecim cum syrupo cydoniorum, vel micâ panis. Angli utuntur ejus infuso in aquâ vitæ ad cochlear unum.

Debet dein inteſtinalis fiſtula identidem expurgari decocto pulpæ caſſiæ, tamarindorum, rhei, rhapontici, myrobalanorum, additâ mannâ, oleo amygdalarum, & ſimilibus, atque ſi nulla ſit febris, tutiùs eluitur potu aquarum acidularum, quæ Glauberiano ſale ſcatent, modò tepidæ & parvâ doſi per aliquot dies ſumantur, quo ſolo auxilio plures ſanatos vidi, aquis Aleſienſibus aſſumptis.

Corrigitur materies morbifica præmiſſis evacuantibus alvinis per potum ex ſero lactis, decocto orizæ lotæ, aquis acidulis pro potu, unde ad vias urinarias ducitur ſerum acre lixivioſum ſanguinis; ſi verò ritè expurgatis primis viis dyſenteria chronica evadat, lac ipſum vaccinum coctum additâ drachmâ cretæ albæ in fundo relinquendæ, vel præmiſſo bolo ex cretâ, coralliis, oculis cancrorum, catechu cum conſervâ roſarum manè & ſerò uſurpandum.

Victus ſit ex juſculis, aut quod ſatius eſt, ſi feteant & acres ſint multum materies excretæ, cremores ex oryzâ, avenâ, loco juſculorum ſunt adhibendi; potus verò vel decoctum orizæ, vel ſerum lactis, injectis fruſtis laterum, vel ſilicum, vel clavis igne priùs candentibus, vel aqua pane toſto, floribus roſarum infuſis parata; tormina, conatuſque & profluvium alvi, ex quo vires infringuntur, ſedant optimè narcotica, quæ in emulſione, julapio, oleo amygdalarum, vel cum pulvere abſorbente, formâ boli, opiatæ vorentur; huc laudanum liquidum, vel ſolidum: huc pertinent pulvis coralliorum anodynus D. Helvetii, vel diaſcordium Fracaſtorii, modò largâ doſi ſumatur, ut ad ſcrupulos quatuor, drachmas duas, vel pilulæ de cynogloſſo ad grana quinque, octo:

horum alterutro, vel emulſione cum ſyrupo de papavere vix carere poteſt æger horis nocturnis; verum & ipſa inteſtina debent mitigari, teneſmuſque ſedari clyſmatis tepidis ad ſemilibram injectis cum cautelâ, cannula pulli inteſtinulo involuta; fiant clyſmata ex inteſtinorum, vel omaſorum, vel capitis vervecini decocto, vel lacte, vel oleo & aquâ cum ovi vitellis, ſaccharo, vel malvæ foliis, althææ radicibus aquæ incoctis; adde in pertinaci dyſenteriâ theriacæ drachmas aliquot. Si tormina valida, dolor atrox, ſitis, febris vigeant, iteretur phlebotomia, potus ſit aqua pulli, ſeminibus frigidis farcti, vel cum capite papaveris cocti; iteretur ſerò & manè laudanum liquidum ſufficienti copia, oleum amygdalarum ore & ano ſumendum eſt.

Denique inveteraſcente morbo, aut citiùs, modò expurgatus ſit ſanguis & edulcoratus, aſtringentia roborantia advocanda, uberiùs aſſumendæ aquæ acidulæ, opiatæ ex catechu, rheo pulverato maximè toſto, decoctum ex myrobalanis, rhapontico, ſyrupus de cichorio compoſitus, ſimarubæ corticis drachmæ duæ in tribus aquæ ciathis coctæ, & intra diem aſſumptæ, decoctæ; imò grana duo vel tria ipecacuanhæ intra pulpam vel opiatam, decoctum codega-palæ, aliaque conveniunt; ſed febre abſente offæ, panatellæ, ova mollia, panis poſſunt uſurpari, cavendo ſemper à carnibus, ut à fructibus recentibus.

In epidemicis, maligniſque dyſenteriis vires ſunt ſuſtinendæ, & diaphoreſis juvanda cardiacis abſorbentibus, ſudoriferis blandis, ſemperque phlogoſi, & imminenti inteſtinorum ſphacelo per phlebotomiam conſulendum; infuſum ſcordii,

diaſcordium, theriaca recens, decoctum album Sydenhami cæteris præſtant.

In Caſtrenſi dyſenteriâ quæ æſtiva eſt, & ab aurâ nocturnâ frigidâ ortum ducit, ſerum lactis optimum pro potu, ipecacuanha rarò convenit, ſæpiùs cathartica proſunt, ut expertus eſt D. Vandeli D. Med. Veletriæ.

XI. Melæna, *Maladie noire.*

Melaina nouſos Hippocr. *Cholirica*, Moronii, Guarinonii, &c. *Morbus niger* Frid. Hofmanni; *Fluxus ſpleneticus* Gordonii; *Nigræ dejectiones* Schenckii *lib.* 3. *Dyſenteria ſplenica* Ballonii *conſil.* 53. *lib.* 1.

Eſt alvi fluxus materiei nigricantis, atro-rubræ, dejectione, aut vomitione frequenti notatus.

1. *Melæna ſplenetica; Cholirica* Guarinonii, *fol.* 719. *Maladie noire* Vandermonde, *menſ. Martii & Julii* 1758. *obſ.* 1. & 2.

Ea eſt quæ melancholicis accidit poſt febres putridas, peripneumonias ante plenam convaleſcentiam; pulſus eſt debilis, intermittens, non febrilis, facies plumbea, vires proſtratæ; materies rejectæ per inferiora ſunt nigræ, unguinoſæ, ſæpè fetidiſſimæ.

Impugnatur hic morbus cardiacis, antiſepticis, & acidis, ut aquâ Rabel, ſucco limonum, decocto leviſſimo ſerpentariæ Virginianæ, gelatinâ cornu cervi acidulatâ, infuſo florum chamæmeli, &c.

Vidi in Moniali ſeptuagenariâ per aliquot dies has

has materies bis vel ter in die ano & cato rejectas, viscosas, unguenti digestivi similes quoad colorem, vix fetidas, cum debilitate, agrypniâ & pulsu febrili.

Vidi Nemausi in Mercatore similem morbum cum cardialgiis, facie plumbeâ, tumore antiquo ad epigastrium; materies rejectæ copiosissimæ per anum erant initio atramentosæ, dein bili atræ & decocto caffé similes.

In senibus Nosocomii generalis similis morbus ter, vel quater fuit observatus, & utplurimùm hac ætate lethalis.

Si alvi fluxus contingat in morbis acutis, & materia educta non sit atrabilis; sed verè melancholicus humor, qui est fex sanguinis, illæ evacuationes quandocumque eveniant, omni carent discrimine, & ad bonum terminantur, exoneratâ per has à gravi materie naturâ ipsâ; sin vitium accedat viscerum, ipsaque eorum substantia labefactetur, perniciosæ sunt hujusmodi dejectiones. Petr. Salius Diversus.

Desideratur hujus generis divisio in species; quarum signa sint magis distincta; nuper tantùm modò Medici monuerunt hunc morbum non ita rarum esse, ut ante hoc sæculum existimabant.

Nigredo dejectionum sine torminibus ejus characterem constituit, sed vel dejectiones aqua dilutæ ad luteum vergunt, vel ad atramentum; vel afficitur primariò hepar vel lien.

Cholirica est nomen à cholera parùm diversum; *melæna* est nomen vetus & Hippocraticum, adeòque anteponendum.

2. *Melæna scorbutica. Maladie noire, Observation 4. Journal de Médecine 1758. pag. 235. par* M. Bonté, D. Med. *à Coutance.*

Vir mœſtus, ſiccus, macilentus, vertigine & astheniâ ac laſſitudine tibiarum affectus, gingivis rubris, mollibus, ore fetidus, maculas habebat in tibiis circulares vel ovales; à minimo motu ſyncopem metuebat; is pluries dejecit feces nigras, fetidiſſimas amurcæ vini ſimiles; quoties fluxus niger inſtabat, maculæ ex purpureis nigræ evadebant, febris nulla, pulſus intermittens, acceſſerunt palpitationes, pulſatio temporum, labia, palatum, lingua ex nigro vireſcebant; harum partium epidermis ſeparabatur; mors.

Indicabantur acida roborantia, maximè aqua Rabel, vel ſpiritus vitrioli, ſyrupus limonum, aceti, tinctura ſerpentariæ virginianæ, aliaque antiſeptica acidis juncta.

3. *Melæna atrabilis. Atrebile.*

An ea ſpecies eſt quæ in acutis cum gravi viſcerum labe accidit, in qua bilis nigra ſursùm vel deorsùm ejicitur, de qua dicit Hippocrates: *Dyſenteriam ab atrabile incipere lethale.*

An ab hepate hic humor profluat? quænam ſunt ſigna hujus ſpeciei quibus à prioribus diſcrepat.

Materies carnoſas cum atrâ bile rejectas, vidit D. Geofroy, *Diarium Medic. Mart.* 1758. *pag.* 250. viderat Ballonius. Vide *Sepulchretum*, *Tom.* 2. *pag.* 189. Ex liene cadaveris humani eloto ipſe eduxi aquæ nigerrimæ decem ferè libras, novam aquam affundendo per arteriam ſplenicam.

4. *Melæna hæmorrhagica.* Vide Chomel. *Mater. Med. pag.* 574.

Eſt alvi fluxus cruentus, niger, à rupto quodam vaſe ſanguifero in primis viis, ſine mariſcarum ſignis. Duos operarios qui ex valido niſu in attollendis ponderibus, vas quoddam ſangui-

neum in intestinis verosimiliter siti ruperant, vidit Chomelius. His supervenit dejectio cruenta quatuor & ultra librarum. Hos sanavit Chomelius præscriptis succi millefolii & urticæ ana unciis sex, & forti decoctione harum plantarum in anum injectâ.

Qui hæmorrhagias in primis viis patiuntur, per aliquot dies sanguinem nigrum botellorum instar dejiciunt, ut vidi; hinc morbus melænæ videtur adscribendus, vel hepatirrhœæ cruentæ; à quâ differt ex eo quòd non per diabrosim fiat, sed per rixim.

Melaina prima Hippocratis, *de Morbis*, *lib.* 2. Bilem atram tanquam fecem vomit, interdum velut sanguinem, aut vini amurcam, aut polypi atramentum, quandoque acidum, ut venetum, & cum nigrum cruentum vomuerit, cædem olere videtur: fauces & os ex vomitu incenduntur, dentes obstupescunt, & rejectum terram attollit; à vomitione sublevatur, cibos appetit, à copiosioribus ægrè habet; si jejunus sit, viscera strepunt, & saliva acescit. Cura absolvitur crebris purgantibus, dein sero & lacte, &c. Hippocrates.

In specie splenetica hodiè satis frequenti, nec acidum olent rejecta, nec cathartica ferunt vires ægri.

XII. Nausea. *Nausée.*

Nausea & *Nauseosis*, *cacositia*, *cibi fastidium*; Græcis *Nautia*; Latinis *Vomituritio*; ægri *Nautiodes*, *nauseabundi*; Gallis *Nausée*, *envie de vomir.* Provenit à *nautis*, seu navi quam qui conscendunt, nauseant maximè.

Est vomendi cupiditas & conatus frustraneus;

ſeu qui reſpectu ad effectum ſpectatum maximus eſt ; ita ut cum ſummis niſibus nil niſi flatus, aut quid paucum vomitu rejiciatur, & omnia aſſumenda faſtidiantur. Phœnomena nauſeam comitantia ſunt cardialgia, ſenſus ingratus ventriculi ; averſatio ſeu abominatio intima ex hoc ſenſu oriunda, protenſio capitis ad anteriora, oris diductio, motus oſſis hyoidis ad ſuperiora, ſonitus ſingularis expiratorius, depreſſio ſimultanea epigaſtrii, ſæpè ſalivæ uber proventus, labii inferioris tremor ; & cùm vehemens eſt morbus, virium imminutio, brachiorum ad poſteriora protenſio, corporis totius ad anteriora inclinatio, &c. omnis potus & cibi oblati averſatio, & deglutiendi impoſſibilitas.

Definitur à Gorræo per cauſam, ſcilicet depravatus motus facultatis expultricis, quo nititur per os excernere quæ ventriculo ſunt moleſta ; quod eſt teneſmus reſpectu dejectionis, tuſſis reſpectu anacatharſis, ſternutatio reſpectu corizæ ; id tuſſis erga vomitum eſt, & dyſuria reſpectu enureſis, & dyſtocia reſpectu partûs.

Differt hic morbus à vomitu, quòd in vomitu uber ſit materierum rejectio reſpectu conatuum, in nauſeâ verò minima.

Differt à vomituritione, quæ vomitum, alioſque morbos comitatur, quia in nauſeâ pro morbo eſſentiali ſpectata, inanis vomendi conatus ſit conſtans & præcipuum ſymptoma, non ita in alia ſyndrome ; ex principiis conſtantioribus diverſamque medelam exigentibus deducuntur nauſeæ ſpecies ſeu varietates.

1. *Nauſea à tænia* Hildani, *centur. 2. obſerv. 70.*

Mulier adoleſcens nauſeâ, eructationibus & cibi faſtidio, ſæpè doloribus ventris, torminibus & imbecillitate ventriculi vexabatur.

Sumpſit tandem pulverem ex rheo, ſennâ, turbith, agarico, cum ſyrupo roſato & tæniam viginti ſpithamas longam per anum ejecit, hac rejectâ convaluit.

2. *Nauſea gravidarum* Roderici à Caſtro, *de morbis mulierum, lib. 3. cap. 11.* Hippocratis, *Aphor. 61. ſect. 6.* Nenteri, *Tab. 185. cap. 2.*

Ea nauſea ſine prævio horrore aut febre recens prægnantibus ſæpiùs accidit, cum cibi faſtidio & picâ, nec non phlegmatum rejectione per os, ſæpiùs ante quintum menſem evaneſcit.

Intra certos limites nullum periculum involvit, ſed, ſi violentior evaſerit, etiam aborſum minitatur; abſtineant mulieres à pravis cibis quos pica ſuadet.

3. *Nauſea à pancreatis skirro* Joan. Rhodii, *cent. 2. obſerv. 95. ex ejus tumore putredinoſo* Barbet. *prax. lib. 4. cap. 2.*

Vetula quædam vomitum quotidianum poſt prandium & cœnam patiens, in atrophiam incidens tandem mortua eſt.

Secto cadavere pancreas duritie lapidem æmulabatur; cùm autem illud ſit ventriculi pulvinar, ventriculus concoctionem celebrare non poterat hac duritie læſus, ſed indignatus omnia ingeſta rejiciebat. Panarol. *obſerv. 14.*

4. *Nauſea ex prolapſu ventriculi* Boneti, *Sepulchret. de nauſea, obſ. 27.*

Ventriculum rupto diaphragmate in pectoris cavitatem prolapſum ſequitur hæc nauſea. Hoc factum vidi Aleſiæ citra cauſam evidentem. Hoc obſervavit, *poſt vulnus diaphragmatis*, Sennert. *inſtit. lib. 2. pag. 2. cap. 13. poſt emeticum violentum* Bonetus, *Sepulchret. Tom. 2. pag. 103. paragr. 2. ex obſtructionibus ventriculi & epiploi* Thom. Bartholin. *centur. 6. obſ. 45.*

5. *Nausea ex compresso ventriculo* Bonet. *Sepulchret. lib. 3. sect. 8. obs. 28. 29.* Factum vidit *ab enormi renis abscessu* totam ferè abdominis cavitatem replente, Carol. Piso, *de morbis à colluvie serosa, s. 2. p. 2. cap. 37.*

6. *Nausea biliosa.* Willis. *Pharmac. ration. cap. 1.* Bonet *Sepulchret. Tom. 2. pag. 107. obs. 36.*

Cognoscitur ex aurigine suppressa, ex amarore & flavedine eorum quæ vomitu sunt rejecta, & jam suppressa, ex eo quod à pastu sedatur nausea & jejuno stomacho recrudescat.

In homine sæpiùs nauseante secto cadavere invenit Cabrollius ductum choledocum pyloro insertum, *Observ. Anat. 6.*

Cùm bilis regurgitat in ventriculo, ejusque parietes intùs vel extùs afficit, inde nausea & anorexia sæpè fit.

7. *Nausea nephritica* Boneti, *Sepulchret. Tom. 2. pag. 116. observ. 60.*

Renibus calculo infarctis sæpiùs supervenit nausea, naturâ erroneo conatu, ventriculi alternis agitationibus calculum quo molestatur expellere conante, vel urinâ sanguini remixtâ, ventriculum vellicante, vel nervis ventriculi sympathicè irritatis.

Hujus speciei observationes octo vel novem videsis apud Bonetum cadaverum sectione confirmatas. Idem à cochleæ putamine intra renem invento, observavit D. Pejerce, *Act. Lips. T. 5.*

8. *Nausea à semine corrupto* Boneti, *Sepulchret. de Nauseâ, observ. 69.*

Quidam veneri addictissimus tandem castimoniæ addictus, post sex menses nauseâ corripitur, tandem epilepsiâ extinguitur.

Nullum vitium ullibi inventum est præter se-

men viridescens in cavo canalis deferentis cumulatum.

9. *Nausea ab apostemate circa cardiam* Caron. *Zodiac. Medic. Gallici, pag. 128.*

Hominis nauseâ diuturnâ consumpti cadaver exhibuit apostema albi puris libram continens cum calculis albis inter cor, & ventriculi orificium sinistrum, quo ventriculus irritabatur, nec tamen tetrum odorem fundebat illud pus, nulla febris adfuerat.

10. *Nausea ex gastritide.* Vide *Gastritidem.*

11. *Nausea ex cacochiliâ* Sennert.

Ea est omnium frequentissima quam comitatur pondus in epigastrio, sensus cujusdam boli cardiam ingredientis, capitis vertiginosa gravitas, oris amaror, & cibi fastidium, sine febre; ea saburram pravam, biliosam, acrem, viscidam, ventriculo hærentem designat, & vomitoriis post diluentem tepidum frustra tentatum assumptis curatur.

Cave ante emeticorum usum ne ventriculus phlogosi laboret. Illa species febres malignas quandoque declarat.

Nausea marina. Vide *Vomitum marinum.*

XIII. Vomitus. *Vomissement.*

Græcis *Emetos.* *Anatropha* Gilberti Angli. Ægri *Evemeti* Hoffmann.

Vomitio est eorum quæ in ventriculo, vel œsophago saltem continebantur, facta per os rejectio; & *vomitus* est vomitio constans & frequens, adeòque morbosa & utplurimùm celer & violenta.

Ad vomitiones tamen pertinent alimentorum

regurgitatio, & quibusdam hominibus superveniens & assueta ruminatio, licet nec inde celeres nec violentæ sint rejectiones, secus multiplicanda forent in vanum morborum genera.

Materiæ vomitu rejectæ sunt recrementa vel alimentorum reliquiæ; si verò cruor rejiciatur, tunc datur hæmetemesis; illæ utplurimùm erant in ventriculo contenta, sive illuc ex tenuibus intestinis affluxerint, ut in ileo; sive ex ejus colatoriis secreta fuerint, sive deglutita priùs fuerint formâ medicamenti, veneni, alimenti: dantur tamen species raræ quidem, in quibus ex œsophago tantum rejiciuntur, quæ vomendo excluduntur.

Causa vomitionis est antiperistaltica ventriculi constrictio, concurrente, si violenta fuerit, simultaneâ diaphragmatis & musculorum abdominalium pressione, nec non simultaneâ expiratione, ita ut duo in vomitione tempora distinguantur; in primo siquidem inspirando diaphragma ventriculum comprimit, orificium ejus arctat; in secundo materies œsophagum per vim subeunt, & motus antiperistalticus ventriculi ac œsophagi urget ascensum, simulque aër velociter exspiratus impedit ne materies intra glottidem delabantur, sed saltu extra os, imò intra nares ejiciantur.

Ventriculum in cane post assumptum arsenicum, exenterato, vidi antiperistaltico motu vomitionem aliqualem, debilem tamen, producere, licet aëri expositus, & à pressione immunis esset ventriculus. Idem viderat Wepferus, *de cicutâ aquaticâ*, *pag. 68*.

Causa vomitûs est naturæ conatus ad expellenda per os quæ ventriculum molestant, quique resistentiis oblatis est superior, secus daretur ntum nausea.

Differt vomitus à cholerâ ex eo quod diarrhoeâ torminosâ, aut tenesmo simul non stipetur; ab ileo quod atroci abdominis dolore & alvi pertinaci constipatione non insigniatur vomitus; à vomitione per constantiam, frequentiam & gravitatem, cum vomitio levis, fugax, arte excitata morbus non sit, sed symptoma plurium morborum, ut gastrodynes, gastritidis, nephritidis, cephalalgiæ, cacositiæ, cardialgiæ, &c.

Species vomitûs ab earum principiis constantioribus erutæ sunt, vel succi alimentares biliosi, pituitosi, lactei, atrabilarii, urinosi, verminosi; vel vitia ventriculi, hepatis, coli, pancreatis, aliarumque partium.

Pulsus in vomitu critico est omnium maximè contractus & minùs inæqualis; arteria sub digito rigescit, & fremere videtur.

1. *Vomitus à crapulâ* Frid. Hoffmann. *Spec.* 1.

Ille est qui ob nimiam alimentorum aut potulentorum copiam assumptam supervenit; in eo, si ante coctionem evomantur, colorem & saporem ingestorum referunt egesta; si præcessit aliqualis coctio, acidum olent; accedunt capitis gravitas, vertigo, titubatio, cardialgia, ructus, nausea, pondus ventriculi, labii infimi tremor, copiosa muci exspuitio, gutturis irritatio, levamen à vomitu, quo cruda ejiciuntur.

2. *Vomitus à saburrâ* Frid. Hoffmann. *Spec.* 2.

Si carnes ingestæ putruerint, ex illis reliquiis irritatus ventriculus etiam ingesta respuit, & fetore saburræ ultimæ vomitiones injiciuntur; adest nausea frequens, cardialgia, horror jusculorum & carnium, sitis refrigerantium & acidorum, fetor oris, linguæ sordities, febricula, capitis vertiginosa gravitas, pondus, non verò

dolor acutus in epigaſtrio; ea omnia indicant emeticorum, & dein catharticorum utilitatem, niſi vomitus uber ſit & facilis, aut potu tepido expeditus & ſufficiens evadat.

3. *Vomitus lacteus* Kerckring. *obſ. an.* 40.

Lactentes utplurimùm lacte ingurgitati, illud regurgitant. Hoc debent alumni ſuis nutricibus, quæ ut lactis ſui copiam oſtentent, infantes lacte continuò infarcire amant, unde debilitatur eorum ventriculus, vel ſtatim à concepto gravi pathemate lac præbent alumnis vitioſum, quod in ventriculo non digeritur; hinc vel coagulatur, vel putreſcit, unde vomitus excitatur, ſalutaris quidem, ſed à principio morboſo, & ſæpè puerulis funeſto oriundus.

4. *Vomitus à dentitione.*

Pueris circa ſeptimum menſem ætatis ſuæ, dùm primores perpullulant dentes diſtractâ tunicâ, quæ ab ore ad ventriculum protenditur, accidunt vigiliæ, anxietates, gingivarum pruritus, oris fervor, papillæ mordendæ, aut cujuſvis oblati corporis mordendi cupiditas; febris, alvi conſtipatio, frequens vomitio lactis aut ingeſtorum; & ſi atroces dolores fuerint, febris acuta, motus convulſivi, quibus ſe comites adjungunt ſymptomata vermes etiam indicantia; minùs malè ſe habent, quibus diarrhœa ſupervenit, non verò vomitus; hiſce verò poſt aliquot dies ſedatis, raro accidit ut dens optatus prorumpat, ſed tantum, ut aiunt nutrices, gingivæ reduplicantur; ſubſequenti autem menſe dentes, ne advertente quidem nutrice, prorumpunt.

Tot vana & noxia laudantur in hoc morbo auxilia, ut ea enumerare pigeat. Videantur Auctores, ut Sydenhamus, D. Lazerme, &c.

5. *Vomitus verminosus* Amat. Lusitan. *cent. 1. cur. 5.* Frider. Hoffmann. *par. 24.*

Quandiu solo lacte utuntur infantes, tandiù à vermibus immunes sunt; ablactatos, vel carnium esui indulgentes infestunt sæpiùs, quod indicant odor singularis, quem acidum dicunt omnes, & tamen ab acido diversissimus est; anxietates & morsus tùm ventriculi, tùm abdominis transitorii, vomitus cum vermium per nares, œsophagum, anumve eruptione; quandoque reptantes per œsophagum vermes ipsi pueri suffocati digitis extrahunt; nares continuò pruriunt, tussis gutturalis vexat, facies in horas rubet & pallet alternatim, sopor eos detinet cum febriculâ, dejectiones liquidæ, grisaceæ, odor sudoris verminosus, proprius; vomitus pituitæ pellucidæ, diræ quandoque in ipso sopore convulsiones brachiorum, capitis, oris; demùm oculis sursùm rigidis, ita ut album tantùm appareat; ad patriam suam cœlestem relicta hac miseriarum valle, puræ eorum transmigrant animæ.

Si credamus Veteribus, materies acido-dulcis sanguinem coagulans, horumque vermium pabulum, est omnium symptomatum principium; si Gualtero Harris fides adhibeatur, ab acido omnia pendent quæ absorbentibus copiosè assumptis debent curari. Omnes ferè Medici dulciariis assumptis vermium exclusionem tribuunt; solus Valisnerius, sagax observator, contendit à dulcibus, bellariisque vermes molestari, & hinc commotos suas strages rependo, confricando edere, si lumbrici fuerint, de quibus hic tantùm est quæstio; nulla hactenus firma est theoria; in praxi verò venæ sectio quadrimis & provectioribus instituitur cùm febris acuta est, licet non consentiant

mulieres, sed parcè & raró mittitur sanguis; dein lacte solo lactentes aut jusculis nutriuntur infantes, cathartica vermifuga ex sennâ, floribus persicorum, mannâ cum infuso seminis santonici iterantur; vel emetica, ut tartarum stibiatum ad granum unum, vel paulò ultra, aut syrupi glauberiani guttæ sex circiter propinantur, eâ verò die raró vermes per inferiora excluduntur, sed diebus à catharsi vacuis offeruntur succus limonum cum oleo, vel potus ex aquâ portulacæ, naphæ, confectione hyacinthinâ, semine santonico, corallinâ, nec non injiciuntur clysmata ex uvis passis, ficubus, melle, similibusque parata, & tunc lumbrici quandoque plures ejiciuntur. A millepedibus vomitum pertinacem vidit Auctor nuperus, *observat. Medico-Practicar. pag. 89.* Duobus oniscis rejectis sanatus est æger.

7. *Vomitus ruminatio.*

Sunt homines qui unâ aut alterâ à pastu horâ placidè ingesta alimenta ex ventriculo ad os usque regurgitant, & lobatim exspuunt cum aliquali masticatione; imò qui iterùm ea deglutiunt, ut boves & capræ; unde meritò ruminari dicuntur, quod incommodum & astantibus nauseosum est; post lautiores dapes hoc tantùm accidit.

8. *Vomitus à veneno* Fridér. Hoffmann. *spec. 4.* Sumpto *arsenico* vomitus brevi lethalis legatur in Salmuthi *cent. 1. observ. 10.* Erosio fundi ventriculi & inflammatio inventa est, dorsum & scrotum lividum; sumpto *decocto hellebori* albi seu veratri, convulsiones & vomitus immanes, citò lethales. Inventa sunt intestina flatu distenta, in ventriculo corrosio & macula nigricans magna, pulmones spumei nigricantes. Boneti *Sepulchret.*

T. 2. p. 91. observ. 6. Similem casum à *gillâ vitrioli* malè præparatâ, Henr. ab Heers. In Chymici cadavere observavit Bonet. *ibidem.* A *fungis venenatis* vid. Hildan. *cent. 4. obs. 34.* Lemorrier, *Act. Acad. Paris. 1740.*

9. *Vomitus à pyloro calloso* Frider. Hoffmann. *paragr. 22.* Williss. *Tom. 2. pag. 24.* Bonet. *de vomitu obs. 17.* ubi casus plures, *obs. 18. 19. 20.*

Ter illam speciem in ægris observavi, & in eorum cadaveribus principium tetigi; accidit vomitio tribus circiter à pastu horis, adeòque cum pasta chimacea proximè in pylorum immittenda est; frustra omnia auxilia tentantur, quotidiè post pastus vomitio revertitur, unde sensim ægri contabescunt, debilitantur, alvus ferè clausa est, aut rarò deponitur; jejuno ventriculo, si supinus & genibus flexis exploretur æger, quædam durities in regione pylori, quandoque in fine duodeni, & aliis in locis sentitur; post mortem intestina mirè coarctata, indurata, quandoque duodenum à tumoribus skirrosis compressum, plura viscera indurata reperiuntur; post annum circiter moriuntur; usu lactis pro omni cibo fatum procrastinatur; à nummo deglutito pilorum obturante casum vidit Kerckring. *obs. an. 1.*

10. *Vomitus hypochondriacus.* Vide *Colicam hystericam* Frid. Hoffmann. *spec. 4.*

Scorbuticis quartanariis, lienosis, cachecticis communis est; prasini, æruginosi, virides, biliosi sunt vomitus. Vid. *Act. Acad. Bononiens. Tom. 2.*

11. *Vomitus ab ulcere ventriculi* Bonet. *Sepulchret. Tom. 2. pag. 89.* Hildan. *cent. 5. observ. 36.*

Illum præcedit dolor ventriculi acerbus, constans, sive phlegmone spontanea accesserit, sive

à deglutitis aciculis, officulis punctus sit ventriculus; rupto abscessu, dolor minuitur; sed vomitus in longum tempus perseverat, ita ut veneno quandoque tribuatur; pus tam paucum vix in rejectis cognoscitur: apertura cadaverum principium morbi declarat.

Similem casum in quo pituita ad aliquot libras evomebatur cum alvi constipatione, observavit Marcell. Donatus *hist. lib. 4. cap. 3.* pylori tunica interior erat exesa, unde chymi irritantis transitum denegabat.

In ventriculo hominis vomitu habituali defuncti ulcus fistulosum invenit Schneiderus, *de Catarrhis pag.* 439. Æstus lentus, vomitûs pertinacia, ægri extenuatio, febricula hanc speciem produnt.

12. *Vomitus ab steatomate ventriculi* J. Rhodii, *observ. 63. cent.* 2. Boneti *Sepulchret. de vomitu observ. 15.*

Vomitus alimentorum semicoctorum, alvi constipatio, sensim crescens, morbus habitualis, abscessus, vel steatoma nunc in pyloro, nunc in cardiâ, nunc in fundo ventriculi; juvamen ab insessu in aquâ tepidâ.

Ab schirro in supernâ parte ventriculi & omenti ortum vidit Riverius *cent. 2. observ. 48.* Ab abscessu, *vide* Riolan. *lib. 2. Anthropol. cap. 20.*

13. *Vomitus gravidarum.*

Utplurimùm vel biliosus est, vel alimentaris. Biliosus manè jejunis accidit, & laboriosior est, ac gravior, ferè convulsivus: ille sedandus est ope phlebotomiæ quandoque repetendæ, potu vel acescente, ut limonatæ, vel diluente, ut theæ, infuso croci, unde juvatur bilis excretio, rejectio; vel stomachico, ut infuso florum chamæ-

meli, ſummitatum centaurii minoris, abſinthii, coffeæ, vel aquæ naphæ, vel cocolatæ, vel quiete in lecto curatur, aut prævertitur.

Vomitus ciborum ſtatim à paſtu minus laborioſus eſt, verùm inanitionem inducit & debilitatem: huic etiam confert phlebotomia; alias juvat aquæ potus; alias verò vini; imò elixirii proprietatis ad paucas guttas; alias theriaca. Interea vomitus quandoque ſalubris eſt, inde felicior parturitio; hoc ſuppreſſo ægriùs habent plurimæ, minùſque appetunt cibos, in quo caſu vomitus eſt naturæ committendus. Vomitus in gravidis abortus prævertit. Langrish.

14. *Vomitus bezoarticus* J. Breynii, *Philoſophic. Tranſaction. n.* 459. 1741.

Quidam laborans pyroſi magnam copiam abſorbentium, teſtaceorum ingeſſit; demùm ſupervenit vomitus cum ſenſu ponderis in diaphragmate, & poſt longum cruciatum obiit. Secto cadavere inventi ſunt in ſtomacho plurimi calculi, quorum alii corallia, alii globulos referebant; quorum icones vide *volum. 9. Philoſoph. Tranſact.* Abridged. *pag.* 171.

15. *Vomitus rabioſus* Anton. de Ulloa, *Iter in Americ.* vulgò *la Chapetonade;* Hiſpanis *Vomito prieto. Chappetons* ibi vocantur qui fortunam experiuntur, & quæſtum, victumve apud Carthaginienſes induſtriâ ſuâ quærunt; inopia facit tùm ut prava, viliaque alimenta hauriant, tum ut frigori nocturno ſe exponant, quo nihil periculoſius in regione fervidâ.

Succedit vomitus lethalis, ſæpiùs ſtipatus delirio ita furibundo, ut niſi vinculis coerceatur æger, is ſe unguibus, dentibuſque miſerè dilaniet; in mediis hiſce tormentis rabioſus expirat.

Hic morbus eos tantùm aggreditur qui has regiones ab aliquo tempore inhabitare cœperunt, nec erat cognitus ante annum 1730.

16. *Vomitus atrabilarius* Bonet. *Sepulchret. observ. 23. de vomitu. Morbus niger* Hippocrat.

Quidam nigricantia, aut æruginosa vomitu assiduo rejiciebat; inventum est duodenum ubi arcum, seu angulum constituit, omninò obturatum, unde bilis in ventriculum refluebat, morâ nigricabat.

In vehementibus nauseis intestini duodeni finis à duplicaturâ transversâ mesocoli arctatus bilis uberiùs tunc affluentis transitum denegat, unde bilis post primas vomitiones ferè semper accedit in ventriculum. Vomitus atræ bilis hepate obstructo, schirroso observarunt Car. Piso, *de morbis à sero, S. 4. cap. 1.* Bonet. *Sepulchret. obs. 43.* ubi plures casus recensentur.

17. *Vomitus ab hepate obstructo* Bonet. *Sepulchret. obs. 36.* Frid. Hoffmann. *paragr. 26.* Eam speciem confirmant observationes aliquot à Boneto relatæ, quibus verosimile evadit, bilem in hepate obstructo retentam per vasa sanguifera in colatoria ventriculi refluere, ibique excerni & biliosum vomitum excitare, sive hepar schirrosum, sive bilis in lapillos coagulata sit in cystide, sive abscessus in hepate ductus biliferos premat: hanc speciem observo à quinque mensibus in muliere, quæ pluries auriginem experta erat, quæque aversatione alimentorum, maximè verò è carnibus desumptorum laborat; sublevatur aquis thermalibus hieme, & acidulis vallensibus æstate.

18. *Vomitus à pancreate* Bonet. *Sepulchret. obs. 53. 54. 55. Vide* Nauseam *obs. 58.*

Hujus pulvini durities, vel ex pancreate putri ulceroso

ulceroſo manans pus ventriculum ad vomendum ſollicitat, maximè cùm plenus eſt alimentis.

19. *Vomitus gaſtriticus.* Vide *Gaſtritidem.*

Epigaſtrium tumet, & ita acutè dolet, ut ne ſtragulorum leviſſimorum attactum ſuſtineat, ut in colicâ hyſtericâ; pulſus eſt debilis, frequens cardialgia, mens quandoque ſtupet, vomitus frequens eſt, febris veluti maligna, viribus omninò proſtratis. Vide *Gaſtritidem.*

Ab herpete ventriculi vomitum habitualem obſervavit Panarol. *obſerv.* 43. *A puſtulis rubris lividis*, vide *Sepulchret. obſ.* 56.

A carbunculo peſtilenti Diemerbroeck. *de peſte lib.* 4. *hiſt.* 15.

20. *Vomitus nephriticus* Bonet. *obſ.* 60. Vide *Nauſeam.Vomitus à calculo* Frider.Hoffmann.*p.* 27.

Hæc ſpecies doloribus nephralgiæ calculoſæ, aut etiam nephritidis ſtipatur; hujus caſus octo in Sepulchreto videſis.

Si arteria renalis cani vivo ligetur, conſtuto vulnere poſt aliquot horas rejici materias urinam redolentes teſtatur Chiracius; verùm non ſemper ſuccedit experimentum.

21. *Vomitus ab œſophago obſtructo* Frid. Hoffmann. *paragr.* 21. Williſ. *Pharmac. pag.* 17. Fernel. *Pathol. cap.* 1. Cocteri *obſ. pag.* 121. *Ab œſophago obſtructo* Litre, *Act. Acad. Pariſ.* Williſ. *Tom.* 2. *pag.* 25. Cochi, *Horti Florentini præfat.* Vomitum habitualem ſtatim à paſtu obſervavit Litrius œſophago in marſupium dilatato propter ſchirrum intùs enatum, quo obturabatur. Similem obturationem glandula Vercelloni intumefacta poteſt inducere in canibus. Celebris Florentiæ Æſculapius D. Cochi bis obſervavit hunc morbum à glandulâ dorſali ſchirroſâ, & ſemel à vertebris

falmonis deglutitis ortum, ut docuit Anatome; ægri fame perierunt.

22. *Vomitus à cartilagine xiphoideâ*, vulgò *la palette demise.*

Prolapfa cartilago ventriculum moleftat, qui ut obicem removeat convulfivè contrahitur, alternatimque dilatatur. Similem vomitum obfervat Frider. Hoffmann. à ligneis illis, vel balenaceis chlamydibus, *Bufquieres* dictis, quibus epigaftrium arctant puellæ, ut elegantioris ftaturæ videantur. *Vide* Heifterum de luxatione hujus cartilaginis. Hic morbus, fi rufticos audiamus, frequens eft, reapfe rariffimus.

23. *Vomitus à capitis læfione* Hippocr. *aphor. 50. lib. 6. cap. 3.* Frid. Hoffmann. *parag. 28.* Sed vomitio eft potiùs quàm vomitus; oritur vel à percuffo cranio, & poft alimenta bilis ipfa rejicitur, vel à cephalæâ.

24. *Vomitus iliacus.* Vide *Ileum. Vomitus ab herniâ* Frid. Hoffmann. *paragr. 24.*

Non femper feculentus eft, nec cum ileo, ac bubonocele conjunctus; fed tantùm à refluxu humorum ex inteftinis in ventriculum procedit, ut in ileo.

25. *Vomitus Marinus. Mal de mer.*

Eft ille qui navigantes difcruciat cum cardialgiis, naufeis, virium proftratione.

Ille minimè pendet à fetore cloacæ, licet ille fetor quandoque concurrat; qui autem vomitu marino defatigari folent; illi etiam in fluminibus navigare nequeunt navigiis minimè fetidis quin evomant aut naufeent; itaque nec à cloacæ, nec ab aquæ marinæ odore præcisè pendet hic vomitus.

Ille vomitus urgentior eft cum mare procello-

ſum eſt, & potiſſimum cum motus navis eſt à puppi ad proram, qui motus vulgò *Tangage* dicitur, atque accidit cum ventus à poſticis flat, vulgò *vent arriere*; minimè verò accidit aut minùs cùm à vento laterali navigium verſus latus inclinat; minima enim eſt navis ſuccuſſio in hoc ſitu. Ad hunc vomitum arcendum 1°. ſupra pontem degendum eſt. 2°. In loco à puppi & prorâ æquidiſtanti, ubi ſcilicet minor eſt navis agitatio. 3°. Lautè manducandum eſt, ventriculus enim ſatur minus laborat, quàm vacuus. 4°. Decumbendum eſt potiùs quàm ſtandum: hæc experti dicunt.

In vomitu quem rheda aliave vectura ciet, perniciosum eſt ſpiritus, liquores, elixiria ingerere; inde excitatur pyroſis: plures faciliùs evomunt ſi in anteriori vecturæ parte ſedeant, & ea præpoſterè procedat.

Illi vomitus oſtendunt digeſtionem non ritè fieri, ſi ventriculus exagitetur, ſed quorſum ſtomachus ſatur rectiùs digerit, an quia ſaburra gravatus minus mobilis eſt? Ægri qui navigantes multum initio vomunt, à priori morbo convaleſcunt. Langrish.

26. *Vomitus pituitoſus.*

Senes quorum ventriculus mucum uberem ſecernit; qui tamen helluones ſunt, interdum evomunt uberem muci viſcidi, ſubpellucidi, inſipidi copiam manè jejuno ventriculo, poſt cardialgiam multæque pituitæ exſpuitionem: laxitatem & inertiam ventriculi incuſamus, & tunc ipecacuanha ad vomendum & roborandum, catharſim ex rheo, ſennâ, nec non aquas bellilucanas, dein abſinthium, catechu, aloem, ſimiliaque ſtomachica præſcribimus. Hunc obſervabam in D. Lebrun Occitaniæ Prætore.

XIV. Ileus. *Passion iliaque.* Rectius *chordapsus. Tenuis intestini morbus* Cels. *l.* 4. *cap.* 13. Græcis *Eileos* ab *ano eilesis*, revolutione intestini sursum factâ, vel ab *eilestai* intestini convolutione, vel ab *ileo* intestino aliis. *Chordapsos* Celsi. *Eileos* Hippocr. *de morbis* 3. Vox ilei est æquivoca, adeòque *chordapso* post ponenda. Cæl. Aureliano *acutum tormentum.* Pithagoricis *pragmon* quasi sepimentum. Latinis *Iliaca passio*, *volvulus*, *convolvulus*, *Copremesia* Bonet. *Sepulchret. pag.* 234. vulgò *miserere*, *passion iliaque.* Ægri *Iliaci.*

Character. Morbus est acutus dolore abdominis, borborygmis, alvi constipatione, & vomitione sub finem stercoraceâ, stipatus.

Differt à vomitu per atrocia abdominis circa umbilicum tormina, cum ructibus, nauseâ, rugitu alvique pertinaci clausurâ.

A *Colicâ* per vomitionem frequentem, demùm feculentam, cum singultu, virium prostratione & sensu exagitationis & volutationis intestinorum. Ab *Ileo* Galeni discrepat ileus Neotericorum, ut à colicâ.

Causa est facultatis expultricis intestinorum motus inversus, nec obstant experimenta ab Ill. D. Haguenot instituta; ligato scilicet in fele intestino tenui, illud post 26. horas sphæroideam figuram adeptum esse docet, atque si icones non fallant, sexdecies majorem diametrum juxta liga-

turam acquisivisse, nec tamen in exenterato animali vidit motum antiperistalticum: inde enim non sequitur quod in ileo ab alio principio orto deficiat hic motus, maximè cum intestina in abdomine calida & abdominis musculis sustentata illum exsequi possunt: in hoc verò casu vel levissima & vix oculis conspicua sacci dilatati constrictio sufficiebat ad refluxum materiei in stomachum obtinendum, ut in folle hydrostatico depressio utris oculis inconspicua sufficit ad aquam velociter è tubulo projiciendam.

Gratis supponit Auctor mechanicâ necessitate contrahi fibras annulares intestini successivè à pyloro versus podicem, cùm natura non difficiliùs hunc motum invertat, quàm libertas motum digitorum argillam amplexantium & exprimentium potest pro lubitu mutare, ut quidam pro lubitu vomendo directionem motus peristaltici œsophagi & ventriculi invertunt, fateor quidem hunc motum in distenso prætermodum tubo non ita expeditè fieri posse, ut in sensus incurrat, nec hoc necessum est ad sursum exprimendas materies, quæ morâ & miscelâ superiorum cum infimis saporem & odorem stercoraceum adipiscuntur, qualem in tenui intestino possunt adipisci.

Principia sunt ea omnia quæ facultatem expultricem, ad hanc consuetam expressionis directionem mutandam, determinant, ut difficultas transmittendi feces per inferiora, sive ob acriorem dolorem in ulceratâ vel inflammatâ parte, sive ob spasmum quo pars inferior coarctatur, ob lumbricorum, nucleorum, scybalorum resistentiam, vel demum ob ligaturam, compressionem, aut intus susceptionem, ac herniam,

intestinorum ; angustia verò canalis minimè pro causâ vomitus potest haberi, cum omnis motus vim motricem pro causâ supponat ; angustia itaque intestinorum est tantùm frequentius ilei principium. Nullum servatum vidit Galenus ex iis qui feculentum vomitum passi sunt.

1. *Ileus Inflammatorius.* Sennert. 1ª. *Species. Cordapsus* ; vide *Sepulchret.* Boneti. Foresti *doc. pag.* 336. *Colica inflammatoria* Brendel. *MS.*

Ileus frequentissimus ab inflammatione intestini tenuis oriundus. Cognoscitur 1°. Ex mali acutie seu celeritate progressûs. 2°. Ex febre & vehementissimis doloribus. 3°. Virium prostratio magna est. 4°. Nec cibus nec potus contineri potest. 5°. Graves singultus cum sudore. 6°. Quandoque convulsio. 7°. In loco dolente tumor quandoque apparet renitens, oblongus ; chordæ tensæ adinstar. 8°. Urina supprimitur. 9°. Abdomen inflatur. 10°. Respiratio anhelosa, velox. Præcesserunt causæ internæ, vel externæ inflammandis intestinis aptæ. Species hæc ut plurimùm lethalis est intra quatriduum. Ballon.

Cura enteritidis & dysenteriæ inflammatoriæ convenit, non Sydenhamiana. Hanc speciem observarunt Willis *de animâ Brutorum.* Hildanus *de gangrænâ* ; invenere colum gangrænosum Ballonius, Henricus ab Heers, Blasius.

2. *Ileus à fecibus induratis*, Sennert. *spec.* 3. *A cydoniato obturante* Fernel. *Pathol. lib.* 1. Fontan. *p.* 84. Hippol. Boschi *S.* 2. *p.* 24.

Præcessit diuturna alvi astrictio, sine acuto dolore, accessit abdominis gravitas, tensio crescens, tactu intestina stercore turgida apparent, flatus eructantur, febris fermè abest ; vomitio biliosa & pituitosa accedit, crescente

morbo ſtercoroſa evadit. Hæc ſpecies multò minus acuta & periculoſa eſt quàm prior. Flatum ope follis in rectum immitti ſuadet Hippocrates & Sennertus; oleoſa, diluentia, fomenta, clyſmata proſunt.

3. *Ileus ſpaſmodicus. Ileus ab humorum anarrhopiâ* Sennerti.

Novam ilei ſpeciem teſtatur Sennertus, in eo humores ex hypochondriis ſurſum vergebant, ut non ſolum epilepticus & cœcus fieret, verùm etiam ut clyſterem vomitu rejiceret æger ab eo obſervatus. Similes clyſterum imò peſſariorum per os rejectiones obſervavere Matthæus de Gradibus, *de vomitu*, Guainerius & Jac. Ophteus. Similes anarrhopias videmus in inſultu apoplexiæ, capite & oculis cruore turgentibus, rubris, dùm extrema pallent & frigeſcunt. Similes ſpaſmodici motus ventriculi & inteſtinorum obſervantur in colicâ hyſtericâ, cujus curatio in hac ſpecie maximè convenit.

4. *Ileus ab inteſtino compreſſo* Bonet *Sepulchret. A pancreate* ſchirroſo tumido colum premente, inflammante Kerckring. *obſerv. anat.* 43. *A ſchirroſo tumore* oſſiculis farcto colum premente inflammante Hippolyth. Boſchi *de facult. anat. lib.* 2. A *cancro* exulcerante in cœco contracto & ileum inteſtinum ſubingreſſo Fabrit. Hildan. *cent.* 1. *Obſerv.* 61. P. Salii Diverſi, *cap.* 11. *Ab inteſtino* ſub coſtis ſpuriis in hypochondrio dextro compreſſo Henr. Lavater. *Theſ. inaugur.* 5.

Rumpi aliquoties *inteſtina* in hoc morbo docet obſervatio, ut Colum. Barbette *prax. lib.* 4. *cap.* 7. Beniven. *de abditis cap.* 76. River. *cent.* 3. *obſ.* 26. D. Martin. *Act. Acad.* 1706.

A Mola tubali rectum premente Hippol. Boſcus *de Facultat. Anat. lib.* 2. *pag.* 23.

A Schirro mesenterii inteſtina premente. Riolan. *method. med.*

A Recto per membraneum annulum *constricto* Bonet. *Sepulchret. obſ.* 24. *caſ.* 9.

A tenui *inteſtino* per filum ferreum ab agyrta *ligato*. Henric. ab Heers *obſerv.* 32. *pag.* 191.

Ab inteſtini abſceſſu Bonet. *Sepulchr. obſ.* 24. *caſ.* 10.

Hæc ultima varietas ad ileum inflammatorium attinere videtur.

5. *Ileus à colo pituitâ infarcto.* Boneti *Sepulchret. obſerv.* 25. ex Fernelio & Salio Diverſo. Corpus ſemper friget, febris nulla, dolores vehementes, dein vomitus biliofi & pituitoſi, demum feculenti, colum pituitâ oppletum & obſtructum inventum eſt.

6. *Ileus Hernioſus* Foreſti *obſerv.* 20. 21. 22. *libr.* 21. A *prolapſu* inteſtinorum in *ſcrotum* Ballonii *conſil. lib.* 2. *conſil.* 24. Foreſt. *obſerv.* 7. *lib.* 21. A *Bubonocele frequentiſſimus* Ballon. *conſil.* 31. *lib.* 1. Mangeti *in Sepulchret. obſerv.* 26. *pag.* 237. Ab *exomphalo* Foreſt. *obſerv. lib.* 21. Ab *Hernia veſicæ*. Petit. *Act. Acad. Pariſ.* 1707. Ab *Hernia Litriana*, *Act. Acad.*

Eſt Bubonocele frequens ilei principium; ſunt benè multi ruſtici, qui de colicâ & nauſeâ conqueruntur, nec Bubonocelem ſe pati monent Medicum, hujus infirmitatis dedecus timentes: unde cavendum ſemper eſt ne emetica aut cathartica præſcribantur in hoc caſu, niſi priùs exploratis ægri inguinibus.

Cura exigit phlebotomiam, ſitum ſupinum cruribus inflexis, fomenta ex omaſis animalis, inteſtinis calidis, litus ex oleo, clyſmata laxantia, artificioſam à Chirurgo inſtitutam preſ-

ſionem & ſuccuſſionem & demum his irritis operationem.

Numquam hernioſi debent bracherium deponere maximè cum cathartica ſumunt, cum tuſſiunt.

7. *Ileus volvulus*. Bonet. *Sepulchret. obſerv.* 20. & 21. ubi caſus viginti tres.

Ille eſt qui à mutuo inteſtinorum ſubingreſſu vel intus ſuſceptione dependet, millena ſunt hujus exempla; vide, Boneti *Sepulchret. obſ.* 20. ubi caſus 15. recenſentur. Ego in puerulis cum & ſine ileo ſimiles vidi inteſtini invaginationes & conſtrictiones ſpaſmodicas in cadavere perſeverantes; ubi enim vermes ſunt, inteſtina eos arctè amplexantur atque infra & ſupra ita conſtringuntur, ut impervia evadant, tunc conſtrictam partem à laxâ ſuperiori invaginari facillimum, ſuperveniente hac occaſione, vi expultrice inverſâ, ſupervenit inflammatio, dolor, nauſea, ileus.

Si hujus darentur ſigna, indicarentur in hac ſpecie globi plumbei, hydargyrus magnâ doſi, potiſſimum ubi lumbrici incuſantur.

Curam videſis in Riverii *obſ.* 26. *centur.* 3. Huc pertinet ileus phyſodes Rolfinckii: inteſtina enim ſæpè flatu diſtenſa & portentosè intumefacta obſervantur, Plater. *obſ. lib.* 3. *pag.* 657. Beniven.

Gaſtroraphia eo fine facta, ut digitis evolvantur inteſtina, quâ curatam, aiunt, Baroniſſam de Landi, apud me fidem nullam inveniet. Vide Sepulchret. notam Mangeti *p.* 228. *Tom.* 2.

8. *Ileus Indicus. Mordexin* Frider. Hoffmann. *Tom.* 6. *pag.* 207. Gallis *Fer chaud. Mor-detchin* Mém. de la Chine.

Eam speciem Goæ familiarem, & Sinensibus communem, comitantur signa saburræ crudæ; vomitiones violentæ, tormina atrocia, sensuum obscuratio. Alii choleram eodem nomine designant.

Cura. Obtinetur abstinentiâ ab omni potu, & ferro candenti pedibus applicato.

9. *Ileus physodes* Rolfincii, *observ.* 18. *lib.* 21. *Tormentum* Cælii Aurel. Rolfincii.

Stipatur borborygmis, alvi constipatione, torminibus, & loco vomitionis datur flatuum frequens eructatio, dolor supra umbilicum est, flatus etiam, sed non feces alvo excluduntur; species à Foresto observata, curata fuit, ut ileus inflammatorius; mulieres tabulam ligneam calidam ventri applicabant infaustè.

10. *Ileus calculosus* D. Chaptal. D. Med. M. Clarissimi.

12. Maii 1753. mulier post dolores abdominis & alvi constipationem in ileum incidit, feculentas materies per triduum vomuit, multo oleo olivarum propinato, & clysmatis formâ injecto, nec non potatâ decoctione foliorum violæ, demùm dejecit calculum pollice longiorem, semi-pollice crassiorem, ovatum, subalbidum, levem; quo excreto, alvus ubertim profluxit, hydrargyri semi-libram etiam hauserat, sicque sanata est.

11. *Ileus à callosâ coli stricturâ* D. Gauteron, Societ. Reg. Monsp. Secretarius.

In iliaco defuncto invenit ille sagax Medicus colum callosum arctissimè angustatum, ut vix calamum scriptorium admitteret; hæc constrictio vetus erat, inflammationis expers. Similis casus est apud Bonetum, in *Sepulchreto*, ubi observatur rectum coalitum.

Qui imperforati nafcuntur, eumdem morbum incurrunt.

12. *Ileus verminofus. Iliaca paffio à vermibus* Gordon. *pag.* 263.

Hanc fpeciem vidi ipfe in adolefcentulâ, quæ per os omnia rejiciebat, cum materiebus acidis, verminofis, vivido dolore ad umbilicum, borborygmis, ita ut ad ileum magis quàm ad aliud quodvis genus hic morbus accederet; interea alvus libera erat, non pertinaciter adftricta; hæc fpecies multò minùs eft periculofa ileo vulgari feu volvulo, & catharticis vermifugis cedit.

13. *Ileus à veneno.* Vide *à catharticis*, ut veratro, colocynthide.

Sartor Monfpelienfis arfenici albi drachmam unam loco cremoris tartari in potu cathartico haufit; 1°. ftatim fenfit fe comburi, fuffocari, vomitu continuo, ardore ventriculi, oris excruciabatur. 2°. Extrema frigefcebant, facies plumbea, pallida, fudore frigido perfufa. 3°. Singultus frequens, fapor in ore horrendus. 4°. Pulfus parvus, rarus, tardus, intermittens. 5°. Sitis inexhaufta, anxietas horrenda. 6°. Conftrictio pectoris ineffabilis. 7°. Per octo primas dies nulla urina, nullus fudor, nifi in facie, lingua ficca. 8°. Per feptem primos dies vomitus affiduus, biliofus, brunneus, abdomen molle, per quatuor dies alvus omninò claufa, reliquis diebus liquida, brunnea dejectio. 9°. Circa quartam diem efchara nigra, craffa, ex ore, œfophago rejecta eft fubfequente hæmorrhagiâ. 10°. Circa fextam diem æger efcharam ventriculi evomuit, pulfus nullus; die feptimâ priapifmus cum rigiditate, erectione, dolore penis, balano livido per 24. horas; octava die anxietates auctæ, febris

cum pulſu pleno, intermittente, accedunt convulſiones, delirium obſcurum, veſperè mors.

Cadaver aperiendum juſſit Magiſtratus; adfui, dentes carnibus denudati, linguæ papillæ nudæ, totum os membranâ ſuâ ſpoliatum, villoſa tunica ventriculi nulla; ventriculus liquore atro cum ſedimento quaſi carbonum tritorum plenus, inteſtina atro-rubra, valvulæ integræ, gangræna in pyloro, in amygdalis, & foramine linguali.

Cura. Hauriantur quæ præſto ſunt ex oleis, juſculis pinguibus, lacte, dein gummi arabicum in aquâ ſolutum, mucilago ſeminum lini, fiant ſimilia clyſmata, gargariſmata.

14. *Ileus imperforatorum.* Diar. Medic. *Novembr. 1757. pag. 59. Iliaca à recti inteſtini coalitu.* Bonet. *Sepulchret.*

Infantes recens nati meconio ſuo non vacuantur, anus examinetur, ſi obturatio ſit altior in recto, candelâ cereâ, vel ſpecillo mutico exploretur, & membrana obturans ſe prodet; quæ citò pharingotomo, vel cuſpide *troiſcarts* eſt cautè, duce digito indice, aperienda.

Hac operatione neglectâ abdomen intumeſcit, tenditur, dolet, vomitio cum torminibus acutis accedit, febris inflammatio, ſphacelus, mors intra hebdomadam.

Nemauſi puella puber ano & genitalibus externis ab ortu deſtituta, de cætero ſana, imò pulchra, quolibet triduo vel biduo oborto circa umbilicum dolore, excrementa alvina per os rejiciebat ab annis quatuordecim, urina verò ex papillis mammarum aliquoties in die ſtillabat, narravit autopta Ill. D. Baux, Medicinam cum laude ſummâ faciens Nemauſi, Regiæque Scientiarum Societatis Monſpelienſis Alumnus meritiſſimus.

15. *Ileus à bubonocele. Colique provenant d'un boyau pincé.* Puzos, *Traité des accouchements*, *pag. 81.*

Si intestinum tenue, quod gravidis accidit, perstringatur in annulis musculorum transversorum, vel in umbilici foramine, sine ullo tumore extùs sensibili nec indiciis partis affectæ, morbus exsurgit atrox, cujus symptomata colicam biliosam, flatulentam, simulque hepatalgiam & nephralgiam referunt. Similem morbum vomitu, pervigilio, febri mediocri stipatum septem phlebotomiæ, clysmata plura, potiones oleosæ, narcotica ne minimum sedabant in gravidâ septimestri; abortum proritavit Puzos, & fetum vivum extraxit; mater verò post biduum obiit. Inventa est post mortem intestini ilei pars livida in annulo dextro vellicata.

Curatio generica ilei.

Naturæ conatus vergunt ad obicem, si adfuerit, torminosis intestinorum nisibus superandum & materias vomitoriis conatibus quâ datâ viâ expellendas, quæ morâ longiori gangrænam inducerent.

Vena pro viribus bis vel ter est secanda, ut inflammatio sedetur, gangræna avertatur, intestina arctiùs convulsa & constricta laxentur, jusculis & aquâ pulli quartâ quavis horâ nutriatur æger.

Oleum amygdalarum recens ad uncias plures bis vel ter in die hauriatur, vel decoctum radicis althææ, foliorum malvæ, seminum lini substituatur; abdomen oleo tepido illiniatur, vel decocto emollienti foveatur, clysmata oleosa & demulcentiainjiciantur. Noctu narcotica cum oleo blando offerantur.

Imminuto dolore cassiæ pulpa recens ad uncias

duas bulliat in aquæ pulli librâ, fiant duo ciathi; cuilibet addatur oleum amygdalarum ad uncias duas; cathartica fortiora ab Auctoribus præscripta fugienda sunt.

Si à vermibus, fecibus induratis, volvulo, foveri morbum suspicio sit, globulos plumbeos duos vel tres successivis diebus hauriat æger, vel hydrargyri semi-libram, nec non balneum ex oleo paratum ingrediatur. Vena è talo, si vires sinant, deinceps aperiatur, linimenta, clysmata repetantur, una salus ægri alvum reserari, flatus fœtidos, feces hac via ejici.

XV. Cholera. *Cholera-morbus.*

A *chole*, bile, dicta fuit, vel ob *cholades*, seu intestina, ex Tralliano.

Qui metuunt ne cholera cum iracundiâ Gallicè dictâ confundatur, vocant *choleram-morbum*, ac *cholericam passionem*. Ægri *cholerici* Aureliano dicuntur. Græcis *cholerionte*s.

Character. Morbus acutissimus vomitione biliosâ aut acri assidua, & diarrhœâ simul violentâ, saltem nauseâ & tenesmo stipatus, cum dolore abdominis, virium prostratione, & non rarò surarum crampis.

Sub finem æstatis frequentissima est quæ spontanea.

Causa est juxta Galenum conatus facultatis expultricis ventriculi & simul intestinorum ad evacuandam sursùm & deorsùm materiam acrem, biliosam, putridamve, quæ suâ morâ veneni ad instar viscera corrumperet.

Materies vomitu rejectas ab intestinis etiam procedere probat non solum bilis, sed etiam

ſtercoracei ſmegmatis vomitio ab Hippocrate & Lommio notata in cholerâ.

1. *Cholera ſpontanea.* Hippocr. *Epidem. lib. 5.* Foeſ. *pag. 1144.* ubi curatio peſſima ex veratro & balneo. Idem, *pag. 1159. de Eutichide*, deſcriptio optima. *Cholera-morbus* anni 1669. Sydenhami.

Illa eſt ſpecies quæ ſine procatharſi ſeu occaſione evidenti ſponte circa menſem Septembrem, etiam illis qui nullo fructu utuntur, ſubitò ſupervenit. Vomitiones enormes, bilioſæ, putres per plures horas, dejectiones difficiles & teneſmodes ſimul vel paulò poſt ſuccedentes, quandoque & utplurimùm ceſſante vomitione unam aut alteram diem perſeverantes. Tormina ventriculi & inteſtinorum, cardialgica ſyncopen minantur, proſtratio virium ſubita ſumma cum pulſu parvo, dein nullo, vel celeri, frequenti, exili, in extremo facies cadaveroſa, livida, extrema gelida, æſtus, ſitis inexhauſta frigidorum, averſatio carnium, anxietas continua, ſurarum & aliorum artuum contractio ſpaſmodica, crampus dicta.

Morbus ille terrificus, ſi ſubitò accerſatur Medicus, feliciſſimè ſæpiſſimè ſanatur; aſt malè curatus, aut neglectus, breviſſimo tempore ægrum è medio tollit.

Cura Sydenhamiana eſt omnium optima, ut vigeſies & ultra expertus ſum; nam in Noſocomio generali quotannis quatuor circiter choleræ autumnales dantur.

Ægro adhuc vigenti offeratur aqua tepida, aqua pulli, imò ſi pulſus valet & dolor intenſus ſit, vena ſecetur è brachio.

Juſcula vel cremores fluxiles quartâ quavis horâ offerantur, ſed vix retineri poſſunt, adeò-

que post sufficientem evacuationem offeratur antiemeticum Riverii, scilicet unum aut alterum succi vel syrupi limonum cochlear, cum salis absynthii granis viginti; si dolor, debilitas urgeant quâvis diei horâ, huic julapio adduntur laudani liquidi guttæ viginti, vel pro re natâ aqua menthæ, aqua cinnamomi, oleum amygdalarum dulcium: datis hoc modo induciis, juscula retinentur, tunc clysmata ex decocto intestinorum vervecum tepida injiciuntur, parvâ dosi, maximè si tenesmus dolor exigat, quod rariùs accidit.

Redeunte vomitione redeo ad antiemeticum; & vesperè ad laudanum, potentissimum in hoc casu cardiacum & fluxum mirè cohibens; siti urgente limonata pro potu adhibetur.

Post tres dies à cessatione vomitûs & diarrhϾ, æger ex decocto rhapontici, mirobalani & syrupo de cichoreo composito, vel ad summùm mannâ superadditâ repurgatur, & sic optimè convalescit.

2. *Cholera sicca* Sydenham. *Sect.* 4. *cap.* 2. Ballonii, *Consil.* 77. *lib.* 1. *A flatibus* Galen. *de caus. morbor.* 4. *Flatulenta* Menjotii. *Cholera suppressa* Riverii. *Cholera hypochondriaca* Langii. *Cholera Xere* Hippocr. *de victus ratione* 103. Galen.

Ab aridâ cholerâ venter inflatur, strepitus fiunt, & dolor tùm laterum, tùm lumborum; nihilque alvus dejicit, sed astringitur; ita affectus ne vomat caveto, clysterem ex calidis & pinguibus adhibebis, perunctumque in balneum calidum immittes, calidâ irrigabis, ut calefiat. Hippocr.

3. *Cholera auriginosa à fungis venenatis* D. Lemonnier, *Act. Acad. Paris.* 1749.

Historia diaria.

Puella vorat ferculum in quo erat frixus fungus mediæ

mediæ magnitudinis, totus albus. Vaillant. Hoc in prandio.

1°. Horâ quartâ pomeridianâ cardialgiæ; noctu dolores acuti, nauseæ, vomitiones, dejectiones biliosæ, vires prosternantur, cholera perseverat.

2°. Manè pulsus frequens exiguus, vix distinguitur; epigastrium tumet, pulsat quasi à cordis mucrone, (duodeno distenso, aortæ pulsationes transmittente) præscribitur aqua pulli, decoctum radicis althææ & seminum lini, clysma iteratum & fotus ex plantis emollientibus, pauxillum theriacæ.

Dejectiones fex cum frustis fungi; vomitio nulla.

3°. Manè diarrhœa sedata, cardialgia, debilitas perstant, meteorismus epigastrii & pulsatio crescunt; dejectio biliosa cum frustis fungi.

4°. Nox pacata, cutis humida, pulsus melior; urinæ fluentes, sumitur manna & catholicum, aqua pulli copiosa, fungos dejicit, sedantur symptomata, dormit.

5°. Die accedit delirium, pectoris oppressio; suspirat, oscitat, anxia est, pulsus evanescit; omnia auxilia recusat, facies pallet, friget, catamenia sistuntur: paratur balneum; substituitur pediluvium; inde redeünt catamenia sed parca: saphæna secatur, dyspnoea erescit, convelluntur maxillæ, iteratur phlebotomia è pede: aurigo supervenit.

6°. Die manè expiravit, cutis flavedo evanuit, macula viridis in utroque oculi cantho accessit.

Cadavere aperto, phlogosis parva ventriculi, duodenum flatu valdè distensum, inferiùs strangulatum, hepar tensum, rubrum, ductus choledocus in medio strangulatus, supernè turgidus, infernè

vacuus, unde aurigo post mortem, bilis in vesicâ felleâ atro-viridis, intestina vacua illibata.

4. *Cholera dysenterica* auriginosa *Act. Acad.* 1749. Lemonnier.

1ª. Die ejusdem puellæ mater, quadraginta quinque annos nata, robusta parciùs hos fungos voravit in prandio, vesperè cœnavit more solito.

2ª. Summo manè, colicæ, biliosæ vomitiones, meteorismus, pulsus debilis, virium prostratio, lingua sicca, sordida, dejectiones biliosæ.

3ª. Ipsi succurritur, vesperè melius habet.

4ª. Purgatur, dejectiones sunt fœtidæ, liquidæ; vesperè laudani guttæ quindecim.

5ª. Dejectiones fuscæ, fœtidæ, ramenta dysenterica, dejectiones cruentatæ, pulsus exilis, extrema frigent, nullus dolor, nec motus in abdomine; tensio tamen in epigastrio, noctu ex narcorico dormit.

6ª. Dysentericus fluxus crescit, sopor altus, facies tumet, oculi flavescunt, dejectiones mucosæ, cruentæ, grumosæ, cardialgia assidua, surditas, oculi aperti fixi nil vident distinctè; delirium obscurum, fugax, datur tilium.

7ª. Ipecacuanha præbetur ad scrupulum, nil vomuit, secessit, dejectio inde minus fœtida; datur tinctura rosarum, spiritu vitrioli acidulata, dysenteria sedatur, datur tinctura rhei cum lixivio.

8ª. Cessat sanguinis dejectio, pulsus major, sopor discutitur, redeunt sensus, nocte sudat, dormit.

9ª. Dejectiones biliosæ, utitur tincturâ rosarum & rhei.

10ª. Fluit alvus, facies detumescit, aurigo persistit, datur ptisana ex cichorio, soncho, scorzonera; febricula accedit, somno & madore leni terminatur.

Intra decimum quintum diem urinæ fluunt ubertim, aurigo evanescit, ægra convalescit.

5. *Cholera à venenis fossilibus.* Vide *Ileum à veneno.*

Ab antimonialibus.

Ab arsenicalibus Frid. Hoffmann. *de cholerâ obs.* 3.

A mercurialibus.

6. *Cholera intermittens* Mortoni, *Pyretologiæ pag.* 16. 33. 81. *Tertiana cholerica* Torti *de febrib. lib.* 3. *cap.* 1. *pag.* 124.

Est species quæ accessum febris tertianæ, rarò quartanæ, sæpiùs tritæophiæ paroxysmum comitatur.

Initio scilicet accessûs vomitio biliosa, prasina, copiosa, acris, simulque dejectio frequens supervenit non rarò cùm singultu, voce clangosâ, aut raucâ, oculorum concavitate, angore stomachi, sudatiunculâ minutâ circa frontem, pulsu exili, extremorum perfrigeratione, aut livore, uno verbo cum symptomatis choleram regularem stipare solitis, à quo distincta est ista, quia febris est symptoma ipsius periodos concomitans.

Hæc cholera mortem minatur in eo febris accessu, qui morbi incrementum, aut statum constituit.

Curatur promptâ & largâ kinkinæ exhibitione, statim à paroxysmo incipiendo usquequò drachmæ minimum sex ingestæ fuerint ante quatuor horas quæ subsecuturum præcedunt.

In cholerâ pulsus est qualis in vomitu simul & in diarrhœâ contractus, & per intervalla intermittens.

7. *Cholera Indica* Delloni, *Iter in Indias Oriental.* Amstelodami. 1689. *Merdechi* vulgò.

Symptomata. Sitis ardens, cephalalgia, inquie-

tudo, febris, delirium, alvi fluxus, & vomitus, pulsus fortis & inæqualis, urinæ rubræ & albæ, sed semper limpidæ.

Therapeia. Primum & præcipuum remedium quod huic morbo opponitur, est combustio pedis, admoto veru ferreo è latere ad tali partem magis callosam, usquequò æger dolorem sensisse significet, quo facto statim veru tollitur, & paucis ictibus pars ambusta impetitur calceo molli, eo fine ut phlyctenæ præcaveantur; hæc ambustio dolorem exiguum infert, & non impediret quominus æger statim incederet, si cholera permitteret: nihilominus choleræ violentiam retundit, & si febris non evanuerit, ea auxiliis ordinariis est impugnanda: æger nutritur decocto & cremore orizæ, in quo etiam, si febris adsit, multùm piperis additur, idem piper pulveratum capiti inspergitur; à phlebotomiâ abstinent, & cathartica mitiora tantum sedato morbo, & dimissâ febre adhibent.

Hæc methodus ita empyrica videbatur Dellonio Medico, ut eam initio contemneret; verùm multiplici eaque funestâ experientiâ didicit non aliâ methodo curari hunc morbum, adeòque in semetipso, & aliis ægris eam deinceps feliciter adhibuit.

8. *Cholera à veneno animalia.* A *Lucii ovis* Gesner. *de piscibus.* Schenckii *de venenis.* A *barbi ovis* Gesner. *de piscibus.* Ab *atramento sepiæ* Plin. *Histor. natur.*

Historia. Mulier quinquagenaria, & filius ejus ova frixa barbi piscis ad cœnam edunt; horâ primâ matutinâ ambo expergefiunt cum nauseâ & cardialgiâ atroci, inde vomitus biliosi, acres, fetidi; haustâ aquâ pulli, secessus frequentes,

torminosi; injiciuntur clysmata ex aquâ pulli, perseverant vomitiones & dejectiones usque ad vesperam, & convalescunt ambo; interea adolescentulus multos in annos debilitatus est.

9. *Cholera verminosa.*

Est ea quæ à materie verminosâ in primis viis latitante excitatur. Hujus exempla aliquot observavi in puerulis, apud quos materies illa verminosa eosdem ac venenum effectus edebat.

10. *Cholera arthritica.*

Cholera ab arthritide repulsâ, ex quâ mortuus est Sydenhamus.

Ea est quæ à materie arthriticâ repressâ per artem, aut ob naturæ debilitatem retentâ exoritur.

11. *Cholera crapulosa.*

Ea est quæ à nimiâ ciborum & potulentorum ingurgitatione, vini potissimùm nimiâ potatione procedit, naturâ hanc sarcinam supra & infra cum impetu eliminante; hic verò affectus fugax est & salubris.

XVI. Diarrhœa, *Diarrhée.*

Catacoria Galen. *lib.* 4. *pag.* 790. *Rheumatismus* Tralliani *lib.* 8. *cap.* 7. Asclepiadis ex Aureliano. *Defluxio* Cœl. Aurelian. *cap.* 22. *de morbis acutis lib.* 3. *Catatropha* Gilberti Angli, *pag.* 212. *Rheuma Gastros* Galen. *in* 1. *Prognostic. Diarria* Gilbert. Angli. *Alvi fluxus*, *ventris profluvium. Diarrhée*, *cours de ventre*, *bénéfice de nature*, *dévoiement*, *flux de ventre.* Ægri *Diarrhoici*, *Foireux.*

Character. Recrementorum & excrementorum

utplurimùm fluxiliorum frequens per anum dejectio morbosa, id est, constans & notabilis.

Differt à cœliacâ & lienteriâ ex eo quod non excernantur cibaria, aut cruda, aut in chylum mutata, ut in quibusdam lienteriæ & cœliacæ speciebus, sed excrementitiæ, aut recrementitiæ materies. A tenesmo, quod nisus ad egerendum non sint inanes. Ab hepatirrhœâ & dysenteriâ, quod ejecta non sint cruentata. A melœnâ, quod non sint nigra.

Causa dejectionis cujusvis sufficiens est nisus facultatis expultricis major resistentiis oblatis ex parte fecum & sphincteris, valvularum, &c. sed quod hosce conatus excretorios determinat, est molestia quam materies mole, morâ, acredine, pondere, vel quomodocumque in intestinis excitant; raro facultas à terrore ad agendum commovetur.

Materies morbifica est vel peregrina, ut venenum, medicamentum, vel humor in sanguine genitus ad intestinale colum delatus, ejusque tunicas molestans, ut in diarrhœis criticis, serosis, adiposis, seu colliquativis, vel succus biliosus, pencreaticus, similisve in cavum intestinorum delapsus, vel demùm feces corruptæ, vitiosæ, acres; in omni specie primò ingestorum reliquiæ egeruntur, deinde pro victûs ratione ejectiones cum hisce reliquiis commixtæ, vel puriores apparent, & prout bilis, serum, vel alter humor prædominium tenet, diarrhœa biliosa vel serosa nuncupatur; pulsus intermittens, observante Solano Doctore Medico, diarrhœam criticam præsagit.

1. *Diarrhœa stercorosa* River. *Diarrhœa à ventriculo & cibis corruptis* Sennert. *Diarrhœa stoma-*

chalis Gaſpar. Hoffmanni. *Fluxus cibalis* Sennert. *Bénéfice de nature.*

Illa eſt quæ à crapulâ, vel indigeſtis alimentis utplurimùm à voracitate orta, ſine febre, & cum euphoriâ unam aut alteram diem perſeverat, ex quâ nedum vires imminuantur, functiones reparantur, fames proſtrata reſurgit, & cum ob copiam chymi, vel chyli cæterum cocti, ſed in venas lacteas non tranſmiſſi, excitetur, fluxus cibalis aut chyloſus audit, licet excreta ſint nequaquam alba, ſed non ſtercoracea liquidiora; qui voracius cibos digerunt, non ſatis maſticant; aut qui ſunt edentuli, imò etiam balbi, notante Hippocrate, huic morbo ſunt obnoxii. Rheum, rhaponticum, ſyrupus de cichorio compoſitus in curâ primas tenent.

2. *Diarrhœa vulgaris*; *Diarrhœa à toto corpore ſine febre* Sennert.

Ea differt à ſtercoroſâ quod diuturnior, graviorque ſit, atque cum ab ingeſtis non poſſit ſuppeditari tota quanta evacuatur materies, eâ ab inteſtinorum colatorio magnam partem excerni veroſimile eſt, adeòque à toto corpore ſuppeditatur, id eſt, à ſanguine qui per hanc viam depuratur; hujus itaque principium eſt uberior putridi ſeroſique humoris excretio ex colatorio inteſtinali, unde cum fecibus ea ratione dilutis evacuatur diarrhϾ formâ. Diæta tenuis, potus ex cruſtâ panis toſti in aquâ infuſâ, & cathartica lenia, ſed aſtringentia præmittantur; deinde diaſcordium, vel theriaca præſcribantur.

3. *Diarrhœa febrilis* Boerhaav. *aphor.* 719. Sydenhami *conſt. epid. cap.* 4. *pag.* 31. Stahl. *de febrib. pag.* 64. *Diarrhœa à toto cum febre* Sennert.

Ea est quæ synochum versus finem comitatur; in febris quippe processu, ubi malignum in ventriculo humorem non nihil subegerit natura, & ad intestina amandaverit, illa ab acri humore ex hoc fonte, perpetim scaturiente, usque adeò corroduntur, ut non possit non insequi diarrhœa.

Cognoscitur hæc species quod initio febris æger in vomitum propensus fuerit, nec tamen ei emeticum fuit præscriptum.

Ab hac diarrhœâ æger, jam febre debilitatus, ulterius enervatur, eò tempore quo natura suis viribus magis indiget ad febrilem materiam, quæ sanguinem inficit, corrigendam, & alia fortè via evacuandam, unde periculum.

Hanc speciem non raro comitantur, aut præcedunt nausea, cardialgia, anxietas, jactatio, suspiria luctuosa, linguæ sordities, nigredo, &c.

Curatur, præscripto quantociùs emetico, si vires sinant, & vespere sequenti paregorico leviter cardiaco; astringentia verò parùm prosunt.

4. *Diarrhœa pituitosa. Album alvi profluvium* Guill. Pison. *cap.* 9.

Perspirationi impeditæ, adeòque crudo & pituitoso humori in intestinis excreto tribuitur apud Indos; ægrum magno dolore paulatim languescere facit, sine febre est; omni ætati, hyberno id est pluvio potiùs quàm æstivo tempore, ad menses, nonnunquam ad annos durat.

Curatio à clysteribus abstergentibus incipiat, ut ex melle paratis; corpus præparetur syrupis similibus, dein ad ipecacuanham confugiendum, scilicet hujus radicis drachmæ duæ cum vel sine oxymelite coquantur in aquæ unciis quatuor; per noctem maceretur decoctum, & sumatur manè sequenti; postridiè semel atque iterum pro re

natâ, die secundâ, imò tertiâ, ejusdem ipecacuanhæ jam coctæ decoctio sumenda, tùm quod ægri debiliores eam faciliùs ferant. Hæc Guill. Piso.

5. *Diarrhœa carnosa* Wolfgang. Wedelii *Collect. Acad. Tom. 3. pag. 588.* Peyeri *de glandul. intestin. exercitat. 1. p. 2.* Ad dysenteriam accedit hic morbus, aut potiùs ejus est sequela.

6. *Diarrhœa variolosa* Sydenhami *pag. 97. 94. 83. A miliari* Roncalli, *Medic. pag. 151. 153. Rubeolas subsequens* Id. *pag. 122.* Morton. *p. 28.*

Ut ptyalismus adultis in variolâ confluente salutaris est & necessarius, ita in confluente variolâ apud infantes, seu impuberes diarrhœa salutaris est, licet non æquè constanter accedat, & in discretis variolis fit insalubris; in confluentibus etenim hac viâ apud infantes natura se viru variolosо partim exonerat; ast in discretâ non exsuperat illud virus, & tunc tantùm supervenit diarrhœa cum à frigore suscepto repercutiuntur pustulæ, & materia morbifica retrocedit.

Malè locata imprudentium muliercularum opera in sistendâ diarrhœâ, quæ infantibus variolâ confluenti affectis accidit, multa infantium millia letho dedit; secùs feliciter perseverat ad finem morbi; econtra in discretâ variolâ diarrhœa superveniens accidit, vel à repercussione per frigus externum, vel ob evacuationes indebitè factas, atque illis usu cardiacorum, & regimine conformi opitulandum est, quæ tamen ultra non sunt continuanda, quàm symptomata quæ ex hac repercussione processerunt; aquæ itaque stillatitiæ & diascordium indicantur.

Diarrhœa autem non solet ita maturè infantes invadere, ac adultos ptyalismus. Quo-

cumque autem temporis morbo ingruerit, nisi ante sistatur per artem, ea solet singula morbi stadia decurrere: diarrhœa rubeolam non rarò excipit vel etiam ad plures septimanas excurrit post morbi omniumque ejus symptomatum fugam, Sydenham. *pag. 121.* maximè si regimine calidiori morbillosi usi fuerint; hæc autem diarrhœa venæ sectione non minùs sanatur quàm peripneumonia, quæ ab eodem calido regimine quandoque infantes in rubeolæ ipsius decursu aggreditur, cum pustularum retropressione periculosissimâ. Sydenham. *pag. 122.*

Si in variolâ discretâ ante eruptionem superveniat diarrhœa, illa à saburrâ primarum viarum dependet atque catharticis, ut rheo, myrobalanis, dein verò absorbentibus est impugnanda.

Factâ eruptione in discreta variolâ, diarrhœa est insalubris atque ope diascordii, theriacæ & absorbentium est reprimenda, secus collaberentur pustulæ, parcè tamen apud infantes narcotica sunt præscribenda.

7. *Diarrhœa Acrasia*, *incontinence du ventre.*
Incontinentia alvi est non frequens, sed intempestiva & involuntaria alvi depositio, qualis accidit pueris dormientibus vel etiam vigilantibus sed invitis, aut sui nimiùm negligentibus; hic pravus mos corrigitur minis, verberibus, curando ut alvum exonerent antequam lectum petant, cavendo ne nimium cibis se ingurgitent, ne cibis dyspeptis utantur.

8. *Diarrhœa biliosa* Alex. Tralliani. Frider. Hoffmanni *T. 2. pag. 165. Cœliaca* Cælii Aureliani non Neotericorum.

Cognoscitur ex flavedine biliosâ excretorum,

torminibus & calore viſcerum, ſiti & ſiccitate oris, febre ſæpiùs adjunctâ, oris ſimul amarore, linguæ flavedine, cauſis calefacientibus prægreſſis, temperamento bilioſo, tempeſtate calidâ prægreſſâ.

Solvit ſæpè tertianam, tritæophiam aliaſque febres bilioſas, necnon amphimerinam catarrhalem benignam, potus optimus ex ſale prunellæ, ex nitro, aquis acidulis ſedatâ febre, affinis eſt valde diarrhœæ cholerioidi, ſed non eſt inflammatoria.

9. *Diarrhœa arthritica* Muſgrave *de arthritide anomalâ cap. 4.*

Eſt illa quæ ſpontè arthriticis dolentibus ſuperveniens dolores & tumores pedum ſupprimit, vel quæ materiem arthriticam ad inteſtina divertens ſolitum arthritidis paroxyſmum prævertit, vel quæ demùm in veteri arthritide ob cruditates labefactato ventriculo, accidit. Hæc ultima eſt peſſima, vino & ſtomachicis debellanda; quæ à catharticis oritur, ut hypercatharſis curanda, prior verò naturæ ſæpiùs committenda eſt.

10. *Diarrhœa ſeroſa* Car. Piſon. *de colluv. ſeroſ.* *Diarrhœa cerebralis* Gordon. *Diarrhœa aquoſa* Frid. Hoffmann. *Tom. 2. pag. 117.*

Illa ſpecies cognoſcitur ex quantitate ſeroſi laticis excreti, non oleoſi & pinguis ut in ſynthecticâ; eſt autem vel critica vel morboſa: critica ſi morbis cerebri, ut apoplexiæ ſeroſæ, paralyſi ſeroſæ, aliiſque ſimilibùs ſuperveniat, ſi leucophlegmatiæ, aſciti ſe adjungat, & priores morbos imminuat, modò tamen vires ægri adhuc ſint vegetæ; inſalubris eſt, ſi à materie acri inteſtina ſollicitante & ſerum ſanguinis ſolvente foveatur, qualem ſuppeditant cathartica hydragoga.

11. *Diarrhœa purulenta* Benedict. Sylvatici *cent.* 2. *obs.* 86. Frider. Hoffmann. *Tom.* 2. *pag.* 174. *obs.* 3.

Illa sequitur suppurationem in mesenterio, periodicè recurrit, saniem purulentam, quandoque sanguinolentam fundit à quâ æger levatur.

12. *Diarrhœa chiliensis*; Feuillée, *obs. vol.* 2. Illa species sedem habet potissimum in intestino recto, Chiliensibus est endemica, principium ejus est recti inflammatio: signa sunt febris acuta, tensio podicis, dejectio frequens.

Curatur clysmatis ex decocto solani, quod officinali nostro affine est, scilicet solanum chenopodii folio, acinis luteis.

13. *Diarrhœa colliquativa* Riverii. *Syntexis* Dodon. *pag.* 102. Ægri *Synthetici*. *Fluxus colliquativus* Sennert. *Diarrhœa atrophicorum* Junker. *Diarr. Synthetica* Græcis.

Duplex est hujus varietas; vel enim exacerbantes malignas febres comitatur, ut amphimerinam malignam & cum summâ virium prostratione, liquidissimas, nigricantes, fuscas & fetidissimas, putres, oleosas, materies eliminat, unde cito emaciatur æger & exhauritur. Vel amphimerinam hecticam purulentamve ut phtisicam sibi habet adjunctam, & excrementa pinguedine fusâ, putri, liquidâ diluuntur ob summam acrimoniam ex qua liquatur totius corporis pinguedo, unde emaciatio, prostratio virium & mors inevitabilis. In dysenteria epidemicâ boum vidi sæpè materies ejectas velut oleo supra affuso obvolutas: unde hæc animalia cito emaciabantur.

14. *Diarrhœa verminosa*. *Diarrhœa à vermibus* Sennert.

Cognoſcitur ex ſignis vermium, lumbricorum, aliunde repetendis potiſſimùm odore proprio anhelitûs in infantibus ablactatis, ex vermium dejectione, ex fecibus griſaceis, morſibus inteſtinorum; curatur catharticis pro ætate diverſis, modò vires ſinant, ſecùs abſorbentibus & anthelminticis.

15. *Diarrhœa à dentitione* Sennert. Vide *vomitum à dentitione.*

Qui in dentitione diarrhœâ laborant infantes, ii minus convelli ſolent quàm quibus alvus eſt aſtricta, huic autem diarrhœæ ſæpè junguntur ſigna lumbricos deſignantia.

16. *Diarrhœa ab hypercatharſi.* Sennert. Ea eſt quam venenum catharticumve inopportunè aſſumptum excitat. Cathartica fortiora ſunt vel per ſe, ut colocynthis, ſcammonium, veratrum, eſula &c. vel reſpectivè ad eos quorum viſcera ſunt tenſa, ſicca, irritata, non ſufficienter remollita, etiamſi benè conſtitutis conveniant, ut jalappa, ſenna: atque ſic inopportunè præſcripta in venenum abeunt.

Illa præceps & torminoſa diarrhœa curatur aqua pulli, oleo amygdalarum, fomentis, & cum vires ſunt nimis proſtratæ laudano, diaſcordio, non ſecus ac choleram curari diximus. Zeilanenſes ab uſu ſchini, cujus fructus *diævull* dicitur, huic ſpeciei ſunt obnoxii. Flora Zeilan.

17. *Diarrhœa choleriodes* Juncker. *Tab.* 135. Nenter. *pag.* 401.

Hanc magna tormina, dolores, & febris inflammatoria comitantur: huic anſam præbent apud puerperas iracundia, lochiorum ſuppreſſio, unde puerperæ huic obnoxiæ ſunt, potus verò frigidus in his circumſtantiis lochia ſiſtens, morbo anſam præbet.

Curatur phlebotomiâ, clysmatis laxantibus; potu oleoso, diluente & anodynis.

18. *Diarrhœa adiposa. Grasfondure* Gallis. *Moltengrease* Anglis.

Ex synochâ ab equitatione violentâ funditur adeps, & partim in venas resorbetur, ubi copiosus cum sanguine mixtus ipsi viscositatem magnam concilians, partim in intestinorum cavum defluit, & feces quasi butyro fuso involvit; differt à colliquativâ quod sit sine hecticâ.

Cuidam post sectas mariscas supervenit fluxus materiæ spermati ranarum simillimæ, quæ ad decem libras ascendebat referente Greiselio, *Collectio Academic. pag. 15. Tom. 3.*

19. *Diarrhœa lactentium. Dévoiement des enfants de lait.*

Est dejectio pluries in die repetita & liquidior quàm solemne est lactentibus, ut quinquies, sexies, octies in die; procedit ab apepsiâ, si excrementa sint frustis alimentorum mixta ut pultis, carnis, fructûs, cupediarum &c. si sint chilosa, grisacea, cascosa, lactea, grumosa; maximè si nutrix lactis inopiam pultibus solidisve, cibis maturiùs exhibitis, vindicet.

Quomodo differat à diarrhœâ dentitionis signis propriis dentitioni, definiendum est, maximè secum viridate, gingivarum pruritu, calore, dolore hæc ultima species dignoscitur.

Curatur sublatis principiis, suppressis pultibus, cupediis, cibis solidis; clysmata ex aquâ præmittantur, purgetur infans syrupo de cichorio cùm rheo alternis diebus, hujus syrupi uncia una pro dosi est; dein absorbentia & stomachica adhibeantur, ut confectio hyacinthina, oculi cancrorum, corallia præparata.

20. *Diarrhœa febricosa* Mortoni *Pyretol. pag.* *75. 80. 135.*

Eſt ſpecies pendens à veneno febrium intermittentium latente quæ ideò ope kinkinæ curanda eſt.

21. *Diarrhœa pleuriticorum* Sydenham. *pag. 99.* Baglivi *pag. 37.*

Fluxus alvi in pleuritide ſunt perniciosi, quò in caſu bolum ſequentem præſcribit Baglivus, ſcilicet requiei Nicolai & ſtibii diaphoretici ſcrupulum unum, fluxuque ſedato, ſi opus ſit, phlebolomia imperatur; ideò diarrhœa nocet pleuriticis, quia tùm pudoris, tùm anacatharſeos materiem ad inteſtina divertit & ſic naturæ conatus criticos turbat.

XVII. Cæliaca, *Paſſion céliaque.*

Paſſio cæliaca recentiorum. *Cæliacos* pathos Aretæi. *Cæliaca* Cœlii Aureliani *libr. 4.* *Cæliacus affectus* Celſi videtur colica peryodinia ventriculi, adeòque à cæliaca recentiorum diverſiſſimus.

Ægri *cœliaci* Græcis, *ventriculoſi* Aretæo *lib. 2. cap. 7. de affectu ventriculi.*

Hujus character obſcurus eſt, niſi cum neotericis ex albedine dejectionum deſumatur, quod indicavit Aretæus.

1. *Cæliaca Chyloſa* Aretæi.

Eſt profluvium liquidi alimenti intercocti chronicum, cæliacus morbus dictum, in hoc propter debilitatem virtutis digeſtivæ, alimentum ſemicoctum relinquitur, in pravum mutatur & colore & odore, & conſiſtentiâ; albus eſt enim bile privatus color, olida excernuntur & lutulenta, ſtrident inteſtina, flatus erumpunt aſperi, do-

lor ventriculi gravis est, punctiones referens; debilis & macilentus æger redditur; longissimum, periodicum & difficulter curabile vitium. Aretæus.

Nullus est inter Neotericos qui hunc morbum ritè observasse videatur: bile deficiente excrementa quidem albescunt, sed alvus astringitur, ut in aurigine.

2. *Cæliaca purulenta, puris profluvium* Lambsma *flux. ventris cap. 7.*

Coxæ apostema neglectum tribus alvi dejectionibus unâ nocte evanuit. *Miscell. Natur. Curios. Decad. 2. p. 82.*

Abscessus cubiti pus jam maturum fluxu ventris effudit. Vanswieten *comm. tom. 1. pag. 706.* Differt à diarrhœâ colliquativâ colore & periculo; cæliaca enim purulenta salubris est sæpiùs, diarrhœa colliquativa lethalis. Pus quandoque ex pectoris abscessibus, alias ex abscessu ventriculi, mesenterii, intestinorum, uteri procedit. *Vide* Meibomium *de abscessibus.*

Pleuritidis pus per alvum expurgari vidit Bartholinus *epist. cap. 4. epistol. 87.* Septalius *animadv. lib. 6. par. 127.* Valeriola *lib. 4. obs. 10.* idque non infeliciter; vix autem nisi à prægressis dignoscitur pus alvo excretum à muco puriformi.

3. *Cæliaca mucosa. Fluxus alvi puriformis* Lambsma, *fluxus ventris cap. 7. pag. 87. Mucosa dejectio pro pure habita* Fernel. *Pathol. 6. cap. 10. Mucosa diarrhœa puriformis & torminosa* Freind. *hist. med.* febre etiam comite. Vanswieten *comm. tom. 1. pag. 707.*

XVIII.

XVIII. Lienteria, *Lienterie.*

Leienteria Græcis. *Laxitas intestinorum* Celsi, *lib.* 4. Ægri *Lienterici.*

Character. Alimenta parum aut vix mutata per alvum ejiciuntur & simul statim à deglutitione vel parvâ interpositâ morâ dejectio excitatur.

Lienteria videtur diarrhϾ species, vel gradus, non verò genus distinctum, aut ad summum, ut notat Paulus Ægineta, à cæliacâ non nisi gradu differt. Mirum est Antiquos nullam aliam ejus causam agnovisse quàm lubricam & levem intestinorum superficiem, quasi alimenta proprio pondere intestinorum anfractus possent superare, nec vi trusivâ indigerent ut foras pellerentur.

Sublimatum corrosivum ad drachmam unam assumptum ab homine escharram nigram abstulit ab intestinis, nec valvulas delevit: fictitiam esse hanc in lienteriâ deletionem puto ut & cicatricem orificia secretoriorum obturantem, quam dysenteriæ succedere quidam putant: ut manus & digiti nucleum argillamve lubricam exprimunt, ita massam excrementitiam emollitam ejiciunt intestina, velociùs quidem in ratione lubricitatis & fluxilitatis massæ, nec non velocitatis contractionis, adeoque eorum irritabilitatis.

1. *Lienteria ex ulcere ventriculi.* Foresti *l.* 22. *obs.* 30.

In hac ventriculus ab ingestis irritatus ea continuo per pylorum in intestina expellit, hæc verò facilé irritabilia propellunt ulteriùs. Hæc species fuit curata abstergendo ulcus per aquam mulsam,

decoctum hordei, dein consolidando cum decocto radicis symphyti, terrâ Lemniâ &c.

2. *Lienteria spontanea. Lient. primaria. Lienteria ex irritatione stomachi* Gabelchoveri *Cent.* 2. *obs.* 41.

Similem vidi in puerulo trimo, qui excrementa liquida omninò summa cum celeritate post assumptum jusculum ejiciebat; ex siti, calore, & sensibilitate ventriculi inducebar ad præscribendas aquas acidulas Alesienses, quibus sanatus est. Gabelchoverus per serum lactis aliaque temperantia ægrum suum sanavit. Hecquetus verò in hoc casu narcotica ut theriacam recentem præscribit.

3. *Lienteria scorbutica* Barbette *Praxis*. Etmuller. *de expulsione læsa.*

Hanc inducit irritatio facta stomacho à succo gingivarum sanioso, fetido, ventriculum molestante, concurrente laxitate pylori, & dilutione pastæ chymaceæ, ubérique seri intestinalis secretione: præmissis levibus catharticis ex cassiâ, tamarindis, lacticinia cum absorbentibus ut cretâ, terrâ lemniâ, conveniunt.

4. *Lienteria aphtosa.*

Ab aphtis non solum os, sed etiam ventriculum inficientibus & ad expulsionem sollicitantibus oritur.

5. *Lienteria secundaria* Hippocrat.

Ea est quæ longam dysenteriam, diarrhœamve subsequitur; alimenta cum deglutiuntur borborygmum edunt, quasi, ut aiunt ægri, in puteum delaberentur; citò verò post excrementa liquida serosa foras ejiciuntur; ægri transfluentes materies non percipiunt, sive debilitate obruti non attendant, sive sphinctere ani laxato, non advertant.

XIX. Tenesmus, *Tenesme.*

Teinesmos Græcis, à *teino*, tendo. *Tinesmus* & *tenesmus* Nicol. Pison. *Tenasmo* Gordon. & Gilberti. *Dendruipleed* Batavis. Gallis *envie d'aller*, *épreinte*, *tenesme*. *Perse* Indis.

Character. Ejectio mucosa pauca, cum magnâ egerendi, eaque assiduâ cupiditate, conatuque ipsi proportionali.

Principium est irritatio continua intestini recti.

1. *Tenesmus spontaneus* Hippocrat. de affectibus. *Tenesmus biliosus* Bianchi, *histor. hepatis.* *A pituitâ falsâ* Rondeletii. *Ab acidâ* Ettmuller.

Pendet à materia acri, biliosâ, vel in podicis glandulis, à sanguine secretâ, vel à canali intestinali huc delatâ, podicemque irritante, inflammante.

Hoc symptoma dysenteriæ ferè constanter assidet, imò post usum catharticorum tum fortium, tum aquarum mineralium quæ frequentem dejectionem proritant, inducitur.

Stipatur autem ineffabili & molestissimâ desidendi cupiditate; quid paucum, mucosum, biliosum, quandoque subcruentum summâ vi excernitur, quo elapso dolor cupiditatem sequitur, eâ tamen multò tolerabilior. Hîc, ait Hippocrates, alvum madefacere, pinguibus illinire ac lævigare convenit, quæ intùs sunt lenibus catharticis subducere, calidâ corpus lavare, &c.

Prosunt clysmata ex oleosis, decoctis omasorum, lacte, butyro insulso; intùs diluentia, laxantia, cassia, tamarindi, & noctu narcotica.

2. *Tenesmus à calculo vesicæ* Bonet. *A dysuria*

Bonet. *Sepulchret. obs.* 30. 2. A *vesicularum seminalium phlegmone* Car. Pison.

Inflammato vesicæ collo, sphincter ani phlogosi afficitur, inde tenesmus calculosos molestans usquequo calculus extractus sit.

Sedatur semicupiis, sapone intùs sumpto singulis diebus ad drachmas duas, narcoticis.

3. *Tenesmus Indicus* Lametrie, *Institution. Medic.* n°. 109. *Perse*, vulgò. An *bicho* Brasilensium ?

Tenesmus ille chronicus est, Indis familiaris.

4. *Tenesmus ab ascaridibus* Sennert.

Ascaris est reptile teres fusiforme seu utrimque acuminatum, anum habens in medio ventre, annulis distinctum, album, habitat in extremo podice. Numerosæ ascarides cum fecibus sæpè excernuntur.

Tenesmus ille pruriginem inducit in podice horis potissimum vespertinis in lecto; flatibus & fecibus emissis sedatur, sed singulis diebus revertitur.

Curatur oleo ruthæ, unguento mercuriali in anum immissis. Intùs verò prosunt anthelmintica, cathartica, decoctum radicis filicis maris. Equi in podice gerunt alterum etiam insectum, sed dipterum, quod est *æstrus ani equorum* Faun.Suec. n°. 1028. illa insecta ano insident instar hæmorrhoidum cæcarum.

5. *Tenesmus hæmorrhoidalis* Nenter. *Tab.* 114.

A Mariscis quandoque irritatur podex, potissimum si internæ sint, & datur sensus molestus quasi nuclei persicæ ano intrusi.

Hic est tenesmus quem experiuntur quandoque gravidæ, qui ipsis funestus est, si vehemens, nam abortum inducit.

Curatur auxiliis generalibus, phlebotomiâ

diluentibus, topica verò sunt fomentum ex lacte, vitellis ovorum, decocto florum meliloti, sambuci, chamæmeli, croco.

6. *Tenesmus ulcerosus* Boneti *Polyalthæa.* *Tenesmus legitimus* Nicol Pisonis *de morbis cognoscendis l.* 3.

Veteres contendunt verum tenesmum fieri ab exulceratione podicis, cæteros nothos appellant, verùm non satis adhucdum constat ab ulcere quemquam excitari tenesmum. Vidi pluries fistulas ani sine tenesmo; mucus expressus pro pure forsan imposuit. *Vide* curam apud Pisonem.

7. *Tenesmus à Carcinomate* Bonet. *Sepulchret. obs.* 30. *titulo* 4.

Carcinoma inter vesicam & rectum hanc speciem excitavit ab acri ichore rectum vellicante.

8. *Tenesmus dysentericus* Sennert. Bonet. *Sepulchret. obs.* 30. *tom.* 1.

Ille tenesmus est symptoma dysenteriæ assiduum & præterea sine dysenteriâ comitem habet ejus principium, scilicet intestinorum tenuium phlogosim, ut notat Bonet. *obs.* 30.

9. *Tenesmus à Scybalis. Constipatio, la constipation.*

Qui lacte pro omni alimento vescuntur, crassa, albida, & dura quandoque scybala in recti marsupio colligunt, ad quæ ejicienda superveniunt conatus tenesmodes cum cupiditate ita urgenti ut nisi citò feratur auxilium in syncopem delabantur. Chirurgus digitos oleo unctos intrudit in podicem, imò quandoque forcipes quibus dura hæc scybala difringat & foras extrahat; partuitioni similis est hæc dejectio; cæterum alvi constipatio quæ non nocet, nec molestat, inter morbos non est magis referenda quàm suppressio sudoris aut muci narium, seu mundities.

10. *Tenesmus orientalis*. *Teico araiba* Brasiliensis; *Bitios* Angolensium. *Doenca de Richo* sive *Bicho del culo* Lusitanis. *Ulcus & inflammatio ani* Guill. Pison. *cap.* 14. In Angolâ aliisque fervidis plagis antiquitus viguit, deinceps in Brasiliam serpsit.

Vel dysenteriam male curatam sequitur, vel est primarius; iste incipit à dolore quandoque pruriente, dein intenso atroci, cum constipatione ita ut feces induratæ non nisi cum summo cruciatu egerantur, imò non egeruntur; hinc febres, vigiliæ, lassitudines, nausea, capitis imprimis dolor & ardor.

Quandoque verò initio latet sub spontaneâ lassitudine, capitis & membrorum doloribus, insomniis, inappetentiâ, caliditate corporis, pulsu celeri & inæquali & tantùm aliquo pruritu ani aut inani alvum exonerandi desiderio, hinc fit ut in omni intestinorum affectu Medici de ani statu percunctentur, & Empirici visu & tactu, imò limonum affrictu has partes tentant & explorant.

Differt à mariscis gravi capitis dolore, nec non quod ani ostium latè hiet, & quod sæpè mortem & quidem confestim adferat. Anus latè diductus cloacæ instar livido & plumbeo colore squalet, dein sanguis, pus egeruntur, quandòque cum vermiculis.

Demùm est incendium & corruptio ani cum ulcere depascente sine vel cum sanguinis fluxu dolorifico tempore imprimis æstivo grassante.

Prævertitur refrigerantibus, antisepticis, clysmatis, inunctionibus, lavacris, balneis, subfumigiis perpetuò insistendum, phlebotomiæ non negligantur; si vires non sinant, tunc cucur-

bitulæ infra dorſum affigantur, clyſteres conſolidantes aſtringentes qui narcotica recipiant, dein uſurpetur dilutum ex cerusâ, aquâ roſarum, ſaccharo rubro, ovi albumine, lacte & opio concinnandum, quod ope lintei in anum profundè immittatur; ſi verò pars attactum reformidet, ſuffimenta emollientia & ſiccantia inſtituantur, victus ſit refrigerans & roborans; irritantia cane & angue pejus declinanda; ſi vermiculi à putredine orti appareant in parte affectâ, ii oppugnandi unguento quod pulverem amarum & cinerem tabaci admittat.

Nihil autem frequentius eſt vermibus apud Braſilianos; illi ob calorem in ulceribus omnibus generantur; illi non ſolum ano & inteſtinis ſunt familiares, ſed in ventriculo, folliculo fellis, utero, quin in ipſo corde eos invenit Piſo. Qui cardialgias, deliquia animi, palpitationes, dentium ſtridores & horrores nocturnos inferunt, illis medentur vermifuga, potiſſimum ſyrupus tabaci; citrea, & aurantia, &c.

Apud Angolenſes viget idem ferè teneſmus, eo diſcrimine, ut ferunt, quod ſtipetur alto mœrore, magnâ cephalalgiâ, aſtheniâ crurum cum acribus doloribus, oculorum tantâ intumeſcentiâ ut exorbitare videantur; huic morbo ſæpè ſuccedit Beribèria.

Frequens eſt apud Luſitanos Braſilii incolas teneſmus magnâ podicis, rectique inflammatione ſtipatus, cum cephalalgiâ, torminibus & cupiditate deſidendi, magno podicis ardore & ſæpius febre, inde ſi negligatur morbus, ulcera podicis vermibus ſcatentia formantur. Prophylaxis exigit ut podex ſæpiùs aquâ eluatur.

Therapeia. Pluries in die vapor decocti limo-

num cum pauxillo salis marini est podice excipiendus, pessaria ex frustulis limonum in anum immittenda, initio hoc remedium sæpiùs sufficit.

Si ulcus adsit, pulvis pyrius in aquâ rosarum vel plantaginis diluatur, & linteum hac aquâ madidum podici applicetur, præmisso vapore ex decocto limonum.

A phlebotomiâ abstinendum est, licet febris adsit, sufficit clysmata initio anodyna & in fine detersiva adhibere. *Vide* Dellonium *iter in Indias Orientales.*

ORDO TERTIUS.

SERIFLUXUS.

HOC nomine comprehensos volo fluxus quosvis nec cruentos nec alvinos, sed vel mucosos, vel urinosos, purulentos, lacteos, aquosos, lymphaticos: horum alii ex cutaneo colo, ut ephidrosis, alii ex naribus, ut coryza, phlegmatorrhagia, alii ex oculis, ut epiphora; quidam ex ore ut ptialismus; ex pectore, ut anacatharsis; ex genitalibus, ut leucorrhœa, gonorrhœa, enuresis, diabetes oriuntur, quem ordinem sequi mihi visum est.

Horum maxima pars vi retentrici imminutæ debet adscribi, quippe ad hos fluxus producendos vix expultrix consueta major non requiritur, sed tantùm respectivè major ob resistentiæ imminutionem absolutam. In voc verò minus rectè sentiebant methodici, & errant etiam plures Neoterici qui omnes effluxus laxitati sphincterum

vel vaſorum ruptioni, roſioni, debilitati adſcribunt, cum plurimi ſint ad quos conatus veluti teneſmodes requirantur, adeòque vis expellens conſuetâ intenſior.

Nec minùs à verò aberrant qui pro horum morborum principio ſemper colluviem ſeroſam, lympham exundantem aſſignant, cum tamen ex ſeri effluxu ad ejus in ſanguine exundantiam non valeat conſequentia: ſenes mucum, pituitam frequenter à faucibus, naribuſve ejiciunt; eos phlegmaticos eſſe, ſeu humido ſcatere ſi concludas, alter pari jure eos ſero expurgatos & exſuccos eſſe pronunciabit: certè in cauſa morborum genericâ ratiocinii ſeveritas eſt obſervanda, cùm error in claſſe admiſſus toties multiplicetur quot ſunt genera, ſpecies, & individua. Si quis pro cauſâ fluxûs in genere vaſorum ſolutionem v. g. admittat, cum nihil poſſit eſſe ſine ſuâ cauſâ, nec poſſit deeſſe poſitâ ſuâ causâ, neceſſariò ſequitur nullum poſſe dari effluxum per vaſa integra, ſcilicet per oſcula excretoria vaſorum; neganda ſunt ſaltem talia dari in vaſorum ſyſtemate oſcula, quod quantum repugnet quotidianæ autopſiæ nemo non videt. Si laxitati ſphincteris ani, valvularum inteſtinalium, ſuperficiei levitati tribuendus ſit tanquam cauſæ ſuæ omnis alvi fluxus, ut credebant plurimi, ſequeretur in omni alvi fluxu curando convenire aſtringentia & roborantia, quod quàm periculoſum foret in dyſentericis, inflammatoriis, teneſmodeis quiſque paululum cordatus perſpicit.

Sint duæ veſicæ, una major, altera verò minor, ſed ſibi ſimiles quoad figuram, elaſticitatem, eodemque fluido repletæ, ita conſtructæ

ut fluidum ſuum per ureteres admittant & per urethram emittant : ſi utraque compreſſa vel contracta fuerit, quantitas effluxura ex unâ reſpectu alterius erit neceſſariò in ratione amplitudinis orificii emiſſarii & velocitatis fluidi intra emiſſarium conjunctim quandiu ſufficiens erit admiſſio liquidi ad fluxum continuandum.

Quantitas itaque ex minori effluens poteſt eſſe æqualis quantitati effluenti è majori, etiamſi emiſſarium duplo, triplo minus fuerit, tùm quia velocitas, tùm quia duratio effluxûs tantumdem major eſt, ergo à quantitate effluxûs ad orificiorum magnitudinem nulla datur conſequentia, niſi velocitatum reſpectus habeatur.

Velocitas cujuſvis liquidi eſt ut radix facultatis ſeu potentiæ illud prementis, aut quovis modo exprimentis ; norunt aquileges, quæcumque ſit potentia veſicam comprimens, conſtringens, ſive muſcularis veſicæ inhærens, ſive gravitatis ipſius fluidi, ſive expanſiva, ſive à pondere ambiente, ut dupla, triplave velocitas fluido impertiatur quadruplò nuncuplo major requiritur potentia, nullâ habitâ orificii emiſſarii ratione, ita ut ſi pondere quadruplo prematur veſica, ſive majus, ſive minus fuerit ejus emiſſarium, velocitas effluxûs ſit duplò major ; ergo à velocitate fluidi ad magnitudinem emiſſarii non valet conſequentia contra quàm ſentiunt hydraulices ignari.

Quoniam poſſibile eſt ut veſica quæ duplo, triplo majorem continet fluidi molem, nec emiſſarium majus, nec potentiam comprimentem majorem habeat, adeòque non majorem in fluido exeunte velocitatem ; fieri poteſt ut major ſit quantitas ſeu plethora fluidi, & tamen non major

fit, imò minor effluxus, ergo à plethora ad effluxum majorem non valet consequentia: errant ergo qui plethoram pro causâ cujusvis effluxûs in genere assignant.

In fluxibus intermittentibus, quantitas effluens intra datum tempus est proportionalis & numero recursuum effluxûs, & durationi singulorum recursuum, si cætera sint paria, adeòque exiguus licet sit effluxus intra minutum, si tamen pluries in die, vel in mense recurrat, & per plura minuta vel per plures horas quilibet recursus perseveret, major fieri potest fluidi jactura quàm per uberiorem qui rariùs revertitur & minori tempore desinit.

Facultas vitalis docente experientia collabitur, cum vasa eo usque deplentur ut eorum parietes flaccescant, ita ut cùm necessaria ad sanitatem & robur detrahitur sanguinis copia, quò plus detrahitur sanguinis, eò majus vitæ immineat periculum.

Ex uberiori sive lymphæ sive cruoris effluxu vasa flaccescere certum est, adeòque facultatem vitalem minorem evadere consequens est, hinc fit ut ex hæmorrhagiis, diarrhoeis aliisque effluxibus in homine non plethorico accidentibus robur omnium facultatum à vi vitali pendentium imminuatur.

Rubet facies quatenus cruor sufficienti vi pellitur à corde in cutanea vasa, superatis eorum vasculorum resistentiis; superatâ earum vi elasticâ, quâ continuò constringerentur, ni obstaret vis immissi cruoris: ergo imminutâ à sanguinis aut seri effluxibus immodicis facultate contractivâ cordis, pallore suffundetur facies.

Calor respondet particularum ignearum extri-

cationi & actioni, illæ verò extricantur & agunt à vi circulationem promovente & vasorum cum fluidis attritum excitante, si itaque à fluxibus immodicis vis cordis imminuatur, calor in partibus potissimum extremis debet decrescere, seu frigescent extrema.

Cum robur seu petentia motrix in homine imminuitur, mutatur consueta virium distributio, & ad organa vitæ minus necessaria, minor, ad cor verò & pulmones movendos major distribuitur virium quantitas, urgentiori etenim est occurendum; hoc cernimus fieri in febrilibus morbis, artus enim multò magis debilitantur quàm organa vitalia.

Simile quid in profusis sanguinis fluxibus observamus, in quibus cùm ad eam debilitatem artus deveniunt ut è loco vix moveri queant, interea non tanto gradu debilitatur pulsus imò pulsationes paulò frequentiores evadunt aliquandò, & sic quod ipsis deficit ex parte plenitudinis, aliquatenus ex parte velocitatis compensatur.

Pulsum itaque in longis effluxibus minorem, mollioremque evadere, simulque solito frequentiorem, malum est signum; quippe quod indicat facultatem vitalem in angusto esse & vitæ periculum imminere.

Qui robore gaudent nec moralibus periculis perturbantur, illi omnes suas actiones constantiùs, & æquabiliùs exercent, qui verò debiles sunt, aut in periculo versantes animo perturbantur, non nisi tremulos & inæquales motus exerunt, hinc patet ratio cur hominibus quorum facultas vitalis à profusis fluxibus est valdè imminuta, & mens terrore percussa pulsationes sint inæquales, intermittentes, pejus est si mente non constent.

A mœrore digestionem languere, vitiari ingesta non satis citò digesta, omnibus notum est: verùm in longis ægritudinibus mœror mentem occupat, cum vires vitales fatiscunt, & periculum vitæ imminet; maximè si elasticitas solidorum labascat; non mirum est itaque si in morbis evacuatoriis potissimum chronicis digestiones vitentur & stomachi functiones, ut fames, langueant, unde mala plurima subsequuntur.

Omnis effluxus pendet à vi fluidum exprimente majori quàm est fluidi & sphincterum illud retinentium resistentia, quam propositionem mechanices principiis adeò congruam noverant veteres Medicinæ Patres & contemnunt Neoterici. In effluxibus activis, quales sunt plurimi, vis expellens solito major est, nec potest diutiùs exerceri, quin sphincteres elongentur, seu quin fibræ circulares vasorum diutiùs elongatæ & distensæ retineantur: atqui docet experientia chordas fidium quæ diutiùs extensæ retinentur, non ita citò, nec unquam deinceps etiamsi sibi relictæ pristinam brevitatem recuperare, quod accidisset si brevi tempore tantum distractæ fuissent, ergo in longis fluxibus vires retentrices & contractivas sphincterum, fibrarumque circularium imminui consequens est.

Imminuto fibrarum circularium robore, orificia ab eadem vi applicatâ; magis hiare debent, adeòque eadem vi expultrice applicatâ major debet, cæteris paribus, aut facilior fieri effluxus: hinc fit ut post longas dysenterias, alvus laxa evadat, ut post longas dysurias vix possit contineri urina, ut post multos partus

diductâ vaginâ uterus prolabatur, post longam diarrhœam rectum intestinum puerulis procidat &c. Non mirum itaque si superatis morbis evacuatoriis acutis, roborantia, tonica, astringentia, quæ tonum augeant, restituant, sunt necessaria, licet in acuti morbi vigore fuissent noxia.

In morbis evacuatoriis acutis vis expultrix est ut plurimum absolutè major quàm in sanitate, quia facultas est irritata à mole aut acrimoniâ materiæ morbificæ, adeòque requiruntur laxantia, lenientia, anodyna & evacuantia, quæ vires nimis auctas minuant, & materiem morbificam eliminent: verùm in chronicis & passivis fluxibus vis retentrix seu solidorum elasticitas est imminuta, robur vitale deficit, adeòque tonica, astringentia, roborantia indicantur, & quoniam facultati vitali periclitanti antè omnia succurrendum est, analeptica, restaurantia, cardiaca sunt in usum vocanda, fluidis effetis, vappidis, nimium aquosis sua activitas, spirituascentia, ut aiunt, nativaque restituenda viscositas, & semper ea sunt eligenda quæ cæteris paribus vim digestivam minorem exigunt, ut digerantur, seu quæ sunt coctu faciliora, gustui & ventriculo gratiora, atquê materiæ morbificæ corrigendæ simul aptiora.

Sit homo v.g. diarrhœâ serosâ exhaustus, ea debent eligi cathartica quæ minori virium dispendio intestina expurgant, ut mitia, sed simul ea anteferri quæ ventriculo & intestinis robur conciliant, ut subastringentia, quæque ventriculum non subvertant, sed ipsi quàm minimè fieri possit displiceant, aut eorum sapor ingratus, admixtis stomachicis jucundis debet emendari, &

eorum finitâ operatione ſedantia, cardiaca, abſorbentia & ſtomachica debent in uſum advocari.

Rheum v. g. rhaponticum, myrobalani ſunt mitia ſimul & aſtringentia nec non ventriculum roborant, ſerum acre abſorbent; aquæ thermales ſulphureæ fibras laxas roborant, ſerum vitioſum eluunt, expurgant & vires corporis non infringunt.

Diaſcordium, pilulæ de cynogloſſo fluxus compeſcunt, aſtringunt; terra catechu, cinnamomum, caſſia lignea, nux moſchata toſta, conſervæ roſarum, ſyrupo cydoniorum admixta palato arrident, ſtomachum roborant & ſimul aſtringunt, adeoque cæteris paribus ſunt aliis anteponenda.

Decoctum cornu cervi, gelatinæ aromatibus conditæ, decoctum album Sydenhami, ſuccum nutritium, purum, viſcidulum, ſine labore ſtomachi ſanguini ſuppeditant, ergo exhauſtis conveniunt.

Lacticinia præmiſſis catharticis, & diluentibus, acrimoniam fluidorum temperant, coctu facilia ſunt, ſiccitati medentur, viſciditatem fluidis diſſolutis reſtituunt; ergo ubi diſſolutio alkaleſcens, ſiccitas, amphimerina hectica, purulenta, lues ſcorbutica, fluxum fovent, ea cæteris præſtant.

XX. Ephidroſis, *Sueur.*

Ydros, *Ephidroſis* Hippocrat. Ephidroſis ſudorem morbificum ſignificat. *Sudor morboſus*, aut rectiùs *Sudatio morboſa.*

Conſultius eſt alio nomine indigitare evacua-

tionem, aut actionem sanam; alio verò morbosam, quàm sub eodem confundere.

Sudor est fluidum cujus ephidrosis est evacuatio; ephidrosis est ad sudorem quod diarrhœa ad feces, & sudatio ad ephidrosim, quod dejectio ad diarrhœam.

Character. Ephidrosis est sudatio tùm quantitate, tùm qualitate, tùm intempestivitate notabilis; seu morbosa sudoris evacuatio.

Eamdem esse perspirabilis halitus, & sudoris materiem verosimillimum est; sudor ab halitu illo discrepat, ex eo quod conspicui fluidi non vaporis formâ eliminetur è cute; halitus verò perspirabilis quantitas est singulis diebus intra sanitatem dimidia ferè assumptorum alimentorum pars; vir mediæ staturæ & ætatis 146. libras ponderans, in cibo vel potu intra viginti quatuor horas assumens circiter quinquaginta sex uncias, duplò uberiùs prandens quàm cœnans, intra id tempus circiter viginti octo uncias perspirat, scilicet duodecim circiter per trientem qui somno impenditur, & sexdecim per duos trientes, qui vigiliæ; à sudore magis imminui pondus corporis quàm à solâ prspiratione certum est ex experimentis Gorterianis.

Sudatio est proportionalis *quantitati* materiæ perspirabilis in sanguine contentæ, *velocitati* quâ secernitur, & cutanei coli *calori*, aut laxitati; quæ à velocitate sanguinis adauctâ crescit ephidrosis, est activa; quæ à cutis laxitate & seri abundantiâ fit, est passiva; visa sunt cadavera per aliquod tempus sudorem fundere, eumque frigidum.

Sudor frigidus ubertatem seri perspirabilis, cutisque laxitatem designat; calidus, sanguinis velocitatem & serositatem simul.

1. *Ephidrosis*

1. *Ephidrosis spontanea; Sudor apyretos spontè perseverans.*

Ter vel quater observavi homines qui sine causâ evidenti, sine febre sudoribus potissimum nocturnis per menses diffluebant, unde macies, debilitas, inappetentia. Curatur catharticis, acidulis, lacte; sed diu resistere consuevit.

2. *Ephidrosis scorbutica* Sennert. *de signis scorbuti.*

Sudor copiosus scorbuticis etiam mediâ hieme sub levissimis tegumentis erumpit, & cum anxietates simul eos affligere soleant, non cessant illæ, nisi vapores illi pravi per sudores discutiantur; sequitur autem plerumque hos copiosos sudores atrophia.

3. *Ephidrosis febrilis* Boerhaavii, *aphorism. 715. Sudor febrilis.*

Sudor vel est insalubris, vel salubris. Salubris peractâ materiæ febrilis coctione supervenit cum euphoriâ & virium redintegratione; is nunquam initio febris accidit, nec paucus est, nec profusissimus, aut diutiùs repetens.

Insalubris est tùm qui calidus initio accidit, tùm qui in decursu morbi partialis tantum est, ut circa caput, pectus, tùm quocumque tempore superveniens, si frigidus fuerit.

Post febres exacerbantes malignas quandoque æger in sudores delabitur, à quibus debilitatur, & illi cohibentur, monente Sydenhamo, si æger lecto non continuò affixus maneat, sed identidem lecto insideat, vel exsurgat; ast si vires & fames vigeant, hi sudores optimi sunt, licet fœtidi; memini me sudorem moschatum per mensem exhalasse post amphimerinam malignam, simulque salubri boulimo detentum intra hoc tempus vires & corpulentiam amissam recuperasse.

Utilius nihil eſt ad prohibendos ſudores quàm tegumenta detrahere, è lecto ſurgere, aërem frigidiuſculum admittere, potu nitrato, emulſionato, frigido amiſſum reparare.

Vide *Ephemeram ſudatoriam* 1ª. Claſſe. *Hemitritæum*, ibidem, &c.

Sudor criticus ex pulſu inciduo præſagitur, ut docet D. Solano.

4. *Ephidroſis ſyncoptica. Sudor diaphoreticus, ſeu ſyncopticus* Nicol. Piſonis, *de morbis cognoſcend. pag.* 212.

Is ſudor ſtipatur frigiditate, & vel partialis eſt, vel univerſalis.

» Is evenit, ait Piſo, quoniam ea quæ cor» pora noſtra regit natura, quæ Hippocrati eſt » calor naturalis, vel omnino extinguitur, vel » proxima eſt extinctioni, unde laxantur ſolida, » adeòque cutis oſcula ſecretoria; intereadum à » cruore frigido & veluti coagulato ſerum uber» tim ſeparatur, & ſic per cutem frigidam exſu» dat, facultate retentrice illud continere non » valente. « Hunc ſudorem comitatur pulſus parvus, rarus, formicans, faciei color qualis eſt mortui, fœdus, pallens, deſperatio, animi angor, jactatio. Videſis an ſyncope ſit, an verò cardialgia quæ ſudorem foveat.

De ſudore conſulatur Sennerti *Semeiotica*.

5. *Ephidroſis hectica.*

Eſt ſymptoma phtiſeos, tabis, hecticæ amphimerinæ in phtiſi; ſæpè partialis eſt, & à collo, capite, thorace potiſſimum promanat, noctu poſt paroxyſmum.

6. *Ephidroſis exanthematum* Frid. Hoffmann. *Tom.* 2.

Eſt ſudatio quæ rubeolam, purpuram, milia-

rem, similesque exanthematicos morbos comitatur; acidum redolet in miliari; in nullo morbo est subito aëris frigidi interventu cohibenda; si diebus criticis accidat, modò vires non exsolvat, salutaris est.

7. *Ephidrosis febricosa. Tritæophia elodes* Græcis. *Febris sudatoria*, vel *diaphoretica* Torti *de febribus libr.* 3. *pag.* 126. & 187.

Fraudulentior est ea febris intermittens, vel remittens, quæ nullo præcedente pravitatis indicio, ægrum invadit more solito cum frigore & horrore; cui succedit calor, & statim sudor aliquantulum præcox, qui equidem febrem videtur primo aspectu alleviare, sed reverâ post illum potiùs intenditur febris quàm remittitur, imò eò fortior videtur, quò copiosior est sudor.

Hinc potius longitudo morbi significatur vulgò quàm mors, sed in hoc morbo paulatim frigesit sudor, & in diaphoreticum sensim degenerat, sudat perpetuò ægrotans, & diffluit undequaque frigido sudore perfusus, sicque perpetuò algens & sudans, sicut cera liquatur, dissolvitur, & deficit; pulsus celer est, minutus ac debilis; respiratio fit anhelosa & frequens, dissipantur vires, mens sola lucidissima est, & sentit homo se paulatim mori; nisi autem illa ipsâ accessione succedat, in proximè futuram tantum protrahitur; rariùs accidit ægrum algidum sudando fieri, & circa tempus declinationi proximum tenui, frigido & viscoso sudore profundi cum frigore marmoreo, unde cum tantum metuebatur longitudo morbi, in declinatione succedat mors, quam facies Hippocratica illicò facta præmonstrat.

8. *Ephidrosis lateralis* Franci & Schmidii, *Collect. Acad. vol.* 3. *pag.* 577.

Ille obſervavit mulierem quæ per totam vitam, excepto graviditatis tempore, quoties ſudabat vel arte, vel ſponte, nunquam niſi à ſiniſtro latere ſudorem profundebat.

9. *Ephidroſis lactea* Ephemer. German. *Dec.* 2. *anno* 5. *append. pag.* 67.

10. *Ephidroſis mellea* Rhodii. *Oleaginoſa* Mollenbroecki.

Sudor colore & conſiſtentia mellis.

11. *Ephidroſis vinoſa* Bartholin.

Sudor colore vini rubri.

12. *Ephidroſis viridis* Borelli.

Sudor colore viridi.

13. *Ephidroſis nigra* Zacuti, Joel. Langelot. *Collect. Academ. Tom.* 3. *pag.* 255.

A ſcrupulo auri fulminantis ſumpto oriebatur, obſervante Langelotio.

14. *Ephidroſis lutea* Hildan. Joel. Langelot. *Collect. Acad. Tom.* 3. *pag.* 257.

Ab uſu auri fulminantis in hemiplegiâ ſcorbuticâ vidit Langelotius.

Ab uſu Rhei Chriſt. Mentzelius, *Collect. Acad. Tom.* 3. *pag.* 255.

15. *Ephidroſis urinoſa* Salmuth.

16. *Ephidroſis cruenta* Joel. Langelot. *Collect. Acad. Tom.* 3. *pag.* 255.

In ſcorbuticâ ſanguineum ſudorem vidit Langelotius.

In adoleſcente ſudor axillarum colorem cinnabarinum referebat. Hoffmann.

17. *Ephidroſis cærulea* Wincler. *Collect. Acad. Tom.* 3. *pag.* 263.

In epilepſiæ paroxyſmo faber lignarius ſudorem cæruleum ex hypochondrio dextro fundere viſus eſt à D. Winclero & à Mogio.

XXI. Epiphora, *Larmoyement.* *Rheuma ophtalmon* Galen. *Definit. Med.* *Epiphora* Galen. 4. *de locis*, *cap.* 5. Tralliani *lib.* 2. *cap.* 1. Pauli *lib.* 3. *cap.* 12. *&c. Delacrymatio* Plinii. *Oculi lacrymosi*, *Illacrymatio*, *Lacrymæ morbosæ* Gorræi. *Larmoyement. Lippitudo serosa* Ettmuller. *pag.* 297.

Character. Humoris utplurimùm serosi uber & constans ex oculis effluxus. Fons potissimus est glandula lacrymalis supra oculum externè sita, cujus ductus excretorii ad limbum internum palpebræ superioris hiant; ille humor per spatium trigonum à tharsis & corneâ relictum, vi adhæsionis fluit, & veluti fugitur à punctis lacrymalibus quasi à tubulis capillaribus, inde fertur per ductum nasalem ad nares.

Toties verò nulla est lacrymatio, quoties quantitas à glandulâ suppeditata non major est eâ quæ transmittitur à punctis lacrymalibus; verùm major evadit 1°. vel uberiori secretione; 2°. vel parciore resorptione; uberior est secretio, dùm mœror mentem afficit, dùm vapore acri, aut pulvere illapso, aut phlogosi irritatur hæc glandula; parcior est transmissio, dùm vel puncta lacrymalia, vel ductus nasalis quoquomodo angustantur, obstruuntur, comprimuntur; hinc variæ species.

1. *Epiphora à pathemate.*

Vel hysteriam comitatur, qui fletus citò risu excipitur, vel mœrorem, commiserationem à motivo extrinseco sequitur; vel in morbis gra-

vissimis, ut febribus acutis, accidit citra causam evidentem. Vidi autem in hoc casu unam aut alteram tantum lacrymulam, & illa lacrymatio, si cum aliis signis pessimis jungatur, pravi est ominis ex *aphor. 80. epidem. 1.* Si reliqua non sint exitialia signa, hæmorrhagiam tantum significant è naribus imminentem.

2. *Epiphora ex Rhyade* Avicenn. *Algarab* Arabibus.

Hujus existentia valdè dubia mihi videtur, nisi Rhyas fiat ab erosione carunculæ lacrymalis, adsitque ideò irritatio, rubor, dolor, cujus ratione ductuli lacrymas à punctis lacrymalibus ad ductum nasalem devehentes sint constricti; nec enim, ut putant plurimi cum Veteribus, gravitate fluunt lacrymæ in statu sano, adeòque deficiente hac carunculâ non ideò defluunt, cum etiam pronè decumbens non lacrymetur.

3. *Epiphora ophtalmica* Sennert. *Epiphora* Galen. *introductione. Lippitudo sanguinea* Ettmuller. *pag. 297. Opthalmia humida* Sennert. Vide *Ophtalmiam.*

4. *Epiphora ex variolis* Ettmuller.

Illa illacrymatio sequitur variolam, cujus pustulæ forsan intra tubum nasalem suppuratæ hujus coalitum, vel à pure spissiori infarctum produxere; ea verò quandoque fistulam lacrymalem accersit; an verò semper? dubium & inquirendum superest. Infantes plurimi crescente ætate ab hac epiphorâ liberantur.

5. *Epiphora ex ægylope* Sennert. *Fistula lacrymalis* Auctor. *La Fistule lacrymale.*

Ægylopis nomine intelligo exulcerationem, aut abscessum in magno oculi cantho, quâ ductus nasalis vel partim, vel omninò afficitur, ita

ut lacrymæ purulentæ tùm per nares effluant, tùm per puncta lacrymalia, tùm per fistulam in vicinia cusam refluant.

Inde verò subdividitur fistula in completam & incompletam; imò datur species in quâ pus non ex interiori hujus ductûs, sed ex abscessu proximo demùm supernè rupto effluit. *Vide* Petitum *loco citato* & Heister. *Chirurgiam.*

In hàc fistulâ lacrymali, quam sola fovet ductûs nasalis obturatio, feliciter succedit operatio olim ab Anello indicata, nuper perfectiùs adhibita à dexterrimo Monspeliensi Chirurgo D. Mejan; filum scilicet argenteum extremo altero acûs instar perforatum immittitur per alterutrum punctum lacrymale usque ad nares; hinc verò foras abductum trajicitur uno, vel altero bombycino filo, quod ope fili argentei sursum per oculos retrahitur; in ductu nasali instar setacei relinquitur per mensem, unguento detersivo, si opus sit, illinitur, & sic via patula fit lacrymis, & fistula sanatur.

6. *Epiphora ab ectropio.*

Ectropium est palpebræ alterutrius extraversio, *Renversement.* *Ectropium* palpebræ intraversio, *Eraillement.* *Palpebra inferior* evertitur à *carne luxuriante*, quæ ulceribus membranæ internæ superveniunt, in quo casu lapide infernali absumenda excrescentia usquequo palpebræ sui tarsi elatere se restituat.

Vel evertitur propter *ambustionem* externam, quâ cutis corrugatur; ea si vetus, immedicabilis, si recens, curatur emollientibus, ut lacte, butyro, unguento de althæâ, cerato Galeni, compressisque decentibus.

Vel evertitur à *laxitate*, ut apud senes, obser-

vante Heiſtero, eaque inſanabilis. Remedia exſiccantia conveniunt, calor ſiccus, ſpirituoſa fotu, vapore adhibita, lutum ex aquis thermalibus; palpebra inferior invertitur ab *operatione* fiſtulæ lacrymalis ſecto tendine muſculi orbitarii, quod immedicabile eſt; vel à *vulnere* tarſum ſecante, unde in acumen bifidum intro vel extro vertitur (*éraillement* Sant-Yveſii); hoc malum conveniens ſutura conjunctivæ & cutis intacto tarſo prævertit, ſi ulcus recens ſit; ſi vetus, malum eſt immedicabile.

Extrovertitur etiam palpebra inferior ab exophtalmia aut globi tumore, tùm aquoſo, tùm cancroſo; prior vocatur hydrophtalmia, & ambos oculos afficit, & curatur diureticis catharticis; poſterior cancri indolem & curam ſequitur.

7. *Epiphora ab anchylope.*

Anchylops quaſi viſus angularis eſt tumor cyſticus, vel purulentus, vel lacrymoſo-mucoſus canthi temporalis, cum epiphorâ.

Anchylops purulentus eſt, vel ſpurius, ab apoſtemate ſubcutaneo, vel ab apoſtemate inter muſculum orbicularem & ſaccum naſalem; prior eſt nullius momenti, poſterior epiphorâ quandoque ſtipatur, & ægylopem poteſt inducere.

Anchylops lacrymoſo mucoſus compreſſione recedit, & tunc lacrymæ vel tantùm per puncta lacrymalia, vel per poros Gunzii refluit, vel etiam in nares dimanat; excitatur ab obſtructione ductûs naſalis, vel à muco ſpiſſo, viſcido, vel ab infarctu ipſius ſacci ſpongioſi, vel per fluxionem intumefacti.

In priori caſu injectio per ſyringem Anelii ſufficit; ſecùs compreſſio ope faſciæ & ſplenii iterata per diem continua; per noctem ope em-

plaſtri, ſæpè morbum ſanat, addito ſpirituoſo vel vinoſo liquore, quo ſplenia madeſiant, tonuſque ſacco reſtituatur.

In poſteriori ſpecillum argenteum per puncta lacrymalia immiſſum obſtructiones reſerat, addito etiam filo uno, alterove goſſypino, præmiſſis præmittendis.

Anchylops purulentus incipit à tumore calido, rubro, lancinante, vel pulſante, cum febre, ophtalmiâ, epiphorâ; pendet à verâ inflammatione ſacci lacrymalis quæ abit in ſuppuratum; unde dignoſcitur ab anchylope lacrymoſo, vel hydrope ſacci naſalis. Lacrymalia puncta fundunt verum pus, non verò mucum puriformem, qui à pure vix diſtinguitur, niſi per antecedentia; naris ejuſdem lateris ſicca eſt, niſi per noctem quid effluat; quòd ſæpè fit.

In illâ ſpecie, vel viget inflammatio, vel receſſit; ſi vigeat, inſtituatur diæta tenuis, refrigerans, phlebotomia celebretur, juſcula refrigerantia uſurpentur, catharſis antiphlogiſtica non negligatur.

Si reſolutio non ſuccedat, applicetur tumori cataplaſma ex medullâ pomi cocti cum albumine ovi mixtâ, vel cum pulpâ caſſiæ, ut ſuppuratio procedat, quâ factâ apoſtema lanceolâ aperiatur, injectione hordei detergatur, turundâ tenui ſaccus lacrymalis apertus ſervetur, cicatrix inducatur

8. *Epiphora frigida* Sennert. *cap. 46.*

Eſt effluxus involuntarius lacrymarum ſeroſarum ſine pruritu, dolore & calore ſaltem notabilibus; ea ſequitur diuturnas ophtalmias etiam ſanatas, ſtudia immodica, ut accidit potiſſimùm circa annum ætatis quinquageſimum, cùm viſus

imminuitur, & objecta non nisi paulutum dissita, distinctè videri possunt; accedente hyeme ingravescit, & difficulter curatur; interea si æger ab studio, vento, fumo, cibis salsis, vinoque abstineat, si simul noctu oculum foveat infuso quatuor caryophyllorum in aquæ vitæ unciis duabus, hic affectus imminuitur; si verò ob tam levidense incommodum æger velit cathartica & vesicatoria nuchæ in usum vocare, ut suadent Auctores, ille de horum successu judicabit.

9. *Epiphora calida* Sennerti, *ibid.*

Ea est serosi laticis ex oculis destillatio, quæ stipatur calore mordaci, pruritu, rubore, & dolore oculorum, adeòque diversas ophtalmiæ species potissimùm ulcerosam, fistulosamque comitatur, quas vide suo loco. In hac præter remedia generalia, ut phlebotomiam & catharsim, conveniunt balnea, juscula refrigerantia, serum lactis, nec non collyria leviter astringentia ex rosis, plantagine, acaciâ, gallis, vino rubro, vitriolo, &c.

Lacrymæ quæ à nullo animi pathemate procedunt, in morbis acutis hæmorrhagiam narium, & si sint cum signis exitialibus, mortem prænuntiant. *1. Epidem. 2. Aphor.* 80. *& 4. Aph. 52.*

10. *Epiphora cruenta. Larmes de sang. Lacrymæ sanguineæ* Sennert. *ibid.* & fusè Schenck. *libr. observ.* Vide *Menorrhagiam erroneam.*

11. *Epiphora sebacea* Haller. *Stud. Medic. pag.* 782. ex Rudolpho Vehrens. *Gramia* Nonnio. *Oculi gramiosi* Lucilio. *Lemia* Celso. *Lippitudo* Auctorum. *La chassie. Lemæ* Hippocrat.

In palpebrarum marginibus sunt glandulæ sebaceæ, quæ separant paucum in statu sano sebum, quo fortè præpeditur lacrymarum effluxus &

deviatio; aſt uber & copioſiſſimus eſt hujus ſebi quandoque proventus. Illa lippitudo ſæpiùs ophtalmiam humidam ſeu pituitam Horatii comitatur, ea viſum perturbat, palpebras noctu, ſcilicet horâ octavâ veſpertinâ, uſque ad diem ſequentem agglutinat; tunc verò apertis per vim oculis, lacrymæ ſeroſæ effluunt.

Curatur tuthiæ pulvere veſperè adſperſo, vel aquâ roſarum, cujus unciæ octò vitrioli viridis vel albi grana viginti excipiunt, vel aliis ophtalmicis deterſivis & ſubaſtringentibus.

12. *Epiphora arthritica* Muſgrave, *de arthritide, cap. 18. & 21.*

Eſt ea quæ ab humore acri arthritico à pedibus retropulſo accidit, & cum arthriticis doloribus alternat, ac quandoque cum illacrymatione odontalgiam excitat. Affectus hic quandoque diutinus eſt, & ſaltem incommodus.

Exigit phlebotomiam & veſicatorium nuchæ applicandum, nec non collyria mitiſſima, ut lac oculis inſtillatum, mucilaginem ſeminum pſillii & cydoniorum; aquam roſarum, trochiſcos albi rhaſis, aquam plantaginis, &c.

XXII. Coryza. *Coryza.*

Coryza Gorræi, *Definit. medic.* Hippocr. aliis *Cataſtagmus. Gravedo* Latin. *Deſtillatio, catarrhus ad nares*, &c. *Rhûme du cerveau.*

Character eſt humoris pellucidi aut mucoſi, viſcoſi è naribus ſtillicidium. Membrana pituitaria, quæ ſinus frontales, ſphænoidales, maxillares obveſtit, eſt ampliſſima, duplicem verò humorem ſuppeditat, tenuem ſcilicet, & paucum qui

in nares poſticas, inde in œſophagum cum lacrymis infunditur, & mucum viſcidum qui membranam, ut odoratui ſit idonea, continuò lubricat, oblinitque. Duplex eſt itaque fons humoris qui in coryzâ per nares effluit.

1. *Coryza catarrhalis*, vulgò *gravedo. Enchifrénement. Rhume du cerveau. Coryza humida* Nenteri.

Illa ab aëris viciſſitudinibus, potiſſimùm à frigore ſuſcepto calente corpore oritur, dolore gravativo frontis, ſternutatione, anoſmiâ, voce naſali, dyſpnœa, tuſſi ſtipatur, dein verò procedente morbo deſtillatio humoris, qui priùs erat limpidus, è naribus qualis in ſummo frigore fit, qui *roupie* vocatur, jam abit in mucoſum, viſcidum, copioſumque effluxum, à quo æger ſublevatur, redit odoratus, reſpiratio juvatur, &c. Phlogoſis membranæ pituitariæ, eſt hujus morbi principium.

Curatur diætâ tenui, potu theiformi, calido, diluente, inſpiratu lactis tepidi, aquæ, vaporis; aëre tepido, vapore ſeminum nigellæ in aquâ coctorum; *vide* Schneider. *lib. 3. de catarrhis, pag. 503.* Cùm nares poſticas occupat ſævior eſt quàm cùm altiùs aſſurgit.

2. *Coryza phlegmatorrhagia* Salmuth. *obſ. 37. cent. 1.* Bonet. *Sepulchret. T. 1. pag. 410. Phlegmatorrhagia* Juncker. Hippiatris *Morfondure*. Furetiere, *Diction.*

Differt à præcedenti quòd ſine ſatellitio catarrhi, illicò ſpontè accidat profluvium juge humoris limpidi, lymphatici, copioſi, non merè aquoſi, qualis eſt qui à frigore acri maximè apud ſenes exſtillat; hanc coryzam bis noctu expertus ſum, ſine alio incommodo.

3. *Coryza virulenta*, Hippiatris *Morve. Ozæna* Bonet. *Sepulchret. T. 1. pag. 406.*

Eſt purulentæ materiæ effluxus è naribus cum ozænâ. Hic morbus ob fœtorem & acrimoniam puris diu in naribus concluſi, & fœnum inquinantis ab equo ad equum propagatur, ſeu contagioſus evadit. *Vide* Hippiatros, ut Soleyſel & Bourgelat, *Elementa Hippiatricæ.*

4. *Coryza varioloſa* Huxham.

Illud ſymptoma ſtipatur ſternutatione, difficultate deglutiendi, tuſſi, epiphorâ, & ſæpiùs rubeolam, quandoque variolam ineuntem comitatur, ac deſignat.

5. *Coryza ſanioſo-purulenta ex cerebro* Bonet. *Sepulchret. T. 1. obſerv. 10. appendic. 1.*

XXIII. Ptyaliſmus.

Ptueliſmus Hippocrat. *in coac.* à *ptuelon*, ſputum. *Anabexis* Galen. *Anacrempſis* Hæſychio. *Catharſis diapharingos*, *excreatus. Salivatio*, *frequens exſpuitio* Latinis. *Bave*, *ſalivation*, *expuition*, *crachottement.* Ægri *Salivantes* Latin. Gallis *Baveux*. Anglis *Drivellers.*

Character. Eſt ſalivæ vel muci ſine expectoratione ac vomitione ex ore effluxus, aut emiſſio.

In os confluunt 1°. ſaliva ex ductu potiſſimum ſtenoniano à parotidibus delata, nec non ea quam omnes glandulæ ſublinguales, buccales, &c. ſuppeditant. 2°. Præterea liquor tùm limpidus, tùm mucoſus, qui ex naribus in fauces delabitur, tùm per nares poſticas, tùm per ductum ſphæno-palatinum. 3°. Mucus viſcidus, qui ex tonſillis &

glandulis faucium ſebaceis exprimitur. Mitto quæ vomendo vel expectorando confluunt.

Quidquid exit ex ore, illud vel vomitu vel ructu ejicitur, vel expectoratur cum tuſſi, vel excreatur cum ſono rauco, quem Arabes *Raſcationem* vocant; vel exſpuitur ex linguâ & labris, vel ſine impetu elabitur, quod Galli *bave* nominant.

1. *Ptyaliſmus nauſeoſus. Ptyaliſmus à ſaburrâ nidoroſâ.*

Illa eſt ſpecies quæ à ſaburrâ ortum ducit, quatenus irritatur inde pharinx, & liquor ac mucus ex faucium cryptis ubertim profluit, cum nauſeâ, angore ventriculi; tantâ quandoque copiâ exſpuitur & exſtillat hic liquor, ut ex ſtomacho ſuppeditari quis crederet; talem ptyaliſmum excitat etiam emeticum aſſumptum, etiam antequam vomitio accedat. Talem excitat etiam aconitum; ſi vel maſticatum fuerit; hinc enim oris ſapor putris per duos vel tres dies cum ſalivatione, ut obſervavi, & cardialgia cum lancinante dolore in medio linguæ.

2. *Ptyaliſmus à pyroſi.* Vide *Sodam* Junckeri.

Differt ille à priori, quia ſenſus uſtionis & acidi erodentis extenditur à ventriculo ad os, atque quaſi acidum ſaporem præ ſe fert ſaliva, in hoc affectu ubertim effluens; hanc excitant fructus acidam vel empyreumaticam ſaburram generantes, caſtaneæ, nuces, piſces conditi, frixa omnia ex ſartagine cum oleo vel butyro cocta, nec tamen nauſea excitatur utplurimùm.

3. *Ptyaliſmus Lapponicus* D. Linnæi. *Ullem* vel *Hotme* Lapponibus.

Eſt ſymptoma colicæ Lapponicæ. Vide *Floram Lapponicam*, *pag.* 69. Differt à prioribus per

dolores atroces abdominis juxta umbilicum qui hoc ptyalifmo terminantur.

4. *Ptyalifmus à laxitate* Cheynæi, *de fanit. pag. 366. cap. 3. Ptyalifmus fymptomaticus* Zwinger. *de falivâ Differt.* Ægri *Drivellers* Anglis vocantur.

Illi funt, qui ftupidi labris laxis & pendulis, oculifque demiffis, nequidem falivam ore continere poffunt, ita ut continuò ex ore effluat; fimile vitium in paralyticis obfervatur; idem accidit à laxatâ mandibulâ.

5. *Ptyalifmus mercurialis* Nicol. Heinfii; *ab oris ulcufculis* Stenon. *Ptyalifmus artificialis* Zwinger. *de falivâ, Differt. 8. Salivatio ab hydrargyrofi* D. Aftruc. *de lue venerea.*

Vulgò poft quinque vel fex litus mercuriales, vel affumptis intùs præparatis mercurialibus, præfertim non fatis diluto fanguine & laxatis vafis fupervenit calor in ore, fapor æruginis; glandulæ fublinguales, & quæ utrinque linguam cingunt, tument, aphtas patiuntur, dein ulcufcula quæ multum falivæ fœtidæ fundunt, crefcente actione hydrargyri tumet lingua, exeritur foras, fauces anginâ aut cynanche corripiuntur, cum febre, pervigilio, affiduâ exfpuendi neceffitate.

6. *Ptyalifmus variolofus* Sydenhami, *pag. 83. 103. 93. 593. Salivation de la petite vérole confluente.*

Apud adultos variola confluente laborantes, falivatio fub primum eruptionis tempus, aut biduo poft, perpetuus comes accedit fæpiùs multò quàm infantibus diarrhœa; materia primò tenuis excernitur, ægro multa lintea ipfamet nocte confpurcante. Hic ptyalifmus mercuriali non minor eft, fed non fœtet; die verò undecimâ faliva vif-

cidior ægerrimè excreatur; ſiticuloſus eſt æger, tuſſit ſubinde inter bibendum, & potus per nares revertitur, atque hoc die ceſſat utplurimùm ſalivatio, licet aliquando biduo poſt revertatur, dicto autem die undecimo ſcilicet tumor faciei una cum ſalivatione imminui incipit, ac tunc primum ejus loco manus intumeſcere ſolent ac debent.

Non ſolùm autem in variolis, ſed & in febre varioloſâ Sydenhami, ſeu ſynocho variolode, in quâ nulla eſt eruptio, par ptyaliſmus accidit, & ad ſalutem neceſſarius eſt.

Indicationes ſunt 1°. ut ptyaliſmus ille ſuſtentetur, quod maximè præſtat, *potus tenuis*, qui diluat, nec refrigeret nimis, aut calefaciat, qualis eſt cereviſia tenuis, imò ſerum lactis, nec non paregoricum ſeu anodynum veſperè exhibitum, ſic docente experienta.

2°. Cavendum ne ptyaliſmus ſupprimatur, quod intempeſtivâ catharſi aut phlebotomiâ, maximè verò calidiori regimine, efficitur.

Si verò ptyaliſmus non interveniat, aut citiùs quàm par eſt evaneſcat, nec in ipſius locum manus tumeant, facie tamen detumeſcente, tunc in ſummo periculo verſatur æger; ſi enim hoc accedat inter ſextum & undecimum diem puſtulæ deprimuntur, delirium invadit, febris deficit, puſtulæ pallidæ, circulo etiam palleſcente; in hoc unico caſu ad cardiaca deveniendum eſt, ut ad ſcrupulum theriacæ, cum eadem doſi pulveris è chelis cancrorum, ſemi ſcrupulo radicis contrahiervæ & ſyrupo caryophyllorum; ſi verò hoc infortunium accidat circa aut poſt undecimum diem, quo tempore puſtulæ faciei reſiccatæ ſunt, præmiſſa venæ pedis ſectione, vix ad emeticum, ut noſtrates faciunt, aut ad lene catharticum, ut Angli ſolent,

ſolent, properandum eſt; ſed quoniam vires non vegetæ ſunt, earum ratio habenda eſt, & ſemper de ſummo periculo aſtantes admonendi.

Monſpelii rariſſimè obſervatur ptyaliſmus in variolis etiam confluentibus adultorum, rarò etiam diarrhœa apud infantes hac ſpecie laborantes, ſed apud Septentrionales is eſt frequentiſſimus & ſalubris, atque hoc ptyaliſmo circa undecimum diem decreſcente neceſſarium eſt ut facies, manuſque intumeſcant œdemate varioloſo quod ptyaliſmi vices impleat.

8. *Ptyaliſmus ſcorbuticus* Roper. *Diſſert. citata,* Lind. *de ſcorbuto, &c.*

Cognoſcitur ex ſtomacaces ſignis, ſcilicet facili gingivarum hæmorrhagiâ, mollitie, fetore, dentium lapſu, nigredine, maculis tibiarum, faciei pallore, &c.

Profuſus vires exhaurit, adeòque ſiſtendus quantociùs; ſuadet verò Lindius revellentia epiſpaſtica, ſynapiſmos ſuris admovendos, alvus clyſmatis ſolvenda; lenia cathartica uſurpanda; laxandus cutis ſpaſmus, qui fluxum illum determinat; proſunt in eum ſcopum diaphoretica, theriaca, camphora, flores ſulphuris ter vel quater in die; adde etiam diuretica. His ſalivatio arcetur, & ſuffocatio prævertitur.

Siſtitur etiam collutoriis ex gummi Arabico, ichtiocollâ, alumine, cortice quercûs; laudat Roperus gargariſmata ex vino rubro, viride æris, aquâ plantaginis & ſalviæ, ſæpiùs ope penicilli gingivis applicanda.

Intùs veſcatur æger lacte vel vegetabilibus, ſumat kinkinam, elixirium vitrioli, dùm lacte non utitur.

9. *Ptyaliſmus hypochondriacus* Ballonii, *lib.* 2.

consil. 49. Sylvii, *Prax. Medic. Ptyalismus melancholicus* Sennert. *de scorbuti signis. Hystericus* Morton. Curationem vide apud Ballonium, *lib.* 2. *consil.* 25. Roper. *Diss. de ptyalismo.*

Est ille qui hypochondriacis, melancholicisque familiaris est; is vires imminuit, stomachum labefactat, stipatur borborygmis, constipatione, ructu, præcordiorum angustiâ, somno turbulento; fovetur sæpè à cœna copiosiori, & tunc horis matutinis augetur.

10. *Ptyalismus arthriticus* Musgrave, *cap.* 11. *histor.* 3. *Sputatio arthritica.*

11. *Ptyalismus phtisicus* Morton. *cap.* 2. *n°.* 10. & 11. *Phtisiologiæ*, *pag.* 29.

Inter signa phtisim præsagientia merito recenseetur matutina & diurna phlegmatis salsi & acris, quandoque viscosi excretio, quod universum sanguinis serum parili gradu salsum esse atque acre significat; proclives sunt illi ad copiosum salivæ fluxum per ductus salivares & tonsillas, quod diathesim sanguinis colliquativam indicat; hoc symptoma multis annis phtisim antecedere observavi. In ultimo phtiseos gradu idem ptyalismus recrudescit, ab anacatharsi purulentâ valdè distinctus. Oritur enim fluidi ejecti copia ab ipsis oris glandulis, nec sudoribus profusis imminuitur, ac fatum accelerat. Roger. *Differt. de ptyalismo.*

12. *Ptyalismus viridis* D. Huxham. *Philosophic. Transact. n°.* 382. *anno* 1724.

Fox quadragenarius ab aurigine & colicâ liberatus est ptyalismo uberrimo ad sextarios circiter duos; salivæ statim vividissimæ porraceæ, sed tenuis; usus autem fuerat pomaceo quod bilem hoc colore viridi inficere potuerat; hic ptyalismus quadraginta horas duravit, deinde pellucida evasit

ſaliva ; ope verò ptyaliſmi ſeroſi ſponte erumpentis ab aurigine, priùs bis, terve liberatus fuerat.

13. *Ptyaliſmus purulentus* Petr. Hardiſway, *Philoſoph. tranſact.* n°. 400. 1727.

Hic ptyaliſmus purulentus ultra triennium perſeveravit, pure ſanioſo ſuppeditato à ſinubus maxillaribus in oris cavum apertis & carioſis puero ſatis benevalente, quoad cætera.

14. *Ptyaliſmus aphtoſus. Chancres à la bouche.*

Adoleſcens corripitur ſynochâ cum cephalalgiâ, anginâ, linguæ ſorditie albâ, glandularum tonſillarum & maxillarium tumore ; præmiſſâ phlebotomiâ purgatus eſt addito emetico, bilem ano & cato copiosè rejecit, & difficultas deglutiendi evanuit ; aſt eadem die levis exulceratio interiora oris & linguæ ambitum detinuit, ita ut cruſta in utraque labiorum commiſſurâ oris apertionem impediret, lingua tamen ſupernè albeſcens lateraliter excoriata intensè rubra videbatur, & tantus erat viſcoſuſque ptyaliſmus, ut noctu, interdiuque inſomnem continuò exſpuentem ægrum per aliquot dies detineret. Præſcripto altero cathartico, & gargariſmate ex unciâ mellis roſacei, cum drachma ſpiritus ſalis in aquâ hordei meliùs habuit, dein convaluit.

Ptyaliſmus cujus fetor cadaveroſus eſt junctus dyſphagiæ, eſt ſignum cynanches ulceroſæ ſeu gangrænoſæ, quæ nuper apud Piſcenates & Biterrenſes maximam infantum ſtragem edidit.

15. *Ptyaliſmus gravidarum. Crachottement & aigreurs des femmes groſſes* Puzos.

Recens gravidæ per tres quatuorve menſes vel ſalivam viſcidam, vel fatuam pituitam matutinis horis excreandam habent, cum ſenſu acoris intercurrente, aut cardialgiâ, aut nauſeâ.

His opitulamur vel bolo panis, vel aquæ cyatho, vel cocolathâ, ſeminibus cumini, aut cardamomi maſticatis, infuſo theæ, veronicæ, chamæmeli, meliſſæ. Si ea inutilia fuerint, phlebotomia adhibenda; manè rhei pulverati, vel hujus extracti doſis ad purgandum ſufficiens ſumenda, vel clyſma veſperè injiciendum, aut ſtomachus roborandus theriacâ, confectione hyacintinâ, alkermes, opiatâ Salomonis. Confert quandoque ptiſana pectoralis emulſionata, & aqua cinnamomi aromatiſata.

16. *Ptyaliſmus catarrhalis. Salivatio anginoſa* Koper. *Diſſertat.*

Eſt ille qui in odontalgiâ, anginâ catharrhalibus ſupervenit, eademque auxilia expoſcit.

17. *Ptyaliſmus à carie* Quelmalz. *Diſſert. de ptyaliſmo febrili.*

In maxillæ oſſibus carioſis & carie dentium protrahitur quandoque ptyaliſmus ad hecticam conſumptionem, ut pluries vidit Auctor citatus; hocce etiam phœnomenum accidit cum carie, perforatur antrum hygmori, ſeu ſinus maxillaris. Eumdem ptyaliſmum obſervavi in triſmo, qui odontalgia arthritica eſt.

18. *Ptyaliſmus à calculo* Chriſtoph. Scherer, *de calculo ex ductu ſalivali excreto Diſſert. Argentorati 1737.*

Initio levem inducit dyſphagiam, deinde verò ptyaliſmum calculus ſub linguâ genitus, quod licet rarum ſit, interea à Cowpero, Walthero & Saltzmanno fuit obſervatum.

19. *Ptyaliſmus febrilis* Quelmalz. *Diſſert. Lipſiæ 1748.* Sydenham. *pag. 99. de febre varioloſa.*

Eſt ptyaliſmus tritæophiæ epidemicæ Lipſienſi

ſuperveniens per ſeptimanas perſeverans, abundans, morbum non perfectè ſolvens, & quem tamen reprimere periculoſum erat. Hunc ſtipabant eroſiones circa linguam, fœtor, tumor gingivarum, ſalivæ limpidæ, dein viſcidæ æque uber excretio, ac ſi hydrargyroſis plena fuiſſet adhibita.

20. *Ptyaliſmus mercurialis* Chriſt. Roperi, *Diſſert. de ſalivatione, cap. 2.*

In curâ morborum ſyphiliticorum vitari debet, ſecus ſyphilis per aliquot tantùm menſes ſupprimitur, aut etiam minimè minuitur. Vitatur verò longo uſu balneorum præmiſſo, diætâ lacteâ in hydrargyroſi uſurpatâ, remotis ad duas treſve dies inunctionibus, illarum doſi, quæ vulgò ſemi-unciam attingit, imminutâ. Si verò invitis his cautelis accidat, quod vulgò poſt quartam, ſextamve inunctionem accidit, ſuppreſſâ omnimodè inunctione, expectandum donec deſierit, os ſæpè decocto hordei abluendum; ſi verò ex abrupto auctus ægrum in periculum cynanches conjecerit, linguâ tumuerit, & in ore vix poſſit contineri, phlebotomiâ, linteorum depoſitione, catharticis, imò balneis tunc huic occurrendum. De ulcuſculorum oris deterſione, cæteriſque ad hoc ſpectantibus videatur Ill. Aſtrucius.

Ex cinguli mercurialis adverſus pediculos geſtatione, ex hydrargyri etiam contrectatione ſolemni aurifabris, ſpeculorum confectoribus, ex unâ drachmâ unguenti Neapolitani citra cautelam illitâ, ptyaliſmus quandoque ſupervenit.

21. *Ptyaliſmus ſyphiliticus.*

Eſt ille qui citra ullum hydrargyri uſum accidit illis qui ulcuſcula venerea gerunt in faucibus, uvulâ, velo palatino, quæ quidem ex maculâ

grisaceâ serpente, ex fetore & ex salivatione facilè se produnt.

Huic speciei ipsamet hydrargyrosis cautè & parcâ dosi administrari debet, non neglectis detergentibus sub finem hydrargyroseos, scilicet levi attactu ulcusculorum bis in die iterato ex penicillo intra collyrium Lanfranci tincto; collyrium verò aquâ rosarum edulcorandum est, usus lactis est usurpandus.

XXIV. Anacatharsis. *Expectoration.* *Anacatharsis* Hippocrat. Galen. *in Aphor.* 8. *lib.* 5. *Anaptysis* Hippocr. *Tussis humida.*

Character est muci, lymphæ, vel cujuscumque humoris facta cum tussi expectoratio constans & notabilis.

Differt ab excreatione ptyalismum comitante quod tussis in anacatharsi sit pectoralis, non verò simpliciter gutturalis.

A rheumate quod sit anacatharsis sine raucedine. Anacatharsis rarò est morbus essentialis, sæpiùs est symptoma phtiseos, asthmatis humidi, catarrhi.

1. *Anacatharsis biliosa; a spitle of unusual color.* Philosoph. Transact. n. 382. by Huxham. anno 1724.

Choleptysis D. Coste, Med. Profess. in Academia Perpinianensi. Observavit scilicet in ancillâ tussim gutturalem, quâ primò cruorem excreabat, deinde verò per viginti circiter dies expectorabat bilem, seu humorem intensè flavum & amarum, & feces ano redditæ erant grisеæ.

Præscripsit apozemata amara diluentia, dein

verò ſaponem venetum ſingulis diebus ad grana viginti, triginta, ſumendum: parabat ſaponem ex ſale tartari & oleo olivarum optimè mixtis ad conſiſtentiam pomati flavi, quibus adhibitis remediis intra quinque dies ſanata eſt.

Vidi ego dudum mulierem quæ ex rheumate neglecto incidit in anacatharſim materiæ viſcidæ ex flavo viridefcentis, quæ cum amphimerinâ catarrhali perſeveravit multos dies, ſed ea expectorata materies non amareſcebat; idem iterùm in adoleſcente vidi: cathartica verò morbum ſuſtulerunt, & febrem ſimul.

Similem luteo-viridem obſervavit excreationem D. Huxham. *Act. Societ. Anglic.*

Anacatharſis phtiſica. Vide *phtiſim humidam.* *Tuſſis purulenta.*

2. *Anacatharſis à vomicâ. La Vomique. Vomica pulmonis.*

Vomica eſt apoſtema materiem puriformem, vel ſebaceam, aut pultaceam continens utplurimùm tunicâ obvolutam; veroſimile eſt vel glandulam lymphaticam ſebaceâ materie ſenſim diſtenſam, vel hydatidem pingui & craſſo humore ſenſim turgidam eſſe hujus morbi principium. Similes hydatides humore puriformi quandoque gypſeo farctas in ovariis & aſcite hydatidoſo obſervarunt Academici Pariſini. Gipſeos, tophaceoſque tumores ſæpè inveni in pulmonibus, ſine ullâ inflammatione præviâ, parvâ quandoque, eaque acutâ comitante febre, atque ex hac anacatharſi, licet per menſes perſeverante, ægri non rarò convaleſcunt, maximè ſi tunicam oviformem, ſeu cyſtidem expectorent.

Hic morbus ſæpè cum phtiſi confunditur in praxi.

3. *Anacatharſis puriformis. Tuſſis purulenta* Stahl.

Satyr. Harvey. vulgò *Suppuration lymphatique du poumon.*

Duplex eſt hujus varietas.

1°. Poſt peripneumoniam & pleuritidem in quâ non omnino per phlebotomias reſolvi potuit congeſtio inflammatoria, ſupervenit puriformis griſeæ, blandæ, viſcidæ materiæ expectoratio ſine febre notabili, quæ per menſem & ultra perſeverat, nec tamen phtiſis eſt, atque ex eâ, adhibitâ diætâ lacteâ, cum balſamo Canadenſi, ægri convaleſcunt.

2°. Poſt febres putridas ac malignas, corpore ſatis jam ſuperque purgato accidit interdum maximè in ſenibus, ægrum valdè debilem eſſe, & quandoque tuſſi, interdum etiam excreatu magnam glutinoſi, viſcoſique phlegmatis copiam expectorare, quod ſymptoma non tantum ægro terrorem injicit, ſed & ipſi Medico, præſertim minus cauto impoſuit pro phtiſeos prodromo.

Hoc in caſu ægrum jubeo vinum de Malaga, vel muſcatum cum pane toſto ei immixto bibere, quod vires reparat, & ſymptoma illud intra paucos dies abigit. Sydenham. *pag.* 38. *cap.* 4. *S.* 1.

4. *Anacatharſis aſthmatica* Vide *Aſthma humidum.*

XXV. Diabetes, *Diabete.*

A Diabete Hydraulicorum, ſeu ſyphone aquas tranſmittente. *Diarrhœa urinoſa.* Galen. *lib. de criſib. Diarroia ex oure. Dipſacus* Galen. *lib.* 6. *de loc. affect. Hydrops ad matulam* Galen. *de loc. affect. lib.* 6. & *lib.* 1. *de criſibus. Profluvium urinæ* Latin.

Character. Subita potus omnis per urinas cum

magna siti profusio, Gorræi; cum corporis colliquatione (Aretæo) febriculâ, anorexiâ, polydipsiâ, urinâ copiosâ violas redolente, oleo supernatante persusa Dover. Legacy. quales sunt urinæ scorbuticis.

1. *Diabetes legitimus* Aretæi.

Indesinens meiendi necessitas quam nihil cohibere potest.

Mictio copiosior est quàm potus, unde adipis colliquatio, sitis urgens cum salivâ spumosâ, viscidâ, fastidium, animus dubius, præcordia gravia, à retentâ urinâ tumor abdominis, testium; crescente morbo calor mordax in visceribus, tabes; rarus morbus, Galeno bis observatus, curatu difficillimus.

2. *Diabetes Anglicus* Pechey *promptuar. med. pract.* Mead. *of poisons, edit. 4.*

Character. Urina odoris, coloris, & saporis mellei. Mead. *Monita.*

Affectus ille differt à diabete Aretæi, quod urinæ sint dulces & mellitæ, vel limpidæ, ut referunt Angli, vel subturbidæ, ut apud nos, necnon quod hodiè apud Anglos & Batavos, ob vini meracioris ingurgitationem, frequens sit urina: intra viginti quatuor horas mittitur quandoque ad libras decem, quindecim ex observatis Pechey. Sitis est immanis, febris hectica, insignis asthenia, languor, & emaciatio.

Æger lacte vel crudo, vel aquâ hordei diluto vescatur, & aquam calcis secundam ter in die ad uncias quinque vel sex sumat.

Juvant etiam gummi Arabicum, tragacantha, cinnamomum, cymæ cupressi, rheum, noctu narcotica; aquas vitriolicas suadet Jurinus.

Similem diabetem observavit in duobus rusti-

cis Gebennensibus mediâ hieme cum urina saccharata & subturbida eodem mense & anno D. Privat, D. M. Alesiensis clarissimus.

Lactis serum aluminatum laudat Dover, juxta quem remedium id nunquam fallit.

3. *Diabetes hystericus* Sydenham. *Diss. epist. de hysteriâ.* Cheynæi *de sanitat.* 177.

Hanc speciem observavi in Marchionissâ St. Victor hystericâ, quæ serum insipidum aqueum copiosissimum fundebat per aliquot dies, hoc cessante, leucophlegmatica evadebat; redeunte sic per vices diabete solvebatur phlegmatia; hystericis & mulieribus irâ percitis magnum urinæ limpidæ profluvium est familiare.

Serum aluminatum Mead fit ex lactis paululum cocti libris quatuor, & aluminis drachmis tribus; hujus seri (possetum vocant) saltem unciæ quatuor ter in die bibantur, est utplurimùm diabetes remedium. Mead. *Monita pag.* 165.

Desidiosos aggreditur qui luxuriâ diffluentes cum mero sanguinem accenderint, frigidis potibus sitim restinguunt; morbum esse hepatis & humidum aëris in eo attracti contendit Mead. Lac muliebre est verè saccharatum; chylum itaque dulcem parum mutatum diabetico fluxui dulcedinem præbere putaverim.

4. *Diabetes artificialis* Malpigh. *de liene.*

Ligatis in cane vasis lienis, canis solitò frequentius mingit.

5. *Diabetes à vino* Collect. Academ. *Tom.* 3. *obs.* 122.

Quadragenarius robustus, bilioso-sanguineus, vino & aromaticis abusus in diabetem incidit; tunc verò quam bibebat alam, seu tenuem cerevisiam urina omnino referebat, & potus assumpti

molem multum ſuperabat ; vigebat fames, ſitis urgebat, oris ſiccitas, renum dolor, ardor viſcerum ; macies ſumma.

Uſus eſt tinctura martis, catechu, corallorum; veſperè bolum ex ebore uſto, antihectico Poterii, croco martis cum uno, vel altero laudani grano poſt menſem his utens convaluit.

6. *Diabetes arthriticus* Sydenhami, *de podagrâ, pag. 463.*

Eſt ſymptoma arthritidis inveteratæ, ſed extra paroxyſmos, in quibus etenim urina eſt pauca & colorata ; at extra eos urina quandoque eſt æque copioſa & aquoſa ac in diabete, quod deſignat à materie acri ſitim excitari, ſimulque ita languere digeſtionem, & imminui perſpirationem, ut potulenta illibata per urinæ vias emittantur ; nec ab aliis principiis derivanda eſt magna urinæ copia, quæ in diabete vulgari effunditur. Quantitas urinæ in ſanis eſt circiter dimidia pars aſſumptorum tùm eſculentorum, tùm potulentorum, atque circiter altera pars perſpirando avolat. Si itaque in ſtatu ſano quadraginta urinæ unciæ emittantur, ut in me expertus ſum ; ſi ſitis potum tertiâ parte uberiorem imperaverit, & ſimul tertia pars perſpirationis ſolitæ ſuppreſſæ in urinam verſa fuerit, inde ſexaginta ſex unciæ urinæ quotidiè emittentur, quæ cùm cruda ſit, & repetitis mictionibus amandetur, diabetem efficiet.

7. *Diabetes febricoſus* Sydenhami, *epiſtol. reſponſor. 1. pag. 192.*

In tertianâ & quotidianâ nonnunquam accidit, etſi perquam raro, ut ſenes qui diu hac febre antea laborarunt, ac interea phlebotomiis & catharticis imperitè fuerint mulctati, in diabetem incidant,

etiam febre jam perfectè fugatâ; etenim cum ſanguis eorum abhinc debilitatus aſſimilandis ſuccis ei illatis prorſus impar reddatur, iidem per vias urinarias crudi adhuc & incocti exitum ſibi quærunt, proindeque præ ingenti urinæ copiâ, quoties eam reddunt, excretâ, ſenſim labefactantur, & quaſi ſubſtantia corporis per hanc cloacam exinanitur; curativæ indicationes ad ſanguinem invigorandum, & fluxum urinæ minuendum omninò dirigendæ ſunt.

℞. Theriacæ unciam & ſemiſſem, conſervæ flavedinis aurantiorum unciam, diaſcordii unciam ſemiſſem, zingiberis conditi, & nucis moſchatæ conditæ ana dragmas tres, pulveris è chelis cancrorum, corticis granatorum, radicis angelicæ, corallior. terræ lemniæ, boli armenæ, gummi arabici ana drachmam unam cum ſyrupo de roſis ſiccis fiat electuarium; ſumat drachmam ter in die per menſem, utatur vino hiſpanico, cibis eupeptis, abſtineat à crudis, oleribus, &c.

XXVI. Enureſis, *Incontinence d'urine. Pareſis* Aretæi; *Stranguria* Galeni. *Stillicidium urinæ*, *Incontinentia urinæ* Sennerti, &c.

Eſt mictio involuntaria & inopportuna, quam nullus veſicæ ſtimulus ſollicitat, quæque ſæpiùs inſciis accidit.

Differt à diabete quod non major ſit urinæ copia, nec diverſus à ſano color; à dyſuriâ quod ſine ardore & ſtimulo fiat.

1. *Enureſis infantium* Junckeri *Tabul. 98.*

Eſt mictio quæ tùm interdiu ob negligentiam, tùm noctu inter dormiendum accidit junioribus; plurimi ideò lectum urinâ conſpurcant, quia ſomniant ſe in loco commodo mingere; alii

ita negligentes sunt etiam octennes & decennes, ut in seipsis tùm vigilando, tùm dormiendo mingant.

Pravus hic mos 1°. virgis & minis est coercendus apud eos qui quartum annum ætatis attigere. 2°. Curandum est ut horis pomeridianis parum bibant. 3°. Utque antequam lectum petant, vesicam evacuent. Si verò atonia sphincteris vesicæ adfuerit, ad tonica deveniendum est, ut in specie sequenti.

2. *Enuresis paralyticorum* Junckeri *Tabul. 98.* Incontinentia urinæ à paralysi sphincteris vesicæ procedens accidit apoplecticis, hemiplegicis, & sæpiùs paraplecticis, ubi nervi ossis sacri, lumborumve fuerùnt compressi, contusi, læsi, aut in cerebro ipso affecti; in illâ specie adest continuum urinæ stillicidium sine sensu, unde differt ab aliis speciebus in quibus per intervalla tantum urina emittitur.

Incommodus est hic morbus ægro & astantibus, ob fetorem urinæ quâ imbibuntur vestes, maximè apud feminas quæ non ita valent in urinatorio portatili urinam excipere, ut viri.

Curatur hic morbus eodem modo ac paraplegia; sed vix unquam sanatur, nisi levis sit affectus, aut quædam atonia, quam superant insessus aromatici, spirituosa fomenta, thermæ Bellilucanæ, ammochasia.

3. *Enuresis herniosorum.*
Est ea quæ exocysten, hysteroptosim, cystocelem, similesque ectopias comitatur, quibus ita distrahitur sphincter vesicæ, in viris podici, in feminis vaginæ adhærens, ut distracto vel intestino, vel vaginâ, sphincter constringi nequeat pro lubitu.

4. *Enuresis gravidarum* Mauriceau, *lib. 1. cap. 15. de l'incontinence d'urine.*

Non est ea frequens mictio, seu dysuriæ species, quæ ob vesicæ ab utero factam compressionem gravidis accidit; cùm enim parum urinæ continere possit vesica, necessum est ut frequentiùs vesica distendatur, & ad mictionem sollicitetur; verùm ea est quæ ipsis accidit non solum gravidis versus ultimos menses, sed etiam mulieribus plures partus expertis; illæ enim ad minimam corporis inflexionem, ad minimum risum, aut tussiendi conatum, illico urinam sine stimulo, quandoque sine sensu emittunt. Hoc etiam recens puerperis familiare est, observante Roderico à Castro, *lib. 4. cap. 2. de fetu mortuo*, & hoc urinæ profluvium alvi acrasiâ sæpè stipatur: educto, ait ille, infante, urina aut alvi feces, quod frequenter accidit, involuntariè fluunt, quod curatur ut paralysis earumdem partium: laudatur insessus in decocto aromatico chamæmeli, roris marini, salviæ & litus ex oleo ejusdem virtutis.

Quoad enuresim quæ sub finem graviditatis oritur à mole uteri vesicam prementis, ea sublevatur mappâ quæ ita collocata sit, ut abdomen proindeque uterum sustineat.

5. *Enuresis puerperarum. Perforation de la vessie. Incontinence d'urine après les couches*, Puzos, *pag. 137.*

Cùm fetûs diutiùs in transitu per os uteri retinetur, collum vesicæ inde fetûs capite, illinc osse pubis compressum inflammatur, contunditur, & post quinque, vel octo dies urinæ incontinentia accedit, perforatâ ibi loci vesicâ: hæc enuresis insanabilis est; sublevatur incom-

modum ope utris ex corio fabrefacti penduli, & spongiæ appositæ; pessaria vix ullius utilitatis sunt, nisi ad præcavendam obturationem vaginæ, quæ à succrescentibus ex hac fistula carnibus, fibrisque ramosis oritur, ibi calculi successu temporis generantur. Vide *Hysteralgiam calculosam*. De hac specie fusè egit Hirschfeldius in dissertatione Argentorati editâ anno 1759. *de incontinentiâ urinæ post partum difficilem*; hanc etiam observavit clariss. Med. Doctor Privat Alesiensis in primiparâ, quæ dystociam per quinque dies experta, deinceps per quadraginta dies dysuriâ laboraverat, quâ sanata supervenit enuresis constans; urina scilicet eâ stante, vel erectâ fluebat, sedente verò retinebatur, immisso per urethram filo ferreo, & simul in vaginam digito, inventum est foramen minimi digiti diametro non procul ab uteri orificio, urethram cum vaginâ conjungens.

6. *Enuresis catamenialis*, seu mense quovis revertens.

Virgo sanguinea, pinguis, 28. annos nata, enuresi ab ortu ad pubertatem usque conflictata, omni semihorâ noctu & interdiu mingebat; cùm menstrua accessissent per triennium, ab enuresi fuit immunis, suppressis ab hoc tempore catameniis ob pediluvium frigidum, singulis mensibus patitur per triduum horis nocturnis enuresim cum pervigilio; sed octo diebus ante & post illam catamenialem urinæ incontinentiam, cephalalgiâ, hypochondriorum tumore, pedum œdemate, vel etiam hæmoptysi afficitur; ast si deficiat, ut quandoque accidit, urinæ fluxus ille frequens, tunc symptomata numerata crescunt & perennant usquequo enuresis accesserit.

Mater ejus ad vigesimum ætatis annum hoc conflictata inito tunc matrimonio convaluit ; ista virgo potatis aquis Barregianis, vomicam expectoravit ; soror ejus enuresi laborans phtisi periit.

Cura. Præmissâ venæ sectione è brachio, purgetur cum mannâ in infuso sennæ ; dein juscula ex collo vervecis, cichorio, rubiæ drachmis duabus, pœoniæ drachmâ unâ per novem dies bibat ; dein serum lactis in quo clavi ferrei extincti, millepedes decem, flores kieri ad pugill. 1. ante haustum sumat boracis grana sex in cochleari aquæ naphæ.

Post viginti dies purgata sumat lac asininum ; & alternis diebus ante ejus haustum sumat bolum ex croci martis, terræ catechu, & coralli rubri ana granis octo in pauxillo syrupi ; continuet usque ad finem Junii mensis ; his irritis, nubat.

Theoria. Videtur hic morbus pendere ab irritabilitate vesicæ, ob sanguinis menstrui retenti influxum uberiorem in ipsam ; hinc frequens mingendi necessitas ; ex eadem sanguinis congestione in pulmone sanguinis sputum, in visceribus abdominis meteorismus, in pedibus œdema ; sanguis autem spissitudine obstat catameniis, acrimonia etiam irritat vesicam & pulmones. Historiam morbi retulit D. Richard, D. Med. Monspel. à Villeneuve de Marsan.

Mictiones involuntariæ agonisantium, necnon eæ quæ in paraphrosine febrili accidunt, sunt symptomata fugacia, non morbi ; non secus ac quæ epilepsiæ & ecclampsiæ paroxysmos quandoque comitantur.

8. *Enuresis calculosa* Collect. Acad. *Tom.* 3. *pag.* 579.

Puer Metensis per totam vitam incontinentiâ urinæ

urinæ laboraverat sæpè cum dolore, continuâ cùm siti, excrevit calculum; alterum in collo vesicæ gerebat; in cadavere repertæ duæ vesicæ loco renum, ureteres amplissimi conici, vesicæ cavitas fibris transversis ejus collum diducentibus distincta.

Huc ferè pertinet enuresis quæ lithotomiam sequi consuevit; nam secto, vel maximè debilitato sphinctere vesicæ collum arctante, non mirum si urina deinceps spontè effluat, maximè verò cum ut fieri solet, vesica calculo irritata, occalluit, & veluti capsula coriacea contractionis etiam in collo incapax evasit: hæc autem species tolerari debet, minimè verò sanatur.

8. *Enuresis à fistulis* Junckeri *Tab.* 98.

Fistulæ quæ vesicam, ejusve sphincterem attingunt, oriuntur 1°. vel à mariscis suppuratis; 2°. vel à gonorrhœis virulentis; 3°. vel à calculis vesicæ; 4°. vel ab ictibus & operationibus Chirurgicis in dystociâ, fistulâ ani, calculove adhibitis.

Hæc autem species eodem modo curatur quò hæ fistulæ.

XXVII. Dysuria, *Dysurie.*

Stranguria Paul. Æginetæ, non Galen. *Substillum* vel *Stillicidium ardens. Ardeur d'urine, Dysurie. Ardor urinæ* Sennerti.

Character. Difficilis vel dolorifica, & sæpiùs ardoris sensu molesta mictio. Gorræi *definition.* Galen. *in aphor.* 48. *libr.* 7. Mictio est non puris aut seminis, sed urinæ ejectio, unde discrepat dysuria ab ardenti mictu gonorrhœam stipante;

si non pleno ductu, sed guttatim fluat urina cum dolore, *Stranguria* dicitur à Græco *Strangos*, gutta.

1. *Dysuria hysterica* Sydenham. *de hystericâ passione, pag. 132.*

Dysuria hysterica ita calculum mentitur quandoque, ut Lithotomistæ iis symptomatis delusi operationem necessariam judicent, ut observavi in Marchionissa St. Victor, quæ per mensem hoc morbo laboravit; symptomata subitò accesserant post vertiginem hystericam, eâ vertigine redeunte, subitò evanuerunt, & Lithotomistam stupentem dimiserunt. A spasmo hysterico sphincteris vesicæ pendet hic morbus.

2. *Dysuria herpetica. Ab herpete vesicæ.*

Cognoscitur 1°. ex herpetibus cutaneis repressis, aut vaginam etiam infestantibus; 2°. ex muco urinæ furfuraceo. Hæc species est pertinacissima, valdè dolorifica. Curatur aquis acidulis, balneis, lacte, præmissis præmittendis.

3. *Dysuria nephralgica. Dysuria deceptiva à renibus* Stahlii, *ars curandi morbos per expectationem. Dysuria ab ulcere renum* Sydenham. *pag. 680.* Vide *Pyuria renalis.*

Ea est quæ à nephralgiâ calculosâ, aut ab urinæ acrimoniâ renes stimulante dependet, in qua ob dolores renum, ureteres, & ipsemet sphincter vesicæ dolent & irritabiles sunt.

Curatur ut nephralgia plebotomiis, balneis mucilaginosis intus sumptis, nec non narcoticis.

4. *Dysuria venerea* Riverii *obs. 22. pag. 138. Dysuria syphilitica* Nicol. Heinsii. *A carunculâ* P. Borelli. *obs. 79.*

Ab urethrâ per cicatrices GonorrhϾ angustatâ Saviard. *obs. A phlogosi urethræ sine ulcere* Nicol. André *de morbis urethræ 1756.*

Hæc ſpecies eſt omnium apud adultos & ſenes longè frequentiſſima, ſtipatur ſæpè mictu bifurcato; præceſſere ſemper gonorrhœæ virulentæ malè curatæ, accedunt ſchirri, ulcera, fungi, calculi muco involuti, fiſtulæ, calli in urethrâ.

Curatur litu mercuriali & candelulis cereis D. Goulard, Daran &c.

5. *Dyſuria primaria.*

Ea eſt quæ à victu acriore, ſalſo, abuſu liquorum fermentatorum diureticorum, ab ætatis fervore, ab exercitiis immodicis, ſimilibuſque cauſis urinæ acredinem inducentibus oritur, urina in illa ſpecie ſalſa eſt ſolito magis, fervidiorque ſimul.

Curatur phlebotomiis, clyſmatis emollientibus ptiſanâ ex floribus, malvæ, violæ, radicibus, althææ, ſeminibus lini, gummi tragacantha, fomentis, ſemicupiis refrigerantibus.

Hanc excitant ſæpè vina alba, cereviſia, uſus cantharidum.

6. *Dyſuria Hæmorrhoidalis.* Frider. Hoffmanni.

Ea eſt quæ à mariſcis tumidis, potiſſimumque luxatis fovetur. Luxantur mariſcæ ſeu tumores hæmorrhoidales quoties *diaphragma hypogaſtricum* deſcriptum ab illuſt. Lecat in libro *de lithotomiâ*, quod ano & recto ſuſtinendis dicatur, ſuo officio non fungitur & hiat; tunc mariſcæ foras protuberant ex ano, & nervi ad urethram pertingentes dolorificè diſtrahuntur, atque urina cum ardore incredibili excernitur, ita ut calculum in veſicâ latere & hos atroces per multos annos dolores procreare videatur, æger quidem à fluxu hæmorrhoidali ſublevatur; ſed non ſanatur, quoties alvum deponere tentat, toties mariſcis exſcindentibus dyſuria recrudeſcit. In nobili ægroto

ſic laborante fruſtra applicata ſunt ſuſpenſoria podicis, æger ferè ſemper manibus ſuis hanc molem hæmorrhoidalem ſuſtinere cogitur, ac poſt alvi depoſitionem reſtituere, inunctis priùs cerato Galeni mariſcis.

7. *Dyſuria Syphilitica.*

Gonorrhœa ſicca Aſtrucii & Dyſuria venerea ſicca ejuſdem eſt vel phlegmone in proſtatis ac veſiculis ſeminariis, ubi tumor, calor, dolor, ſtranguria, ardor vividus inter mingendum, qui morbus ſi intra aliquot dies non reſolvatur abſceſſum perinæi excitat.

Vel eſt eryſipelas in toto urethræ tractu cum gravi dyſuriâ, dolore urenti totius urethræ ſine ullo puris aut ſeminis effluxu, & utraque varietas à concubitu impuro, ac à viru acri & volatili dependet. Ultima varietas atrocior eſt & ſi non reſolvatur tumor, facilè in ſphacelum terminatur.

Quandoque verò à gonorrhœa virulentâ aſtringentibus ſuppreſsâ oritur. Prior verò non raro hanc gonorrhœam præcedit & fluente ſemine purulento ſedatur, utraque varietas exigit initio repetitas phlebotomias, immerſionem penis in lacte tepido; fomenta emollientia ex decocto radicum althææ, ſeminum lini, injectiones in urethram ſimiles, noctu narcotica, potum emulſionatum, nitratum.

8. *Dyſuria arſura. Burning & Brening* Anglorum. *Arſura* Joann. Ardern. Vide Aſtrucium *de morbis venereis lib. 1. cap. 7. n°. 5. Incendium virgæ.*

Eſt dyſuria ardens quæ olim maximè apud Anglos circa ſæculum decimum quartum eos affligebat, qui cum leproſâ aut cum muliere quæ leproſum virum priùs admiſerat, concumbebant,

fine ullo feminis aut puris effluxu inde fubfequente.

Morbus erat à fyphilitica dyfuriâ diverfus, atque curabatur injecto vel lacte vel oleo amygdalarum in urethram.

9. *Dyfuria à cyftocele* Saltzmanni, *differt. de Herniâ veficæ urinariæ.*

Cognofcitur hæc fpecies ex tumore molli in vicinia veficæ, ut in fcroto, perinæo, &c. qui preffus cogit urinam eamque per urethram exprimit, vide Act. Acad. Paris. 1713. Hift. pag. 146. à D. Mery.

10. *Dyfuria ab Hyfteritide*, vide *Hyfteritidem.*

Si phlogofis tantum fit in collo uteri, aut, ut aiebant Veteres, ejus adfit intemperies calida & ficca, nulla quidem adeft notabilis pyrexia, adeòque nulla vera hyfteritis, interea explorato ore uteri, digito immiffo, calor, fenfibilitas, ficcitas, percipientur.

11. *Dyfuria Rachialgica. Stranguria colicum popularem concomitans* Citefii *de fignis diagnofticis colici popularis cap. 6.*

In populari colico, ait ille, urina biliofa, & acris, eaque fæpiùs cum ftranguriâ emittitur, ut plerifque imponat exiftimantibus fe non colico dolore, fed calculo cruciari. His adde Rachialgiæ cætera figna, pallorem, extremorum frigus, virium languorem, animum inquietum, corpus anxium, vigilias affiduas, leipothymias, anorexiam, naufeam, ructum, vomitionem biliofam, quâ deficiente fingultus, fitis accedit, fæpiùfque febris lenta, & quod totius caput eft, acutiffimus ventriculi inteftinorum lumborum, ilium, & inguinum dolor excruciat. Citefius *pag. 6.*

In colicâ vulgari accedit non raro dysuria cum penis rigiditate & condensatione, nullâ verò erectione, quod cessante doloris vehementiâ evanescit. Ast in rachialgiâ dysuria ita vehemens & pertinax observatur, ut calculosa videatur.

Cura verò hujus speciei eadem est ac rachialgiæ, adeòque à cura cæterarum diversissima, cùm juxta ipsum Citesium cathartica drastica, & emetica oleosis interpolata conveniant; sed de rariori apud nos morbo nil pronunciare ausim.

12. *Dysuria à carunculâ. Carnosité de l'uretre. Virgæ Caruncula* Riverii *observ.* 22. *communic.*

Vulgo apud senes qui olim gonorrhœas passi sunt supervenit dysuria pertinax, & quæ quandoque plures annos perseverat, in quâ fluentum urinæ inter mingendum est bifidum (*l'urine fourchuë*) cum aliquali ischuriâ, atque incusari solent excrescentiæ carnosæ in urethrâ quas deprimendi gratiâ stylos plumbeos à Riverio ad nostra usque tempora in urethram sensim insinuari solemne est. Vide D. Lapi *dissert. de stranguriâ.*

Ast Saviardus & Clar. Chirurgus Monspeliensis J. Serres dissecto pene aliquot ægrorum, qui de eo morbo conquesti erant, nil simile invenerunt, & tantummodo urethram phlogosi alicubi tentatam, non dudum candelulæ cereæ in locum plumbearum suffectæ sunt à D. Daran, Goulard, André &c. sæculo elapso à Geronimo Lapi Italo primum usurpatæ, quarum usu gonorrhœa mucosa excitatur, via urinæ liberior paratur, lapilli siqui sint educuntur, ulceraque deterguntur.

13. *Dysuria calculosa. Calculus vesicæ.* Sennert.

Cognoscitur 1°. Dysuriâ frequenti periodicâ, vel continuâ, seu frequenti & dolorificâ min-

gendi cupiditate. 2°. Dolore acutissimo extremi glandis in viris à mictione recrudescente. 3°. Frequenti penis eâque injucundâ tentigine, seu duritie, in quâ nec erigitur penis, nec crassior evadit. 4°. Pondere assiduo in perinæo. 5°. Subitaneâ quæ quandoque accidit inter mingendum urinæ suppressione. 6°. Facilitate mingendi si crura decussentur, aut corpus resupinetur. 7°. Tactu digito in anum immisso, si de pueris agatur, aut interventu catheteris in vesicam immissi, quod ultimum signum aliàs certissimum, deficit cùm calculus inter laminæ internæ cellulas aut vesicæ biventris & coarctatæ sinus delitescit. 8°. Exasperatio dolorum ab exercitio, potissimum vecturâ in curru super stratum lapidosum.

Alii sunt calculi murarii durissimi, russi, qui omne dissolvens eludunt, alii gypsei, alii gypso-murarii, seu ex lapillulis invicem gypso coagmentatis efformati, qui tandem dissolventibus vel in toto vel frustillatim divisi cedunt.

Duplex est methodus curativa, una *chirurgica*, quæ in extractione calculi consistit, eaque instituitur hodiè per apparatum lateralem; altera *lithontriptica*, quæ in usu lithontripticorum medicaminum consistit.

Optima methodus lithontriptica ea est quam D. Rob. Witt expertus est, scilicet 1°. ostreorum vel aliorum testaceorum conchæ vehementi igne per biduum urgentur usquequo totæ albescant & nil coloris subcærulei retineant; octupla aquæ fontanæ copia superaffunditur, & fit vehemens ebullitio; aqua illa per duodecim horas cum ostreis calcinatis infusa colatur & servatur ad usum, & est *aqua calcis ostreorum*. 2°. Hujus aquæ cyathum unum aut alterum quovis die

horis Medicis ebibat æger, ita ut sensim hujus dosim augeat ad pintam singulis diebus potandam, & ultra. 3°. Simulque saponis albi in pilulas redacti, vel in aqua dissoluti drachmas duas, dein tres, demum quinque, vel sex, singulis diebus deglutiat, maximè si alvus ab aqua calcis constipetur; & perstet in illorum usu quàm diutissimè, ut per sex menses, imò per annos.

Hujus aquæ & saponis ope calculus obducitur muco quodam albido leni, quo fit ut vesica ab ejus irritatione immunis evadat, dolor sedatur, mictus cruentus compescitur, & successu temporis calculus deteritur & dissolvitur, vel in frustula divisus foras excernitur.

Altera est methodus Monspelii aliquoties usitata, sed minus tuta; scilicet 1°. colliguntur folia *arbuti uva ursi* dicti, quæ arbuscula in monte *Espérou*, necnon in Pyrenæis adolescit, & *Buxerola* vocatur. 2°. Illorum foliorum vel pulvis ad grana quindecim, vel infusum drachmæ unius pro duobus, vel tribus aquæ cyathis quotidiè deglutitur per mensem, atque cum ab ejus usu vesicæ mucus abraditur, & dysuria potest recrudescere, jusculum ex herbis emollientibus, refrigerantibus, pullo, ranis paratum usurpatur, maximè si pulvis buxerolæ adhibeatur, aut infusum debilius sumitur: hujus medicaminis ope calculi teneriores dissolvuntur, aut in frustula minora dividuntur.

Quoad lithotomiam, ea rarò felicem sortitur eventum, maximè si æger jam provectæ ætatis sit, quia apud eos vesica est callosa valdè circa calculum coarctata, quandoque ulcerosa: ea non impedit quominus novi calculi generentur, & vidi puerum qui hanc operationem ter passus

intra aliquot annos, iterùm calculo laborat; præterea peritissimum Chirurgum requirit operatio, ex quâ, si malè successerit, intra breve tempus inflammatâ vesicâ æger è medio tollitur; secus non rarò insanabilis perinæi fistula supervenit; undique periculum, undique angustiæ.

14. *Dysuria gravidarum* Nordmanni *Differt. Argentinæ de ischuriâ gravidarum anno 1758.* Mery, *Hist. de l'Académie des Sciences anno 1713.*

Illa accidit vel toto graviditatis decursu, ut vidit Meryus, vel ultimo tantum mense; 1°. ob uteri molem expansam quâ vesica premitur, & distracta dolet, in quo casu situs supinus, decubitus in lecto solatium præbent; vel 2°. ab hysteroptosi, incompleto scilicet uteri prolapsu, in quo casu potissimum est ischuria, & juvat decubitus supinus, sustentatio molis abdominis ope mappæ, repositio uteri & usus pessarii; 3°. vel à cystocele, seu herniâ vesicæ urinariæ, de cujus curatione *vide* Auctores.

In his omnibus casibus plus valet ars obstetricia quàm pharmacia. Quoad ischuriam quæ sub finem graviditatis accidit, vide *Ischuriam* Class. X.

De dysuriâ à cystocele fusè egit Saltzmannus in dissertatione *de Herniâ vesicæ urinariæ.* Dysuria ab hysteroptosi etiam non gravidis accidit. Vide *Histeroptosim* in Class. I[a].

15. *Dysuria Neonympharum* Delii, *Amœnitat. Acad. pag. 188.*

Est ea quæ recens nuptas forti viro junctas adoritur cum vulvæ, nympharumque phlogosi; à contusione, à coitu repetito & effræni ortum ducit, & intra aliquot dies cessat, modò à coitu abstineant, & fomentis emollientibus utantur nymphæ; sic olim vocabantur recens nuptæ.

Post coitum etiam viros afficit dysuria, sed fugax, de quâ Ephemer. Nat. Curios. *Decad.* 2.

16. *Dysuria ab insectis* Ephemerid. Nat. Curios. passim. *A teredinibus* Delii, *Amœnit. Acad. pag.* 54. *tom.* 1. *A lumbrico* Philosophical. Transact. *pag.* 202.

Teredines ill. Delii erant veri ascarides vermiculis casei similes, cum urinâ copiosâ excreti, qui priùs fovere videbantur stillicidium urinæ dolorificum. Vidi ipse similem ascaridem cum urinis emissum à viro, qui dysuriam, & dein ischuriam patiebatur, antequam hic vermiculus ejiceretur.

Suasit ill. Delius diversa anthelmintica, & erinaceum ustum cum essentiâ cascarillæ, sed omnia incassum.

17. *Dysuria atretarum.*

Vidi & curavi duas puellas, quæ ab aliquot annis quovis mense post pubertatem atroces in pudendis dolores cum mictione ardenti patiebantur; altera verò cum urina pauxillum sanguinis mingebat; utraque erat imperforata, & catameniorum expers, licet altera vigesimum nonum annum attigisset; illa autem cum dysuria tumorem quemdam è vagina tunc temporis prominentem gerebat, ope scalpelli hymenis sectio verticalis facta est, & prærupit magna quantitas cruoris viscosi, nigri, picei, inodori, quo facto convaluere ambæ, & harum junior viro juncta dein feliciter peperit.

18. *Dysuria diabetica.*

Ea est species in quâ post quemlibet pastum illicò non auctâ urinæ copiâ, nec frequentiâ, sed necessitate incoercibili, & cum levi irritatione vesicæ mingitur urina aquosa, cruda, quod per

plures menſes in hyſteriâ ſine ſiti, aſt cum macie, & cum febriculâ nocturnâ perſeveraſſe vidit clariſſ. Doctor Coulas. Hic affectus eſt ad veſicam quod lienteria ad alvum; videtur potum illicò transfluere, ut per diabetem hydraulicum aquæ citiſſimè transfluunt.

Indicantur in hac ſpecie lacticinia emollientia, antihyſterica.

XXVIII. Pyuria.

Cacurematis ſpecies D. Cuſſon.

Eſt purulentæ, albæ, flavæ, vel viſcido-mucoſæ, lutulentæ materiæ cum urinis ejectio.

Differt à gonorrhœâ quod materies hæc puriformis mingatur, non verò ſimpliciter ex urethrâ exſtillet, ut exſtillat guttatim in gonorrhœâ.

In pyuriâ materies puriformis, vel mucoſa pellucida non ex urethrâ oritur, ſecùs continuò ſtillaret; ſed vel ex veſicâ, vel ex ureteribus, aut renibus effluit.

1. *Pyuria renalis; Piſſement de pus. Ulcus renum* Sennert. *cap. 11. lib. 3. pag. 7. Ulcus ureterum* Sennert. *cap. 12.*

Cognoſcitur 1°. urinæ colore griſeo, flaveſcente, conſiſtentiâ craſſâ, odore fetido ad putridum cadaveroſum vergente.

2°. Præceſſere ſigna nephritidis ſuppuratæ, dolor ſcilicet renis alterutrius cum pyrexiâ acutâ, quæ deinceps in amphimerinam hecticam abiit, vel præceſſit nephralgia calculoſa; interdum verò dolor renis, dùm ſuppuratur, exiguus eſt.

Differt à pyuriâ veſicali ex eo quod dyſuria nulla ſit in renali, quod etiam in renali ſubſtantia ipſius renis carnea, atro-rubra veluti diſſoluta

cum urinâ quandoque effluat, & cum filamentis viscosis; (*aphor.* Hippocr. *76. lib. 4.*) illa verò pyuria pejor est, si ulcus renum pendeat à calculis reni impactis, aut ab acrimoniâ sanguinis, quàm si à causis mechanicis, ut vulnere, contusione orta fuerit nephritis sine sanguinis dyscrasiâ.

2. *Pyuria vesicalis* Sepulchret. *obs. 20ª. tom. 2. pag. 695. Ulcere à la vessie.*

Vel est exulceratio in collo vesicæ, vel in corpore ipso. Si in collo vesicæ præcessit gravis dysuria, stranguria, dolor atrox circa perinæum, ibi etiam tumor, calor; pus inde prodiens copiosum cum muco viscido, tenaci. Si in reliquâ vesicâ, dolor ad hypogastrium, præcessit cystitis, cum urinâ fluunt materies crassæ, furfuraceæ, foliaceæ, unde Hippocrates scabiem vesicæ adesse contendebat; cruentæ & purulentæ ac fetidæ sunt urinæ, ex quo fetore intolerabili potissimùm dignoscitur pyuria vera à gonorrhœis, necnon ex eo quod in gonorrhœis pus non mingitur, sed exstillat; ast in pyuriâ urina turbida, grisea, fetida mingitur.

Pus à muco dignoscitur, quod pus sit friabile; mucus verò in longa filamenta ducatur; pus griseum est & fetidum, mucus pellucidus.

Post gonorrhœam virulentam in fundo matulæ datur paucus mucus viscidus, qui pyuriam non constituit veram, seu purulentam, & spontè evanescit.

In curandâ pyuriâ aquæ Euzetenses, Alesienses longo usu, serum lactis, diæta lactea mortem procrastinant.

Si adsit sarcoma fungosum in vesica adnatum, dolores sunt diriores; injectiones in vesicam fieri non possunt sine catheteris interventu, quod ob dysuriam difficulter institui potest.

3. *Pyuria viscida.* Vid. *Consultation* D. Deidier, *tom. 1. pag. 84. Ecoulement par le canal de l'uretre, cru vénérien par le malade.*

Aggreditur ætate provectos qui olim gonorrhœam passi sunt; inter pollutiones nocturnas titillatio, imò dolor identidem acutior persentitur ad vesicæ collum; urinæ acres sunt, cùm est dispositio nephritica, aut arthritica in sanguine, quod ex nephralgiâ, ex pruritu cutis, libidinosâ constitutione judicatur, maximè verò ex dysuriâ frequenti; insimul urinæ quandoque turbidæ, rubræ, subcruentæ; sed constanter deponunt in matulâ viscidum quid griseo-pellucidum, urinæ fundum petens quod matulæ agglutinatur, quodque effusum longissima fila præ lentore efformat.

Dùm urina crassa mingenda est, dolet collum vesicæ, balanusque, necnon hæret aliquandiu, & alvus ad dejectionem stimulatur; mingendi cupiditas, durante alimentorum digestione, frequentior est.

Hunc morbum syphilitico viru foveri putarunt optimi Medici, & ritè institutâ hydrargyrosi sine ptyalismo æger non melius habuit, licet subsecuta forent lacticinia, balnea, aquæ sulphureæ Euzetenses; morbum exasperaverant candelæ unguento suppuratorio tinctæ in urethram sæpiùs immissæ. D. Deidier dubitavit an ulcus circa prostatas, aut in collo vesicæ morbum foveret; sed pus prunis injectum valdè fetet, non viscosa materies; si viscosum quid è renibus, ureteribus, aut ipsâ vesicâ excernatur, ut verosimile visum est, suadet ptisanam ex foliis parietariæ, seminibus lini, glycyrrhiza; dein pareirabravæ pulveris semidrachmam, vel tantumdem corticis radicis

calcitrapæ per triduum, ptiſanâ ſuperhauſtâ. Id autem remedium aliquoties in menſe tentandum, & utiliori inſiſtendum putat.

Si pus mingi videatur, balſamus copaivæ ad guttas xx. vel plures ex cochleari ſyrupi cujuſdam hauriendus, ſuperbibendo lac aſininum per quatriduum, dein lac purum per menſem continuandum addito identidem balſamo.

Accedente Julio aut Auguſto acidulæ potandæ ſunt per novem dies, dein balnea domeſtica per octiduum ſemel & bis ſumenda, & aqua pulli exeundo è balneo eſt propinanda. Demùm ope candelæ plumbeæ vel cereæ explorandus urethræ & veſicæ ſtatus, ut principium morbi meliùs cognoſcatur.

4. *Pyuria à corde* Boneti, *Sepulchret. obſ.* 12. & 13.

Conſtat his obſervationibus poſt longam puris mictionem cum nephralgiâ, quæ Medicis ulceroſa cenſebatur, nullum vitium in cadavere inventum fuiſſe præter abſceſſus & ulcera cordis, cum multis in eo calculis, Hollerius, *Commentar ad aphor.* 75. 54.

5. *Pyuria à thorace* Boneti, *Sepulchret. lib.* 3. *ſ.* 28. *obſ.* 24. 21. ex Diemerbroeckio, *Anat. lib.* 1. *cap.* 17. & Dulaurentio, *Anat. lib.* 9. *q.* 12.

Eſt purulenta mictio quæ cum aliquali nephralgia empyicis accidit, & plures quandoque libras attingit intra paucos dies, eoſque à morbo priore liberat. Vidi adoleſcentem empyicum in urbe *Clermont de Lodeve*, cum D. Med. D. Borlomieu, qui me conſuluit, ille poſt aliquot dies pus copioſum minxit, ſicque convaluit.

6. *Pyuria mucoſa* Pathol. method. *Rarus veſicæ*

morbus Frider. Hoffman. *Catarrhus vesicæ* D. Lieutaud, *Maladie du bas ventre.*

In adolescente arthritico incœpit à dolore vesicæ fortè cystitide vel simplici dysuriâ, urinæ exinde crassæ, sedimentum & albidum, viscosum, quod sensim copiosius, dolore etiam præterito quartam urinæ partem componebat; febris post duodecimam diem recedens multam mutationem in pyuriâ induxit, quæ ultra ad quadragesimum diem processit, cum astheniâ & marasmode macilentiâ.

Phlebotomiæ, diluentia, temperantia, sedantia, laxantia durante febre usurpabantur, natura sola pyuriam deinceps sanavit.

Differt à pyuria vesicali, vel quæ ab ulcere vesicæ dependet, quod in mucosa mucus à vesicæ cryptis abundanter exstillans, qualis in catarrho ex naribus exstillet; non verò pus, unde sequeretur pyuria vesicalis fetido fluxu insignata nec sponte sanabilis.

Mucus ille quandoque ita copiosus est, ut dimidiam matulam impleat referente Hoffmanno, & juxta ipsum provenit à vesicâ ureteribus quasi coryza affectis, juxta Sennertum à cacochyliâ viscidâ primarum viarum in sanguinem transmissâ suppeditatur; ita quandoque affinis est pyuriæ legitimæ, ut non nisi à magnâ excretionis copiâ distinguatur juxta ipsos. *Vide* Boneti *Sepulchret. de urinis decoloribus, obs. 22. 18.*

7. *Pyuria lactea* Diemerbroeckii, *Anat. lib. 1. cap. 17.*

Est lactis vel chylosæ materiæ effluxus per vias urinarias. Nicol. Florentinus vidit juvenem, qui quotidiè sine ullo incommodo mingebat lactis quantitatem medii urinalis, præter urinam mul-

tam. Capellus Medicus vidit mulierem quæ dimidium cyathum lactis è veficâ excrevit. Laurentius nonnullas vidit puerperas plurimam lactis copiam per uterum & veficam excreviffe.

8. *Pyuria lactea. Urines blanchâtres & troubles.* Vieuffens, *Exper. anatomiq. 26. obfervat.*

Pueri fexennes circiter non rarò urinas turbidas & albefcentes fundunt, fine dolore renum aut veficæ, & fucceffu temporis fine ullo medicamine jam convalefcunt, aut ad fummum clyfmatis & jufculis refrigerantibus fumptis, ab hoc affectu liberantur. Judicat Ill. Vieuffens hunc colorem pendere à chylo qui per ductus fecretorios ipfius veficæ paululum patulos in veficam influit à fanguine fecretus.

9. *Pyuria arthritica. Urines blanches & troubles.* Vieuffens, *obferv. anatom. 27. & 28.*

In prima obfervatione urinæ in adulto jamdudum erant albefcentes & turbidæ ftatim à mictione, fed diù fervatæ parte fuperiori limpidæ, inferiori verò fedimento fubluteo pellucido gaudebant; aderat autem levis dyfuria.

In altero cafu ab ætate puerili ufque ad 45. annum æger urinas albefcentes, turbidas & mucofas fundebat, adhibita hydrargyrofi fimiles mingere perrexit. Uterque autem fuppreffâ fponte pyuriâ arthriticus evafit, quod indicat materiem calcaream arthritidi producendæ aptam priùs emitti folitam in fanguine retentam fuiffe, undè arthritis acceffit.

10. *Pyuria à mefenterio* Boneti, *Sepulchret. Tom. 2. pag. 696. n°. 7.*

Virgo dolores colicos fimiles habuit, & marafmo confumpta interiit, in mefenterio ingens copia puris quod natura per renes vacuare

tentaverat

tentaverat urinis valdè purulentis profluentibus; renes tamen erant integri.

XXIX. Leucorrhœa. *Fleurs blanches, ulcere à la matrice.*

Fluor albus Auctorum. *Fluor muliebris. Ulcus uteri* Sennert. *Leucorrhœa* Boneti, *Anatom. lib.* 3. Castelli, *Lexicon.*

Est humoris serosi, vel flavescentis effluxus ex utero aut vagina hujus morbi præcipuum symptoma.

Muco albescente continuò in statu sanitatis madere mulebria, docet observatio. Muci illius inspissati ramenta in angulis nympharum observat Puzos. Verùm si copiosior sit ille mucus, ita ut exstillet etiam extra coitum, tunc leucorrhœa datur; sive mucus ille pellucidus sit, sive quovis colore præter sanguinem infectus, sive purulentus, sive spermaticus, sive ichorosus fuerit; nec enim dantur limites, qui genus gonorrhœæ in mulieribus à leucorrhœâ discernant.

1. *Leucorrhœa ulcerosa. Ulcere à la matrice. Fluxus fulvus* Hippocrat. *de morbis mulier. lib.* 2. *Ulcus simplex uteri* Puzos, *cap.* 4. *de morbis uteri.*

Est effluxus seroso-mucosus parcissimus, nullo ferè dolore stipatus, qui post signa vulneris aut levis cujusdam phlegmones in utero succedit.

Ulcuscula qualia in ore aphtæ dicuntur, vel exigua in uteri fundo, aut cervice vulnera suppurantia supponit hæc leucorrhœa; quæ cum simplici vulgò confunditur, & non raro sponte sanatur, nisi sanguis vitio quodam gravi simul peccaverit.

Ejus principia sunt acrimonia sanguinis, pustulæ

in utero, vulnuſcula in partu difficili accepta, à manu obſtetricis, à violentâ fetûs expulſione, utero jam ſicco & dudum elapſo amnii liquore.

Curatur ut leucorrhœa ſimplex.

2. *Leucorrhœa fungoſa. Ulcere fongueux à la matrice.* Puzos, *chap. 4. artic. 2.*

Cognoſcitur ulcus fungoſum uteri, 1°. effluxu ferè continuò vel lymphæ pellucidæ gummoſæ, aliàs ſanguinolentæ. 2°. Cum fruſtulis carnis adipem concretum referentibus, ſed ſine pravo odore. 3°. Cervix uteri digito explorata dura & inæqualis in ambitu percipitur, incraſſata ſimul & obducta operculo fungoſo, facilè lacerabili, quod in alvi dejectione vel mingendi conatu etiam in viſum incurrit. 4°. Fungus ille pedunculo ſuo intùs utero adhærens trans ejus orificium progreſſus capitellum in vagina fungi vegetabilis æmulum refert, ita ut digitus immiſſus inter pedunculum & orificium uteri liberè excurrere poſſit. 5°. Si operculum fungoſum uteri cervicem obducens reſecetur, novum aliud brevi tempore ſuccreſcit. 6°. Quoniam verò ſimul ſkirroſus eſt uterus, ſi digito ejus orificium, manu verò hypogaſtrium premas, figura & durities uteri ſupra pubem percipietur.

Duæ ſunt varietates hujus ſpeciei; prima eſt incruſtatio & adhæſio fungi cum uteri cervice; altera verò eſt vegetatio fungi, cujus pedunculus in utero latet; capitellum verò liberum in vagina excreſcit, nec utero adhæret. Hæc ultima varietas repetitâ pedunculi ligaturâ excidit, reſiduum dein putrefactum ab utero rejicitur, ut conſtat binis Clariſſ. Puzos obſervationibus.

Prima verò varietas ſi incipiens ſit, etiam curatur; ſi vetus cum dolore uteri & fetore muci

excreti curari quidem poteſt, ſed non ſanari: adſunt lumbago, gravitas uteri inter progrediendum, meiendi difficultas cum dyſuriâ, menorrhagiæ graves identidem recurrentes.

Acrimonia ſanguinis huic ulceri fungoſo originem præbet, ope diætæ lacteæ præmiſſis præmittendis, & potiſſimum lenibus catharticis quovis menſe iteratis, cum victu ſelecto & aquarum martialium acidularum, ut Aleſienſium uſu; quandòque ſanatur, modò nulla ſit ſyphilidis ut carcinomatis combinatio.

3°. *Leucorrhæa ſyphilitica, fleurs blanches ou ulcere vérolique à l'uterus.*

Cognoſcitur 1°. ex ſubitaneâ invaſione mali poſt coitum impurum cum dyſuriâ, fluore flaveſcente, calore loci, ulcuſculis vulvæ, porris vel condylomatibus, puſtulis pruriginoſis vaginæ. 2°. Si ſpontanea laſſitudo, anginæ, cephalalgiæ, pervigilium, eruptiones cutaneæ, ſeu vari ſubrotundi duri identidem redeuntes, dolores potiſſimum nocturni ſimilia ſyphilidis ſigna concurrant. 3°. Si materies effluens ſit albo-flaveſcens non fetida, cum doloribus acutis & pruriginoſis, circa menſtruationis tempus.

Curatur ut ſyphilis, ſcilicet poſt præmiſſam phlebotomiam & catharſim diæta lactea uſurpatur, & præmiſſis quadraginta aut quinquaginta balneis, hydrargyroſis parcâ manu adhibetur, ita ut unguenti Neapolitani tres circiter drachmæ inungantur qualibet vice uſque ad quatuordecim vel plures litus, non depoſitis per quadraginta vel plures dies linteis unguento imbutis: poſſunt etiam decocta lignorum ut guayaci, ſalſæ parillæ ſaſſafras, nec non panacea, vel aquila alba uſurpari ſi hydrargyroſis nequeat.

4. *Leucorrhœa cancrosa. Cancer à l'uterus. Fluxus niger & fulvus* Galen. *definit.*

Ulcere carcinomateux de la matrice Puzos *pag.* 274. *Art.* 4.

Illam speciem præcedunt menorrhagiæ, cum dolore mediocri, apud feminas præsertim quæ pluries peperere; demùm accedunt dolores atroces, lancinantes, continui, materies non purulenta sed ichorosa, rufescens, saniosa & fetidissima diffluit, interpositis menorrhagiis anomalis, presso abdomine dolor exacerbatur.

Hic morbus insanabilis est nisi prima ejus initia sagaci Medico innotescant; regimen edulcorans, anodyna, injectiones ex decocto hordei & melle, ex succo solani & plantaginis, diæta lactea morbum palliant.

5. *Leucorrhœa Americana.* Guill. Pisonis *cap. vi.* Ex iisdem principiis oritur ac asthenia Americana. Mulieres fiunt pallidæ, tristes, obstructæ, viris ingratæ, & uteri profluvia alba patiuntur, ita demum debilitantur ut de corroborantibus, non minùs quàm de evacuantibus in illis curandis cogitandum sit.

Cura. Balneis artificialibus ex fragrantibus herbis astringentibus & calefacientibus, nec non aperientibus, scilicet jusculis, apozematis, maximè verò pulvere Guayaci & scoriæ ferri per mensem usurpato curandæ sunt; adde syrupum tabaci & mel aromatibus mixtum; non neglectis lenibus catharticis; syrupus autem tabaci fit ex succo tabaci recenti, sed aliquandiu digesto, qui proinde vim emeticam amisit & catharticam, addito etiam oxymelle.

6. *Leucorrhœa Indica* Couzier *Diar. Med. Decembr.* 1757.

In Insula *Bourbon* vel *Mascareing* Africæ mulieres leucorrhoeâ frequentissimè laborant ex eo quod usus est in partu genitalia aliquatenus lacerari; adde quod in fervidâ hac regione mulieres balneo omni tempestate, etiam dum menstrua fluunt, uti solent, moxque à balneo domos aquâ continuò aspersas subeunt, ubi frigus persentiunt. Virgines & nuptæ steriles ab hoc morbo sunt immunes.

7. *Leucorrhœa skirrodes.* Vide Astrucium *lib. 2. de schirro uteri. Flusso bianco* Nicol. Cyrilli *Consult. Medic. 37. cent. 2.*

Est ea species quæ ab uteri scleromate, seu schirrosâ duritie fovetur, quæque quotis mensibus occupat catameniorum intervalla in menstruatis, quandoque ciet catamenia vaga in annosis, & uberrima in junioribus, ac tunc temporis accedunt tormina uteri cum catameniis.

Signa sunt pallor faciei, debilitas corporis, œdematia pedum, anorexia, pervigilium, tinnitus aurium, mœror, sanguis catamenialis serosus, loturæ carnium similis, dein merè serosus, per intervalla iterum subcruentus, dolores torminosi alteri, crescunt secundâ die catameniorum, tertiâ, vel quartâ evanescunt, non sunt vividi, sed ejus indolis quâ mulier continuo truncum femora loco mutare cogatur quasi irrequieta ac identidem sibi videatur pollice vellicari omnes partes uteri vicinas. Vide *hysteralgiam catamenialem.*

Cyrillus in principe muliere quinquagenariâ, leucorrhœam identidem subcruentam patiente cum pallore, debilitate, anorexiâ, adhibuit hyeme limaturam ferri vel tincturam ejus cum vino, parvam identidem dosim rhei tosti cum pauxillo

macis & nucis moſchatæ, bis in menſe, atque his per duos menſes continuatis ſuaſit ut ante prandium trihorio decoctum calidum roris marini, vel lamii Archangelicæ dicti ad tres uncias identidem ſumeretur tanquam medicamentum in leucorrhœa expertiſſimum, ut ægra violentos motus atque otium fugeret, cibis ſalitis, crudis abſtineret, animi pathemata moderaretur.

8. *Leucorrhœa gravidarum. Ecoulement des eaux. Aqua profluens ex utero prægnantis* Rod. à Caſtro, *lib.* 3. *cap.* 19. Sennert. *aquæ ex utero effuſio, lib.* 4. *part.* 2. *ſect.* 5. *cap.* 6.

Lympha nutritia concreſcibilis ad ignem quæ in amnii cavitate, ut albumen in ovo recondita eſt, quæque creſcit creſcente fetu, ejuſque pabulo inſervit, debet tantùm in partu ipſo effluere, ut viam fetui lubricam & facilem reddat, quod per ruptionem involucri fetus ſubitò accidere ſolet. Si verò hæc lympha vel ſubitò vel ſtillatim longè ante partum effluxerit, inde difficilior futurus eſt partus, & infelicior.

Subitò & præmaturè effluunt aquæ ex involucris fetûs, ſi hæc involucra lapſu, ſaltu, vulnere rumpantur, atque tunc illicò cum impetu ad libram unam aut alteram ſimul & ſemel ferè fit effluxus, quod aborſum etiam ſecum trahere poteſt; cùm eadem cauſa quæ involucrum rumpit, ſæpè fetui noceat, vel utero, tunc regimine gymnaſtico & diætetico eodem modo ſunt curandæ mulieres, ac ſi partus inſtaret, atque ne areſcat nimis via fetui calcanda, butyro infulſo quotidiè ea lubricanda eſt, uſque ad partum, vireſque ægræ conſervandæ.

9. *Leucorrhœa* Nabothi.

Si verò humiditas tantùm ex utero effluat longè ante terminum legitimum, qualis per aliquot dies

ſolet effluere ante partum, mucoſa ſcilicet, vel roſea, vel viſcoſa pellucida quæ ſuppeditari ſolet à glandulis Nabothi in uteri orificio latentibus, tunc laxitatem harum glandularum & cacochymiam ſeroſam prægnantis hoc deſignat, quod cum fetus robore vix conſiſtere poteſt.

Adeòque examinandus eſt prægnantis ſtatus; ſi enim juvencula & plethorica ſit, tunc plethoram imminuere oportet victu parciori, phlebotomiâ; ſi verò habitus cachecticus ſerum luxuriare ſignificet, utendum eſt roborantibus, ut morſulis ex margaritis, coralliis rubris, terrâ catechu, caryophyllis, maci, nuce moſchatâ, conſervâ roſarum rubrarum, ſyrupo myrthino, imò ad magis aſtringendum bolus armena, terra ſigillata adhibenda eſt.

XXX. Gonorrhœa, *Gonorrhée.*

Eſt morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt fluidi puriformis aut ſeminiformis effluxus ſtillatitius ex urethrâ in utroque ſexu, vel ex vaginâ in feminis.

Differt à pyuria quòd etiam cum nulla ſit mictio, effluat materies in gonorrhœa, quod non accidit in pyuriâ; unde liquet ſedem hujus humoris eſſe citra ſphincterem veſicæ in gonorrhœâ, ultra verò in pyuriâ; in utero verò dùm eſt leucorrhœa, pauca eſt, & ſtillatim elabens in gonorrhœâ, ubertim verò mingunt in diabete Anglico.

Quoniam ſemen inter & pus, dùm elabuntur ſtillatim ex urethrâ, non dantur limites quibus diſtingui queant, niſi fortè microſcopii interventu, quo ſemini ſano & fertili virorum videntur ineſſe animalcula: ad idem genus pertinent utriuſque humoris effluxus.

1. *Gonorrhœa pura. Gonorrhée simple.*

Est seminis effluxus stillatitius ex urethrâ in viris sine dysuriâ ac libidine, nec ab impuro concubitu dependens; talem excitant abusus cerevisiæ, clysmata calida, equitatio apud eos, in quibus copiosum est semen vesicularum, & non levis est ad ejus effluxum dispositio; verùm hoc accidens est fugax & nullius momenti, nec generationi obstat. Verùm momentosum est malum & generationi obest gonorrhœa quæ habitualis evasit, quod accidit laxatis aut erosis osculis excretoriis vesicularum, tùm ob abusum repetitum horumce organorum, ut accidit fœdis mastrupatoribus, quorum plurimi deinceps semen retinere nequeunt, & in alvi depositione sine sensu effundunt; hoc accidit etiam à repetitis gonorrhœis virulentis aliàs acquisitis, & sanatis quoad virulentiam. Cura verò hujus mali exigit vitæ castimoniam & injectiones astringentes in urethram factas, ex decocto equiseti, millefolii, malicorii, & similibus; potum etiam ex similibus decoctis.

2. *Gonorrhœa libidinosa; Satyriasis très-singulier*, Deidier, *Consultation 43. tom. 1. pag. 301.*

Est effluxus seminis involuntarius frequenter repetitus, sine erectione, cum intensâ libidine.

Differt à satyriasi & priapismo per defectum erectionis; ab onirogmo, per eumdem defectum, & quod etiam vigilando accidat. Monachus, qui Ill. D. Deidier consulebat, hoc morbo dudum laborans, plura medicamina incassum adhibuerat, ut balnea ipsa frigida, in quibus pluries accidit fluxus seminis involuntarius libidine acri stipatus; cum penis arrigebat, tunc pollutio nulla, & libido, seu cupiditas veneris languidior erat; decussatis cruribus, æger à libidinosis illis emo-

tionibus immunis erat; aſt ſtudio incumbens, & in loco vel lecto calidiori his malis graviùs affligebatur, nec non ab uſu caffé.

Sublevabatur autem uſu frequenti cherefolii.

Præſcripſit Ill. Deidier uſum erucæ in acetariis uſurpandæ, juſcula refrigerantia ex pullo, ſeminibus frigidis, & foliis cherefolii, denique aquas acidulas, & noctu narcoticum, quo ſucceſſu neſcio. Notum autem eſt quod *excitat ad venerem tardos eruca maritos*, unde minus indicata videtur hæc herba. Quoad ſcrupulos quibus angebatur Monachus, metuens ne peccatum in hac libidine ſubeſſet; eos contemnendos ſuadebat Profeſſor, nec magis metuendum illum ſeminis effluxum quàm alvi aut urinæ incontinentiam, quippe ubi nulla voluntas, nullum eſt peccatum; interea à voluptate ad aſſenſum voluntatis via eſt maximè lubrica. De cætero Profeſſor calculum in veſicâ hujus morbi principium eſſe ſuſpicabatur, & ſedem morbi in proſtatis, non in veſiculis ſeminalibus reponebat.

Simili morbo laborabat puella religioſiſſima, quæ ad pedes ſui Confeſſarii, ſenis admodum inficeti, pollutiones involuntarias patiebatur, & ſcrupulis ad inſaniam ferè adigebatur; præſcripſi antiaphrodyſiaca plurima; ſed eventum ignoro.

3. *Gonorrhœa onirogonos* Cælii Aureliani *de epilepſiâ*. *Onirogmos* Foeſii. *Gonorrhœa ſimplex* Clariſſ. Tiſſot, *pag. 257. Pollution involontaire.*

Eſt involuntaria cum libidine & erectione ſeminis frequens ejaculatio ab inſomnio libidinoſo excitata; nomen procedit à Græco *oneiroſſein*, de venereis ſomniare. Si voluntaria & frequens ſit ſeminis ejectio, vel ea eſt legitima, ut apud

uxoratos, & recens nuptos; vel illegitima, ut apud ganeones & maſtrupatores, de quo infami vitio legatur liber Clariſſ. Tiſſot, D. M. apud Lauſanenſes, *de Onaniſmo*, & Libellus de *morbis ex manuſtrupatione*.

A frequenti, præcocique ſeminis ejectione ſuperveniunt morbi plurimi, maximè verò apud hypochondriacos, ut aſthenia, tabes dorſalis, ſterilitas, anorexia, agrypnia, epilepſia, amneſia, hypochondriaſis, amauroſis, flatulentia, pallor, &c.

Venus quidem moderata, ut docet Sanctorius; omnes facultates roborat; ſed immodica orbat ſanguinem illo fluido volatili hircino quod à teſtibus ſecretum, dein reſorptum barbam, vocem virilem, robur, vigoremque inducit. Hoc orbatus homo laborat primò ventriculo, dein oculis; extenuatur, pallet, debilitatur.

Scelera ſunt, ait Ill. Tiſſot, quæ tarda ſequitur pœna, & hac non carere maſtrupatores demonſtratum eſt, ſed præterea citò & acerbè mente, corporeque plectuntur, turpitudine notantur, omni privantur excuſatione & ſolatio, imparia ſunt ſæpè auxilia; nullum ergo datur crimen quod cautiùs vitare debeat, quicumque nondum deſipit.

Curatio exigit ut ægri abſtineant à condimentis, utantur cibis bonæ & facilis digeſtionis, nec non lacte & kinkinâ, non neglectis balneis frigidis, roborantia verò & nervina genitalibus admoveant.

4. *Gonorrhœa ſyphilitica. Chaudepiſſe, gonorrhée virulente.*

Eſt ea quæ poſt impurum concubitum initio cum dyſuriâ accidit; alia eſt prima, alia ſecunda.

Qui primò gonorrhœam virulentam experitur, utplurimùm gravi ardore urinæ & puris viridescentis stillicidio è balano mulctatur; ast sive gonorrhœa recidivet sine impuro concubitu, vel sive nova eo modo acquiratur, utplurimùm dysuria minor est quàm primâ vice, vel nulla; mulieres autem etsi pus viridescens fundant, in primâ gonorrhœâ rarò dysuriâ laborant, quia sedes ulcusculorum hoc pus fundentium est tunc temporis ab urethrâ distans. Interea si mictio indolens sit, coitus aliqualis doloris non est expers, nec tetra illa cloaca à fetore est immunis.

Inveterascente gonorrhœâ dysuria recedit, pus colorem flavescentem & demùm album adipiscitur, dolores, tentigines remittuntur, una aut altera guttula exprimendo è balano fluit, & indusium contaminat, muco flavescente per siccitatem quo linteum rigescit siccescendo.

Stillicidium illud spontè utplurimùm intra mensem evanescit; si verò ulteriùs perseveret remediis etiam diutissimè resistit; si citiùs aut quovis tempore astringentium interventu reprimatur, succedunt ulcuscula, porri, thymi, verrucæ, pustulæ, aliaque syphilidis phœnomena, nisi priùs viru syphiliticum profligatum fuerit: ut itaque illud vitetur infortunium in gonorrhœâ virulentâ curandâ, 1°. phlogosis, ardor, tentigo debent debellari phlebotomiâ, ptisanis emulsionatis, fomentis emollientibus. 2°. Debellatis his symptotis ulcus detergi debet usu radicis nymphææ, balsami de copaivâ vel canadensi, & lactis. 3°. In usu lactis frictiones aliquot ex pomatâ Neapolitanâ adhiberi debent circa partes affectas. 4°. Demùm sublato viru, si stillicidium perseveret, ad astringentia confugiendum; sed quod

tutiùs eſt, aquæ acidulæ Aleſienſes aut Vallenſes per octiduum epotandæ, quæ eumdem ſcopum attingunt.

Virulentia primùm inflammat, dein exulcerat, & rodit in gonorrhœâ diverſas partes; potiſſimùm verò veſiculas ſeminarias ac proſtatas in viris; unde perinæi tumor, dolor, calor, dyſuria, ſtranguria, & hac ſuppreſſâ tument, calent, dolent teſticuli, quod vulgò dicitur *gonorrhœa in ſcrotum delapſa*; vel potiſſimùm afficiuntur in viris glandulæ urethræ Cowperianæ, Litriana, ſed rarò ſolæ, & tunc dolor in illis urethræ locis perſentitur; quandoque penis tortuoſus evadit inter arrigendum, atque ea vocatur *gonorrhœa chordata*.

In feminis afficiuntur etiam, vel proſtatæ Bartholini, ſeu lacunæ Graafii, quæ urethræ aſſident, unde dyſuria; vel tantùm afficiuntur glandulæ ſebaceæ, per vaginam & vulvam diſſeminatæ, unde harum partium calor, dolor, ſordities, & rarò dyſuria, niſi urina fluens hæc ulcuſcula lambat.

De hoc morbo conſulatur Ill. Aſtrucius, qui inſtar omnium eſt, nec non W. Cockburne, qui fusè de gonorrhœâ ſcripſit.

Gonorrhœa ſicca Aſtrucii ad dyſuriam attinet.

Gonorrhœa habitualis, *Glitt* Anglorum, eſt idem ac inveterata.

5. *Gonorrhœa ſpuria* Aſtrucii, *lib. 3. cap. 3. paragr. 2.*

Eſt ſtillicidium puris aut muci purulenti ex coronâ balani & præputio ab impuro concubitu oriundum. Hæc ſpecies minimè rara eſt, & facilè dignoſcitur; ſtipatur quandoque ulcuſculis, *chancres* dictis, & tunc temporis phymoſim ſæpiùs

accersit; accidit ganeonibus quorum balanus præputio tectus est; tunc enim inter præputium & balanum pus virulentum in coitu facilè fugitur, sed etiam diu sartum tectum remanet; unde calore & morâ acrius factum glandulas odoriferas subit, inflammat, exulcerat, in apellis verò facilè abstergitur post impurum concubitum.

Ea species quandoque pertinacissima est, si hydrargyrosis non adhibeatur; exigit verò 1°. frequentes lotiones ex decocto tepido radicum althææ, immersiones in lacte, & sedatâ phlogosi, ac dysuriâ quam post mictionem excitat. 2°. Ad hydrargyrosim deveniendum. *Vide* curam fusiorem apud illust. Astrucium.

6. *Gonorrhœa balani. Gonorrhée pure du prépuce.*

Est ea quæ sine ullo viru syphilitico præputium afficit, atque stipatur hujus ac balani rubore, levique phlogosi, muci flavescentis, olidi parco stillicidio, ac sub finem mictionis dysuriâ, ob guttulas urinæ præputium subeuntes, quod in recutitis nunquam accidit.

Hoc vitium pendet à singulari acrimoniâ sanguinis, quæ ob affinitatem cum odoriferis coronæ glandulis ibi secernitur, & quandiu durat illa excretio, tandiu durat levis illa gonorrhœa, quæ nedum periculosa sit, sæpiùs salubris est, & ophtalmias aufert; interea sanguis edulcorandus & diluendus est, quod præmissis jusculis ex pullo, cichorio, acetosâ præstant balnea.

Gonorrhœa leprosa Levitici *cap. 15.* Junckeri. An simplex, seu pura fuerit gonorrhœa; an verò à viru leproso dependens, judicent alii.

XXXI. Dyſpermatiſmus.

Auctor clariſſ. D. Cuſſon, D. M. M. *Impuiſſance d'éjaculation.*

Eſt ſeminis emiſſio in actu venereo ſtillatitia, tarda, impedita, & ad generationem inſufficiens emiſſio.

A Græco *dys*, malè, infeliciter, & *ſpermatiſmos*, ſeminatio.

Ut rectè procedat opus fecundationis neceſſum eſt ut fiat coitus, ſeu erecti penis in vaginam immiſſio; dein ut fiat boni ſeminis ejaculatio, quæ rectâ in uterum tendat; ſi itaque penis flaccidus ſit, tunc vel nulla, vel debilis erit erectio, ſeminis aderit emiſſio ſtillatitia, non ejaculatoria; idem accidet ſi ſemen ſit aquoſum, iners titillandis veſiculis, & erectioni proritandæ impar; ſi urethræ nodi, anguſtiæ, obliquitas, ejus orificia rectam, celeremque ejaculationem impediant.

Differt à gonorrhœâ, quod extra actum venereum, & continuo ſine libidine ſtillet humor in gonorrhæâ, non in dyſpermatiſmo qui in coitu tantum emittitur. Ab anaphrodyſiâ, quod non ſit eſſentialis voluptatis defectus in dyſpermatiſmo.

1. *Dyſpermatiſmus urethralis. Tarda ſeminis emiſſio à morbis urethræ* Peyronii, *Act. Acad. Chirurg. Tom. 1. pag.* 425. Petit. *ibidem pag.* 434. Sharpii *Diſquiſit. critic. in hodiern. chirurg. ſtat. pag.* 205. Andrææ *obſerv. pract. de morb. urethræ, pag.* 113. Frid. Hoffmanni *de gravi ſpaſmo & dolore veſicæ obſerv. V.*

Character hujus ſpeciei deducitur 1°. ex ſignis genericis; 2°. ex vitio urethræ ipſam anguſtante; porro multiplici vitio affici poſſunt urethræ pa-

rietes interni, nimirum intumescentiâ substantiæ, quâ constat, spongiosæ, tumiditate glandularum ipsi adjacentium, varicibus, ulceribus ad margines alatis, spongiosis, callosis, cicatricibus eminentibus, duris, crispis, duplicaturis membranaceis, habenis, contractione, vasorum ejaculatoriorum mutatâ directione.

Vitiorum urethræ modo dictorum diagnosis potissimum habetur ex immissione catheteris, vel candelæ in urethram, necnon ex vitio urinæ multiplici sæpissimè observando. Signa quibus obtineri potest vitii singuli specialis cognitio, hujus loci non est ut congeramus; apud Auctores varios, qui morbos urethræ persecuti sunt, legenda.

Suspicari potiùs quàm dignosci potest Peyroniana varietas. Prima hæc dyspermatismi species morbi urethralis, cui debetur, prognosim sequitur, quæ cum ex plurimis circumstantiis numerosioribus certè, quàm ut hic recenseantur varianda sit, ab Auctoribus modò allegatis mutuanda venit.

Speciei hujusce obtinetur curatio, si urethræ æqualitas ac diameter nativæ restituantur. Porrò adversus vitia urethram angustantia variæ excogitatæ fuerunt medendi methodi, quarum præcipuas indigitavimus.

1°. Exoleverunt corrosiva candelarum ope urethræ immissa, quæ inutile, periculosum, noxium in hac ægritudinis specie medicamentorum genus hodie habentur: attamen ægrotos non paucos obicem in urethrâ gerentes, candelis ex linteamine cerato factis, subtilissimo sabinæ pulvere ad exiguam vim conspersis, levatos imò & curatos gloriatur Petitus *in Act. Acad. Chirurg.* curationem obice destructo perficientibus candelis sim-

plicibus ex emplastro epulotico de cerusâ ustâ; de lino carpto, aut Nurembergensi paratis.

2°. Commendat idem Auctor sectionem chirurgicam incisioni lithotomicæ similem, quam successu constanti confirmari, & candelis simplicibus, aut catheteribus plumbeis longè præcellere asserit, si ritè instituatur. Porrò in hunc modum celebratur sectio hujuscemodi. Ægro præparato & immisso in urethram, dùm lotio turget vesica, cathetere sulcato ad apicem aperto, inciduntur cutis & adeps ad duorum pollicum longitudinem, & in catheteris sulcum scalpellus adigitur, qui ad extremum usque sulcum decurrens viam sternit acui tricuspidatæ, ac tubulo pariter sulcato inclusæ, ut in vesicam penetret facilè ac tutò subeundam, si demissa manu ossium pubis flexura superetur, acu è tubulo extractâ, fluunt urinæ, & ope sulci in tubulo exarati scalpello inciditur locus urethræ arctatus: absque negotio tunc intromittitur in vesicam cannula exigua, ibi loci relinquenda donec sufficientem suppurationem passus sit urethræ canalis: eductâ tùm cannulâ per balani orificium intromittitur in vesicam catheter sygmoideus, quò effluit lotium, dùm cicatrix interea efformatur. Sunt qui jam dictam sectionem adhibuerunt adhibitis corrosivis, quibus denudatum sectione obicem exesum voluere, frustraneâ prorsùs, imò & nocivâ operâ, cicatricem inductam excipiente majori urethræ arctatione.

3°. Deventum est ad remedia mechanica, quibus locum urethræ angustatum dilatandum fore sperabatur: hinc usurpatæ fuerunt turundæ cerâ, aut unguento oneratæ, & sensim incrassandæ; quæ filo alligatæ, ut extrahi possent, ope cannulæ argenteæ cavo donatæ, & utrinque apertæ, necnon

necnon ſtyli, quo pelli poſſent, ad uſque contractionis ſedem, adigebantur: educebatur tunc cannula, relictâ ſuper obicem per horas aliquot turundâ, quæ iis elapſis, ope fili extrorsùm penduli extrahebatur. Experientiâ compertum eſt loci affecti dilatationem partium urethræ utrique turundæ extremo reſpondentium contractione excipi. Hinc etiam in uſum vocati ſunt catheteres plumbei, qui primùm tenues, ſenſim craſſiores in urethram immitti debent.

4°. Tandem his omnibus palmam ſubripuerunt candelæ ſimplices & compoſitæ, quales habet Daranius, Goulardius, Sharpius, &c. Silemus ingredientia quibus conſtant, modum quo componuntur, dimenſiones quibus gaudent, variam ipſarum adhibendarum rationem, tempus in ipſarum applicatione inſumendum, aliaque id genus apud citatos Auctores paſſim legenda.

Sequentia circa variarum candelarum uſum ſatis ſit annotaſſe. Candelæ ſimplices, è telâ ſcilicet & cerâ tantùm factæ, præſtant ſemper catheteribus plumbeis, & ſæpiſſimè malo depellendo ſufficiunt: ratio eſt quod obices urethram arctantes ſunt utplurimùm hujus canalis varices, quas premunt, ſuſtentant, delent citra irritationem candelæ hujuſcemodi. His etiam, necnon catheteribus plumbeis gradariè incraſſatis curatæ ſunt urethræ contractiones, in caſu glandularum urethræ tumentium, cicatricum elevatarum, ulcerum margine tumidorum, calloſorum, intumeſcentiarum textus urethræ ſpongioſi induratarum, & ſimilium, candelæ Daranianæ, Goulardianæ curam & citiùs & certiùs expediunt: dolendum quod irritatio modò major, modò minor earum uſum ſequatur; huic occurritur, quantum fieri

poteſt, ſi candelis varia impertiatur energia; & à mitioribus ad potentiores ſucceſſivè fiat tranſitus.

Aquarum ſelteranarum uſu ad plures menſes protracto pro potu ordinario ſuum ægrotum cum ſanitate in gratiam reduxit Hoffmannus.

2. *Dyſpermatiſmus nodoſus. Tarda ſeminis emiſſio à nodis corporum cavernoſorum* Peyronii, *Act. Acad. Chirurg. Tom.* 1. *pag.* 428. *Nova pudendi diſtorſio* Schenckii ex Arantio *de Tumor. præter natur. cap.* 50. *Nodus penis* Clar. Lieutaud, *Compend. Med. Pract. pag.* 533.

Pluries obſervavit Peyronius in corporibus cavernoſis protuberantias nodis, aut gangliis ſimiles, duras, indolentes, erectionem ita depravantes, ut ſi ſeriem efforment concatenatim diſpoſitæ difformis ac gibbis plena ſit mentula arrecta; ſi medium corpus cavernoſum dextrum, ſiniſtrumve occupent, dextrorsùm, vel ſiniſtrorsùm incurvetur penis erectus; ſursùm verò, aut deorsùm, ſi ſupernam, aut infernam eorumdem corporum partem teneant. Vigente jam dictâ corporum cavernoſorum labe, dolore quandoque non vacat erectio validiſſima, nuſquam exinde impeditur liber urinarum fluxus; ſeminis ejaculandi non eadem eſt ratio, quod etſi è vaſis ejaculatoriis effundatur cum vi debitâ, & non minori forte voluptatis ſenſu; attamen ex urethræ orificio ſtillat, remittente erectione tantùm, longove poſt voluptatem perceptam intervallo paulatim effluere incipiens. *Vide* Obſervationes à Peyronio relatas loco citato. Hunc dyſpermatiſmum ſpecificè determinat nodi præſentia, qui vigente erectione faciliùs cognoſcendus, & pro cauſa cellularum quarumdam corporum cavernoſorum

laxitatem agnoſcens, earum eſt quædam herniæ ſpecies ex celeb. Lieutaudio, potius corporum cavernoſorum quaſi anevriſma dicendus. Nodi penis virus venerei utplurimùm effectus ſunt; hos tamen in duobus viris nulla uſquam labe cypriâ tactis obſervavit Peyronius; imò & in ſenibus qui fervidiori temperamento plus æquo indulſerunt, rara non ſunt hujuſce affectûs exempla. Emollientibus ac reſolutivis variis auſcultari renuunt hæ protuberantiæ; neque venereas ipſas fugat hydrargyrum. Aquarum Bellilucanarum, Borbonienſium vim eludit malum, ſolis Baregienſibus reſiſtere neſcium; ex Peyronio itaque in protuberantias hujuſce modi inſtituendæ ſunt multiplices embrocationes, qualibet tempeſtate iterandæ, donec penitùs evanuerint: redit tunc peni arrecto forma nativa, & emiſſo ſemini jactus celer & ſaltuoſus. Notabis fallere in caſu venereo efficaciſſimum hocce remedium, ſi priùs adhibeatur quàm hydrargyroſeos ope, ex humorum maſſâ penitùs exulet labes ſyphilitica; hanc ubi unctionibus mercurialibus debitè celebratis debellaveris, aquas præfatas integer in nodos ſuperſtites manebit ſucceſſus: probat ſexta Peyronii obſervatio.

3. *Dyſpermatiſmus præputialis*, ſive *phymoſicus. Tarda ſeminis emiſſio ab anguſtiori præputii orificio* Schenckii ex Arantio *de Tumor. præter natur. cap. 54.*

Pars præputii extrema vitio, vel congenito, vel accidentali, ita exiguo foramine prædita eſſe poteſt; ut non ſolum glandem detegi prohibeat, verum etiam interdum urinæ expulſionem & ſeminis ejaculationem remoretur, ubi præſertim orificium præputii glandis foramine anguſtiùs eſt.

Testatur Arantius se non semel vidisse homines ob præfatam præputii stricturam tardiori seminis emissione, & impotentiâ laborantes adhibitâ convenienti medelâ semen jactu debito profudisse, & prolificos factos fuisse. Porrò hæc ipsi non alia fuit quàm sectio chirurgica, quâ phymosis venerea auxiliis incruentis immorigera tollitur. Præputii stricturæ nimiæ accommodatum pariter præsidium est circumcisio. De binâ hacce operatione legantur Auctores Chirurgici. Notabis præputium orificio angustius ex utero allatum ætate crescente sensim & spontaneè utplurimùm dilatari, neque modò dictis operationibus locum esse, nisi in viris quibus vitium hocce, nec spontè, nec remediorum mitiorum ope evanuit.

4. *Dyspermatismus mucosus*, sive *catarrhalis. Tarda seminis emissio à muco urethram infarciente*, observante D. S**. perito hujusce Urbis Chirurgo & Reg. Scient. Societ. Sodal.

Viro annos quadraginta nato, vegeto, cæterùm sanissimo, ita augebatur liquoris mucosi vesicam internæ oblinientis, & lymphæ viscidæ per urethræ glandulas percolatæ excretio, ut muco per penis expressionem stillante infarciretur urethra, & hujus copiam maximam urinæ secum foras educerent. Supra quartam urinæ emissæ partem ferè ascendebat mucus ipsi mixtus. Morbus erat qui cum albo mulierum fluore magnam alit convenientiam; neque multùm abludebat ab illâ gonorrhœæ nothæ specie, quam benignam vocat Frid. Hoffmannus; catarrhalis vero nomine salutant Auctores nonnulli ex Ettmullero. Similem morbum Frid. Hoffmannus sub titulo rari vesicæ affectûs, & celeb. Lieutaudius sub vesicæ fluxûs catarrhalis nomine describunt. Id verò discrimi-

nis inter Auctorum modò laudatorum ægrotos & nostrum intercedebat, quod in nostro, simili vitio vesica simul & urethra tentarentur, & exularent dolor vesicæ, ardens mictio & acrimoniæ signa. Cave pro vesicæ calculo, renum ac vesicæ ulcere, & gonorrhœâ verâ, cùm excretione mucosâ combinatâ affectum vendas de quo loquimur. Catarrhus fuit vesicæ & urethræ. Partes hujuscemodi eadem laborare posse defluxione, quæ in narium, oris, bronchiorum membranas sæpissimè depluit, credunt magna nomina Lieutaudius & egregius Senacus. Porrò sequentia incommoda patiebatur vir jam dictus, si coitui indulgeret; probè ipsi erigebatur quidem virile membrum; grato veneris sensu, minùs licet quàm antea intenso, titillabantur genitalia: ast quod olim ipsi rapido jactu emovebatur semen, hoc jam muco irretitum ac permixtum sensim reddebat urethra citra tamen interjectam à voluptate persentitâ moram. Character specificus ex signis genericis deducendus venit, & catarrhi præsentia cujus prognosim speciem hujuscemodi sequitur. Hanc curabis, si vesicæ & urethræ catarrhum noveris depellere. Atqui huic competunt varia remediorum genera, quæ leucorrhœæ acrimoniæ experti proficiunt, necnon ea medendi methodus, quâ gonorrhœam catarrhalem debellari vult Etmullerus.

In casu Lieutaudiano natura & expectatio morbo sanando satis fuerunt. Aquas Spadanas, essentiam cascarillæ succini essentiæ maritatam, succinum præparatum, potum ex salsæ parillæ, scorzoneræ, & similium decocto ægro suo injunxit Hoffmannus.

5. *Dyspermatismus hypertonicus. Tarda seminis*

emissio à validiori penis erectione. Seminis in actu venereo retentio Cockburni, *Act. Edimburg. Tom. 1. art. 35.*

Nobilis Venetus annos natus duos & viginti, cum muliere pulcherrimâ quæ sibi in uxorem cesserat, rem habens, semen nusquam ejaculari poterat, quamvis per insomnia pollutiones nocturnas pateretur. Quod cùm sibi & parentibus curam injiceret, frustra tentato Medicorum Venetorum auxilio, per Legatos Reipublicæ in variis Europæorum Principum Aulis degentes consilium à famigeratissimis Medicis petiit, ut si causam & remedium tam stupendi aperirent mali, quod vigilantem eâ defraudabat facultate quâ pollebat dormiens. Visum est Cockburnio morbum hærere in urethrâ, quæ inter coeundum per validiorem erectionem ad obturationem usque ferè constricta, tantam seminis exitui objiciebat resistentiam, quantam vincere non poterat liquor hujuscemodi in ipsâ effusus, & per potentias ejaculatorias propulsus: in insomniis verò ob minùs validam penis erectionem, urethrâ non arctè adeò constrictâ, semini erumpenti congrua patebat via. Ex dyspermatismo spasmodico epileptico intelligi possunt & modus & tempus, quibus sub æstri venerei remissione effundebatur semen. Morbum debellarunt diæta tenuis, refrigerans, humectans, necnon leves evacuationes.

6. *Dyspermatismus epilepticus. Tarda seminis emissio ab epilepsiâ spasmodicâ in coitu adveniente*, observante D. B***. Doct. Monspel. clariss. & in Nosocom. Sti Eloisii Med. Vicar.

Vir quadragenarius temperamento sicco donatus, amatæ conjugi nuptus, absque prole erat ab annis duodecim, cujus uxor causam sterilitatis

suæ, quæ ipsa erat viri impotentia, ut Medico prælaudato aperiret, narrabat. 1°. Quod maritus ad rem veneream capessendam alacris, eam tantâ petulantiâ persequatur, ut ad medium opus in ipsam concideret totis membris rigidus, sensu & loquelâ orbatus, & gravis adeò factus, ut in alteram lecti partem præ oneris impotentiâ viribus collectis ipsi excutiendus veniret. 2°. Quod per novem, decemve annos adeò brevis paroxysmus fuerat, ut primâ vice ad se rediret sponsus, dùm ipsa timore perculsa opem admovere festinabat. 3°. Quod à duobus, tribusve annis invaluerat malum, accedente scilicet oris spumâ, neque tam citò sensu redeunte. 4°. Quod tandem, remittente corporis rigiditate, effluebat semen ex urethrâ paulatim, & membro flaccido exituriens. Frigida in lumbos denudatos paroxysmi tempore ex alto ad tres vices projecta epilepsiam non fugavit; observatum est tantummodò hujus stimulo epilepticum cogi ut artus inferiores retraheret. Ad morbum debellandum varia usurpata sunt remedia, nimirum venæ sectiones iteratæ, cathartica pluries repetita, balnea ad plures menses protracta, juscula refrigerantia, lacticinia; quibus minùs proficientibus, tandem radix Valerianæ sylvestris ad tres menses in infuso & in substantia exhibita fuit. His omnibus peractis, (erat annus quo celebs vivebat,) plenariè convaluit, rem jam habens cum uxore integram, mente ac sensu illibatis, & rapido jactu prosiliente semine.

7. *Dyspermatismus apractodes. Nimis tarda seminis excretio à genitalium ignaviâ* Etmuller. *de Morb. viror. cap. 2. pag. 459.* Veslingii *Epistolæ & Observationes, Epist. 38.* Aëtii *Tetrab. 3. Serm.*

3. *cap. ultimo.* Marc. Donati, *Hist. Med. mir.* 18. *cap.* Matthæi de Gradi, *Conf.* 69. Amat. Lusitan. *centur.* 11. *cur.* 18. & 81. Foresti, *lib.* XXVI. *observ.* 18 & 19. Schenckii ex Hollerio, *lib.* IV. *de impotent. vener.* &c.

Hujus speciei duæ sunt insignes varietates: in alterâ penis erectio toto veneris tempore; una in culpâ est emissio seminis, quod paulatim ac lento rivo funditur. In alterâ præsente etiam seminis emissi tarditate, peccat membri virilis erectio, quatenùs vel nulla prorsùs est, vel debiliùs fit, vel ante absolutam venerem cessat, ipsa ineunte sufficiens: posterior hæc nunc à solo erectionis vitio, viribus ejaculatoriis illæsis sobolescere potest; nunc verò cum priori varietate combinari.

Singularem hujusce speciei characterem sistunt fractæ erectionis, ejaculationis, vel utriusque simul vires. Manifestum est erectionis deficientis, infirmatæ non satis persistentis vitium. Vires ejaculatorias labefactatas esse potissimùm cognoscitur 1°. exploratâ sub seminis emissione, imò sub guttularum urinæ ad mictionis finem in urethrâ restitantium ejectione vibratoriâ, penis radice, quæ minùs intendi, debiliùs contrahi, imbecilliùs concuti percipitur. 2°. Ex minori quam vulgò inter ejaculandum observari solet urethræ & balani intumescentiâ. 3°. Ex defectu causarum quibus species dyspermatismi reliquæ natales debent. 4°. Ex principiorum prægressione, quibus debilitas, dyscinesia inducuntur, quæ præ maximo ipsorum numero hìc non recensenda, ex aliis morborum generibus petenda sunt. Si cum erectionis defectu, aut debilitate combinentur modò dicta, varietatem hujus speciei alteram cum primâ complicari indicium est.

Dyſpermatiſmi apractoidæi curatio adversùs cauſas erectionem, ejaculationem, vel utramque impedientes dirigenda eſt; quæ cum numero luxurient, & de cætero apud Auctores plurimos ipſarum expugnandarum ratio declaretur, in aperiendis, quæ ipſas tollunt, auxiliis operam non locabimus, brevitati ſtudentes. Monuiſſe in univerſum ſatis ſit ſæpiùs in hac ſpecie ſtimulantibus, roborantibus, antiparalyticis, excitantibus, aliiſque id genus medicamentis locum eſſe.

8. *Dyſpermatiſmus ſeroſus.*

Eſt ejaculatio ſeminis aquoſioris, adeòque ad geneſim inepti, quæ ſpecies eſt frequentiſſimum ſterilitatis virilis principium; hujus exempla proſtant apud Etmullerum, alioſque plurima.

Semen aquoſius idque copioſiſſimum in coitu effunditur, ſub molliſſimâ & momentaneâ erectione; illud enim nimis effetum eſt quàm ut debitè titillare poſſit, & ſine titillatione nulla niſi arte coacta erectio. Litem intentabat nuper marito ſuo mulier Itala, quod ab octo annis nupta prolem non ſuſcepiſſet; maritus quidem antequam foret uxoratus generando par erat, ſed fortè maſtuprio repetito penem ita debilitaverat, ut non niſi uxoris auxilio penis arrigeretur, & vix introductus flacceſſeret, tuncque ſine ullo voluptatis ſenſu, poſt inſignem & voluntarium niſum, magnam ſeroſi humoris copiam effundebat, à quo humore non aliud reſtabat quàm quod urina reliquiſſet in linteis veſtigium. Hac de re conſultus cum illuſtr. D. Haguenot & clariſſ. Chaptal judicavimus virum illum laborare dyſpermatiſmo ſeroſo, & matrimonium fuiſſe nullum, ſeu à viro generationi conſtanter inepto tantùm fuiſſe celebratum.

Huic morbo ſanando conferunt aphrodiſiacæ medicamina, ut cocolata, ambara, moſchus, vinum optimum, ſed præſertim cremor ex drachmâ unâ radicis Salep quotidiè hauſtus; radix Ginſeng quotidiè ad drachmas tres, vel ſemi-unciam manducata, ut apud Canadenſes fieri ſolet, minori enim doſi non ſufficit; adde electuarium, diaſatyrium, & ſynapiſmum genitalibus admotum ex ipſis ſynapis & erucæ ſeminibus.

9. *Dyſpermatiſmus refluus. Aſpermatiſmus* clariſſ. D. Cuſſon, D. M. M. *diſſert. de Bradyſpermatiſmo.*

Eſt refluxus ſeminis ex urethrâ in veſicam, aut in veſiculas ſeminales, adeòque tempore coitûs nulla ſeminatio, deinceps verò ſeminis cum urinâ mictio. *Vide* Acta Academ. Chirurg. *Tom. 1. pag. 434.* Auctore Petito.

Quandoque ille refluxus ſeminis in veſicam accidit ob verumontani reſiſtentiam, ut in illis qui plures gonorrhœas paſſi, nodos, ſchirros, &, ut aiunt, carunculas in urethrâ geſtant; quandoque verò à forti penis compreſſione inter ejaculandum ſemen intra veſiculas ſeminales & canalem deferentem reprimitur. Sic vir quidam qui inter ſomniandum pollutionem incipientem præpedire conabatur, pene manibus fortiter compreſſo, paſſus eſt paulò poſt tumorem teſticuli, ſemine inibi vel hærente, & collecto, & fortè à veſiculis refluo.

Impotentiam huic affinem memorat ill. Deidier, *Conſult. 1. Tom. 3.* quâ laborabat calculoſus ob fiſtulam è veſiculis ſeminalibus in rectum pertingentibus; is de cætero vegetus quoties uxorem ſuam premebat, toties ſemen vix ullum è pene at reſiduum in inteſtinum emittebat cum urinâ mixtum, undè ſterilis erat.

XXXII. Galactirrhœa.

Lactis redundantia Sennert. *Sparganosis* Dioscorid. *lib.* 2. *cap.* 98.

Cognoscitur ex spontaneo lactis è papillis effluxu.

Lac in gravidis paratur eò copiosiùs, quò ad partum propiùs accedunt, sed tenue & serosum; verùm tribus circiter à partu diebus ephemera lactea papillarum & mammarum vasa galactophora diducit, & major fit lactis secretio, cujus quæ vulgo secernitur copia ad libras tres circiter quavis die assurgit. Puerperæ licet tantam lactis è mammis copiam fundant, si almæ nutrices sint, nihilominus tamen partem aliam lactis in sanguine geniti per diversa loca evacuant, partim lochiorum formâ ex utero, urinas turbidas, feces minùs brunneas, si sanæ sint, imò viridescentes si ægrotent, sudores etiam acidos copiosiores ejiciunt; sanguis etiam in patella extractus lacte supernatante albescit in gravidis & puerperis.

1. *Galactirrhœa mammarum. Ecoulement de lait des mammelles.*

Hoc symptoma puerperis quandoque accidit à lactis redundantiâ, cùm scilicet mammam alumno sugendam præbere recusant; unde intumescentia, & quandoque inflammatio, caseatio, aliaque mala ipsis mammis superveniunt, lac continuò è mammis exstillat. Visæ sunt mulieres, quæ quinto graviditatis mense libram & semissem lactis quotidiè fundebant; in puerperis hoc symptoma suctione alumni vel catellorum, phlebotomiâ, catharsi, potu diuretico tollitur.

2. *Galactirrhœa erronea. Lactis effluxus ptyalismi*

formâ Puzos. aut *salivæ deglutiendæ formâ* Ephemer. Natur. Curiof. Ex *umbilico* ex cute mammarum *fudoris* fpecie, fub *urinæ* formâ; ex *oculis* epiphoram lacteam inducens; ex *femore*, parte fcarificatâ; ex *venâ fectâ*; ex diverfis viis extraordinariis elabens, de quibus confulatur *Synopfis Ephemerid. Natur. Curiof.* ad verbum *Lac.*

3. *Galactirrhœa virorum* Collectio Academica, *Tom.* 3. *pag.* 63.

Teftantur plurimi Auctores, ut Scholtzius, Dolæus, P. Borellus, Laurembergius, &c. dari viros è quorum mammis lac purum & fincerum effluebat, aut continuò per longum tempus deftillabat, imò quorum alii nutricum officio functi funt; recens verò nati ferè omnes ferum quoddam albefcens in mammis gerunt, quod mulierculæ primis diebus emungere folent.

4. *Galactirrhœa purulenta* J. Bauhini, *Obferv. med.*

5. *Galactirrhœa atra* Ephemer. Natur. Curiof. *Dec.* 2. *ann.* 4. *pag.* 207.

6. *Galactirrhœa lutea* Ephemer. Natur. Curiof. *ibid. pag.* 203.

7. *Galactirrhœa viridis* Ephemer. Natur. Curiof. *Dec.* 1. *ann.* 6.

8. *Galactirrhœa ferofa.*

Eft lactis aquofioris in mammis effufio, quod accidit prægnantibus, fi fetus in utero moriatur; mammæ etenim flaccefcunt, & lac ferofum fundunt, fed hoc eft accidens parvi momenti: aft in nutricibus lac ferofum ultra primos dies à partu vitiofum alumno præbet pabulum; cognofcitur verò ferofum, fi guttulæ etiam minimæ in manu pofitæ ftatim fuo pondere diffluant aquæ inftar; illud lac utplurimùm fimul eft calidius, & minùs dulce quàm par eft, adeòque rejicitur. Curatur illius vitiofa qualitas bono nutricis regimine.

ORDO QUARTUS.

AERIFLUXUS.

CHaracter est flatûs vel halitûs emissio inassueta. Flatus est motus aëris vel vaporis, cum sono & impetu; *halitus* est fluidum elasticum vaporis instar expansile.

XXXIII. Flatulentia, *Flatulence.*

Est morbus cujus præcipuum symptoma est flatuum ex primis viis per superiora aut inferiora frequens rejectio.

Rejectio simplex flatuum per superiora vocatur ructus, eructatio, Græcis *eryge*, Gallis *rot*, *rapport*; qui ructus sunt acidi, nidorosi, putres, insipidi, &c. Flatus per inferiora delapsi vocantur *borborygmi*, si cum humiditate quadam edantur; *bombi* verò, si cum sono erumpant, qui Latinis *crepitus* audiunt, Gorræi *definit.* Neoterici borborygmos vocant intestinorum murmura.

Omnia alimenta potissimùm vegetabilia & potulenta non satis fermentata magnam aëris copiam continent, ut fusè docent experimenta Halesii *in staticâ vegetabilium*, & Cotesii, *Prælect. physices.* Ille aër ex vegetabilibus fermentescentibus extricatus maximam expansibilitatem obtinet, ita ut sibi relictus spatium portentosè majus priori possit occupare. Præterea aër purus inter alimentorum bolos quotidiè deglutitur, & in statu sano ventriculum & intestina molliter distendit, eorumque vacua replet calore loci debilitatus, seu

expansilitate moderatâ præditus. Aërem in corpore, sive genitum, sive adscititium continuò absorberi, sensimque expansilitate suâ orbari seu destrui, docent physici, & potissimùm Mayouvius, Halesiusque. Sic duodecima ferè pars aëris inspirati destruitur; sed ille aër non ad nihilum redigitur, quippe docet analysis chymica eum fluidorum, solidorumque nostrorum compositionem ingredi, ipsisque solidis duritiem impertiri; saltem certum est ea quæ cæteris duritie præcellunt, ut vesicæ calculi, aëris contenti copiâ cæteras partes superare. Volumen aëris qui exit ex sanguinis suilli pollice cubico, 33. pollices cubicos replet; qui ex cornu damæ pollice exivit, 234. pollices æquavit; qui verò ex calculi humani pollice, 648. pollices, &c.

Aër qui per spontaneam fermentationem è pane, fructibus, seminibus, herbis educitur intra stomachum, si digestio langueat, destruitur seu absorbetur, si salivæ sanæ miscelâ digestio benè fiat, ut suadent experimenta Ill. Pringlii, in vitro capta; bilem hujus aëris nimiæ expansioni obstare, suadent etiam experimenta Stewartii; quippe si cani vivo per vulnus vesicæ felleæ inflictum bilis effluxus intra duodenum præpediatur, animali superveniunt borborygmi & tympanitidis symptomata; bullæ aëris quæ urinæ ac ascititicorum lymphæ in cyatho collectæ supernatant, illicò cum crepitu dissiliunt & evanescunt, si contingantur pauxillo ceruminis aurium.

A putrefactione etiam extricari aërem ex animalibus, docent inflationes abdominis in cadaveribus potissimùm submersis, quæ ideò accedente putredine aquis supernatant. Duplex est itaque principium expansionis in aëre intra animalia &

vegetabilia contento, ſcilicet fermentatio & putrefactio præter caloris intenſitatem.

1. *Flatulentia acida. Rots aigres.*

Oxyregmia Tralliani, *lib. 12. cap. 1.* de iis qui ex cruditate acidâ febricitant.

Ad acidum vergere omnia vegetabilia, herbas, fructus, radices, panem, vinum, cereviſiam, exceptis plantis tetrapetalis cruciformibus & condimentis piperatis, &c. docent Chemici; ex horum alimentorum morâ in ventriculo, ob defectum bonæ digeſtionis producuntur flatus acidi; ex oleo, pinguedine, larido, aliiſque ſimilibus, ut piſcibus vehementiam ignis paſſis ſeu frixis extricatur acidum quoddam volatile, ſaporis urentis, maximè ſi fumum camini exceperint, cum odore ingrato empyreumatico; his aſſumptis oritur indigeſtio, & *flatulentia empyreumatica* acris, cum pyroſi in œſophago, ſalivatione frequenti. Hæc flatulentia curatur catharticis; dein verò ſi reſiſtat, utendum eſt abſorbentibus teſtaceis præſertim, oculis cancrorum, coralliis, cathecu; interea ſi æger ſit pituitoſus, frigidus; ſi viſcida, inſipida ſit ſaliva, ſuadet Trallianus medicamenta ſtomachica calida, præſertim piper. Si verò ſit temperamenti calidi & ſicci, jubet ut utatur cibis frigidis, ex conchiliorum claſſe petitis, ut oſtreis crudis, mytulis, &c. nec non in utroque caſu conſultum eſt abſtinere à cibis vegetabilibus, & potiſſimùm carnibus animalium indulgere. Aſt aquæ ſale Glauberiano fetæ cæteris præſtant.

2. *Flatulentia nidoroſa. Rots pourris. Rapport d'œufs couvés. Eryge cniſſodes* Græcis.

Eſt ructatio ovorum putridorum odorem & ſaporem referens. Illi ſtipantur utplurimùm ano-

rexiâ, nauseâ, cardialgiâ, linguæ sorditie albâ vel luteâ, salivâ mucosâ; ècontra in oxyregmiâ saliva est limpida, copiosa, nulla anorexia, lingua nitida est.

Licet omnia vegetabilia putredini sint obnoxia, certum est faciliùs & frequentiùs multò à cibis animalis prosapiæ ructus nidorosos pendere; maximè verò si succi digestivi ad putredinem vergant, ut in synocho, amphimerinâ, typho, &c. inter carnes putredini obnoxias, quæ sunt diutiùs servatæ, ex annosis animalibus quæ magis teneræ, coctæ, succulentæ, ad putredinem faciliùs tendunt quàm quæ ex junioribus desumuntur; ita quæ sunt duriores, viscosiores, difficiliùs putrescunt, ut conchylia. Docent experimenta Pringlii quod pauxillum salis putredinem accersit; multùm verò salis avertit; à vino, cerevisiâ, aceto, succo limonum etiam putredo corrigitur; sed medicamina corrigentia vix usurpari queunt, nisi priùs emeticis vel catharticis primæ viæ expurgatæ fuerint, succenturiato copioso aquæ calidæ potu, qui has eluat, dein ad absorbentia stomachica est deveniendum, ubi præ aliis eminet confectio hyacinthina.

3. *Flatulentia hypochondriaca. Flatos* Hispanis. *Flatulentia hysterica* Junckeri. *Erygmatodes nousos* Hippocratis. Gallis *ventosité.*

Symptoma est sæpiùs hypochondriaseos, sed quandoque in ægritudine præcipuum, unde mutatur genus; cognoscitur ex pertinaciâ morbi, ex flatubus ano & cato potissimùm durante digestione erumpentibus, ructibus verò nec acidis, nec nidorosis; sed vel inodoris, aut tantùm assumptorum odorem retinentibus. Adest utplurimùm pravus mos tuburcinandi, aut cruda & dyspepta

dyſpepta manducandi, cum querelis continuis de flatibus, borborygmis, doloribus colicis, ſpaſmodicis diverſarum partium affectibus, ptyaliſmo mucoſo, urinis limpidis, averſationibus moroſis. Vide *hypochondriaſim & hyſteriam*. Hic morbus pertinaciſſimus eſt ex ſe, & potiſſimùm ex pertinaciâ & moroſitate ægrorum, qui ſæpiùs & Medicos & methodum medendi mutant, nec regimini addicere ſe volunt, aut cathartica repetere amant.

Curantur diætâ, potu aqueo, balneis & equitatione; abſtineant à cibis dyſpeptis, cibos diu maſticent, utantur aquâ, ſero lactis, juſculis emollientibus, aquâ pulli, aquis acidulis, balneis; ſed potiſſimùm equo vel rhedâ conſtanter utantur, ut à curis, mœrore ſe liberent, & humoribus ſuis fluxilitatem & blanditiem concilient. Hippocrates *5. Epidem.* repetitis phlebotomiis hunc morbum debellavit; noſtrates hanc methodum mirantur, non imitantur.

Hiſpani huic flatulentiæ ſunt valdè obnoxii, & plures utuntur Edicto Imperatoris Claudii, quo licebat cuilibet & ubilibet flatus emittere, ut docet Suetonius, *cap.* 32. Qui utuntur catharticis, aſtringentibus, ut rheo, ad hunc morbum ſanandum, evadunt ſæpè inſanabiles, ut vidi. Nihil magis nocet flatulentis quàm alvi conſtipatio, quæ exinde ſolet induci; ambara in hoc morbo laudatur à Zacuto Luſitano, *obſerv.* 7. *libro* 2.

4. *Flatulentia accidentalis.*

Eſt ea quæ à principiis procatarcticis, fugacibuſque dependet, ut à cibis fermenteſcentibus, ut muſto, cereviſiâ immaturâ, ſyrupis, leguminibus, vino vappido, frigore ſuſcepto, conſti-

patione, potu frigido: differt à colicâ flatulentâ defectu doloris fixi, atrocis, &c.

Curatur diluentibus calidis, potu thé, caffé, stomachicis, theriacâ, extracto juniperi, cortice aurantiorum & carminativis omnibus, anisi, carvi, fœniculi, cumini semine.

5. *Flatulentia infantilis. Cardiogmos* Junckeri, *Tabul. 137. n°. 32.*

Torminibus, flatibus, alvi obstructionibus, & primarum viarum sordibus fovetur hic morbus apud infantes, unde ventriculus & præcordia inflata sunt.

Mulierculæ accusant apud Germanos distorsionem vel luxationem partis cujusdam.

Sæpiùs hic morbus à repressis sudoribus, vel achoribus fovetur.

Curatur lenibus catharticis, mercurio dulci, syrupis de cichorio, de floribus persicorum, spermate ceti, oleis carminativis umbilico calidè inunctis, ut oleo ruthæ, petroleo, &c.

6. *Flatulentia lochialis* Junckeri, *Tabul. 135. n°. 7.*

Puerperæ & gravidæ ob alvi constipationem & calorem hypogastrii, aut pressionem recti, obnoxiæ sunt borborygmis & ructibus. Hunc affectum prævertunt in gravidis potus copiosus, clysmata emollientia, exercitium moderatum. In puerperis suadet Junckerus oleum amygdalarum, nitrum, crocum, & præterea pulveres absorbentes, jusculа carminativa, aliaque in nostris regionibus non usurpanda.

7. *Flatulentia convulsiva. Spasmus abdominis* Sennerti, *lib. 3. part. 10. cap. 8.* Heurnii, *de morbis capitis, cap. 15.*

Jesuita ab Hœchstettero observatus per paro-

xyſmos patiebatur flatuum copiam, rugitus & murmura in ventre, hypochondriorum dolores, accedebant ſimul convulſiones totius abdominis & thoracis, cum difficili & anheloſâ reſpiratione, involuntariâ ſeminis excretione, mentis alienatione. Similem ægrum vidit Heurnius Patavii, eo diſcrimine quòd teſtes ad inguina retrahebantur. Hæc ſpecies ad epilepſiam valdè accedit, unde ab hypochondriacâ diſcrepat.

XXXIV. Ædopſophia.

Eſt flatuum à genitalibus emiſſio ſonora; à Græco *aidoia* pudenda & *pſopheo* peditum edo. Hic affectus non ita rarus eſt, ut debeat à Noſologis prætermitti. Accidit autem & viris & mulieribus.

1. *Ædopſophia urethræ.* Vide Freind, *de febrib. comm.* 6. Zacut. *obſerv.* 112. *l.* 2.

Quidam laborabat dyſuria quam calculoſam putabant Medici; urinas purulentas, ramentoſas reddebat, & identidem cum urinis magno cum impetu & ſonitu quodam flatus erumpebant; aperto cadavere colon erat ulcere rotundo perforatum, & adhærebat firmiter veſicæ, quæ inter extimam, mediamque tunicam ductu quodam pennæ anſerinæ diametro erat pertuſa; inde verò à colo ad veſicam flatus pertingebant. Similem morbum nuper obſervavit Monſpelii Collega Illuſtr. D. Fizes in peregrino, cui erat fiſtula in recto, & materies ſtercoraceæ cum urinâ effluebant.

Per penem in coitu flatus excerni novum eſt; id autem obſervavit Zacutus, loco ſeminis ſcilicet flatus erumpebat; hinc ſterilis remedia quæſivit;

profuerunt verò cathartica quibus sudorifica successere, & demùm balnea domestica, quibus fertilis evasit.

Ædopsophiam urethræ inter coeundum, seu flatuum cum semine explosionem observatam videsis cum dispermatismo apud Frid. Hoffmannum, *de gravi spasmo & dolore vesicæ observatione 5.*

2. *Ædopsophia uterina* Zacut. Lusitan. *lib. 2. observ. 141. 142. Tympanitis fugax* Astrucii *de morb. mulier. lib. 2. art. 2. cap. 9.*

Notum est tympanitides uterinas solvi solitas per flatus, cum impetu ex utero erumpentes; sed hæc flatuum eruptio fugax est; verùm in tympanitide fugaci Astrucii quoties mulieres corpus suum antrorsum flectunt, aut abdomen, ut in coitu premi patiuntur, toties flatum sonorum ex utero emittunt; testis Martialis qui garrulitate vulvæ offendebatur; ex ipsamet vaginâ semi-prolapsâ & aërem nunc includente, nunc pro situ corporis excludente peditus illos quandoque proficisci verosimile est.

Mulieri zelotipia, aut vehementi irâ percitæ, uterus portentosè intumuit, illâ lecto commissâ, stragula alternatim attollebantur, quasi subtus maximus ventus à folle fuisset explosus, hinc sibilus qui sensim desiit, sed supervenit strepitus flatu cum impetu ex utero exeunte; Bianchi, *Diarium Medic. Mart. 1756. pag. 174.*

XXXV. Dysodia, *Puanteur.*

Est fetidorum vaporum è corpore exhalatio, sive è naribus, ore, ventriculo; sive ex axillis, pedibus, vulvâ, inguinibus.

Plures sunt fetores qui ad alia genera morbo-

rum tanquam symptomata vel accidentia pertinent, quive fugaces sunt, & dysodiam non constituunt; talis est fetor in *febribus* continuis, ac remittentibus, in *phlegmasiis*, ut variolâ, miliari, in *fluxibus* alvinis purulentis, in *cachexiis*, ut carcinomate, sphacelo, tabe ulcerosâ, &c. hîc fetores ab aliis morbis independentes tantum referre nostrum est.

Fetor autem à myasmatis salino-sulphureis volatilibus per aëra dispersis procedit; hæc myasmata nares ingrate feriunt, licet oculis & auribus, aliisque sensibus non percipiantur. Si aëre multo leviores sint, illi sursum tantò velóciùs avolant, quo leviores illo sunt; si ejusdem gravitatis specificæ, tunc illi quoquo versus se diffundunt, & cum aëre inspirato nares astantium subeunt, secùs cohibitâ inspiratione per nares non sentiuntur.

1. *Dysodia ozæna. Ulcère du nez, Punaisie. Ozæna* Galeni, non Celsi; Ægri Gallis *Punais.*

Est fetor narium cum putridi ichoris ex effluxu ob ulcus membranam pituitariam exedens.

Ulcus illud vel est simplex, vel virulentum, ut cancrosum, syphiliticum, scorbuticum; ratione loci vel est in ipso narium, vel in sinuum frontalium, maxillariumve cavo alterutro.

Ex fetore ichoris exeuntis non tuto pronunciatur adesse ulcus, cùm ex narium stenochoria ob moram muci putridi fetidus humor, nec tamen purulentus exstillet.

Utplurimùm insanabilis est ozœna, & anosmiam accersit, atque si ossium carie stipetur, si cancrosa sit, si syphilitica, periculum utut serotinum vitæ portendit.

Curatio exigit in ulcere simplici detersionem

quotidianam quæ fit inſpirando decoctum hordei cum melle, vel foliorum hederulæ, ſeu glechomatis, vel aquam calcis; ſi ulcus ſit ſyphiliticum, præmitti debet hydrargyroſis, & cum medicamentis inſpirandis mercurii dulcis pauxillum addere convenit.

Si ulcus ſit ſcorbuticum, remedia antiſcorbutica, lacticinia ſunt adhibenda.

Si ſinus maxillaris alteruter pus fundat, quod cognoſcitur ex effluxu ichoris, ex determinatâ capitis poſiturâ, tunc nihil eſt melius quàm primum aut ſecundum dentem molarem ſuperiorem ejuſdem lateris avellere, & ſi via puri ſic non paretur, intruſo in alveolum ſtylo ferreo viam puri cudere, quæ operatio feliciter inſtituta fuit Monſpelii.

Injectiones deterſivæ & exſiccantes parantur ex vitriolo & viridi æris ac alumine; huc balſamum viride Metenſe, aliaque in Auctoribus memorata.

2. *Dyſodia à rhinoſtenote. Punaiſie des camards.* Fetor eſt narium ab earum anguſtiâ, quippe accidit ut vel mucus, vel aër in locis anguſtatis diù retentus fetorem adipiſcatur, qui aëri expirato per nares conciliatur.

Anguſtia autem eſt multiplex; vel enim nares ſunt reſimæ, id eſt radicem verſus depreſſæ, vel ſunt polypo, ſarcomate, muco ſpiſſo intùs obſtipatæ, vel excreſcentiâ, fluxione obturatæ.

Si ab ortu reſimus ſit æger, affectus inſanabilis eſt, & cura palliativa exigit ut quotidiè aqua tepida & odorata naribus inſpirata in os adducatur, ſicque viæ illæ conſtanter eluantur, dein tabaco & odoramentis fetor ille, prout fieri poteſt, corrigatur: unde meritò dixit Martialis:

Hic malè semper olet, qui benè semper olet.
ut adolescentes quidam moschati, ambarati, &c.

Si à polypo pendeat angustia, is est vel eradicandus, vel exedendus, atque cum sæpè pendeat à syphilide, hydrargyrosi est curandus.

Si à muco narium viscido, ut in coryzâ, exspectanda solutio ejus, quæ vapore lactis calidi, aquâ tepidâ inspiratâ acceleratur; in puerulis hæc causa vel aliqualis simitas, aut nativa nasi depressio fetorem conciliat fugacem; quippè successu temporis nasi radix attollitur, & via libera aëri spontè paratur, vel & mucus fluidior evadit.

3. *Dysodia stomatica. Puanteur de bouche.*

Oris fetor Auctorum vel procedit à dentibus cariosis, vel à calculoso concremento circa dentes, vel ab stomacace scorbuticâ, vel ab ulcere gurgulionis simplici syphilitico, gangrænodeo.

Si à carie dentium, vel ea caries est humida odontalgiam inferens & per se fetida, atque tunc temporis dentes cariosi avellendi, vel caries ferro candenti comburenda, aut palliativè oleo caryopyllorum & cinnamomi est curanda. Si caries sit sicca, tardissimè progrediens, per se vix fetens, tunc fetor procedit ex reliquiis carnium pridiè comestarum in cavo dentis putrescentium, quæ reliquiæ post singulos pastus dentiscalpio auferendæ, & dein os vino collui debet.

Si fetor sit ab stomacace, succo acetosæ, limonum, cochleariæ, ejusque spiritu os colluendum.

Si à calculis dentium radices obsidentibus, illi ferramentis aptis sunt identidem auferendi.

Si adsit ulcus gangrænodeum, ut in pædanchone,

ſeu cynanche gangrænosâ & malignâ, vitæ ſummum imminet periculum à morbo, cui propriis auxiliis medendum.

Si ab ulceribus oris, illa ulcera vel pendent à ſyphilide, & hydrargyroſi præmiſſâ debent bis in die elui ope guttularum aliquot collyrii Lanfranci in aquâ roſarum; vel ulcuſcula ab hydrargyroſi fortiori procedunt cum ptyaliſmo fetido & frequenti; hoc malum eſt fugax, & ſublatâ hydrargyroſi evaneſcit; ulcera verò ſimplicia oris vix fetent, niſi ſint fiſtuloſa, ſordida, cancroſa, &c.

4. *Dyſodia ſtomachalis. Puanteur d'eſtomac.*

Eſt fetor anhelitûs procedens ab ſtomacho & œſophago; ille ut plurimùm eſt putridus, & ab accidentali, vel habituali indigeſtione putri carnium procedens, ructibus potiſſimùm ſuperveniens, jejunis familiaris, à paſtu recedens; eaque curatur emeticis, catharticis & ſtomachicis.

5. *Dyſodia pulmonica.*

Vide *phtiſim*, *anacatharſim*, à quibus pendet; odor ille eſt qualem ſputa phtiſicorum fundere ſolent.

6. *Dyſodia ab otirrhæâ. Puanteur des oreilles.*

Otirrhœa eſt fluxus ſeroſus, vel purulentus aurium; ex auribus ſcilicet apud pueros non rarò fluit humor ſeroſo-purulentus qui eos à morbis capitis tutos facit, ſed qui ob moram in hiſce cavis odorem fetidum contrahit; hic fluxus ſiſtendus non eſt, ſed locus optimè detergendus, renovatis quotidiè ſpleniis, injecto hordei decocto, &c.

7. *Dyſodia à tineâ. Puanteur de la tête.*

A tineâ malignâ, achoribus, porrigine, teſtudine, trichomate, phtiriaſi, aliiſque ſimilibus

morbis capillitii, fetor non rarò horrendus promanat, qui curandus eſt, ut morbi primarii à quibus pendet.

8. *Dyſodia axillarum. Puanteur des aiſſelles.*

Eſt odor ſpecialis acer, ruſticis ſudantibus, ſordidis communis; acutior eſt apud homines ſanguine acri & bilioſo donatos.

Curatur balneis repetitis, ſero lactis, quæ ſanguinem edulcorant; palliatur aquis deſtillatis thymi, roſmarini, ſimilibuſque quotidiè axillas eluendo.

9. *Dyſodia hircina. Odeur de bouc.*

Eſt fetor genitalium qui promanat ex unguine, ſeu ſebo quo perinæum, vulva, & ſcrotum illita ſunt, necnon à vapore ſpermatis, qui vapor fetidus apud hircos æſtro venereo percitos procul diſpergitur; mulieres emunctæ naris affinem huic odorem in viris cognoſcunt.

10. *Dyſodia urinoſa.*

Eſt fetor urinæ quo inficiuntur qui enureſi laborant poſt lithotomiam, veſicæ fiſtulas, ſimileſque morbos, niſi ſummâ cautelâ utantur; is odor haleces ſalitos etiam refert apud homines qui munditiem contemnunt; mulieres hoc morbo viris graviùs afficiuntur.

11. *Dyſodia pedum. Senteur du pied de muletier.*

Eſt fetor teterrimus, qui ex pedibus ſudantibus exhalat, apud eos potiſſimùm qui tibialia & udones non mutant.

Sudores illi olidi minimè ſunt aſtringentibus repellendi, ſed ſanguinis acrimonia eſt lacticiniis, juſculis temperanda; pediluvia ex infuſis

aromaticis adhibenda; fontanellæ quas ſuadet Zacutus Luſitanus in hoc caſu ſunt ipſo morbo pejores, & odorem ulceroſum ipſæ referunt.

De periculoſa ſudoris pedum fetidi repreſſione, vide eruditam Diſſert. Illuſtr. Comitis Buchneri, Acad. Naturæ Curioſ. Præſidis ſapientiſſimi.

CLASSIS DECIMÆ ET ULTIMÆ SYNOPSIS.

CACHEXIÆ.

CHARACTER. Vitiosus corporis habitus quoad volumen, æqualitatem, levitatem & colorem.

ORDO I. *MACIES*, (*Consomptions*) morbi quorum præcipuum symptoma est imminutio voluminis à pinguedinis defectu.

I. *Tabes*, (*Etisie*) macies cum amphimerinâ lentâ sine tussi.

II. *Phtisis*, (*Phtisie*) macies cum amphimerinâ lentâ, tussi & anacatharsi purulentâ.

III. *Atrophia*, (*Atrophie*) macies sine febre.

ORDO II. *INTUMESCENTIÆ*, (*Enflures*) deformitas à volumine adaucto.

IV. *Polysarcia*, (*Corpulence*) intumescentia universalis ab adipe.

V. *Pneumatosis*, (*Bouffissure*) intumescentia universalis corporis à flatu.

VI. *Anasarca*, (*Anasarque*) intumescentia totius corporis œdematosa.

VII. *Phlegmatia*, (*Edématie*) intumescentia partium inferiorum œdematosa.

VIII. *Physconia*, (*gros Ventre*) intumescentia abdominis à partibus solidis sine graviditate & fluctuatione.

IX. *Graviditas*, (*Grossesse*) intumescentia abdominis ab hypogastrio incipiens, opus generationis subsequens & partu terminanda.

ORDO III. *Hydropes partiales*, (*Hydropisies locales*) tumor à fluidis in capite, abdomine, uterove congestis.

x. *Hydrocephalus*, (*Hydrocephale*) est hydrops capitis à sero.

xi. *Physocephalus*, (*Enflure de tête*) est hydrops capitis à flatu.

xii. *Ascites*, (*Ascite*) hydrops totius abdominis à fluido non elastico, seu gravis & fluctuosus.

xiii. *Hydrometra*, (*Hydropisie de matrice*) tumor hypogastrii sine graviditate ab utero fluidis distenso.

xiv. *Physometra*, (*Tympanite de matrice*) tumor hypogastrii à flatu uterum distendente.

xv. *Tympanites*, (*Tympanite*) hydrops totius abdominis à flatu, seu elasticus & levis.

xvi. *Meteorismus*, (*Météorisme*) est inflatio flatulenta, vel epigastrii, vel in morbo acuto ipsius abdominis.

xvii. *Ischuria*, (*Ischurie*) tumor hypogastrii ex urinæ retentione sæpiùs intra vesicam.

ORDO IV. *Tubera*, (*Protubérances*) tumores partium solidarum, non hydropici.

xviii. *Rachitis*, (*Rickets*) deformitas ex articulorum tumore duro, carnium marcore, capitis mole, cum ingenio præcoci, in puerulis.

xix. *Scrophula*, (*Ecrouelle*) tumor schirrosus glandularum colli, mesenteriique cum labiis & naso crassioribus.

xx. *Cancer*, (*Cancer*) carcinomatum proventus cum exulceratione, doloribus lancinantibus, &c.

xxi. *Leontiasis*, cognoscitur ex papillis setaceis, vel corniculatis cutim exasperantibus.

xxii. *Malis*, (*Clavelée*) tumores sæpiùs purulenti, vel ulcera, cum insectis vermiformibus, passim enata.

XXIII. *Frambæsia*, (*Taw*, *Pian*) excrescentiæ fungosæ mori instar granulosæ, sæpiùs cum ulceribus, &c.

ORDO V. *IMPETIGINES*, (*Maladies cutanées*) morbi contagiosi, chronici, qui cutis excrescentias, tumores gregales, exulcerationes, crustas, &c. inducunt.

XXIV. *Syphilis*, (*Vérole*) cognoscitur ex ulcusculis, porris, bubonibus, ficis, quibus primò utplurimùm genitalia afficiuntur, prægressâ non raro gonorrhœâ, dein pustulis crustosis, doloribus nocturnis, exostosibus, cariebus, &c. quibus cæteræ partes inficiuntur.

XXV. *Scorbutus*, (*Scorbut*) cognoscitur ex stomacace, necnon maculis lividis, flavis, purpuro-violaceis potissimùm tibiarum.

XXVI. *Elephantiasis*, (*Ladrerie*) cognoscitur ex facie deformi, tuberibus callosis, ozœnâ, raucedine, cute elephantinâ, crassâ, unctuosâ, in extremis artubus anæsthesiâ.

XXVII. *Lepra*, (*Lépre*) cognoscitur ex tuberculis callosis, scabie majoribus, vel crustis & squamis diffusis, herpeticis, per cutem dispersis, pruriginosis.

XXVIII. *Scabies*, (*Gale*) cognoscitur ex pustulis crustosis, lentis magnitudine, pruriginosis manus potissimúm obsidentibus.

XXIX. *Tinea*, (*Teigne*) cognoscitur ex crustis flavis, vel griseis, ulcerosis, per caput dispersis.

ORDO VI. *ICTERITIÆ*, (*Couleurs dépravées*) cognoscuntur ex totius cutis colore inassueto, pallido, flavo, nigro, rubro, sine pyrexiâ acutâ.

XXX. *Aurigo*, (*Jaunisse*) cognoscitur ex oculorum & cutis flavedine ad auream, vel aurantiam vergente.

XXXI. *Melasicterus*, (*Ictere noir*) cognoscitur ex cutis colore nigro, vel atro-livido, atro-fuliginoso.

XXXII. *Phænygmus*, (*Ictere rouge*) cognoscitur ex rubore diffuso, vel maculoso sine pyrexiâ.

XXXIII. *Chlorosis*, (*Pâle couleur*) est pallor, vel fuscus color cutis, oculis minimè flavis, sæpiùs cum picâ.

ORDO VII. *CACHEXIÆ ANOMALÆ*, cognoscuntur ex signis classeos, & affinitate cum prioribus ordinibus.

XXXIV. *Phtiriasis*, (*Phtiriase*) cognoscitur ex pediculorum exortu, cum alopeciâ, & sæpiùs exulceratione capitis.

XXXV. *Trichoma*, (*Plique*) cognoscitur apud Polonos ex capillis invicem complicatis, agglutinatis in globos inextricabiles, sæpiùs cum phtiriasi.

XXXVI. *Alopecia*, (*Alopécie*) cognoscitur ex capillorum lapsu, cuticulæ desquamatione, &c.

XXXVII. *Elcosis*, (*Mal St. Lazare*) cognoscitur ex numerosis, vel amplis ulceribus chronicis, cariosis, fetidis, &c. cum pyrexiâ lentâ.

XXXVIII. *Gangræna*, (*Gangrene*) est initio mors partis, dein ejus putrida dissolutio.

XXXIX. *Necrosis*, (*Ergot*) est partis mors, sine tumore prævio, deinde verò exsiccatio, induratio & nigredo.

CLASSIS DECIMA.

CACHEXIÆ,

SEU

MORBI CACHECTICI.

SUNT morbi quorum præcipuum symptoma est fœditas, seu formæ nativæ alteratio notabilis.

Cùm forma seu pulchritudo supponat concursum qualitatum sensibilium, ut figuræ, molis, numeri, proportionis partium, nec non glabritiei, coloris, consistentiæ, &c. quales apparent in hominibus qui eâ ratione cæteris omnibus placent, quoties alterutrum ex hisce deficit, datur deformitas, quæ tamen non est morbosa, nisi notabilis & constans sit, atque utplurimùm aliis gravibus symptomatis stipetur.

Deformitas Græcis *cachexia* vocatur, seu pravus corporis habitus. Cachexiæ titulo vulgò Veteres designant macies, icteritias, impetigines, diversasque lues chronicas, ut ex definitionibus Gorræi deducitur.

Non omnis fœditas accenseri potest inter morbos hujusce Classis; sic pravus *odor* licet ad qualitates vitiosas attineat, est potiùs symptoma aliorum morborum, ut ozænæ, enureseos, diarrhœæ; *caloris & coloris* vitium in febribus phleg-

mafiis, aliifque morbis acutis, non eft præcipuum fymptoma, adeòque licet vitiofæ fint qualitates illæ, ad alias claffes, quarum funt fymptomata, rectius pertinent.

Habitus vitiatur *mechanicè* ubi fitus, numerus, figura, proportio partium fenfibilium mutatur, ut in rachitide, gibbofitate, vulnere, herniâ, monftrofitate, hydrocephalo, &c. *phyficè* verò pervertitur ubi debita proportio vel humorum inter fe, vel molecularum infenfibilium diverfæ qualitatis mutatur, fic bile prædominante flavefcit cutis, lymphâ excedente pallefcit, partibus igneis nimis extricatis calet, denfata frigore cutis riget, &c. Confulatur Phyfiologia *de temperamentis*, *pag.* 241.

Vitia corporis mechanica vocantur vitia *ftructuræ*; vitia phyfica vocantur vitia crafis feu *mixturæ*. Omnis mutatio fit per motum, adeòque per vires motrices vel refiftentes; omne vitium eft mutatio in corpore fano facta; ejus proinde caufa ad vim mutantem reduci debet, eamque vel *mechanicam*, qualis ad luxationem, excrefcentiam, aliaque vitia organica concurrit; vel *phyficam*, ut adhæfionem, fecretionem, motum inteftinum, ex quibus vitia phyfica feu intemperies oriuntur; fi vires corporis humani mechanicæ & phyficæ concurrant ad eumdem finem propter quem à fummo Numine inftitutæ funt, fanitas viget, *Phyfiologiæ*, *pag.* 128. & tunc ftructura & mixtura partium fe habent perfectiffimè *Pathol. n.* 8. Caufa itaque vitiorum corporis confpicuorum in ftructurâ & crafi, eft virium earum diffenfus, fufiùs demonftrante Ill. Schreibero in *Phyfiologia*.

Natura vitiofis organis utens & mediis ad finem

finem ſuum obtinendum aptis deſtituta non poteſt ſolito vigore & ſucceſſu machinæ humanæ vitia mechanica & phyſica corrigere, ut ea corrigit, vel emendare nititur, dum vigor eſt in machinâ, viget ætatis robur, & vires animæ longo morbo non ſunt fractæ; in morbis itaque cacheđicis, in quibus nec ea eſt ſolidis firmitas, nec ea fluidis activitas, quæ ad virium exercitium vegetum requiritur, maximè ſi ætas ingraveſcens, debilitas nativa, vel morbis acquiſita accedant, deficiunt illi naturæ conatus, qui febres acutas, metaſtaſes, criſes, celereſque mutationes excitant; morbi itaque cachectici ſunt utplurimùm chronici, id eſt, tardè procedunt, lentè mutantur, & deficiente facultate ſæpè morte terminantur.

Pertinent juxta methodicos ad morbos *laxos*, in quibus ſcilicet ſolidorum tonus nativo minor eſt, juxta Galenicos ad *intemperies frigidas* & *pituitoſas*; juxta Chymicos ad aquei ſeu *phlegmatici* principii prædominium; juxta Mechanicos ad inæquilibrium ex ſolidorum *atoniâ* oriundum, & ad obſtructiones lymphaticas.

ORDO PRIMUS.

MACIES.

SI preſſio lateralis vaſis illata à fluidis prætereuntibus perſeveret, ea vaſa conſuetam ſervant diametrum & tenſionem, adeòque partes ex iis vaſis conflatæ ſuam firmitatem & magnitudinem; preſſio verò lateralis decreſcit tum ex imminuto influxu liquidorum ex arteriis in vaſa minora, tum ex aucto eorum in venas & vaſa

excretoria effluxu, atque ex excessu effluxus supra influxum pendet lateralis pressionis imminutio.

Decrescente verò laterali pressione fluidorum in solida, si vasa sint satis elastica, pari passu coarctantur partes, cutisque corrugatur, fit consumptio cum aridura & siccitate; si verò vasa elatere careant, partes marcescunt, seu flaccidæ magis quàm macilentæ evadunt. Hinc discrimen inter marcorem & macilentiam; marcor laxitatem supponit, non voluminis imminutionem; macies voluminis potissimùm imminutionem importat; quo verò pacto ab imminutâ laterali pressione vasorum oriatur macies per vim elasticam, tanquam causam, & solâ imminutâ pressione marcor oriatur, intellectu facillimum est.

Influxus fluidorum in vasa minora minuitur imminutâ *facultate* cor contrahente, ut à mœrore, senectute, languore, longo morbo prægresso, longo jejunio, laboribus immodicis, pathematis diuturnis, vigiliis, vel etiam auctâ *resistentiâ* locali in magnis arteriis alicubi compressis, ut à tumore, luxatione, fracto osse, excrescentiâ, vel ab anevrismate impetum sanguinis intercipiente, vel à concretione polyposa idem præstante.

Effluxus fluidorum è vasis minoribus sanguiferis, lymphaticis & adiposis augetur in majori ratione quàm influxus, si *orificia* excretoria sudoris, urinæ, perspirationis, aut colatoria morbosa, scilicet ulcera, fonticuli, intestinorum emunctoria, nimis patula sint, vel etiam irritata ad excretionem, quod accidit in evacuatoriis serosis, purulentis, alvifluxibus, nec non si fluidorum *viscositas* nativa minuatur diluentibus, potulentis, medicamentis fundentibus, exercitiis, venenis, laconicis, ammochasia, vel dissolven-

tibus myaſmatis, medicamentis alkalinis, mercurialibus, diureticis, acribus.

Macies itaque erit in ratione exceſſûs quo effluxus ſuperat influxum, & elaſticitatis vaſorum.

I. Tabes. *Etiſie.*

Character eſt totius corporis macilentia, cum febre habituali, citra tuſſim & puris ſputum.

Differt ab atrophiâ, quæ febre habituali caret; à phtiſi, quæ tuſſi & puris ſputo, vel alterutro ſtipatur; alia eſt primaria, ſeu morbi præcipuum ſymptoma, alia ſecundaria, quæ morbo alterius generis jam degeneris ſupervenit aut ſuccedit, eaque frequentiſſima eſt.

Ægri vocantur tabidi, *étiques.*

Symptomata eſſentialia ſunt *macilentia* & *hectica.* Hecticæ quidem cauſa eſt conatus naturæ ad expurgandum ſanguinem à purulentis, acribuſve myaſmatis per frequentes cordis & vaſorum pulſationes; ſed ob facultatis imbecillitatem lentas & interpolatas; maciei verò cauſa eſt elaſticitatis nativæ exceſſus ſupra preſſionem lateralem fluidorum in ſolida, ſeu hujus preſſionis lateralis imminutio.

Preſſio autem lateralis imminuitur maximè in tabe ob auctum effluxum humorum è vaſis, ſive quia ea fluida ſunt acria, & ad ſecretionem cutaneam, ulceroſam vaſa ſollicitant; ſive quia ſunt ſimul diſſoluta, fluxiliora, unde perſpirando, ſudando, aut quovis modo avolant, eliminantur.

Differunt tabidi ab hecticis, quia in tabidis major eſt morbus ratione maciei; in hecticis verò ratione febris, nec non quia in hecticis nullum eſt viſcus, nulla pars vitio fixo & organico affecta,

quod valet ſæpè in tabidis. De cætero vulgò confunduntur ſine errore in praxi periculoſo.

1. *Tabes dorſalis.*

Phtiſis notias Hippocrat. *lib. de morbis.*

Ea eſt quæ recens uxoratos & luxurioſos in venereis rebus non ſatis continentes aggreditur; febre carent initio, & cibos appetunt, aſt emaciantur, formicarum à capite ſecundum ſpinam decurrentium ſenſum ſe habere putant, urinam emittendo ſemen ſimul emittunt, vel mucum proſtatarum viſcidum; anheloſi, debiles, capite graves, febriculoſi evadunt. Nimius veneris uſus teſte Sanctorio, nocet ſtomacho, oculiſque, perſpirationem præpedit, ſenes debilitat, refrigeratque, juvenes leviores & calidiores reddit.

Qui diutiùs libidini indulgent, nec ſobriè vivunt, illi vires ſtomachi labefactant, & inde pravæ digeſtiones, unde cruditates, flatus & hypochondriaſis, ſimulque viribus imbecilles evadunt, colliqueſcunt, & tandem *exhauſti*, ſic enim vocantur ægri, pereunt.

Præmiſſis univerſalibus Hippocrates præſcribit lac aſininum, deinde lac vaccinum per quadraginta dies, & poſtea cibis mollibus vires reficit.

Prodeſt etiam illis qui venere abſtinere recuſant, cibus euchimus & reficiens ex carnibus ſucculentis aſſis, cocolatâ cum vanillâ, moſcho, ambrâ; ſemina pinuum, radix gins-eng, piſtaciæ, avellanæque fructus, bulbi ex orchide, ſalep, ex quibus parantur cremores.

2. *Tabes renalis. Pthiſis nephritike* Hippocrat.

Ea eſt ſpecies quæ ex renum exulceratione dependet. Memorabilis huc pertinet caſus chiliarchæ Townshend, quem refert Cheynæus, *the English malady*, *pag.* 308. A multis annis labora-

bat ille doloribus nephriticis, cum constanti vomitu, unde vitam miseram ducebat. Usus erat stricto regimine, lacte asinino, & aquis Bristolii. Is ipse pro lubitu modò in sedili se componeret sibi omnia vitæ signa eripere, deinde restituere poterat, cujus singularis facultatis, & in proprium cor imperii testes fecit Ill. Cheynæum, Baynardum & Pharmacopolam Skrine. Facto experimento suis valedixit, codicillum testamento suo addidit, & Sacramentis assumptis tranquillè expiravit.

Secto cadavere omnia ritè se habuerunt, excepto rene dextro, qui quadruplo major erat solitò, vesicæ instar distensus, & pulte albescente, quæ durante morbo post urinas excernebatur; turgidus erat calcareâ materie vel gypseâ; & carnea renis substantia dissoluta evanuerat, hoc nephritico cancro exesa.

3. *Tabes apostematodes.*

Tabes ab apostematibus & ulceribus Morton. *Phtisiol. cap. 5.*

Ea est species quam fovet apostema, vel ulcus, vel fistula cujuscumque partis musculosæ. Subtractio succi nutritii à massâ sanguineâ huic originem præbet. Hanc comitantur sitis, languor, inappetentia, vigiliæ, febris, continua hectica vesperè exacerbans, quæ ad ultimam maciem ægrum deducit.

Sedes abscessûs ulcerisve est in quâvis parte, ut in tegumentis, capite, corde, diaphragmate, glandulis colli, lumborum, crurum, pedum, &c. Vide *Sepulchretum* Boneti, *Tom. 3. sect. 7. de Tabe.* Mortonum, *Phtisiologiæ cap. 5.*

Curatio ex Mortono fusè habetur. In genere secto apostemate, pus expurgetur auxiliis chi-

rurgicis, intùs balſamicis, craſis ſanguinis demulceatur lacticiniis, aquis ſulphureis, decoctis ex chinâ, ſalſaparillâ, dulcamarâ.

4. *Tabes nutricum* Morton. *Phtiſiol. cap. 6.*

Tabes à nimiâ lactatione cognoſcitur 1°. inappetentia. 2°. Languore virium. 3°. Frequenti hyſteriâ. 4°. Calore hectico, quibus non raró tuſſis, dyſpnœa, & ſigna ipſius phtiſeos imminentis accedunt.

Tabes illa recens curatur 1°. ablactione alumni. 2°. Cibis euchimis nutrici oblatis. 3°. Hilaritate animo conciliatâ. 4°. Uſu diætæ lacteæ, in loco ubi jucundam vitam tranſigere poſſit.

5. *Tabes ab hydrope* Morton. *Phtiſiol. cap.* X.

Hydropis nomine non genus morbi, ſed ordinem morborum intelligo, ubi continentur aſcites, hydrothorax, hydrocephalus, &c. Hos morbos tabes ſubſequitur ob ſanguinis depauperationem, ſucco nutritio in abdomen vel thoracem effuſo. Signa ſunt pallor faciei, ſitis aſſidua, urina pauca & lateritia, languor virium, inappetentia, febris lenta; eventus eſt ſæpiſſimè lethalis.

Indicantur 1°. hydragoga repetita, ſi vires vigeant. 2°. Vel diuretica ſalina. 3°. Aperientia martialia, ut principium morbi, ſcilicet jecinoris vel lienis aut ovarii obſtructio tollatur. *Vide* Sydenhamum & Alex. Trallianum, *de Aſcite.*

6. *Tabes ſudatoria.*

Tabes à ſudoribus immenſis Morton. *Phtiſiol.*

Hanc ſpeciem ſudores aſſidui vel nocturni atque febricula comitantur. Hæc phtiſi confirmatæ comitem ſe adjungit; aſt quandoque ſeorſim à craſi ſanguinis diſſoluta, acri, ſcorbutica pendet. Vide *Ephidroſim*, in morbis evacuatoriis.

7. *Tabes à pericardio.* Salius, *de affectibus*

emissis. Zacutus, *Prax. admirabil. lib. 2. observ. 137.*

Galenus hanc tabem in simiâ & gallo ob tumorem in pericardio ortam observavit sectis animalibus. Zacutus ter observavit, cujus signa sunt frequens animi deliquium, cordis palpitatio, pulsus durus, parvus, febricula & absumptio.

Secto cadavere tubercula dura intùs quandoque suppurata reperiuntur in pericardio.

Hic affectus chronicus, insanabilisque est.

Similem tabem in bove observavit Bartholinus, *Hist. 32. centur. 2. à cordis abscessu* Galen. *lib. 5. cap. 1. de locis affectis.*

8. *Tabes hepatica* Bonet. *Sepulchret. T. 1. pag. 742.*

Tabes à schirro hepatis Ol. Borrichii, *obs. 95.*

In hac specie substantia hepatis est referta granulis duris, albis, qualia in jecore porcorum strumosorum vulgò observantur.

Hanc tabem in adolescenti observavit Borrichius; plures hujus historias vide in *Sepulchreto.* Si suppurati hepatis substantia per ductum choledocum feratur dissoluta in intestinum, inde oritur hepatirrhœa purulenta. Hanc tabem inciso hypochondrio curarunt D. Chicoyneau & Soulier.

9. *Tabes mesenterica* Baglivii.

Tabes à glandulis mesenterii Sepulchret. *pag. 745. 746. Tom. 1.* Frid. Hoffmann. *de affectione phtisicâ, cap.* XI. 3.

Ea species pendet à glandulis mesenterii schirrosis tantùm, ut sæpiùs observavi in Nosocomio generali, vel etiam simul suppuratis; in illis quandoque nulla scrophulæ signa alia reperiri potui. Infantes circiter septennes ex scortis nati maximè huic tabi sunt obnoxii, pallent, mœrent, cum addephagiâ, seu fame voraci, quandoque

pica accedit, alvi laxitas, lienterica, emaciantur, febriculâ absumuntur, & sæpè in ascitem, vel phlegmasiam morte terminandam delabuntur.

Vide horum schirrorum descriptionem apud Wartonum, *Adenograph. cap. XI.* & delineationem apud Russellum *de Tabe glandulari*, Londin. 1750. in-8°. Curantur martialibus, aquis chalibeatis, infuso rhei pro potu, & deinde lacticiniis.

10. *Tabes glandularis* Russelli *Lib.* Lond. 1750. *Glandulæ induratæ* Pauli Æginetæ. *Tabes scrophulosa.*

Ea est quæ glandularum colli, aurium, bronchiorum, & mesenterii simul tumore fovetur, eoque albo duro. Triplex est tempus distinguendum, 1°. indurationis glandularum, 2°. inflammationis, 3°. suppurationis. Glandulæ lymphaticæ affectæ constituunt catenam quæ ex auribus ad collum thymum in pectus, & inde in abdomen descendit utrimque.

Glandulæ illæ indurantur à viru scrophuloso; quod per litum mercurialem frustra aggressi sunt percelebres Medici; suadet in hoc casu Geofroy antimonium crudum in pollinem tenuissimum redactum ad grana pauca per menses continuandum; Russellus verò in libello de tabe glandulari, & aquâ marinâ, suadet in hoc primo stadio tanquam expertum pluries remedium, & à Sammonico ac Celso olim laudatum, aquam marinam sive puram, sive melle edulcoratam, quæ nunc *Thalassomel* vocatur, & ad libram unam singulis diebus manè hauriatur, non neglecto lactis usu in tertio stadio.

11. *Tabes syphilitica. Tabes Gallica* Roderici à Fonsecâ, *tom. 1.* Schenckii, *lib. 6. Atrophia à lue venereâ* Astruc. *lib. 4. cap. 3.*

Ea est quæ post concubitum impurum, gonorrhœamque virulentam inopportunè repulsam, ulcuscula in pudendis, bubones inguinales, herpetes, varosque frontis, vel colli, demùm dolores nocturnos, vomeris, tonsillarum, uvulæ, palati exesionem, ac ossium erosiones & tumores accersivit, ea quidem ritè administratâ hydrargyrosi post sufficientem jusculorum, lactis & balneorum usum curari solet; verùm si imperitè tractata fuerit, adeòque restiterit, non raró syphilis in tabem eò magis curatu difficilem abit.

Vel etiam si ritè curata fuerit syphilis, interea tabes syphilitica perseverat, si ossium medulla tabo & carie putruerit, in quo casu non alia tentari medela potest, quàm ossis apertio, rasio, excisio, ustio, si vires ægri ferant, interea dùm inunctus æger est hydrargyro; dein verò lacticinia, juscula ex testudinibus parata colophonem imponunt.

12. *Tabes à fistulis, ulceribusque.*

Ea non aliam curationem exigit quam quæ fit ab abscessibus, excepto quod cùm ulcus & fistula pertinaciora fuerint, timendum est ne vel à latente carie cujusdam ossis fistulæ foveantur, vel ne pus à sinubus & labirintheis foveis partes internas excavantibus suppeditetur, vel demùm ne sanguinis labes quædam syphilitica, scorbutica, variolosa, cancrosa, vel scrophulosa morbum sustineat, in quibus casibus auxilia chirurgica remediis internis consocianda sunt.

13. *Tabes catarrhalis* Frid. Hoffmann. *de affect. phtisicâ*, §. 3. *Hectica catarrhalis* Guarinonii.

A catarrho inveterato, rheumate neglecto febricula quotidiè cum rigore exacerbans accidit; inde inappetentia, inedia, tussis, mœror, mar-

cor, macies. Quomodo hic affectus à phtisi imminente distingui possit, & an sit ab eâ diversus, judicent alii.

Curatur præmissis generalibus, per ea quæ lymphæ fluxilitatem & blanditiem conciliant, lacticinia scilicet, & diætam mediocrem.

14. *Tabes à stomacho* Collect. Acad. *Tom. 3. pag. 252. observ. 4.*

Fredericus Archiepiscopus Bremensis ob tussim siccam, maciem, aliaque symptomata pro phtisico apud Medicos habebatur; in cadavere pulmo sanus repertus est, stomachus verò corruptus quasi sphacelosus, & ita fetidus, ut nihil magis.

15. *Tabes hepatica* D. Monro. *Act. Edimburg. Tom. VI. art. 47. obs. 5.*

Incipit ab hepatalgiâ gravi; apparet tumor dolorificus in hepatis regione, color faciei plumbeus evadit, pulsus parvus & frequens, paroxismi nocturni sudore matutino terminantur, anorexiâ, à pastu magis dolet epigastrium, sitis continua, somnus interruptus, diarrhœa pertinax.

Observavit Monrous talem tabem, ubi admotis epigastrio cataplasmatis maturantibus, diarrhœâ ope seri lactis perseverante, intra aliquot dies, tumor qui fluctuabat sensim evanuit, licet nullum pus in fecibus appareret.

16. *Tabes à vomicâ.* Vandermonde, *Novembre 1758. pag. 449.*

Febris adest quasi recidiva post peripneumoniam, cum dyspnœâ, seu oppressione pectoris, tussi spasmodicâ, difficultate decumbendi in quodvis latus, dolore obscuro in interiore pectoris crescente, cùm in alterum latus vomicæ oppositum jacet, febris hectica, macies in dies crescens, demùm post violentum tussis paroxysmum

rejectio cystidis, vel membranæ pus continentis. In observatione citatâ D. Causse, Aquismortuensis Medici, viginti vermiculi in pure cystidis natabant.

II. Phtisis, *la Phtisie.*

Phtisis pulmonaris Morton. *Phtisiolog. Pulmonia* Cirigli *Consultat. Tise* ac *Tisichezza* Italor. Gallis *Phtisie*, *Pulmonie*, *Consomption.* Ægri *Phtisiques*, *Pulmoniques.* Græcis *Phtoï*, & *Phtisis* à *phtino*, vel *phtoo* corrumpo.

Character. Est corporis emaciatio cum amphimerinâ lentâ, tussi, dyspnœâ, & utplurimùm puris sputo.

Conatus naturæ ad expurgandos pulmones à purulentâ, aut ichorosâ materiâ eos irritante, videtur omnium symptomatum causa.

Principium verò est infarctus pulmonis suppuratorius, initio scilicet schirrosus, vel tuberculosus cum acrimoniâ summâ, unde tussis sicca & frequens, ex quâ tuberculorum illorum suppuratio promovetur, fortè puris pars flexilior resorpta sanguinis massam inficit, dissolvit, vasa irritat, febremque amphimerinam sollicitat, cujus paroxysmi sudoribus colli, capitis, pectoris effusis terminantur; hinc faciei pallor, marcor, corporis macies, colliquatio, debilitas, somnus tussi interruptus, anxietas, quâ fit ut sine ratione sibi & aliis facilè irascantur; nullus tamen pectoris dolor constans, unde fortè nunquam de recuperandâ sanitate desperant.

Cognoscitur phtisis 1°. tussi initio siccâ, pertinaci, quæ rheuma neglectum, pertinax &

recidivans ab ægro vocatur, cum vocis tono solitò acutiori, clangoso, pondere & oppressione pectoris, mœrore, difficili inter ambulandum respiratione, quæ mucosâ uberi expectoratione sublevatur.

2°. Pyrexia quæ habitualis est, post pastum exacerbans, cum genarum rubore roseo circumscripto, dùm residua facies pallet, sordet, marcescit, est cum pulsu parvo, frequenti, vesperè & noctu incenditur, unde vigiliæ, calor acer, & summo manè sudor; pyrexia autem illa identidem veluti peripneumonica evadit, cum dyspnœâ majori, quandoque sputo subcruento, & dein uberiori expectoratione, quæ purulenta est; hinc sitis, urina rubra, macies crescit.

3°. Sputa initio pauca, expectoratu difficilia, viscosa, dein remittente febre, mucosa, copiosa evadunt, grisea, subdulcia, vel salsa & acria, fetida, flava dùm siccantur, & viscosa, in aquam conjecta demerguntur, nisi spumâ sustineantur; supervenit demùm diarrhœa colliquativa sputa supprimens, ungues curvantur, capilli delabuntur, corpus extenuatur, &, vix unquam ab ægro prævisa, mors supervenit.

Sectio cadaveris monstrat pulmones tuberculis duris respersos, cum diversis interpositis abscessibus; hinc pulmones nedum exesi sint, ut vulgus putat, sunt tumidiores & solitò ponderosiores pure & muco referti, adeps in toto corpore nullus, musculi exiles, cutis rugosa, flaccida, tempora concava, facies exsucca, hippocratica dicta.

Phtises primariæ.

Illæ sunt quæ sæpiùs hæreditariæ à decimo oc-

tavo ad trigesimum sextum ætatis annum supervenire consueverunt, vel acquisitæ, quæ quavis ætate prædispositis accedunt.

Prædispositio autem est siccitas & macies habitualis, vox exilis, & levi de causâ raucescens, cutis alba & mollis, scapulæ prominentes velut alatæ, pectus angustum, aut malè conformatum, collum longum, genæ rubræ, excreatio matutina, copiosa, frequens; species sequentes sunt veluti gradus diversi phtiseos, qui tamen ob diuturnitatem morbi singularem medelam tanquam diversæ species exigunt, maximè cùm aliquando suos ægros ipse primus gradus auferat, antequam sequentia stadia morbus percurrat.

1. *Phtisis sicca. Tubercula pulmonis*, vulgò *Phtisis incipiens* Morton. *Tuberculum crudum* Hippocrat. *Phtisis à schirris pulmonum.*

Illa est quæ sine ullo aut notabili puris sputo ægrum successivè emaciat, sudoribus extenuat, cum febre amphimerinâ, dyspnœâ, manuum & pedum calore intenso, sicco.

Principium ejus est induratio & intumescentia glandularum bronchialium, quas per totum pulmonem resperſas, duras & nigricantes in cadaveribus observavi, nequaquam in centro suppuratas, sed veluti cohærentes & firmas avellanarum, aut nucum magnitudine; interea ex illis in bronchia exsudabat mucus purulentus, quem in sputis nunquam observare potueram.

Cognoscitur hæc species, 1°. tussi chronicâ non unius circiter, ut in rheumate, sed plurium mensium, eaque etiam initio & continuò sicca, quæ in rheumate humida est; tussis illa phtisica, mitis initio, dein ferina evadit, & vomitionem à pastu excitat; hanc tussim ægri sæpè tribuunt humori

acri in laryngem depluenti, eamque ſtimulanti; unde niſibus repetitis, mucum quidem gutturis & ſalivam uberem exſpuunt, ſed nihil, aut quid paucum expectorant, contra quàm accidit in rheumate; hanc tuſſim phtiſicam comitatur vox habitualiter exilis, quaſi caſtratorum, necnon dyſpnœa ex motu corporis, pectoriſque oppreſſio, unde pro aſthmate ſicco ſæpè Medicis ipſis imponit; comitatur etiam anorexia, necnon difficilior in alterutrum latus decubitus, accedit ægri moroſitas inſolita, ut vix ab amicis tolerari poſſit.

2°. Cognoſcitur ex febre cum ſiti, inappetentiâ, urinæ rubedine, fervore volæ manuum & pedum, veſpertinâ & pomeridianâ exacerbatione, unde à rheumate & catarrho diſtinguitur, quæ quidem febris lenibus etiam catharticis reſiſtit, & nunquam deſinit.

3°. Tandem macies quæ eò velociùs procedit, quò craſis ſanguinis eſt acrior; aſt in pituitoſis & adipoſis ſæpe vix per annum eſt ſenſibilis.

Lympha concreſcens in glandulis bronchialibus ſchirros, ſeu tubercula ſteatomatica producit, ac proinde indicatio curativa eſt, ut huic lymphæ fluxilitas concilietur eâ cautelâ, ut ſine violentiâ & irritatione reſerentur hæc vaſa lymphatica; ſed hoc opus, hic labor eſt, adeòque incidentia leviſſima antequam febris acceſſerit, ſunt præſcribenda, & cum lacticiniis, vel edulcorantibus ſimilibus diù uſurpanda.

Huc conferunt, præmiſsâ phlebotomiâ, juſcula ex pullo, ranis, teſtudine cum uno, aut altero cancro fluviatili, foliis hederulæ, floribus tuſſilaginis, vere & autumno repetenda.

Si chloroſis, menſium ſuppreſſio, ſcrophuloſa diſpoſitio adſit, pulvis tenuiſſimus ferri, antimo-

nii crudi ad grana duo per menses addantur, aquæ chalibeatæ pro potu usurpentur.

Serum lactis cum succo cichorii, sysimbrii aquatici & decem asellis, opiata ex catechu, asellis pulveratis, nec non granis decem antihectici Poterii, pro quavis dosi cum syrupo de erysimo alternis diebus ante lactis haustum deglutiatur. Lac autem asininum cum calore nativo, saccharo edulcoratum purum, manè, per autumnum & ver hauriatur ad uncias octo vel plures. Lac caprinum vere, vaccinum quâvis tempestate coctum, solum, vel offæ formâ, vel cum orizâ, zagou meridie & vesperè sumatur.

Æger interea aëre puro, libero, non ventis perflato utatur, hilaritatem sectetur, levi exercitio lymphæ fluxilitatem conciliet.

Æstate acrimonia lymphæ, ejusque viscidita corrigantur potu aquarum sulphurearum, quales de Cauterets apud Bigorrenses, de St. Laurents apud Vivarienses, d'Euzet apud Occitanos, ex quibus tres vel quatuor tantùm in die cyathos hauriat. Tussis syrupo de papavere albo noctu sedetur; sitis levissimo infuso foliorum veronicæ, vel hederulæ, seu glechomatis compescatur.

2. *Phtisis humida.*

Phtisis vulgatissima, quam tussis humida, & tantùm initio, aut in febris exacerbatione sicca comitatur, cum expectoratione materiæ griseæ, flavescentis, viscidæ, non spumosæ, dulcis vel salsæ, putris, fetidæ. Differt ab asthmate humido per febrem vesperè exacerbantem, genarum ruborem, sputorum fetorem, calorem, corporis maciem. Ab *anacatharsi* quæ vomicam ruptam sequitur, per puris copiam exiguam, cum in vomicâ ruptâ initio sit copiosa expectoratio;

phtiſis humida ſæpè eſt gradus tertius ſiccæ ; cùm enim peripneumonicæ febres accedunt phtiſicis, illæ per copioſiorem puris expectorationem accedentem remittuntur, & phtiſis humida fit quæ priùs erat ſicca, ſimulque omnia ſymptomata à ſuppuratione oriunda, ut macies, calor, ſudor intenduntur. Cadaver oſtendit tubercula pure turgida.

Curatio. Eadem eſt ac ſiccæ eo diſcrimine quod detergentia bechica debeant adjungi, qualia ſunt balſama, ut de Mechâ, Copaivum, nec non Canadenſe, ad guttas octo vel plures in cochleari ſyrupi de capillis veneris, vel violacei ante hauſtum lactis matutini.

Poſſunt etiam aquæ de Cauterets, & ſimiles paulò majori doſi, ut ad libras duas vel tres per novem dies manè uſurpari calidæ, eo fine ut ſanguis eluatur, initio per alvum, dein per urinas ac ſputum, ab acri & ſalſo pure eum inficiente ; verùm cavendum eſt maximè ne aquæ in corpore cumulentur, & reſtitent.

Si lactis uſus tolerari nequeat, quod malum omen, tunc juſcula edulcorantia ſuperiùs laudata debent advocari, cremores orizæ, ſagou, juſcula ex pulmone vitulino dimidio, cochleis, ranis, teſtudinibus, cum foliis ſiccis pulmonariæ Italorum, Gallorum, tuſſilaginis, glechomatis debent lactis loco uſurpari, præmiſſis lenibus & rarò repetendis catharticis, ut mannæ unciis duabus, tribuſve.

Phtiſes ſecundariæ.

3. *Phtiſis ſcrophuloſa* Morton. *cap. 1.*
Omnium frequentiſſima eſt, & ſæpiùs curatur quàm aliæ ſpecies. Cognoſcitur ex ſignis ſcrophulæ

ſcrophulæ antecedentis, ex decurſu miti, tardigrado, paucâ macie, febre leni; lympha magis viſcida quàm acris eam ſuſtinet, adeòque lentè procedit morbus.

Curatio exigit initio, antequam ſuppuretur, levia incidentia præmiſſis & repetitis phlebotomiis, vere & autumno uſurpanda; tales ſunt pilulæ balſamicæ Mortoni quæ ſic parantur.

Rec. Millepedum pulverat. drachmas tres, gummi ammoniaci drachmam unam & ſemiſſem, florum benzoini ſcrupulos duos, extracti croci & balſami Peruviani ana ſcrupul. ſemiſſem, balſami ſulphuris terebinthinati quantum ſatis; fiant pilulæ deaurandæ, vel pulvere glycirrhizæ involvendæ. Sumat æger hujus maſſæ ſcrupulum unum ſerò & manè, ſuperbibendo hauſtum lactis, vel apozematis pectoralis.

Apozema paretur ex foliis millefolii, piloſellæ, pimpinellæ, taraxaci, pulmonariæ, botryos, ſcabioſæ, ex floribus hyperici, violarum, papaveris rheados, leucanthemi ana manipulo ſemiſſe, jujubarum, dactylorum ana paribus ſex, croci in nodulo ligati ſcrupulo ſemiſſe, ſeminum aniſi, baccarum juniperi drachmis tribus; infunde & coque in aquæ fontanæ ſ. q. ad libras tres, in colaturâ calidâ miſceatur conſerva roſarum rubrarum ad uncias quatuor; adde ſyrupum violaceum vel capillorum veneris ad uncias tres, fiat apozema in uſum.

Martialia etiam parcâ manu ad prophylaxim conducunt, & tuſſes in puerulis ſcrophuloſis ſæpè ſanatas vidi longo uſu martis ad granum unum, aut aquæ fontanæ in quâ clavi, claves ferreæ infuſæ fuiſſent; utile eſt aquam more ruſticorum Gebennenſium bibere ex cratere ferreo in ſcitulâ ſemper merſo; unde apud eos rara ſcrophula, ſed floridus viget color.

4. *Phtisis scorbutica* Morton.

Cognoscitur sudoribus copiosis, ubere mictione, salivæ & muci tonsillarum excreatione assiduâ, tussi humidâ & frequenti; excreata tamen materies est viscida, tenax, vix irritans, sed voluntariis ferè nisibus expectoranda; phtisis illa mitis est & chronica ab admisso frigore, vel errore in victu; febris accedit cum inappetentiâ.

Cognoscitur ulteriùs eruptione exanthematum instar herpetis miliaris, & erosione gingivarum.

Indicantur in hac specie rarò opiatica, quæ sputum supprimunt, nec juvant lacticinia, quæ stomacho vix tolerari possunt, sæpiùs conducunt apozemata antiscorbutica ex nasturtio aquatico, beccabungâ, hederâ terrestri, lapatho, nec non abstergentia, ut mel, syrupus de erysimo, millepedes, balsama, ex quibus pilulæ parantur.

Verùm cum suppuratio aperta est, tunc aquæ sulphureæ, juscula incrassantia & præmissis opiatis absorbentibus lac asininum, quod non ita facilè coagulatur, est usurpandum.

5. *Phtisis asthmatica* Morton. *cap. 3.*

Phtisis senilis Morton. *ibidem.*

Ea est quæ asthmaticis supervenit, atque ab asthmatis paroxysmis fovetur. Cognoscitur ex eo quod per totum ægritudinis decursum respiratione difficili, sibilante sit stipata, ob mucum viscidum è nodis seu tuberculis pulmonum exstillantem, & tracheæ tenaciter hærentem. Pthisis illa chronica est, & insanabilis, senibus familiaris; febre, macie ab asthmate distincta.

Exigit in paroxysmis non quidem incrassantia, multò minùs narcotica quæ sputum supprimerent; unde suffocatio, sed parcas phlebotomias, incidentia, bechica, ut mel, hydromel,

syrupum de erysimo, balsamica, millepedes, benzoinum, storacem, sperma ceti; & si spasmodicum fuerit asthma, spiritum cornu cervi, vel salis armoniaci, mixtura Riverii emetica ex æqualibus partibus oxymelis scillitici, & aquæ cinnamomi cautè, si nausea accedat, est adhibenda. Juscula ex gallo veteri, enulâ campanâ, iride Florentinâ, marrubio albo, seminibus anisi, anethi, passulis, liquiritia laudantur à Riverio, nec non syrupus de peto, seu nicotiana Quercetani; verùm acriora sunt remedia in hoc morbo: terebinthinæ drachma una, cum ovi vitello exhibeatur ad expectorationem movendam, vel balsamum Canadense ad guttas decem, cum syrupo de tussilagine superbibendo lac vaccinum ebutyratum, & infuso florum tussilaginis, vel gnaphalii montani temperatum. Potus theiformis ex foliis hederæ terrestris etiam conducit.

6. *Phtisis hæmoptoica* Morton. *cap. 5.*

Ea est quæ hæmoptysim habitualem subsequi consuevit, quæ hæmoptysis tum pulmonarium vasorum laxitatem, tùm sanguinis acrimoniam & motus febriles supponit; hæc verò phtisis præcavetur præmissis generalibus per corticem Peruvianum, vel kinkinam, quod optimè vasis tonum restituit, acrimoniam alkalinam emendat; & motus febriles reprimit.

Illius phtiseos duplex est varietas; altera acuta, altera chronica, utraque exitialis; acuta verò periculosior. In hac sputum sanguinis levi de causâ revertitur; & sæpè ægrum de medio tollit; in hac phlebotomiæ, decocta astringentia, pectoralia, ex symphito, hederâ terrestri, pilulæ ex trochiscis de karabe, sanguine draconis, narcotica maximè conveniunt; ast super omnia in

hac acuta phtisi decoctum & syrupus de kinkinâ sunt palmaria remedia.

In chronicâ lacticinia, & æstate aquæ chalibeatæ non magnâ copiâ, sed pro potu ordinario haustæ laudantur à Mortono.

7. *Phtisis calculosa.* Vide Morton. *cap. 6.*

Ea species cognoscitur calculis per tussim rejectis sæpiùs asperis, siccis, lentis magnitudine post tussim siccam, nec non doloribus acutis pectoris, quandoque etiam sputum cruoris accersentibus.

Ea dispositio muci ad concretiones cretaceas producendas sæpè in eodem subjecto calculum in renibus inducit; ex hac verò calculorum pulmonarium minerâ phtisis chronica inducitur, quæ aquis sulphureis parca dosi & diù usurpatis, lacte etiam asinino; in paroxysmo verò tussis doloris, aut spuitionis cruentæ, narcoticis potissimùm debet sedari.

8. *Phtisis syphilitica.* Vide Morton. *cap.* VII. & VIII.

Illa cognoscitur ex syphilidis conjunctæ signis, & ex eo quod asthmatica est & humida, multum phlegmatis viscosi expectorans; circa quod duplex varietas distingui debet; vel enim phtisis vera & ex pulmonibus erosis materiæ viscidæ, purulentæ ejiciuntur, atque ea species certè apud nos nunquam sanata est; utrum verò per decocta sudorifica & pilulas ex æthiope minerali sanetur, ut asserit Mortonus, dubito.

Verùm videre mihi contigit alteram speciem, in quâ licet omnia phtiseos pulmonaris signa forent, tussis scilicet, sputa purulenta, amphimerina lenta, & emaciatio summa, cum pustulis venereis hac illac respersis, & ea hydrargyrosi perbellè sanata fuit; verùm pus ex tonsillis, pa-

lato, uvulâ & vicinis partibus ulceratis muco albido tectis oriebatur, cum tono vocis nasalis, & intra sesquimensem sine ptyalismo omnia sanata sunt.

9. *Phtisis à metastasi puris* Morton. *cap.* VIII.

Adolescens vulnus in crure ab explosâ catapultâ passus, ibi loci largam & diutinam suppurationem expertus curabatur; ast phtisis pari passu accedebat, quo ulcus cruris exsiccabatur, post plures menses ulcus in crure reversum est, atque phtiseos symptomata evanescebant; sanato cruris ulcere iterùm phtisis revertebatur, &c. unde facile est concludere in simili casu non solùm diætam lacteam & balsamica, jusculaque antiscorbutica vulneraria convenire, sed etiam ulceris externi cicatricem integram esse præcavendam, ut fontanellæ ad instar hoc emunctorio purulenta materies possit è sanguine eliminari.

10. *Phtisis chlorotica.* Vide Morton. *cap.* IX. Schenckii *lib.* 2. C. Leigh. *Phtisiol. Lancastriens.*

Ea est quæ mulieres, sive virgines, sive nuptas, quibus catamenia supprimuntur, cum tussi siccâ & pertinaci, ac cachectico vel pallido colore, doloribusque pectoris atrocibus, demùm emaciat.

Chlorotica licet nuncupetur, non tamen illis parcit virginibus quæ optimæ coloratæ sunt, imò floridæ; verùm à suppressis catameniis, vel rariùs & parciùs fluentibus; dolores laterales, dorsales, tussis sicca habitualis, sputum quandoque cruentum, demùm febris nocturna, & cætera phtisis prænuncia symptomata, colorem citò mutant in pallidum.

Illa phtisis præverti debet usu martialium, amarorum, jusculorum aperientium, & catamenia

restituentium; verùm cum mærore summo & animi languore stipetur, necessarium est ut quæ cœnobiis inclusæ virgines hoc morbo tentantur, rusticanum aërem respirent, exerceantur, phlebotomiis, lacte, cæterisque auxiliis tempestivè utantur; à cantu tamen assiduo, frigore vespertino caveant; nil est meliùs antequam febris accedat, quàm syrupi martialis cochlear unum singulis diebus, vel limaturæ martis granum unum, alterumve per plures menses in cochleari offæ deglutire; & hoc solo remedio novi puellas quibus hæc phtisis imminebat, radicitus sanatas.

11. *Phtisis à peripneumoniâ* Morton. *cap.* x.

Ea est quæ à pulmonis inflammatorio morbo quovis, ut peripneumoniâ vel pleuritide neglectis ortum ducit, sive prædispositi pulmones fuerint vitio hæreditario, sive non sufficientes & maturè institutæ fuerint venæ sectiones, sive bechicis & acribus nimiùm institerit Medicus; sive demùm ægri infantes catarrhali peripneumoniâ oppressi sint; cùm enim expectorare nesciant, facilè in phtisim ex hoc morbo delabuntur.

Ea phtisis, cùm sanguinis crasis acris non est, & pulmones de cætero benè constituti sunt, facilè curatur, licet copiosa puris viscidi, grisei, gelatinosi expectoratio, febris amphimerina lenta eam comitetur. Præmissis lenibus catharticis ex mannâ, floribus malvæ, persicorum, ad diætam lacteam properandum est, & sedato pectoris fervore, præmissis ptisanis detergentibus, ut ex insuso theiformi, hederæ terrestris, balsami Canadensis, vel opobalsami guttæ sex circiter singulis diebus ex cochleari syrupi sunt hauriendæ, hac methodo convaluere quidam quos observavi.

12. *Phtisis rheumatico-arthritica.* Vide Morton. *cap.* XI.

Ea eſt ſpecies quæ dolores rheumatiſmales vel arthriticos excipit & tollit. Aſthmaticæ ſimilis eſt, ſed ab aëre craſſo non exacerbatur; tuſſim non ſiccam, ſed phlegmatis viſciditate moleſtam creat.

Prævertitur phlebotomiis, diætâ lacteâ, & thermis ſulphureis, ut balneolenſibus, barregianis, St. Laurent apud Helvios. In hac Mortonus laudat kinkinam, vomitoria etiam repetita, quæ ab Anglo nuperiori mirum in modum extolluntur.

13. *Phtiſis à febribus* Morton. *cap.* XII.

Ea eſt quæ ab intermittentibus potiſſimùm febribus ortum ducit. In hac ab ipſis febris primordiis tuſſis, dyſpnœa, aliaque phtiſeos imminentis ſigna adjunguntur; ſequitur etiam ſynochos potiſſimùm crapuloſas, & tunc à peripneumonicâ tuſſi ordiri conſuevit, & paulò acutior eſt; verùm prior chronica & mitis eſt, & nihil peculiare exigit cura, niſi ut kinkina bechicis admiſceatur, quo etiam ſolo remedio tuſſim phtiſicam, quæ alias à kinkinâ exaſperatur, ſedatam aliquando vidi.

14. *Phtiſis exanthematica.* Vide Morton. *cap.* XII.
Phtiſis impetiginoſa Carol. Leigh. *Phtiſiolog.*

Ea eſt ſpecies quæ à febribus exanthematicis potiſſimùm variolis, morbillis repreſſis, cutaneis, etiam eruptionibus chronicis retropulſis ortum ducit, inter quas ea quæ rubeolam repreſſam ſequitur eſt infantibus & frequens & funeſta, atque Monſpelii anno 1752. epidemica fuit.

15. *Phtiſis icteritia* Morton. *cap.* XIII.
Phtiſis hepatica ejuſdem.

Cognoſcitur 1°. ex urinis intenſè flavis, coloris etiam brunnæi, qualis decocti caffé. 2°. Flavedine cutis ſæpè pruriginoſâ. 3°. Pondere, duritie, imò quandoque tumore hypochondrii dextri.

4°. Inappetentiâ & cacositiâ insuperabili. 5°. Sæpè accedunt etiam dolores atroces hepatici ad viciniam & pectus extensi, & tribus à pastu horis recrudescentes. 6°. Mœror & prostratio animi summa.

His verò se comites addunt symptomata phtiseos, sed chronicæ tardigradæ, quæ dolores hepaticos & tandem ascitem inducit.

Prævertitur hæc phtisis remediis generalibus & potissimùm illis quæ bilem dilutam per urinas & alvum ducere valent, ac primò præmissâ phlebotomiâ, ad apozemata aperientia properandum est; ex radicibus brusci, asparagi, foliis cichorii, pimpinellæ, scolopendriæ incoctis simul intra linteolum, rheo crassiusculè trito & limatura ferri. Serum lactis etiam cum succo cherophylli, nasturtii aquatici, levis cerevisia lupulata, millepedes potissimùm debent usurpari. Verùm nihil est præstantiùs, antequam pectus molestè affectum sit, quàm aquas Vallenses identidem epotare, & si jam phtisis signa se prodant, aquas sulphureas usurpare, interpositis catharticis, decoctum cichorii, infusum croci martis pro potu ordinario sit.

16. *Phtisis hypochondriaca* Morton. *cap.* 4. Cirigli, *Consult. medic. cent.* 1. *pag.* 66.

Ea est quæ melancholiam, hysteriam, hypochondriasim, mœrores inveteratos subsequi solet tùm ratione spasmodicæ pulmonum & pectoris constrictionis, quæ frigore subito perniciosior est pulmonibus, tùm ob spissitudinem humoribus inductam, unde pulmones obstruuntur.

Hæc phtisis est chronica & funesta, nec multùm à curâ phtiseos genericâ differt hujus curatio, nisi quod ex Mortoni mente, volatilibus, ut

ſpiritu cornu cervi, caſtoreo, animi vires excitandæ ſunt, narcoticis liberaliùs ſumptis mæror & pectoris conſtrictio ſublevanda eſt, aquis martialibus antequam pus efformatum fuerit, potiùs quàm lacticiniis utendum ſit; imò ſi fides ipſi adhibeatur, levibus vomitoriis initio utendum.

Ciriglius in hoc morbo ineunte uſum rhei, juſcula viperina, juſcula Lud. Septalii, & pilulas balſamicas pectorales ſuadet.

17. *Phtiſis chyloſa* Car. Leigh.*Phtiſiol.Lancaſtr.* Albeſcunt feces, intumeſcit abdomen, marceſcit corpus, gravis tuſſis divexat, obſtructis veroſimiliter lacteis vaſis, & intumefactis meſenterii glandulis.

III. Atrophia, *Maraſme.*

Illud eſt genus morbi macilenti in quo corpus, vel ejus pars ſine febre notabiliter marceſcit, & extenuatur, unde differt à tabe & à phtiſi per febris abſentiam. Derivatur nomen à *trophe* nutricatus, & *à* privativo. Maraſmus derivatur à Græco *maraino* marceſco, quod de floribus languentibus dicitur abuſivè; maraſmi ſignificatus etiam extenditur ad tertium gradum phtiſeos & tabis, quod ſi nomen genericum pro gradibus mutaretur, triplicandus eſſet nominum genericorum numerus, unde obrueretur memoria.

1. *Atrophia nervoſa* Morton. *de phtiſi nervosâ, cap. 1. Atrophia Anglica & Virginiana* Mortoni. *La Conſomption.*

Eſt conſumptio totius corporis abſque ullâ inſigni febre, vel tuſſi, vel dyſpnœâ, verùm cum appetitûs & digeſtionis everſione, unde languor & marcor in dies creſcens.

Habitus initio œdematosus, facies pallida; squalida, ciborum omnium fastidium præter potulenta.

Languor virium qui lecto ægros continuò affigit; urina sæpè pauca & rubra, quandoque pallida & copiosa; febris nulla, nec dyspnœa, nisi quæ à debilitate summâ oritur.

Principia procatarctica, pathemata animi graviora, liquorum spirituosorum potus liberalior, aër insalubris, ut Virginianus; morbus est chronicus, & in phlegmatiam lethalem degenerat.

Curatio. Initio morbi exigit ea quæ tonum solidis valent restituere, ut stomachica, nervina, martialia, cephalica, amara.

Purgetur æger tertio, vel quarto quoque mane, decocto amaro, rheo, myrobalanis.

Potus ordinarius sit ex vino, vel cerevisiâ alteratâ absinthio, cinnamomo, menthâ, juniperi baccis, ferro.

Pilulæ fiant ex balsamo, pulvere ari, galangâ, zedoariâ, calamo aromatico, cascarillâ, kinkinâ.

Opobalsamum, spiritus cornu cervi, & salis armoniaci cum pauxillo sacchari usurpentur.

Victus varius, jucundus in aëre puro, cœtu hilari.

2. *Atrophia à sanguifluxu. Vid.* Morton. *lib.* 1. *cap.* 3.

Ea est quæ à quovis sanguifluxu per nares, tussim, vomitum, secessum, uterum, mictum, &c. uberiori, vel longiori procedit; si menorrhagia ab uteri ulcere syphilitico procedat, syphiliticum virus est impugnandum. De cætero in quocumque casu, diæta lactea, cremores de sagou, salep, orizâ sunt eximia remedia.

3. *Atrophia lactentium* Frid. Hoffmann. *Tom.* 2. *de tabe infantium.*

Ea eſt quæ defectu lactis accidit infantibus qui ſugunt ubera exſucca & lacte deſtituta, tum quia nutrix pabulo caret, tum quia gravida eſt; hos *ingannatos*, ſeu deluſos vulgò vocamus. Cognoſcitur infantes non ſufficienter lactari ex eò quod parùm mingunt, parùm dejiciunt, vagiunt, marceſcunt, & accepto lacte copioſo conquieſcunt.

4. *Atrophia à leucorrhœâ. Tabes à gonorrhœâ, fluore albo* Morton. *Ab onirogmo* Hippocr. *Epidem. VI. ſect.* 7. 52.

Ea eſt quæ ex longo ſeminis tùm fertilis, tùm infecundi in maribus & feminis effluxu procedit, à tabe dorſali diſcrepans per definitionem generis.

Initio mœſtitia hypochondriaca, nimia cogitatio, virium languor, famis dejectio. Hæc in viris ex largo ſeminis effluxu; in feminis verò pallor œdematoſus, ſqualidus, pathemata hyſterica, laſſitudo inſignis cum debilitate, inappetentiâ; hæc in feminis ex leucorrhœâ ſimplici accedunt, ſitis, marcor creſcens, emaciatio ſine ullo phtiſeos ſigno. *Vide* caſum Satyri in Hippocr. *pag.* 1201.

Cura. Siſtatur quantocius effluxus gonorrhoicus, non virulentus, & leucorrhœa per remedia his propria, fames exercitiis levibus, frictione leni, aëre ruſticano ſuſtineatur, cibis variis, gratis, euchymis excitetur, à vino & ardentibus liquoribus ferè abſtineat; cathartica & omnia evacuantia fugiantur.

Accedente calore hectico aquæ minerales æſtate, & vere ac autumno lacticinia uſurpentur.

5. *Atrophia nutricum.* Vide *Tabem nutricum.*

6. *Atrophia ab alvi fluxu.* Morton. *cap. 7. lib. 1. Tabes à dysenteriâ, diarrhœâ* Morton. *A lienteriâ* Morton. *Append. pag. 23.*

Si acrimonia humorum alvi fluxum foveat, bibantur aquæ sale Glauberiano scatentes pro potu ordinario; serum lactis chalibeatum cum bolo absorbente usurpetur, dein lac ipsum adhibeatur.

Opiatæ absorbentes & astringentes cum narcoticis interponantur factæ ex terra catechu, oculis cancrorum, cretâ campanâ, & syrupo de rosis siccis.

7. *Atrophia à ptyalismo* Morton. *cap. IX. de tabe à salivatione.*

Est ea quæ ptyalismum quemcumque uberiorem sequitur, sive sit ptyalismus scorbuticus, sive qui à pravâ exspuendi consuetudine oritur, sive qui ab usu hydrargyroseos procedit, inde ægri emaciantur, & ad tabem, aut ad phtisim vergunt; si à pravo more procedat ptyalismus, ab eo deterrendi sunt ægri, illos docendo salivam esse digestioni necessariam; si ab acrimoniâ sanguinis, aut ab hydrargyrosi, diæta lactea est præscribenda.

8 *Atrophia rachitica* Frid. Hoffmann. *cap. VIII. tom. 3. Tabes pectorea.* Bonet. *Sepulchret. tom. 1. pag. 742.*

Hæc non seriùs, nec ociùs se prodit quàm dentitionis tempus; infantes magnum caput, ingenium præcox, articulos potissimùm genua, carpos, tarsos, crassos habent; sæpè sunt valgi, vel compernes, gibbive, sed in residuo corpore emaciati & flaccidi. Vide *Rachitidem.*

Non raró infantes antea sani, & per omnia rectè valentes, absque prægressâ manifestâ causâ languent, corporaque extenuari incipiunt; atque hoc patiuntur, quando maturiùs ablactantur, seu

à lactis usu ad solidorum ciborum usum deferuntur; illi pedibus insistere recusant, artus evadunt penduli, corporis habitus potissimùm in natibus & naso, evadit flaccidus. Qui affectus rachiticæ atrophiæ affinis est; ast curatur bono lacte restituto.

9. *Atrophia à vomitu* Velschii.

Tabes à pyloro obstructo quasi cartilagineo non ita rarò accidit; hinc vomitus habitualis à pastu superveniens, ipsa duodeni durities aliquando tactu percipitur. Hunc morbum aliquoties observavi, nec quidquam profuit præter diætam lacteam.

10. *Atrophia à crinonibus* Horstii. Vide *Malidem.*

Comedones, vel crinones sunt pili rigiduli per dorsum potissimùm sparsi qui recens natis suboriuntur, eosque puncturâ quâdam ita divexant, ut illi misselli somnum capere nequeant, marcescant, & atrophiâ laborent; illi pili pro vermiculis habentur à pluribus Medicis, quibus assentiri vix possum; hos nutrices solent quotidiè manibus abstergere, confricare ut elabantur; sunt qui infantes calidâ eluunt, ut suadet Hoffmannus. Hic affectus non rarò solet recurrere. Vide *Malidem* infra in ordine ultimo.

11. *Atrophia senilis* Mercurialis. *Marasmus senilis* Galen. *Morbus frigidus* Galen. *Maransis* Aristotelis. *Senium* Philippi.

Est ea quæ vel omnibus hominibus senescentibus accidit, quæ vulgò tribuitur siccescentiæ corporis; nam, ut aiunt, senescere est siccescere, & ea propriè *maransis* vocatur Aristoteli; vel est atrophia, quæ licet nulla febri stipetur, febrem sequitur, unde differt à marasmo torrido, seu hecticam comitante. Hic morbus exigit eximium

cibum, & usum vini generosioris, calorem assiduum hieme, & Sunamitæ concubitum, qualis Regi Davidi profuit.

12. *Atrophia scorbutica* Severini. *Atrophia scorbutica infantum* Frid. Hoffmanni, *de morbis infantum, cap. VIII. paragr. IX.*

Hoc nomine non solum insignitur atrophia, quæ à lue scorbuticâ fovetur cum stomacace, maculisque diversicoloribus extremorum inferiorum; verùm etiam ea quæ morbis diversis chronicis, aut acutis succedit in pravâ convalescentiâ; nam apud Anglos, imò Parisinos, plurimi morbi cachectici pertinaces ad scorbutum referuntur.

Vide Mortonum *de tabe ab hydrope, à sudoribus, &c.*

13. *Atrophia infantilis* Frider. Hoffmann. *tom. 2. cap. 8. Hectica infantum* Sydenhami *Schedul. mon.*

Est paulatina corporis consumptio cum abdominis inflatione. Vide *Tabem mesentericam.*

Initio artus superiores & inferiores marcescunt, macrescunt, abdomen verò distenditur, plenum est & crassum; respirandi difficultas, lassitudo corporis; fames magna utplurimùm, unde prava digestio; hinc alvus inconstans, sæpè laxa, abdomen dolet; facies pallescit, palpebræ manè livescunt; urina modò crassa, modò rubra; noctu calor & siccitas cum siti inextinguibili; frigent extrema, pejus habent hieme.

Mortuis mesenterium glandulis duris, quandoque suppuratis obsitum; tument & hepar, lien; amurca nigra in intestinis vacuis flatu distentis, musculi tenues.

Aqua in quâ ferrei clavi infundantur sit potus ordinarius; in primo cochleari offæ nunc rhei,

nunc limaturæ martis grana duo, vel tria, nunc pulvis cachecticus Hartmanni ex limaturâ martis, cinnamomi pulvere & saccharo factus, pulvis ex radice chinæ ad gr. vj. singulis diebus sumatur, aqua pauxillo vino tingatur.

Juscula ex radicibus graminis canini, fœniculi petroselini, asparagi, apii dulcis.

Abdomen oleo camæmeli, vel anethi ungatur.

14. *Atrophia verminosa* Frid. Hoffmann. *de tabe infantum*. *Atrophia à fascino* Plebis.

Est macies successiva sæpiùs infantum ablactatorum, quæ fovetur à lumbricis, aliisve vermibus intestinalibus, cibum suffurantibus, quæque apud Plebeios ob symptomatum contumaciam & causæ obscuritatem fascinationi tribuitur.

15. *Atrophia lateralis*. *Atrophie de la moitié du corps*, Collect. Acad. *Tom.* 3. *pag.* 693. C. J. Dolæo.

Corporis pars dimidia ab axillis ad calcem pedis erat emaciata, ita ut ossa tantum cute involuta viderentur, dùm latus dextrum pingue fuit; admotis spinæ dorsali hujus pueri septennis topicis antispasmodicis, & sumptis sudorificis melius habere cœpit.

ORDO SECUNDUS.

INTUMESCENTIÆ.

VOLUMEN corporis humani, vel ejus partium crescit quoties à fluidis sufficienti copiâ genitis & congestis pressio lateralis infertur vasis, quæ solitò major fit. In statu sano certa est inter sanguinem & humores proportio quæ

mutatur in ſtatu morboſo, maximè verò in morbis cachecticis; quantitas lymphæ, ſeri, bilis, adipis, alteriuſve humoris reſpective ad cruoris quantitatem exſuperat, & ſic cauſa cachecticorum, tumidorumque affectuum eſt preſſio lateralis facta major à lymphâ, vel humore excedente.

Si pinguedo excedat, & textum cellularem diſtendat, datur corpulentia obeſa; ſi lympha dilutior prædominetur in textu celluloſo, datur phlegmatia; ſi in abdomine aſcites oriatur, ſi lympha viſcida in glandulis cumuletur, ſcrophula oritur; ſi bilis, vel bili affinis humor exundet, aurigo naſcitur.

Quandiù debita vi pelluntur fluida à corde in arterias liberas, exindeque per venas ad cor revertuntur, tandiù debita fluidorum craſis perſeverat; excrementitii humores ex ſanguine ſegregantur, nullibi fiunt ſtaſes ſeri, quod vaſa relaxaret; ſanus & albo-roſeus cutis color effloreſcit; verùm imminutâ vi cordis, retardato fluidorum in vaſis circuitu, craſis eorum mutatur, ſerum ab ipſis nec per urinas, nec perſpirationis via ſatis ſegregatur; hinc vaſa laxantur, color cutis defœdatur, nec cruor ruber præparatur; hinc in dies ejus proportio ad lympham imminuitur; hinc calor decreſcit cum rubro colore, creſcit verò cacochymia ſeroſa; hinc fit ut cachectici illi morbi frigus, pallorem & carnium laxitatem comites habeant.

Deficiente vi truſivâ, cruor minori vi truditur quàm ut poſſit arterias ultimas laterales diducere, adeòque ſubire, unde deficit in vaſis cutaneis; hinc iterùm pallor, nec eâ vi atteritur quâ poſſit calor nativus foveri; hinc caloris imminutio, nec fluidum electricum nerveum ſatis extricatur; hinc virium omnium languor.

Potulenta

Potulenta non benè miſcentur ſanguini, nec in ſanguinem commutantur, tùm ob bilis ſeroſæ inertiam, tùm ob languorem pulſationum cordis; hinc urinæ pallidæ, crudæ; hinc etiam accidit ut ſanguis abeat in duas ſubſtantias, unam caſeoſam, ſpiſſam, non ſatis elaboratam, quæ vaſa ultima infarcit, obſtruit; hinc viſcerum infarctus, obſtructiones; alteram aquoſam, quæ fluxilior ſolitò facilè in vaſa lymphatica lateralia, inde in textum cellulosum loco adipis influit; hinc ſenſim textus ille celluloſus ſeroſâ & aquoſâ lymphâ diſtenditur.

Totus in humano corpore textus celluloſus eſt continuus; cellulæ omnes perviæ ſunt, ita ut facilè à capite ad pedes, & à dextris ad ſiniſtras prout declivitas ſinit, illud ſerum intra textùm celluloſum elabatur; verùm cùm illud ſerum à preſſione cordis ſit immune, illud viribus ſolius gravitatis regitur, atque ideò ſtante ægro in pedes delabitur, eoque in latus dextrum jacente in illud latus facilè defluit.

Si ob cibum viſcoſiorem, uberiorem ſeri evacuationem prægreſſam, aut virus peculiaris energiam lympha viſcidior, craſſiorve evadat, ea faciliùs hæret in glandulis & glanduloſis viſceribus, quia hiſce in locis ob vaſorum anguſtiam ſummam, & iteratàm complicationem affrictus ſunt majores; ergo in hiſce vaſis lympha viſcida cumulatur; hinc lateralis preſſio lateralibus vaſis inde prodeuntibus major infertur; hinc durities & intumeſcentia & viſcerum & glandularum.

Acrimonia humorum quiete exaltatur, ut cryſtalli ſalium in lixivio quieſcente coeunt, datâ verò fluidorum ſtaſi deficit neceſſaria in vaſis excretoriis ſanguinis depuratio, aut ab excrementitiis fluidis repurgatio; hinc acrimonia intenditur;

unde patet cur in cacheĉticis morbis ab eodem principio & vasa minima obstruantur, & fluidorum crasis acris evadat.

Hæc sunt itaque ferè omnibus cacheĉticis communia symptomata, scilicet 1°. virium vitalium languor, minor fluidi nervei secretio, lentior circulationis impetus; 2°. minor calor, proindeque debilior cruoris attritus, parcior ejus genesis, major vappiditas; 3°. pallor & squalor cutis, tùm ob debiliorem sanguinis motum, tùm ob excedentem seri & lymphæ etiam crassæ copiam; 4°. vasorum minorum obstruĉtio, & infarĉtus, & sæpè difluxus aquosi seri in textum cellularem; 5°. humorum acrimonia major defeĉtu excretionis & depurationis, quæ continuò per emunĉtoria fieri debet, sine quâ ad putredinem & rancidîtatem sanguis, lympha, adeps, facilè vergunt; 6°. demùm laxitas & mollities solidorum, quâ fit ut prementibus fluidis maximè congestis cedant, & in tumores frigidos, indolentes, pallidos excrescant.

Praxis. Hinc evidens est ad genericam horum morborum curam requiri ea medicamina, & præsidia quæ valent cordis vires recreare, fluidique nervei copiam adaugere, quod præstant volatilia, aromatica, spirituosa elixiria, spiritus volatiles, liquores fermentati, vinosi.

2°. Calefacientia, ut calida aĉtu, & calida potentiâ, ut stomachica, cephalica, cardiaca, amara, friĉtiones, thermæ, ammochasia, vestes laneæ calefaĉtæ.

3°. Stimulantia excitantia, quæ fluidi nervei & cruoris appulsum ad exteriora sollicitent, ut sinapismi, dropaces, modò vires non dissolvant.

4°. Maximè conveniunt resolventia, aperientia,

quæ fluidorum ſpiſſitudinem corrigant, ut caſcarilla, kinkina, antimonii pollen, ferri limatura, reſinæ, ammoniacum, bdellium, opoponax, aloë.

5°. Diuretica calida, ut cancri, millepedes, radices ruſci, aſparagi, eringii, apii, cichorii, necnon antiſcorbutica, ut folia ſyſimbrii aquatici, ſii, cochleariæ, armoraciæ, erucæ.

6°. Simul ea indicantur quæ ſanguinem edulcorant, ut juſcula ex pullis, teſtudinibus, ranis cum aperientibus & diureticis, atque ſi ſiccitas ſit in ſanguine, ſerum lactis, lacticinia, aquæ acidulæ.

7°. Demùm indicantur quæ tonica ſimul ſunt & aperientia, adeòque martialia, rhabarbarum, rhaponticum, kinkina, caſcarilla palmam cæteris medicaminibus præripiunt.

8°. Verùm frictiones, deambulatio, equitatio, ruſticatio, maximè proſunt ad roborandos muſculos, excretiones juvandas, coctionem & famem inſtaurandam, fluorem ſpiſſis humoribus conciliandum, & ſi fiat rure in aëre puro, ſicco, loco amœno, animus ſimul recreatur, mœror cachecticorum morborum principium & fomes abigitur.

IV. Polyſarcia, *la Corpulence.*

Is eſt morbus qui nimiâ pinguedinis mole figuram corporis deturpat, ejuſque agilitatem minuit.

Unde differt à giganteâ, ſed proportionali partium omnium magnitudine, quæ nec decori quidquam detrahit, vireſque moli reſpondentes obtinet.

Differt maximè à phlegmatiâ & pneumatoſi, quod textus cellularis non ſero, nec flatu, ſed bono adipe ſit turgidus, unde color & tonus non

minuuntur, cùm tamen moles movenda major ſit, nec organa motûs muſculoſa ſint potentiora, ſegnities & pigritia accedunt, & inter agendum dyſpnœa defatigat.

1. *Polyſarcia adipoſa. La Corpulence. Obeſitas* vulgò. *Corpulentia ſaginoſa* Foreſti *lib.* 31.

Differt à corpulentiâ carnosâ, ſeu athletico habitu, quod ſit ſegnities ad motum, & reſpirandi difficultas in motu. Corpulenti brevioris vitæ putantur, atque apoplexiæ & orthopnœæ magis obnoxii.

Vis coctrix ſtomachi valida, diæta plena ex cibis euchymis, habitus corporis laxus, tranſitus ex regione calidiſſimâ in frigidam, convaleſcentia ex ſynocho malignâ, vita hilaris, opipara, otioſa, ſunt corpulentiæ principia.

Sennertus refert mulierem triginta ſex annos natam, quæ 480. lib. & virum qui 600. libras pendebant.

In euſarchis non ſaginatis ſubjectis quondam inveni pondus adipis eſſe dimidiam totius corporis partem, & in his hominibus adipoſis inveni arterias, venas ac viſcera non eſſe majora quàm in macilentis ejuſdem ſtaturæ, adeòque hepar v. g. ſplen, pulmo in adipoſis dimidio minores reſpectu ponderis totiùs quàm in macilentis.

Cura exigit 1°. abſtinentiam à ſomno longiori, à deſidiâ tùm corporis, tùm animi, ita ut nihil magis extenuet corpus quàm curæ & ſollicitudines, ac quævis pathemata; 2°. detractio alimoniæ quoad quantitatem & qualitatem; 3°. excretionum quarumvis augmentum maximè perſpirationis per exercitia, venationem, curſus, ſeminis per matrimonium; 4°. adipis liquatio per ſalita, piperata, acetum, caffé, oximel ſcilliticum,

per medicamina omnia evacuantia, maximè cathartica, diuretica, ſudorifica, nitrum, tartarum, ſemen fraxini.

V. Pneumatoſis, *Bouffiſſure.*

Sarcites flatuoſus Smetii. *Tympanitis univerſalis* Schenckii. *Emphyſema univerſale. Hyderos* Galen. *Empneumatoſis* Cœlii Aureliani, *pag.* 437.

Eſt elaſtica & flatulenta cutis intumeſcentia.

Cauſa eſt expanſio aëris in fluidis latentis, qualis in cavo ipſius abdominis in tympanite abdominali accidit, & in emphyſematis ſub cute ſæpiùs obſervatur. Aërem elaſticum generari 1°. à putredine in animalibus aquâ ſubmerſis docet obſervatio multiplex; 2°. à fermentatione ex reliquiis alimentorum in primis viis colica flatulenta teſtatur. Diſcrepat à phlegmatiâ per elaſticitatem partium, necnon ab anaſarcâ per crepitum ſub tactu.

1. *Pneumatoſis à veneno* Linnæi *Faun. Suec. n.* 261.

Smolandi narrant à morſu colubri *aſping* dicti corpora horrendum in modum intumeſcere.

An flatu expanſo, an alio modo, ignoramus? Id à pluribus venenis ſubitò fieri notum eſt. Williſ. *de tympanite, pag.* 146.

2. *Pneumatoſis à vulnere* Litre *Act. Acad. Pariſ.* 1713. *Tympanites univerſalis* Williſii *cap.* 4. Sennert. *pag.* 954.

Juvenis Leodienſis vulnus punctim factum ſub axillâ dextrâ in thoracem penetrans acceperat, poſtridiè toto corpore turgidus apparebat, non ſolum pectore, ſed dorſo, ventre, lumbis, ſcroto, femoribus, brachiis, humeris, collo, vultu-

que, ut ne palpebras quidem diducere posset, quin etiam in vertice ipso, cute ubique distensâ & tumefactâ, tumor ubique erat tensus, & cum dolore non pauco. Smetius.

Similem casum observavere Sennertus & Willisius; aërem in obliquo vulnere ex thorace exeuntem textum cellularem subire, & per totum corpus insinuari facilè crediderim historiâ sequenti suffultus.

Ante duodecim annos miles à nefariis lanionibus in specu Jovis deprehensus, insufflatus est tubulo in vulnus inguini inflictum immisso; totum citò corpus intumuit, exceptis manibus, pedibusque; paulò post crescente colli tumore, & inde dyspnœâ miles cultro sibi collum scarificavit; sequenti die in Nosocomium delatus est, cutis erat sanæ concolor, sed tensa & elastica, manibus tractata crepitabat; novas hic, illic incisiones cutis expostulabat æger, ut levaretur à doloribus, & immobilitate artuum; solæ autem scarificationes profuerunt.

Si quæ pneumatosis à flatu dependeat, ea certè quæ vulnus thoracis sequitur; interea Willisius hoc negat, & contendit hunc tumorem à spirituum nerveorum agmine indignabundo, furente & tumultuario cutem subeunte fieri; sic Baglivius meteorismum abdominis à musculorum ejus spasmo deducendum putat, errore haud absimili.

Curam vide apud Heister. *Chirurg. pag. 181.*

3. *Pneumatosis hysterica.* Vide Sydenham. *Diss. ep. pag. 41.*

Ut hysteria omnes partes internas, ita & externas quandoque afficit, carnes scilicet musculosas, ut maxillam, humeros, manus, crura, tibias, nunc dolorem adducens, nunc tumorem, in quo

genere is qui tibias distendit tumor præ reliquis conspicuus est; cùm enim in hydropicorum tumoribus duo hæc semper observari possint, ut tumor scilicet sub vesperam se majorem exhibeat, tùm etiam ut pastæ instar madentis vestigium digiti fortiùs impressi, formamque referat, jam in hoc altero, tumor matutino tempore protuberantior est, nec digito cedit prementi, aut vestigium ullum manet; plerumque etiam tibiarum alterutram tantùm inflat; de cætero sive magnitudinem spectes, sive etiam superficiem, hydropicorum tumores ita ad amussim æmulatur, ut ægræ se haud facilè ab eâ quæ insedit sententiâ se hydropes esse, dimoveri patiantur.

Illa pneumatosis cum diabete & ptyalismo hystericis alternat, ab his solvitur, his suppressis revertitur. *Vide* Ill. Raulin, *de morbis vaporosis*, *pag.* 221.

4. *Pneumatosis febrilis*. Vide River. *observ.* 69. *cent.* 2.

Inflatio totius corporis in puero. Infans 18. mensium æstate toto corpore inflatus est subitò, cum febre; alter ejusdem familiæ filius ex eodem morbo interierat. Varia præscripta remedia per 12. dies cathartica, aperientia, vesicatoria; tandem alvifluxu & urinæ profluvio excitatis, sanatus est.

Vidi & Chirurgum qui cum diù quartanâ conflictaretur, toto corpore intumuit cum pallore, atque tumor in quibusdam locis erat quidem œdematosus; verùm in facie, pectore, manibus, suris erat simul emphysematosus, elasticus; per duos ferè annos auxilia medica ferè incassum expertus est, ille verò paucis ab hinc annis quater electrisatus, ita subitò convaluit, ut vires, co-

lorem, ſomnum naturalem ſimul recuperaverit; & tumor omnis evanuerit. *Vide* Acta Societ. Reg. Monſpel. *ann.* 1751.

Quid eſt apoſtema ventoſum Avicennæ quod inter tendines & ſub perioſtæo oriri tradit, quem flatum per vices accedere, currere, & membra diſrumpere tradit? Eſt fortè rheumatiſmus flatuoſus, *Nakir* Albucaſis.

Nota. Adoleſcens dùm enſis tractandi arte informabatur, & pro more ſolito ah! ah! clamaret, gladio præpilato commilitonis in faucibus percuſſus eſt, atque die ſequenti media pars pectoris antica, abdominiſque cutis emphyſemate mirè intumuit, cum dolore & febre; undecim phlebotomias paſſus eſt, & ſic ſanatus, narrante Illuſtriſſimo Profeſſore Antonio Fizes.

Adoleſcens ab aratri mole in pectore compreſſus, & magno conatu equum coercens, fractâ coſtâ toto corpore intumuit, cum ſenſu ſtuporis, voce clangoſâ; cutis ubivis premeretur ſtrepitum edebat, ut charta pergamena, ſectâ venâ aër cum ſibilo, ſimulque ſanguis effluebat. Curatus eſt diverſis cutis ſcarificationibus, & fomentis reſolventibus. Daniel Hoffman. *Diſſert. de aëre factitio. Diſput.* Halleri, *Tom. 3.*

In bobus dyſenteriâ epidemicâ affectis familiaris eſt pneumatoſis, non tamen univerſalis, Hippiatris cognita; ea diverſas dorſi & lumborum partes obſidet. Si manu prematur hæc pars, dolet animal, & pars ſonitum levem edit; ſectis eorum cadaveribus, ipſe inveni pulmones emphyſemate diſtenſos; eadem emphyſemata in equis obſervavi.

P. de Sorbait in Act. Naturæ Curioſorum, narrat apud Auſtriacos endemicam eſſe pneumato-

ſim, quam ipſe emphyſema, Germani verò *Rauſch* appellant, quæque ſuffitu è foliis myrthi vulgò ſanatur; ſed hæc ex auditu narrat.

VI. Anaſarca. *Anaſarque.*

Leucophlegmatia Gorræi, *definit. Leucophlegma* Platōnis. *Anaſarca recentiorum* Galen. *Phlegmatia* Junckeri, *Tabul.* 87. *Hydrops univerſalis* Auctorum. *Ileus* Hippocratis Foeſ. *pag.* 555. *Hypoſarca* Dodon. *pag.* 575. Jonſton. *Idea Medic. Hypposarcidium* Hippocratis, *de diætâ* & *hypoſarcios. Epiſarcidium* Galen. *in Hippocr. de diætâ*, *pag.* 150. *Cataſarca* Galen. *ibidem. Hydropiſis vera* & *hypoſarca* Gordon. *de paſſionibus hepatis*, *pag.* 545. *Phlegmatites* Aretæi, *de diuturn. lib.* 2. Gorræi, *definit. Leucophlegmatia* Cælii Aureliani, *pag.* 433. *Intercus* Latinis, & *pituita alba* Gorræi. Gallis *Anaſarque*, *hydropiſie par infiltration.*

Charact. eſt cutis totius intumeſcentia, mollis, pallida, non elaſtica.

Diverſis gradibus diverſa nomina generica malè tribuit Proculius, teſte Cælio Aureliano, ut leucophlegmatiæ initio morbi, cataſarcæ vel anaſarcæ ſtatui, &c. cùm enim quivis morbus ſuos gradus, ſua ſtadia habeat, nulla eſt ratio cur huic diverſa nomina tribuamus, non verò alteri; unde nominum multiplicatio vana.

Sedes est in textu cellulofo totum corpus ambiente, ipsiusque musculos, tunicasque subeunte. In hoc itaque lympha aquosa & copiosa si cumuletur, fit tumor mollis, vestigium digiti fortiùs impressi retinens, pallidus & squalidus, per totum corpus diffusus.

Hinc differt à phlegmatiâ in quâ tantùm partes infimæ vesperè tument, manè detumescunt; in anasarcâ verò totus habitus tumet, ut etiam manè magis tumeant partes potissimùm palpebræ, genæ; accedit difficultas respirandi, lassitudo, inappetentia, urinæ tenues aqueæ, febricula, sæpè somnus non levans.

1. *Anasarca à suppressione.*

Illam sic voco quæ suppressis evacuationibus solitis sanguinis, urinæ, hæmorrhoïdum, diarrhϾ, supervenit. Cùm enim moles sanguinis ac proinde lymphæ crescit in vasis, pressio lateralis in vasorum lymphaticorum oscula pari passu crescit; hinc uberior ingressus lymphæ in ea, & inde in adiposa quæ textum cellularem constituunt; textus autem illius cellulæ implentur & distenduntur eadem vi quâ follis hydrostaticus. Ex hac seri diffusione laxantur carnes, motus cordis debilior evadit, vix cruor ad vasa cutanea pervenire potest; hinc pallor, frigus, mollities, corporis gravitas, segnities. Cùm autem aliqualis fit transfluxus, tardus tamen lymphæ è cellulis in venas, ex arteriis lymphaticis in cellulas, ejus liquidi putredo arcetur, aut tardiùs fit; hinc minùs periculum in anasarcâ quàm in ascite.

Curatio. Eò debet collineare Medicus, ut pressionem lateralem sanguinis in vasorum parietes, & lymphæ in sanguine prædominium tollat.

1°. Ut primum scopum obtineat necessum est

ſuppreſſa catamenia, ſuppreſſas hæmorrhoides revocare, unicâ præmiſſâ phlebotomiâ, medicamentis diureticis, emmenagogis, martialibus, reſinoſis, formâ juſculi, apozematis, ptiſanæ, pulveris, opiatæ.

Huc ſpectant potiſſimùm radices aſparagi, ruſci, eringii, pimpinellæ, apii, petroſelini, dauci, menthæ, dictamni, capparidis, ononidis, curcumæ, cyperi, galangæ folia, tanaceti, matricariæ, abſynthii, ruthæ, menthæ, flores croci, calendulæ matricariæ.

2°. Succi, aſſa fœtida, bdellium, opoponax, myrrha, aloë, ut lympha excedens eliminetur, conveniunt, quæ alvum, urinam, ſudores, vomitum movent; ſed potiſſimùm conducunt cathartica & diuretica; cathartica autem hydragoga cæteris maritata maximè proſunt, nec non tonica aperientia. Huc refer jalappam, ſcamoneum, iridem, ſambucum, ſyrupum de rhamno, aquam vitæ Germanicam, rheum, mannam.

3°. Diureticis accenſe præter radices & herbas cichorii, cherophylli, eringii, ruſci, &c. millepedes, cineres plantarum, ut geniſtæ, fabæ in vino albo infuſos, corticem radicis ulmi, cochleariam, apium, naſturtium aquaticum, trifolium aquaticum, rubiam, balſama, terebinthinam, boracem, tartarum.

4°. Demùm evacuatis aquis ſuperfluis tonus eſt vaſis reſtituendus uſu martialium, cinnamomi, macis, caſſiæ ligneæ, rhei, myrobalanorum, aquis thermalibus, ammochaſia, laconicis, ſuffitibus aromaticis.

Hujus varietas eſt.

Anaſarca periodica.

Sex octove diebus antequam fluerent catame-

nia, intumescebat toto corporis habitu virgo viginti quatuor annos nata; in quacumque corporis parte imprimeretur digitus, illius vestigium retinebat, tumor ille evanescebat in ea ratione quâ fluebant menses.

Tertiùm redibat morbus cùm virginem invisi prædictis symptomatibus laborantem; solutionem morbi, quæ priùs successerat, exspectavi, & reapse eadem die quâ fluxerunt catamenia, tumorem decrescere, & cum mensibus deficientibus penitus evanescere observavi. Exacto tempore illo, præmissis præmittendis, juscula refrigerantia, chalybem fractâ & interpolatâ dosi præscripsi, instanti menstruâ purgatione, opiata cum antihystericis maritata usurpavi, & non rediit anasarca. Observatio Clariss. Doctoris Broussounet.

Altera varietas.

Anasarca ab adiapneustiâ.

Tertiâ morbi die rusticum invisebam qui obsidebatur tumore molli per totum corpus diffuso; referebat ille se post messem factam sanum recubuisse; manè verò sequenti surgere non potuisse propter corporis intumescentiam. Inter varia responsa quæstionibus à me factis, dixit se recubuisse super stramen in loco humido. Hanc caussam morbo natales dedisse judicans jussi, ut linteis calidis perfricaretur, ut panibus mox è furno extractis cooperiretur, pro potu biberet decoctum calidum radicis rusci, quâ methodo intra biduum redintegratur perspiratio, & evanescit anasarca. Communicabat clariss. Doctor Broussounet.

2. *Anasarca à fluxu.*

Talis est ea quæ longis hæmorrhoidum, ca-

tameniorum fluxibus, hæmorrhagiis, phlebotomiis repetitis, necnon diarrhœis, lienteriis, diabeti, &c. ſupervenit.

In hoc caſu ob virium vitalium & digeſtivarum exolutionem chylus craſſus & crudus ſanguini mixtus non ſatis elaboratus non poteſt reparare cruoris jacturas; totus ſanguis chyloſus, aqueus, crudus evadit, unde obſtruuntur ultima vaſa, & ſerum in lymphatica, hinc in adipoſa vaſa fertur uberiùs, in illis ſtagnat, cumulatur.

Scopus Medici eſt ut 1°. vires fractas ſuſtineat analepticis, ſtomachicis, cibis facillimæ coctionis, abſtinendo ab omnibus medicaminibus, quæ evacuando vires ulteriùs exhaurirent; 2°. ut tonum vaſis laxatis, & fluxilitatem congeſtis liquidis conciliet citra ullam irritationem; uſus autem docuit diætam lacteam his indicationibus ſatisfacere, quod expertus ſum ex ſuaſu Alexandri Tralliani; interim non negligenda aqua in quâ rheum & ferrum cum cinnamomo infuſa fuerint.

3. *Anaſarca ab exanthematis.*

Ea eſt quæ ſcabiei ſuppreſſæ, quæ puerulis à rubeolâ, variolâ retrogreſsâ, ſimilibuſque morbis cutaneis ſupervenit.

Huic præter generalia remedia competunt maximè curcuma & radix lapathi acuti in juſculis; feliciter ſanatum hunc morbum, necnon aſcitem ex eodem principio oriundum vidi indutâ ſcabioſi tunicâ, ſeu ſcabie reſumptâ.

In eâ verò quæ à rubeolâ ſuppreſsâ non ſatis erumpente ſupervenit, auxilia generalia, ſed potiſſimùm ſerum lactis ſucco chærophylli alteratum proſunt.

4. *Anaſarca à febribus.*

Ea eſt quæ ab obſtructione hepatis lienis febres

intermittentes foventibus, ut quartanam, tertianam, ortum ducit.

Illa species eodem modo curatur ac ascites febri intermittenti superveniens. Consule Sydenham. *de febr. intermitt.*

5. *Anasarca gravidarum* Puzos, *pag. 82.*

Si phlegmatiæ limites tumor œdematosus excedat, tunc intumescunt hinc & inde lumbi, qui tumor vulgò *le Bourlet* dicitur; partes superiores, ut manus, facies simul intumescunt; vera anasarca est à phlegmatiâ quoad prognosim longè discrepans, maximè si febris hectica, & polydipsia accedant.

In hoc casu usurpanda sunt juscula aperientia ex cichorio sylvestri, sysimbrio aquatico, chærophyllo, & crystallo minerali, vel sale Glauberi; cathartica identidem usurpanda; opiata dein aperiens præscribetur ex millepedibus, viperis, antimonio diaphoretico, amaris & febrifugis; imò initio una proderit phlebotomia, nec diæta sicca negligenda est; partus præmaturus est exspectandus.

Si verò his resistat anasarca, partus non vicinus sit, crescat tumor, dyspnœa molestet, timendusque sit ascites, vel hydrothorax; tunc labia vulvæ quæ ultra modum turgere solent, vel infima pars tibiæ leviter incidenda sunt, unde uber seri proventus, & partûs facilior exspectatio, à quo sananda est mulier.

6. *Anasarca hysterica. Leucophlegmacie hystérique.*

Ea est quæ mulieribus hystericis, siccis, melancholicis, supervenit v. g. post synochum mediâ æstate; in hac vestigia digiti prementis cutis vix retinet, unde à serosâ, seu flaccidâ differt.

Cathartica & diuretica nocent; serum lactis,

urinæ fluxum restituit; hoc solo per mensem continuato corpus detumescit, lac asininum deinde feliciter usurpatur. Pomme, *Essai sur les vapeurs, obs. 16. pag. 145.*

Differt à phlegmatiâ, quod brachia, manus, facies ipsa intumescant etiam vesperè.

Eam speciem vidi olim diabete terminatam in muliere hystericâ.

7. *Anasarca Americana. Mal d'estomac* Labbat, *Voyage en Amérique.* Chevalier, *des maladies d'Amérique.*

Nomen vulgare ineptum est; morbus enim est vera anasarca, juxta descriptionem Patris Labbat. 1°. Pallent etenim ægri, tumescunt, cum aliquali flavedine, pedes, tibiæ, totum corpus, & potissimùm facies, si fides sit D. Chevalier œdematosè turgescunt. 2°. Summâ lassitudine prostrati sunt. 3°. Cum cephalalgiâ gravativâ. 4°. Inde somnolentia continua. 5°. Epigastrium & abdomen intumescunt, & tandem ascitici fiunt.

Tribuitur hic morbus esui cancrorum, qui vulgò *Crabes* dicuntur, utpote cibo dyspepto, gravi, nisi corrigatur cruditas vino & aquâ vitæ, sacchari vulgo Tafia; sæpiùs ortum ducit à decubitu sub dio, mœrore. Nigritæ Brasilienses qui durissimè tractantur, huic sunt obnoxii, & ut sanentur ab hero dimittuntur rus, ubi libertate fruuntur, mœrorem discutiunt, & fructus acajou subacidi usu, intra paucos dies convalescunt. Apud Europæos qui in Americâ degunt, hic morbus familiarissimus est; illi verò utuntur in curationis initio potibus cardiacis & sudorificis, balneis calidis, cibo facilis digestionis, vino generoso, dein verò auxiliis hilaritatem conciliantibus, & potissimùm exercitio ita vehementi, ut sudor copiosus proritetur.

8. *Anasarca rachialgica* Theod. Zelst *de dolore colico-scorbutico in hydropem mutato. Tract. de podagrâ, pag. 30. ann. 1738.*

Est faciei, pedum, manuum, ventrisque tumor cum dyspnœâ, pulsu debili, inæquali, urinâ rubrâ, biliosâ, clarâ, arenulis refertâ, parcâ, succedens colicæ scorbuticæ, seu rachialgiæ, quam arthritidem intropulsam putat Theod. à Zelst.

Laudat maximè aquam gemmarum pini per fermentationem paratam, ad unc. sex; tincturam mineræ martis nativæ, ad unc. duas; tincturam vermium maïalium drach. 1. syrupi de cichorio compositi cum rheo drach. sex, de quâ mixturâ singulis bihoriis sumat unc. duas.

VII. Phlegmatia, *l'Edématie.*

Gallicè *Edématie.* Vandermonde *Infiltration des jambes.* Ægri *Œdipi. Leucophlegmatia* F. Plateri.

Est intumescentia œdematosa artuum inferiorum, seu turgescentia mollis, non elastica, cuti concolor, indolens; in diversis tamen speciebus varia.

1. *Phlegmatia vulgaris. Enflure édémateuse; Infiltration séreuse. Leucophlegmatia* Veterum.

Prodromus est & comes 1°. ascitis; 2°. anasarcæ; 3°. hydrothoracis; 4°. pedisequa empyematis; 5°. prodromus puerperii; 6°. comes chlorofeos; 7°. quandoque morbus solitarius; harum verò varietatum, aut specierum signa distinctiva desiderantur. In genere tumor incipit à malleolis, vesperè crescit, manè minuitur, aut evanescit, digiti prementis vestigium servat, subpellucidus est,

sensim

ſenſim ad tibias, dein ad femora, lumbos aſcendit. Curatur diureticis, catharticis, aperientibus, tonicis, martialibus, ut aſcites, necnon topicis potiſſimùm foliis ebuli, aut ſambuci ſub cineribus coctis, calidis, artus involventibus, necnon foliis hederæ in aquâ, aut vino coctis, & calidè applicatis.

2. *Phlegmatia hyſterica* Sydenhami, *de paſſione hyſtericâ.*

Ea ſpecies à nullo alio Auctore memorata differt à priori ex eo quod tumor digito preſſus illicò reſtituatur, ſeu veſtigium digiti non ſervet; quod etiam faciei pallore non ſtipetur. An pneumatoſis? Verùm tumor non crepitat.

3. *Phlegmatia lactea* D. Levret. *Infiltration laiteuſe* Diar. Medicinæ. Julii 1759. ex Act. Academiæ Chirurgicæ Pariſienſ.

Differt à vulgari, 1°. quod puerperas, rarò verò nutrices aggrediatur; 2°. quod lactis uterini, aut mammaris repreſſionem ſequatur; 3°. quod ab hyſteralgiâ lacteâ incipiat; 4°. quod infarctus circa inguina ſit initio dolorificus; 5°. quod crura & dein tibiæ, demùm pedes ſucceſſivè tenſione, dolore afficiantur, non verò ordine retrogrado, ut in vulgari, ſeu ſeroſâ; 6°. quod dum partes intumeſcunt dolor recedat; 7°. quod tumor ſit opacus, non pellucidus.

4. *Phlegmatia gravidarum. Edématie des femmes groſſes. Enflure des extrémités aux femmes groſſes* Puzos *pag. 84.* Mauriceau *libr. 1. cap. 17.*

Familiaris eſt ultimo ac penultimo graviditatis menſe tumor œdematoſus pedum, dein & tibiarum & femorum ſucceſſivè aſcendens, veſperè creſcens, noctu evaneſcens, manè nullus; qui tumor licet vulgo tribuatur preſſioni ab utero

venis iliacis illatus, aliquot ante partum diebus ſolet recedere, ubi tamen compreſſio minimè imminuta eſt.

Ea varietas nullius ferè momenti eſt, curatur accedente partu, prævertitur abſtinentia à ſitu erecto, aut ad ſummum catharſi circa duos ultimos menſes adhibitâ.

Altera varietas ortum ducit à ſolitò majori abdominis & uteri intumeſcentiâ, unde dolor & pondus; plures hac phlegmatiâ laborantes melius habent, ſi ſtent erectæ, quàm ſi decumbant, & ſtant ut faciliùs reſpirent, cujus ratio mechanica facilè intelligitur, cùm ſtantibus abdomen extrorſum magis protuberet, tantòque minùs surſum prematur diaphragma. Curatur difficiliùs; intereà quæ ſanguini fluorem conciliant ſuadenda, dein partus exſpectandus; creſcente eo morbo jam eſt anaſarca gravidarum.

Si phlegmatia lumbos non tranſcendat, vigeatque fames, color faciei non ſit plumbeus, & ſi ſexto, ſeptimove graviditatis menſe abdomen magis prominet quàm aliis, nono prominere conſuevit, tunc vel graviditas eſt duplicata, ſeu plures fetus utero geſtat mulier, vel hydrometrâ laborat, & citra noni menſis finem paritura certò eſt. Hactenùs Puzos.

Mulieres quæ duplicem fetum utero gerunt, quæ pluries pepererunt, quæ multùm, diùque pedibus inſiſtunt, duobus ultimis potiſſimùm graviditatis menſibus ſunt huic obnoxiæ, quia cùm premantur venæ iliacæ ab utero, lympha à ſanguine repreſſo, & in venis congeſto uberiùs in textum cellularem divertitur, ibique congeritur; ſed ſi textus ille à quâcumque causâ ſit ſolitò laxior, vires cordis truſivæ minores, tunc impreſ-

ſio digiti foveam diuturniorem relinquit, & veſperè magis intumeſcunt extrema, atque concurrit preſſio iliacarum cum principio quod œdematiam in non gravidis excitat, vi ſcilicet imminutâ circulationis, unde utriuſque habenda eſt ratio.

Phlegmatia gravidarum ab uteri in iliacas venas preſſione tantum orta, ſpontè poſt partum evaneſcit fluentibus lochiis, imminuitur etiam decubitu in lecto, quo preſſio iliacarum minuitur; nec impedit illa œdematia phlebotomiam. Si concurrant varices tibiarum ab eodem principio oriundæ, illæ lenibus faſciis circumductis reprimendæ ſunt; non verò aperiendæ. Si dolores crurum & tibiarum vexent ægram, phlebotomia ipſa indicatur, quæ contraindicatur ubi œdematia ab altero principio fovetur; ea autem phlebotomia è brachio tutò celebratur, non è pede.

Si concurrat ſolidorum laxitas, & virium cordis imminutio, ſufficit durante graviditate ad topica aſtringentia & tonica confugere; paretur ſcilicet vinum aromaticum ex decoctione foliorum roris marini, lauri, thymi, majoranæ, ſalviæ & lavendulæ ana manipul. 1. roſarum rubrarum manipul ſemiſſ. balauſtiorum & aluminis ana unc. 1. bulliant in vini rubri libris ſex, ad tertiæ partis conſumptionem, cola & ſervetur ad uſum; lintea hoc vino calido madida bis vel ter in die partibus œdematoſis applicentur.

5. *Phlegmatia à Menoſtaſiâ.* Obſervat. 102. Lamothe, *de tumoribus.*

Puellæ à ſuppreſſis catameniis ſupervenit chloroſis, ſcilicet faciei pallor, laſſitudo, faſtidium omnium, inappetentia, lumbago, gravitas femorum, eorumque, necnon tibiarum & brachiorum œdema.

Brachio finiſtro multùm œdematoſo, inciſis tegumentis manûs inter oſſa carpi, quæ reſpondent digitis annulari & auriculari, pollicis magnitudine, non ſolum copioſum ſerum ſucceſſivè extillavit, & brachium detumuit; ſed & hæc virgo inde convaluit.

6. *Phlegmatia ulceroſa. Blak-leg* Anglis.

Eſt tibiarum & pedum turgeſcentia œdematoſa, & eryſipelatoſis ulceribus ſtipata.

Nil eſt frequentius illo ſymptomatum concurſu, adeòque mirum eſt inde ſpeciem ſingularem nondum fuiſſe conſtitutam.

Rubent, tumentque tibiæ, rubore quandoque liveſcente cum calore moleſto, inde exulcerantur, & fundunt ſeroſi puris copiam. Signum imminentis exulcerationis eſt cuticulæ ſeparatio à cute rubrâ, tenſâ, dein vel à levi ictu, vel à puſtulis rubris ſpontè obortis orditur ſuppuratio, quæ vel ſeroſa, vel legitima, ſemper autem pertinaciſſima, nec œdematis inde fit imminutio.

Illa ulcera ſunt duplicis indolis; vel enim eſt mera exſudatio ſeri ex cuticulâ abraſâ, aut ulcere molli, humido, fungoſo, & tunc diureticis juſculis ſimul & antiſcorbuticis ſerum illud verſus renes derivandum, pars affecta ſiccanda, tonicis, ſpirituoſis, ut vino, aquâ vitæ camphoratâ, & ſimilibus fovenda eſt; huc conferunt unguenta ex foliis ſclareæ, ipſa etiam folia parti admota: vel ulcera ſunt eryſipelaceo rubore in viciniis ſtipata, pruriginoſa, rodentia, & tunc calor & acrimonia temperantur medicamentis ſaturninis, ut ceruſſâ, albo rhaſis, foliis aſtringentibus, ut plantaginis, vel refrigerantibus, ut vitis, betæ, butyro illitis.

Si œdemate rigeant, duræ ſint tibiæ, & do-

leant, exponantur vapori aquæ cum pauco aceto, vel pauxillo salis ammoniaci, deinde oleo palmæ illinantur, vel leviter frica cum flanella calidâ quæ exceperit fumum ambaræ, vel benzoini accensi, vel aquæ spirituosæ accensæ.

Si ulcera sint sordida, inungantur melle rosaceo, spiritu vitrioli acidulato.

Ea omnia vana sunt in senibus, cachecticis, valetudinariis, imò in vegetis, nisi utantur diætâ vegetabili, identidem purgentur, sumptis remediis sanguini depurando & edulcorando aptis. Vide Heisterum *de erysipelate*, *de ulceribus*, *&c.*

7. *Phlegmatia Malabarica. Hypersarcosis ulcerosa pedum* Kempfer. *obs. VIII. amœn. Perical* Malabaris endemium, sive *Pikal*, *seu pes febricitans. Pedarthrocaces* Christianis Sancti Thomæ familiaris. *Peju de Sancto Thoma* Lusitanis Indis. *Kojassi* Japponensibus.

Viget hic affectus maximè in montibus quos Christiani Sancti Thomæ religionem amplexi, & ideò ex Provinciâ Coromandel à Paganis ejecti incolere coacti sunt, tribuiturque malum aquis nitrosis, acribus hujus loci. Indigenæ narrant à Diis gentilibus pœnam illam inflictam esse; verùm similem morbum in Ceilan & Omeræ in Japponiâ observavit Kempferus.

Crus tantum alterutrum afficitur à surâ ad pedes, genu nunquam, digiti rariùs; hanc partem singulis mensibus cum lunæ incremento phlegmone corripit, quâ intra aliquot dies defervente, tumor tamen non remittit, sed in carnem vitiosam secedit, ut ambitus cruris crescente ætate, duplo, triplove major sit quàm sanis; crassities est inæqualis, œdematosa, duriuscula, aspectu skirrosa, fungosâ, ulcerosâque sanie scatens: qui hy-

drocelem fovent, à malo illo ſunt immunes; Kempferus ſuſpicatur oſſis cariem.

Malum eſt inſanabile, & licet ſit nigricans & fœdum, non facilè in ſphacelum degenerat; imò ſi ulcuſculis ſcateat, non impedit bajulos ne gravia onera geſtent, & palmas altas agiliter ſcandant.

Morbum illum ſublevant Malabarici excitatis circa femora & genua multis fonticulis, quibus ſunt toti veluti faſciati; aſt ab ipſo mali initio poſt paucos tantum inflammationis recurſus, ſic avertitur ſeri acris influxus in tibias; ſerius inſtituti fonticuli non proſunt.

Japponenſes verò tumorem ſcarificant, & pluries moxâ comburunt.

8. *Phlegmatia elephantina.*

An diverſa à Malabaricâ Kempferi? *Elephantia* P. Alpini *Med. Ægypt.*

Hac correpti pedes multis magnis duris tuberculis tumidos, magnos, atque deformes habent elephantinis pedibus maximè ſimiles, cruribus etiam tumefactis, quod Malabaris non accidit; æger nullum dolorem patitur, ſed ad ambulandum ineptus eſt; interea capſulis ligneis calceorum loco utens pedetentim progreditur.

Tribuitur hic morbus piſcium & aquarum ſemiputridarum uſui, necnon cibis craſſis, ex bammiâ melochiâ, anguriâ batochel, eidemque principio tribuunt hernias, pneumatocelesque ibi frequentes.

VIII. Phyſconia.

Eſt intumeſcentia totius ferè abdominis à partibus ſolidis citra graviditatem.

Phyſconum nomine Græci indigitarunt homines ventricoſos; inde Ptolomeus cognominatus eſt *Phyſco* apud Ægyptios ex Tito Livio.

1. *Physconia omentalis* Frid. Reebman. *Dissert. de omento.*

Est abdominis intumescentia ab omenti mole adauctâ cum duritie schirrosâ, cartilagineâ, vel ab infarctu ejus & convolutione.

1°. Schirrosum totam epigastrii regionem occupans omentum Riverius in Canonico Monspeliensi vidit. *Prax. lib. 13. cap. 5.*

Schirrosum & adiposo-carneum vidit Ruischius. *Observ. anat. 63.*

In eodem crasso carnoso pilosum glomum idem vidit. *Observ. 18.*

In puellâ carnoso-glandulosum crassum, Wartonus *Adenogr. cap. 12.* Bartholinus, *Anat. lib. 1. cap. 8.*

Cancrosum ventriculo & hepati adnatum, Hallerus, *comment. in Boerhaavium.*

Crassum, durum, ferè lapidosum, Panarolus *pentec. 3. obs. 10.*

Osseum tredecim librarum pondere, Mongin, *Hist. de l'Acad. des Sciences 1732, pag. 34.*

Auctum ad quinque libras refert Vesalius, teste Bartholino.

Multis millenis glandularum infarctum, Gegerus *Ephemer. German.*

Conglobatum viginti sex libras pendens, unde mulier primùm gravida, dein hydropica habebatur, Reiselius : triginta libras pendens, unde orthopnœa exorta, Furstius & Boerhaavius, Haller. *comment. in institutum.*

Capitis infantis magnitudinem adæquans, Raigerus.

Durum ingens sexdecim libras pendens, atroces dolores creans in feminâ, Huxham. *Philosoph. Transact. vol. 7. pag. 519. & pag. 194.*

Cura obtinetur longo usu martialium, mercurialium, salinorum, necnon extùs saponaceis, resinosis, emplasticis, interposito usu laxantium, millepedum, salinorum, saponis, aceti, &c.

2. *Physconia uterina* Bonet. *Sepulchret. de gravidit. falsâ, obs. 2ª. n. 5. 6. 7.*

In muliere quæ utero gestare putabatur, uterus apparuit undique distentus, durus, crassitie quinque digitorum, pendens libras novem cum dimidiâ, in capacitate massa carnea concreverat.

In alterâ uterus post partum tantam molem retinuit, ut totum infimum ventrem solus occuparet.

In altera utero adnata erat exteriùs excrescentia candida, seu lipoma.

3. *Physconia ab ovario.* Monroo. *Act. Edimburgi, tom. VI. art. 74. observ. 1.*

Mulieri 36. annos natæ priùs hydrometrâ graviditatem mentiente affectæ, catamenia quæ eruperant stetere, venter intumuit cum omnibus graviditatis alterius signis; sub finem noni mensis accessere tormina partûs in quibus obiit. Aperto cadavere, inventum ovarium dextrum molis graviditatem mentientis intùs cellulis farctum, & intra cellulas materiem steatomatosam observavit Monrous, vasis sanguiferis in ejus molis superficie repentibus; præterea lien mollis erat, superficies viscerum nigro humore infecta, cystis fellea, plena grumis, mori fructus colore & superficie referentibus, sexdecim aquæ brunneæ libræ in abdomine.

4. *Physconia fungosa* Bonet. *Sepulchret. de graviditate falsâ, observ. 3.*

Fungus est excrescentia mollis; ille innascitur mesenterio, & ita sensim crescit, ut in mulieribus graviditatem mentiatur. Plures sunt observationes, ut Welschii, Slegelii, Severini,

Horstii. Appetitus, alvi, vesicæque munia benè se habent; tantummodo est in hoc morbo magni, carnosique tumoris in abdomine molestia & indecentia. Pigræus hunc tumorem vocat *Sarcoma* mesenterii; alii *Suasarcosim*; Galli *Champignon*.

Aliam histor. vide apud Bonet. *Sepulchret. tom. 3. pag. 93. n°. 8.*

5. *Physconia hydatidosa* Bonet. *Sepulchret. de graviditate falsâ, obs. 3. paragr. 2. 3. 4. 11. &c.* Inventus est in mesenterio puellæ tumor viginti libras ponderans, intùs refertus vesiculis.

In feminâ alterâ quæ gravida habebatur, abdomen erat plenum vesiculis crebris, aquâ limpidâ refertis. Vide Ballonium *parad. 186.*

Vide de hac re Philosoph. Transact. *ann. 1722. n°. 370.* ubi incisione in vivo octo millia globulorum, seu hydatidum educta sunt ex abdomine.

6. *Physconia ab hepate* Bonet. *Sepulchret. ibid. obs. 3. n°. 8. 9. 10.* Verduc. *Patholog. de rachitide.*

Mulier ob suppressionem mensium gravida habebatur; hepar habuit quadraginta librarum pondus.

7. *Physconia à renibus* Bonet. *Sepulchret. observ. 3. n°. 7. ibidem.*

In cadavere muliebri Franc. Plazzonus unum dumtaxat renem invenit in medio ventre situm tantæ molis ut initio feminam prægnantem putaret, Rhodius *Mantiss. anatom. observ. 32.*

8. *Physconia visceralis* Bonet. *Sepulchret. ibid. Megalosplachnos* Hippocrat.

Mulier novem menses utero gestare putabatur, instante partûs tempore obiit præ dolore; totum corpus internum, epiploum, meseræum, hepar, lien, pulmones, cor quoque & peritonæum erant obsita vesiculis aquâ limpidâ plenis, cuique vesi-

culæ triplex erat tunica. Ballonius, *Parad. 186.* In aliâ hepar & ſplenem immenſæ molis invenere.

9. *Phyſconia ſteatomatoſa* Hierne, *Collect. Academ. tom. 3. pag. 226. obſerv. 166.*

Miles quem hydropicum exiſtimabant, omninò macilentus, œdematiâ, ſeu phlegmatiâ crurum & tibiarum laborans, abdomen portentoſi voluminis habebat cum dyſpnœâ, debilitate, anxietatibus præcordiorum, & fame maximâ ſine ſiti.

Gerebat in abdomine molem adipoſam, trilobam quinquaginta quinque librarum pondere, quilibet lobus tumoris intus cavus continens liquidi obſcuro-flavi circiter libras ſex, in altero quid arenoſi latitabat, vix aquæ libræ duæ circa tumorem, qui vaſis ſanguineis, imò quibuſdam lacteis circumdatus erat; unde jure refertur glandulas meſenterii portentosè auctas fuiſſe.

10. *Phyſconia intercus* Walter Graham *Philoſoph. Tranſact. vol. 9. pag. 187.*

Tumor abdominis ex latere ſiniſtro major productus à portentoſo numero glandularum ovi anſerini, vel columbini magnitudine peritonæo adhærentium, quarum alia gelatinâ, aliæ albido humore, aliæ ſubpurulento erant turgidæ, minimè cum cavo abdominis communicantes.

11. *Phyſconia ab excreſcentiâ.*

Ea eſt abdominis partialis durities, aut intumeſcentia quæ pendet ab excreſcentiâ obſtructionem mentiente.

Excreſcentiam *ad pylorum* memorant Veſalius, Benivenius; Fernelius; *ad inteſtina* reni ovillo ſimilem ano rejectam Chr. Wincler. *Collect. Acad. Tom. 3. pag. 274.*

12. *Phyſconia meſenterica* J. Lechelii *Collect. Acad. Tom. 3. pag. 585.*

Steatoma mesenterii capitis magnitudine, sensu gravitatis, doloribus per intervalla, & vomitionibus stipatum; quandoque diarrhœa torminosa accedebat; pedes ante obitum œdematosi fuerunt, nullum serum in abdomine.

13. *Physconia hepatica.* Communicat. D. Broussounet. D. M.

Tumorem in regione hepatis à quindecim annis ferebat mulier quadragenaria, de anno in annum eò increverat tumor, ut vidua illa in procinctu duplicis partûs diceretur.

Tumor externam hepatis figuram retinebat, erat durissimus, volumine monstrosus, illo fortiter compresso, vix dolebat ægra, inter ascendendum anhelabat, pedes nunquam intumuerunt, catamenia rite fluxerunt.

Pertæsa mulier illa medicamentorum, quæ clarissimi Doctores per plures annos, & ego per plures menses in vanum usurpabam, devoravit simul & semel drachmam unam & semiss. mercurii dulcis, quod remedium in conservâ enulæ campanæ exceptum in plures doses partitum, & intra quinque dies assumendum præscripseram; ab assumpto remedio vix tres elapsæ erant horæ, cùm vividissimum dolorem in abdomine conqueritur, & inter cruciatus exclamat se persentire aliquid è pectore in infimum ventrem ruens; interea evanescit tumor, & ferè exanimis in lecto procumbit ægra; illam invisurus accedens vires prostratas, pulsum vix micantem, intestina velut in aquâ innatantia deprehendo; compressâ levi manu parte quam priùs obsidebat tumor, dolorem acutum persentiebat ægra; viribus per quatuor dies refocillatis, abdomen intumuit, sensibilis fit fluctuatio & jam septimus excurrebat dies, quo cla-

rissimo Doctore Farjeon in consilium vocato, paracenthesim instituendam decrevimus, juxta quam ad decem, quindecimve libras educta fuit aqua limpida; tribus verò à punctione diebus elapsis, redit ascites, & non modò abdomen, sed & totus corporis habitus intumescit; in hoc debellando hydrope incassùm usurpavi hydragoga vegetabilia melioris notæ, ad mercurium dulcem & antimonium crudum confugiendum erat, quibus hydropem penitùs fugavi, & ægram adeò perfectè sanitati restitutam dedi, ut à sanitate adeptâ tertius excurrat annus, nullum dolorem amplius perpessa in hepate, licet valdè compresso.

IX. Graviditas, *Grossesse.*
Græcis *Cuesis.* Ægræ *Gravidæ, utero gerentes.*

Verus est morbus, isque apud mulieres pœnalis, (docet Genesis) cujus signum præcipuum est abdominis intumescentia in axi hypogastrii prominens, sensim ascendens, partuque terminanda.

Differt ab hydrometrâ, 1°. quia ultra quartum mensem in graviditate verâ datur motus fetûs in utero contenti, vel sensus molæ per graviditatem huc illuc inclinantis; 2°. quia datur resistentia tanquam à partibus solidis in utero contentis; in hydrometrâ verò nec motus tùm totalis, tùm partialis, nec firmitas adest, sed potiùs fluctuatio tanquam à fluidis in utero congestis.

Principium graviditatis cujusvis est coitus feminæ cum mare, unde quæ viro non utuntur hydrometræ quidem, minimè verò gravidæ esse possunt; verùm dantur plures fallaciæ ex parte earum quæ innuptæ graviditatem celare, aut quæ

nuptæ eam ſimulare cupiunt, præter errores involuntarios.

Cauſa graviditatis eſt evolutio fetûs, vel placentæ in utero, aut tubâ alterutrâ, præmiſſâ fecundatione; ſi fetus exolvatur, graviditas vera eſt tùm uterina, tùm tubalis; ſi verò ſuffocetur ab evolutione placentæ, datur molaris; non poteſt autem diſtendi uterus priùs in pelvi contentus, & creſcere ad hoc ut contineat fetum novimeſtrem cum liquore amnii & placentâ, quæ omnia duodecim circiter libras adæquant, quin ſenſim ſurſum ultra umbilicalem regionem tumor in abdominis axi prominens aſcendat, quin ligamenta diſtendantur, diſtenſuſque uterus vicinas partes premat; unde dyſpnœa, conſtipatio, difficilis inceſſus, gravitas, ſeu laſſitudo totius corporis; præterea ſuppreſſâ majori ſanguinis menſtrui copiâ, quàm quæ primis ſaltem menſibus ad nutricatum exigui fetûs impendi poteſt, ſuperfluo ſanguine onerantur viſcera acutiori ſenſu prædita, potiſſimùm ſtomachus; unde nauſea, malacia, aliaque gravidarum incommoda, initio graviditatis magis conſpicua.

1. *Graviditas vera* Mauriceau, *lib. 1. cap. VI.*

Ea eſt quæ à fetu in utero evoluto producitur, quæ cum molari eadem per tres, vel quatuor primos menſes habet ſymptomata, nec diſtingui poteſt à tubali, niſi quod tumor in axi hypogaſtrii conſtanter obſervatur; in tubali verò conſtanter ad alterutrum latus. Cognoſcitur 1°. ex eo quod poſt coitum catamenia ſolito tempore priùs erumpentia jam deficiant, niſi valdè plethorica ſit mulier; 2°. quod phœnomena eadem ex parte appetituum ſuperveniant, quæ in præ-greſſis gravitatibus, eaque diverſa in diverſis mu-

lieribus ; alia enim vinum, alia tabacum, alia panem, haleces, &c. quibus delectabatur jam fastidit, aut quæ oderat jam sectatur. 3°. Intumescit hypogastrium, colore tamen faciei florido permanente, unde à chlorosi, & ascite incipiente cum opilatione discrepat. 4°. Inter quartum & quintum mensem distinctè percipit motum partialem fetûs qui initio velut exiguus mus titillabat, deinde alterutram corporis partem huc, vel illuc pro lubitu movet, calcitrat, extenditur, mox in alterum latus se provolvit, qui motus vegetiores quovis mense evadunt, & sæpè matri dolorem creant, quique palpo exploranti videntur fieri à capite fetûs, vel à clunibus, vel à pedibus ; hanc modò, vel illam uteri regionem prementibus, qui certè motus partiales in molâ deficiunt. 5°. Ultra quartum mensem mammæ turgescunt lacte quidem seroso, sed tamen albescente, & multò copiosiori quàm in feminis dudùm vacuis, viduisve. 6°. Si digito in vaginam immisso tangatur orificium uteri, dùm alterâ manu jejunæ mulieris exploratur hypogastrium, & in partes oppositas alternis vicibus premitur, ut docet Puzos. graviditas inter secundum & tertium mensem detegi poterit ; quippe eo tempore fundus uteri gravidi duobus, tribusve transversis digitis ossa pubis supereminet, & pressio hujus fundi transfertur ad digitum uteri orificio admotum ; illa tamen exploratio in mulieribus ventricosis non nisi inter tertium & quartum mensem profutura est ; addit his signis Mauriceau orificii uteri clausuram, cervicis ejus brevitatem & crassitiem majorem, ejus etiam versus posteriora inclinationem, de quorum signorum veritate meritò dubitabat clar. Puzos.

Cura exigit ut initio & in fine graviditatis metuentes aborſum caveant à lapſu, ictu, pathematis, ſaltibus, ſimilibuſque nimiis commotionibus; quoad victum inſalubris modò jucundior & expetitus cibus minus nocet gravidis quàm non gravidis; plures gravidæ indigent phlebotomiâ bis terve in decurſu graviditatis repetitâ, & per illam à plurimis incommodis liberantur; phlebotomia verò è brachio tantùm, non è pede inſtituenda eſt juxta uſum; caveant ab arctioribus crocotis, thoracibuſque abdomen comprimentibus, nec non ab occaſionibus pathematum quibus magis percelluntur quàm non gravidæ; ultimo menſe butyro vias fetûs inungant.

Quomodò verò liberentur per partum, vide in dyſtociâ.

2. *Graviditas molaris.* Mauriceau, *lib. 1. cap.* IX. *pag. 104. & lib. 2. cap. 31.* Synopſis Ephemerid. Germaniæ.

Signa molæ vide in *Dyſtociâ à mola.*

Concreta carnoſa in utero ſunt vel falſa germina, vel ova immatura, vel molæ, vel fungi. *Falſa germina* ſunt placenta incraſſata, undique clauſa in pyriformem molem efficta intra quam vel aqua tantùm latet, vel nullus continetur embryo vivus, ſed tantùm embryonis rudimentum exiguum & informe. *Ovum* vel germen verum eſt folliculus filamentoſus, pellucidus, albumine pellucido plenus, in quo latet embryo menſis ætatem nondùm adeptus vermiculo ſimilis. *Mola* demùm eſt moles carnoſa vel hydatidoſa ex ſolius placentæ incremento per multos menſes facto prodiens embryone deſtituta.

Quoniam intra menſis ſpatium tantùm creſcit falſum germen, nullo ſigno illud, dùm latet in

utero, dignosci potest. Abortus verò ejus, qui effluxio propriè dicitur, illud in conspectum prodit; verùm mola idem evadit cùm diutiùs imò ultra novem menses in utero restitat, & fetûs instar excrescit; adeòque graviditatem veram mentitur usquequo, cùm ad quartum mensem & semissem deventum est & ultra, nullus motus partialis in utero persentitur, sed tantùm motus totius in partem decliviorem pro diversâ matris positurâ diversus.

Adsunt scilicet initio graviditatis molaris anorexia, malacia, vomitus, suppressio catameniorum, asthenia, ut in verâ graviditate, sed illa non ita diù durant, identidem menorrhagia serosa exigua & irregularis accedit, lumbago obscura supervenit quin ulli principio procatarctico nec menorrhagia, nec lumbago tribui possint. Exploratio etiam docet uterum non ita eminere intra abdomen, ac in verâ graviditate sub eodem termino eminere solet supra pubem; si intra secundum, tertiumque graviditatis mensem subitò superveniat gravis menorrhagia, cum lumbagine parturitionis prodromo, grumorum effluxu, & gravitate podicis, signum est certius falsi germinis, maximè si exploratum uteri orificium possit digitum admittere, & digito percipiatur in utero corpus molle quoddam extrorsùm tendens, ferè certum est instare falsi germinis exclusionem. Vidi nuper post aliquot dies à menorrhagiâ gravi dolores partûs succedere, sedato aut cessante ferè sanguinis effluxu & abortum feliciter terminari; quo facto vires sensim recuperabantur; quibus cautelis, debeat in hisce casibus sollicitari partus, docet Puzos. *de falso germine, cap. 19.*

Molam viginti libras pendentem, assumpto spiritu

ſpiritu ſalis ammoniaci ſalito Zwelferi, & cathartico expulit Khonius, *Collect. Acad. Tom. 3. pag. 368.* Huic ſcopo frequentes clyſteres proſunt, ſi mola ſit extra uterum, ut ea quam refert Chriſt. Froman. *ibid. pag. 50.* & ad phyſconiam pertinet, qualis in virginibus etiam reperitur.

Molas quinque imò ſeptemdecim annorum obſervarunt Academiæ Germanicæ Socii. Vide Synopſim Ephemerid. Molæ hydatidoſæ, veſicariæ, ſeu veſicales, ſebaceæ ſex pingues, ſanguineæ & carneæ obſervantur. Omnes verò vaſis, vel lymphaticis, vel ſanguineis placentæ infarctis, dilatatis fabrefactæ ſunt.

3. *Graviditas perennis.* Collect. Academ. *Tom. 3. pag. 697.*

Uxor militis gravida termino conſueto advocavit obſtetricem, ſed parere non potuit; decimo graviditatis menſe fetus erat jam mortuus, cum lochia ubertim fluxere, & lac per duos menſes è mammis promanavit; ſupervenit dein ſcabies maligna; tunc moles abdominis decrevit; interea fetûs ſceletum in utero percipiebatur, carnes abſumptæ judicabantur. Hæc judicabat poſt ſex graviditatis annos Georg. Hanæus, Med. Danus.

Monſpelii verò uxor Senatoris per multos annos ſterilis, paulò ante mariti obitum concepit, nono menſe conamina partûs experta eſt, & à peritiſſimis in arte obſtetriciâ viris explorata fuit, quorum teſtimonio minimè æquivoco, conſtabat eam fetum geſtare novimeſtrem, cujus caput intermedia tantùm membranâ craſſiori manibus ſuis tetigiſſe . ſe fidedigni Chirurgi aſſeruerunt; demùm à menſe in menſem fruſtrà exſpectabatur partus, quievere omnia fetus conamina, ipſe fetus obiit,

& tumor durus in regione hypogastrii sphæricus per aliquot annos perstitit, ea demùm mulier Lugduni obiit post effluxum materiei putris ex utero; in hujus cadavere repertum sceletum fetûs ruptum in tubâ fallopianâ dilatatâ latitans.

Steigerthal in *Philosoph. Transact.* n°. 367. *anno 1721.* per quadraginta sex annos gessit in utero fetum, seu potiùs molam, cujus iconem vide loco citato.

Rob. Houstoum *in Philosoph. Transact.* retulit graviditatem extrauterinam in quâ fetus per quinque annos in abdomine latuit.

Ossa fetuum ano excretorum observavit Bern. Shlever. Fetum per anum expulsum memorat D. Nourse. Vidit Monspelii Castellanus filius Med. Professor. Graviditas novem annorum extra uterum contento fetu, *Philosoph. Transact. volum.* 9. *pag.* 191. Bromfeild.

4. *Graviditas vesicularis.* Transact. Philosoph. 1728. n°. 405.

Mola vesicularis Synopsis Ephem. German.

Ea est in quâ loco fetûs massa hydatidum generatur; omnium molarum vel falsorum germinum frequentissima est nullis signis ante abortum dignoscenda. Vide *Hydrometram hydaticam.*

5. *Graviditas à falsâ molâ.*

Est ea quæ loco fetûs gestat tantùm placentam, vel à prægresso partu residuam, vel concrementum lymphaticum, polyposum à cruore effuso effictum, quæ substantiæ molis quidem solent annumerari, attamen ita ab illis differunt, ut sine coitu in utero viduæ, virginisve generari possint; cùm ècontra veræ molæ prægressum coitum supponant, quandoquidem illæ nihil aliud sunt quàm germinis involucra ex ovis immaturis aut subven-

taneis ex ovario in uterum delapsis, & sufficienter accreta; de cætero obscurissima est earum diagnosis. De his legi meretur Dissertatio de generatione molarum Auctore Illustriss. Comite Buchnero, Acad. Natur. Curiosor. Præside dignissimo.

6. *Graviditas tubalis* Astrucii, *de morb. mulier. Tom. 4. pag. 44.*

Est ea quæ fit à fetu intra tubam fallopianam crescente, cujus exempla numerosa prostant. *Vide* Litrium, *Acta Acad. Paris. 1702.* Cyprianum, *Dissert. de fetu ex tubâ exciso 1700.* Haller. ad Boerhaavium, *Tom. V. pag. 329.* Sanctorinum, *Observ. anat. cap. 11.* Bonetum in *Sepulchreto, libr. 3. tom. 2.*

Ex tubâ denique ruptâ fetum in abdominis cavum delabi non novum est. Hinc verò mors fetûs & matris. *Vide* superiùs relatam historiam similis graviditatis perennis.

7. *Graviditas ovarii* Abrah. Vater. *Dissertat. de graviditate apparente ex tumore ovarii dextri enormi orta per tres annos cum dimidio durante*, Wittembergæ, 1722.

8. *Graviditas sarcoma. Sarcoma uteri* Astruc. *lib. 2. cap. 6. artic. 2.*

Est excrescentia adiposa uteri cavitati adnata; quæ cùm notabiliter excrevit, graviditatem sæpè mentitur, id est mulieres viro utentes sensim intumescere hypogastrium percipientes, sine ullo gravi incommodo facilè se gravidas esse existimant, & si quondam hoc sarcoma in lucem edant, videtur corpus uteri modulo accommodatum, adiposum, solidum; unde à molâ, germine, aliisque corporibus differt; initio, dùm totum uterum non replet, catamenia liberè fluunt, dein

verò ſupprimuntur, imò phlegmatia gravidis familiaris ſupervenit; ſunt tamen quibus hoc ſarcoma leucorrhœam accerſit. Vide curam apud Ill. Aſtrucium.

ORDO TERTIUS.

HYDROPES PARTIALES.

SUnt tumores majores, ſed non univerſales, à fluido intra cavum capitis, abdominis, uteri, vel veſicæ contento, unde differunt ab intumeſcentiis textum cellularem earumdem partium flatu vel fluido quovis diſtendentibus aut partes ſolidas infarcientibus.

Differunt à cyſtidibus primæ claſſis ratione gravitatis ſymptomatum, huc itaque referre non juvat hydroceles, bronchoceles, hydromphalos, oſcheoceles, anevriſmata, varices, lupias, hydarthros, &c. nec hydrothoracem, hydrocardiam, ecclampſias, apoplexias, &c. quæ à fluido in cavo thoracis, cerebrive effuſo, ſed nullo tumore conſpicuo, dependent.

Cauſa tumorum eſt preſſio lateralis fluidi congeſti in cavitatibus quarum clauſtra diſtenduntur. Principia frequentiſſima ſunt effluxus lymphæ per vaſa lymphatica in ſuis nativis emiſſariis obſtructa, ſi de aſcite agatur; flatuum geneſis aut expanſio, ſi de tympanite, & ſic de cæteris.

X. Hydrocephalus, *Hydrocéphale.*

Eſt tumor capitis, facie ſæpiùs excepta, mollis aut elaſticus à fluidi intra ipſum congeſtione.

Intumeſcit caput cum facie, & quandoque reſiduo corpore, in variola confluente. Vide *Ptyaliſmum varioloſum.* Sed hic affectus ad anaſarcam tertiam attinet. Intumeſcit etiam manè facies œdematosè in cæteris anaſarcæ ſpeciebus, nec non emphyſematosè tumet quandoque in pneumatoſi; quem affectum phyſocephali nomine quidam inſigniverunt; ſed ab his diſcrepat hydrocephalus, quod in cavitate notabili fluida congeſta ſupponat.

Morbus hic vel eſt congenitus, vel junioribus tantùm ſupervenit, cum nullo exemplo conſtat adultis accidiſſe; pars tota capillata capitis ſæpiſſimè intumeſcit, rarò accidit ut tumor veſicoſus aquam ex ſuturarum hiantium intercapedine mutuans, & capiti ſuperimpoſitus morbum hunc conſtituat. Vide Mangeti *Bibliothec. Med. pag. 872. de Hydrocephalo.*

1. *Hydrocephalus interior. Hydrocéphale des ventricules.*

Ea eſt ſpecies in quâ ſerum intra cranii thecam latitat, eamque ita diſtendit, ut ſuturæ hient.

Illius ſeri origo in ſinubus ipſis cerebri, ſæpiùs à glandulis plexûs reticularis vaſorum, & vel tantùm ipſos ſinus cerebri ita diſtendit, ut plures hujus libræ in ipſis contineantur, vel inter meninges ipſas & cerebrum, meninges & cranium cumulantur. Si caput minimè intumeſcat, nullus propriè dictus eſt hydrocephalus, licet hydrops ſinuum cerebri hoc nomine abuſivè ſignificetur; ſed adeſt alterum genus morbi ſoporoſi, ſpaſmodici, veſani, &c.

Cognoſcitur ea ſpecies ex hiatu ſuturarum quî digito prementi innoteſcit.

Ægri ſunt ſæpiùs ſomnolenti, ſtupidi, tardi,

cœci ; non pauci ſpinâ bifidâ ſimul laborant, & ſive congenitus ſit morbus, ſive primis vitæ annis ſupervenerit ; ea ſpecies omninò inſanabilis eſt ; qui ſimul laborant ſpinâ bifidâ, eâ ſectâ citiùs moriuntur, inciſis etiam ope chirurgica tegumentis, mors acceleratur ; interea apud jumenta, ut boves, aquarum emiſſionem ope trepani factam vulgò inſtitui apud Helvetos, docet Wepferus.

Sunt hydrocephalici quorum caput portentosè tumet, ita ut reſiduo corpori præponderet, & ſimul eſt ferè totum pellucidum & molle, quale hic nondudum vidi ; illi ad annum unum aut alterum vitam prorogaſſe viſi ſunt, lac nutricis apprimè ſugentes, de cætero ſomnolenti, vix ſentientes, ſtupidi.

2. *Hydrocephalus exterior. Hydrocéphale des téguments.*

Eſt illa ſpecies in quâ omnia capitis integumenta turgida ſunt alba, mollia, œdematoſa, non invicem hiantibus ſuturis ; textu verò celluloſo aquis admodùm diſtenſo. Illa diſtenſio fit ſucceſſivè, eadem ætate quâ in priori ſpecie ; atque vel eſt ſimplex morbus, quod rariſſimè accidit, & tunc functiones cerebri vigent, vel ſimul adeſt vitium ſimile in cerebri ſinubus, & tunc ægri ſurdi, cœci, vel ſtupidi, ſomnolentivè ſunt, imò utplurimùm tumor conſpicuus ſecundarius eſt, & ab hydrope ſinuum cerebri dependet.

Cùm ſimplex eſt illa ſpecies curationem admittit quandoque ; & in hoc caſu hydragoga cathartica diuretica tenellæ huic ætati accommodata uſurpantur. His fruſtra inſtitutis ad veſicatoria, imò ſcarificationes, præmiſſis tonicis, reſolventibuſque deveniendum eſt.

XI. Physocephalus.

Est tumor totius capitis emphysematosus seu tensus elasticus, sub digito crepitans.

Hujus verò unica datur species à pneumatosi distincta, eaque est à Græco *physao*, inflo, & *cephale*, caput.

Physocephalus artificialis.

Artificiosus hydrocephalus Mangeti, *Bibliothec. Med. pr.*

Mendicus Parisiis visus anno 1593. ut pro monstro suum natum lactentem ostenderet, & inde quæstum sibi faceret, cuso foraminulo in ejus vertice intra cutem & musculos ope tubuli sensim quotidiè aërem insufflavit, & intra menses aliquot, repetitâ operatione, monstrosam in molem nati sui caput extendit, atque sic per Galliam de oppido in oppidum visendum exhibuit. Sceleratum hunc patrem Magistratus Parisiensis morte mulctavit. Pneumatocelem artificiosam à mendico in similem finem factam narrat Paræus.

XII. Ascites, *Ascite.*

Askites Tralliani, *lib.* 9. *Pachy* 4um. Hippocratis, *pag.* 559. *Hydrops abdominis. Hydropisie ascite.* Ab *ascos*, uter. Ægri *Hydropiques*, *ascitiques.*

Character. Gravis & fluctuosa abdominis intumescentia.

Si manu latus abdominis prematur, & alterâ latus oppositum percutiatur, tunc persentitur repercussio seu antitypia quam vulgò *fluctuationem* nuncupamus; hoc signo ascites distinguitur à

physconiâ. Gravitatis sensu de quo ægri conqueruntur, & defectu elasticitatis ac soni ex percussione editi, distinguitur à tympanite.

Abdominis totius sphæroideo tumore, non solius hypogastrii prominentiâ circumscriptâ, qualis est in graviditate, saltem initio morbi, distinguitur ab hydrometrâ, physometrâ & graviditate. Ast hoc signum fallit in ascite intercute, aliisque non abdominalibus.

Serosos voco eos qui ab humore lymphatico fiunt. *Non serosos* qui à cruore, pure, chylo, urinâ, &c. *Abdominales* voco eos quorum humor fluitat in cavo eodem, ac viscera abdominis; *non abominales* verò, si humor coerceatur in alio quocumque cavo & intra cutem, musculos, laminas peritonæi, ovarium, uterum, &c. portentosè dilatatum, hinc quatuor ascitum differentiæ, quarum signa ante cadaveris exenterationem vix ulla sunt, & Medicis restant indaganda.

1°. *Serosi abdominales.*

Horum sunt permultæ varietates, de quibus in genere agemus titulo ascitis vulgatioris, dein eas sigillatim examinabimus.

1. *Ascites vulgatior.*

Ascitis character est gravis & fluctuosa abdominis intumescentia utplurimùm cum polydipsia, urinâ paucâ lixiviali.

Incipit ab urinæ paucitate, colore intensiùs flavo, rubescente, lateritio, pedum tumore molli, pallido, qui vesperè crescit, manè diffunditur in faciem, palpebras potissimùm, manumque alterutram, in quam æger nocte recubuit; sitis assidua accedit, abdomen tenditur,

tumore non ſolius hypogaſtrii, ut in graviditate, ſed totius abdominis uniformi; ægro reſupino, ſi alterâ manu ut ſiniſtrâ prematur latus abdominis, dùm dextrâ latus alterum ex adverſo percutitur, fluctus ſeu impetus aquarum perſentitur, clarior vel obſcurior prout aquæ liberiùs vel difficiliùs volvuntur in abdomine, obſtructis alicubi in abdomine, ut in hepate, liene, ovario, vaſis lymphaticis exterioribus, lymphâ à retro urgente cruore pellitur, unde vaſa ſua diſtendit, vel rumpit, vel vicina patula diducit, unde ſtillatim in cavum abdominis effluit, lympha in quam non ſerum perſpirabile; fluidum enim paracentheſi extractum ad ignem concreſcit, ut albumen ovi; ſenſim itaque repletur abdomen hoc fluido quod premit quoquo verſus æqualiter ſub eâdem altitudine, ſi ſolâ gravitate premat; unde ſtante aſcitico hypogaſtrium magis tenditur epigaſtrio.

Verùm ſi turgidum ſit abdomen collecto fluido, & ejus tegumenta ſemel diſtenſa fuerint, tunc preſſio aquarum reſpondet tenſioni clauſtrorum abdominis & quoquoverſus eâ ratione æqualis eſt, unde diaphragma ſursùm in fornicem attollitur; hinc reſpiratio difficilis maximè jacente ægro, hinc conatus ad reſpirandum, conatus ad molem corporis auctam movendam, quæ major eſt viribus aſſuetis, unde laſſitudo; lymphâ depauperatus cruor non reſarcit jacturas partium, hinc macies in dies creſcens, potentia motrix cordis decreſcit, hinc pulſus minuitur, & pari paſſu frequens evadit; cruor non ſatis elaboratur, unde lympha cruda prædominatur, quæ gravitati potiùs quàm viribus cordis truſivis obſequitur, unde juxta textum cellulofum cutis deorſùm ſemper ad partes infimas & declives delabitur, hinc pedum,

crurumque œdema vespertinum, lumborum, palpebrarum, manuum œdema matutinum; ast progrediente morbo æger vix potest horizontaliter jacere, ob respirandi difficultatem, unde erecto trunco jacet; sero superfluo imbibitæ partes laxantur, hinc & cerebrum, unde somnus gravis, fortè & securitas animi circa eventum morbi, hinc nullus metus, summa confidentia de recuperanda sanitate; pressis pulmonibus & laxatis supervenit tussis sicca, quæ sputum cruentum paucum dein excitat, effusa lympha in scroto & præputio has partes laxas portentosè diducit; alvus sicca est, & difficillimè solvitur, languente intestinorum sero imbibitorum sensu & motu peristaltico; facies pallet, sordet, corpus supernè skeletum repræsentat, abdomen quandoque ulcerosum extillat, unde æger sublevatur, quandoque exulceratis & fluentibus tibiis detumescit, hinc natura monstrante viam, Medici paracenthesim necessariam esse intellexerunt.

Si sanguis mittatur ascitico, thrombus ruber est exiguus respectu seri circumflui; ergo serum prædominatur, quod laxitatem solidorum, fluidorumque cruditatem indicat.

Si cadavera asciticorum secentur, viscera plurima nunc hæc nunc illa obstructa, indurata, vel etiam remollita, semi-putrida, callosa, retorrida, granulosa, suppurata, absumpta, adaucta reperiuntur, & sæpissimè hepar, dein lien, mesenterium, pancreas, uterus, rariùs renes, epiploum, pulmones, cor.

Si cutis pedum secetur, ea vix hiat quod atoniam summam significat.

Herpetes, exulcerationes, sitis, humorum stagnantium acredinem simul indicant, unde gangræna vulneribus horum sæpè supervenit.

Ex dictis patet cur plurimi ascitici omninò insanabiles sunt, maximè inveterato morbo & solidis graviter vitialis inveterascente morbo omnia in pejus ruunt, fluidis scilicet stagnantibus, putrescentibus, congrumatis vasa laxantur, canales obturantur, vires vitales absumuntur, unde morbus initio sanabilis, dein curæ nulli cedit. Prognosim pejorem reddit ignorantia principiorum hujus morbi in dato ægro; desunt enim signa quibus diversa hæc viscerum & humorum vitia primaria cognoscantur, unde methodum curandi genericam tantùm sequimur, quæ causam sæpè non attingit; in praxi ad sequentes ascitis varietates attendendum est.

2. *Ascites ab opilatione.*

Hydrops ab obstructione viscerum.

In recenti sunt 1°. pedum œdema; 2°. urina pauca rubra; 3°. sitis in dies crescens; 4°. abdominis intumescentia, gravis, fluctuosa.

In vetusto 1°. febricula; 2°. anorexia; 3°. macies; 4°. dyspnœa; 5°. tussis sicca; 6°. ante mortem hæmoptysis parcissima; 7°. erisypelas abdominis ichorem fundens; 8°. decubitus horizontalis suffocans.

Desiderantur in recente 1°. obstructionum reseratio; 2°. aquarum eductio per paracenthesim; 3°. urinæ copiosus proventus; 4°. diarrhœa serosa; 5°. abstinentia à potu.

Obstructiones reserant 1°. succi expressi ex herbis amaris, ut cichorio, syzimbrio aquatico, apio, addito rheo & limaturâ ferri; 2°. apozemata ex radicibus petroselini, asparagi, fœniculi, rusci, ononidis, herbis diureticis, millepedibus, rheo.

Urinas movent vinum Rhenanum, Mosellanum,

claretum cum rheo, ferri limaturâ, abſynthio, ſalibus neutris, bolus ex terebinthinâ, ipſius ſpiritus, leviſſima cantharidum infuſio, cum vino campano facta, maximè acetum ſtilliticum; diarrhœam ſeroſam procreant ſuccus ireos, radicum ebuli, ſyrupus de rhamno, jalappa, aqua vitæ Germanica, remedium Medici Arabi, ſeu ſcammonium ſucco limonis correctum, gutta gummi, &c.

In inveterato aſcite ſola diuretica tolerari poſſunt cathartica hydragoga vires nimis peſſumdant. Extùs emplaſtra reſolventia abdomini admota laudantur, ſuadentur etiam à Tralliano & ab Hecqueto inciſiones cutis in malleolis ad aquas ſtillatim educendas. Hoc natura quandoque ictet ſibi cudit, imò in cute abdominis phlyctœnæ ruptæ aquis viam præbent, ut vidi; verùm ſive ſpontè, ſive arte educantur aut non educantur aquæ, ſphacelus ibi timendus; ex ulcere putri, verminoſo tibiæ, vidimus aquas effluxiſſe, & ægrum convaluiſſe; ſed in cachecticis annoſis, obſtructiſque vix ulla ſalus ſperanda eſt. Vinum medicatum hic conveniens, fit infundendo ſennæ fol. polypodiique radicum ana unc. II. rhei, jalappæ ana drachm. II. abſynthii manip. I. macis, cinnamomi ana ſemi-drachm. in vini albi libr. III. colaturæ unciæ quatuor manè ſumantur.

3. *Aſcites ab hepate.*

Ab hepate obſtructo, indurato, ſchirroſo, tuberoſo, calculoſo, flavo, corrupto, pallido, enormi, &c. Boneti *Sepulchret. obſ. 4. 5. 6.*

Hepatis ſuperficies numeroſis ſcatet vaſis lymphaticis ad ciſternam lumbarem lympham devehentibus; obſtructo hoc viſcere, rupto alterutro lymphatico vaſe, lympha in abdomine affuſa ſen-

ſim colligitur ; operæ pretium eſt itaque ut libertas circulationis in hoc viſcere reſtituatur ; fruſtra enim aquæ per paracentheſim & cathartica educerentur, cum novus ab hepate proventus ſemper exſpectandus eſt, adeòque in hoc caſu ab initio remedia auriginis aperientia, martialia, radices aperientes debent uſurpari formâ apozematum, juſculorum, opiatarum quæ diù debent uſurpari.

Si bilis aduſta, viſcida, retorrida, ob labores, æſtivos ſudores, calorem ſummum, hepar obſtruat, tunc juvant ſerum lactis, aquæ minerales Vallenſes, Bellilucanæ, cautè tamen, juſcula diluentia, quæ omnia inveterato aſciti nocerent ; cauſam primordialem morbi tollunt, ut expertus ſum ; ſed non exſpectandum donec aquæ effuſæ ſint.

4. *Aſcites à liene.*

A liene tumido, adaucto, indurato, pallido, molliori, corrupto, lapidoſo, vel cartilagine obducto, craſſo, cruore turgido, apoſtematoſo, &c. *Sepulchret. obſ. 6. 7.*

Hæc vitia ſenſibilia ſunt ſæpiùs ſequelæ quàm principia aſcitis ; aſt deſignant ſæpiùs latere in hoc viſcere vitium primordiale, ſcilicet obſtructionem quæ anſam dedit cujuſdam lymphatici vaſis ruptioni, aut diapedeſi, vel anaſtomoſi, quod conjectamus præcipuè ex hujus regionis tumore, renitentiâ ex prægreſſis quartanis & tertianis febribus maturiùs ſuppreſſis, ſine ſufficienti aperientium uſu, deinceps revertentibus, ex ægri colore fuſco, habitu macilento, animo melancholico ; hoc facit etiam hæmorrhoidis aſſuetæ ſuppreſſio, fontanellæ ulceris catameniorum repreſſio.

Dùm levis eſt vaſorum ſplenis, vel hepatis infarctus à ſanguine ſpiſſo, craſſo, vel lymphâ crudâ, feculentâ, curatur feliciter, aut prævertitur aſcites juſculis, ptiſanis, apozematis ex rheo, ferri limaturâ, cinnamomo, radicibus aſparagi, bruſci, ulmi, capparidis, enulæ, foliis abſinthii, chelidonii, armoraciæ, eupatorii, agrimoniæ, cerefolii, cichorii, ſyſimbrii aquatici.

5. *Aſcites ſcrophuloſus.*

A meſenterio ſtrumoſo.

Hæc ſpecies infantibus craſſo cibo utentibus; ab impurâ venere ortis, non ſatis exercitatis eſt familiaris; creſcit à liberaliori ſanguinis miſſione in morbis acutis eos infeſtantibus, ſuppreſſâ diarrhœâ ſeroſâ intenditur, cum hydrothorace & anaſarcâ complicatur, & exigit levia attenuantia ſcrophulis adverſa, tenuiſſimum antimonii & martis pulverem, juſcula aperientia cum calendulæ, rutæ, xanthii, filipendulæ, bellidis, elatinæ, ſcrophulariæ, foliis aut radicibus incoctis; huc opiatæ ex rheo, martis tincturâ, millepedibus, ammoniaco gummi.

6. *Aſcites ab ovariis* Mead. *Monita de hydrope, pag. 127.*

In quamplurimis mulieribus aſciticis origo morbi eſt in ovariis obſtructis, hydatidoſis, quorum lymphatica rupta lympham fundunt, quod evenit præſertim illis quarum catamenia defecere, viduis, ſterilibuſque, aut iis quæ morbos tubæ, ovarii, uterive paſſæ ſunt.

Flatus ex utero per tubas in abdomen fertur facilè, ut expertus ſum in cadaveribus humanis; mirum eſt quod hac viâ aquæ aſciticarum ex abdomine foras emitti nequeunt quodam artificio.

Illa ſpecies rariſſimè cedit remediis, ex Mea-

dio, incipit à dolore & tumore inguinis alterutrius, mulieribus est familiaris; sanatur quandoque longo usu decocti summitatum genistæ viridium, & seminum sinapis, cochleari uno bis in die vorato.

7. *Ascites à sanguifluxibus* Juncker. *de ascite. Ab inanition. & colliquatione* Schenckii, *obs. l. 5.* Delpapa *consult. 37. tom. 1. Idropisia minaciante* Hippocrat. *Epid. lib. VI.*

A repetitis phlebotomiis, catameniis, aut hæmorrhoidibus immodicis, ab hæmorrhagiis profusis, non rarò succedit cachecticus & œdematosus totius corporis habitus, verùm etiam ascites verus cum urinâ paucâ, lixiviali, siti intensâ, aliisque symptomatis, & magnâ debilitate.

Decrescente scilicet vi trusivâ sanguinis per arteriolas ob cordis debilitatem, quæ patet ex pulsu exili & frequenti, arteriæ majores & minores proprio elasterio complanantur, unde sanguis illas difficiliùs permeans premit, & subit oscula lymphaticorum in majori ratione quàm in sanitate; lympha etiam illa debiliùs elaborata crassior obstruit vasa sua, hinc non mirum si alicunde effluat in cavum abdominis, ibique ut in textu celluloso colligatur. In hoc autem casu aliquoties expertus sum, Tralliani suasu, lacteam diætam esse præstantissimum auxilium, quo non solum ægri vires reparantur, hæmorrhagiæ prævertuntur, verùm etiam ascites radicitùs sanatur; an verò ascites ille procedat à principio priùs assignato, an ab uberi astringentium & kinkinæ priùs adhibitorum usu, non ausim decidere; illorum astringentium usum necessarium reddit sanguifluxus uber & pertinax cum febriculâ sæpiùs quotidianâ eum concomitante. Quando hæ-

morrhagia est nasalis, uterina, vel alvina, similem ascitem longis diarrhœis serosis, diuresi, vel diabeti etiam supervenire observavi; ast in his casibus magna adhibetur astringentium copia.

Curam ascitis diureticis & lacticiniis perfectam vide apud Willisium, §. *3. pag. 142.*

Hic morbus familiaris est mulieribus menorrhagiam vel à partu, vel à quavis origine copiosam passis. Incipit à pallore pedum & tibiarum œdemate, inde aquâ turget abdomen quæ pulsa fluctuat, sitis, urina rubra pauca, aliaque symptomata accedunt; multi, ait Hippocrates *6. epidem.* ex hæmorrhagiis nimiis in hydropem incidunt.

Bis morbum vidi in quadragenariâ menorrhagiam maximam ter, vel quater in anno experiri solitâ cum nauseâ, anorexiâ ob usum salsorum nimium; ille verò ascites in eâ bis sanatus fuit præmissâ levi catharsi per usum lactis bis terve de die ad mensem continuati, & Papa in hoc morbo suadet 1°. ut sitis constanter toleretur; secus 2°. pauco vini albi Avenionensis, ejusque chalibeati per infusam ferri limaturam; 3°. ut per diuretica lenia, minimè fortia urinæ fluxus copiosus restituatur, in quem finem adhibeantur decocta ex radicibus asparagi, apii, sal. tamarisci, quod idem est ac mirabile Glauberi, terebinthina, sassafras; 4°. à catharticis timet ne vires imminuantur, solum oleum amygdalarum & clysmata concedit; 5°. ad roborandum corpus juscula ex columbis, guttulas elixirii proprietatis in jusculo, usum theæ, infusum lapidis medicamentosi, &c. suadet.

8. *Ascites ab exanthematis.*

Ab scabie repulsâ D. Deidier, Profess. Monspel. Obs.

Ab

Ab herpetibus, maculis, &c. repressis Charleton.
A rubeolâ repressâ male curatâ. Vide *Anasarcam.*
Bis in Nosocomio Monspeliensi accidit à suppressâ scabie ascitem supervenisse, qui frustra tentatis cæteris auxiliis, sanatus est assumptâ scabiosi tunicâ, unde repullulavit scabies, & ascites evanuit; vix unquam in ascite succedunt sudorifica, in hac specie tamen indicata videntur.

9. *Ascites arthriticus* Musgrave *de arthritide, cap. VII. histor. 3.*

Hanc speciem ascitis feliciter curatam videsis in Auctore.

10. *Ascites artificialis* Loweri *Experim.*

Est ille qui canibus inducitur ligatâ venâ quadam majori ut cavâ; tunc enim sanguine in venis congesto alteri retro sequenti opponitur resistentia, quâ fit ut fortiùs premat oscula omnium arteriolarum huc tendentium; ergo ut oscula lymphaticorum ex his oriundorum diducantur, & majorem sui liquidi copiam fundant; quod liquidum antea formâ tantùm halitûs in cava abdominis, pectorisque transudabat, jam formâ sensibili colligitur.

11. *Ascites scorbuticus* Boerhaavii *Consult. 16ª.* Charletoni, Willisii *de scorbuto.*

Post auriginem, melanicterum, à cacochymiâ biliosâ ortum, & scorbuti signa, ut maculas pedum luteas, punctatas, maculas crurum & dorsi lividas, latas, gingivarum fetorem, cruentationem, superveniunt crurum & pedum œdemata, urinæ brunneæ, atroflavæ, paucissimæ, lateritiæ, sitis urgens, macies artuum, abdominis tensio, tumor gravis, fluctuans, facies lurida; his comites se præbent hepatirrhœa scorbu-

tica, tussis hydropum sicca, dein sanguinea mortis prænuncia, dyspnoea, &c.

Curatio Boerhaaviana.

In his circumstantiis sumat æger omni bihorio per dies quinque pilulas, singulas gr. IV. sic paratas.

Recipe bulbi ari recentis & rhei ana drach. i. assæ fœtidæ, croci, terebinthinæ, & balsami copaivæ ana gr. xv. saponis Veneti unciam semiss. misce, fiant pilulæ; superbibat verò unc. i. de liquore sequente. Recipe aquæ stillatitiæ baccarum juniperi, cochleariæ ana uncias sex, sal. polychrest. drach. ij. tartar. vitriol. drach. i. rob. baccar. juniper. unc. iv. spiritus rectificati baccar. juniper. unc. unam & semiss. tinctur. myrrhæ unc. i. misce. Hæc per mensis decursum fiant; interim pannis calidis siccis manè & vesperè totum abdomen fortiter confricetur; addatur exercitatio pedestris, vel equestris assidua pro viribus; victus ex lactucâ, spinachiâ, paucoque vino, aut cerevisiâ; hæc ineunte morbo suadentur, jam facto nulla spes superest. Hæc Boerhaavius.

Franciscanus Religiosus quem hoc ascite laborantem vidi, sumptis vulgaribus remediis, post sex circiter menses cum uteretur apozematis antiscorbuticis, interpositisque catharticis, contra meam & omnium exspectationem, superveniente urinæ profluvio, liberatus est ab ascite & scorbuto, & convaluit; illa itaque species ascitis minùs multo periculosa censenda est quàm cæteræ.

Ea species à sanguinis dissolutione dependet, ejusque acrimoniâ, quâ fit ut defectu nativæ viscositatis in sanguine, pars serosa ab eo facilè secedat, ex vasis lymphaticis exhalantibus uberiùs in abdomen extillet, aut in carnium intercapedinem dimanans tonum earum deterat, simulque morâ acrior reddita putredinem contrahat, viscera corrumpat; hæc verò species etiam ascitem inducere potest ob hæmorrhagias immodicas qui-

bus scorbutici sæpè exhauriuntur; stipatur verò gingivarum tumore livido, sanguifluxu ex ore, dentium nigredine, oris fetore, tibiarum & crurum latis, livescentibusque maculis, simulque distinctis nigris, flavis, luteisque puncticulis.

Juscula ex carne vitulinâ, rheo, lapathi radice, foliis cichorii, pimpinellæ, sanguisorbæ, &c. balneo mariæ parata, interpositis lenibus catharticis indicantur, & deinceps diuretica cum roborantibus mixta, quorum ope evacuetur abdomen, atque demùm lactis asinini usu sanguinis acrimonia temperetur.

12. *Ascites febrilis. Ascites à colliquatione* Sennert. *de hydrope ascite.*

Illam speciem ab initio comitatur, vel immediatè præcedit febris acuta, continua, vel exacerbans, vel inflammatoria, mox accedit abdominis calor, intumescentia, & mors, ut observavi, minimè sera; unde discrepat ab ascite intermittentibus febribus succedente.

Ascites ex quartanâ Werlhof. *obs. de febrib. p. 59.*

Mulier à biennio quartanæ obnoxia, ab eo ferè tempore ascitica sensim evaserat cum mensium obstructione, & dysuriâ urinæ lixiviosæ, crura & femora cum dorso œdematiâ laborabant, turgebat facies, respiratio anhela, & lassitudo; omnibus remediis resistebat hydrops & quartana; Werlhofius ter manè ante paroxysmum pomeridianum præscripsit vini emetici unciam unam & semissem, unde mirè imminutus est tumor abdominis, sudor erupit post accessus; præscriptum deinde electuarium ex kinkinâ, enulæ radice, sale ammoniaco, vitriolo martis & rob juniperi, unde omnia melius se habuerunt; deinde purgata est ægra succo ex iridis vulgaris unciis qua-

quatuor in aquâ fœniculi maceratis expresso, cum pauco facchari, quod plurimis arcanum est eximium.

Recipe radicum iridis vulgaris recentis subtiliter rasarum uncias quatuor, parum macerentur in aquæ fœniculi unciis duabus, expresso succo addatur saccharum, & aquæ cinnamomi pauxillum; fiat potio.

Kinkinam in ascitis illâ specie laudant Francus, Restaurant, Boecler in Hermannum, Brunner. Alexand. Camerarius.

13. *Ascites calidus.* vide Sponii *aphorism.* 81. Mead. *monit. pag.* 139.

Non infrequenter in praxi occurit species ascitis, quæ largo potu, sero lactis, sanguinis missione feliciter tollitur, contra verò solitis aliàs artibus exacerbatur. Vidimus hydropem curatum viginti venæ sectionibus, qui ab exhibitis hydragogis & diureticis cujusvis generis magis ac magis intumuerat; in hac siquidem specie calor exsuperans fundit & liquat sanguinem ac ferè totum in serum convertit; ac proinde dùm diagrydiatis aut salibus diureticis res peragitur, morbus ingravescit, cedit econtra benignioribus & refrigerantibus præsidiis.

Asciticus quem refert Meadius à collisione in hypochondrio dextro per ictum violentum post sex septimanas intumuerat, dolor erat gravissimus in abdomine, sitis intensa, urina lixiviosa pauca, adhibitis diureticis & catharticis pejus habebat, tumor in dies crescebat, paracenthesis recusabatur, demùm ad levandos dolores adhibita sunt narcotica; mirum dictu, non solum dolor sedabatur, sed urina fluebat, alvus libera erat, sed cum finitâ somniferi actione rursus pejus haberet, narcoticum octavâ quaque horâ adhi-

bitum eſt, & ad famem inde languentem excitandam addita eſt infuſio amara, nec non vorabantur pilulæ ex ſtyrace & kinkina cum terebinthinâ, & ſic æger contra omnium ſpem convaluit. Mead. *monita de Hydrope pag. 141.*

2°. *Seroſi non abdominales.*

14. *Aſcites intercus.* Œdema Lamothe *obſ. 100. des tumeurs.*

In aſciticâ extra peritonæi cavum 54. menſuras aquæ ichoroſæ invenit J. Scultetus, *miſcel. curioſ. anni 4.*

In peritonæi duplicaturâ obſervavit P. Barbette, *anatom. pr. part. 4. cap. 2.* ſub cute ipſa Platerus, *lib. 3. prax.*

Hæc ſpecies non confundi debet cum eâ in qua viſcera omnia abdominalia in glomum collecta & peritonæi lamellâ involuta locum cedunt aquis effuſis & totum abdomen replentibus, licet extra peritonæum contentis, quia verum aſcitem abdominalem ita repræſentat hæc poſterior, ut non niſi ab anatomico perito poſt cadaveris aperturam dignoſci queat: glomus verò viſcerum vel surſum vel ad alterutrum latus fertur, cujus exemplum vide apud Meadium, *monit. de Hydrope.* Œdema Lamothe, *obſerv. 100. des tumeurs tom. 1.*

Cognoſcitur ex tumore partiali tegumentorum abdominis circumſcripto, intra quem fluctuatio percipitur ſine ſignis ſuppurationis ac effuſionis intra cavum abdominis.

Aperto ope acûs triquetræ ex hoc hygromate aqua limpida efluxit, & æger intra tres ſeptimanas convaluit; evidens eſt non œdema fuiſſe, ut putat Lamothe, ſed hygroma.

In obſervatione 101. ejuſdem Auctoris aqua limpida ex ſimili tumore fluctuante emiſſa eſt opè inciſionis, ubi pus adeſſe ſuſpicabatur, & hunc morbum *abſceſſûs* nomine indigitat. Sedes ejus erat inter peritonæum & muſculos abdominis.

15. *Aſcites uterinus* Nicolai *Decad. obſervat. Argentorati*, 1725. *obſerv.* 9.

In cadavere viduæ ſexagenariæ, uterum ſphæroideâ diſtentione cartilaginem xyphoideam attigiſſe vidit; ille ſexdecim menſuras aquarum inſtar amurcæ continebat; orificium arctè clauſum erat, ubi limus fuſci coloris, extus hydatides multæ, inteſtina verſus ſuperiora protruſa, ovaria oblitterata, viſcera abdominis partim ſchirroſa, partim livida: mulier ante duodecim annos lochiorum regimen in puerperio malè obſervaverat, inde malum indies crevit.

Videatur apud Verdier *anatom.* alterum hujus morbi exemplum.

Aſcites uterinus Saltzmanni, *obſerv. Decad. obſerv.* 9.

Vidua ſexagenaria quæ pro aſciticâ habebatur tumore abdominis tenſo non fluctuante ſine ullo umbilici veſtigio, habuit integumenta communia valdè extenuata, muſculos abdominis oblitteratos, peritonæum calloſum juſto craſſius, in illo cavo uterus tendineo-cartilagineus, ſphæroideus uſque ad cartilaginem xyphoideam diſtenſus, aquæ amurcoſæ ſexdecim menſuras argentinenſes continebat cum limo fuſco in fundo, hydatidibus orificium uteri exactè claudentibus; ovaria & tubæ Fallopii oblitteratæ, inteſtina verſus ſuperiora omninò protruſa, hepar reneſque ſchirroſi gangrænodei, lien exiguus lividus, omentum abſumptum.

16. *Ascites stomachi.* River. *centur.* 4. *obs.* ab Anton. Jodon, Altissiodorensi communicata *pag.* 107. Hydrops ventriculi est ascites à nonaginta libris seri in stomacho contenti in muliere quadragenariâ, quæ pro gravida habebatur.

17. *Ascites Intermuscularis.* Thom. Shorl. *philosoph. transact. vol.* 9. *pag.* 150.

Aderat triplex ascites; 1°. intermuscularis in latere sinistro abdominis; 2°. abdominalis in cavo; 3°. in ovario omnium maximus.

Cognoscebatur ex lateris dextri mollitie, aderat inappetentia, vigilia, sitis exigua, febris lenta, dolor multus, ovarium viginti libras pendebat.

18. *Ascites omentalis.* Munnicks *observat.*

Illa est species in quâ cavum omenti aquis collectis distenditur, verùm nullum est in symptomatis nec in curâ discrimen quo ab abdominali vulgari dignoscatur.

19. *Ascites ovarii.* Academ. Chirurg. *tom.* 2. *pag.* 431. *Ascites saccatus*, vulgò *hydropisie enkistée.*

Est species quæ incipit à tumore alterutrius lateris hypogastrii, unde differt ab ascite vulgari seu ab effuso liquido: crescens tumor sensim, totam abdominis cavitatem implet, sed fluctuatio est multò obscurior, & extractus humor est crassior, viscosior multò quàm lympha ascitis vulgaris, humor lutosus, cruentus, fœtidissimus, urinis lateritiis paucis, febre, sæpè vomitu, abdominis dolore, alvo constipatâ; incisione factâ injectis detersivis fistula successit, & demum exhausto humore per fistulam convaluit. Ledran *observ.* 11.

Aquæ gelatinosæ copiosissimæ intra ovarium & tubam ita distensam ut totum abdominis cavum

occupans primâ paracenthesi viginti lymphæ pintas suppeditaret. Multi schirri in abdomine ab ovario, cætera viscera sana. D. Montaulier.

In abdomine ascíticæ inventa duo ovaria schirrosa intus hydatidibus turgida, alterum quindecim, aliud duodecim librarum. M. Malaval.

Moles enormis ovarii dextri ascitem in toto abdomine referens continebat ultra quadraginta libras gelatinæ pellucidæ viscosissimæ. M. de la Porte.

Ascites saccatus Abraham Mercklini, *Collect. Academ. tom. 3. observ. 183.*

Est ascites à sero urinoso contento intra folliculum ex ovario pronatum.

In puellâ ante sexdecim annos abdomen intumescere cœpit sine dolore, sine difficultate progrediendi, nupta ter gravidata peperit, nec tumor evanuit, imò accessit progrediendi difficultas, ischias, anxietas in interaneis, urinis rite fluentibus, demum dyspnœâ, & tumore crescente obiit.

Inventus saccus membranaceus portentosæ molis, urinoso sero plenus, visceribus impositus, omento sursùm retracto.

3°. *Non serosi abdominales.*

Sunt sanguinolenti, purulenti, urinosi &c.

20. *Ascites cruentus.*

Ab aquâ sanguinolentâ Ger. Blasii *obser.* 11.

Ab aquâ nigrescente Bonet. *Sepulchr. obs. XX.* §. 5.

A cruore loturæ carnium simili Holler. *de morbis. cap.* 39.

A cruore mero. Saxonia, *lib.* 3. *cap.* 32. Beniven. *cap.* 76. Tulpii. *cap.* 40. Severin. *de abscess. pag.*

279. Ant. Pozzis, *Collect. Acad. volum. 3. pag. 209.*
Monialis trigenaria menstruis tunc deficientibus abdomine intumuit post inguinis dolorem. Inventa est tuba uteri liquido seminali distensa, & moles sanguinis atri octoginta libras pendens inter peritonæum & musculos abdominis, præter quadraginta libras seri in cavo abdominis effusi.

21. *Ascites purulentus.* Mead. *de hydrope. A pure aquoso, fœtido, abdomen replente* Saltzman. *observ. anat. 31.*

A purulentiâ saccatâ Bonet. *Sepulchr. observ. XX. §. 7.*

A pure abdomen distendente, Plater. *obs.*

Illa species sæpe tympanitidem refert, seu flatibus abdomen implet, & insanabilis est omninò.

22. *Ascites urinosus.*

A vesica disruptâ Plater. *lib. 3. cap. 3.*

Eo bene poto humique strato, alius ventrem insiliens vesicam ex ebrietate distentam eo impetu ruperat, unde urinâ in abdomen effusâ venter ante mortem intumuerat. Vesicæ vulnus post mortem aperto cadavere vidit Platerus.

23. *Ascites chilosus.* Act. Acad. Paris. *1700. p. 11.*
Liquidum paracenthesi eductum lactis colorem, consistentiam, imò saporem, sed paulo magis salsuginosum obtinet, spumat bulliendo, ac conquassando, acidis non coagulatur, sed sale tartari; bis in mense ultra 26. libras hujus aquæ chylo tinctæ educebant.

4°. *Nec serosi nec abdominales.*

24. *Ascites sanguineo-uterinus.*
Mulier ascite laborans ex urbe *le Puy en Velay* Monspelium appulit auxilium implorans: venter portentosè distensus, urinæ paululum lixiviosæ,

pedes etiam œdematosi, sitis exigua; tentatis frustra consuetis remediis paracenthesis instituitur; hinc fluunt libræ circiter quatuor cruoris meri; stupent Medici, & Chirurgus eorum jussu cannulam retrahit metu syncopes quæ paulò post summum metum incussit: restitutis paululum viribus ea patriam repetit & elapso mense fato succumbit; aperto cadavere cruoris immensa copia intra uterum portentosè distensum inventa est à D. de Fontfrede D. Med. uterus autem ita expansus erat, ut totius abdominis cavum repleret, hinc pro ascite abdominali lymphatico rarus ille morbus Medicos fefellit utut peritissimos.

25. *Ascites sanguineo-intercus.*

Histrio noctu insilit in fenestram, unde præceps in vicum plures hexapedas altum ruit invitus, ita tamen ut in pedes lapsus sit, dolorem atrocem in abdomine, deinceps tumorem & febrem expertus in nosocomium defertur; post aliquot dies abdomine intumefacto moritur. Secto cadavere invenimus musculos abdominis à peritonæo separatos per saltus violentiam, & spatium intermedium copioso cruore refertum. Hic itaque morbus acutus est. Datur ergo intercus sanguinolentus.

26. *Ascites sanguineo-peritonæus.*

Mulier quadragenaria abdomen turgidum sine insigni molestiâ octo annos circumtulit, omnem culpam in menstrua suppressa conjiciens, demùm crescente mole suffocatur, vix cute cadaveris pertusâ amurcæ fœtidæ copia ad libras XX. medicas prosiliit; hæc intra musculorum abdominis tunicam & peritonæum continebatur, quod ex venis epigastricis internis, periodo lunari, destillasset; istarum venarum extremis aderant tubercula nuci avellanæ similia, ac si papillæ forent etiam scissæ. N. Begdanus *obser. XI.*

27. *Ascites flatulento-peritonæus*, Vid. Mead. *monita pag. 124.* Combalusier *pneumatopathologiâ*. Mulier ex oppido Mauguio tympanitidis symptomata primum patiebatur, his se comites adjunxere fluctus abdominis, pedum œdema, sitis assidua &c. puncto post mortem abdomine à D. Serres chirurgo clariss. & Regio Anatomiæ demonstratore, flatus cum summo impetu exiliit, abdomen apertum exhibuit aliquot libras lymphæ effusæ, sed intra cavum in quo nulla viscera reperiebantur, omnia autem viscera latebant versus diaphragma in breve spatium congesta & à peritonæi lamellâ involuta. Sectioni interfuit D. Combalusier D. Med. Monspeliens.

Praxis.

Curam quod spectat consulatur Sydenhamus. Vix aut rarò curatur Ascites, quia ejus principia sæpiùs ignorantur, aut quia chronicis morbis, visceribus jam labefactatis, supervenit, nec non quia diversarum specierum historia deficit; qui verò recentes sunt & robore integro præditos ægros afficiunt quandoque sanantur, in genere remediis aperientibus, catharticis diureticis & dein tonicis. Præstantissima, si rectè usurpentur, sunt in ascite vulgatiori, si robur perstet, hydragoga iterata vulgaribus catharticis mediocribus maritata vel sola; huc spectat syrupus de rhamno cathartico, aqua vitæ Germanica, vel succus iridis Germanicæ, vel succus medii corticis sambuci ad unciam; pilulæ hidragogæ D. Helvetii imò catharticum arabs dictum v. g. antimonii tenuissimè pulverati grana XII. scammonii gr. XXIV. syrupi de limonibus uncia una; misce pro dosi; oxymel scilliticum ad drachmas tres

vel quatuor; si vires non ferant ad diuretica confugiendum est, quale est lixivium è cineribus genistæ, vel fabæ stipitibus in vino albo infusis, ex quo unciæ aliquot serò & manè propinantur; mitto loqui de vulgatissimis radicibus aperientibus, asellis &c. formâ jusculi. Prosunt etiam succi expressi ex foliis contritis cichorii, sysimbrii aquatici, apii, petroselini, additis & velut infusis ante succi expressionem asellis & ferri limaturâ; hi succi sero & manè ad paucas uncias hauriantur; scrotum sæpè aquis distensum foveatur vino rubro, rosis rubris infusis onusto, vel aquâ secundâ calcis, intra quam diluatur cinis spongiæ combustæ: vidi asciticos diæta sicca id est abstinentiâ ab omni potu & humido cibo curatos; paracenthesis ad sublevandum ægrum aquarum mole suffocatum prodest. Ascites qui intermittentibus supervenit sæpè curatur, licet præmissa paracenthesi, modo viscera non fuerint indurata.

Celebre Loweri experimentum quo constat ligata venâ cavâ inferiori ascitem cito in cane excitari nos monet obstrui non raro vasa minima viscerum, & inde ascitis principium exsurgere, adeoque in chronico morbo aperientibus tonicis ut martialibus, antimonii pollini, rheo esse insistendum.

Processum therapeiæ videsis in curationibus Professoris Regii illustriss. D. Lazerme, nec enim actum agere in me suscipio.

In ascite scorbutico, in eo quem summa acrimonia, summus fervor comitatur, jusculа ex balneo mariæ parata, serum lactis chalybeatum & millepedibus onustum, imò lac ipsum, aquis nondum collectis aut etiam evacuatis ab Alexandro Tral-

liano, à D. Lethuillier, aliiſque, ut in aſcite colliquativo, ſuadentur; errant certè illi qui unâ methodo tam diverſas ſpecies curari volunt; in morbo adeò deſperato, qui novas vias ineunt certè laudandi, non verò ut fieri ſolet, deterrendi.

Aſciticos aliunde bene conſtitutos ſolâ à potu abſtinentiâ ſanatos dum ſucco limonum vel pomorum ſitim fallebant, memorant Mead. Deidier, &c.

28. *Aſcites purulento-peritonæus; obſerv. X. Medic. pract. Pariſ. 1743.*

Eſt ea ſpecies intercus, ſeu in qua magna puris copia reperitur inter laminas peritonæi in anticâ abdominis parte, ita ut inteſtina peritonæo undique obvoluta in angulo ſuperiore & poſtico abdominis lateant.

Hiſtoria. Mulier ſchirro abdominis laborans incidit in aſcitem; cadavere aperto quadraginta pintæ humoris ruffi, coloris coffeæ, grumoſi, amurcoſi repertæ ſunt in duplicaturâ peritonæi; inteſtina macilenta in glomum collecta tam parum ſpatii occupabant ut vix inveniri poſſent vertebris adhærentia.

Nulla ſitis erat; ſi priùs cognita fuiſſet ſpecies ea inciſione & deterſivis curari potuiſſet.

XIII. Hydrometra, *Hydropiſie de matrice. Hydrops uteri* Sennerti. Roderici à Caſtro, *cap.* 19. *Inflatio uteri* Roder. à Caſtro, *cap.* 2.

Eſt hypogaſtrii in mulieribus ſucceſſive creſcens tumor uteri figuram referens, preſſioni cedens, fluctuanſve, ab iſchuriâ & graviditate diverſus.

Circa imum ventrem tumor adeſt amplus, laxus, ex parte fluctuoſus graviditatem aliquatenus mentiens cum borborygmis inteſtinorum, in ambulando gravitate, ſpirandi difficultate, fecum graveolentiâ inſolitâ, catameniorum turbâ aut ſuppreſſione, dolore abdominis, lumborum, hypochondriorum, inguinum, pollutione nocturnâ, rigore, ſæpèque febri, non inflammatoriâ, phlegmatiâ, mammarum mollitie.

Hydrometra obſervatur vel cum vel ſine graviditate, fluidum effuſum eſt vel in uteri cavo, apud vacuas, vel inter uteri cavum & membranas fetum involventes, vel inter ambas fetum involventes membranas ſeu chorium & amnium, vel in ipſo cavo in quo fetus innatat, vel in veſiculis uteri hydatidoſis; an inter uteri ipſius membranas? deficiunt obſervationes.

1. *Hydrometra aſcitica.* Vide Aſtrucii *lib.* 2. *cap.* 8.

Eſt ea quæ à ſero tantum in uteri cavitate collecto fit, unde differt ab hydrometrâ hydatidoſâ & gravidarum. Signa præceſſere ſæpiùs; 1°. uteri ſchirrus vel obſtructio, menoſtaſia, vel leucorrhœa vetus; 2°. obſtructio orificii uteri à muco ſpiſſo, vel à tumore adnato poſt diſtociam, vel ab erethyſmo ſæpiùs hyſterico.

Tumet hypogaſtrium ſucceſſivè, pro voluminis incremento, pondus, difficultas gradiendi, & truncum ad anteriora inflectendi, creſcunt; catamenia ſupprimuntur; hinc ſterilitas, phlegmatia, ſeu œdema inferiorum accedit, percuſſo utero ex unâ parte, antitypia in oppoſito latere perſentitur.

Vix confundi poteſt hydrometra aſcitica cum hyſteritide, quæ dolore, febre, ægritudine acutâ deſignatur, nec cum hyſteralgiâ ſchirroſâ,

graviditate molari, &c. ob firmitatem uteri in iſtis morbis; à phyſometrâ diſtinguitur per antitypiam, gravitatem & elaſticitatis defectum; ab aſcite uterino per hypogaſtrii ſolius tumorem; ab hydrometrâ hydaticâ, per antitypiam; à graviditate demùm, quod in iſtâ poſt tres vel quatuor menſes motus partiales fetûs diſtinguuntur.

Hydrometra aſcitica difficulter ſanatur, & ratione principiorum periculoſa eſt, inde enim ſæpè hectica, vel aſcites ipſe accerſetur.

Curatio exigit 1°. hydragoga qualia in aſcite uſurpantur. 2°. Diuretica & aperientia. 3°. Remedia uterum aperientia, ut ſaltum, ſternutationem, vomitionem, balneum, injectiones, peſſaria emollientia, ſuffitus, quibus incaſſum præmiſſis ſtylo mutico orificium uteri eſt reſerandum, & evacuatis aquis injectiones ex aquis deterſivis aut thermalibus inſtituendæ.

2. *Hydrometra gravidarum*, Puzos *pag. 86. Hydropiſie de matrice des femmes groſſes.*

Moles abdominis eſt ſolitò major; minùs tamen obnoxia eſt mulier phlegmatica quàm in graviditate duplicatâ; fetus vel debilis evadit, vel ſæpiùs obit, nunquam ſanus eſt, & vegetus, ut in graviditate verâ, nec ita creſcit, maximè ſi aqua in cavo amnii cum ipſâ lateat.

Si aqua inter uterum & chorium ſita ſit, ea ſpontè effluit, ſtatim atque uteri eò hiare incipit, quem effluxum ter quaterve intervallo ſemi-menſis inter utrumque accidiſſe vidit Puzos, quin partus ante quartum effluxum ſucceſſerit.

Frequenter inter chorium & amnium colliguntur aquæ, in quo caſu minor eſt earum quantitas quàm cùm in amnii cavo fit hydrops, vel cùm inter placentam & uterum, tunc autem mem-

brana exterior in partu laceratur ſine dolore; deinceps verò etiam interior, quandoque plurium dierum intervallo; ſi verò conamina partus langueant, tunc digito laceranda eſt membrana ſuperſtes, ut partus juvetur.

Cùm in amnii ipſius cavo colligitur aqua, ſæpiùs fetus moritur, & diù in utero mortuus remoratur; uſquequò uteri diſtenſio maxima, ulterius creſcere non poteſt; exigua ſunt in parturitione tormina, unde mollior eſt membrana quæ dilatatum uteri orificium obturat; obſtetrix in hoc caſu parturienti ſuccurrat, opus eſt. Cognoſcitur hæc ſpecies ex debili vel nullo fetûs motu, ex mole enormi abdominis; in partu licet orificium uteri multum pateat, caput fetûs ritè ſe offerat, tormina per multas horas languent, tunc ſi obſtetrix digito premat caput fetûs, iſte ſursùm facillimè pellitur, utpote innatans aquæ, niſi plures ſint ſimul in utero, tunc digitis ſcindendæ membranæ, & ſic tormina utilia fetum expellent.

3. *Hydrometra ſanguinea* Bonet. *Sepulchret. Tom. 3. pag. 92. n°. 2.*

Feminam recens enixam obſtetrices alterum fetum geſtare credebant, quia inferior abdominis pars adhucdum erat tumida, uterus aquâ cruentâ repletus apparuit. Vide *Aſcitem uterinum.*

4. *Hydrometra hydatica* Aſtrucii, *de morbis mulierum, lib. 2. cap. 8.*

Hydrops uteri veſicoſus Nicol. Tulpii. Vandermonde, *Diarium Julio 1758. pag. 54.*

Compertum eſt gravidationem aliquando degeneraſſe in ſubſtantiam membranaceam globoſam, totam aquoſis bullis rotundis tumidis, pellucidis, innumeris plenam, aliquando cum ſanie fœtidâ & dilutâ, ut comperimus in uxore Bibliopolæ.

Mercatus,

Mercatus, *de mulier. affect. libr. 3. cap. 8.* Easdem hydatides invenit in utero Thom. Bartholin. Bonet. *Sepulchret. pag. 88. Tom. 3. n°. 3.* & omnium primus Aëtius, *serm. 4. cap. 79.*

Hæc species spontaneo partu potest sanari, sed rarissima est, & difficulter distinguitur ab ascitica.

5. *Hydrometra puriformis* Bonet. *Sepulchret. Tom. 3. pag. 88. n°. 5. & pag. 92. n°. 1.*

Augusta Imperatrix omnia signa veræ gestationis habuit; in cavitate abdominis erant ichorosi humoris, tùm phlegmatis libræ viginti quatuor, uterus erat valdè magnus, plenus humore crassissimo, albo.

6. *Hydrometra ovarii* Astruc. *de morb. mulier. Tom. 4. pag. 43. observ. 45. lib. 4.* Nicolai Tulpii. Acta Eruditor. Lipsiæ, *anno 1701. Februar.* Ephemerid. Germaniæ, *decur. 2. observ. 95. anni 2.* Bianchi, *de generatione, pag. 107.* Munnicks, *in Bibliothecâ Anat.*

Sunt hydrometræ ovariorum asciticæ quarum penultima octoginta; ultima 112. libras seri continebant.

Tumorem tubarum 150. librarum aqua plenum memorat Ill. Bianchi Taurinensis Professor, nuper amicis multis ereptus, & Cyprianum testem citat.

XIV. Physometra, *Tympanite de la matrice. Inflatio uteri* Sennerti. *Tympanite de la matrice* D. Astruc. *de morbis uteri, lib. 2. cap. 9.* A Græco *matra*, uterus, & *physao*, inflo.

Est constans, permanensque tumor levis, elasticus, uteri figuram, & sedem referens in mulierum hypogastrio.

Differt ab *apopſophiâ* uterinâ per conſtantiam & permanentiam, eodemque modo diſtinguitur à globo hyſterico, & ab eretiſmo uteri fugaci in abortu ſubtrimeſtri, in hyſteralgiâ catameniali obſervando; nam in his caſibus non rarò uterus intumeſcere ſeu indureſcere per intervalla videtur, & reapſe nunc ad unam, nunc ad alteram partem inclinat, ut ipſe expertus ſum.

1. *Phyſometra ſicca* Aſtrucii, *lib. 2. cap. 9. Tympanitis uteri* Valeſci, *de Taranta, lib. 6. cap. 15.* Matthæi de gradibus in rhaſim. C. *de mola.* Thadæi Dumi *Lib. Miſcellan. cap. 8.* R. Dodonæi *obſ. 49.*

Signa communia graviditati & chloroſi, tumor elaſticus, & à pulſatione reſonans, increſcens à calore ignis, lecti; volumen nativo non multo majus; nullus ex vaginâ crepitus, ut in œdopſophia ſeu tympanite fugaci Aſtrucii.

2. *Phyſometra humida* Aſtrucii, *libr. 2. cap. 9.* Ambroſii Parè, *libr. 23. cap. 34.* Salmuth. *centur. 2. obſ. 37.* Laur. Jouberti, *de urinis, cap. 13. &c.*

Eſt ea in quâ cum flatibus concurrit ſerum quo potiſſimùm uterus diſtenditur, & molem quandoque maximam adipiſcitur, unde ſimul & ratione ponderis à priori diſtinguitur; de cætero eadem ſunt ſigna.

Curatur utraque ſpecies, ſi flatuum emiſſio per uteri orificium promoveatur; cætera enim auxilia inutilia ſunt.

In hunc finem præmittatur uſus balneorum, ſemicupiorum, injectionum, peſſariorum emollientium, quo facto ſollicitetur uteri orificium obſtetricis digito, peſſariis acribus, clyſmatis irritantibus, ſternutatione, vomitione, ſaltu;

denique si hæc non prosint, stylus muticus cautè in uterum immittatur, evacuato utero fiant injectiones pro re natâ diversæ, ut in primâ speciè emollientes, in alterâ detersivæ, tonicæ.

Memini me olim duabus vetulis hoc morbò recenter affectis præscripsisse juscula diuretica, & emplastrum de Galbano regioni uteri admovendum, unde oborta copiosâ urinæ excretione citò convaluere.

Physometram fugacem, sed quovis mense revertentem, observò in muliere quæ hysteralgiam catamenialem patitur, seu quæ quoties catamenia ipsi fluunt, per duos dies iis ubertim prorumpentibus, dolores assiduos in tota uteri viciniâ, & ipso utero patitur, atque tunc uterus pugni magnitudine supra pubis altitudinem ad tactum, non ad visum tumet; illa olim sæpiùs peditus ex utero edere erat solita; sed œdopsophia, jam si quæ sit, ita pacatè se habet, ut non audiatur; is verò tumor à flatibus esse videtur, cum subitò recedat pluries; dein verò aëre ingresso & obgrumum sanguinis utero obturato fit ejus rarescentia, unde physometra fugax. Hæc mulier pluries peperit, undè non mirum si uterus ita altus & magnus sit; de cætero tumor ille omninò indolens est, & post catamenia nullus; de cætero nunc dextrorsum, nunc sinistrorsum paululum inclinans.

XV. Tympanites, *la Tympanite.*

Tympania Galeni, *Comm. de victu in acutis*; Tralliani, *lib.* 3. *Typhos quartus* Hippocrat. Foesii, *pag.* 555. *Hydrops siccus & flatulentus* Hippocrat. *lib.* 4.

aphor. 11. *Tympanita* Sennerti. *Tympanias* Fromanni apud Bonetum.

Eſt intumeſcentia totius abdominis levis & elaſtica, à pulſatione ſonum edens, hujus morbi præcipuum ſymptoma; adde ructus, borborygmos, conſtipationem, & dolores.

In colicâ flatulentâ volumen totius abdominis minimè eſt adauctum, & morbus acutiſſimus eſt in paroxyſmo, unde differt à tympanite.

In meteoriſmo volumen quidem abdominis eſt adauctum à flatibus; ſed ægritudo eſt acutiſſima, & ſæpè accidens aliorum morborum; tympanites verò licet doloribus colicis initio ſaltem ſtipetur, eſt morbus chronicus, & ideò ab aliis diſtinguendus.

Phyſometra, hydrometra, & colica flatulenta quatenus tantum abdominis partem inflant à tympanite diſcrepant, in quo conſtanter prominet abdomen verſus umbilicum in quocumque ægri ſitu.

1. *Tympanites inteſtinalis* Smetii, *Miſcellan. lib.* 10. Fabricii Hildani, *cent* 6. *obſerv.* 74. Hercul. Saxoniæ, *Prœl. part.* 2. *cap.* 24. Plater. *obſ. pag.* 656. Litre, *Act. Acad.* 1723.

Eſt ea ſpecies quæ fovetur à flatubus ventriculum & inteſtina valdè diſtendentibus; hic fovetur ſæpiùs à materiâ verminoſâ; ſupervenit etiam puerperis, hypochondriacis, mœſtis.

Incipit non rarò à borborygmis, doloribus abdominis atrocibus, pertinacibus; adeſt conſtipatio, dolores initio ad umbilicum, deinde ad ambitum abdominis referuntur, à flatibus erumpentibus levamen fugax; ſecto cadavere, inteſtina alia admodum intumefacta, alia velut in cel-

lulas constricta, & veluti convoluta apparent; illis punctis non multum resedit tumor, nisi multis in locis aperiantur, unde paracentheseos inutilitas apparet.

Deest phlegmatia, urina lateritia, sitis urgens, nisi sub finem morbi ascites accedat, unde differt à tympanitide asciticâ.

Curatio difficilis est ob contraindicationum concursum; initio vena secanda est ob dolores, calorem, tensionem; alvus est emollienda oleosis, diluentibus, refrigerantibus ob dolorem, siccitatem, constipationem, tensionem; anodyna etiam blanda, antispasmodica suadentur; ergo cavendum à catharticis, nisi mitiora sint, à carminativis nisi sint anodyna; interea cùm flatus generantur sæpiùs à materiebus fermentescentibus, putrescentibus, verminosis, tum necessaria videntur cathartica mediocria, vermifuga, saponacea; inveterascente morbo, & calore, spasmo, dolore imminutis, tunc cathartica fortiora, resolventia, ac tonica tutiùs agunt.

Æger utatur serò & manè, dùm recens est morbus, clysmatis laxantibus, & post unam, alteramve phlebotomiam dein purgetur ex mannâ, tamarindis, oleo amygdalarum; dein ter in die sumat decoctum hordei in quo flores rosarum infusi fuerint, cui ptisanæ addantur spiritus vitrioli, vel nitri dulcis guttæ aliquot ad gratam aciditatem; vel emulsiones anodynas, julapia refrigerantia, ptisanam ex crystallo minerali; dein repetitâ catharsi æger lacte asinino, vel etiam vaccino, thermalibus aquis mixto utatur, abdomen urinâ calidâ foveatur identidem, ac his irritis fiat remedium D. Rast amici nostri, apud Lugdunenses Medici experientissimi, scilicet fomen-

tum ex aquâ frigidâ, deinceps verò gelidâ, quo duos tympaniticos Lugduni sanatos vidit; & quod etiam mirè convenit intùs aqua gelida, imò frustula glaciei sunt voranda ad condensandum flatum, maximè ubi calor intensus, ætas juvenilis, temperamentum fervidum, æstas, similesque circumstantiæ suadent; quoniam tamen sunt varietates hujus morbi in quibus prædominatur vel acidum, vel glutinosum, vel atonia, prò diversis hisce conditionibus diversa auxiliorum genera sunt prioribus addenda, quæ videsis apud clariss. Combalusier in *pneumatopathologiâ*, *n°*. 353.

2. *Tympanites abdominalis* Vallesii, *comment. in lib. 4. de victûs ratione*, *pag.* 284. Ballonii, *Paradigma* 241. Combalusier, *Pneumatopathologia*, *n°*. 26. 226.

Est ille qui flatus in cavo abdominis collectos gerit, quique vel *siccus* est, quod de recenti quocumque ferè valet, vel *humidus*, seu asciticus, cum urinâ lateritiâ, siti, phlegmatiâ, ascite, in fine morbi veterascentis se comitem præbente, & in hoc casu sede tantùm differt ab ascite flatulento peritonæi duplicaturam non cavum distendente, in quo scilicet viscera abdominis convoluta in glomum sub diaphragmate non omento, sed peritonæo tecta, latent.

Tympanites abdominalis siccus aliquot observationibus constitit, utut à Litrio in dubium revocetur; est in eo resonitus evidentior quàm in intestinali, flatuum emissio rarior, minùs levans ægrum, dolores abdominis magis exteriores, alvus minùs pertinaciter adstricta. Si à priori dignosceretur, posset instituì paracenthesis, ut factum novi in cadavere, & tunc illicò exploso flatu sæpè fetido tumor subsidet; hujus diagno-

sim, prognosim, & curam specialem videsis in eximio tractatu Fr. Combalusier.

Quoad ejus principia, verosimile est eroso quomodocumque, vel ventriculo, vel intestino flatus in abdomen irrepsisse, ut vidimus in vesicam ex intestino eroso sese insinuasse ad producendam œdopsophiam, & ut in uxore Medici Salvatoris dicti reperit olim Joannes Bauhinus. *Vide* Mangeti *Bibliothec. Medic. Pract. de Hydrope, pag. 2003.*

Signa hujus erosionis erant dolor hypochondrii sinistri, vomituritio, ructuatio, febris, dein venter intumuit, dyspnœa accessit, cum lumbagine, dentium stridore, siti, astheniâ, intra mensem mors cum mentis constantiâ; in fundo ventriculi fuit orificium digitum admittens, à flatibus intra vasa lactea adactis in colicâ flatulentâ, ea disrumpi quandoque, & inde in abdominis cavum irrumpere suspicatur Combalusier; verùm non faciliùs est flatu disrumpi hæc vasa minima, quàm ipsa intestina; nam vasa minima tantò magis resistunt suæ ruptioni, quò minorem habent diametrum, ut norunt Mechanici; si tamen hæc lactea debiliora fuerint, & eò usque diducta, ut guttulam aëris possint admittere, eâ conditione poterit fieri tympanites.

Hæc tympanitis principia vix dignosci, vixque tolli queunt etiam cognita; verùm si aër è fluidis excalefactis, fermentescentibus, putrefactis emergens in abdomen irruerit, ut generatur in emphysemate de quo egimus dùm de pneumatosi spontaneâ, tunc pro diversis hujus flatûs principiis, diversa methodus est adhibenda ad præpediendam ulteriorem hujus genesim; dein collecti flatûs elasticitas est destruenda; demùm huic flatui quidam est exitus parandus.

Cùm aëris extricatio debetur summo æstui sanguinis, phlebotomia, acida refrigerantia initio conveniunt; si ab acido & verminoso pabulo fermentescente, tunc omnia absorbentia, terrea, alkalina, aromatica, stomachica amara, kinkina juvant; si à glutinoso pingui, quale in lactentibus sæpè viget, pendeat flatuum genesis, tunc ea impugnanda victu ex pane benè fermentato, vino veteri, infuso chamæmeli, cinnamomi, jusculis amaris cum enulâ campanâ, cichorio, salibus neutris, frictione ex pannis calidis, clysmatis ex urinâ calidâ, lixivio, terebenthinæ pauxillo in ovi vitello soluto; dein catharthicis everrendum illud glutinosum, tonus visceribus laxatis restituendus; iterùm clysmata resolventia, tonica, acria usurpanda.

Denique si irritis omnibus auxiliis æger cruciatibus in ambitu abdominis torqueatur, qualem olim me vidisse memini, alias vegetus sit, nec putredinis in primis viis sint indicia, unicum solatium ex paracenthesi videtur exspectandum, hancque olim non adhibuisse me pœnituit; quippe misera mulier ad quam accersitus fueram, ita cruciabatur tympanite, ut viribus adhuc integris, facie rubens, mediæ ætatis, mente constans, nullis remediis internis sublevata, eadem die quâ ipsam invisi & dereliqui, fato functa sit.

Obiit quidem brevi æger tympaniticus post paracenthesim, cujus testis fuit Helmontius; verùm summè putridus inde exivit flatus, quod gangrænodeum viscerum statum arguebat; erat enim odor cadaverosus, præterea foramen nimis amplum cusum est, cùm venter illicò subsederit, unde periculum summum, quod averti posset exigua acu tricuspidata, & per intervalla obturato

foramine; interea dum arctè ſtringitur abdomen, & cardiacis vires ſuſtinentur.

3. *Tympanites enterophyſodes* Combaluſier. *n°. 222. & 252.*

Eſt ea ſpecies quæ ab emphyſemate inteſtinorum, cæterorumque abdominis viſcerum dependere putatur, quæ ſpecies non confundenda cum pneumatoſi abdominales regiones afficiente, & ſubcutaneâ, à preſſu crepitante.

Dignoſcitur hæc ſpecies ex inæquali tumore abdominis aliunde tympanitici, maximè verò ex conjunctis pneumatocele, pneumatomphalo. Jam recenſui me pluries obſervaſſe in equis apud Helvios non ſolum emphyſemata valdè dolentia per lumbos, dorſumve equorum diſperſa hippiatris dudum cognita, verum etiam in boum pulmone poſt mortem à me obſervata tanquam membranam pellucidam in vaſorum & lobulorum interſtitiis aëre elaſtico turgidam, & demùm in ipſis inteſtinis humanis emphyſema obſervavit clariſſ. Duverney, ut docent Acta Academ. Petropolitanæ, *tom. 5. pag. 213.*

Verum huic ſpeciei paracentheſis nulla convenit, & tantum præmiſſis reſolventibus ope catharticorum & diureticorum exitus huic aëri parandus eſt, & auxilia priori ſpeciei accommodata videntur ſuadenda.

Puer Noſocomii generalis pro aſcitico habitus à D. Verny & Lazerme, ob abdominis tumorem & fluctuationem; inſtitutâ à D. Serres paracentheſi, nihil omninò effluxit, nec æger pejus meliuſve habuit; æger demùm obiit; ſecto cadavere inteſtina inventa ſunt flatu admodum diſtenſa, & invicem ope textûs cellularis ac epiploi œdematoſorum in glomum colligata; hic puer

phlegmatiâ, siti intensâ, & urinâ paucâ lixiviosâ laborabat.

4. *Tympanites ascititus* Delpapa, *Consult.* 2. *tom. I. Idropisia tympanitica.*

Adultos adoritur robustos, sanguineos, diarrhœis, colicis, dysenteriis diù vexatos, tertianis priùs affectos.

Intumescit abdomen, & subitò digitis pulsatum cum sonitu digitum repellit.

Urina pauca rubra, alvus astricta, œdema pedes infestat.

Morbus difficillimè sanatur etiam recens; flatulentia ano vel cato prorumpens sublevat.

Indicantur ea quæ flatulentas digestiones & acorem corrigunt, ut 1°. abstinentia à fructibus, lacte, crudis, dispeptisque alimentis. 2°. Absorbentia, ut mater perlarum, oculi cancrorum. 3°. Amara, ut rheum, absinthium, vinum absinthites ab Hippocrate contra flatus laudatum. 4°. Laxantia, ut emulsiones ex amygdalis amaris, harum oleum. 5°. Diuretica, ut radices aperientes, terebinthina. 6°. Paracenthesis & cathartica valida fugienda.

5. *Tympanites spasmodicus* Pomme, *Essai sur les vapeurs*, *obs.* 24. 25. est varietas tympanitis intestinalis.

Altera sexagenariæ hypochondriacæ quartanâ per hydragoga & kinkinam sanatæ supervenit cum dolore abdominis,

Fotus frigidi, aqua pulli, aqua nive frigefacta, serum lactis, clysmata ex oleo, dein diarrhœa biliosa flatus multos emittens abdominis tumorem & dolores sustulere; levissimum catharticum nocuit, lac asininum curam absolvit.

Alteram mulierem catameniis anno quadrage-

fimo quinto cessantibus, siccam, melancholicam invasit tympanitis; phlebotomia è pede, clysmata, serum lactis vix profuere; sed fomenta frigida & balnea profuere; ex lacte supervenit diarrhœa biliosa quæ morbum solvit.

Hippocrates, *lib. 5. Epid. observ. 18.* triginta urceos aquæ frigidæ effundi jussit supra corpus mulieris robustæ, quæ à sumpto medicamine ventre intumuerat cum dolore, dyspnœâ, animi consternatione; huic vomitu ex aquâ frigidâ nec dolor, nec dyspnœa remiserant; quinquies mortua visa fuerat, hac affusione frigidæ sublevata est, bilem copiosam dein ejecit, & vixit. *Vide* Foesium, *pag. 1152. n°. 42.*

Videatur clariss. Combalusier, *n°. 368. de tympanite cum exitu, spasmoque prævalente.*

6. *Tympanites* Stwartii, *Philosophicarum Transactionum anni 1730. n°. 414.* ab Alexandro Stwartio.

Est tympanitis acuta, nisi malueris meteorismo hanc accensere, quæ à bilis extra cystidem effusione ob vulnus inflictum sat citò supervenit, ut Ill. Stwartius in milite observaverat, & in canibus dein expertus est.

Miles vulnere accepto quo vesica fellea pertusa fuerat, sat citò intumuit abdomine, ut in tympanite; ast sine dolore, febre, inflammatione, cum alvi constipatione pertinaci, urinâ paucâ, croceâ, pervigilio, quod opiatis restitit, linguâ siccâ; aperto cadavere, bilis intra abdominis cavum exundabat, intestina valdè inflata & extensa, nulla ne in vulnere quidem inflammatio; paulò ante mortem, quæ septimo die advenit, pulsus inæqualis, levisque singultus.

Haud dubium est quin bilis in intestinis, ut

saliva in ventriculo expansionem aëris in alimentis contenti, & in chylo copiosissimi coerceant, adeòque quin ea deficiente aër expandatur, & tympanitem ac borborygmos edere debeat; in auriginosis non raro observavi recursum morbi à borborygmis & flatibus abdominis incipientem; ubi verò bilis deficit, modò non à vulnere, debent ægri illius defectum resarcire amaris, resinosis & saponaceis, quæ etiam in tympanite à viscido prædominante commendantur.

XVI. Meteorismus, *Météorisme.*

A Græco *Meteoros*, *sublimis*, est intumescentia abdominis, vel tantùm epigastrii, aut hypochondrii à flatubus contentis, in eo diversa à tympanite, quod si totum abdomen tumeat à meteorismo, illud symptoma sit fugax, & acuti cujusdam morbi comes; si verò tantum tumeat epigastrium, hoc symptoma, licet pertinax, cum tympanite minimè confundi potest.

Differt à colicâ flatulentâ, & gastrodyniâ flatulentâ, ex eo quod vel dolor nullus sit in meteorismo, vel exiguus & non atrox, ut in his morbis; adde quod in colicâ & gastrodyne rarò extùs tumeat abdomen, licet palpo explorata intestina ratione doloris, ac tensionis tumere videantur.

1. *Meteorismus ventriculi. Inflatio ventriculi* Sennerti.

Est inflatio epigastrii; ita ut nulla sit cavitas ab sterno ad umbilicnm qualis in sanis est, cum vel sine dolore, quæ ch'oroticis & puellis quarum catameniâ sunt supp•essa, non rarò accidit; idem accidit viris pituitosis, phlegmaticis, &

pendet à flatu intra ventriculum contento, nec tamen admodum eum distendente; meritò incusatur languor motus peristaltici intestinorum, vappiditasque succorum digestivorum, viscositas cacochyliæ, simulque ventriculi laxitas, unde fit ut magis solitò distendi queat cum minimo, vel obtuso dolore.

Therapeia vulgaris inflationis ventriculi eò vergit, ut 1°. viscoso, pituitosoque humori primas vias infarcienti exitus ano vel cato præbeatur; 2°. ut ventriculi tonus, & succorum digestiva vis restituatur; in hunc finem diæta sit attenuans, & flatus discutiens; cibi sint boni succi, coctu faciles, non flatulenti; lac, recens vinum & cerevisia non satis fermentata fugienda sunt; vinum vetus & meracum juvat, pannus laneus calidus ventriculo continuò applicatus, calorem ejus fovet & revocat; cathartica ex rheo, rhapontico præmittuntur, dein ad stomachica, martialia, incidentia, carminativa deveniendum; sic radix angelicæ condita, semen anisi, fœniculi, cinnamomum, zingiber, baccæ lauri, juniperi, &c. possunt suppeditare diversas formulas huic affectui debellando aptas.

2. *Meteorismus abdominis.*

Est symptoma ilei, enteritidis, & plurium morborum acutorum, præsertim tritæophiæ, amphimerinæ, synochi, ubi magnus putridæ cacochyliæ apparatus cum inflammatione systrophicâ, vel gangrænodeâ, adeòque vel cum dolore & tensione maximis, aëre intestinali rarefacto ob calorem, vel sine dolore, ob gangrænosum viscerum statum, & expansionem aëris à putredine oriundam; qualis meteorismus in cadaveribus aquâ diù mersis, aut soli expositis observatur.

Ille meteorismus in acutarum febrium vigore pessimum est symptoma, tum quia usum catharticorum maximè necessariorum interdicit, tum quia materies putridas, aut fermentescentes, noxiosque succos in primis viis hærentes supponit; hinc phlogosis viscerum, eorum necrosis; simulque flatuum expansio; hinc abdominis tumor umbilicum versus cum tensione, velut in tympanite, qui tumor ex sono percussionis à flatibus foveri videtur.

Curatio & prognosis eadem quæ enteritidis; post Hippocratem clariss. Tissot ausus est in hoc casu aquâ frigidâ abdomen fovere, quod benè successit. Tissot *de febre biliosâ*, *pag.* 2*15*.

3. *Meteorismus hystericus* ill. Raulin, *de morbis vaporosis*, *pag.* 29.

Hepatitide laborabat mulier, presso epigastrio ea oscitabat, unde hysteriæ suspicio in mentem Medici venit; depulsis hepatitidis symptomatis, ac febre, abdomen intumuit admodum; existimabant alii Medici hoc esse à pure tumidum, seu ascitem purulentum; ill. verò Raulinus meteorismum hystericum adesse tantum cognovit, & ægram semicupiis tepidis brevi sanavit.

4. *Meteorismus à manzanillâ* Diar. Medic. Decembris 1757. D. Peyssonel.

Comestis multis pomis hujus Hippomanes post horam abdomen multum intumescit, interanea ardent, tremit totum corpus, sudor frigidus, cardialgia, syncopes, labia exulcerata, & acutè pruriéntia, hinc sæpè mors; excitatâ cholerâ, seu adhibito cathartico-emetico ex infuso seminum fabæ purgatricis, seu jatrophæ, gossipifoliæ, evacuatur venenum, & dein edulcorantibus, ut orizâ quandoque ægri sanantur.

Tam acre venenum in arbore Hippomanes ferunt Auctores, ut umbram, vel maximè ex eo delabentem pluviam metuendam esse asserant.

D. Jacquin, Medicus Leydensis, & Imperatoris Botanicus, nuper ex Americâ redux, mihi retulit se experiundi causâ nudum exposuisse pluviæ ex hac arbore delabentis, idque impunè, imò succum manu supinâ excepisse; verùm cùm hujus succi guttulam pronâ manu tetigisset, illicò magnum erysipelas ibi se passum esse.

XVII. Ischuria, *Rétention d'urine, Iscurie. Hydrops vesicæ* Nouvell. Class. des malad. *Ischouria* Græcis. *Urinæ suppressio*, vel potiùs *retentio* Frider. Hoffman. *de Morbis infantum.*

Morbus est cujus potissimum symptoma est hypogastrii intumescentia ab urinâ intra vesicam retentâ.

» Cùm urina omninò in vesicam non venit, » vocat etiam vulgus Medicorum ischuriam, » quanquam ischuria non sit, & permittendi sunt » profectò ita nominare, cùm propriam appella» tionem non habeant. « Galenus *libr. 3. de symptom. causis, pag. 246.*

Sunt hujus generis species plurimæ, quæ in methodo perfectâ ad Classem phlegmasiarum attinerent; verùm nulla methodus perfecta est; sequentes species collexit clariss. Doctor Cusson.

Character. Ischuriæ veræ signa sunt

1°. Sensus ponderis in hypogastrio, pube, perinæo.

2°. Perceptus urinæ stimulus cum ejusdem fundendæ cupiditate, & irritis ad vesicam exone-

randam conatibus ; (hoc ferè aut prorsùs exulat, si vesicam teneat stupor, vel anæsthesia.)

3°. Protuberantia supra os pubis magna ; (minùs patet ischuriâ fugaci à calculo vesicæ, vel si vesica contracta, indurata parum extendi queat) ad attactum dolorifica ; (abest prorsùs aut ferè dolor in ischuria à vesicæ anæsthesiâ, stupore ;) nativam vesicæ figuram referens, (alienam inducit mala conformatio, cystocele, &c.) subfluctuans, nisi lotio refertissima sit vesica, urinâ sponte emissâ, aut per artem eductâ, decrescens, evanescens.

4°. Detectio tumoris insoliti, immisso in anum, vel in vulvam digito.

5°. Effluxus lotii sub profundiori catheteris immissione ; (in ischuriâ quam facit inflammata vesicæ uvula, cathetere licet intra hujus collum adacto, non effluit urina.)

Notabilis ad musculorum rectorum infernorum latera, ad inguina, scrotum, perinæum, & intra vaginam, quandoque, sed rarò, protuberantiæ hypogastrii modò memoratæ aliam addi sociam, hujus similem, sæpiùs minorem, quandoque vastiùs tumentem, imò hypogastricæ vices supplentem.

Ischuriæ nothæ signa sunt

1°. Lumborum utplurimùm dolor punctorius, obtusus, vel gravativus.

2°. Absentia stimuli per urinam vesicæ inferendi, necnon conaminis ad lotium emittendum.

3°. Protuberantiæ in hypogastrio, necnon in ipsius viciniis defectus.

4°. Vesicæ contractio, collapsus catheterismo, vel digito in anum, aut vulvam adacto, cognita.

5°. Catheteris in vesicam immissio frustranea nihil lotii effundens. Soliti

Soliti ischuriæ veræ ac falsæ supervenire morbi sunt anorexia, cardialgia, nausea, vomitus, sapor urinosus in ore, anxietas, singultus; agrypnia, febris, cachexia, corporis tumiditas, hydrops, fœtor urinosus, affectus soporosi, dypnoici, paraphronici, motus convulsivi, ephidrosis frigida.

Symptomata alia in hac vel illâ specie suppressionis urinæ observanda sistet character specificus sub ischuriâ qualibet inferiùs tradendus.

Curatio. Cùm maximus sit causarum ischuriam producentium numerus, diversissimaque indoles, nemo non videt, modo vario, causarum nimirùm varietati accommodato, sanationem absolvi debere. Regulam universalissimam ut minus generalem reddamus, tria proponimus auxiliorum genera, quæ si non omnes, præcipuas saltem indicationes complectuntur in numerosis ischuriæ speciebus adimplendas.

Primum auxiliorum genus suppeditant antiphlogistica, nimirùm venæ sectiones, clysteres emollientes, refrigerantes, oleosa nitrata, potus laxantes, diluentes, acescentes, acidi, linimenta, fotus, cataplasmata blanda, balnea, semicupia tepida, tùm simplicia, tùm emollientium, & oleosorum societate majorem efficaciam nacta. Conveniunt auxilia hujusmodi in ischuriis omnibus, in quibus adest, aut imminet inflammatio, viget motus febrilis, plethora, tensio, spasmus, irritatio, dolor.

Alterum auxiliorum genus sistunt stimulantia, attenuantia, extùs nimirùm fomenta, cataplasmata, linimenta calida, spirituosa, nevrotica, phœnigmi, vesicantia, duciæ, balnea thermalia, concussio ab equitatione, curru vectione; intùs

verò diuretica calida ex herbis, radicibus, seminibus, balsamis, salibus, animantibus eruta, clysmata acriora, cathartica, emetica, aquæ thermales. Memorata auxilia competunt illis ischuriæ speciebus, quas faciunt humores crassi, lentescentes, fibrarum atonia, renum, aut vesicæ stupor, anæsthesia, torpor, paralysis.

Tertium auxilii genus subministrat Chirurgia; situm illud est in artificiosâ lotii in vesicâ contenti eductione, immisso scilicet in urethram cathetere cavo, candelâve tubulosâ; vel celebratâ, si catheterismus institui nequeat, vesicæ paracenthesi ad perinæum, aut supra pubem ope acus tricuspidatæ, rectæ, vel incurvæ, tubulo inclusæ simili; encheiresibus memoratis locus est in ischuriâ verâ quâcumque, si remediis congruis statim adhibitis auscultare renuerit, diutiùsque persistat.

Circa ischuriæ curationem satis sit hæc generaliter delibasse. Quid methodo antiphlogisticæ stimulanti, catheterismo, paracenthesi addendum sit in speciebus variis quibus competit horumce auxiliorum genus unum, aut alterum inferiùs sub qualibet specie declarabitur; ischurias in quibus locum nullum præfata auxilia inveniunt, specialissima suo loco manet therapeia.

Ischuriæ renales.

1. *Ischuria* (*nephritica*) *à renum inflammatione* Schacht. *Institut. Med. Pract. lib. VIII. cap. I. & VIII.* Gorter. *Syst. Prax. Med. de Ischur.* Fabric. Hildani, *de Lithotom. cap. IV.* Læl. à Fonte, *Cons. 59.* Bonet. *Sepulchret. lib. III. sect. XXIV. observ. IV.* §. 3. Schenck. *lib. III. de Ischur. falsâ, cap. IV. & V.* Ettmuller. *Coll. pract. pag. 994.*

Character specificus deducitur ex notis iſchuriæ falſæ genericis & ſignis nephritidis; ſunt hæc ultima dolor lumborum acutus, pungens, pulſans, ardens, in partes vicinas, inferas præcipuè, ut ad veſicam, pubem, genitalia, inguina, femora ſe extendens, ſternutatione, tuſſi, & ſimili corporis commotione, exaſperandus, ſæpiùs continuus, interdùm per intervalla remittens, febris acuta, inflammatoria, erraticè exacerbans, cum cibi faſtidio, nauſeâ, vomitu, extremorum, pedum imprimis, frigore, agrypniâ, gravioribuſque aliis ſymptomatibus; teſticuli alterutrius, vel utriuſque retractio; femoris dextri, ſiniſtri, vel utriuſque dolor obtuſus, ſtupor; alvus arctè compreſſa, inflata, borboryzans; trunci erectio, converſio, inceſſus vix poſſibiles; decubitus in latus oppoſitum, & in ventrem difficilior, facilior in latus infirmum & dorſum; præcedit mictio difficilis, teneſmodea, ardens; urinâ primùm tenui, aquoſâ, dein rubrâ, flammeâ, ſemper parcâ, tandem ſuppreſſâ. Rara hæc iſchuriæ ſpecies periculoſiſſima eſt, mortem nunc citiſſimam, nunc lentam quidem; aſt minimè declinandam de facili inferens, curatur methodo antiphlogiſticâ. Iſchuria quæ interdum contingit in morbis inflammatoriis, ut phrenitide, peripneumoniâ, pleuritide, gaſtritide, rheumatiſmo, in febribus acutis, ardentibus, in paroxiſmo febrium intermittentium; iſchuria quam faciunt materies arthritica, catarrhalis, ſcorbutica, varioloſa, ad renes delata, necnon aperientia acria, ſalia alkalina, inſecta eminenter diuretica, cathartica energica, verbo medicamenta calidiora hinc intelliguntur, atque curantur.

2. *Iſchuria* (*nephrolithica*;) *à renum calculo*

Schacht. *lib. citat. cap. II. & VIII.* Gorter. *libr. citat. de Morb. renum.* Car. Pison. *de Morb. à colluv. serosâ.* Schenck. *de Ischur.* Bonet. *Sepulchret. de urin. suppress. & Medic. septentrional. de Ischur. &c. &c.*

Signa ischuriæ nothæ generica, necnon calculi renalis hanc speciem determinant; signa calculi renalis sunt dolor in lumbis fixus, stabilis, nisi per ilia ad pelvim, vel testes excurrat, sæpiùs gravativus, interdum acerbissimus, & infixi aculei more pungens, sub decubitu in partem affectam minor, in oppositam augescens, post assumptum cibum, & corporis motum exasperatus, jejuno ventriculo, & quiete remittens; febris nulla, utique initio; testis retractio, femoris stupor, trunci incurvatio; anorexia, flatulentia, nausea, vomitus, alvi astrictio, pulsus durus, paroxysmi nephralgici, recursantes, dysuria, stranguria frequenter affligens, excretio urinæ cruentæ, muco, membranis floccis, sabulo, lapillis refertæ, calculus antea excretus, ortus à parentibus calculosis, podagra prægressa; paroxysmo ischurico præit urina tenuis, acris admodum, dolorifica, pauca. Hujusce speciei frequentissimæ, & cum colicâ affinissimæ lubrica est diagnosis. Signum calculi renalis certum nullum dari vult Joan. Baptist. Silvaticus; non semel docuit anatome in renibus hæsisse calculum, de quo ne vel minima suspicio per vitam aderat.

Ischuriæ nephrolithicæ quæ gravissima est & in renis inflammationem, apostema non raró abit, competunt methodus antiphlogistica, & maximè opiata. Vitanda diuretica calida, stimulantia, tonica, astringentia. Nephrotomiam admittit calculus renalis in eo tantùm casu, ubi inflammatio-

nem à calculo accerſitam excepit apoſtema protuberantiâ & fluctuatione in lumbis inſignitum. Hujus loci non ſunt quæ ad novi calculi geneſim præcavendam ab Auctoribus commendantur. Renes à calculo perforatos fuiſſe, ſuccedente immedicabili iſchuriâ, Mercatus teſtatur.

3. *Iſchuria* (*nephroplethorica*) *Renalis à plethorâ* River. *cent.* 1. *obſerv.* 1. & 89. Ettmuller. Schacht. *loco citat.* Gaubii *Pathol. de vit. mictíon.* Ludwig. *inſtit. med. clin.* Seb. Naſii *ſpecul. method. med. pag.* 167.

Virum temperamenti ſanguinei, & habitûs athletici poſt confectum calidiſſimis æſtivis diebus longum iter, corripit iſchuria notha, clyſteribus, fotibus, linimentis, ſemicupiis, diureticis, immorigera; nulla aderat febris, nullus dolor in lumbis, in pube; hactenus affectu renali quocumque & urinarum vitio omni immunis vixerat æger; una Riverio accuſanda videtur plethora; mittitur ſanguis largâ manu; vix elapſa à venæ ſectione horâ urinam à renibus in veſicam deſcendentem perſentiſcit æger, & tantâ paulò poſt profundit copiâ, ut intra horæ ſpatium, nullo alio adhibito remedio plenariè convaleſcat. Ex plethoræ ſignis & therapeia diſcito hanc iſchuriæ ſpeciem noſſe, ac debellare.

4. *Iſchuria* (*lunatica.*) *Renalis lunatica* Tulpii, *obſerv. med. lib. II. cap.* 49.

Urina viro ſupprimebatur quolibet fermè plenilunio, cum inſigni anguſtiâ, corporis incendio, febre; perſiſtebant ad diem quintum ùtplurimùm jam dicta ſymptomata, ſi ſibi relinqueretur æger, neque redibat urinæ effluxus, niſi lunâ decreſcente, vel ſectâ brachii venâ. Tantæ erat efficaciæ ſanguinis miſſio, ut ea adhibita ſtatim excer-

neretur lotium. Aperto cadavere, inventa eſt renis ſiniſtri pelvis in eam amplitudinem excreviſſe, ut vicem veſicæ urinariæ commodè ſuppleret; hinc iſchurici paroxyſmi tempore tam veſica fuit vacua quàm ren ſiniſter repletus. *Vide* Auctorem citatum.

5. *Iſchuria* (*nephroſpaſtica.*) *Renalis ſpaſmodica* Schacht. Gorter. *lib. citat.* Sydenham. *Diſſert. Epiſt. tom. 1.* Raulin. *de Hyſter.* Act. Acad. Pariſ. *ann.* 1715.

Ex conſenſu, convulſione, paſſione hyſtericâ, hypochondriacâ, dolore vehementi ventris, capitis, lumborum, inteſtinorum, coxæ, uteri, menſtruatione, dentitione ſiſtitur non rarò urinæ ſecretio. Gorter. *Syſt. prax. medic. de Iſchuriâ.* Dignoſcitur ſpaſmodica iſta ſpecies ſignis pſeudo-iſchuriæ genericis & ſpaſmi renalis præſentiâ. Fibras renales ſpaſmo tentari colligitur ex præſente morbo ſpaſmodico, aut inſigniter dolorifico; ex ægri hyperæſtheſi, mobilitate, ex cauſis prægreſſis, ex ſignorum abſentiâ ſpeciebus aliis renalibus propriorum, ex dolore renali vivido, ambulatorio, fugaci. Curationem ſubminiſtrant antiſpaſmodica, anodyna remediis, quantum res poſtulat, maritata, quæ ſocius jubet morbus ſpaſmodicus, aut dolorificus.

6. *Iſchuria* (*nephrelmintica.*) *Renalis verminoſa* Gorter. *lib. citat.* Gaubii, *Pathol. de vit. miction.*

Vermes in renibus repertos, & cum urinâ excretos fuiſſe teſtantur Gentilis, Fernelius, Hollerius, Zacutus Luſitanus. His poſſe in renibus obſtructionem produci, & exinde iſchuriam nemo ſanè inficiabitur. Suppreſſam ex hac cauſâ urinam agnoſcunt Gorterus & Gaubius. Rariſſimam hanc

ſpeciem nec nephralgia, neque aliud ullum ſymptoma deſignat, ſolo eventu cognoſcendam. Curationi ſuperſedemus. Vidi vermiformes tubulos à cruore in ureteribus concreto effictos.

7. *Iſchuria (nephrothromboides.) Renalis à ſanguine congrumato* Mercati *de Morb. inter. cur. cap. 12.* Ettmulleri *de læſ. urin. ſecret. pag. 314.* Fernelii, *Pathol. libr. VI. cap. 13.* Gorteri, Gaubii *loc. citat.*

Rarior eſt hæc ſpecies quam iſchuria grumoſa; uretherica & vera; hanc cognoſces ſignis pſeudo-iſchuriæ genericis, dolore in lumbis, hæmaturiâ præviâ, cauſâ prægreſſâ, ut ſi percuſſionem, lapſum, ponderis maximi elevationem, longam, validamve equitationem iſchuria exceperit; his accedunt graviſſima ſymptomata, uti pallor, pulſus parvus, obſcurus, anxietates, virium concidentia, rigor, febricula, nauſea, animi defectio, ſudores frigidi, &c. Curationem vide apud Mercatum.

8. *Iſchuria (Nephropyica) à Renum purulentiâ* Schenck. *lib. III. de ren. tumorib.* Gorteri, Gaubii, *loc. citat.* Bonet. *Sepulchr. de urin. ſuppreſſ.* Salii Diverſi *de affectib. particularib. cap. 14.*

Cognoſcitur hæc ſpecies notis pſeudo-iſchuriæ genericis & ſignis renes purulentiâ tentari commonſtrantibus; hæc ultima eruuntur ex prægreſſis, nephritide contumaci, pulſatili, nephralgiâ acredinosâ & maximè calculo, ex apoſtemate exinde orto, ex ſuperſtite caloris & doloris ſenſu in lumbis, ex horroribus, febriculâ, & nonnunquam lumborum tumore fluctuante, ex urinâ turbidâ ſubalbicante, cruentâ, graveolente, ad fundum vaſis deponente ſedimentum craſſum, tenax, purulentum, flocculentum, membrano-

ſum, carnoſum aliquando, quod renum apoſtema præſtat; hoc & etiam, ſi in renes materies purulenta confluxerit, producere potis eſt aliarum partium internarum abſceſſus. Puris craſſitiei debetur renalis obſtructio. Hujus ſpeciei ſanatu difficillimæ curationem inchoant intùs abſtergentia incidentibus maritata, extùs verò laxantia; perficiunt verò, interpoſitis, ſi opus ſit, remediis generalibus & opiatis, edulcorantia, aquæ Vallenſes, Spadanæ, & præprimis balſamica, vulneraria, deterſiva. Diuturnum pulveris uvæ urſi uſum mirè laudat Clar. de Haen. Nephrotomiæ tantùm locus eſt cum tumore & fluctuatione in regione lumbari conſpicuis ſeſe prodit apoſtema, cave protuberantiam ac fluctuationem à lotio ob ureterum obſtructionem congeſto in lumbis excitatas & à Sebaſtiano Naſio obſervatas pro apoſtemate vendas.

9. *Iſchuria* (*Nephrophlegmatica*) *Renalis pituitoſa ſeu mucoſa* Salii Diverſi *loc. citat.* Graſii, *Ephem. natur. cur. ann. III. obſerv.* 212. Schacht. Gorter. Gaubii, Mercati, *loco citat.* Varandæi. *de ren. affect.* Bonet. *Sepulchret. de Iſchur. obſerv. IV. V.*

Speciei hujuſce diagnoſim ſubminiſtrant pſeudoiſchuriæ ſigna generica, hujus repentina acceſſio ex Hippocrate & Lommio, dolor obtuſus, ſeu gravitas in lumbis, ſymptomatum remiſſior multò gradus, temperamentum pituitoſum, prægreſſi morbi mucoſi, evacuationes ſimiles, excreta priùs urina muco referta, apyrexia, abſentia ſignorum pſeudo iſchurias inflammatoriam, calculoſam &c. commonſtrantium. Raræ huic ſpeciei de facili, aſt citra periculum cum ſubſequenti confundendæ competunt auxilia ſtimulantia, in-

cidentia in curatione generali memorata.

10. *Ischuria* (*Nephroplegica.*) *Renalis paralytodea* Salii Diversi. Mercati *loc. citat.* Horstii. *tom. II. lib. IV. observ.* 49. Marcel. Donat. *Histor. med. mirab. libr. IV. cap.* 28. Bartholin. *Centur. IV. epist.* 18. 38. 39. Hechsteter. *observ. Dec. V. Cas.* 20. Claudii Chaptal Practici Monspeliensis feliciſſimi.

11. *Ischuria* (*ſuppleta*) *Renalis ab alia evacuatione ſuppleta.*

(a) *A diarrhœa & ſudore* Marcell. Donat. *Histor. medic. mirab. lib. IV. cap.* 27. Schenck. *lib. III. de diabete obſ.* 9.

(b) *Ab otorrhagiâ* Sennerti ex Platero *pract. lib. III. part. VIII. ſect. II. cap.* 9.

(c) *A perſpiratione* Vandermondii *Collect. Med. tom. IV.*

(d) *A ſudore* Vandermondii, *Collect. Medic. tom. X.*

Memorat Marcellus Donatus Hiſtoriam monialis cui per ſex menſes urina ſupprimebatur alvo interim deſcendente ; reſtitutâ verò urinâ per menſes quatuor omnimodè cohibebatur alvus. Subſtitit deinceps & lotii & fecum excretio, reſudante in epigaſtrio ad plurium librarum pondus humore, qui urinam colore & odore referebat.

Narrat Platerus caſum puellæ annos natæ tredecim, cui, poſtquam aliquandiù copiosè minxiſſet, urina ſubitò ſupprimebatur, accedente otorrhagiâ ſeroſâ ita uberi, ut per aliquot dies affatim ex aure dextrâ ſæpè ad duas menſuras aqua efflueret ; interim benè habebat puella, neque de ullo affectu conquerebatur. Diureticis ac terebinthinatis ad magnam vim

elicita est urina quæ subitò iterùm substitit; recurrente otorrhagia memoratâ: adhibitâ efficaciori medicinâ, rediit urinæ excretio liberalior primùm, remittente aurium fluxu, post modùm verò ad copiam nativam, nihil exinde mali perpetiente puellâ.

Legitur apud Vandermondium historia puellæ hysteriâ per octo menses maximè vexatæ, cui tandem supervenit omnimoda urinæ & fecum suppressio, quæ clysmata, balnea tepida, ptisanam pulli, apozemata laxantia, refrigerantia, potiones oleosas & diætam humectantem per tres menses solidos aspernata est; primis quidem balneis feces olidissimæ cum vermibus & sanguinis grumis descendere cœperunt; pseudo-ischuriam, atque alvi suppressionem fugarunt balnea frigida ad duos menses protracta, quæ urinam mox cierunt & sensim in integrum hujus excretionem restituerunt. Quolibet die ægra horas decem in balneo commorabatur, quod si glacie injecta magis infrigidaretur, crescebat urinæ cum ardore minori tunc emissæ quantitas; deficientem lotii excretionem supplebat perspiratio cutanea.

Observationem aliam habet modò laudatus auctor de muliercula annos circiter 50. nata cui repetè alvus & urina prorsùs restricta sunt. Frustra fuerunt diuretica; cathartica etiam valentia pluries ano injecta ex ore assumpta nullam præter sudorem, evacuationem excitarunt. Naturæ commissa paupercula, sine febre, dolore & ferè citra morbum annos septem vixit, nec per anum, nec per urethram quidquam emittens. Interim excretionum harumce defectum supplebant sudores universales copiosissimi, fetidissimi nunc die

quolibet, nunc quovis biduo, triduove erraticè recurrentes & ad duas tresve horas continuati. Toto hocce tempore alimenta omnigena, integro appetitu voravit ægra, vultu florida, imò pinguefacta, lecto tamen præ debilitate affixa, contra spem omnem spontaneè cœpit alvus descendere, urina effluere, cessante tunc sudore & redintegratâ penitus sanitate, quæ ad sex, septemve annos illibata perstitit.

Missis ischuriæ renalis speciebus aliis, quæ vel ab Auctoribus minùs benè describuntur, vel è præcedentibus facile possunt intelligi ad ischurias uretericas sermonem convertimus.

Ischuriæ uretericæ.

Ischurias inter renales & uretericas limites certos statui non posse superiùs diximus, collectis quantum penes nos fuit signis conjecturalibus, quibus ambæ possunt ab invicem utcumque discerminari. Monuimus etiam eadem ferè methodo utrasque impugnari, quotiescumque causæ simili natales debent. Porrò cum vix ac ne vix quidem vitium sit ischuriam uretericam inducens, quod renalem non excitet, si renibus hæserit, uretericas tantùm memorare satis esse ducimus, unius cujusque diagnosim ac therapeiam mutatis mutandis, subministrante ischuriâ renali simili. Ex ischuriis nephreticâ, nephrolithicâ, neprothromboide, nephrophlegmaticâ & nephropyicâ, nec non ex ischuriarum uretericarum signis conjecturalibus intelliguntur ischuriæ sequentes uretericæ.

12. *Ischuria (ureteritica) ureteritica inflammatoria* Salii Diversi, *loc. supra citat.* Ludwig. *instit. clin.* Gaubii *pathol. de vit. miction.* Schachtii *instit. practic. de Ischur. spur. &c.*

13. *Ischuria* (*ureterolithica*) *ischuria ureterica calculosa* Tulpii, *observ. med. lib. II. cap. 45.* Monroi, *Act. Edimburg. tom. VI. art. 68.* Bonet. *Sepulchret. lib. III. de urin. suppress.* Schenck. *lib. III. de ureterib.* Salii Diversi, *loc. citat. &c.*

14. *Ischuria* (*uretero-thromboides*) *ischuria ureterica à sanguinis grumo* Salii Diversi, Schachtii, Gaubii *loc. citat.* Bonet. *Sepulchret. de urin. suppress. obs. 1. &c.*

15. *Ischuria* (*uretero-phlegmatica*) *ureterica à pituitâ* Gorteri *prax. med. syst.* Schachtii, Salii Diversi *loc. citat.* Boneti *Sepulchr. de urin. suppress.* Sebast. Nasii *Spec. meth. med. loc. citat.* Epiphan. Ferdinandi *histor. 97. &c.*

16. *Ischuria* (*ureteropyica*) *ureterica purulenta* Gorter. *lib. citat. de ureter. morb.* Schachtii, Salii *loc. citat. &c.*

Has itaque species descriptione ac curatione singularibus persequi supervacaneum est.

17. *Ischuria* (*ureterostomatica*) *ab orificii ureterum inferioris clausurâ* Theod. Elleri, *Miscell. Berolin. Tom. IV. pag. 381.* Verdieri ex Noelio *Act. Acad. Chirurg. tom. II. observ. 17.* Lieutaud. *Act. Acad. Paris. ann. 1753.* Franc. Silvii Deleboe *prax. med. lib. II.* Saltzmanni *observ. anat. pag. 62.*

Posse ureterum orificium vesicale calculo, sanguinis grumo, muco, pure obstrui, patet ex jam allegatis speciebus, hic verò speciatim verba facere de iis ischuriæ volumus, quas oris ureterum inferioris summa constrictio, coalitus, vel obturatio inducunt.

Vidit Noelius puellam pluribus diebus ischuriâ frequentibus motibus convulsivis stipatâ vexatam; aderat exocyste seu prolapsus tunicæ vesicam

interius obvestientis, quæ per meatum urinarium erumpens, sacculum sistebat ovuli gallinacei magnitudine, diaphanum, tenuem, humore limpido refertum. Aperto cadavere inventi sunt ureteres ita dilatati, ut colon adulti crassitie æquarent; occlusus erat ipsorum ad vesicam introitus; veram urinam continebat sacculus inter vulvæ labia conspicuus.

Invenit Saltzmannus in puero ischuriâ laboranti ureteres sero distensos, ad vesicam verò angustissimos, ita ut stylum exiguum non nisi vi admitterent.

Credit Lieutaudius ab intumescentiâ trigoni vesicæ inflammatoria aut aphlogâ obturari posse ureterum orificia, subsequente ischuriâ satis frequenti, inter renalem & vesicalem mediâ seu uretericâ.

A calculo unico magno, aut pluribus mediocribus vesicæ cavitatem replentibus ischuriam inductam observavit Sylvius Deleboe, ureterum ampliatorum, & ad renes usque urinâ distentorum orificiis per lapidea hæc concreta obturatis.

Aliis præter memoratas ureterum noxis ischuriam deberi asserunt Auctores, ut partium ureteribus adjacentium vitiis multigenis Schachtius, Gaubius; flatibus colon distendentibus, Ludwigius, Varandæus, Sennertus &c. Hæ species, quoniam memorantur potiùs quàm describuntur, idcircò prætermittuntur.

Ischuriæ Vesicales.

18. *Ischuria (Cystitica) à vesicæ inflammatione* Schacht. *instit. practic.* Act. Acad. Paris. *ann.* 1704. 1753. Bonet. *Sepulchr. lib. III. de urin.*

suppress. Forest. *lib. XXV. observ. 27. 28.* Zacut. Lusitan. ex Galeno, *Hist. med. princ. lib. II. Hist. 150.*

Inflammatio vesicæ sphincterem, vel ex Lieutaudio ipsius uvulam occupat; addit Schachtius hujus tunicas. Diagnosim hujusce speciei sistunt signa ischuriæ veræ generica; ut hypogastrii intumescentia, renitentia &c. urethræ perviatio, nec non cystitis. Cystitidis notæ sunt febris acuta, fervida, dolor acerbus, ardens ad perinæum, accedente interdum hujusce partis rubore, distensione, dolor pariter & ardor ad pubem & exinde ad umbilicum perveniens; dysuria maxima; sæpissimè verò ischuria summo stipata meiendi desiderio ac conatu; alvus astrictior, tenesmus maximus, catheteris ultra vesicæ collum immittendi impossibilitas, vigiliæ, delirium, vomitus biliosus, extremorum frigus. Hoc habet peculiare ischuria ab inflammata vesicæ uvula sobolescens, quod catheteri non objiciatur resistentia, nisi superatis prostatâ & sphinctere, atque ita ipso intra vesicam nonnihil jam adacto; & quod obicem cathetere non superandum injectio removeat, subsequente urinæ effluxu. Periculosissima est hæc ischuriæ species; quâ gangræna, abscessus sæpissimè excitantur. Convenit methodus antiphlogistica; malo verò perstante, tentanda est catheteris immissio lenis, cautissima: tandem sub hujus in vesicam adigendi impossibilitate, paracenthesis ad perinæum vel supra pubem celebranda, ope acûs apice tricuspidatæ, & tubulo inclusæ hic rectæ, illic rectæ etiam & præprimis incurvatæ. Optima Sharpius in disquisitionibus suis criticis habet monita circa vesicæ paracenthesim in hypogastrio institutam; adversus ischu-

riam ab inflammatâ veſicæ uvulâ in locum catheteris ad urinam educendam fruſtra adhibiti fauſto cum ſucceſſu injectiones ſuffecit Clar. Lieutaudius.

19. *Iſchuria* (*Cyſtolithica*) *à veſicæ calculo* Tulpii *obſerv. med. lib. IV. cap.* 37. Act. Edimburg. *tom. IV.* Foreſti *lib. XXV. obſ.* 23. Fabric. Hildani *cent. III. obſerv.* 67. Car. Piſon. *de morb. à colluv. ſeroſ.* Bonet. *Sepulchret. de urin. ſuppreſſ. obſerv. X. &c. &c.*

Hanc iſchuriæ cyſticæ ſpeciem facit calculi veſicalis præſentia, quem cognoſces vagâ circa pubem & perinæum titillatione, vel ponderis ſenſu in iiſdem locis, inceſſu cruribus divaricatis; erectione penis, frequenti teneſmo, dyſuriâ, ſtranguriâ, mictione cruentâ maximè poſt equitationem, vel curru vectionem, dolore poſt mictum in toto urethræ ductu vel ad extremum tantum balanum percepto, genitalium ab ægro crebriùs contrectandorum pruritu, iſchuriâ frequenti, fugaci, mictione crebrâ, derepentè, poſtquam ea inſtitui cœpit, intercisâ, mutatâ corporis poſiturâ interdum, vel immiſſo cathetere haud ægrè revocandâ, urinâ craſsâ, albâ, turbidâ, ſub decubitu horizontali faciliùs fundendâ. Symptomata jam dicta modo ſæviora ſunt, modò mitia & obſcura, quin etiam nulla, præſente in veſicâ calculo non ſemel obſervata, per intervalla ſæpiùs, imò poſt inducias nonnumquam longiores recurrentia; his ſignis certitudinem addunt, quantum fieri poteſt, maximam exploratio ope digiti in anum apud pueros, in vaginam apud mulieres immiſſi, & catheteriſmus, quo nulla datur via ad calculum veſicæ cognoſcendum univerſalior, certior, licet errorem etiam

ſub quibuſdam caſibus admittere poſſit. Hypogaſtrii intumeſcentia, renitentia non obſervantur in hac ſpecie, niſi perſtiterit ſatis diù urinæ ſuppreſſio. Calculi in veſicâ remanentis argumentum inevitabile, preſſio, attritus in veſicam, acris calculoſorum urina irritationi, doloribus vividis, inflammationi, ſuppurationi, ulceri veſicæ anſam præbent. Iſchuria hujuſcemodi ad tempus fugatur, mutatâ corporis poſiturâ, repulſo per catheterem calculo, cujus radicalis curatio, vel ex lithotomiâ, repetenda, vel juxta Whittium, Lieutaudium aliosque graviſſimos viros quibus contradicit Clariſſim. de Haen, ex aquæ calcis & ſaponis uſu diuturno. Palliativam methodum ſiſtunt diluentia, lenientia, mucilaginoſa, oleoſa, opiata, Lithontripticum Whittianum, & ex clar. Haenio uvæ urſi pulvis.

20. *Iſchuria* (*cyſtoſpaſtica*) *à ſphincteris veſicæ ſpaſmo* Mercati *de morb. intern. cur. lib. IV. cap.* 22. Sebaſ. Naſii *ſpecul. method. med. part. II. pag.* 267. Nenteri *de Iſchur.* Schachtii, Gorteri, Gaubii, Varandæi, *loc. citat.*

Cognoſcitur hæc ſpecies ex ſignis iſchuriæ veræ genericis, urethræ libertate, & ſpaſmi ſphincteriei præſentiâ. Conſtrictionis hujuſce ſpaſmodicæ, quæ nunc idiopathica eſt, nunc verò ſymptomatica, notitia eruitur ex pirinæi exploratione, quod durum apparet; dolore ad veſicæ collum, ei ſimili, qui ex calculo ibidem impacto ſolet accidere, diverſo tamen in eo quod continuus ſit in hac ſpecie; nuſquam accedat copioſa mictio; & cathetere aut candelâ immiſſis exaſperetur, ex inteſtini recti condolentiâ, ex mictione ſtillatitiâ, dolore colli veſicæ continuo, acerbiſſimo ſtipatâ, ſub violentâ omnium

omnium potentiarum urinam expellentium actione, tandem ex causâ, ut ex plethorâ, ex suppressis catameniis, hæmorrhoidibus, ex ictu, puncturâ, solutâ unitate hujus partis minùs bene tractatis. Curationem subministrant methodus antiphlogistica, opiata, antispasmodica, & catheteris prudens immissio.

21. *Ischuria* (*cystoplegica*) *à vesicæ paralysi* Lieutaudii *compend. medic. de Ischur.* Zacut. Lusitan. ex Galeno *Hist. princ. Hist.* 140. Manget. *Biblioth. Medic. pract. tom. IV.* Seranii *Thes. pro Reg. Cathedr.* Hollerii *de morb. intern. capit.* 47. Amat. Lusitan. *cent. IV. cur.* 10. Pringle, *Essai d'Edimbourg. tom.* 2. *artic.* 32.

Locum habet hæc species sive vesicam teneat stupor, anæsthesia, sive musculares ipsius fibræ paracinesiâ perfectâ vel imperfectâ resolvantur; sive concurrat utrumque vitii genus Hanc cognosces notis ischuriæ veræ genericis, urethræ libertate, & signis vesicæ torporem, paralysim indigitantibus; hæc ultima eruuntur ex prægressis, qualia sunt ictus, lapsus in columnam vertebralem, luxatio vertebrarum, medullæ spinalis vulnus, protuberantiæ nervos in ea parte afficientes, vita in locis humidis, mora in aquis frigidioribus, applicata ad vesicæ regionem, alterius mali gratiâ, præsidia frigidissima, affectus paranoici, soporosi, ex ætate senili, ex absentia doloris & sensûs ab urinâ excitandi in vesicâ repletâ, & distensâ; ex partium aliarum ignaviâ, frigiditate, resolutione; ex mictione tussim, nixum validum similem & præprimis hypogastrii pressionem subsequente; ex deficientibus ischuriæ cystophlegmaticæ notis. Valent signa hujuscemodi in ischuriâ nervorum vesicæ

ſenſoriorum tantùm, vel ſenſoriorum ſimul & motoriorum reſolutioni natales debente : ſi verò afficiuntur dumtaxat nervi motorii, è modò tradito charactere expungenda venit abſentia doloris & ſenſûs, ab urinâ excitandi in veſicâ repletâ ac diſtentâ, quæ ſub hac circumſtantia & dolet & ab urinæ ſtimulo moleſtatur. Caſum iſchuriæ à veſicæ torpore inductæ, dyſuriam diuturnam & gradariè creſcentem urinæ paucitatem tandem excipientis in viro ſexagenario fluxum hæmorrhoidalem diu paſſo à muliercula perperam cohibitum, nobiſcum pro ſuâ humanitate communicavit clar. Chaptal. Dyſuriæ tempore ægro tumebat ac dolebat proſtata, hypogaſtrium tenebat protuberantia circumſcripta, dura, indolens, pro ſchirro artis peritis imponens, urinæ quotidiè partim in veſicâ reſtitanti & ſenſim collectæ natales debens, educto per catheterem lotio evanida, brevi dein reditura, urinâ difficilius, parciùs in dies fluente, acceſſit demùm iſchuria, ceſſante penitus urethræ ardore ac dolore, aſſiduo catheteris uſu per duos menſes citra ullum ſenſum exonerata eſt veſica, quibus elapſis tandem ſupervenit febris acuta exacerbans, quâ die undecimo ſoluta eſt iſchuria & rediit nativa urinæ excretio. Præſidio ſunt in hac ſpecie gravi quidem, aſt non ſemel curatâ, catheteriſmus repetitus, remedia antiparalytica varia, interna & externa ; inter externa eminent thermarum bellilucanarum aqua, lutum, quibus fovebitur hypogaſtrium, perinæum, nec non earumdem aquarum purarum aut aquâ ſimplici plus minus temperatum facta in veſicam injectio, cum vitio chirurgico natales debet iſchuria ; hujuſcemodi modò memoratis addenda venit vitii topici ſpecialis therapeia.

22. *Iſchuria (polyurica) à veſicâ lotio diutiùs cohibito diſtentâ.* Haller. *Prælect. in Boerhaav. Tom. II.* §. *384. pag. 336.* Foreſt. *Libr. XXV. obſerv. 24.* Nenter. *de iſchuria.* Paræi *Lib. XVI. cap. 48.* Sennert. *Pract. Lib. III. part.* VIII. *ſect. 2. cap. 4.* Ettmulleri, Riverii, Varandæi *de iſchur. &c.*

Hanc iſchuriæ ſpeciem in quam incidunt, qui negotiis, loco, verecundiâ ab urinâ fundendâ arcentur, ipſamque ſponte diutiùs cohibent, ſiſtunt character iſchuriæ veræ genericus, voluntaria urinæ cohibitio ex ægri relatu accipienda, dolor ad veſicam maximus, aſſiduus ad urinam fundendam ſtimulus, ſubſequente fruſtraneo conatu, mictio ex hypogaſtrii ſummè diſtenti preſſione ſuccedens, cauſarum abſentia quibus aliæ ortum debent iſchuriæ veſicalis ſpecies. Gravis eſt hæc urinæ ſuppreſſio, niſi promptè malo obviam eatur, veſicæ atoniâ, contractionis defectu, inflammationis defectu, inflammatione, ab ceſſu, gangrænâ terminari ſolita. Curatio ex præcedenti ſpecie & cyſtitica intelligitur. Fetus in orificio uteri longiores moras nectens apud mulieres diſtociè parturientes ſimilem inducit iſchuriam ex Riolano. *Vide* ſpeciei 28. varietatem 2^{am}.

23. *Iſchuria (cyſtopyica) veſicalis purulenta.* Felic. Plater. *Mantiſſ. obſ.* 29. Camerar. *Ephem. Nat. Curioſ. Tom. II.* Zacut. Luſitan. ex Galeno, *Hiſt. Medic. princip. hiſt. 148.* Hollerii *de morb. intern. cap. 47.* Sebaſt. Naſii *Specul. method. med. part. II. pag. 267.* Andrææ *de morb. ureter. obſerv. 26.* Vandermond. *Collect. medic. Tom. IX.*

Hæc ſpecies quæ à veſicæ apoſtemate, ulcere proficiſcitur, in plurimis convenit cum iſchuria nephropyica; ab eâ verò diſcrepat notis iſchuriæ veræ genericis, nec non ſignis purulentiæ veſicæ

hærentis. Ab ulcere renum diſtinguitur veſicæ ulcus loco doloris ad veſicæ collum, in pube, perinæo, perſentiendi, tactu, mictione, corporis inflexi erectione exaſperandi, doloris ejuſdem gradu majori, continuitate; ſede protuberantiæ in perinæo, ſi hæc adſit etiam obſervandæ, cupiditate & difficultate urinæ majoribus, teneſmo, erectione penis frequenti, urinâ pus minùs cruentum, minùs cum ipſâ commixtum ac confuſum, graveolentius, citra lotium, aut ante ipſum quandoque prodiens, & nonnunquam ſquamas furfuraceas ac membranulas vehente. Poteſt etiam hæc ſpecies renum, imò & aliarum partium apoſtemati, ulceri deberi; ſi nempe materies purulenta copioſa, tenax veſicæ collum occludat ipſi impacta, quod apoſtematis & ulceris prædictorum ſignis nec non generico iſchuriæ veræ charactere dignoſces. Vix ſaneſcit præſertim in ætate provecta veſicæ ulcus quod fugata ope catheteris nec non abſtergentium attenuantibus maritatorum ore aſſumptorum & veſicæ injectorum iſchuriâ, remediis in renum purulentiâ propoſitis impugnandum venit additis repetitis per catheterem injectionibus edulcorantibus deterſivis.

24. *Iſchuria* (*cyſtothromboides*) *veſicalis à ſanguinis grumo*. Claudin. *Conſult.* 142. Fabric. Hildan. *Cent. III. obſerv.* 66. Foreſt. *Libr. XXV. obſ.* 20. Zacut. Luſitan. ex Galeno, *Inſtit. Med. princip. hiſt.* 145. *& ejuſdem Prax. Med. admirab. Lib. II. cap.* 65. Mercat. *de morb. intern. cur. cap.* 12.

Hanc ſpeciem indigitant hæmaturia prævia, prægreſſæ cauſæ in iſchuria nephrothromboide aſſignatæ graviſſima ſymptomata ſub eadem ſpecie memorata. Iſchuriæ veræ ſigna generica, urina, ſub catheteris ad uſque veſicæ collum liberè adi-

gendi immissione, fluens parvâ copiâ, & cum sanguinis ramentis, oscatheteris eductâ cruentatum. Curationem suppeditant catheterismus, cardiaca, & quæ sanguinem valent solvere epota, injecta, applicata. *Vide* Mercatum, Forestum, Zacutum, &c.

25. *Ischuria (cystophlegmatica) vesicalis à muco* Mercati *loc. citat.* Schacht. *Instit. Medic. pract. lib.* VIII. *cap.* 9. Ettmuller. *de ischur. vesical.* Amat. Lusitan. *Cent.* VI. *cur.* 12. Zacut. Lusitan. *Prax. Medic. admirab. lib.* II. *observ.* 64. Bonet. ex Thom. Bartholino *de urin. suppress. observ.* 17.

Ex urinâ turbida muco refertâ ante excretâ, ex vitæ genere alimenta recipiente crassa, viscida; ex prægressis morbis pituitosis, ex temperamento simili, verbo ex signis diatheseos pituitosæ in ischuriâ nevrophlegmaticâ memoratis; ex urethræ perviatione, & ex notis ischuriæ veræ genericis cognoscitur hæc species, remediis stimulantibus, incidentibus & catheterismo curanda.

26. *Ischuria (ectopocystica) à vesicæ ectopiâ.*

(*a*) *Herniosa, seu à cystocele*, Verdier, *Act. Acad. Chirurg. Tom. II. observ.* 4. 6. 9. 10. 14. Felic. Plater. *observ. pag.* 830.

(*b*) *Proptoica, seu ab exocyste*, Verdier ex Noelio *lib. citat. obs.* 17.

Comitatur hæc species vesicæ urinariæ herniam, & tunicæ ipsius interioris prolapsum. Igitur, exulantibus ischuriæ vesicalis causis aliis, hujus diagnosim subministrant urethræ perviatio, & ischuriæ veræ, nec non cystocelis vel exocystes signa. Binæ hujusce ectopiæ notas exhibent Verdierii, Saltzmanni, Dapplesii Dissertationes *de vesic. urinar. hern. seu de cystocele;* exinde etiam ischuriæ ectopocysticæ petenda curatio.

27. *Ischuria* (*cystoproctica*) *vesicalis ab intestino recto*, *scybalis*, *calculo flatibus inflammatione*, *abscessu*, *hæmorrhoidibus turgente* Dodonæi *Observ. Medic. cap.* 47. Schenck. *lib. III. ae ischur. observ.* 6. Wepfer. *Dissert. de apopl. pag.* 391. Vandermond. *Collect. Med. Tom. IX. pag.* 261. Bonet. *Sepulchret. de urin. suppress. observ.* 18. §. 4. Schacht. Gaubii *loc. citat.*

Signa ischuriæ veræ generica, intestini recti conditio varia, cum symptomatibus vitia ipsius modò memorata stipare solitis, urethræ perviatio, causarum ischurias alias vesicales inducentium absentia hanc speciem determinant; ex principiis in nomenclatu-â recensitis haud ægrè eruitur varia quæ ischuriæ hujuscemodi competit curatio, in malo contumaciori peritâ catheteris immissione opus est. *Vide* historias allegatas.

28. *Ischuria* (*hysterocystica*) *vesicalis ab utero*

(*a*) *Gravido*, Nordmann. *Dissert. de Ischur. gravidar.* Mauricæi, *lib.* I. *cap.* XV. Roderici à Castro, *Lib. II. cap. XV.*

(*b*) *Parturiente*, Bonet. ex Riolano, *de urin. suppress.* Vandermond. ex Daranio, *Collect. Med. tom. V.*

(*c*) *Hydropico*, Hippocrat. *de morb. mulier. lib.* II. Sennert. *Pract. Lib. IV. part.* I. *sect.* II. *cap.* X. XI. Schenck. *Lib. IV. de mol. fals.* Schachtii, Gaubii, *loc citat.*

(*d*) *Tumoribus distento*, Gaubii, Schachtii, *loc. citat.* Sennert. *ibidem*, *ac supra cap.* XIII. Knoeffelii *E. N. C. ann. IV.*

(*e*) *Prociduo*, Nordmann. *Dissert. citata.* Sabathier. *Act. Acad. Chirurg. Tom. III.* Sennert. *ibid.* ac supra *cap.* XVI.

Uterus fetu, molâ, sanguine, sero, flatu distentus, inflammatione, schirro, cancro dilata-

tus, prolapsu, inversione è sede nativâ emotus, factâ in vesicæ collum, & quandoque etiam in urethram pressione, ischuriæ hujuscemodi ansam præbet. Cognoscitur hæc species notis ischuriæ veræ genericis, graviditatis præsentiâ, partu imminente, hydrometrâ, protuberantiarum uterinarum, hysteroptoseos, verbo memoratorum uteri affectuum signis, tandem causarum defectu ischurias vesicales alias inferentium. Ischuriæ à graviditate prospicit situs horizontalis & reclinatus, abdominis ab ossibus pubis ope manuum remotio, elevatio, & his non proficientibus, catheterismus assiduus ad imminentem usque partum continuatus. In ischuriâ quam facit partus laboriosus diuturnior urget profectò lotii educendi necessitas. Verùm obstat catheteris vulgaris in vesicam adigendi difficultas, impossibilitas. In his rerum angustiis cum bonis ægræ rebus in catheteris metallici locum candelam tubulosam suffecerunt Daranius & Levretius. In ischuriâ ab hysteroptosi præsidio sunt decubitus, uteri repositio, in sede nativâ firmatio. *Vide* Sabathierium, Puzosium, Levretium, &c. Secunda & tertia hujusce speciei varietas catheterismum & affectuum uteri memoratorum curationem expostulat, apud Sennertum, Mercatum, Astrucium de mulierum morbis legendam.

29. *Ischuria* (*atretarum*) *urethrocystica à menstruis in vaginâ retentis* Amyand. *Transact. Philos. ann.* 1732. *n°.* 442. *art.* 8. *pag.* 45. Schenck. *lib.* IV. *de part. genit. mulier. observ.* 9. Heister. *Chirurg. Tom. II. pag.* 952. Astruc. *de morb mulier. Tom. I. lib.* 2. *cap.* 5.

Notæ ischuriæ veræ genericæ, sanguinis uterini retentio in vaginâ per membranam, per car-

nem craſſam ac denſam, per parietum vaginæ; caruncularum myrtiformium, labiorum vulvæ inferiorum concretionem clauſâ, hanc ſpeciem deſignant. Fortior coalitus ope carneæ ſubſtantiæ denſioris difficulter curatur; clauſuris vaginæ reliquis, aut ſanguinis congeſti vis, aut coitus, aut chirurgia medentur partium concretarum ſeparatione, membranæ prætenſæ ſectione, ſanguini retento via reſeratur, & iſchuria inde oriunda tollitur. *Vide* Heiſterum & Aſtrucium *loc. citat.*

Aliæ præter memoratas, apud Auctores occurrunt iſchuriæ veſicalis ſpecies; ut iſchuria à tumoribus veſicæ glandulofis & ſphincteris ipſius callofitate Reiſelii *Eph. Nat. Cur. Deca. II. an. 2.* Iſchuria à carunculis è reſolutâ renum ſubſtantiâ oriundis, & veſicam obſtruentibus Schenckii ex Hercul. Saxonia, *lib. 3. de ren. caruncul.* Iſchuria ab incruſtatione veſicæ calculoſâ Schachtii, *de iſchuria.* Iſchuria à protuberantiis intra veſicam enatis, ipſiuſque collum claudentibus Boneti, *Sepulchret. de urin. ſuppreſſ. paſſim.* (Huc iſchuria à veſicæ fungo Schachtii, iſchuria à veſicæ varicibus ejuſdem, iſchuria à tumore inſolito è veſicæ infernæ parietibus intùs enato Macgillii, *Act. Edimbourg. Tom. IV.* &c.) Iſchuria à veſicâ in ſe ipſam per inteſtinum inverſa Fouberti, *Act. Acad. Chirurg. Tom. II. pag. 37.* Iſchuria à veſicularum ſeminalium protuberantiâ ſchirrodæâ Gaubii, *Pathol.* §. *810.* Iſchuria ab ſteatomate veſicæ adjacente, hujuſque collum premente Bartholini, *cent. 1. hiſt. 23. &c.* quas omnes miſſas facimus brevitati conſulentes.

Ischuriæ urethrales.

30. *Ischuria (perinæalis) urethralis à perinæi tumore* Galeni, *lib. de affect. loc.* & ex eo Zacut. Lusitan. *Histor.* 149. Vandermond. ex Daranio, *Collect. Med. Tom. V. pag.* 291. Tulpii, *Observ. medic. Lib. III. Cap. X.* Foresti, *Lib. XXVI. observ.* 2.

Perinæum inflammatione per ictum, lapsum, aut aliam quamlibet causam inductâ tumens apostemate, excrescentiâ, aut alio duriori tubere tentatum, urethræ principium premendo, hanc speciem inducit, in subjecto aliarum vesicalis ischuriæ causarum immuni cognoscendum ex notis ischuriæ veræ genericis & perinæi protuberantiâ variâ. Speciei hujusce varietas inflammatoria, postulat venæ sectiones, laxantia assiduò applicata, balnea, hypogastrii pressionem, tandem catheterem, ac præprimis candelam Daranii tubulosam. Varietati apostematosæ competit abscessûs apertio, abstersio, cicatrisatio; graviores certè sunt varietates sarcomatica & schirrodæa catheterismo & affectus chirurgici congruâ tractatione debellandæ.

31. *Ischuria (urethrolithica) à calculo urethræ impacto* Schmidii, *Eph. Nat. Cur. Decad.* I. *ann.* VIII. *observ.* 89. Winckleri, *ibidem Tom. VI. observ.* 34. Zacut. Lusitan. *Prax. Med. admirab. lib.* 11. *observ.* 66. 67. 68. Tulpii, *Observ. medic. Lib. III. cap.* 8. Bonet. *Sepulchr. de urin. suppress. observ.* 14. Bartholin. *Cent. IV. epist.* 5. Heister. *Chirurg. Tom. II. pag.* 839.

Noscitur hæc species ischuriæ veræ charactere generico, constitutione calculosâ, dolore maximè

ad urethram & penem, urethræ intumescentiâ, imperviatione, canalis hujusce contrectatione, quâ quid duri palpo objicitur, immissione catheteris, antequam in vesicæ collum pervenerit corpus offendentis solidum, &, si stylo ferreo percutiatur, subargutum. Curatur autem venæ sectione, anodynis, laxantibus, epotis, applicatis, injectis; balneis, leni penis expressione, suctu, specillo, uncinulo, & his non succedentibus factâ supra calculum firmatum sectione, cujus celebrandæ ac percurandæ methodum vide apud Heisterum loc. citat. Ischuriam à calculo intra rectum latente memorat Diarium Vandermundi *Septembr. 1758. pag. 261.*

Ex ischuriarum cystophlegmaticæ, cystothromboidis, & cystopyicæ diagnosi, atque urethræ imperviatione intelliguntur sequentes ischuriæ urethralis species, scilicet

32. *Ischuria (urethrophlegmatica.) Ischuria à muco urethram infarciente* Bonet. *Sepulchr. & medic. septentrion* Manget. *Biblioth. Medic. Practic.* Amat. Lusitan. *Cent. V. obs. 71.* Foreft. *Libr. XXV. observ. 25.* Varandæi *de ischur.* Lud. Apini *Eph. Nat. Cur. Decad. III. ann. 111. observ. 69.*

33. *Ischuria (urethrothromboides) à sanguinis grumo urethram opplente.* Bonet. *Medic. septentr. de ischur.* & *Sepulchr. de urin. suppress. obs. XI.* Foreft. *Lib. XXV. observ. 25.* &c. &c.

34. *Ischuria (urethropyica) à pure urethram obstruente.* Bonet. *Medic. septentrion. de ischur.* Foreft. *Scholio modo citato.* Boerhaav. *Præfat. aphrod. &c. &c.* Ischuriam ab abscessu inter vesicam & rectum posito urethram premente refert Vandermonde *Septembr. 1758. pag. 263.*

Urethrales hujusmodi ischuriæ eadem admit-

tunt auxiliorum genera quæ iſchuriis competunt veſicalibus à cauſâ ſimili oriundis.

35. *Iſchuria* (*urethrohymenodes*) *à membranâ in urethram impactâ.* Act. Acad. Pariſ. *ann.* 1714. *hiſt. pag.* 22.

Viro ſummâ urinæ difficultate vexato, & catheteriſmum pluries paſſo, catheter qui plus minus ab urethrâ eductus nigricabat, cùm membranæ fragmento quondam extractus eſt. Triduo poſt perſenſit æger quidpiam urethram obturans, & è balani orificio prodiens, quod avulſit digitis arreptum; membranæ fuit fragmentum aliud. Haud ita diù dùm ad mingendum ſummè allaborabat; intra breve tempus tria alia membranæ fragmenta ejecit, quæ duos membranæ veſicam internè obveſtientis trientes efficere viſa ſunt; reverâ fuerunt illius membranæ partes fragmenta hujuſce modi, quibus emiſſis liberè fluxit urina nullo unquam tincta immixto ſanguine. Virum dein detinuit levis urinæ incontinentia. Similium membrarum per urethram excretarum, quamvis citra iſchuriam mentionem injiciunt Williſius, Felix Platerus, Schenckius, Fabric. Hildanus, &c.

36. *Iſchuria* (*urethrelmintica*) *urethralis verminoſa*, Joan. Petr. Albrecht. *Vide* Boneti *Medicinam ſeptentrionalem de urin. cap.* 31. & *Biblioth. Medic. pract. Tom. IV. de morb. urin. ſpectant.* Vandermonde, *Septembre* 1758. *pag.* 245. Joan. Rhodii, *Centur.* 3. *obſerv.* 36. *Collect. Acad. Tom.* 3. *pag.* 497. *obſ.* 77.

Plura vermium è veſicâ urinariâ cum lotio excluſorum exempla reperire eſt apud Auctores. Sequentem iſchuriæ è verme urethram opplenti inductæ caſum memorat Albrechtus. Septimus jam erat dies, quo militem excruciabat omni-

moda urinæ retentio cum summis circa umbilicum doloribus, regionis hypogastricæ tensione & abdominis tumore ascitico non absimili. Nihil profecerunt quæ diebus sequentibus tùm internè, tùm externè adhibita sunt remedia. De cathetere in vesicam immittendo cogitabatur, cùm æger post multos conatus, laboresque per urethram vermem ejecit vivum, crassitie calami scriptorii, & trium digitorum longitudine, redeunte pristinâ excernendi lotii facultate, quod per aliquot dies sanguine mixtum, sincerum tandem emissum est. Rarissimæ hujusce ischuriæ eventu potiùs quàm certa nota cognoscendæ curationi supersedemus.

37. *Ischuria* (*urethritica*) *ab urethræ inflammatione* Hildan. *Cent. IV. observ. 54.* Forest. *de incert. urin. judiciis, Lib. III. cap. 3. versus finem.* Varandæi *de affectib. ren. & vesic. cap.* VII. Bonet. *Medic. septentrion. de ischuriâ, cap. 1. n°.* V. Goulardii, *de morb. urethr.* Heister. *Chirurg. Tom. 2. pag. 838.*

Generales inflammationis causæ, gonorrhœa, catheterismus rudior, devius, saucians, aut frequentior, licet artificiosus, candelæ acriores immissæ, litus mercurialis in urethram urgente dysuriâ gonorrhoicâ, &c. hanc speciem accersunt, notis ischuriæ veræ genericis, urethræ imperviatione, signis inflammationis generalibus, nimirum dolore, calore, tensione, febre, &c. & causâ præviâ cognoscendam. Curatur hæc species methodo antiphlogisticâ; cathetere non statim quidem adhibendo, verum inflammatione paululum temperatâ aliquoties per dies singulos sensim immittendo; demùm paracenthesi ad perinæum vel supra pubem, si antiphlogistica omnigena malum aspernetur, nec catheteri in vesicam aditus pateat.

38. *Iſchuria* (*carunculoſa*) *à morbis*, ut vocant, *urethræ* Amat. Luſitan. *Cent. IV. cur. 29. Cent. V. cur. 48.* Sharpii *Diſquiſit. critic. cap.* IV. Goulardii, *de morb. urethr.* Heiſter. *Chirurg. Tom. II. pag. 834.* Andrææ, *de morb. urethr. paſſim.*

Morbi, ut vocant, urethræ, ſunt ſpongioſi ſui textûs intumeſcentia, hujuſce canalis varices, ulcera, cicatrices, contractio, calloſitas, fungus, duplicaturæ membranaceæ, verumontani, intumeſcentia ſpongioſa, ſchirrodæa glandularum urethræ lacunalium, Cowperianarum, Litrianæ proſtratæ tumores, ulcus, calloſitas. His omnibus non ſolum anguſtatur, verùm etiam tandem præcluditur urethra. Iſchuriam hinc enatam ſignis cognoſces iſchuriæ veræ genericis; urethræ imperviatione, ſeu plenariâ obſtructione, ſignorum iſchurias urethrales phlegmaticam purulentam, grumoſam & præprimis calculoſam indigitantium abſentiâ; quibus omnibus præceſſerunt dyſuria, ſtranguria, filum urinæ tenue, flexuoſum, gradaria ſuppreſſionis urinæ acceſſio, carunculæ minoris cathetere, aut candela olim facta detectio, & utplurimùm gonorrhœa virulenta. In iſchuriæ hujuſcemodi varietate quam facit proſtatæ affectus ſyphilidis expers, ex glandulæ iſtius intumeſcentiæ eo in caſu ſemper præſente, urethræ principium ſummè arctante, & digito in anum immiſſo optimè percipiendâ potiſſimùm eruitur diagnoſis. Curatur gravis hæc iſchuria candelis ſimplicibus & maximè compoſitis, ut Daranianis, Andræanis, Goulardianis, Sharpianis, quæ ſi non ſatis citò urinam eliciant, inſtituenda eſt veſicæ paracentheſis in perinæo, & præprimis ſupra pubem, (ſectio urethræ lithotomiæ urethrali ſimilis in qui-

busdam casibus locum potest invenire) lotio per cannulam singulis diebus educto, continuatur candelarum usus, donec debita urethræ restituta fuerit libertas. *Vide* Sharpii Disquisitiones criticas, & D. Perierii Dissertationem de bradyspermatismo ad speciem primam. Monuisse supervacaneum est symptomatibus urgentioribus pro re nata per auxilia congrua occurrendum esse dùm chirurgica paratur, aut tentatur obicum urethralium cura. Affectuum prostatæ qui venerei non sunt curationem certè difficillimam prætermittimus, ex inflammationis, apostematis, schirri, therapeia petendam.

39. *Ischuria* (*hydrocelodes*) *ab urethræ rupturâ in scrotum hiante* Joan. Lud. Apini *Mscellar. Natur. Curios. Decad. III. ann. III. observ. 68.*

Vir supino in terram lapsu inter femineum cum testiculis & scroto graviter impegit, diffracto arboris trunco, insequentibus ischuriâ, atque ingenti scroti tumore, quod die 3°. adeò increverat, ut pilei capacitatem non intrasset, colore atro suffusum; intumuerat etiam horrendum in modum penis gyris tortuosis, ut in hydropicis solet, in se reflexus. Remedia varia ad solvendum sanguinis grumum, qui ischuriæ hujusce adjutor primùm credebatur, & ad demulcendam fibrarum violentiâ externâ læsarum crispationem intùs & extùs adhibita sunt; verùm irritâ operâ, scroti tumore ad sensum auctiori, & ægro, quoties urina exitum urgeret, miserè ejulante, atque ardorem in scrotum descendentem conquesto. Suspicio tunc fuit urinam ex urethrâ ruptâ in scrotum colligi; idque eò magis, quod digitum explorantem in perinæo ad penis radicem, ubi urethram salvis exterioribus ruptam

fuiſſe oportet, æger ferre non potuerit. Itaque ſine morâ cautis ſimul & profundis ſcarificationibus incidebatur ſcrotum; effluebat illicò liquoris ſeroſi odorem urinoſum ſpirantis copia, ſanguinis vero nihil. Imponebantur linteamina calida ſpirituoſis & antiſphaceloſis madida; lætiùs rubere & ſero ad vim non exiguam exſtillante notabiliter detumeſcere cœpit ſcrotum, per quod omnem urinam excerni & quidem ſine notabili dolore die 5°. certò conſtabat; vulnerarias injectiones in urethram factas, & digeſtiva ſcroto applicata ita fauſtus ſequebatur exitus ut die 10°. dimidium urinæ per viam ſolitam, reliquum verò per ſcrotum efflueret, quæ tandem omnis per urethram die 21°. emiſſa eſt. Vide citatum Auctorem.

40. *Iſchuria (cryptopyica) à penis intra corpus retractione.* Frid. Hoffmanni *conſult. de morbis abdomin. Caſ. 105.*

De penis intra corpus occultatione obſervationem ſiſtunt Paulus De Sorbait & Joannes Schmidius. Hujus cum iſchuriâ junctæ ſequens exemplum legitur apud Hoffmannum. Vir 30. annos natus, litterarum amantiſſimus, alvi tardioris, de inſigni artuum, pedum maximè frigore per æſtatem etiam affligente, atque per hyemem non niſi fortiori corporis motu depellendo, anno ferè integro conqueſtus, deinceps obſervabat, quod, ſi hiemali tempore in frigidiori loco diù commoratus eſſet, aut ſi crebriùs ipſi deſcendiſſet alvus, ob colem intra corpus retractum ac ferè prorsùs occultatum, urinam non priùs emittere valeret, quam donec poſt aliquam corporis exercitationem naturalem ſitum penis recuperaſſet. Plura vide apud Auctorem citatum.

41. *Ischuria* (*peridesmica*) *à vinculo strictiori peni injecto* Bonet. *Medic. Septentrion. de Ischuria cap. 1. n°. VIII.*

Puerulos filo ad radicem balani circumligato paraphimosim sibi excitare in Nosocomio generali Monspeliensi pluries observavi ; quin etiam exinde colem transversum sensim ac penitùs scissum vidi , nullâ labe insequente. Pueri quidam qui lectum solent commingere & ideò acerbiùs à parentibus excipiuntur , verberum declinandorum causâ , injecto peni arctiori vinculo , ischuriam sibi comparant referente Boneto , solutâ protinùs ligaturâ fugandam.

42. *Ischuria* (*phimosica*) *urethralis à phimosi.* Horstii *tom. II. lib. IV. pag. 274.* Goulardii *de morb. urethr.* Heister. *Chirurg. tom. II. pag. 818.* Bonet. *Sepulchr. de ischur. obs. XV. &c.*

Phimosis à præputio nativè vel per coalitum non patente ; phimosis à præputio inflammatoriè vel aphlogè mirum in modum incrassato citra concretionem ; phimosis à præputii cum balano concretione ad uteri orificium , imò & etiam intra ipsum factâ , hoc ultimum in senibus observante D. Serres Chirurgo Monspeliensi dexterrimo , hanc ischuriæ speciem excitant de facili sane dignoscendam. Phimoseos pro varia ipsius specie , atque ita ischuriæ exinde sobolescentis curatio obtinetur per laxantia , resolventia , discutientia , mercurialia &c. & per sectionem chirurgicam variam. *Vide* Auctores Chirurgicos.

43. *Ischuria* (*aspadialis*) *ab urethræ clausurâ* Heisteri *Chirurg. tom. II. pag. 818. & 951.* Horstii *tom. II. observ. 55.* Joan. Wieri *observ. pag. 221.* Bonet. *Sepulc. de urin. suppress. observ. XV. Schol. & Medic. Septentrion. de ischur. cap. 2. §. VI.*

Hanc

Hanc iſchuriæ ſpeciem faciunt, 1°. parietum urethræ in ſui tractu vel in extremo coalitus adventitius, aut congenitus; 2°. canalis hujuſce extremi obturatio per membranam adnatam; 3°. labiorum vulvæ concretio plenaria. Cadit in ſequiorem ſexum tantum ultimum vitii genus, reliqua verò in utrumque. Quoties malum urethræ extremæ hæret, vel objicitur, facillima eſt iſchuriæ hujuſce diagnoſis, difficiliùs quidem obtinenda, ſi urethræ interiora coalitus teneat, circa quod vide Boneti *Medicinam Septentrionalem loco citato*. Curationem cuilibet ſpeciei hujuſce varietati accommodatam non trademus; monuiſſe ſatis erit ab Auctoribus allegatis varia indicari media quibus chirurgia ut plurimum novit urethræ partem concretione nativâ obturatam reſerare, coalita vulvæ labia ſeparare, aut ſaltem ſi graviſſimæ tollendæ veniant concretiones, artificialem aperturam in viarum naturalium locum ſufficere.

Alias iſchuriæ urethralis ſpecies, ut Iſchuriam urethralem ſuppletam Horſtii *tom. II. obſ. 55.* Iſchuriam à colis diſtorſione Gaubii *Pathol.* Iſchuriam à penis muſculis ejuſdem *ibidem &c.* nihil morati manum de tabula tollimus.

ORDO QUARTUS.

TUBERA.

Extuberantiæ Felic. Plateri.

SI ſuperficies corporis deformetur obortis tumoribus firmis, duris, pertinaciſſimis, ut accidit in ſcrophulâ & cancro, vel partibus

offeis inæqualiter excrefcentibus, ut in rachitide; tumores hofce frigidos, conftantes, firmos; tubera vocamus, modò fat notabiles fint ut morbis accenferi queant, fecus ut verrucas ad vitia amandamus.

Felix Platerus, noftræ Monfpelienfis Facultatis quondam præclarum fidus, primus aufus eft novam Nofologiam condere & methodum fymptomaticam aliis præmonftrare; is autem hanc ultimam Claffem in ordines quinque diftribuit noftris fatis aptè refpondentes, fcilicet in deformationes, difcolorationes, extuberantias, fœdationes & confumptiones.

XVIII. Rachitis, *Rickets.*

Cognofcitur in infantibus à tumore flaccido capitis & faciei, à cute laxâ, à tumore abdominis, mufculorum macilentiâ, protuberantiâ epiphyfium, venarum arteriarumque magnitudine, collo flexili, capite nutante, pigritiâ ad ambulandum, ingenii præmaturo acumine, fenfuum fincero exercitio, fame & digeftione fermè illæfis.

1. *Rachitis Nodofa. Le Noüage*, Puzos *Maladie des enfants chap. 7. Rachitis incipiens* Boerhaavii *1485.* Ægri *Noués*, *Raquitiques.*

Hujus figna funt, 1°. phyfconia, feu abdominis intumefcentia; 2°. afthenia feu infirmitas totius corporis, quietis amor, motûs, vel progreffûs averfatio; 3°. dentitionis tarditas; 4°. pedum, genuum, corporum craffities infolita, capitis moles major; 5°. lumborum debilitas, inftabilitas, ob crurum & tibiarum laxitatem; 6°. voracitas cum macie partium carnofarum, &c.

Rachitis Britannica differt à nodosâ quod ætate provectiores & dentitionem jam passos ferè biennes afficiat, acumen ingenii præmaturum, progressûs impotentiam aliaque signa ostendat suo loco relata; non itaque diversa species; nisi quòd ratione ætatis alium victum, aliam curam exigat. Principia sunt, 1°. hæreditarium vitium à parentibus, venere, ætate exhaustis; cacochymis; syphiliticis; 2°. nutrix iisdem vitiis affecta, vini potatrix, lactis inops; pultem, vinum; cerevisiam alumno propinans, cupedias saccharatas offerens, gravida dùm lactat; 3°. maturior ablactatio, convultiones prægressæ; dentitio difficilis; progressus involuntarius, cum epiphyses nondum firmatæ sunt.

Cura vix ulla à medicaminibus exspectanda; sed ab aëris & regiminis ætatisque mutatione; aër itaque statim mutandus; si lac nutricis vetus sit aut vitiosum, altera nutrix adhibenda; si ablactatus infans fuerit, utatur offis; jusculis, pane benè fermentato; non verò pultibus ex farinâ & lacte paratis; aquam potet aliquot tincturæ martis guttis alteratam; levi Rhei tincturâ aquosâ etiam identidem utatur, semel in mense purgetur syrupo de cichoreo composito; nodosi artus leviter fricentur cum oleo aromatico & vino rubro: insolatio tecto capite in quibusdam regionibus laudatur: à præmaturo incessu caveatur; in sella perforatâ vel in lectulo capite ope pulvinaris erecto, sedeat. Quomodo differat hic morbus à cachexiâ scrophulosâ vulgò *chartre*, quacum nomine Gallico sæpè confunditur, suo loco videatur.

2. *Rachitis Britannica: Rachitis* Glissonii; Duvernay. *Malad. des os. tom. 2. pag. 288.*

Ægri *Enfants noués*. *Rickets* vel *Riquets* primum innotuit in Occidentali Angliæ parte circa annum 1540.

Oritur circa ſextum ætatis menſem, & ad tertium annum ut plurimum perſeverat, rariùs ad ſextum, rariſſimè ad duodecimum, rariſſimè totam vitam comitatur.

Caput Rachiticis majus ſolitò, facies plena & carnoſa, ingenium præcox, judicium ætate majus, cutis in reliquo corpore laxa, rugoſa, muſculi flaccidi, abdomen craſſum, tenſum, hepate & liene magnis, ventriculo & inteſtinis flatu diſtenſis, glandulæ meſenterii ut in atrophia rachiticâ tumidæ, pectus à lateribus compreſſum, ſterno prominente, anguſtum, unde dyſpnœa, pulmones rubri, ſchirroſi, thymus & glandulæ œſophagi tument, ſerum in thorace effunditur, cerebrum ſæpè molle ut medulla ſpinalis. Serum in ſinubus, carnes albidæ, flaccidæ, decolores, cruor aquoſus, fluxilis, oſſa cranii, artuumque teneriora, flexilia, claviculæ incurvæ, humerus cubitus & radius introrſum flexi, oſſa carpi, metacarpi, digitorum tument, femur retrorſum incurvum, condylus internus non magis protuberat quàm externus, collum femori fermè horizontale. Tibia & peronæum extrorſum curvantur, nec tibia perpendiculariter inſidet aſtragalo, pes extrorſum disjicitur, adeòque à lineâ directionis gravium recedit, hinc claudicatio anatina ſeu ad dextram & alternatim ad ſiniſtram partem facta anatum inſtar. Epiphyſes tument, unde coſtarum extrema nodoſa, intervalla anguſtiora, latitudo major, dorſum fornicatum, ſpina anticè incurva, unde collum breve & humeris immerſum, columna verte-

bralis pondere depressa, quandoque circa lumbos inflexa, hinc gibbositas; ossa innominata intùs flexa, unde pelvis angusta. Ossium substantia mollis, superficies inæqualis, tuberosa, incrustata, porosa, foraminulis saniem rubram fundentibus si premantur, colore grisaceo, levia, teneriora, fragilia, turgidula; hinc quæ cubica erant sphæroidea videntur; medulla abundantior, sed fluidior. Germina dentium abortiunt, quia rachitis eodem quo fit prima dentitio tempore, supervenit; pauci rachitici circa decimum ætatis annum videntur qui non sint edentuli.

Rachiticum virus in ætate provectâ suboriri suadet arthritis rachitica.

Ossa artuum sunt in statu sano paululùm incurva, & ex eâdem parte numerosiores sunt musculi; illa nativa curvatura in rachiticis augetur, unde major evadit in cruribus quàm in brachiis.

Principia rachitidis sunt, 1°. cibus crassus qualis pauperum, lac vitiosum; 2°. morbi graves prægressi, maximè dentitio difficilis, ecclampsia; 3°. virus quo serum copiosum acre evadit, quo ossa remollescunt. Quò citiùs accedit rachitis, seu quò juniores aggreditur, eò pejor est; apud infirmos curvatura ossium seriùs perseverat; qui ante octavum annum non sanantur, totâ vitâ infirmi remanent; quò curvatura artuum major, eò difficilior & gravior morbus; si scabies rachitidi superveniat, bonum; puellæ quæ ad decimum circiter annum rachiticæ fuerunt, difficiliùs pariunt ob pelvis angustiam.

Indicantur ea medicamina quæ digestionem corrigunt, serum superfluum intestinorum & renum viâ evacuant, cathartica roborantia, diuretica quæ fluida crassa leviter attenuant, maximè si

scrophulosum virus accesserit, cavendum à motu musculari, in lecto quiescendum quamdiu ossa molliora sunt; *vide* Boerhaavium *de rachitide*. Laudantur lac chalibeatum, nec non pulvis hederæ terrestris; *vide* atrophiam rachiticam; imprimis consulatur Sydenhamus.

3. *Rachitis strumosa. La noüeure scrophuleuse* Gliſſon. *de rachitide*.

Ea est quæ cum glandularum colli, aut mesenterii obstructione conjungitur, nec non quæ à parentibus syphilide infectis ortum ducit, in quâ lacticinia & æthiops mineralis, vel mercurius dulcis cum aliis maritanda sunt.

Pulvis hederæ terrestris per novem dies ad grana sex laudatur.

4. *Rachitis Calmucana*, *Histoire des Voyages.*

Calmuci juxta mare Caspium habitant, illis facies lata & depressa, oculi quatuor vel quinque digitis transversis ab invicem distant, & minimi sunt; ita simi ut pro naso duo tantùm sint foramina; genua introrsum, pedes verò extrorsum vergunt.

Vagolistæ in Sibiriâ, & *Daghostani* eâdem formâ gaudent quâ Calmuci.

Rachitidis spuriæ nomine Sydenhamus intellexit atrophiam rachiticam, *cap. 5. de febribus intermitt. pag. 59.*

Curam pro rachitide verâ simplicissimam is proponit, scilicet potum roborantem ex vino, vel cerevisiâ in quâ infusæ sint herbæ absinthii, centaurii minoris, chamædrys, scordii, hyperici, virgæ aureæ, & unguentum ex hoc vino & axungiâ paratum, quo abdomen & artus serò & manè illinantur per mensem & ultra, abstinendo à repetitis catharticis.

5. *Rachitis Polonica. Vide* Stabel. *de Plicâ Polonicâ dissert. histor.* 11. *observ.* 8ª.

Cognoscitur ex doloribus arthriticis, vagis, tumoribus strumosis colli, tuberculis, & exostosibus variis, ossium fragilitate, nonnunquam superveniente gibbositate apud plicosos familiari, unguibus lividis, incurvis, scabris, deciduis, fracturis spontaneis, quæ omnia diversis historiis confirmat Auctor.

Remedium est plicæ evolutio, origo hujus imprudens abscissio, medicamentum ex lycopodii decocto, si plicam iterùm evolvere queat.

6. *Rachitis elephantiaca.*

Observabatur olim in elephantiasi inveteratâ, ut testantur descriptiones hujus morbi lepræ Arabibus dicti apud Gilbertum Anglum, & Gordonium, nec non in elephantiasi Javanensi, quam Cleyerus descripsit, imò iconibus delineavit.

XIX. Scrophula, *les Ecrouelles.*

Scrophula J. Allen Synopsis. *Scrophulæ* & *Strumæ* cæterorum Auctorum. *Coirades* Græcorum. *Kings-evil* Anglis. Ægri *Scrophulosi.* Gallicè *Scrophuleux*, *Ecrouelleux*, *Glandés*, *Farcineux.*

Cognoscitur ex strumarum proventu in collo, mesenterio, aliisque locis, labii superioris, nasique crassitie solitò majori, facie turgidulâ, &c.

Strumæ verò sunt singuli illi tumores sphæroidei, duri, cuti concolores, indolentes, veræ lupiæ, seu intra tunicam humore pingui, crasso farctæ.

Scrophula itaque est concursus diversorum symptomatum, quorum præcipuum est strumarum in collo proventus.

Scrophulosi majorem cæteris pueris ingenii vividitatem, & præmaturam intellectus vim obtinere consueverunt; morbus hic statarius sine ullâ ferè mutatione permanet usque ad virilem ætatem, quo tempore recidit, & tunc robustiores, atque ab aliis morbis frequentiùs immunes sunt scrophulosi, observante J. Quincy, *Essai of the Evil.*

Pendet hic morbus à quodam vitio lymphæ glandulas conglobatas irrorantis, quod ab ortu contractum non evanescit, nisi cùm adolescentis vires digestivæ adauctæ hoc vitium corrigere valuerint.

Illæ glandulæ schirrosæ sub duplici facie videntur, scilicet sunt vel integræ, vel suppuratæ; integræ quidem nascuntur, & sine ullâ erosione diù permanent; ast vel spontè, vel malè tractatæ suppurantur, & his sanatis cicatrices fœdæ per totum vitæ decursum collum deturpant.

Huic morbo sues & feles obnoxios esse vulgò ferunt; interea sues minus scrophulæ quam chalasi sunt expositæ, & ideò non scrophulosæ Gallis, sed leprosæ, *Ladres* vulgò nominantur.

1. *Scrophula vulgaris* Warthoni, *Adenograph. cap.* 40. *Les Ecrouelles proprement dites.*

Cognoscuntur ex tumoribus duris, pisi, fabæ, castaneæve magnitudine concatenatis, cuti concoloribus nisi inflammentur, quæ non solum collum, maxillamque ambiunt, sed etiam sæpè ad axillas, inguina, & intus per mesenterium diffunduntur: hæ indolentes sunt mobiles, vel fixæ, aggestæ cum labii potissimùm superioris, nasique crassitie, genarum ad aures turgescentiâ, pueris familiares, in adultis evanescentes, nisi cicatrix superstes sit, rarissimè in feminis quinquagenariis revertentes.

Hic morbus est sæpiùs congenitus, quandoque hæreditarius; frequens est apud eos quorum parentes syphilide fuerunt infecti, nec non apud pauperes qui cibis crassis utuntur, & locis humidis inhabitant; per se vix lædit functiones, sed non raro vel admotis remediis suppurantibus, vel ob pravam sanguinis constitutionem strumæ suppurant, quod non nisi difficulter & lentissimè fit, & tunc hecticam sibi adjungunt comitem; periculum autem certum inferunt illæ strumæ, quæ pulmones aliaque viscera infarciunt; certè maxima pars phtisium est de scrophulosarum numero; scrophulosi pueri in Nosocomiis morbis multis insanabilibus sunt obnoxii, ut asciti, diarrhœis, hecticæ.

Virus scrophulosum vetus & pejoris indolis ulcera in diversis corporis partibus inducit pertinacia, sordida, digitos non raro carie afficit, articulos aggreditur, & eos in tumores attollit, unde anchiloses, pædartrocace, infinitaque alia mala sæpiùs insanabilia, ita ut strumæ, seu tubercula colli sint exigua pars totius morbi scrophulæ dicti. Scrophula dividi debet in occultam, seu non suppuratam, & in exulceratam quæ quandoque diversas corporis partes fœdis ulceribus deturpat; verùm ejus morbi & specierum utcumque valdè frequentium nulla datur hactenus fidelis & accurata historia.

Curatio sæpiùs est noxia, aut saltem frustranea; noxia, si per externa medicamina suppurantia, aut quod pejus est caustica, aut demùm per excisionem tentetur; inde etenim uberiùs strumæ progerminant, acriùs inflammantur, pertinaciùs exulcerantur. Frustranea est quandoquidem, si strumæ simplices sint, non exulceratæ, eas attingere

vanum eſt, ſaltem cùm ſucceſſu temporis dum adoleſcit corpus, ipſæ ſpontè diſceſſuræ ſint.

Neceſſaria eſt tamen curatio, ſi acris ſit lympha, ſi ſuppuratæ ſint ſtrumæ, ſi eò uſque induratæ & tumidæ, ut circulationi noceant, deglutitioni obſtent, febrem excitent; ſi carioſa evaſerint oſſa; ſi ulcera ſerpant, ea quidem auxiliis chirurgicis indigent, ſimulque medicamentis internis ſanguinem leviter incidentibus & edulcorantibus; ſi verò occultæ ſint, ſufficit vere & autumno juſcula leviter incidentia præſcribere ex radicibus ſcilicet aperientibus, herbis antiſcorbuticis, aſellis, martialibus, adhibere pulverem antimonii levigatiſſimum more illuſtr. Geoffroy, & demùm lac diù uſurpare. Nuper compertum eſt longum uſum extracti cicutæ, ſeu conii maculati ad grana pauca, nec non potum quotidianum aquæ marinæ eſſe ſumma in hoc morbo remedia.

2. *Scrophula fugax. Struma* Warthoni, *Adenograph.* Gallicè *Glandes. Ægri Glandés.*

Tales ſunt infantes triennes, aut quinquennes cachectici, in quorum collo glandulæ paucæ maxillares præſertim, ſed non concatenatæ, leviter tument, aut indureſcunt parumper, maximè ſi tinea repreſſa fuerit, ſi otirrhæa, ſeu ſeri effluxus ex auribus imminutus fuerit, ſi frigido aëri infantes expoſiti fuerint; illæ verò glandulæ identidem evaneſcunt, mox revertuntur, nequaquam ſtipantur tumore pallido labiorum aut genarum, nec ophtalmiâ ſcrophuloſâ, nec carie oſſium; verbo alterius omninò eſt indolis illa ſpecies, & meritò à priori diſtinguenda venit. Curatur cibis eupeptis, exercitio quale huic ætati convenit, pauxillo vini in potu, levibus aperientibus, ut infuſo ferri in aquâ, pulvere guayaci vel ſchi-

næ ad grana sex per menses in offâ deglutito ; an differat hic morbus à scrophulâ mesentericâ examinent periti. Si à represso aurium fluxu, aut à siccatâ tineâ benignâ procedant illi tumores, illi fluxus ope unguenti digestivi, vel foliis betæ admotis restituendus est.

3. *Scrophula farcimen. Le Farçin.* Ægri *Farcineux* Gallis dicuntur.

Morbus est equis familiaris, chronicus & contagiosus, in quo erumpunt tumores alii majores, duriores, schirrosi qui venarum majorum iter sequuntur; alii verò minores sparsi spontè, sed tardè suppurantes, unde ulcera verminosa, fetida, cancrosa, phlegmatorrhagiam, astheniam, & tabem non rarò excitantia.

Hæc lues quæ veneno singulari tribuenda videtur, ut scrophuloso, syphilitico, &c. vulgò tribuitur erroribus in usu præsidiorum sanitatis, ut exercitiis violentis fervente æstate, pabulo copiosiori dato equis, macie & calore debilitatis, avenæ, graminique recens cæsis, &c. Dividitur farcimen ratione gradûs in benigum & malignum.

Farcimen benignum. Farcin volant, benin.

Pustulæ dorsum, collum & caput obsident, suntque minores, pauciores, quarum aliæ erumpunt, dùm cæteræ spontè exsiccantur.

Indicantur remedia sanguinis viscositatem, & acrimoniam corrigentia, præmissis clysmatis emollientibus; victus erit edulcorans, potus albus ex farinâ & furfure ; addetur cibo aquila alba, & demùm ad diaphoretica devenietur, quibus exsiccabuntur pustulæ, & resolventur tumores schirrosi.

Farcimen malignum. Farcin malin, cordé, intérieur, chancreux, bifurqué, &c.

Eſt illud quod partes corporis obſidens, ulcera fetida, & juxta venas majores tumores chordam nodoſam referentes inducit, cui non rarò jungitur phlegmatorrhagia, & pedum poſteriorum phlegmatia elephantina.

Hæc ſpecies maximè contagioſa judicatur; cavendum ne equus ulcera ſua lambat, removendus eſt ab aliis omnibus jumentis; præmiſſis phlebotomiis & catharticis, ac diætâ humectante, ptiſana ſudorifica adhibebitur; inde ad æthiopem & cinnabarim progredietur Hippiater. Tumoribus ſchirroſis applicabitur emplaſtrum emolliens, unguentum de althæâ, & præmiſſis iterùm remediis generalibus lithargyroſim leviſſimam tentare conſultum erit; interea ulcera ſordida ſunt decoctis detergentibus eluenda, putrida & verminoſa antiſepticis, imò cauſticis oppugnanda, tibiæ elephantiâ tumidæ linteis tegendæ, decoctum hordei cum melle injicietur in nares. Si phlegmatorrhagia adſit, ſæpiùs uber in pedibus ſuppuratio ſpontè accedens à morbo liberat; pulvis viperinus curæ finem imponit. *Vide* plura in Encyclopediâ relata à Clariſſ. Bourgelat, qui in Noſocomio equis deſtinato Hippiatriam ſummâ cum laude Lugduni promovet.

4. *Scrophula meſenterica. La Chartre.* An *Rachitis ſtrumoſa*? Ægri dicuntur *Enfants en chartre. La Chartre* Puzos, *Maladie des enfants, chap. 8.*

Cognoſcitur 1°. pallore; 2°. moroſitate, ſeu faſtidio univerſali; 3°. inappetentiâ; 4°. phyſconiâ, ſeu abdominis intumeſcentiâ; 5°. fecum fetore inſolito.

Poſt mortem inveniuntur viſcera omnia infarcta, glandulæ meſenterii tumidæ, epiploum fuſum liquefacto adipe, aſcites & hydrothorax aquis in

agone, aut ſtatim à morte effuſis; in ultimo gradu hujus morbi accedit phlegmatia pedum, ac potiſſimùm manuum œdema, mortis prodromus.

A vulgari ſcrophulâ differt hic morbus ratione ætatis minoris, ſedis glandularum tumidarum non in collo, ſed in meſenterio, pallore faciei, cum ſcrophuloſi ſæpiùs ſint colorati, faciem turgidulam & coloratam præbentes.

Principia hujus cachexiæ ſunt ortus ex patre, vel matre valetudinariis, aut ſyphilide malè curatâ infirmatis; videntur familiæ quarum proles maſcula optimè valet, feminea verò hac ſcrophulâ laborat; ſunt infantes qui hoc morbo convaleſcunt, cùm decimum circiter annum attigere: utplurimum vitæ genus roborans, ut ruſticatio, uſus vini, infuſum leve cinnamomi, ferri rubiginoſi, hunc morbum præcavet, aut curat, utile tamen eſt, ſi ſuſpicio ſit ſyphilidis in parentibus, præparata mercurialia, ut aquilam albam identidem intus adhibere, pulverem radicis ſchinæ ad grana ſex quotidiè cum offâ deglutire, ſaltem per hyemem, & identidem aqua rhei & ſyrupo de cichorio compoſito uti, ut tonus partibus reſtituatur, lymphæ viſciditas ſolvatur, adeòque ejus acrimonia per vias urinæ elutrietur.

5. *Scrophula Americana* Ruſſel. *de uſu aquæ marinæ*, *pag.* 233.

Eſt ea ſpecies quæ tumoribus ſchirroſis colli cum Europæâ convenit, aut fungoſis, nigriſque excreſcentiis capitis in pericranio radicatis, ac frambæſiam imitantibus ab illâ diſcrepat. Pueri Jamaienſis collum tumoribus ſcrophuloſis ubique ſcatebat, caput etiam tumoribus fungoſis, colore fuſco, nigricante, mirum in modum obductum erat; tumorum radices in pericranium ſe pro-

fundè inserebant, eorumque capitella molliusculà adinstar spongiæ erant foraminulenta, ac levissimo attactu cruorem fundebant.

Præmissâ phlebotomiâ applicatur unguentum è pice liquidâ confectum; dein adhibeatur æthiops vegetabilis, & potetur quotidiè aqua marina ad cyathum unum, vel duos, ita ut alvum laxam efficiat, continueturque per menses; hac ratione tumores capitis & colli discussi sunt.

Non solum in Americanâ, sed etiam in vulgari scrophulâ cum summo successu usurpatur potus aquæ marinæ à parvâ dosi incipiendo, & quotidiè dein ad libram sumendo per menses aliquot, quâ methodo, duce Russello, apud nostrates clariss. Doctor Cusson scrophulosos sanavit. *Vide* Russelli aphorismos.

6. *Scrophula periodica. Maladie singuliere*, observée par M. Petit Méd. & par M. de Makey Chirurg. *Journal de Médecin. 1758. pag. 38. & 317.*

Est species farciminis hominibus propria, in quâ tumores carnosi, dolentes, quandoque rubri, plurimi in diversis partibus, facie v. g. pudendis, à pisi magnitudine ad magnitudinem nucis intra aliquot dies excrescunt; dein verò sine suppuratione sensim retrocedunt, flavescente cute, & omninò resolvuntur, suo tempore redituri sine ullo alio incommodo; hoc autem malum plures annos perseverat, & sine suspicione syphilidis sanatum fuit ope hydrargyroseos à D. Petit, frustra tentatis antea diversis remediis.

7. *Scrophula chalasis. Chalasosis* Græcor. *Ladrerie des porcs* Liger. *Scrophula leprosa* Gilberti Angli *de leprâ.*

Cognoscitur ex tuberculis nigris, albis, luteis, pisiformibus sub linguâ, in toto ore, collo, cor-

pore. Incipit ab ſtupore & ſomnolentiâ, animal vix pedibus inſiſtit poſticis, ſetæ ad radicem ſunt cruentæ. Vidi pluries in carnibus eorum porcorum glandulas, piſo minores denſiſſimas, albas, duras, ſebaceâ materie turgidas, adeòque ſtrumoſas, carnibus infixas.

Veterinarii ſanguinem è caudâ ſuis educi, nitidam ſtipulam ſubſterni, & ſæpiùs corpus lavari jubent.

Hac ſpecie ſcrophulæ laborabant elephantiaci homines, teſte Gilberto, Gordonio, aliiſque, maximè verò qui elephantiaſi legitimâ erant afflicti; erant enim glanduloſi in toto corpore, & maximè in linguâ.

8. *Scrophula Molucana. Le Farcin des Moluques.*

Tophi, gummata, & ulcera in Inſulâ Amboynâ & Molucis præcipuè endemia, Belgis *Amboynenſe poken.*

Sine congreſſu venereo erumpunt in facie, brachiis & cruribus tophi, ſeu tumores duri primùm, & ſchirroſi, & tam crebri per univerſum corpus, quam clavi & verrucæ oriuntur in manibus & pedibus in Belgio; ſi verò eos ulcerari contingat, materiem lentam & gummoſam reddunt tam acrem & mordacem, ut profunda & cava ulcera inde oriantur cum labiis calloſis & inverſis; fœdum & deforme malum cum ſyphilide conveniens, niſi quod dolores tanti non adſint, nec caries in oſſibus tam facilè oriatur niſi per curantis incuriam; hic affectus oritur ex vaporibus ſalſis aëris, uſu piſcium, pane ſagou, vino de palmâ, cui etiam tribui debet beriberia.

XX. Cancer, *Cancer*, *Virus cancereux*. Vide *Carcinoma Claſſ. I. gen.* 20.

Nota. Ad hunc ordinem pertinet carcinoma cum exulceratum eſt, atque hecticâ, pervigilio, aliiſque gravibus ſymptomatis eſt ſtipatum; ſi enim exiguus tumor durus, lancinans de cætero nullum vitæ & ſanitati damnum afferens, vitiis annumerari debeat, certè ulcus pertinax, multiplex labiis duris, retortis, fetidum & erodens, diris doloribus lancinantibus, pyrexiâ lentâ ſtipatum jam vitium non eſt, ſed gravis morbus, fortè à carcinomate ſeparandus, & *cancri* nomine diſtinguendus. Sic varus diſtinguitur à variolâ, bubo à peſte, glandulæ ſchirrus à ſcrophulâ, œdema ab anaſarcâ, &c. Carcinoma ſimplex mobile cum maſſa ſanguinis eſt pura, tutò extirpatur quandoque, nullique functioni officit; verum cancer exulceratione ſtipatus, qui operatione chirurgicâ exacerbatur & repullulat, quique ſuo viru totum ſanguinem inficit, videtur morbus ſui generis graviſſimus à carcinomate memorato diverſus.

De curatione cancri per uſum internum extracti cicutæ, ſeu conii maculati conſulatur ill. Storck, *libr. de cicutâ*; de uſu atropæ Belladonæ conſulatur illuſtr. Lambergen, & Diar. Vandermondi.

XXI. Leontiaſis.

Hoc nomine intellexerunt Medici veteres morbum qui terrorem reſpicientibus incutit, ut leo, nec non qui humanam figuram ita mutat, ut ferinæ aliquatenus ſimilis ſit, quod non ſolum de elephantiaſi, verùm & de ſequentibus dici poteſt.

1. *Leontiaſis*

1. *Leontiasis hystrix*; Ascanis *Diar. Med. Martii 1756. Philosophic. Transaction.* Sloane *n°.* 424. Æger *The percupino-man*, *le Porc-Epy.*

Observata est in Anglo cujus caput in omnibus locis aëri non expositis horrescebat setis rigidis, pellucidis, septem lineas longis, duas vel tres crassis quovis autumno deciduis. Is peperit quinque filios eodem morbo affectos.

2. *Leontiasis corniculata* Ash. *Diar. Medic. 1756.* & Sloane *Philosoph. Transact. n°.* 424. *& anno 1685.*

Anno 1685. visum est corpus Annæ Jacson apud Anglos variis corniculis horridum.

Et nuper D. Ash Secretarius Academiæ Dublinensis memoravit puellam quæ in omnibus articulationibus gerebat excrescentias corniculatas, initio verrucosas; dein ossificatas.

3. *Leontiasis vitulina. Vide* Vandermond. *Diarium mense Novembri 1756. cum icone.*

Est morbus congenitus quo diversæ faciei partes sine dolore, ac coloris mutatione monstrosè protuberant, ut vituli, vel alterius bruti rictum & caput referant; sed de his legatur Ambrosius Paræus *de monstris.*

XXII. Malis, *la Clavelée.*
Passio bovina vulgò. *Malis hypodermatitis* Lancisii, *part.* 3. *de bovillâ peste.*

Morbus est in quo insecta vermiformia, vel larvæ insectorum utplurimum ex tumoribus, abscessibusve corporis humani prodeunt, vel in ejus ulceribus nidulantur.

Insecta sunt vermiformia, seu apoda, & ideò à pediculis phtiriasim comitantibus distinguuntur.

Larvæ ſunt formæ inſectorum quas inducunt ſtatim ac ex ovis excluſæ ſunt, tunc utplurimum ſunt pedibus deſtitutæ, molles, edaces, & exutâ pelle ultimam formam perfecti animalis adipiſcuntur. Muſcæ carnariæ anno recens elapſo puſtulas variolæ ferè omnes in partibus aëri expoſitis pertuderant, unde naſcebantur larvæ albidæ hordei grano ſimiles, vermiformes, quæ in ſingulis puſtulis maturis reperiebantur. Clariſſ. Doctor Razous has larvas vitro incluſit per aliquot dies, quæ in totidem muſcas carnarias mutatæ ſunt. Ex ſimili origine pendent vermes in ulceribus ſordidis neglectis æſtate potiſſimùm toties reperti; aſt ſæviente etiam hyeme apud Lappones, illuſtriſſ. Linnæo obſervante, æſtrus rangiferinus cervos rangiferos inſectatur, & eorum cutim perforans in ipſo vulnere ſua ova deponit, ubi larvæ tutò calidèque hybernare queant, unde hi cervi non pauci furibundi emaciantur, & pereunt. Apud nos æſtrus narium ſubit nares ovium & caprarum, atque in harum ſinubus frontalibus ova deponit; ſimile quid ſæviente peſte Aleſiæ anno 1720. ſæpiùs & centenis hominibus accidit, quippè ſumpto ad prophylaxim emetico ferè omnes magnam copiam larvarum hordei grano ſimilium vomitu rejiciebant. Notum eſt lanionibus per æſtatem inveniri in ductu choledoco ovium quædam inſecta pollicem longa, lata, alba, apoda, tæniæ ſimilia, quæ ſunt larvæ inſectorum volatilium horum pecorum anum ſubeuntium; ſed nil vulgatius & Paſtoribus familiarius cognitum quam quod æſtrus bovinus dorſum boum aculeo pertundat, ibique ova ſua deponat, boves etiam pinguiores eligens, atque inde excitantur tumores qui ſuo tempore in ſuppuratum venientes novis

æſtris exitum præbeant, inde verò ortum nomen *paſſionis bovinæ* huic generi morbi dudum inditum.

1. *Malis cornipedum.* Ligeri, *la Clavelée*, ou *le Claveau.*

Pecoribus lanigeris frequens eſt morbus; in toto ferè corpore naſcuntur furunculi, clavi Gallis dicti, unde nomen *Clavelée*, in quorum cavitate, dùm ſuppurantur, vermis eſt; morbus contagioſus cenſetur.

Curatio. Incidantur illi furunculi intacto tamen vermiculo, & infundatur in vulnus ſebum candelæ fuſum.

Quandoque obſervamus furunculos in hominibus numeroſos & ferè epidemicos, nec tamen vermiculi latent in tumore ſuppurato, niſi pro verme habeatur floccus fibroſus albus, qui vulgò *Bourbillon* Chirurgis dicitur, aut niſi ita ſordidum ſit ulcus, & æger ſui negligens, ut muſcas in his ulceribus ſua ova deponere patiatur.

Inſecta autem illa ſunt vel muſcæ carnariæ vel Hippoboſca aptera, vel æſtri capitis. Vide illuſtr. Linnæum *de noxâ inſectorum.*

Quid affectionis bovinæ nomine inter hominum morbos numeratæ ſibi velint Arabes (vide Freind. hiſtor. Medic. de Aetio) non ſatis capio; hoc ſolùm novi quod quidam homines tumoribus in diverſis corporis locis detenti ſint, quibus ſuppuratis vermes in pure nidulantes ſunt inventi; & huncce morbum Ucetiæ ante triginta annos obſervatum fuiſſe mihi retulit Clariſſ. Lefevre Medicus Doct. Ucetienſis.

2. *Malis verminoſa. Vide* Saltzmann. *de Verme narium, Argentinæ 1721.*

Anno 1718. in noſoconium Argentinenſe dela-

tus est adolescens cui per magnam corporis partem vermiculi alii minores, alii majores sub cute cuniculos egere & tantùm non totum corpus consumpsere: oculi sinistri pinguedo ab ipsis tota absumpta erat; in inguine, in poplite magna carnis portio erat vorata horrendo & commiseratione dignissimo spectaculo.

In cadavere aperto cunctisque visceribus nullus vermis inventus est.

3. *Malis Americana*. Dellon *Iter in Indias*. *Biecho* Brasiliensibus. *Chiques* Americanis.

Insectulum vix conspicuum in locis sordidis & juxta muros frequens, hominum pedes aggreditur, cutis poros subit, sæpiùs sub unguibus latet, sine ullo dolore, nec obstant calcei, sed pedes nudos numerosiora obsident illa insectula, intra dies quindecim ita crescunt in cute sub epidermide ut pisi magnitudinem acquirant, & quò majora sunt eo difficiliùs eruuntur, partes his obsessæ exulcerantur, eroduntur, nisi maturiùs insecta auferantur, singulis enim diebus ea venari consultum est; ulcera illa ita corrosiva sunt ut pluribus Nigritis pedes excarnes & ossa nuda videantur; aciculâ avelluntur insecta nigricantia, vel pulvere tabaci enecantur, dein medicamentis detersivis & epuloticis vulgaribus ulcera sanantur, juxta D. Virgilium à quo historiam Frambæsiæ Americanæ accepi. Insectum *Chique* dictum, verus est pulex colore, magnitudine & figurâ, qui ubique in pulvere latitat cum tempestas est sicca, verùm accedente pluviâ vel tempestate humidâ hoc insectum interit & nullibi reperitur, Nigritæque ab eo sunt immunes: hoc sæpiùs inter ungues pedum & indiscriminatim in omnes corporis partes se insinuat, ibi vero statim non

injucundam titillationem excitat, aſt cum epidermidem perforavit, pruritus valdè moleſtus exſurgit; qui calceis utuntur, ut Europæi, minus infeſtantur quam Nigritæ nudipedes & pigri. Hoc inſectum intra tres, quatuorve dies creſcit ad magnitudinem piſi, & quod erat caſtanei coloris, jam eſt ſub formâ cocci vel teſtæ coriaceæ albæ, ſphæricæ, granulis vel ſeminibus albis fetæ; hæc teſta firmiter adhæret cuti ut kermes ilici, unde ſuſpicor eſſe cocci ſpeciem & feminam, quæ cum gravida eſt parti immobilis adhæret, interea diſruptâ hac teſtâ, nulla vidit Virgilius excluſa ex his ovis inſecta; ubi hæret teſta, ulcus cuditur.

Curatio facilis eſt, nam ubi pauca ſunt hæc inſecta, ſingula ope aciculæ, vel cultri acuti auferuntur, avelluntur, & ulcus tabaci combuſti cineribus adſpergitur, ubi verò ſunt numeroſa hæc inſecta v. g. totum pedem obſidentia, linteum in piſſæleo vulgò *Goudron*, intingitur, quo pars affecta involvitur; citò inſecta ſeparantur & deinceps lavipedio adhibito æger liberatur ab hoc incommodo.

4. *Malis acridophagorum*, Drack *Voyage autour du monde*.

Juxta Æthiopiam gens *acridophaga* ſic nominata quod locuſtis tantum veſcitur, quas vere colligunt, ſiccant, & ſalitas ſervant. Hoc unicum in deſertis nutrimentum obtinent. Nigri ſunt macilenti, veloces, parvi, nec ultra quadrageſimum annum vivunt; hac ſcilicet ætate intra eorum carnes generantur inſecta, ex quibus pruritum vividum ſentiunt; inſecta numeroſa adeò ſunt, ut his corpus undique ſcateat; hæc verò inſecta ipſis abdomen, dein pectus, aliaſque partes ad oſſa uſque devorant.

5. *Malis à crinonibus* Ettmulleri. *Crinones; Morbus pilaris* Horftii. *Setæ*, *Comedones*, *Dracunculus noftras*, *Cridones*, *&c.* quibufdam. Noftratibus *Mafclous.*

Hic affectus apud nos familiaris corripit infantes paucis ab ortu diebus, cutis fcilicet dorfi, brachiorum, crurum perforatur fetis denfis, nigricantibus, lineam longis, rigidiufculis confertis, feu vix lineæ intervallo diffitis, frictione ex oleo magis confpicuæ evadunt illæ fetæ porcinis fimiles; pueruli ejulant, vigilant, quidam emaciantur; alii etiam convelluntur, lac fugere recufant, febricitant; obftetrices folent alternis diebus vel oleo & falivâ madidam manum adhibere, quâ cutem leviter fricent, ut illæ fetæ excutiantur, vel pauxillo farinæ in aquâ tepidâ folutæ eos infantulos fæpiùs eluere, dein linteis ficcis abftergere; harum verò fetarum exortus intra primum ætatis menfem ter, vel quater revertitur; fetæ in dies nigriores evadunt, dein delabuntur. Si credamus Horftio ætate provectiores, ut biennes, huic affectui funt expofiti.

6. *Malis dracunculus* Pathol. Method. *Colebrilla* Americanis. *Dracunculus Perfarum* Kempfer. *fafc.* 3. *obferv.* 4. *Ver de Guinée* malè confunditur à Sennerto cum crinonibus infantum. *Dracontium* Græcis. *Vide* Velfchii *exercit. de venâ Medinenfi. Nervus Medinenfis*, feu *Irk Medini* Avicennæ, malè *vena Medeni* Carmonenfis. Gallis *Dragoneau*. *Ickon* Guineenfium. *Pejunk* & *Ivaru* Perfis.

Verè vermis eft quem vivum bis extraxit Kempferus, pallidè albicans, tener, teres, chordæ citharæ craffioris fimilis, roftello barbato, pilis tenuiffimis cum puncto atricoloris & oris veftigio quodam, in caudâ etiam punctum fora-

minis eſt inſtar ani, longitudo varia eſt, ad pedes plures extenditur.

Patria eſt terra æſtuoſa, torrens, cœlum intemperatum, ſolum arenoſum, ſterile, ſalſum aquâ deſtitutum, ubi aqua eſt ciſternis hauſta, eaque ſæpè impura, verminoſa bibitur, naſcuntur eò frequentius, quò æſtas eſt ſiccior; hoſpitat in carnibus maximè in textu celluloſo à genibus uſque ad pedem frequentiſſimè, rariùs in ſcroto, lumbis, brachiis, ſæpiùs muſculorum flexus ſequitur, & quod pejus, oſſa pedum amplectitur, unde non niſi difficillimè extrahitur, nunc eſt ſolitarius, nunc plures in eodem homine habitant.

Ephemera extenſa eſt nuncia illius in lucem prodituri cum partis levi rubedine & tumore; poſtridiè exſurgit puſtula piſi magnitudine, tenera, aquoſa, pellucida, non raro atricolor, quâ poſt alterum diem ruptâ, proſilit roſtellum vermis, ſenſim erumpens, & vix ante decimum diem extrahendus omninò, ex ſcroto & ſuris facilè, ex pede vix intra 20 dies extrahi poteſt cum tabo quotidiè copioſo, & magno ægri dolore, ac incommodo; ſæpè peregrinantibus per annum in corpore latitat, ſine alio incommodo quàm dolore partis affectæ.

Curatio. Emplaſtro emollienti tumor maturatur, deprehenſa vermis portio circa ligulam, pollicaris longitudinis rotatur, & epithemate retinetur ne intus recedat, bis in die ulcus à pure liberatur, & vermis trahitur, cavendo à forti, aut ſubitaneâ tractione, quæ dolores atroces, & vermis ruptionem efficeret, unde dolores longi uſquequò novum exitum ſibi paret vermis; extracto verme, ulcus facillimè curatur; ſunt qui frigidâ affuſâ quotidiè illud curant.

Carthaginenſes in Americâ eidem malo ſunt obnoxii, ut refert D. Anton. de Ulloa. Incipit à phlegmone cruris, tibiæ, vel brachii, quæ ſuppurantibus emollita dat dracunculum, quem tamen inanimatum putat Auctor, quemque Incolæ *Colebrilla* vocant; hunc morbum dracuntiaſim vocat Cocchi *Bagni di piſa*.

7. *Malis pratenſis.*

Vulgò *Bêtes rouges des Savanes* apud Martinicanos, ſunt inſecta riccinis prioribus ſimilia, ſed in pratis *Savanes* dictis reperiunda, & capite rubro inſignia; illa tibiis hominum, roſtro brutorum adhærent, & intolerabilem pruritum excitant.

Occiduntur decocto foliorum vitis, aurantiorum, herbarum odoriferarum, præcipuè *Mombain* arboris.

8. *Malis Weſtphalienſis. Die-varen* vulgò. *Morbus novus Weſtphalis endemicus* Schenckii *lib. 6. pag. 919. 1ª. ſpecies.*

Hic morbus circa annum 1596. referente Henrico à Brâ, Weſtphaliam, Geldriam, Friſiamque affligebat endemicè; hic ſe prodebat cum vagis doloribus potiſſimùm dorſi & lumborum, ſed celeri motu omnes partes nunc has, nunc illas pervadentibus, dolor erat exedens quaſi à vermiculis depaſcentibus; prima ſpecies erat cum tumore circa articulos qui ibi diu perſeverabat, maculas & lituras ſcorbuticis ſimiles proferens; hi tumores ſuppurati ulcus potiſſimùm circa pedes malignum relinquebant, ex quo vermiculi aſcaridibus ſimiles educebantur.

De curâ *vide* Schenckium.

9. *Malis Tranſſylvanica* Heurnii, *Epiſtol. ad Foreſtum.*

Hæc ſpecies Tranſſylvanis endemia erat eodem tempore, & à priori diſcrepabat, 1°. ex eo quod nullum tumorem inferret; 2°. quod maciem corporis adduceret veluti maraſmodem; 3°. quod aliquali membrorum impotentiâ ſtiparetur; 4°. quod vermiculi caſeorum vermiculis ſimiles cum urinis excernerentur; de cætero dolores in utrâque ſpecie noctu exacerbabantur, febris nulla, aut lenta, alvus aſtricta.

XXIII. Frambæſia.
Yaw Guineenſium. *Epian* vel *Pian* Americanorum.

Eſt morbus contagioſus apud Guineenſes & Americanos endemius, aliquando congenitus, ut aſſerit de Caraibis Pat. Labat, cujus præcipuum ſymptoma eſt frequens exortus fungorum rubi idæi fructus colore, figurâque referentium, unde nomen Africanum *Yaw*, quod idem ſonat ac frambæſia; his ſymptomatis ſe adjungunt ulcera dyſepuleta, exoſtoſes, caries, anchiloſes, macies.

Si accuratis deſcriptionibus fides ſit, dantur hujus morbi duæ ſpecies, altera Africana *Yaw* dicta, altera Americana *Pian* vel *Epian* nuncupata, quam ſolus inter Auctores cognitos memorat Labat, *Voyage en Amérique*, & D. Chevalier *de Med.*

1. *Frambæſia Guineenſis* Act. Edimburgi, *Tom. VI. Yaw* vulgò Guineenſium.

Eſt morbus Guineæ endemicus, infantibus & adoleſcentibus familiaris maximè apud Nigritas; contagioſus eſt, & qui ſemel eum expertus eſt, ab eo dein vivit immunis. Incipit à maculis capite

aciculæ non majoribus, quæ in dies increſcunt, & protuberant; tunc verò epidermis ex illis delabitur, & eſchara alba apparet, ex quâ fungus exiguus, ruber enaſcitur, qui colore & magnitudine, ac figurâ granuloſâ imitatur baccam rubi idæi, vel mori; pili nigri ſi fuerint in viciniâ albeſcunt; ultimum incrementum adipiſcuntur hi fungi intra duos, treſve menſes.

Omnibus partibus hi fungi innaſcuntur, ſed præſertim inguinibus pudendis, ano, faciei, axillis; quò plures, eò minores; quò pauciores, eò majores ſunt.

Nullum aliud incommodum experitur æger quàm ex ſorditie horum fungorum, quibus eſt ſenſus, ſed non dolorificus.

Inter fungos eſt quidam maximus ſeu princeps; ille ſolus, aliis fugatis per uſum aquilæ albæ, reſiſtit, ille eſcharroticis eſt erodendus.

Curatur hic morbus unguento mercuriali, vel uſu aquilæ albæ; ſed ea mercurialia non priùs ſunt uſurpanda quàm cùm totum ſuum incrementum adepti ſunt fungi; ſi verò maturiùs adhibeantur, ſuperveniunt dolores nocturni, caries, exoſtoſes; dilapſis uſu mercurii omnibus fungis minoribus princeps fungorum eſcharroticis eſt ſanandus.

Hic affectus à ſyphilide eſt diverſus, ut patet ex ejus hiſtoriâ, licet ut ſcabies, aliaque genera, hydrargyroſi feliciter curari poſſit.

2. *Frambæſia Americana. Le Pian*, ou *Epian. Æ*gri *Pianiſtes.*

Pian apud Nigritas baccam fragariæ ſignificat, unde nomen morbi, cujus præcipuum ſymptoma eſt exortus fungoſarum excreſcentiarum, colore, figurâ, conſiſtentiâ & ſæpiùs mole has baccas

referentium; alterum ſymptoma eſt ulcus ſordidum, à quo morbus incipit, quodque vulgò Mater Pianorum, indicè *mamapian*, nuncupatur; tertium ſymptoma *craba* dicitur, & eſt excoriatio plantæ pedum vel palmæ manuum, quæ duplicis eſt ſpeciei, unde dividitur in *crabam viridem* & *ſiccam*.

Morbus hic eſt chronicus, contagioſus & periculoſus, Nigritis multò frequentiùs quàm Europæis ſeu Albis familiaris. Chirurgus Monſpelienſis D. Virgile, qui in Inſula Hiſpaniola ſeu *S^to. Domingo* duodecim annos artem exercuit, quique multa millia Pianiſtarum curare ſategit, ſequentia mecum de hoc morbo communicavit.

Hic morbus ortum ducit ab ulcere pollicem vel manum circiter extenſo, ſtatim ſuperficiario, mucoſo, quod à vulgari ulcere vix differt, niſi quod pertinacius ſit, nec remediis vulgaribus cedat. Hoc ulcus ubique corporis indiſcriminatim, ſed frequentiùs tibiis innaſcitur; deinde verò ociùs, ſeriùſve per totam ſuperficiem corporis plus, minuſve numeroſi ſoboleſcunt fungi, qui vel minimi ſunt varioloſæ puſtulæ magnitudine, & tunc ita numeroſi ſunt, ut faciem & totam cutem qui procul aſpiceret, variolam videre ſibi videretur; quandoque pauciores ſunt & multò majores, ita ut quidam nucis magnitudinem attingant. Hi verò fungi ſive minores, ſive majores ſunt coloris roſei, vel pallidè rubri, granuloſi, ſeu papillis exaſperati, muco ruffeſcente continuò madidi, nulli ulceri, ſed cuti adhærentes; quò pauciores ſunt eò utplurimùm benigniores; ſi tantùm ſeptem vel octo prodeant, utcumque deinceps æger adhibitis remediis convaleſcat, metus eſt ne morbus latitans pejor revertatur,

unde Nigritis mos eſt horum pianorum exortum uberiorem ſudorificis excitare.

Crabæ virides ſunt amplæ excoriationes ſub pedibus vel in manibus exortæ pertinaces, nullo tumore, ſed eodem colore, eadem formâ prædítæ, ac ſi muſculus omninò nudus eſſet; humidæ ſunt, ſenſu exquiſito præditæ, & Nigritis, qui pedibus nudis gradiuntur, valdè moleſtæ, marginibus, cute lacerâ terminatis. Crabæ ſiccæ dictæ differunt à viridibus, quòd in iiſdem locis caro ſit coriacea ſicca, dolens tamen, aſpera & albeſcens quaſi farinoſa & virgata.

Ulcus *mamapian* dictum, ſenſim carnes excavat, erodit, & oſſa vicina, in morbo inveterato carie, exoſtoſi, articulos vicinos anchyloſi, doloribuſque noctu recrudeſcentibus afficit, illa ulcera ſunt mucoſa, pallida, à nullo cauſtico eſcharam admittentia nullo piano, id eſt, fungo onuſta, in quo maximè diſcrepat à morbo yaw Guineenſium, quem D. Virgile nunquam vidit, licet ex omnibus Africæ regionibus millenos Nigritas advenientes viderit.

Hoc commune eſt utrique morbo quod ſemel ſanatus, ſanitate per tres menſes perſeverante, homo deinceps ab hoc morbo immunis vivat; nulla febris acuta hunc morbum comitatur; verùm ex hoc neglecto morbo, vel non ſanato ſequitur ſæpè macies inſignis, phtiſiſque accedente lienteriâ lethalis, in inveterato ulcera nova & excoriationes crabæ dictæ ſoboleſcunt.

Contagioſus eſt hic morbus, quippe primò ſi eodem lecto utatur ſanus & pianiſta, maximè verò ſi coitus fiat, ſerpit ab infecto ad ſanum hæc virulentia, interea tamen nulla accedunt ſyphili-

dis recentis symptomata, qualia sunt ulcuscula, porri, verrucæ, bubones, gonorrhœa, &c. nec pudendis potiùs quam aliis partibus innascitur *mamapian;* unde evidens est morbum hunc à syphilide diversum esse. Alter contagii modus isque frequentior est muscarum interventus; si etenim musca quæ pianistæ ulceri insedit ad sanum deveniat, ejusque vulnusculo cuicumque fortè insideat, illud vulnusculum antea simplex & purum in *matrem pianorum* vertitur; dein fungi non in ulcere, sed in facie, brachiis, trunco, aliisve sobolescunt.

Curatio hujus morbi nulla hactenus certa habetur; Nigritæ fuliginem lebetum æneorum cum succo limonum diluunt, & ope spatulæ hoc magma ulceri & fungis applicant, crabas siccas, rigidas, tensas & dolentes sebo inungunt, has & virides pulvere scoriarum ferri, vulgò *machefer*, vitrioli, aluminis, fuligineque cum spiritu nitri commixta, tanquam unguento deliniunt, similique modo ulcus *mamapian* dictum curare conantur.

D. Virgile adhibitis octoginta balneis, deinde verò decem pomatæ mercurialis unciis, & ultrà duos menses in hydrargyrosi detentis ægris paucis sanitatem restituit. Anglus quidam Medicus in viginti quatuor aquæ fontanæ libris infundebat duodecim salsæparillæ uncias, duodecimque sacchari ruffescentis libras; hæc soli per quindecim dies in vase vitreo probè clauso exponi curabat; deinde verò hujus ptisanæ cyathum quater in die ægris offerebat, omni alio potu interdicto; hoc medicamentum cæteris omnibus antecelluit, &*Gooldrink* dicitur.

Quidam *Sara* dictus solutionis mercurii in spi-

ritu nitri factæ septem, vel octo guttas ptisanæ de salsaparilla libris duabus admiscebat, & hanc ptisanam pianistis bibendam præbebat; is hujus ope multos quidem sanavit, ast multò plures è vivis eripuit, & ad phtisim deduxit; hoc verò remedii genus valdè affine videtur specifico antivenereo ill. Baronis van Swietenii, scilicet sublimato corrosivo, cui tamen successu impar est.

Descriptio hujus morbi à P. Labat scripta minimè huic convenire videtur, cùm dicit enasci in toto corpore pustulas crustâ flavescente tectas, renitentes, indolentes extremi digiti crassitie, per totum corpus dispersas, quarum aliæ suppurant, aliæ siccæ sunt & farinosæ.

ORDO QUINTUS.

IMPETIGINES.

HIC Ordo continet morbos cutaneos, chronicos, sæpiùs contagiosos & virulentos, qui eâ ratione *lues* nominari consuevere, ut lues *syphilitica*, *scorbutica*; verùm luis nomen etiam tuberibus inditum est, unde *lues rachitica*, *scrophulosa*, *cancrosa* nomen habent. Sub duplici statu successivè strages suas edunt omnes illi morbi, scilicet occulto & manifesto, aut ut rectiùs loquar, vel in illis cutis est *integerrima*, vel est *exulcerata*, aut crustosa, ut exanthematicis phlegmasiis accidit, quæ ratione pyrexiæ acutæ tantum ab hacce classi removendæ sunt; de cætero cutaneæ & contagiosæ, vel saltem epidemicæ vulgò censentur, ut pestis, variola, rubeola,

ita ut convalescentium ab his morbis status, impetiginibus apprimè similis videatur.

Hoc est ferè commune omnibus his morbis, ut sanis subjectis inserti vulgò inoculationis viâ communicari possint. Pendent itaque à seminio quodam, seu *viru*, quod humorum massam fermenti instar potest ita mutare, ut idem morbus in inoculato producatur. Quanto cum successu variola inseratur, hoc nostro ævo satis notum est; ast morbus pecorum cutaneus varioloso affinis, fortè idem etiam ovibus feliciter fuit inoculatus apud Carcassonenses; hæc inoculatio morbum fere omnibus imminentem, aut semel experiundum & periculosum, si spontaneus accesserit, reddit innoxium; ast quandoque inseruntur alii morbi cutanei, ut horum exortu à gravioribus morbis æger liberetur; sic cùm à tineâ, scabie, herpete repressis superveniunt anasarca, phtisis, aliive graves morbi, non raró profuit prioribus morbis viam parasse, ut iterùm in cute efflorescerent. Sic illustr. Deidier scabiosi indusium induendum feliciter præscripsit hydropicis, quos nullâ aliâ viâ morti eripuisset.

Ut singularis indolis venenum hisce morbis contagiosis originem præbet, ita singularia antidota, quæ summi Numinis est providentia, horum plurimis sanandis apta sunt, ut *scabiei* sulphur, hydrargyrum; *syphilidi* hydrargyrum, coris cærulea, Lobelia cardinalis, guayacum officinale, cala-guela, &c. *scorbuto* citrus medica, cochlearia officinalis; *cancro* conium maculatum, atropa belladona; horum etiam multis solanum, dulcamara, smilax china, smilax salsaparilla, &c.

Horum antidotorum moleculæ virulenti principii, moleculis adhærent ob aliqualem tùm congruentiam, tùm affinitatem, seu gravitatis specificæ similitudinem, ex qua adunatione resultat mixtum innoxium, aut quod cum humore quodam excrementitio nuptum foras è corpore amandatur. Sic sublimatus corrosivus multo hydrargyro saturatus abit in medicamentum salubre, quod priùs erat venenum atrocissimum.

Hæc diversâ virulentiæ genera sopiuntur, aut mitigantur medicamentis edulcorantibus & diluentibus; sic syphilis, scabies, cancer, scrophula, &c. repetitis balneis domesticis, necnon lactis usu diuturno sedantur, unde conjicimus virus aqueo vehiculo dilutum cum urinis, & sudore partim excerni; aut ejus moleculas salinas, acres lactis mucilagine obvolvi.

Horumce morborum plurimi novi sunt, & ex exteris regionibus ad nos allati, vel adhucdum exotici. *Advenæ* sunt apud nos syphilis, scorbutus, rachitis. *Indigenæ* scrophula, cancer, scabies, tinea. *Exoticæ* sunt frambæsia, elephantiasis, lepra, trichoma, &c.

Ferè omnes illi morbi, si excipiamus eos quorum cognita est antidotus, insanabiles sunt, aut pertinacissimi; phlegmasiæ exanthematicæ quem semel dimisere ferè nunquam iterùm impetunt. Sic qui à peste, rubeolâ, variolâ convaluere, nunquam, aut ferè nunquam hos morbos incurrunt; verùm non eadem est prærogativa eorum qui syphilide, scabie, scorbuto, aliisque impetiginibus affecti sunt; pluries enim eodem morbo laborare possunt.

XXIV. Syphilis, *Vérole.*

Qui post impurum concubitum laborant ulcusculis genitalium sæpiùs gonorrhϾ suppressæ succedentibus, vel bubone, cristis, condylomatis circa vulvam, podicemve, dein pustulis per cutem dispersis, rubro-lividis, medio exulceratis, vel crustosis, ac successu temporis doloribus nocturnis, faucium, narium ulceribus, &c. illi syphilide vel recenti, vel inveteratâ laborant.

Si verò desint hæc mala cutanea, & virus lactendo, osculando, concumbendo, sine coitu, quovis modo susceptum fuerit; sint autem alia symptomata, ut osteocopus, ophtalmia, hectica, leucorrhœa, phtisis, &c. hi morbi syphilitici, aut venerei quidem nominantur, ast impropriè syphilidis nomine insigniuntur, licet à viru venereo pendeant.

Nec existimandum est morbos qui ab eodem principio sobolescunt, si in diversis organis resideant, ejusdem generis esse; concedunt enim omnes Medici peripneumoniam, hepatitidem, nephritidem esse morbos diversorum generum utut ab eodem principio, seu inflammatoriâ sanguinis diathesi dependeant, defectu ejus distinctionis nullam ideam fixam syphilidis, nullam hysteriæ, scabiei, &c. definitionem tradere impossibile est.

Syphilis diversa apud diversas gentes synonima obtinuit; Vide *Prolegomena Tomi primi*, *pag.* 55. Nomen oritur à *syn* cum, & *phileo* amo, seu ab amore mutuo. Morbus est novus ab insulâ *St. Domingue* in Europam delatus; Hispani ex Americâ reduces ad obsidionem Neapolis perventi, eam mercem inde per Europam diffudere

anno circiter 1496. Ratione analogiæ hujus morbi cum aliis cutaneis Berengarius Carpensis ad hydrargyrum huic applicandum inductus fuit.

Cùm Cheynæus adhucdum juvenis percepiſſet modum verè mechanicum quo hydrargyrus ſanguini mixtus ejus partes viſcoſas diſſolvit; is ſyphiliticum virus lympham in floccos viſcidos, craſſos inſpiſſare finxit, eique proprietati commentitiæ hujus virus totam vim adſcripſit; Aſtrucius verò illud virus âcidum corroſivum ſuppoſuit, & exemplo ſublimati corroſivi, qui addito multo hydrargyro mutatur in ſal innoxium, exiſtimavit virus venereum ſimili modo per hydrargyroſim extingui.

Hactenus nobis cognitam ſpeciem ſyphilidis tantum deſcripſimus, veneream ſcilicet; verùm ſunt & aliæ ſpecies exoticæ non ſatis accuratè deſcriptæ, quæ ad hoc genus attinere videntur, quæque ab hac differunt ex eo quod more ſyphilidis noſtratis inveteratæ genitalia non afficiant.

1. *Syphilis venerea. Vérole commune. Lues venerea* Aſtrucii.

Ea eſt quæ ſæpiùs ab impuro concubitu oriunda gonorrhϾ intempeſtivè ſuppreſſæ ſupervenit, ulcuſcula, phymoſes, teſtis tumorem, bubones, ficos, criſtas, &c. dum recens eſt, excitat; deinceps verò puſtulas cruſtoſas paſſim in toto corpore, varos, ſeu coronam veneris in fronte, ulcera in faucibus & naribus gummata, & caries in oſſibus capitis, dolores noctu exacerbantes cum hecticâ, aliaque ſymptomata his connexa producit.

Differt hæc ſyphilis ab elephantiaſi ex eo quod ſyphilis initio genitalia afficiat, utraque quidem oſſa carie afficit, contagioſa eſt, fetorem oris &

narium ob harum partium ulcera inducit, sed in syphilide non deficit sensus tactûs in partibus.

Differt à leprâ quod sint in leprâ verrucæ vel tubercula dura, crustacea, sicca, corymbosa, digiti crassitie per faciem & corpus dispersa; quodque genitalia initio afficiat hæc syphilis, non verò lepra.

Limites inter has diversas impetigines assignare difficile est, tum quia lepra & elephantiasis rarò hodiè videntur, tum quia diversæ illæ virulentiæ non rarò mixtæ aut combinatæ reperiuntur in eodem subjecto.

Ad curandam syphilidem antidotus hujusce virus ita est administranda ut pacatè totam sanguinis massam subeat, maximè vasa lymphatica ac ossea penetret; & sine ullâ sensibili evacuatione virus corrigat seu extinguat; quod ut obtineatur & parcâ dosi interpositisque moris illa administranda, ac ea auxilia præmittenda sunt, quæ sanguinis fervorem, acrimoniam, viscositatem, solidorumque erethysmum emendant; quò autem virus est antiquius, & suâ indole acrius, efficaciusve, eò magis hisce cautelis insistendum est: dantur enim virulentiæ aliæ aliis acriores aut obstinatiores, ut si virus syphilidis cum scorbutico herpetico, scrophuloso combinetur, atque quo diutiùs corpori adhæsit, eò altiùs ut aiunt in partes cartilagineas & osseas sese insinuat, ex quibus difficiliùs eradicari potest.

Hodiè tutissima methodus sanandæ syphilidis est hydrargyrosis; id est, litus mercurialis seu inunctio pomatæ Neapolitanæ, quæ paratur ex unciis tribus hydrargyri purissimi in terebinthinæ pauxillo extincti; & axungiæ porcinæ unciis sex accuratè per attritum commixtis: præmissâ phle-

botomiâ, & catharsi, æger recenti syphilide contaminatus & ulcuscula *chanchres* dicta, bubonem, vel alterum symptoma patiens quotidiè balneum tepidum domesticum semel vel bis ingreditur, præmissis viginti aut triginta balneis, si opus sit jusculis refrigerantibus, iterùm mediante alterâ phlebotomiâ & subsequente catharsi, ad litus mercuriales paratur; illi verò litus fiunt in totâ cute, excepto capite & parte anticâ pectoris ac abdominis, nisi ibi loci fuerint virùs localis indicia: ad totius corporis inunctionem pomatæ unciæ circiter octo vel novem adhiberi consuevere, quælibet inunctio à drachmis duabus ad sex promatæ Neapolitanæ ascendit, & inter utramque, dies una, duæ, vel tres interponuntur, ita ut si vel pyrexia vel oris calor, rubedo, ptyalismus, accedant, majores moræ aut parcior pomatæ dosis adhibeantur, nullum autem est nisi tædii aut temporis impensi periculum, si majores moræ sint & doses minores; à nimia verò festinatione gravia possunt induci symptomata, ut cynanche cum linguæ tumore & exertione, dysenteria, pyrexia acuta, cum ptyalismo, unde hydrargyrum foras è corpore elabitur, & inanis luditur opera. Primâ die calidè inungitur drachmis duabus, vel pluribus pes alteruter per semi-horam, dein údone tegitur, tertiâ die alter pes similiter inungitur, post triduum tibia similiter una, post triduum altera, tibialibus similiter induenda & ita procedendo ad femora, nates, dorsum, brachia, ita ut eadem ferè cutis extensio singulis vicibus inungatur, & linteis, indusiisve ad morbi finem non deponendis tegatur, nisi symptoma grave superveniens jusserit. Interea æger eadem aëris temperaturâ fruatur, quæ vere

vel autumno dari consuevit, & utatur diœtâ mediocri humectante ac refrigerante, largo scilicet potu ex decocto hordei & quater in die lacte vaccino vel puro vel formâ offæ cum pane aut cum oriza cocto; si vero febris accesserit aut festinet nimium medicus in usu hydrargyroseos maximè cum aliquantulùm cura processit, jusculis, cremoribusque tantum utendum est; atque huic methodo, & inunctionibus insistendum usquequo symptomata syphilidis evanuerint, ut gonorrhœa, ulcuscula, bubones, phymosis, fici, dolores &c. si quæ verò sint obstinatiora quæ chirurgicam opem requirant, ut phymosis, bubo suppurans, verrucæ, porri, operationes durante ipsâ hydrargyrosi instituendæ sunt: verùm sunt morbi syphilitici, qui etiam sanatâ syphilide perseverant quandoque, ut gonorrhœa, exostoses, paralyses, cophoses, osteocopi, qui propriis remediis deinceps sunt impugnandi; si illito toto corpore, syphilis non evanescat, in linteis hydrargyro inunctis aliquandiu quiescat æger, & his irritis, iterùm ad novos litus confugiat; demùm sanato vulgò phlebotomiam & catharsim iterum adhibere mos est; inde balneo eluendus & pristino sanorum regimini restituendus est æger.

Est & hodie altera methodus minimè spernenda quæ à Keisero inventa consistit in usu pilularum ex sale quodam mercuriali hactenus arcano confectarum quæ quotidiè vorantur aucto in dies numero, per mensem unum & semissem; illa quidem methodus nec præparationes tædiosas, nec ægrum cubiculo calido constanter incarceratum supponit, atque licet oris phlogosim passim excitet in multis circumstantiis priori videtur vel æquiparanda, vel anteponenda.

Verum de syphilidis & syphiliticorum morborum curâ absolutissimus illustrissimi Astrucii liber de lue venerea est consulendus, hic enim summa rerum capita tantùm attingere nobis licet, ne in molem nimiam liber excrescat.

Aliæ syphilidis species à venereâ differunt quod non afficiant genitalia, verùm viru venereum lactendo, lactando, osculando susceptum genitalibus etiam parcit, & non minùs syphilidem procreat hydrargyrosi curandam, hujus itaque diagnosis obscura manet, aut vix scriptis potest dilucidari, sunt enim in praxi plurima quæ longo usu & acri instinctu cognoscuntur, nec ullis terminis accuratè definiuntur.

In syphilide ulcera & caries ac exostoses inducente seu inveteratâ, confert sæpissimè remedium illustriss. van Swieten, seu mercurius sublimatus corrosivus, cujus grana sex in duodecim spiritus vini unciis solvuntur, & hic spiritus vini ad cochlear unum aut alterum sumitur superbibendo decoctum emolliens, ut radicis althææ, hoc semel in die vel bis per menses continuatur, eodemque spiritu vini ulcera eluuntur. Hoc remedii genus plus valet in syphilide inveteratâ, cariosa scilicet & exulceratâ quàm in recenti, & valdè affine est remedio frambæsiæ Americanæ dudùm in Insulâ Hispaniola usitato.

In syphilide exulceratâ, cariosâ, quæ hydrargyrosim ac trageas Keiseri elusit convenit usus sublimati corrosivi more Swieteniano; quibus irritis diætæ albæ, jusculis incrassantibus & diluentibus insistendum; juvat tamen quandoque panaceam, pilulas mercuriales, ligna sudorifica similiaque experiri antequam pro insanabili æger derelinquatur.

2. *Syphilis Polonica.* Vide Stabel. *de plicâ histor. 1am.*

A viru trichomatis latente oriuntur phænomena quæ viru venereo incauti facilè adſcriberent,ut dolores lancinantes capitis & artuum continuò per annum torquentes, in naribus & faucibus ulcuſcula ſordida nec non nodi & tubercula dura in manibus, pedibuſque diſperſa, ſi verò in his caſibus adhibeatur hydrargyroſis malum pejus evadit, oſſa narium carioſa evadunt, fauces; uvula putredine exeduntur, ſudor fetidus è capite emanat, inquinamenti venerei nulla eſt ſuſpicio, imaginatio vitiatur, appetitus depravatur, ungues ſcabri evadunt.

Curatur hic morbus medicaminibus plicam latentem à matre ſæpiùs in utero mutuatam, evolventibus, ut ſudoribus, catharticis intùs, extùs verò decocto lycopodii, quo caput fovetur.

Hoc virus quandoque per annos multos latet in ſanguine ut venereum, deinde neglectum ſymptomata plura venereæ ſyphilidi affinia inducit, ut unguium lapſum, maraſmum, narium eroſionem, cephalæas, ſyrigmum, amauroſim nec non apoplexiam; quæ omnia quandoque contagio ſuſcipiuntur mala, ut accidit pharmacopolæ cujus hiſtoriam refert Stabel. *diſſert. citatâ hiſtor. 2a.* maximè ſi plica fuerit abſciſſa. A viru plicoſo ut à Rachitico fiunt luxationes, fracturæ; caries diverſorum oſſium, vide Stabel. *diſſert. hiſtor. 1a. & undecima.*

Iſta ſpecies ſyphilidis contagioſa eſt, & à concubitu cum plicoſis, nec non jure hæreditatis à parentibus in prolem transfertur, differt tamen maximè à ſyphilide venereâ, quippe ejus virus in liquoribus ſeminalibus minimè ſedet, nec per

coitum propagatur, nec genitalia afficit, sed ut virus venereum antiquum ossa corrumpit, dolores ossium creat, ossa cariosa & fragilia reddit.

3. *Syphilis Indica.*

Lues indica Guill. Pisonis. *Bubas* Hispanis. *Mia* Brasilianis.

Licet cum syphilide Europæâ in quibusdam conveniat tum accidentibus tum curatione, ab eâ tamen maximè differt; hæc non tantùm ab impuro coitu & hæreditate, sed ex leviori attactu nec non ex alimento fetido, salso, potuque rancido & corrupto oritur, faciliùs curatur, citiùsque contaminat, apud Afros, Americanos, advenas, indigenasque infestat.

Curatur decoctis salsæparillæ & *caarobæ*, præmissis balneis; si negligatur, dolores imò caries inducit. Ulcera pura sed ab Europæis pro incurabilibus derelicta curata vidit Piso unguentis quorum basis erat succus tabaci cum camphorâ & spiritu vini.

De syphilide Indicâ, Molucanâ, Americanâ, vix certi quidquam proferre possumus, cum Medicina in hisce regionibus non adeò sit exculta, ut veram horumce morborum historiam sine præjudicatis opinionibus, & fabulis, inde vix debeamus exspectare. Sinenses pari fortè præjudicio admittunt speciem syphilidis, quæ sine contagio venereo ex halitubus paludosis enascitur, ideò itaque has species hic appono ut Medici has plagas invisuri sagaciùs inquirant utrum diversæ reapsè sint species.

XXV. Scorbutus, *Scorbut.*

Scorbut Gallis. *Scorboks* Germanis. *Scurvy* Anglis. *Schoerbuck* & *Schorbuk* Olai magni. *Scheurbuyk* & *Scheurbek* Flandris. *Bloeuwefcheut* & *Bloeuwefchuyt*, *Scharboek* Saxonibus. *Seafcurvy* Addingtonio. *Black-leg.* Scotis. *Morbus polyrizzos & polymorphos* Maynwaringii, *Stomacace* & *Scelotyrbe* Plinii. *Ileos Hæmatites* & *magni fplenes* Hippocratis. *Lebendig* Germanis.

Cognofcitur ex maculis lividis, flavis tibiarum, gingivarum cruentatione, tumore, fetore.

Principia Scorbuti funt, 1°. aër frigidus; 2°. fimulque humidus; 3°. vita otiofa; 4°. pathemata languida, ut mœror, metus; 5°. cibus craffus, vifcofus abfque vegetabilibus. Neutrum ex his principiis folum fufficit, plura fimul concurrere debent. Scorbutus autumno & hyeme præparatur, vere excluditur, æftate mitefcit. Nautæ præter hæc principia fcorbutum experiuntur, quia pane mucido, aquis, pifcibus, carnibufque corruptis utuntur, materia perfpirabilis frigore, humiditate, otio, mœrore, diætâ craſsâ fupprimitur; corrumpitur, alkalefcit, eaque acrimonia fingularis putrida eft *caufa* fcorbuti.

Principia *prædifponentia* funt morbi chronici prægreffi, febres intermittentes, ufus medicaminum metallicorum: *procatarctica* funt navigatio difficilis, obfidio urbis, concurrente vegetabi-

lium inopiâ, metu, mœrore, exercitii defectu; aëre frigido humidoque.

Scorbutus accidentalis dicitur quem in sanis non prædispositis principia procatarctica excitant; *constitutionalis* verò quem principia proegumena præparant.

Scheurbeck Flandris ulcus oris & gingivarum significat, *Bloeuwefchuyt* Saxonibus & *black-leg* Scotis ob cæruleas, nigrasque tibiarum maculas; *Scheurbot* ob dolores osteocopos & *schorbuk* ob tormina & gastrodyniam, nuncupatur.

Morbus hic ante decimum sextum sæculum vix erat cognitus, & intra duo ultima sæcula centum ferè tractatus de eo sunt scripti, nullus verò antea.

Tres periodi in scorbuto observantur, unde scorbutus dicitur incipiens, crescens, & inveteratus.

1. *Scorbutus incipiens.*

Pallor, levisque intumescentia faciei, labiis, carunculisque lacrymalibus viridescentibus, color corporis initio pallidus, successivè obscurus & lividus evadit.

Animæ mœror & prostratio, pigritia, lassitudo, cum genuum stupore & debilitate.

Dyspnœa à quovis motu & lassitudo increscens, gingivarum pruritus, dein tumor & facilis cruentatio; fetet tunc anhelitus, gingivæ atrorubræ, molles, spongiosæ, dein putres & fungosæ.

Hæmorrhagiæ gingivarum aliarumque partium accedunt. Cutis hactenus sicca, vel lucens & glabra vel aspera & serpentina, jam maculæ subrubræ, subcæruleæ, lividæ, vel nigræ, aliæ lenticulares, aliæ palmares, frequentes in tibiis, non raræ in trunco, brachiis, cruribus, nusquam ferè in facie.

2. *Scorbutus crescens.*

Tendines flexorum tibiæ ſcilicet ſeminervoſi & ſemimembranoſi potiùs quam gracilis & bicipitis retrahunt tibiam verſus femur, rigeſcunt; genua tument, dolent, harum partium motus perit, hæc eſt gonagra ſcorbutica.

Aſthenia ſeu languor accedit magnus, & cum diù à motu abſtinuere ægri, ex minimo motu incidunt in ſyncopem, ægri libero aeri expoſiti, non rarò ſtatim moriuntur; color faciei plumbeus.

Pleurodyne ſeu dolores pectoris accedunt.

Hæmorrhagiæ narium, gingivarum, hæmoptyſes, hepatirrhœæ mere cruentæ, ulcerum cruentatio.

Senſus interea & appetitus ciborum bene ſe habent, licet corpore & animâ proſtratis, nullus dolor niſi à motu.

3. *Scorbutus inveteratus.*

Veteres ulcerum cicatrices ſi quæ ſint aperiuntur, cutis in tibiis crepat, ibi tumor mollis, lividus, dolens, ulcera fungoſa, cruenta.

Synochi putres cum petechiis, ſudore frigido, menorrhagiæ lethales, aurigo, aſcites, hypochondriaſis, contracturæ, pleurodyne pectus conſtringens, conſtipatio alvi pertinax, dyſpnœa ſubitò enecans, urinæ paucæ fetidæ, rubræ, animi deliquia, mors.

Quare dùm gingivæ putreſcunt, palatum immune eſt?

Quare ſola genua, ſoli tendines flexorum tibiæ, non aliarum partium contracturis laborant?

Quare facies à maculis libera & animæ functiones quoad cognitionem, judicium, appetitus integræ?

Affinitas virus ſcorbutici cum gravitate ſpecificâ determinatarum partium facit ut in illas agat, illis ſcilicet præ aliis adhæreat. Vide *diſſertat. de medicament.*

Scorbutus contagioſus non eſt in caſtris, obſidionibus; illis parcit, qui victu ſelecto utuntur, ut militum ducibus; milites verò in locis frigidis humidiſque jacentes, pane craſſo, potu vitioſo utentes, ſordidos, mœrore confectos excruciat.

Scorbuticum viru recens lympham glandularum meſenterii, ſynoviam genuum, ſebum cryptarum cutis in tibiis inſpiſſat, vetus cruorem diſſolvit; ſolida cordis, pulmonis, gingivarum, muſculorum, apophyſes oſſium, coſtarum extrema corrumpit; vix unquam oſſa maxillaria carie afficit, nunquam cerebro nocet, fluida verò ita acria reddit ut cruor attramenti inſtar niger evadat, in muſculis, & ſubcute ut ſerum effuſum, in pectore, abdomine manus anatomicorum immerſas inflammet & epidermidem auferat, medullam oſſium liquefaciat.

Cruor in cute effuſus maculas lividas, nigraſve efficiens reſolvitur; unde ſi incipiant flaveſcere maculæ in ambitu, mox color diluatur, bonum ſignum eſt.

Curatio generica.

Indicantur, 1°. ea auxilia quæ liberam humorum putridorum excretionem juvant per alvum, renes, cutim, ne ab hujus virus ſtagnatione major & acrior corruptio fiat; 2°. ea auxilia quæ hujus virus correctionem diluendo, edulcorando, vel ſpecificè deſtruendo, moliri poſſunt.

Auxilia diætetica. Victus ſit ex vegetabilibus recentibus quibuſcumque, aſt ſi poſſibile eſt ex

acetariis refrigerantibus & acidis, ſed copiosè aſſiduò ſumptis; inter oleracea laudantur lactuca, endivia, braſſica, avena, hordeum; inter acida præſtant limones, citri, aurantia, groſſularia, acetoſa, portulaca, pyraceum, pomaceum, vinum album; inter edulcorantia lacticinia omnia, cremores ex orizâ, avenâ, hordeo, zagu, panis triticeus, benè coctus, carnes recentes.

Inter acria cæpa, allium, porrum, fumaria, ſyſimbrium aquaticum, cochlearia, officinar. armoracia, ſynapi, cardamindum, beccabunga, ſedum minus, raphanus, menianthes; optimum eſt veſci ægrotantes juſculis & offis ex carne juniorum animalium, aut quavis recenti non ſalitâ, fumove exſiccatâ, cum multis vegetabilibus, partim acidis, aut alkaleſcentibus, partim inſipidis & oleraceis.

Auxilia gymnaſtica. Æger aërem humidum, frigidumque vitet, jaceat in locis ſiccis; aëre calido, veſtimentis non humidis utatur, exercitio moderato fruatur, omni ope perſpirationem reſtituat; ad hunc finem animæ tranquillitas, libertas, lætitia maximè conducunt.

Auxilia chirurgica hic nulla ferè ſunt, phlebotomia valdè noxia eſt, in ſcorbuto inveterato peſſima.

Auxilia pharmaceutica optima ex vegetabilibus inſtar alimentorum aſſumptis repetuntur; aſt in diverſis morbis ſcorbuticis diverſa ſunt; maximè verò conducunt quæ alvi laxitatem excitant, ut tamarindi, pruna, apozemata, juſcula ex oleraceis, cremor tartari; quæ perſpirationem juvant, ut aqua picata, *l'eau de goudron*, decoctum juniorum ramorum abietis piceæ; quæ urinas movent, ut oxymel ſcilliticum, quod parcâ doſi,

sed pluries in die assumptum, ita ut intra diem uncia una circiter hauriatur, quo eximio medicamine alvus laxatur, dolores mitigantur, omnes excretiones juvantur.

Narcotica nocent maximè utcumque dolores sæviant; vires enim prosternunt, cruorem dissolvunt, metallica omnia vitanda, imprimis hydrargyrum, ferrum, antimonium; nocent & cathartica fortia, aut mediocria, sola prosunt eccoprotica.

Ad os eluendum oleum vitrioli ad guttas decem ter in die in vehiculo, & gargarismus hoc oleo acidulatus præstant cæteris; deinde prosunt succus limonum, aurantiorum, folia cochleariæ, sysimbrii aquatici, &c. vide *Stomacacem*. Alternis verò sudor proritetur initio sumendo bis, vel ter in die grana 12. pilularum scilliticarum, vel bolum ex theriacâ & camphorâ, superbibendo ptisanam ex lignis sudorificis; hæc remedia sedato etiam morbo diu sunt continuanda, ut recidiva vitetur.

Lactis potissimùm caprini serum sale polychresto parvâ dosi addito, succis antiscorbuticis medicatum optimè convenit ad sanguinem lixivio acri per renes depurandum; postea verò lac integrum reliquias edulcorat.

Balnea tepida plantis aromaticis incoctis, modò nullus sit hæmorrhagiæ metus, diaphoresim juvant, humores diluunt, & stuphis vulgò ad sudorem eliciendum adhibitis, præstant; ex scorbutis sequentibus quatuor frigidi, quintus calidus & dolorificus est.

4. *Scorbutus lividus* Abraham. Nitzsch. *tract. theoretico-practic. de scorbuto exercitûs Russici* 1747.

Hæc species notatur magnis vibicibus nigrescentibus circa tibias & articulos, non rarò circa

palpebras, & in ipſo albo oculorum, oculi tument, rubent, & ophtalmia chemoſi laborant, gingivæ valdè tument, decolorantur, remolleſcunt, expreſſæ fundunt ichorem flavum, fetidum, parotides tument; cutis vibicibus obſcuris, ſubrubris, vel lividis virgata cum febre & acutis doloribus, hujus ſpeciei character eſt. Viguit verò Wiburgi & Petropoli annis 1732. & 1733. adde urinas intensè rubras.

5. *Scorbutus petechialis* Abrah. Nitzſch.

Maculæ magis atro-rubræ, dein brunneæ & ſubflavæ exiguas lentes, vel petechias referunt; hinc dolor cutis quæ in parte tibiarum anticâ, & circa malleolos his afficitur; interea genua à vibicibus ſubrubris non ſunt immunia; harum partium tumor & dolor, ac pulſûs frequentia creſcunt pari paſſu quo macularum rubedo intenditur, gingivæ minùs ſpongioſæ quam in ſcorbuto livido, aſt ſuperiùs excoriatæ; genas intùs obſident verrucoſa tubercula quandoque fungoſa, quarum alia verſus fauces producta; ſputa frequentiora, anhelitus fetidior, crotaphites muſculus infra zygoma quandoque tumet, nunquam verò parotides; viguit in caſtris Uſt-Samaræ anno 1737. adde urinam intensè rubram.

6. *Scorbutus pallidus* Abrah. Nitzſch. Duæ varietates.

Nullæ in hac ſpecie ſunt maculæ, viget phlegmatia pallida, quæ ſenſim flaveſcit auriginis inſtar, dùm viget lymphæ ranciditas, adeps ſebi inſtar induratur; tunc autem brachia & tibiæ mirè tument & indurantur; obſervantur ſupra manus & tibias concretiones tophaceæ, genæ magis inflantur, genua magis contracta, gingivæ minùs molles, minùſque putridæ, quandoque ex

angulo mandibulæ inferioris excrefcunt fungi; maxillæ invicem apprimuntur, parotidibus, crotaphitis & maſſeteribus ſimul quandoque induratis; hinc *ſcorbutus pallidus tophaceus*.

Cùm verò ſerum vappidum in textu celluloſo cumulatur, anaſarca ſcorbutica eſt; ſi in pulmonibus, aſthma & hydrothorax ſcorbuticus; ſi in abdomine, aſcites; ſi in inteſtinis, diarrhœa, atque cùm acrior evadit hæc lympha, dolores erodentes ſparſim diriſſimos inducit; at non vigent magis quam ubi coſtæ ſterno junguntur; hinc dira pleurodyne caries coſtas ita corrumpit, ut ipſæ ſecedant à cartilaginibus, unde quidam ſtrepitus inter reſpirandum, ſed priùs aſthma ſpaſmodicum, ſuffocans, diarrhœa colliquativa, & torminoſa, vel aſcites lethalis, hæc ſpecies *ſcorbutus pallidus muriaticus* dicitur; in genere verò ſcorbutus pallidus aliis eſt diuturnior, cùm totâ æſtate, & uſque ad autumni finem perduret. Tophaceus obſervabatur Borgo in Finlandiâ 1742. & muriaticus Aboæ 1743.

7. *Scorbutus ruber* Abrah. Nitzſch.

Debilitas extrema, cutis admodùm rubra, genæ tumidæ & pendulæ, cachexia profunda, gingivæ maximè fungoſæ, putres, fetidæ, purulentæ, genua contracta; hæc ſpecies etiam lenta in caſtris Uſt-Samaræ obſervata.

8. *Scorbutus calidus* Abrah. Nitzſch.

Nulla intumeſcentia, corpus potiùs macilentum, gingivæ nec fungoſæ, nec fetidæ, ſed calent admodùm, ita dolent & turgent, ut levem tactum æger non toleret, dolores non ita fixi ac in ſcorbutis frigidis; æger continuò querulus ſtatum ſuum ſuſpirando deplorat, febre exacerbante anomalâ affligitur; dolores vagi nunc dorſum dimittunt, &

& dimidium caput vel integrum, necnon collum & dentes excruciat, vel illicò intra vel extra thoracem se proripiens orthopnœam & pleurodynem excitat: si verò fixi sint, abdomen colicis, nephralgiâ, ischuriâ & spasmis extrema torquet; genua valdè rigida, & contracta, minus tamen tumida & inflammata quam in scorbutis frigidis, nullæ maculæ; urinæ demùm ac febris hanc speciem distinguunt; urinæ scilicet sedimentum crassum & arenulosum, atque pellicula tenuis, alba, adiposa, supernatans. Observata Wiburgi est hæc species.

XXVI. Elephantiasis, *Ladrerie*.

Elephanti morbus & *Elephantiasis* Aretæi, *de morbis diuturn. lib.* 2. *cap.* 13. *Elephas* Levretii *lib.* 6. Plinii *hist. natur. lib.* 26. *cap.* 1. *Lepra Arabum* vulgò. Ejus varietates *Satyriasmi* ac *Leontiasis* nomine insigniuntur. Ægri *Elephantiaci*. Gall. *Ladres*, *Eléphantiques*.

Morbus est Ægypti endemius, nunc in Europâ exoletus, chronicus, contagiosus, cujus symptomata characteristica sunt, 1°. cutis elephantina, dura, unctuosa, hic & illic crassa, rugosa, rimosa, aspera, anserina, nigricans, pilis destituta; 2°. stupor, anæsthesia potissimùm in tibiis, manibusque acûs puncturam vix sentientibus; 3°. deformitas faciei horrenda, genæ atro-rubræ, rugæ frontis leoninæ, aspectus fixus, oculi rotundi, nasus resimus, nares fetidæ, crassæ, intùs obstructæ, rictus satyrorum, mentum complanatum.

His adde vocem nasalem, raucam, mores dolosos, malos, somnia terrifica, gravitatem corporis, pustulas siccas & vitiliginem, scissuras, seu rhagades in pedibus, cariem vomeris, glandulosam dispositionem, urinam jumentorum, aliaque benemulta apud Gordonium, Marcellum Donatum, aliosque autoptas invenienda.

Hic morbus uti syphilis, aliique hujus ordinis, cum inveterascit exulceratur, ossa cariosa reddit cum fetore horrendo, mediantibus his myasmatis contagiosus est, ulcere & carie delabuntur extremæ partes, ut digiti pedum, manuumque.

1. *Elephantiasis Orientalis. Morbus sancti Lazari* Aretæi *de morbis diuturn. cap. 13.* Prosper. Alpini *de morbis Ægyptiorum. Lepra* Arabum.

Ea est quæ ex oriente, tempore migrationum in Palæstinam Religionis causâ institutarum, in Europam secundâ vice allata fuit, & ducentis abhinc annis exolevit; ea verò minimè à lue syphiliticâ ortum duxisse censenda erat, cum hæc lues tunc temporis nondum in Orientem, nec in Europam irrepsistet.

Hanc tribuit Alpinus piscibus lutulentis quibus vescebantur Ægyptii, iisque salitis, & aquæ cœnosæ quam potabant. Symptomata hujus morbi alia in incubatione, alia in vigore, alia in fine. 1°. Elephantiasis occultæ signa sunt juxtà Gordonium, Professorem Monspeliensem, color faciei rubens, vergens ad nigredinem, anhelitûs immutatio, vox raucescens, capilli graciliores & rariores; perspiratio & anhelitus subfetidi, mores melancholici, mali, dolosi, somnia terrifica, ephialtes, in quibusdam pustulæ scabiosæ, & morphæa per totum corpus, fœditas cutis, sed nondum corruptâ figurâ corporis, *æger non est*

judicandus ad separationem, seu mittendus ad Lazaretum, *sed est fortissimè comminandus*.

2°. Signa infallibilia manifestæ elephantiaseos sunt depilatio superciliorum, eorum crassities, rotunditas oculorum, dilatatio narium exteriùs, & coarctatio interiùs cum dyspnœâ, accedit vox nasalis, color faciei luridus, lucidusque, vergens ad fuscedinem mortificatam, terribilis aspectus faciei, fixus intuitus, gracilitas & contractio lobi aurium; ex concursu aliquot signorum æger elephantiacus judicatur; sunt autem plura minùs constantia, v. g. pustulæ & excrescentiæ, consumptio musculorum, potissimùm illius qui est inter pollicem & indicem, insensibilitas extremitatum, scissuræ & infectiones cutis, contenta in sanguine nigra, terrea, aspera & arenosa, & multa alia ab Auctoribus relata.

3°. Signa lepræ inveteratæ sunt corrosio & casus vomeris, unde nasus deprimitur, rhagades pedum & manuum, eorumque casus, crassities labiorum, dispositio corporis glandulosa, qualis in suibus leprosis, dyspnœa, & vox rauciloqua, catullina, faciei aspectus terribilis, colorque niger, pulsus occultus, parvus; his addit Gilbertus cutem lucidam & firmam ad instar corii politi, distorsionem juncturarum, facilem refrigerationem cutis, ejus insensibilitatem, aut stuporem cum sensu formicationis, nasi, oris, oculorum distorsionem, veneris appetitum ardentem. Plures hujus morbi varietates, aut si Arabibus credamus, sunt species quarum nomina & signa ex Gilberto Anglo mutuabimur loco lepræ elephantiasim nominando.

2. *Elephantiasis legitima. Lepra elephantia* Gilberti *compend. medicin. libro 7. fol. 337.*

Melanicterus seu color faciei & totius corporis lividus, nigricans, ruborve turbidus, seu maculosus ex levi de causâ accedens.

Aspectus horridus, oculis rotundis, palpebris corrugatis, cutis universalis dura, squalida.

Anæsthesia major quàm in reliquis speciebus.

Scrophula copiosa, strumis duris, linguâ granulosâ.

Ægri tristes, famelici, constipati, cute unctuosâ.

Supercilia arcuata, nares constrictæ.

Manus, coxæ, pedes nodosi, musculi consumpti, pustulæ duræ, turpes maculæ, verrucæ nigræ.

Labia, nares, frons rugis exarata.

Impotentes sunt ad gradiendum & ad opera solita.

Fissuræ & separationes crebræ.

Urina glauca & tenuis, sanguis niger & densus.

3. *Elephantiasis leonina. Lepra leonina* Gilberti Angli; affinis est lepræ allopiciæ dictæ, procedit à regimine calidiori, ut piperatis, alliatis, vino, &c.

Adest superciliorum depilatio, facies ac totum corpus flavescit ac rubet, est dolor pungitivus in palpebris, oculorum instabilitas, tremulus motus, ac rotunditas, nares sunt constrictæ ac compressæ, vox est gracilis & aspera quasi catellorum, rhagades labiorum, crepatura cutis ac omnium juncturarum in manibus, pedibusque separatio, cutis diversis maculis adinstar leonum est variegata, gingivarum adest corrosio ac cruentatio à levi pressione, ægri sunt sitibundi, clamosi, veneri addicti, iracundiores cæteris, pectoris constrictionem, corporis gracilitatem, ventris stricturam patiuntur.

Impetigo, ſerpigo, morphæa rubra vel crocea accedunt, eâ inveteraſcente corroduntur extrema, ſanguis fluxilis eſt, difficulter coagulabilis, progreſſus morbi eſt celerior quàm aliarum ſpecierum, cura eadem ac allopiciæ lepræ.

4. *Elephantiaſis tyria. Lepra tyria* Gilberti.

Dicitur à tyro ſerpente, quia in hac cutis facilè deponitur, citò enim putreſcit cutis & caro adjacens; adſcribitur piſcibus & lacti corruptis; hanc præcedit pallor faciei, morphæa alba; facies eſt lucida, ſupercilium & mentum pilis carent, nullo ſudore diffluunt, oculi parvi ſunt, facies furfuracea, cutis humida, ſqualida, rugoſa, unctuoſa; alvus laxa; ægri debiles; ſubtumida eſt facies, naſus craſſus, craſſa ſupercilia, palpebræ inverſæ, oculis deinceps lacrymoſis, nares oppilatæ, gingivæ & labia putreſcunt, extremitates digitorum manuum & pedum incraſſantur, putreſcunt, crepant, finduntur, cadunt, puſtulæ abundant, excreationes & narium emunctiones plurimæ, à ſcalptu cujuſvis partis quaſi farina, ac furfur excutitur, cruor eſt aquoſus, glandulæ molles oriuntur, &c.

5. *Elephantiaſis allopicia. Lepra allopicia* Gilberti; *alopecia* Græcis, ab *alopex* vulpes, cui, ait Auctor, ſupercilia glabra ſunt. Præcedit color faciei ex livido citrino & rubro variegatus facilè mutabilis in pallorem; adeſt morphæa rubra, ſudores multi fetidi maximè circa pedes & axillas, oculi obliqui, lacrymoſi, rubore ſuffuſi, palpebræ invertuntur & incraſſantur, nares obſtructæ & depreſſæ fetent, è gingivis ſanies emanat, imò ex cute, ubivis ſcalpatur; cutis minus dura, lucida, quaſi oleo illita, urina rubra & pinguis.

Ex hac hiſtoriâ ſequitur multas fuiſſe ſpecies

diverſorum morborum qui à viru elephantiaco fovebantur, quas in hoc opere omiſimus, quia vix unquam hodiè obſervantur, ut ſunt ex *prima* claſſe vitiligo, herpes, œdema, verruca, exarthrema, loxarthrus; ex *quartâ* ſtrabiſmus; nyſtagmus; ex *quintâ*, dyſpnœa; ex *ſextâ* anoſmia, anæſtheſia, paraphonia, aſthenia; ex *ſeptimâ* algor, laſſitudo, ſtupor, pruritus; ex *octavâ*, ſatyriaſis, panophobia; ex *nonâ* ſtomacace, epiphora, ſcrophula, ſyphilis, ſcorbutus, lepra, alopecia, ophiaſis, aurigo & melanicterus, ita ut nullum ſit virus, ſi ſyphiliticum excipiamus, quod pluribus diverſis morbis anſam præbeat, unde à magnitudine *elephantia*, à violentiâ *Herculeus morbus* fuit nuncupatus.

6. *Elephantiaſis ſyphilitica* Dominici Raymond, *Traité des Maladies qu'il eſt dangereux de guérir, pag.* 357.

Eſt ea quæ à viru venereo pendet, ac per hydrargyroſim ſanari poteſt.

Mulier quinquagenaria, temperamenti melancholici, habebat oculos ſolitò turgidiores & rubros cum debili viſu, nulla cilia, nec ſupercilia, labia craſſa, tumida, vocem debilem & raucam, naſum depreſſum, nares patulas, humorem fætidum extillantes, frontem rugoſam, caput omninò calvum, inceſſum gravem & tardum habebat à ſex circiter menſibus, cum pulſu parvo, debili, profundo, auditu obſcuro, lobis aurium ſolitò craſſioribus, cute omninò glabrâ ſine pilis, lucidâ, craſſâ, aſperâ, inæquali, pluribus in locis induratâ, aliquali pruritu in toto corpore, agheuſtiâ, anhelitu ſordido, capitis gravitate, ſomno ſufficienti, alvo liberâ; maritus ſyphilide laboraverat, & hoc ſolum morbi principium in-

cusari in uxore poterat. Unde adhibita hydrargyrosi intra duos menses ea mulier omninò convaluit, cutis mollitiem, caput capillos suos, visus & auditus suam acutiem recuperarunt.

Quod autem elephantiasis orientalis alterius indolis sit, nec à viru syphilitico pendeat, confirmat altera D. Raymond observatio quâ docet mulierem Massiliensem quæ in Insulâ Cypro elephantiasim contraxerat hydrargyrosi cautè adhibitâ minimè sublevatam fuisse, & cum symptomatis veræ elephantiasis post aliquot annos obiisse.

7. *Elephantiasis javanensis* Andr. Cleyeri *Ephemerid. naturæ curiosor. decad.* 2. *ann.* 2. 1683. *Collect. Acad. Tom.* 3. *pag.* 531.

Hic morbus novus est in Insulâ Javâ, ab anno 1660. Tribuitur usui piscium salitorum, piperis, & radicum ari immoderatissimo.

1°. Incipit à tumore tardigrado sed enormi aurium, nec non digitorum, manuum ac pedum, qui & faciem & brachia & crura aggressi hominis figuram mirè deturpant, tumores extremorum sensim crescunt, suppurant, & carie ossa corrumpunt, quæ caries in viciniam serpit, nisi pars amputetur; illi tumores sunt duri, scrophulosi, magni. 2°. In talis est anæsthesia tanta ut acubus perforati nil sentiant. 3°. Similis est sensus abolitio in maculis lividis per cutem resperfis, inde sequitur capillorum, barbæ, superciliorum defluvium, quod tamen non omnibus accidit.

Ex icone additâ hominis eo morbo affecti meliùs quam ex descriptione cognosci potest hic mirus morbus, qui ob faciei deturpationem tumores scrophulosos, cariosos & maculas lividas

nec non anæsthesiam ad elephantiasim accedit, ab eâ vero discrepat ratione mollitiei nativæ cutis; fortè novum genus constituit : quid genus morbi sit & quæ remedia conveniant in Insulâ in qua syphilis est febre vulgatior quærit ill. Cleyerus. Respondeo sublimatum corrosivum more Swietenianio & pilulas de conio maculato more Storckii tentari posse.

8. *Elephantiasis simulata* Ambros. Paræi *lib.* 24. *cap.* 18.

Versipellis mendicus præ templi foribus merces suas explicabat, ricam nempè, doliolum ligneum, & crepitacula quæ elephantiaci manibus concutere soliti erant; facies illi crassioribus pustulis, rubro lividis consperſa assurgebat; illæ pustulæ ex glutine fabrili erant effictæ; vocem raucam edebat, laneo collari fauces constringebat ut colorem faciei atro-rubrum sibi conciliaret. Paræi frater dolum suspicatus est, & magistratibus mendicum tradidit, qui eum flagris à tortore cædendum judicarunt; tortor verò per jocum non verebatur eum graviter cædere qui elephantiacum professus nil sentiret.

9. *Elephantiasis Indica* Couzier *Diar. med. Decemb.* 1757.

In Insulâ Mascarinâ nullus morbus magis est isto formidandus simulque incurabilis.

Incipit à maculis paululum tumidis diversi coloris, nunc flavis, nunc rubellis, alias lividis in diversis partibus simul, in habitu corporis multæ glandulæ tument, ægro tamen de cætero vigente.

Sensim phalanges pedum & manuum multùm intumescunt, unde digitorum usus amittitur.

Superveniunt in toto corpore tubercula dura, nec adhærentia nec dolentia, quæ crescunt & in

pedibus brachiisque potissimùm exulcerantur, & hæc ulcera cancrosa videntur, excepto quod non doleant, digiti pedum, manuumque hinc exedi & destrui solent; jam coryza ægrum adoritur, radix nasi incrassatur, ibi ossa cariosa fiunt, unde sanies fetidissima emanat, labia intumescunt; frons, cilia, palpebræ elevantur; facies abit in larvam horrendam.

Macies marasmodea totius corporis adjungitur, cutis arida, aspera tactu, callis, maculisque lividis vel nigris respersa, sceleton involvit.

Cùm ulcera numerosissima, aspectu cancrosa, corpus totum obsident, nulla functio exercetur, inappetentia, agrypnia, cardialgia, nauseæ continuæ cum torminibus, demùm sine pulsûs mutatione, mors.

Sanguis initio eductus optimus videtur, ast provecto morbo nigricat consistentiâ gelatinæ corruptæ; puellæ hunc morbum ante pubertatem experientes imposterum catameniis carent.

Morbus à parentibus in prolem & nutricibus in alumnos serpit, aliunde contagii expers.

Cura. Utuntur Indi catharticis repetitis, emeticis drasticis, hydrargyrum in potu & litu, cum sudorificis omnigenis; his auxiliis depuratur cutis, maculæ quædam evanescunt, quædamque tubercula, sed inde pertinacior atque velocior evadit morbus: causticis etiam maculæ & aperientibus calidis intus sumptis, tubercula tolluntur, sed ulcera callosa magis evadunt, totaque pars sensum amittit.

Melius est ad vitandum morbum abstinere ab alimentis calidis, liquoribus spirituosis, ast utendum diluentibus subacidis initio, jusculis aperientibus atque lenibus catharticis.

XXVII. Lepra, *la lépre.*
Lepra Græcorum, non Arabum.

Cognoſcitur ex puſtulis verrucoſis, duris; craſſis, vel ſquamis ſiccis in corymbos diſpoſitis, per faciem & corpus diſperſis cum pruritu harum puſtularum : quædam exulcerantur & dein cruſtaceæ evadunt; hinc lepra humida dicitur, ſi prævaleat illarum numerus ; ſecus, ſicca aut arida vocatur.

1. *Lepra Græcorum, lépre ordinaire.*

Cognoſcitur ex duris furfuraceiſque tuberculis, verrucoſis, ſeu verrucas craſſas referentibus, ſubrubentibus ſine dolore faciem manus totum quandoque corpus afficientibus, quæ ſenſu carent, viciniâ tamen pruriginoſâ, ſæpiùs cutis vicina eſt ſubœdematoſa, ſenſu ferè deſtituta, tibiæ phlegmatiâ tumidæ, hic morbus apud noſtrates vix unquam videtur, niſi ægri ex Hiſpaniâ, ex Oriente, aut ex Americâ huc acceſſerint : Chronicus eſt, & ſanatu difficillimus.

Hydrargyroſis hunc morbum exaſperat licet quandoque ſyphilidis ſuſpicio ſit, curatur feliciùs juſculis ex ſerpente vulgari ſeu colubro natrice, vel juſcula paranda ex pullis viperarum carne ſaginatis.

Eum morbum etiam aggredi poſſumus ope bolorum ex calomelani granis ſex, camphoræ grano uno, fiat bolus ex conſervâ roſarum ſextâ quaque nocte ſumendus ſuperbibendo potionem catharticam vulgarem ; diebus verò ab hoc bolo vacuis fiat bolus ex carnis viperinæ ſcrupulo uno, camphoræ grano uno cum conſervâ roſarum ſumendus horâ ſomni, dein aquæ marinæ ſemili-

bram sequenti manè potabit æger, quâ methodo intra mensem lepras aridas sanavit Russellus.

Mentagra Plinii nihil aliud est quam hæc lepra mentum & faciem afficiens.

2. *Lepra Ichtiosis* Act. Lipsiæ 1688. pag. 617. *impetigo excorticativa* & *albaras nigra* Avicennæ, *Tom. 2. pag. 244.*

Est ea in qua diversæ corporis partes teguntur squamis siccis, albidis, successivè superincumbentibus, eodem ordine ac modo quo squamæ piscium; illæ observante Dovero amplæ sunt, & circulo rubro cinctæ apud Asiaticos.

Juxta Avicennam, *albaras nigra* nominatur, » impetigo escorticativa & est scabiositas accidens » cuti aspera, vehemens, & facit squamas sicut sunt » piscium, cum pruritu, & est de antecedentibus » lepram, & est cum malitiâ. Avicenna *cap. 9. de morphæa.*

In observatione ichtioseos Act. Lipsiensium æger non solùm squamis piscium instar tectus erat, sed etiam piscium odorem spargebat.

3. *Lepra Indica* Boerhaav. *consul. 4. Impetigo Americana* Guill. Pisonis *cap. 18. Empigo* Lusitanis.

Cutis hic illic crustacea, squamosa, crustæ articulos & caput præcipuè invadunt, de cætero passim in totâ cute conspicuæ, & si scalpantur, ichorem album emittunt. Hac specie à pueritiâ per octodecim annos laborabat mulier in Barbadensibus Insulis nata, hysteralgiâ & leuchorrhœâ affecta cum doloribus vagis totius corporis, præcipuè capitis; noctes illi inquietæ, calores subiti invadentes & recedentes; frigoris impatiens, vultus olim vegetus, dein pallido-flavus, debilitas crescens, saburra prituitosa in ventriculo.

Curatio. Abſtinuit venere & bacho, uſa lacticiniis, oleribus farinoſis, nullâ carne; mitiora antiſcorbutica, obtundentia ſumpſit, dein uſu calomelani & hydrargyroſeos paſſa ptyaliſmum, inde cruſtis liberabatur cutis, dein per menſem uſa eſt decocto lignorum & corticis ulmi, medicamentis viperinis, pulveribus teſtaceis, ſed hyeme repullulavit morbus; vere ſequente ptyaliſmus excitatus mercurialibus, inde recuperata aquas Scarburienſes potavit, in mari balnea ſumpſit, hyeme verò reverſum eſt malum.

Ad diætam lacteam vere confugit, aquas & balnea Bathonica intra menſem adhibuit, ſed rurſus poſt ſex menſes lepra redivit.

Boerhaavius tunc præſcripſit frictiones ex pannis aſperis fumo ſulphuris accenſi penetratis, ubique corporis: interea triduo ante novilunium & plenilunium purgetur ſic: Æthiopis mineralis grana IX. reſinæ jalapæ gr. IV. ſacchari gr. III. ſcamonii gr. V. ſtibii diaphoret. gr. XIV. fiat pulvis tenuiſſimus: veſpere verò catharſim ſequente, ſumat aq. meliſſæ unc. II. ſpiritus vitæ Matthiol. drachm. II. ſyrup. diacodii drachm. VI. tincturæ ſuccini gutt. IX. cæteris verò menſis diebus quotidiè ter ſorbeat ſingulis vicibus uncias V. decocti ex radic. bardan. recent. unc. IV. gramin. unc. III. eryngii unc. II. lapath. acut. drachm. II. ſcabioſ. recent. m. I. decoq. cum aq. font. libr. V. interea corpus exerceat, abſtineat à ſalſis, fumo induratis & maximè à pinguibus ut lardo.

4. *Lepra Aſturienſis* Thiery apud Vandermonde. *Mal de la Roſa* Hiſpanis.

Eſt lepra ſcorbutica cum tremore perpetuo capitis & trunci ſuperioris apud Aſtures endemia.

7. *Lepra Herpetica*, *Dartres encroutées*, *lèpre humide*.

Cognoscitur ex herpetibus crustaceis, squamosis, albis, hyeme majoribus, & suppurantibus, noctu intolerabiliter prurientibus, brachia ambo usque ad carpum, ambo femora, tibiasque usque ad pedes quandoque tegentibus; scalptu cruentatur hæc lepra; poplites & cubiti vix flecti possunt, præcesserunt non rarò tineæ malignæ.

Adversus hunc morbum valet hic processus curatorius: 1°. vena secetur; 2°. catharsis instituatur; 3°. juscula decem sumantur cum ranis & unciâ una ac semisse carnis colubri natricis, beccabungæ & cardamindi foliis; 4°. ingrediatur æger balneum per decem dies iterandum, bibendo libram seri lactis; 5°. iterato purgatus juscula priora repetet; 6°. & iterùm purgatus balnea iteret; 7°. juscula dein ex testudine & cancris cum sysimbrio & cichoreo sumat; 8°. jusculis finitis purgetur & balneis utatur; 9°. post sufficiens intervallum aquas sulphureas euzetenses per novem dies sumat, easque post octiduum iteret, & si ea methodus non suffecerit, ad litus mercuriales deveniendum erit.

6. *Lepra malum mortuum. Le mal mort.*

Malum mortuum Gordonii *lilium path. z. rubric. 3.* Astrucii *de tumoribus libr. 1. pag. 401.*

Cognoscitur ex pustulis crustosis, magnis, fœdis, sine sanie cum quadam insensibilitate & turpi aspectu, in coxis & tibiis frequentius eveniens. *Gordon.*

Mihi apparuit sub forma pustularum monetæ majoris aut minoris magnitudine in brachiis, femoribus, rarò in facie: hæ pustulæ lineam & ultra crassæ sunt siccæ, distantissimæ ab invicem, crustosæ, obscuri coloris, sine dolore, fixæ, per-

tinacissimæ, vix pruriginosæ, his elapsis cutis infra est granulosa, non exulcerata, rubra.

Immeritò hic morbus inter herpetes crustaceos habetur, lepræ magis affinis est. Religiosæ orphanotrophii Monspeliensis, sine ullis causticis hunc morbum sanare consueverunt, eodem modò quo sanatur tinea maligna, scilicet per picationem seu dropacismum.

XXVIII. Scabies, *Gale*.
Psora Græcis. *Rogne* Occitanis. *Irch* Anglis.

Cognoscitur ex pustulis exiguis, lentis aut grani milii circiter magnitudine scalpendo ruptis, & dein crustosis, insigniter prurientibus, manus potissimùm infestantibus, contagiosis.

Hæc lues incipit in digitis, eorumque interstitiis; adsunt phlictenæ seu vesiculæ acri sero plenæ, rubellæ, calentes, quibus per scalptum ruptis succedunt crustæ siccæ cum exiguis rhagadibus & pruritu importuno; si pustulæ unâ aut alterâ lineâ in diametro non sint minores & discretæ, scabies est *humida vulgaris*; si grano milii circiter æquales, densæ, dolentissimæ, intentiùs rubræ, scabies est *canina* vel *herpetica*.

Hic affectus vel spontè oritur & partes frigori expositas, ut manus, genua, cubitum potissimùm afficit, inde per corpus dispergitur, sæpiùs contagio immediato suscipitur, sordidis, rusticis, montium incolis & juvenibus familiaris.

Differt à pruritu per pustulas; in pruritu enim ad summum cutis est leviter aspera, non pustulis exesa. Differt à lepra quod tubercula crustosa, verrucosa, multò latiora, & altiora potissimum

in facie, eaque hic illic sparsa, vel squamosas pustulas gerat leprosus.

Scabies utcumque pruritu molestissima sit, nullum vitæ periculum importat, maxime si topica sit, nec sanguinem altè infecerit virus; imò datur scabies critica & salutaris in morbis gravioribus, ac apud Indos scabiosi à pluribus aliis morbis immunes sunt; inoculata graves quosdam morbos sanat.

1. *Scabies Humida. Gale commune ou boutonnée.* Pustulis hic & illic in digitis, carpo, interstitiis digitorum, initio rubellis, dein scalptu assiduo quem pruritus imperat humidis, cognoscitur. Noctu pruritus acrior est cum calore, æger unguibus partem quandoque cruentat, unde dolor.

Scabies illa vel spontanea est ab immunditie, retentâ perspiratione & regimine calidiori, ut salsamentorum oriunda, eaque viru suo sanguinem inficit, diutiùsque resistit, vel est acquisita contactu scilicet scabiosorum, indusiorum, chirotecarum gestatione, concubitu, eaque facilius abigitur.

Curatur utraque litu ex unguento sulphuris; verùm prior exigit ut præmittantur phlebotomiæ, cartharsis & juscula diluentia & diuretica ex radicibus lapathi, enulæ campanæ, foliis sysimbrii aquatici, fumariæ, cherophylli &c. imò si æger sit macilentus & temperamenti calidi, præmittatur usus seri lactis per viginti dies, dein inungatur partitis vicibus totum corpus excepto capite, ita ut intra sex dies, vesperè lectum petiturus hoc opus absolvat.

Sulphuris vivi unciæ tres bulliant cum olei olivarum libris duobus & semisse ad quartæ partis consumptionem, huic linimento adde, si lubeat,

nitri drachmas quatuor, ſucci citri uncias duas.

Interea aër frigidior vitandus; induſia verò imò veſtes ita fetent à ſulphure, ut vix tolerari poſſint, atque his etiam mutatis, odor per menſem alias veſtes inficiet: de cætero tuta eſt hæc curandi methodus. Altera non minùs tuta methodus à clariſſ. Chirurgo Monſpel. D. Goulard evulgata in libro cui titulus: *traité des effets des préparations du plomb* pag. 297. ſcilicet ſerò & manè eluat æger partes affectas aquâ ſale ſaturni, vel, ut ait ipſe, ſaturni extracto tinctâ ſeu dealbatâ, & poſt quatuor vel quinque dies, eruptione finitâ, aquæ ejuſdem libris duabus ſalis marini ſemi-uncia addatur & lotio continuetur, qua ſolâ methodo, ſine fetore, ſine periculo intra decem circiter dies ſcabies humida & canina evaneſcunt.

Tertia methodus eſt eadem quæ ad ſyphilidem adhibetur; pomatâ ſcilicet mercuriali inungitur corpus, partitis vicibus, præmiſſis phlebotomiâ & catharſi, verum niſi æger balneis, juſculiſque præparatus fuerit, ſæpè ptyaliſmus ſupervenit, & ſi aëri frigido ſe exponat, tremorem, pallorem aliaque gravia incommoda incurrit.

2. *Scabies critica. Gale critique.*

Ea eſt quæ ſponte morbis tùm acutis, tùm chronicis ſuperveniens, eos ſolvit, naturâ ſcilicet pravos humores morbificos ad cutim amandante; quam ſpeciem minimè repercutere decet, ſed correctâ ope diætæ & medicaminum internorum ſanguinis acrimoniâ, demùm remediis ſpecificis ſupra aſſignatis curare.

3. *Scabies canina. Gale de chien, ſéche.*

Eſt ea cujus puſtulæ ſunt miliares & confertæ, cum rhagadibus & cruſtis ſiccis exiguis.

Ea eſt priori pertinacior & moleſtior, à ſanguinis

guinis acrimoniâ singulari fovetur, atque ut hyeme luxuriat, ita difficulter hac tempestate sanatur, exspectanda sæpè est æstas ut curetur: in hunc finem post phlebotomiam & catharsim usurpanda sunt balnea domestica cum jusculis diureticis & diluentibus, dein serum lactis succo sysimbrii, cichorei vel fumariæ alteratum diu est adhibendum antequam ad externa deveniamus.

Virus scabiosum topicis aggredi, ut suadet Helmontius, non satis edulcorato sanguine, periculosum est, inde enim superveniunt morbi convulsivi, febres variæ, dyspnœa, cachexia, ascites, anarsarca, deliria, hæmaturia nigricans, quæ cuncta debellantur resumptâ scabie, ex consilio Zacuti Lusitani & Ettmulleri, quod fit gestando indusium scabiosi non lotum.

4. *Scabies herpetica. Gale dartreuse.*

Cognoscitur ex signis herpetis & scabiei simul concurrentibus, seu ex confluentibus, in amplos corymbos coeuntibus papulis pruriginosis rubris quæ squamas albas, farinaceas deponunt; de quo vide *herpetem*, Class. I. gen. 7.

Illa species exigit remedia interna antiscorbutica diù usurpata, cum balneis, sero lactis, lacte ipso; demùm aquâ saturni per plures dies eluuntur partes affectæ, quo facto adhibetur unguentum ex axungiæ porcinæ libris duabus, sulphuris vivi unciis quatuor, aluminis & extracti saturnini diluto ana unciis duabus, misce, illinatur bis in die, vel denique pustulæ extracto saturni puro tangantur ope penicilli.

5. *Scabies scorbutica* Balthazar. Timæi, *lib.* 4. *cas.* 25.

Valde dubium est utrum detur hæc species à

prioribus distincta, de qua ne verbum profert eruditus in hisce Lindius.

6. *Scabies Indica* Bontii, *cap.* 17.

Herpes seu impetigo Indica. *Courap* indigenis dicta, Bontii.

Ea utplurimùm alas, pectus, inguina, faciem, imò quandoque totum corpus occupat cum pruritu intolerabili, adeo ut ægri à scalpendo dies & noctes manus abstinere nequeant, hanc voluptatem acerba pœnitentia sequitur, dolor enim sequitur acer, & indusia partibus excoriatis adhærentia sine crustarum laceratione avelli nequeunt; deformis, scabra ac furfuracea cutis est: sed hoc affectu detenti ab aliis gravibus morbis immunes sunt, unde hujus cura vulgò negligitur.

Cura. Præmittatur catharsis repetita, interpositis jusculis diluentibus, diureticis, refrigerantibus, dein ad topicum sequens deveniatur, ex ferruginis unciâ una, sulphuris drachmâ semisse, cum succo basilici fiant pastilli quibus in aceto dissolutis illinantur partes scabiosæ.

Vel opii drachma una & semis, calcis vivæ ex conchyliis ustis scrupuli duo, fricentur in marmore cum succo pomi amoris, usurus abrasis crustis herpetis illinat; ad eadem confert succus limonis cum tuthiâ aut cerussâ, quo solo topico præmissâ unicâ catharsi Bontius se ipsum curavit. Confert etiam oleum Benzoini adjecto nitro, vel momento sublimati corrosivi.

XXIX. Tinea, *Teigne.*

Cognoscitur ex crustis & exulcerationibus tum faciei, tum capillitii, iisque vel siccis vel humidis.

Arabibus *sahafati ſiccum* & *sahafati humidum*. Græcis *pſydracia*, *lichen*, *elcydria*, *achor*. Latinis *cruſta lactea*, *ignis volaticus*, *favi*, *tinea*, *porrigo*, *&c.* Noſtratibus *tigne*, *ſeu volage*, *raſque*, *rache*, *debord &c.*

Incipiunt hi affectus à puſtulis vel veſiculis capitis vel faciei diverſicoloribus, quæ ruptæ exulcerantur & in cruſtas diverſicolores, humidas, vel ſiccas abeunt; illæ omnes puſtulæ confluunt in amplos corymbos quibus magna pars tùm faciei, tùm capillitii defœdatur.

Specierum characteres certiores deſiderantur. Sedes eſt in cryptis ſeu glandulis ſebaceis cutis, in quibus ſecernitur unguentum cuti deliniendæ aptum; illud in capillitio copioſum, craſſum, furfuraceum eſt, *ſtrigmentum* dictum, quia ſtrigili ſeu pectine evertitur, Gallicè *craſſe*; in facie vero illud eſt oleoſum, tenuius. Incipimus à duabus tineis benignis.

1. *Tinea lactea*, *croute de lait*; Occitanis *tigne*; *lactumina*, *cruſtæ lacteæ* Latinis. *Achores* Græcis.

Hæc ſpecies omnium mitiſſima, frontem, temporaque obſidet ut tinea volatica, ſed infantitibus tantùm annuis, bimiſve accidit, dum lacte utuntur; unde cruſta lactea vocatur. Incipit à phlyctænis ſeu veſiculis numeroſis oleoſo ſucco turgidis, cohærentibus, albis, deinde flaveſcentibus; illæ veſiculæ exſiccatæ, corrugatæ fundunt paucum humorem concolorem, blandum, qui exſiccatus cruſtas efficit eaſque vel ſiccas vel humidas, albeſcentes vel flavas, rarò brunneas, adeſt pruritus, unde ſcalpendo infans has cruſtas avellit, his ablatis, cutis ſubſtrata manet nitida,

aſt non rarò raris foraminibus circularibus pertuſa, unde fluit humor viſcidus iterum in cruſtas abiturus.

Sanato morbo cutis illibata manet.

Serpit quandoque tinea lactea in partem capitis poſticam, aures, mentum, collum, imò in totum corpus; huic obnoxii ſunt alumni pingues, qui ſucco abundant lacteo, qui nutrices voraces, pingues, lacte turgidas ſugunt; accidit hic etiam affectus pueris ſeminio ſcrophuloſo ut ut nondum evoluto fetis, aut quorum ſanguis acrimoniâ peccat ob errores nutricis iracundæ, vino deditæ, ſcrophuloſæ &c.

Hic morbus ablactato infante, mutatâve nutrice, & lacte juniori, tenuiori, minus butyroſo adhibito ſanari conſuevit; his infantibus ſerior eſt & difficilior dentitio, alvus ſiccior, rachitis ſæpiùs imminet, niſi imprudenter repercutiatur, nec quidquam agendum niſi acrimoniâ humorum ſtipetur, nimiumque in cæteras corporis partes ſerpat; nutrix in hoc caſu eligenda junior, lac minùs butyroſum, ſeroſius, blandius, vel victu humectante nutricis edulcorandum, diluendum; alumnus identidem cum ſyrupo de cichorio compoſito vel florum perſicæ purgabitur, ſomnus ſyrupo de papavere conciliabitur, pruritus oleo amygdalarum illito compeſcetur, abſtinendum à tuthia, ceruſſâ, ne repercutiatur morbus, fluxus repercuſſus foliis betæ faciei, capitive admotis renovabitur, &c.

2. *Tinea volatica*, *ſeu volage*.

Lichen Græcis, *vitiligo* & *mentagra* quibuſdam, maximè dùm mento inhæret. *Sahafati* Arabum; *ignis ſilveſtris* & *ignis volaticus* vulgò.

Accidit infantibus ſemeſtribus, dentitioni pro-

ximis, rarò etiam septennibus dùm primi dentes elabuntur novique succrescunt, quandoque hanc ætatem prætergressis; oriuntur in labiis ac mento vesiculæ gregales & corymbosæ ex quibus serum purulentum dimanat, his elapsis, cutis substrata, erysipelatosa, mucosa, parùm rimosa videtur, hic affectus herpetibus crustaceis affinis est, & ratione sedis ad tineas attinet: hoc sanato morbo nulla vestigia in cute supersuut cum sola epidermis læsa sit.

Morbus periculo vacat nisi incaute repercutiatur; inde enim ophtalmia, cophosis, synochus, diarrhœa, imò phthisis, ut ex represså tineâ lacteâ, oriri possent, fluxus verò repercussus revocatur apposito emplastro pulvere cantharidum adspérso, vel compensetur catharsi identidem adhibitâ aut cusâ occipitis fontanellâ.

Regimen humectans & blandum procedente ætate morbum tollit, interea si acrior sit materies, jusculis, sero lactis, lacte, balneis utendum est, imò ad usum millepedum, cancrorum, martialium, aquilæ albæ deveniendum est; inter topica usitatissimum apud nos est scoria ferri pulverata vulgò *machefer*; laudatur etiam oleum ex papyro, linteo imò tritico combusto, & intra catinos suffocato, oleum olivarum cum pulpâ radicis lapathi vel axungiâ suillâ eidem pulpæ commixtâ; lapsum crustarum promovet cataplasma è foliis betæ & oleo liliorum vel cremor lactis, vel ceratum Galeni. *Astrucius*. Jam ad tineas malignas deveniamus.

3. *Tinea favosa* Astrucii; *teigne humide à rayon de miel*. *Favi* Latinorum. *Keria* Græcorum. *Kerion* Gorræi, *definit*. *Meliceris* Aëtii *lib*. 6. an

Meliceros Celsi *lib. 5. cap. 28. Rache humide, debord.*

Distinguitur ab omnibus aliis speciebus parvis abscessibus apice albis, corio capillitii vix altioribus, piso non majoribus, qui citra ullam prægressam inflammationem in capite efformantur, facilè & spontè vel levi digitorum pressione crepant & fundunt veluti pultem albo-flavescentem, quæ exsiccata squamas griseas relinquit: hinc similis est alveolis favi melle albido turgidis, unde tinea favina vel favosa dicta est, totum capillitium hisce favis vel crustis sæpè est defœdatum.

Propter sorditiem & purulentiæ putredinem acerrimè fetet caput tineâ affectum, & ob pectinationis defectum pediculi generantur, inde pruritus & scalptus dirissimus, inde pervigilium, macies, quandoque cum hecticâ, faciei pallore, quod de speciebus maximè intelligendum.

4. *Tinea ficosa* Astrucii *tom. 1. pag. 380. Teigne figueuse.*

Est pariter humida & à favosâ discrepat in eo quod in foveolis purulentis sint excrescentiæ turgidæ granis subrotundis, flavis quæ ficuum grana imitantur, unde nomen.

5. *Tinea humida. Teigne humide simple* Astrucii ibidem. *Sahafati* humidum.

Incipit à vesiculis ut in herpete miliari, quæ in solo capillitio ad capillorum radices observantur, densissimæ, raro supercilia & mentum attingunt, illæ vesiculæ humore corrosivo scatent, citoque abeunt in ulcera totum ferè caput obsidentia, hinc capillorum delapsus, quasi à tinea insecto erosi fuissent; differt hæc species à favosâ & ficosâ defectu favorum & granorum quæ in illis obser-

vantur ; omnes tres humidæ ſunt, unde differunt à ſequentibus quæ ſiccæ & curatu difficiliores ſunt.

Ad curandam tineam humidam non rarò ſufficit capillitio tonſo caput abſtergere ope mellis, cataplaſmatis inſtar appoſiti, quod poſt ſex horas circiter aufertur & iterum bis aut ter novum mel applicatur, & ſic cruſtæ auferuntur; ſi verò cuticula rubeat, teneriorve ſit, ſufficit bis aut ter applicuiſſe butyrum, vel cremorem lactis : cutis ſic deterſa ſanatur & capilli dein ſuccreſcunt, quod vix aut rarò accidit in tineis ſiccis quæ propriè apud nos *Raſques* nuncupantur.

In curatione tineæ ſiccæ ſeu malignæ, ſi quoddam virus ſyphiliticum, ſcrophuloſumve lateat, illi priùs occurrendum eſt remediis propriis, deinde verò ſi ſola ſit acrimonia ſanguinis, ea corrigenda juſculis diluentibus, lenientibus, diureticis, additis etiam præparatis mercurialibus, phlebotomia & catharſis identidem repetuntur, in macilentis balnea, ſerum lactis, lac ipſum ante curam radicalem præſcribuntur, quibus præmiſſis ad topica deveniendum eſt. Neceſſaria eſt in hoc morbo pilorum eradicatio, quæ fit ope picis fuſæ quâ lintea obducuntur, hæc verò in diverſa loramenta diviſa applicantur calidè capillitio tonſo & per octo dies relinquuntur, illa cuti capillitioque fortiter adhærent & poſt octiduum avelluntur, verùm anteà removendæ ſunt omnes cruſtæ, ut in tineâ humidâ ope urinæ, vel butyri, mellis, vel cerati, vel foliorum ſyſimbrii in axungiâ ſuillâ decoctorum, eaque ſemel vel bis capiti per horas viginti quatuor imponi debent ; factâ avulſione emplaſtri, tegitur caput vel unguento ſancti Ludovici in Noſocomiis cogniti, vel foliis

betæ butyro oblitis, quod iteratur per aliquot dies, uſquequo inflammatio vel irritatio compeſcantur.

Sedatâ omnino inflammatione eluitur caput urinâ calidâ vel decocto braſſicæ rubræ, aut fumariæ, radicum lapathi, enulæ campanæ, imò è lixivio cinerum leviori, & dein ulcera curantur quotidiè appoſitis plumaceolis, digeſtivo unguento onuſtis, deinceps verò ſolo balſamo Arcæi; pars capillitii quæ coloris eſt roſei ſanationis ſpem proximam facit, at quæ albeſcit vel nigricat diutiùs reſiſtit aut ſanata revertitur.

Itaque hæc ultima loca tegenda ſunt unguentis acrioribus, ut balſamo viridi vel fuſco, quod ingreditur baſilicum & præcipitatum rubrum: ſi quæ ſint excreſcentiæ, ut in lupinâ, eæ forficibus ſunt reſecandæ vel præcipitato rubro, imò lapide infernali ſunt erodendæ.

Cum tinea cicatrice obducitur, cathartica identidem præſcribenda ſunt; in hac curatione tempeſtas mitis eſt eligenda, ſæpè etenim vidi ſupervenire tuſſim, febrem ephemeram, & non rarò anaſarcam, quibus non ita facilè liberantur tineoſi, dimiſſo ad aliud tempus tineæ curandæ negotio.

6. *Tinea porriginoſa* Aſtruc. tom. 1. pag. 381. *teigne de ſon ou farineuſe.* 1°. *Rache farineuſe. Pityriaſis* Pauli Æginetæ. *Furfuriſca* Gilberti Angli. *Porrigo* multis. *Tinea furfuracea* Sennerti.

Eſt ea cujus exulcerationes rimas quaſdam altas tantummodò cudunt eaſque ſiccas & calloſas, continuòque ſcatent furfure albeſcente copioſo, & inter pectinandum deciduo.

7. *Tinea cruſtacea* Aſtruc ibid. *Teigne crouteuſe*, 2°. *Rache ſéche*.

Ea eſt cujus ulcera cruſtis cinereis nigricantibus vel lividis & fœdiſſimis tecta ſunt.

8. *Tinea lupina* Aſtrucii. *Teigne lupineuſe ou écailleuſe.* 3ᵉ. *Rache ſéche.*

Eſt ea ſicca tinea quæ gerit ulcera ſquamis & callis incraſſatis lupinorum vel cicerum inſtar capitatis marginata.

Tineoſi fetent capite, ſæpè pediculis obſidentur, ſcalptu ſquamas avellunt & caput cruentant, vix dormiunt, macilenti, pallidi, tabidi evadunt, ephemerâ ſæpè tentantur, repreſſâ frigore tineâ potiſſimum pilis eradicatis incidunt plures in anaſarcam initio febre ſtipatam.

9. *Tinea ſyphilitica* Heiſteri, *chirurg. part. 2. libr. 5. cap. 10. Rache vérolique.* Scabies venerea capitis.

Ea ſpecies eſt cruſtacea, alba, farinoſa circa tempora & frontem cum coronâ veneris, ſeu varorum ſerie in ambitu frontis, nec non cum herpete farinaceo aurium, atque ſi malum inveteratum ſit, cum tophis & gummatis infra cutem in diverſis capitis partibus.

In hac ſpecie non ſolum requiruntur remedia ſyphilidi propria antequam topica adhibeantur; verum inter ipſa topica prudens litus mercurialis ſæpè neceſſarius eſt.

ORDO SEXTUS.

ICTERITIÆ.

DEcolorationes Plateri. *Cachexiæ icteritiæ* Frid. Hoffmann.

Sunt morbi quorum præcipuum ſymptoma in conſtanti coloris nativi mutatione conſiſtit. *Icteritiæ* vulgo vocantur, & icteri flavi, albi, virides, nigri &c.

Theoria colorum primaria ſeu Newtoniana horum diverſitatem repetit à molecularum pollicis millioneſimarum craſſitie & denſitate, verùm à ſenſibus remotior ea eſt, quàm ut praxi medicæ poſſit applicari, adeòque ad humoris in cute prædominantis colorem tum nativum tum alteratum confugimus ut icteritiarum cauſas intelligamus: ex lymphaticorum & ſanguineorum vaſculorum proportione ſanâ pendet color roſeus cutis, fibrarum verò omninò exſanguium color eſt albus ut ſcleroticæ, quod inteſtinorum, muſculorumque conſtanti elutriatione comprobatur; ſi humor quem glandulæ ſebaceæ cutis effundunt exſiccetur, ſole torreatur aut pravâ ſanguinis craſi vitietur, color nativus immutatur & in luridum liveſcentem, flavum, brunneum abit, quod in morbis hujuſce claſſis & potiſſimum hujus ordinis familiare eſt.

Rubeſcit cutis in phlegmaſiis, quia cum cruor ſolito majori vi impellatur in vaſa ultima, is lymphatica ſubit, cætera dilatat, unde proportio nativa colorum mutatur, ſeu ruber horumce vaſculorum color prædominium tenet. In hydro-

pibus, ut anafarcâ pallor occupat artus, feu albefcit cutis, quia non eft fanguini vis fufficiens ut ad minima ufque vafcula cutis perveniat, hinc color albus nativus cutis & lymphæ prædominatur.

In aurigine etiam languet vis trufiva cordis, fanguis ad cutanea vafa vix pertingit, aliundè verò lympha eft bilis colore perfufa, unde flavus vel luteus color eminet.

Pallor in omnibus ferè chronicis cachecticis obfervatur, quia robur facultatis vitalis in omnibus languet, unde cruor non fufficienti vi accedit ad vafcula cutis, ut ea fubire poffit; fed per paulò patentiores venas ad cor revertitur, quæ cùm venæ non fint pellucidæ adinftar minimarum, rubore fuo cutem non fuffundunt: quare verò tam facilè venas majufculas cruor fubeat, non ita verò minimas? ratio eft quia affrictus quos fluida patiuntur in tubulis funt reciproce ut eorum diametri, & quod globulorum lymphæ atque fuæ divifioni hi globuli refiftunt aliquantulum, unde patet quod vis quæ fufficit ad trudendum globulum cruoris indivifum per vas majus, infufficiens fit ad illum trudendum per vas multò minus, eumque in minores globulos dividendum: hæc theoria firmatur experimentis hydrodynamicis, quibus conftat quantitatem fluidorum quæ ex eâdem altitudine delabens tranfit per vafa capillaria diverfæ diametri effe in ratione triplicatâ diametrorum, quod certè non accidit nifi ubi vafa funt capillaria; cum itaque ab eâdem vi trudente quantitas adeò exigua fubeat vafa capillaria minima, evidens eft multò majorem effe minimorum quàm majufculorum vaforum refiftentiam ab affrictu oriundam.

Ex his patet cur vel languente vi vitali palleat illicò facies ut in terrore, metu, ſyncope; cur etiam creſcente anguſtiâ capillarium, ut à frigore, cutis illicò palleat; cur demùm in chronicis cathecticis pallor ſit ſymptoma familiariſſimum.

Eſt & aliud ſymptoma chloroſi, aurigini inveteratæ, omnibus hydropibus tum partialibus tum univerſalibus familiare, quod leucophlegmatiam Platerus, nos verò phlegmatiam nominavimus, ſcilicet in his omnibus morbis ſi inveteraſcant, extrema ima tument œdematosè, id eſt cum mollitie; ſi verò ſubitò fiat tumor, ut in anaſarcâ ſubitaneâ, tumor eſt quidem albus, ſed ſimul firmus; horum verò phœnomenorum theoria vulgaris falſa mihi videtur.

Ut rationem eorum intelligamus obſervandum eſt arterias non ſolum tenuioribus, ſed laxioribus parietibus eſſe præditas quâ proportione à corde recedunt, ſeu in capillares tubos tùm ſanguiferos, tùm lymphaticos dividuntur; vis autem fluidorum adverſus arteriolarum parietes, ſeu preſſio lateralis continuò ſimul decreſcit magis ac magis, ita ut quæ in aortæ trunco erat maxima & ſeptem pedum altitudini æqualis, in venulis ſit minima & ſaltem duodecies minor; ſanguis ergo & lympha intra minima vaſcula, minimè premit parietes ſuorum vaſorum, liberrimèque verſus majores venas progreditur. Verùm ſi quædam pars omnium ramorum ejuſdem arteriæ obſtruatur, quod in hac claſſe vulgo accidit, tunc preſſio lateralis ſanguinis in ſua vaſa augetur, quia hærens ſanguis, experitur preſſionem ſubſequentis columnæ, quod non accidit quando uniformi cum ſubſequenti paſſu progreditur; hinc itaque fit ut à retro cumuletur, & ſi omnes ferè

rami obstructi sint, tunc pressio lateralis in illis vasis non minor est quàm in trunco ipsomet arteriæ. Cum itaque illa vasa capillaria sint tenuiora, vel laxiora trunco arterioso, premanturque tamen non minùs quàm ipse truncus à fluido contento, illa mirè diduci & intumescere necessum est, cùm intumescentia vasis sit proportionalis pressioni laterali, quam intùs patitur, & ejus extensilitati seu tenuitati & laxitati parietum.

Ex his intelligitur hærente quomodocumque fluido in minimis vasis, illud majori vi pressurum esse vasorum suorum parietes, quantò majorem à subsequente sanguine experitur pressionem, & quantò minus ab hac pressione id in venas promovetur.

Hinc etiam patet cur lympha in cellulosi textus cavitatibus hærens, illum textum distendat, ita ut in anasarcâ subitò factâ tumor cutis sit albus simul & firmus, quippe firmitas textus cellulosi à cute coerciti respondet pressioni majori quam lympha illic congesta experitur à retrosequenti fluido; cùm verò successu temporis ipsius cutis textus flaccidus evasit per moram lymphæ serum suum dimittentis, tunc expansio textûs cellularis non coercetur, & elasticitate cutis deperditâ tumor est mollis & verè œdematosus.

Quorsum verò partes infimæ magis turgescant, ut pedes vesperè & facies manè? vulgo putant Medici hoc pendere ex pressione quam venæ ab aquis in abdomine effusis experiuntur, unde fit, aiunt, ut nec sanguis nec lympha possint ex extremis reverti ad cor eâdem quantitate quâ ad extrema devenerant. Verum ubi nullus est ascites, ut in chlorosi, idem accidit & alia de

causâ deducendum est ; cùm viget vis vitalis cordis, vis gravitatis lymphæ vix ulla est, si cum vi trusivâ cordis conferatur, adeòque vis vitalis lympham & cruorem expeditè circumducit ; verùm si vis vitalis multùm decrescat, ut in longis morbis, sero simul abundante in sanguine, tunc vis gravitatis lymphæ non evanescit ad vim cordis collata, quippè respectivè ad statum sanum major evadit, & tunc temporis ea regit fluida in quibus vis trusiva cordis imminuta est, inde itaque fit ut lympha in partes imas & decliviores abundantiùs feratur quàm ut per vim cordis reduci queat ad superiora ; lympha itaque per noctem defluit in partes decliviores, ut in manus, lumbos, faciem & post stationem diurnam pedes & tibias distendit.

Textus autem cellularis ubique corporis obvius viam præbet huic lymphæ serosæ, quæ fibras successivè emollit, unde debilitas major, anorexia, aliaque mala ferè insanabilia, quibus chronici morbi terminantur.

XXX. Aurigo, *Jaunisse.*

Icterus flavus. Icterus viridis. Morbus arquatus flavus. Morbus regius. Icteritia flava. Anglis *Jaundice.* Occitanis *Estouriffes. Ileus icterodes* Hippocratis *de intestin. affect. pag.* 556. Foesii.

Est scleroticæ primùm, deinceps verò totius cutis color flavus, aut ejus viroris, quem Gallicè *feuille morte* appellant.

Unde differt à melasictero cujus color est fuliginosus, atrolividus, aut ex viridi nigricans, ac

partim verè ater; dicitur aurigo à colore aureo.

In chlorosi cachexiâ dictâ fœdus, obscurè luteus est sæpè cutis color, *bazanée*, sed sclerotica albissima remanet, unde ab aurigine discrepat.

Auriginis symptomata sunt color luteus in albo oculorum, in temporibus, collo, dein in toto corpore; imò in ipsis carnibus & ossibus; si inveterata sit, urina crocea, feces griseæ, alvus tarda, pigritia, animi languor, visus obscurus, ac rarò omnium objectorum apparens flavedo, teste Hoffmanno, pruritus & ariditas cutis; sæpiùs præcessere hepatalgia, flatulentia, & in cadavere quandoque obices effusioni & excretioni bilis oppositi, ac calculi cystici reperiuntur.

Hujus morbi species aliæ chronicæ, aliæ acutæ; dantur aurigines aliis morbis supervenientes, seu criticæ, sæpè fugaces, symptomaticæ Neotericis dictæ, aliæ constantes primordiales, seu verè morbosæ protopathicæ.

Principium auriginis est obstructio vasorum biliariorum, & bilis refluxus in sanguinem; ille verò refluxus fluidi adhucdum tenuis, seu liquidioris minimè repugnat legibus circulationis quæ à legibus motûs non differunt juxta quas bilis debet eò deferri, ubi minor est resistentia, si undequaque prematur; minorem quandoque esse resistentiam in refluxu, quàm in influxu, dùm vasa secretoria obstruuntur, & hepar membranâ spasmodicè contractâ premitur, facilè intelligimus. Hunc motum retrogradum in ultimis vasis, quo cruor & lympha ex venulis in arterias repellitur, observavi sæpiùs ope microscopii in mesenterio vivorum animalium; an verò humor flavus, non biliosus, seu in hepate minimè elaboratus gigni possit in sanguine dubitant plurimi, licet similis in

aurium cerumine, & in ſtatu morboſo, in cryptis palpebrarum, in linguâ, ſemine, pure, aliiſque humoribus obſervetur citra ullius bilis indicium; omnia ferè echymomata antequam reſolvantur è lividis flava evadunt, nec quiſquam in his bilem incuſare voluerit.

Hujus generis plures ſunt ſpecies quæ propriam medelam expoſtulant; multiplex adeò malum, ait Meadius, multiplicem curationem expoſtulat. Sic juxta ipſum datur aurigo frigida nobis dicta, in quâ feces ſunt albæ, alvus conſtipata, & metus eſt ne æger in phlegmatiam delabatur; huic competunt calida aperientia, ſaponacea & rhabarbarina, thermæ, &c. In ſpecie verò nobis calidâ dictâ feces ſunt liquidæ, bilioſæ, acres, metus eſt ne æger in tabem abeat, & diluentia, ſerum lactis, ſedantia, acidulæ, quandoque lac ipſum, conveniunt.

1. *Aurigo febrilis* Sydenham. *cap. 1. ſect. 5.*

Eſt ea non quæ hepatitidi, nec quæ intermittenti, ſed quæ febri continuæ, & ſæpiùs tritæophiæ, ſeu febri bilioſæ ſupervenit, ſive criticè, ſive, ut aiunt, ſymptomaticè.

Ea autem cognoſcitur ex eo quod primis tribus diebus non accidat, ſed ſubſequentibus; ſi à quarto ad ſeptimum, mali eſt ominis, ſeu ſymptomatica habetur; ſi verò ſeptimo, nono, undecimo, aut decimo quarto, ſalubris eſt, ſeu critica.

Cognoſcitur etiam ex eo quod in illâ nec alvus ſit aſtricta, nec feces griſeæ, ut in aliis, ſed bilioſæ; nulla proinde incuſari poteſt ductuum biliferorum obſtructio, aut conſtrictio, ſed bilis copia, & activitas major.

In hac ſpecie alternatim præſcribenda cathartica & levia aperientia hepatica dicta, inter quæ laudatur

laudatur decoctum radicum fragariæ cum passulis, larga apozemata ex cichorio, endiviâ, taraxaco, agrimoniâ, anserinâ, additis si lubet floribus hyperici, calendulæ, croco, cremore tartari, aut tartaro vitriolato.

In aurigine salubri quæ sub declinationem morbi accidit, ægrum lecto detineri ut faciliùs perspiret, suadet tantùm Sydenhamus.

Auriginem quæ ante septimum diem in acutis contingit, minimè perniciosam esse testatur Averrhoes *lib. 4. Colliget. cap. 43.* Confirmat ipse Hollerius, & constat ex epidem. ipsius Hippocratis, modò tamen superveniat hæmorrhagia, vel sudor, &c. *Vide* de his Schenckium, *lib. 3.*

2. *Aurigo accidentalis. Jaunisse critique & symptomatique.*

Ea est quæ morbis acutis supervenit, & fugax est; accidit intermittentibus ope kinkinæ suppressis, observante Ramazzino. Talem vidi in tertianâ caroticâ dictâ, quæ septimâ die superveniens critica & salutaris fuit, ac præscripto cathartico intra triduum evanuit.

Quæ verò hepatitidi conjungitur singularem meretur attentionem, & pyrexiâ acutâ stipatur, de quâ alibi; accidentali annumeranda est quæ à gravi iracundiâ pronascitur, de quâ legatur Frid. Hoffmannus; item & quæ à commotione factâ per catharticum, aut emeticum, ob stricturam spasmodicam ductus choledochi, quæque facile & cito medicamentis debellatur.

Gravidas sub gestationis finem aurigo quandoque invadit, quæ tempestivâ sanguinis missione facilè supprimitur.

Eò etiam referri debet aurigo quæ in febribus, citra hepatitidem supervenit, de quâ Hippocrates,

lib. 4. *aphor.* 64. » Quibuſcumque per febres
» die ſeptimo, aut nono, aut undecimo, aut
» decimo quarto, aurigo incidit, bonum &
» ſalutare eſt, niſi dextrum hypochondrium ob-
» duruerit.

Illæ omnes aurigines accidentales lenibus catharticis tolluntur, urinæ croceæ fluxu copioſo excitato, & ſine notabili hepatis obſtructione producuntur.

Aurigo critica in pleuritide biliosâ ſeptimo accedens die. Foreſti *obſerv.* 35. *libr.* 26.

3. *Aurigo Indica* Bontii, *lib. II. cap.* 8. Mead. *monita*, *pag.* 163. Couzier, *Diar. Med. Decembre* 1757.

In Maſcarinâ Inſulâ incolæ procerâ & decenti ſtaturâ gaudent, ſed omnes colore luteo, vel aurigine habituali afficiuntur, & quovis morbo perierint, ſemper vitioſus reperitur hepatis ſtatus.

Calor excedens, immodicus vini ſacchari, aut vini, mellis, ac caffé uſus eſt-ne incuſandus?

Hybridæ apud *Martinicanos*, vulgò *les Metifs*, utcumque benè ſe habeant, quoniam Indi vel Indæ proles ſunt, quorum color eſt obſcurè luteus, flavos habent oculos. Labat, *Iter in Americ.*

Mexicani colore leonino, vel obſcurè flavo donantur.

In Inſulâ *Lophao*, juxta Inſulam Timor, color faciei eſt aurichalceus, ſeu cupri lutei, capilli nigri, effuſi.

In novâ *Guineâ* color cutis eſt brunneo-flavus, ſtatura gigantæa, vigor, agilitas magna; nudi ſunt niſi quod folium genitalia tegit; mulieribus mammæ ad umbilicum deſcendunt, coitus coram cœtu celebratur, nullum cultum ſervant.

Apud *Molucanos* viri colorem pomi cydonii,

ſed paulò obſcuriorem habent, oculos magnos, ſupercilia longa, capillos diffuſos; mulieres verò ſunt albæ.

Maldivenſes colorem olivaceum, cutem piloſam, corpus nudum habent, excepto cingulo *pagne* dicto; ſed plures mulieres albæ ſunt.

Siamenſes habent faciem rhombæam, oculos parvos, conjunctivam luteam, labia craſſa pallido colore tincta, dentes nigros ob Bethel quod continuò maſticant, faciem brunneam rubro diſtinctam, naſum brevem, aures longas, pendulas. Magnates pedes & tibias cæruleo tingunt.

4. *Aurigo à venenis* Ettmuller. *Cachexia icterica*; *pag.* 263. *tom.* 1. Marcell. Donat. *Hiſtor. Medic. mirabil. lib.* 1. *cap.* 7.

Ex araneorum morſu Joël. *Praxi de venen. p.* 126.

Ex viperæ morſu Luſitan. *libr.* 5. *Med. princip. hiſtor.* 29.

Characius viperâ demorſus hanc auriginem paſſus eſt. Haller. *p.* 797. *Comment. in Phyſiol. Boerhaav.*

A morſu canis rabidi Bartholin. *cent.* 3. *hiſt.* 4.

A morſu ſciuri Ephem. Nat. Curioſ. *Dec.* 2. *ann.* 9. *obſerv.* 188.

Pathemata animi hos morſus comitantia auriginì excitandæ apta eſſe ſuadent obſervationes auriginis à meris pathematis excitatæ, ut ab *irâ* River. *centur.* 2. *obſerv.* 9. à *triſtitiâ*, nuncio gravi, Helmont. *ſextupl. digeſt. Act. Med. Hafniæ vol.* 3. Idem ferè teſtantur curationes auriginis quæ à pathematis ſuam tantùm energiam habent; ut curata aurigo à pediculis vivis aſſumptis *Ephem. Nat. Cur. Dec.* 2. urinâ in acervum formicarum emiſſâ, applicato lucio piſce ad ſcrobiculum cordis, aliæque curæ ſympatheticæ in Ephem. Nat. legendæ.

Auriginem à morsu viperæ oriundam Meadius tribuit spasmodicæ constrictioni cystidis felleæ, & canalis coledochi; in illo casu demulcenda bilis acrimonia, & convulsivi motus anodynis, narcoticis sedandi. Vide Meadium *mechanica account of poisons*, *essai 1. ejusque monita pag. 159.*

Galenus observavit Imperatoris servum qui viperas venari solebat ab hoc animali demorsum, viridi, porraceo colore totum corpus perfusum habuisse. Galenus *de locis affectis lib. 5. cap. 8.*

Lanzoni (*Act. Physic. obs. 96.*) observavit hominem in manu dextrâ à fele demorsum, insigni dolore & tumore manûs correptum fuisse, quibus aurigo successit quæ per quadraginta dies duravit; & in altero quem canis momorderat, eumdem morbum pertinacem observavit Ill. van-Swieten, *aph. 916.*

Aurigo à morsu sciuri Ephem. Natur. Cur. *Dec. 2. ann. 9. observ. 188.*

5. *Aurigo plethorica. A graviditate* van-Swieten *in aphor. 950. Icterus à plethorâ* Frid. Hoffmanni *de cachexiâ ictericâ obs. 3. A mensium suppressione* Ephem. Nat. Cur. *Dec. 1. ann. 4.*

Inter principia auriginis primarium est plethora, seu major sanguinis & humorum, quam natura fert, copia; cum enim circulatio sanguinis per hepar fit tardior quàm in aliis partibus, quippè cùm sit in venâ portâ jam retardatus, eum à mole nimiâ sanguinis cordi resistentiam offerenti ulteriùs in hepate retardari, & ipsum sanguinem inspissari necessum est, unde supprimitur bilis excretio.

Inter plethoræ principia non solùm vita deses, victus opiparus, sed & suppressio evacuationum solitarum, ut catameniorum, & graviditas etiam accenseri debent; hæc verò species phlebotomiis

diluentibus, diætæque severiori, ac exercitio cedere consuevit.

6. *Aurigo ab obstructione* Bonet. *Sepulchret. obs.* 1. 4. 11. 23. 15. 30. *appendic.* 6. Foresti *observ.* 20. Amat. *Centur.* 4. *observ.* 83.

Ea est in quâ sensibilis est hepatis obstructio, renitentia vel durities sine tamen calculis cysticis, sine febre, quæque à bilis crassitie, spissitudine censetur pendere. Hæc nauseam & gastrodyniam inducit. Si lobus anticus hepatis, & juxta Veteres, si pars hepatis concava afficiatur, ea hepatalgiâ apyretâ stipatur. Nausea autem vel est à distractione ventriculi sympathicâ, vel à cacochyliâ biliosâ eum onerante.

In primo casu emetica minimè conveniunt, sed phlebotomia quam dolor hepatis indicat, videtur præmittenda, dein lenia cathartica & aperientia sunt præscribenda. Si verò nullus sit dolor hepatis, ne quidem à pressione hypochondrii, & tamen sint nauseæ; præcesserit error in victu, tunc indicantur emetica sed lenia; nam à fortibus non raró hepar inflammatur, & si sint calculi in cystide felleâ, illi ab emetico incuneati possent dolores atroces, seu hepatalgiam calculosam & periculosam inferre.

Illa aurigo posset subdividi in calidam & frigidam. *Calida* est quæ à calidis medicaminibus exasperatur ob siccitatem & acrimoniam humorum, tensionem & erethismum solidorum, bilis calorem & acredinem. In hac conveniunt juscula diluentia cum pullo, plantis cichoraceis, ut cichorio, endiviâ, taraxaco, serum lactis leviter chalybeatum, asellis onustum, cum succo sysimbrii, cichorii, &c. aquæ acidulæ.

Verùm in aurigine *frigidâ* in quâ nullus dolor

hepatis, temperamentum pituitosum, pulsus mollis & tardus, possunt adhiberi ptisanæ, juscula, aliaque medicamina fortiora, bili spissæ resolvendæ aptiora, quò spectant ballotes & marrubii albi verticilli in jusculo, radices brusci, asparagi, martialia, aquæ thermales, sapo etiam ad plures drachmas deglutitus.

7. *Aurigo purulenta* Boneti *Sepulchr. obs.* 22. 23. 25. Forest. *observ.* 10. *lib.* 19. Van-Swieten *in aphor.* 934.

Ea est species quæ ab hepate suppurato, ulceroso apostemate, vel vomicâ affecto dependet, quam in Indiis Orientalibus familiarem memorat Bontius, *lib.* 11. *cap.* 8. de quâ speciatim agit Ill. Meadius *in Monitis pag.* 263.

Præcedunt signa hepatitidis non resolutæ, adeòque pyrexia acuta, dolor hypochondrii dextri cum tensione, ventriculi dolor, nausea, &c. succedit hectica, macies; morbus chronicus est, & sæpè lethalis, ab ulcere totum jecur quandoque absumitur. Inveni in hoc casu hepar excavatum & farctum, massâ flavescente crassâ, ovis intritis simili; nulla salutis spes est, nisi abscessus extrorsum vergens aperiatur, & inde pus foras emittatur, quæ operatio aliquoties successit. *Vide* hepatalgiam apostematosam. Celsum, *libr.* 4. *cap.* 8.

8. *Aurigo febricosa*, seu à febri intermittente Ettmuller. *pag.* 264. *Icterus periodicus* Frid. Hoffmann. *obs.* 5.

Est illa species quæ per periodos recurrit cum febri intermittenti. Femina quadragenaria per annum laborabat hac specie, quæ quolibet die solis cum paroxysmo febris, scilicet frigore, rigore, dein calore & vomituritione revertebatur; aurigo per biduum durabat, & singulis

hebdomadis revertebatur; eam verò à veneno febris intermittentis erraticæ 2ª. Claff. 2. *pag.* 335. oriri exiſtimo.

Aurigo quartanæ ſuccedens eſt omnium frequentiſſima. De aurigine quartanam ſuppreſſam ſubſequente vide Junckerum *de ictero*, *cautelâ* 19.

9. *Aurigo calculoſa* Boneti, *Sepulchret. obſ.* 8. 9. 22. 23. 25. &c.

Icterus à colicâ convulſivâ Mead. *Monita*, *pag.* 159.

Icterus à ſpaſmis Frid. Hoffmann. *paragr.* 2. *à colicâ bilioſâ ſpaſmodicâ*, id. *obſ.* 1.

Eſt meo quidem judicio illa ſpecies quam calculi cyſtici excitant, dùm natura eos interdum intra canalem choledochum trudere conatur; ſi enim ab his conatibus abſtineat natura, nullus nec dolor, nec aurigo ſupervenit. Secto cadavere Conſiliarii D. Maurin invenimus centenos calculos piſiformes in cyſtide felleâ, qui nec auriginem, nec dolorem ullum unquam creaverant; is autem obierat dyſuriâ calculoſâ; verum dolorum ſpaſmodicorum, qui in hepatalgiâ calculoſâ vigent, atrocitas, pertinacia & periodicus recurſus cum aurigine, hunc morbum declarant, dolores illi in ſcrobiculo cordis verſus hepar vehementes ſunt, ſimulque ad muſculos thoracis extenduntur, illi utplurimùm excruciant paucis à paſtu horis, cùm bilem ad duodenum mitti opus eſt. Hujus curationem vide in hepatalgiâ calculoſâ.

Frid. Hoffmannus & Meadius exiſtimant ſine calculis etiam à colicâ flatulentâ, convulſivâ; ab irâ, à viperæ morſu, validam & ſubitaneam fieri conſtrictionem ſpaſmodicam ductuum biliferorum; unde refluxus bilis in ſanguinem, atque in hac ſpecie phlebotomias, anodyna & diluentia convenire putant.

10. *Aurigo typhodes* Lining. *Diar. medic. mai. 1758. pag. 408.* vide *Typhum icterodem* Claſſ. 2.

Morbus eſt in Carolinâ meridionali, aliiſque Americæ plagis endemius, cujus primum ſtadium occupat ephemera trium circiter dierum, ſecundum ſtadium, tertiumque exerit auriginem cum febre malignâ conjunctam maximè lethiferam.

11. *Aurigo hepatica* Boerhaavii *de hepatitide aphor.* 914. Fernelii *pathol.*

Eſt illa ſpecies quæ cum febre acutâ noctu exacerbantes, dolore, tumore, vel tenſione in hypochondrio dextro, ſæpè tuſſi, dolore ſcrobiculi cordis, aliquali dyſpnœâ, &c. accidit; illius ſpecies plures numerat Boerhaavius quæ tantùm ſunt varietates. Maximè diſcrepat ab aurigine illâ quæ vel quartâ circiter die vel poſt ſeptimanam ſupervenit triteophiæ ardenti ſeu febribus bilioſis, quæque à nobis inter fugaces accenſetur : ſed quidquid contrarium ſuadeat Boerhaavius, rariſſima eſt, ut notat Fernelius, & è decem hepatitidibus vix una aurigine ſtipatur.

Curatio eadem eſt ac hepatitidis, ſeu exigit phlebotomias repetitas, potum diluentem leviter reſolventem & lenes catharſes, ſi verò ſanatâ hepatitide ſuperſit aut ſubſequatur aurigo, alia omninò ſpecies eſt.

12. *Aurigo Neophitorum* Juncker *de icter.* Van-Swieten *aphor.* 950. Ettmuller. *Valetudinar. infantil. pag.* 113.

In recens natis infantibus facilè curabilis aurigo accidit ob meconium inteſtina infarciens, impeditur bilis effluxus in duodenum; unde aurigo; quandoque etiam in lactentibus coloſtrum caſeoſum eundem effectum inducit. Saponis veneti ſcrupulus in aquæ unciis tribus dilutus, addendo

unciam syrupi cichorii cum rheo, si cochleatim detur sæpiùs de die, solvit hæc concreta, abstergit blanda intestini viscera, & simul hanc saburram per alvum expellit, aut leni cathartico saburra illa cum bile evacuatur.

13. *Aurigo hysterica* Sydenhami *de colicâ hysterica*, *cap.* 3. *sect.* 4.

A colicâ hystericâ Sydenhami, Raulin *de morbis vaporosis pag.* 17.

Illa species paroxysmo gastrodyniæ hystericæ non rarò supervenit, sed intra paucos dies spontè evanescit; idem accidit in colicâ hypochondriacâ; si verò moras nectat, adhibeatur apozema sequens.

Recipe radicum rubiæ, curcumæ ana unciam unam, chelidonii majoris cum toto & summitatum absinthii ana manipul. unum; coque in æqualibus partibus vini rhenani & aquæ fontanæ ad libram unam, in colaturâ dissolve syrupi de quinque radicibus uncias duas; fiat apozema de quo capiat libram semissem calidè manè & serò usquequo convaluerit.

Juxta ill. Raulin, illa species non nisi hystericis longo morbo debilitatis, hysteralgias aut ileum hystericum passis accidit cum summâ animi, & corporis prostratione; num à ductûs choledochi spasmodicâ constrictione ut putat Frid. Hoffman? Exemplum processûs curatorii in aurigine ab obstructione. Initium ducat phlebotomia, deinceps semiuncia vini emetici cum olei amygdalar. unciâ unâ aut alterâ, succedat per multos dies potus copiosus ex decocto radicum fragariæ, acetosæ, althææ, glycyrrhizzæ: incoquendus in quovis jusculo manipulus endiviæ, cichorii, alsines, chærophylli, acetosæ, betæ, in alterutro ex his jusculis adde cremoris tartari drachmam unam, nitri grana xv. vesperè clysma laxans &

poftea purgandum cum falis epfonienfis & fyrupi de rofis pallidis ana unciâ unâ, vel cum folliculis fennæ & tamarindis, fi refiftat morbus, ad aquas acidulas ferrugineas devenias : in temperamentis frigidis, pituitofis, maximè fi quartana contumax præcefferit, quod frequenter accidit, aquæ thermales per triduum propinandæ, jufcula in quibus verticillus marrubii albi aut etiam ballotes incoctus fit fpecifica cenfentur obfervante D. Baux Medico Nemauf. percelebri; elixirium vitrioli, terra foliata tartari ab aliis laudantur. In aurigine epidemicâ quæ Genuæ vigebat in exercitu Hifpanico Comes Ponticelli Archiater abfumi juffit totum qui fuit in urbe faponem, ipfum etiam quo facies à barbitonforibus delinitur, & fic fanata eft illa epidemia; vulgò nimis indulgetur emeticis catharticis acribus, & aperientibus calidis, ubi diluentia fufficiunt.

Sydenhamus in aurigine vulgari præfcribit catharticum quarto quoque die repetendum, & diebus intermediis electuarium ex confervâ abfinthii, corticis aurantiorum, angelicæ conditæ, nucis mofchatæ conditæ, pulveris ari & chalybis, extracto gentianæ, cremore tartari & croco cum aquis mineralibus.

XXXI. Melafícterus, *Ictere noir. Melanchlorus* Fernelii *pathol. Icterus niger* Auctorum. *Icteritia nigra, & viridis* Forefti. *obf.* 23. *lib.* 13. *Melas icteros* Græcis recentioribus.

Eft morbus ut plurimum diuturnus, apyretus, qui cutem ferè univerfam colore nigro, vel diffufo vel guttato & maculofo deturpat.

Inmelanchloro, ait Fernelius, coloris flos pro vivido obſcurus primùm, deinde ſublividus & ſubniger nulla evidenti occaſione apparet, corpus quidem minus quam in aurigine ingraveſcit, mens tamen magis imaginibus perturbatur, quæ metûs & mœſtitiæ plenæ ſunt; nec dejectio, nec urina de nativo ſtatu manifeſtè decedit.

1. *Melaſicterus diverſicolor.* Ephem. Nat. Cur. *cent. 5. obſ. 41. pag. 61.*

Viſa eſt aurigo totâ facie ad guttur *viridi*, dextrâ corporis parte *atrâ*, ſiniſtrâ verò *flavâ*, urina verò modò atra, modò viridis excernebatur.

Auriginem totam viridem vide in chloroſi.

Auriginem dimidii corporis cum hemiplegiâ, Ephem. Nat. Cur. *centur. 3. & 4. obſer. 64.*

2. *Melaſicterus à veneno*, Marcell. Donat. *lib. 2. cap. 9.*

A ſcorpionis ictu oritur & totum corpus maculis nigris conſpergitur, quod de ſcorpiis regionum calidarum valet; de Bononienſi ægro agit Donatus. In noſtris regionibus hæc inſecta veneno carent, quidquid in contrarium afferat ill. Maupertuis *in Act. Acad.*

3. *Melaſicterus periodicus*; *livor totius corporis periodicè recurrens* Manget. *Biblioth. Med. pract. de cutis morbis pag. 844.*

Infanti unius anni benè valenti menſe Februario derepente ſine ullâ præcedente cauſa toto corpore facto livido non aliter ac ſi ſtrangularetur, integrâ tamen mente ſine ullo ſenſu doloris, niſi quod caput parum inclinarit ac ſi ſomnolentus eſſet, cum antea infans ille ecclampſiæ fuiſſet obnoxius quoties nutrix menſtrua experiebatur, præſcripſit Reygerus pulverem Marchionis cum ſpeciebus de hyacintho & antimonio dia-

phoretico in aquâ cerasorum nigrorum ; livor ille evanuit, ast alternis diebus eadem horâ livor tertiâ, quartâ, quintâ vice redivit, minor tamen & sine ullo frigore, quod ultra horam perseverabat, sed adhibitâ catharsi & iterato priori medicamine, æger sanatus est. An ecclampsiæ, an à tertianæ febris veneno?

4. *Melasicterus alphus* Collect. Academ. *tom.* 3. *pag.* 332.

An *melas* Celsi *lib.* 5. *cap. ultimo*?

Morphœa nigra Carol. Reyger. *Dartre noire.*

Cognoscitur ex maculis subrotundis, nigris, planis, glabris nec prurientibus, nec dolorificis per totum corpus dispersis ; hæ maculæ intra noctem accedunt. In duabus puellis has observavit Reygerus, atque eas pro scorbuticis habuit, quas spiritu cochleariæ in syrupo fumariæ præscripto, intusque sumendo facilè fugavit. Cur verò herpetem nigrum has vocat non intelligo. Hic affectus à morphæâ Arabum multifariam discrepat, fugax enim est, nec maculæ sunt cute depressiores, nec pilis albis obsitæ, eæque omnes aciculâ tusæ cruorem fundunt; differt verò extensione macularum & colore à phænygmo punctato.

In hoc differt alphus niger à morphæa nigrâ seu albaras nigra Arabum, quod in hac vitiliginis specie sint excoriatio & squamæ, quæ in alpho nigro non sunt. Sennert. *de vitiligine lib.* 5.

5. *Melasicterus scorbuticus. Blak-leg* Anglorum *Icterus niger scorbuticus* Galen. *de signis scorbuti.*

Vide *arthritidem scorbuticam*, class. VII. pag. 14. & *catochum scorbuticum*, class. IV. pag. 36.

Vel totum corpus nigrescit, ut in casu Sennerti seu Eugaleni, vel nigrescunt tantùm tibiæ,

eæque maculis lividis sunt distinctæ, unde nomen Blac leg, quod idem sonat ac tibiæ nigræ.

Icterus niger scorbuticus Boerhaave, *consult. 16.*

Facies ad nigrum vergit, residui corporis color intensè flavescit aut nigricat; in fecibus nulla flavedo, urina saturate biliosa, anorexia comes, sanguini extracto crusta tenax, phlegmatico biliosa adhæret, his adduntur scorbuti signa, ut maculæ lividæ amplæ in cruribus, excretio cruoris meri per anum sine diarrhœâ, oris spurcities, gingivæ molles. Desinere solet hic morbus in ascitem scorbuticum, & ascites tussi siccâ, dein hæmoptysi leni, polydipsiâ, aliisque symptomatis stipata citò in mortem ducit, tumore abdominis fluctuoso & pedum œdemate præsertim ascitem denuntiantibus.

Curatio. Hic prosunt cathartica septimanatim repetita ex rheo & mannâ, syrupo de cichorio, si alvus libera sit; fortiora verò, si resistat, juscula aperientia balneo mariæ parata, si æger jam debilis sit, eaque ingrediuntur carnis vitulinæ talleolatim sectæ unc. XXIV. rhei, tartari vitriolati, aut sal. mirabil. Glauberi, limat. ferri, ac pareiræ bravæ ana drach. I. radic. cichor. apii, lapathi acuti ana drach. III. folior. cochlear. cichorii ex omnibus manipul. II. aquæ cyath. I. *f. s. a.* jusculum quovis manè per XX. dies iterandum, interposito cathartico.

6. *Melasicterus splenеticus*, Bonet. *Spulchret. observ. 3.* à Vesalio.

Icterus niger Sennert. *de morbis splenis.*

Est ea species quæ hypochondrii sinistri tensione, tumore, dolore gravativo stipatur, & quæ juxta omnes Veteres & non paucos neotericos censetur pendere à vitio lienis.

Zacutus refert etiam quemdam melaſicterò defunctum caruiſſe liene, & inde deducit quare atra bilis in liene congeri ſolita, hujus defectu per corpus reſperſa fuerit. Zacut. *prax. obſ. 13. lib. 3.*

7. *Melaſicterus hepaticus. Icterus niger à vitiò hepatis* Manget. *Biblioth. Medic. pract. pag. 1036.* Plater. *tract. 3. cap. 2. libr. 1.* Bonet. *Sepulchr. obſerv. 28.*

Eſt illa ſpecies quæ incepit ab aurigine, & in quâ oculi adhucdum intensè flavi & quaſi coloris fuliginoſi ſunt, licet cutis nigredine inficiatur, urinæ ſint coloris caffé. Talem deſcribit ill. Van-Swieten *in aphor. 950.* qui per duodecim annos duravit, pertinaci uſu ſucci graminis, ſeri lactis verno tempore, æſtivis menſibus aquis ſpadanis, hyeme magna copiâ ſaponis veneti cum melle, tandem incepit ſolvi impacta hepati materies, & ſecutus fuit alvi fluxus per integros ſex menſes durans cum levamine omnium ſymptomatum; evacuabatur autem materia argillacea, olidiſſima, granulis aſperis, parvis, calculoſis undique reſperſa, vires bono victu ſuſtinebantur, & ſic perfectè ſanata eſt ægra.

Similem curavimus ægrum ill. Profeſſorem Juris D. Necker Geneveníem, qui toto corpore niger & viſu horrendus huc appulit; potiſſima verò medicamina quibus intra duos menſes ſanatus fuit, fuere juſcula in balneo mariæ parata ex vitulina carne, foliis cichorii, ſyſimbrii cum rheo, croco martis, millepedibus, ſale glauberiano, interpoſitis ſero lactis chalybeato & lenibus catharticis.

8. *Melasicterus Indicus.*

In Philippinis, qui vocantur *Bisayas* incolæ nigri sunt, ast colore magis atro ex cocco & moscho tinguntur, ut mulieribus placeant.

Zeilanenses nigri sunt & deformes.

In Regno Loango Africæ, homines nascuntur albi, sed intra duos dies nigri evadunt, oculi grisei, capilli aurei, si cominùs aspiciantur, cadaverosus est color, & oculi immobiles, lusci; noctu & ad lumen lunæ clarè vident, interdiu obcœcantur; hos *Albinos* vocant Lusitani; *Negres blancs* Galli.

In Insulâ Hispaniolâ Nigritæ servi ex diversis Africæ regionibus oriundi numerantur plurimi, illi omnes nigricant, ast qui vocantur *Bambaras* ruffescunt, qui *Congos arada*, & *Senegalli* intensiùs nigricant, singulos tamen distinguit intensitas, gradus, vel nitor coloris; horum verò color minus nitidus, magis dilutus evadit ex febre, chlorosi, anasarcâ, & ex colore dilutiori ægritudines illæ facilè dignoscuntur; cicatrices à variolâ relictæ albescunt, pustulæ verò durante inflammatione dilutius nigricant. Errant qui plegmones rubedinem ejus symptomatis essentialibus adscribunt.

In novâ Hollandiâ color est nigerrimus, ut apud Guineenses, os magnum, nasus resimus, labra crassa, oculi semper clausi ut arceant noxam culicum, nulli dentes in maxillâ superiore, viri imberbes ut feminæ, & facies omnibus deformis, præterea Ichtiophagi sunt, nullis vegetabilibus vescuntur. Dampier. *Itiner.*

XXXII. Phænigmus. *Ictere rouge.*

Eſt morbus apyretus cutis rubedine diffuſâ maculatâ virgatâ vel punctatâ notatus.

Differt itaque à purpurâ ſcarlatinâ, rubeolâ, aliiſque phlegmaſiis exanthematicis, quod nullâ febre ſtipetur.

A guttâ roſeâ, herpete, pernione, aliiſque vitiis maculoſis, quod magnam cutis partem obſideat.

1. *Phænigmus pethechialis. Purpura apyreta* Clariſſ. Cuſſon, *diſſert. de purpurâ.*

Eſt exortus macularum purpurearum in univerſâ cute qualis in purpurâ ſine pruritu, tumore, alioque ſymptomate. Hunc affectum vidi aliquoties in pueris ob calorem æſtivum enaſci ſine ullâ notabili functionum læſione, & potu refrigerante ac dein levi catharſi adhibitâ intra paucos dies, evaneſcere.

Illuſtr. verò Profeſſor H. Haguenot ſimilem obſervavit in tribus mulieribus, quas quidem ille morbus defœdabat, ſed aliunde nullatenus moleſtabat, quique intra aliquot dies ſpontè receſſit.

Sachſius obſervavit in feminâ maculas roſeas diffuſas undequaque, quarum nonnullæ ſanguinem plorabant, & in puero ſimiles, ſine ſanguinis ſtillicidio, ambæ antiſcorbuticis ceſſerunt. Vide *Acta Phyſ. Med. nat. cur. 1737. pag. 386.*

2. *Phænigmus Indicus.*

In Inſulis Philippinis Indi ſunt atrorubri, & ut pulchriores videantur plebeii, dentes colore nigro inficiunt; aſt nobiliores matronæ eos laminâ aureâ obducunt, reſiduum corpus colore nigro pingitur, & quò plures figuras in eo delineant

delineant, eò nobiliores & animosiores censentur, unde ab Hispanis *pintados* seu picti nuncupantur.

Patagones qui degunt circa Fretum Magellanicum, colorem cupri rubri nativum habent; idem est color in Insulâ Nicobar juxta Sumatra. *Dampier.*

3. *Phænigmus à vernice.* Duhalde *histor. Sinæ pag. 317.*

Apud Sinenses qui ex arbore *Rhus vernix* Linn. dictâ vernicem Sinensem extrahunt, si ejus halitus excipiant, intra viginti quatuor horas colore rubro universali inficiuntur, quasi erysipelaceo, accedit faciei deformitas, cutis asperitas leprosa; rimas agit cutis multis in locis, & multum inde serum effluit; demùm cutis exsiccata fortè epidermis delabitur, novaque succrescit. An erysipelas sit hic morbus ignoro.

Curantur cathartico hydragogo, balneis calidis in decocto foliorum abietis, corticum castanearum cum nitro & basellâ, hujus decocti etiam stuphæ adhibentur, & basellæ cinis rimis cutis inspergitur.

4. *Phænigmus à venenis* illustr. Hambergeri, *de narcoticis dissert.*

Est intensa rubedo totius corporis diffusa vel continua quæ illicò supervenit à venenis quibusdam narcoticis, & 1°. quidem ill. Hambergerus aliique observarunt eos qui baccas atropæ belladonæ voraverant incidere in rubedinem purpuream totius corporis citra calorem ac febrem, quæ rubedo assumpto emetico intra paucos dies evanescit; hoc accidit filio janitoris Horti Regii Monspeliensis, atque confirmat opinionem ill.

Hambergeri, qui putat à narcoticis ita diſſolvi cruorem ut facile ſubeat vaſa cutis lymphatica.

Idem morbus accidit *à Bias* juxta Agatham toti familiæ ſutoris, ab eſu hepatis frixi piſcis, qui vulgò Cattus marinus, Ichtiologis *ſqualus canicula* dicitur; quatuor diverſæ ætatis aſſumpto hoc hepate caro correpti per biduum triduumve jacuere, & rubore purpureo intenſiſſimo perfuſi fuere, ex quo profundo ſopore excitati pruritum perſentiebant, & epidermis totius corporis, ne exceptis pedibus manibuſque, in magnas, amplaſque membranas à corpore ſeparata abiit. Agatham accerſitus paulò poſt, hos quatuor accerſivi, examinavi, & ipſe ex mariti pede & ex uxoris manibus detraxi chirotecas cutaneas, quas ſervo; qui verò plus hujus eſcæ voraverant, diutiùs dormierunt quàm qui minus; puella non in toto corpore deſquamata abſceſſum in crure paſſa eſt.

XXXIII. Chlorotis. *Chloroſe, pâles couleurs.*

Morbus Virgineus & *Febris alba* Roderici à Caſtro *lib.* 2. *cap.* 5. Sennert. *libr.* 4. *ſect.* 3. *cap.* 2. *Icteritia alba*, vel *Icterus albus* Ettmulleri. *Iliſcis* Avicennæ. *Fœdi colores* Ballonii *de morbis virginum*. *Febris amatoria* Langii. *Cachexia* Plater. *de diſcoloratione*. *Chloroſma* Hippocrat. 6. *Epidem.* obſcuro ſignificatu *Chloroſis* Sennert. qui falſo

nomen Hippocrati tribuit. *Febris alba* & *virginum obstructiones* Mercati.

Chlorosis est morbus cujus præcipuum symptoma est pallor faciei cum astheniâ habituali.

Plures species hisce duobus symptomatis addunt quamdam vesaniam singularem, ut picam, malaciam, polydipsiam, melancholiam, panophobiam &c. quæ vulgò chloroses propriè dicuntur: aliæ verò nullâ vesaniâ stipantur, & pallores vulgò dicuntur; sed non dantur inter has limites quibus accuratè distingui queant; sunt qui cachexiæ nomine ultimum chloroseos gradum designant, verùm phlegmatiam aut anasarcam hoc nomine intelligunt; & cachexia, ut patet ex Gorræi definitione, pro omnibus hujusce classis ordinibus designandis passim adhibita videtur apud Veteres.

Color pallidus pendet ex eo quod lympha in vasis cutaneis prædominetur, ita ut cruoris color præ illâ evanescat, vel ex eo quod epidermis opacior radios rubros cruoris subtus repentis non transmittat, quod ferè eodem recidit.

Pallor est vel albus vel cinereus, vel fuscus, cereus, luridus, & diversas hasce colorum commissuras verbis exprimere difficillimum est; ut itaque dum cutis flavescit vel ut aiunt viridescit, distinguatur chlorosis ab aurigine & melasictero, scleroticæ color observandus est, qui albissimus est in chlorosi utcumque cutis sit lurida, ast flavus vel fuliginosus in aurigine & melasictero.

Chlorofes veræ.

Sunt illæ quæ ut plurimum appetitu ciborum, potuum, veneris, vel quadam fingulari & heteroclitâ averfatione ftipantur; recens elapfo fæculo unica hujus morbi fpecies erat cognita, quæ chlorofis virginea eft, feu febris alba vulgo dicitur; virginibus viro maturis familiaris, quæque menofthafiæ feu catameniorum emanfioni aut fuppreffioni tribuitur, verum obfervatio quotidiana docet ipfos infantes in cunis chlorofi cum picâ laborare, dantur & mulieres ubertim menftruatæ quæ fimili morbo cum picâ ægrotant, dantur denique viri, ut obfervat Bonetus verè in hoc fignificatu chlorotici, adeòque fi hujus vocis fignificatus reftringeretur ut in fcholis vulgò fit, plurimæ hujus fpecies ignotæ vel exclufæ forent, aut nova genera citra neceffitatem condenda manerent.

1. *Chlorofis Virginea. Pâles couleurs des filles. Fædi colores virginum* Ballonii *de morbis virginum.*

Eft ea fpecies quæ puellis puberibus ex menoftafiâ accidit cum picâ.

Menoftafia, eft cameniorum emanfio, imminutio, aut fuppreffio, feu menfium ftafis.

Pica verò chlorofim illam comitans eft fæpiùs pica abforbentium, ut mortarii, gypfi, humi, carbonum, vel pica condimentorum, ut aceti, fucci limonum, falis &c. *vide* Claffem VIII. pag. 318.

Chloroticæ pallent & in intenfo & inveterato morbo flavefcunt ac luridæ funt, oculis tamen albiffimis, unde ab auriginofis difcrepant, pulfus in illis frequens eft & parvus, unde

morbus impropriè *febris alba* dictus, sed vires vitales sunt minores solito, adeòque non mutata est proportio inter illas & vires musculares, quod ad febrem ponendam requiritur. Respiratio in illis est difficilis, si paulisper moveantur, maximè si scalas ascendant, si currant, si conatus edant, quia tunc temporis à musculis contractis sanguis ubertim in pulmones irruit, eosque infarcit, quem tamen pari passu pulmo debilius compressus à musculis pectoralibus non potest cordi sinistro erogare, hinc palpitationes cordis, quas etiam vel levissimum pathema excitat. Debilitas verò musculorum pendet & à plethorâ seu mole movendâ majori, & à laxitate systematis solidorum: systema verò illud laxius est quia sero sanguinis retenti, eoque abundantiori & retardato ejus textûs elasticitas minuitur: hinc pigritia ad motum, hinc amor somni & vita deses, sedentaria; hinc fastidium omnium oblectationum quæ exercitio obtinentur, ut ambulationis, rusticationis, cantûs &c. hinc amor solitudinis, mœstitia; deffectu exercitii & ob vitiosam sanguinis & succorum gastricorum crasim quæ serosa vel mucosa est fames imminuitur, appetitus verò qui non alimenta in genere, sed sapores sectatur, Gallicè *l'appetit*, depravatur, quia saliva serosa gustui non arridet nisi condimentis acuatur, aut absorbentibus ejus fatuitas corrigatur, si mucosa sit saliva; cum alimenta consueta non arrident ad inassueta confugiunt, hinc progrediente morbo crescit plethora seu cacochymia facta ex thrombo purpureo viscoso, crasso, malè elaborato & ex sero copioso, flavescente; crescit anorexia, digestiones multiplici titulo vitiantur, humores excrementitii retenti crasim sanguinis in dies pejorem

reddunt, laxantur solida, textus cellulosus turget hoc sero vitioso, debilitatur cor cum omnibus aliis musculis, hinc pallor plumbeus, cereus color, quem viridescentem quidam nuncupant; tumescunt vesperè pedes, vestigium calceorum & digitorum prementium retinent, manè palpebræ tument & livescunt, sed adhuc carnes v. g. genæ sunt turgidulæ non marcidæ.

Cum verò eò usque procedit morbus ut genæ sint pendulæ, flaccidæ, labra attenuata, pallida, extrema œdematosè tumeant totâ die, digestiones omninò viscosæ, color plumbeus, fuscus &c. hic chloroseos gradus jam *cachexia* à neotericis vocatur, & ægræ *cachecticæ* dicuntur in quavis chloroseos specie.

Hic morbus ita evidenter pendet à menostasiâ ut restituto catameniorum fluxu evanescat; interea duplex est varietas menostasiæ, in praxi distinguenda; vel enim 1°. ea initio stipatur solidorum tensione, erethismo, fluidorum siccitate & acri viscositate, & in hoc casu in morbo recenti nequaquam ad statum cachecticum pervento, emmenagoga debent diluentibus temperari, phlebotomiâ & catharsi præscriptis, jusçula leviter incidentia ex radicibus fragariæ, graminis, foliis scolopendriæ, capillorum veneris, additâ paucâ dosi martis, debent præscribi; imò sæpius ad semicupia, serum lactis & lac asininum deveniendum est.

Si verò ægra sit temperamenti pituitosi, frigidi, paulò fortiora & calidiora medicamina sensim sunt adhibenda, ut major dosis præparationum martialium, radices aperientes brusci, ononidis, asparagi, de quibus consulantur processus curatorii Ill. Jacobi Lazerme; & Ger. Fitzgerald *de morbis mulierum* cap. 1.

Sæpiùs hic morbus uſu limaturæ ferri intrà primum offæ cochlear, vel potu aſſiduo aquæ ferratæ, ut aiunt, ſanari conſuevit; interdicendus verò eſt omninò uſus condimentorum & terreorum, quibus hæ virgines delectantur, atque exercitium eſt ſuadendum.

2. *Chloroſis amatoria. Febris amatoria* Langii.

Eſt prioris varietas quæ puellas amore percitas afficit, cum gravi melancholiâ, ſolitudinis amore, mœrore continuo, & continuâ de objecto cupito meditatione; ea chloroſis ſtipatur etiam utplurimùm menoſtaſiâ; aſt ea menſium emanſio potiùs huic ſupervenit, quàm pallorem præcedit, atque temperamento melancholico ſtipatur, proindeque primus curandi proceſſus in chloroſi virgineâ deſcriptus magis convenit quàm ſecundus, & præterea matrimonium cæteris omnibus remediis longè præſtat. *Vide* Nymphomaniam ſalacitatem dictam *Claſſ. 8. pag. 343.*

3. *Chloroſis à menorrhagiâ. Pâles couleurs des femmes. Chloroſis muliebris à menſtruatione difficili* Aſtruc. *de Chloroſi, tom. 2. pag. 2. & 43. ſpec. 2ª.*

Ea eſt quæ mulieres annum quadrageſimum prætergreſſas, quæque laborioſam menſtruationem patiuntur, adoriri conſuevit, ſæpiùs cum uberiori ſanguinis effluxu menſtruo, appetitûs depravatione, phlegmatiâ, torpore corporis, ſeu pigritiâ & debilitate inaſſuetis, atque ciborum aſſuetorum faſtidio.

Menorrhagia ſeu vitioſa & morboſa catameniorum effluxio involvit catamenia doloribus hyſteralgicis ſtipata, ſive parca, ſive ſolitæ quantitatis, & catamenia profuſa ſive dolorifica, ſive non dolorifica; in his omnibus caſibus, potiſſi-

mùm verò cùm menorrhagia eſt hyſteralgica, ſupervenit chloroſis cum mœrore, & moroſitate multiplici, ſolitudinis amore, exercitii averſatione, ciborum noxiorum appetitu, pigritiâ inſolitâ, œdemate pedum, ſomnolentiâ, quæ nunquam ipſis expleta videtur, pervigilio conjunctâ, aut ſomnis inæqualibus & irregularibus, atque quoties menſtrua accedunt, illa initio indolentia ſunt; aſt ſecundâ, tertiâve die doloribus aſſiduis, irrequietis crurum, natium, femorum, lumborum, uteri, vaginæ, ſtipantur, ita ut illi dolores ſubitò ex unâ parte in alteram ferantur, uterus intumeſcat, mox detumeſcat, à tactu doleat, dùm tumet, ſimulque eò majores ſint dolores, quò plus ſanguinis effluit; his adde ſenſum ardoris in vaginâ, jectigationes continuas corporis, quæ omnia imminuto fluxus impetu evaneſcunt; aſt ſæpè fluxus ſanguinis excipitur à fluxu ſeroſo, ſeu à leucorrhœâ quæ plures dies perſeverat, & identidem cruenta eſt, unde miſera mulier debilis, pallida, ad leviſſimum motum anheloſa, œdematoſa, inſomnis, cibos averſans, ſingulis menſibus in pejorem ſtatum abitura eſt, niſi ſuccurratur.

Hic morbus pertinaciſſimus eſt, & ferè eas comitatur uſquequo ætas ea advenerit quâ naturalis catameniorum accidit ceſſatio; non ſatis apud Auctores deſcriptus reperitur; vulgò exigit ruſticationem tanquam præſtantiſſimum remedium; deinde verò exiguam doſim præparatorum martialium cum juſculis refrigerantibus, levibus antihyſtericis, nam affectus hyſterici his malis ſæpè accedunt; ſi verò ſtomachus lacti poſſit aſſueſcere, nil eo melius indicaverim; hujus ſpecialis hiſtoria & curatio deſiderantur.

4. *Chloroſis gravidarum* Aſtrucii *ſpec.* 3ª.

Ea est quæ primis tribus graviditatis mensibus accidit cum malaciâ, seu appetitu absurdorum, & solitorum alimentorum aversatione; malacia verò ad plura alia extenditur, quàm ad alimenta; etenim in hoc morbo mens debilis & morosa ad stultitiam usque, non raró diversa appetit, vel aversatur, minimis repulsis excandescit, cum furore cupita sectatur. *Vide* Picam 3^am^. *Class. VIII. pag.* 319. Sæpiùs gravidæ quæ priùs tabaco, caffé, vino delectabantur, jam ea aversantur; quæ aleces, clupeas, similiave aversabantur, jam perditè appetunt; quæ erant forti animo, jam à levissimis occasionibus turbantur, de cætero pallent, ad levem ambulationem anhelosæ sunt, torpidæ & graves, mœstæ & morosæ; verùm nec ab alimentis absurdis ferè læduntur, & his denegatis pejus habent, ubi valet aphorismus Hippocratis: alimenta paulò pejora, sed jucunda, melioribus, sed ingratis sunt anteponenda. Hic affectus spontè circa quartum mensem evanescere consuevit; ast accedente ætate quâ catamenia cessatura sunt, non raró inducit chlorosim à menorrhagiâ dictam.

5. *Chlorosis infantum.* Vide *Phisconiam infantum.* Est ille pallor qui infantibus est familiaris, cum picâ absorbentium laborant, quo quidem morbo nihil est vulgatius; quippe innumeri sunt qui ab incunabulis solent humum, mortarium, gypsum vorare, quique inde pallidi, marcidi, imò macilenti evadunt, & simul phisconiâ & addephagiâ laborant; cùm itaque ad chlorosim requiratur tantùm pallor & pica, cur huic generi non accenseretur hic morbus, non video.

Chlorofes fpuriæ , feu pallores.

Sunt illæ quæ nullâ picâ, malaciâve ftipantur, & *pallores* Boneto dicuntur; vide *Sepulchret. tom. 3. pag. 533.* & *Cachexiæ* Felic. Plater. *difcolorationis genera*; talis eft pallor fugax à frigore, à terrore, aliifque, qui fyncopem, afphixiam comitantur, nec non qui à morbo convalefcentibus accidit. Pallor eft fymptoma omnium ferè cachexiarum, maximè verò tabis, afcitis, anafarcæ, phlegmatiæ, fcorbuti, fyphilidis, tineæ malignæ, elcofeos, &c. nec non alvifluxuum, fanguifluxuum.

6. *Chlorofis verminofa* Plateri *obferv. libr. 3.*

Illa fovetur à copiofis lumbricis intra primas vias.

7. *Chlorofis viridis* Petr. Fabri *Curat. 71.*

An viror erat verus qualis herbarum recentium, an verò hoc nomine intelligat cum plurimis colorem luteum, *couleur de feuille morte*, inquirendum reftat. Vulgò plebs virorem tribuit fecibus alvinis, fputis phtificorum, cum mihi tantum flavus color obfervatur.

8. *Chlorofis ab hydrothorace. Vide* Boneti *Sepulchret. tom. 3. pag. 555. & 556. n°. 1. 4. 20. 22. de pallore.*

Ille pallor non nifi ex cadaveris aperturâ hydrothoraci, aut pulmonum œdematiæ fuit adfcriptus; fi enim hydrothorax cognofceretur, tunc pallor tanquam ejus fymptoma habendus effet; in his autem cafibus chloroticus albefcit. Difcoloratio verò plumbea ac fufca fpleneticos & hypochondriacos non rarò inficit.

9. *Chlorofis maculofa. Leuce* Galen. 3. *de fymp-*

tomat. causis. Leuca Celsi. *Elephantiasis alba* Plin. *lib. 25. cap. 5. Morbus Deliorum* Mercurial. *var. lect. libr. 3. cap. 18.*

Est morbus cujus præcipuum symptoma sunt *maculæ amplæ* per totum ferè corpus dispersæ, non squamosæ, ut in morphæâ albâ, sed glabræ & coloris verè albidi, qualis est ostræorum; his adde pilos albos, pectoris & colli tumorem, doloresque exiguos, sine febre; illæ maculæ albidæ faciem potissimùm deturpabant apud Delios, referente Æschine, qui hunc morbum contagiosum & pestiferum dicit; hic verò morbus hodiè est ignotus.

10. *Chlorosis Carthagenica* M. d'Ulloa, *Histoire du Voyage en Amérique.*

Carthagini in Americâ calor atmosphæræ est ferè semper idem qui Parisiis diebus canicularibus; hyems dicitur tempus quod à Maio ad finem Novembris extenditur; *major æstas* vocatur ab initio Decembris ad finem Aprilis, quo tempore ventis flantibus calor mitior est; æstas minor est circa festum sancti Joannis, tunc per mensem cessant pluviæ; perspiratio ibi magna, continua, unde Incolæ colorem adeò pallidum & lividum habent, ut à morbo gravi convalescere videantur; actiones etiam molles, debiles, vox quoque tarda; de cætero bene valent: Europæi huc accedentes post tres, vel quatuor menses hunc pallorem contrahunt.

Asserunt etiam multi Tarbellis, seu *Dax* endemium esse pallorem, quem tribuunt vaporibus calidis, quos thermæ in mediâ urbe sitæ, & ad 50um. & ultra gradum fervidæ, continuò fundunt.

11. *Chlorosis Bengualensis* Merolla, *Iter in Angolam.*

In Regno Benguala apud Africanos color hominum eſt non minus pallidus ac mortuorum apud nos; ille verò pallor tribuitur aëris gravitati, &, ut aiunt, malignitati; imò vox eorum debilis eſt & tremula: apud nos qui oppida mari vicina habitant, pallidi ſunt, & phiſcones venis atrocæruleis per abdomen ſpanſis, unde vocantur vulgò *ventres bleus*, & quartanis ſæpiſſimè laborant; hoc verò tribuitur & aëri è paludibus fetidis æſtate exhalanti, & aquis cœnoſis quibus utuntur.

Apud Darianos in Americâ fortè pallor endemicus à calore dependet, ut apud Carthagenicos, & unde procedat apud Cambayenſes in Aſiâ, ignoro.

12. *Chloroſis metallica* Ramazzini *de morbis Artificum*, *cap. 1. & 2.*

Eſt pallor qui inficit metalli-foſſores, inauratores, &c. quique potiſſimùm invadit cum tremore eos qui hydrargyroſim patientes, ſe frigori exponunt, in quo caſu decoctum radicis chinæ & bardanæ utiliſſimum eſt.

ORDO SEPTIMUS.

CACHEXIÆ ANOMALÆ,

Seu quæ prioribus affines sunt, ita tamen ut in ordinibus prægressis non facilè locum obtineant.

XXXIV. Phtiriasis, *Maladie pédiculaire.*

COGNOSCITUR ab exortu insectorum pediculis affinium ex diversis corporis partibus, quas porrigine, ulcusculisque defœdant, aut puncturis, pruritu discruciant.

Dicitur *phteiriasis* Græcis, Latinis *morbus pedicularis.* Insecta hominem frequentiùs infestantia sunt pediculus, pulex & acarus, quæ supra corpus humanum hospitantur, & aptera sunt; quæ verò intra corpus hospitant, sunt gordius medinensis, furia infernalis, lumbricus humanus, ascaris recti, fasciola hepatica, fasciola intestinalis, hyrudo stagnalis, tænia vulgaris, tænia solium, & tænia lata; extùs divexant nos alia insecta, & potissimùm vespæ, apes, culices, tabani, scorpii, araneæ, scolopendriæ, cimices, nepæ, dytisci, &c. Phtiriasis autem utut vulgò pediculis solis tribuatur, quandoque multis aliis insectis tribuenda, unde diversæ species morbi.

1. *Phtiriasis pedicularis. La maladie pédiculaire.* Est ea quæ vel capillitium, vel etiam totum corpus infestat, & à veris pediculis excitatur.

Pediculus est insectum apterum pedibus sex, oculis duobus, aculeo in ore, antennis longitu-

dine thoracis, abdomine depresso sublobato; species est pediculus humanus Linnæi, qui in capite frequentiùs habitat, & per vestes diffunditur; hujus ova, seu larvæ *lentes* nominantur; nidulatur in capillitio ubi pruritum excitat, pustulas cudit, fetorem, sorditiemque capiti conciliat, cum porrigine. *Porrigo*, seu furfuratio est congeries squamularum grisearum, seu materiei unguinosæ pulverulentæ, quæ secernitur in glandulis sebaceis capitis, quæque ob pectinationis defectum cumulatur in capite, & crustam sordidam, fetidam, sub pectine furfuris formâ delabentem constituit; ibi verò pediculi tuti hospitantur, & prolem copiosam nutriunt; illi oris aculeo quem exerunt cutim pungunt, & vulnusculi peripheriam albam faciunt, fortè quia inibi solum cruorem exsugunt; econtra vulnus à pulice inflictum rubet, quia sanguinem è vasis vulneratis effluentem non exsugit, sed lympham; corpus pediculi est totum hispidum, quibus villis verosimiliter pruritum excitat.

Phtiriasis solius capitis est infantibus familiaris, & facilè frequenti pectinatione curatur; verùm apud eos qui indusiis tantum laneis utuntur, nec ea frequenter mutant, magna est pediculorum per vestes repentium progenies, & opus est non solum caput pectine expurgare, sed etiam medicaminibus inspersis illud & vestes mundare. Laudatur in hoc casu pulvis hordei caustici, quod *cevadilla* vulgò audit. item pulvis seminum *Delphinii staphisagriæ* dicti.

Phtiriasis olim inter morbos pœnales habebatur, quo extinctos ferunt plurimos. *Vide* Schenckium, Camerarium, Plempium, &c.

2. *Phtiriasis interna. Vermine interne. Phtiriasis*

funesta Mangeti *Bibliothec. de morbis pilorum.*)

Ea est in quâ vel soli pediculi è diversis corporis locis exituriunt, ut ex oculis, naribus, ore, cum urinâ, sputo, fecibus, unde ægri miserè torquentur, emaciantur, & pereunt, vel in quâ præter pediculos diversa alia insecta ex omnibus corporis locis supradictis prodeunt, ut amicus meus Ill. Lefevre, Academ. Regiæ Scient. Par. & Ucetiæ medicinam faciens observabat; illi ægro anno 1718. & 1729. quotidiè prodibant ex oculis, auribus, podice, urethrâ, vulnere phlebotomiæ, pediculi, pulices, forficulæ, araneolæ, lumbrici, scarabæoli, quorum icones mecum communicabat amicus. Varia tentata sunt remedia, & demùm ad litus mercuriales deventum est; æger per quindecim dies ptyalismum passus, immunis eo tempore fuit ab insectis; verùm finitâ hydrargyrosi insecta successivè redierunt, unde æger insomnis, emaciatus, debilitatus demùm obiit.

Mangetus refert Chirurgum Genevensem ischiade per annos excruciatum in eodem femore sinistro passum esse eruptionem mydriadis pediculorum, à quibus & à dolore liberatus est usu thermarum Aquensium in Sabaudiâ.

3. *Phtiriasis inguinalis.*

Est ea quæ fovetur à pediculis pubis, quos vulgò *morpiones* & *platulas*, vel *pattas* nominant; illi catervatim cuti pubis, imò superciliis, capitique adhærent, & pruritum molestissimum excitant; ast partes non exulcerant, & facilè ope seminis staphisagriæ, pulveris tabaci, aut unguenti mercurialis occiduntur.; palpebris hoc affectu captis possunt applicari vel acetum scilliticum, in quo pauculum aloes sit dissolutum, aut oleum spicæ, &c.

XXXV. Trichoma, *la Plie* ou *Plique. Trichoma* Jachii. *Plica Polonica* Starnigellii. *Plica Belgarum* Schenckii. *Koltun* ac *Koltek* Polonis. *Coledon* ac *Gods*, vel *Gosc* aliis. *Wichtel-zopff.* Germanis. *Trichoma* à *trix*, & *coma* cæsaries, capillitium. *Plica* à capillorum complicatione; ista vox ultima æquivoca est, adeòque nomen D. Jach. melius est.

Trichoma est morbus contagiosus, chronicus, Polonis endemius, cujus præcipuum symptoma est capillorum conspurcatio, ac in cirros & funiculos diversæ figuræ, ac longitudinis conglutinatio, ac concretio.

Hujus morbi seminium ex Indiâ Orientali per Tartaros circa annum 1687. contagio in Poloniam, Silesiam, Hungariam, vicinaque loca translatum fuit. G. Frid. Stabel, *Differt. de plicâ. Halæ 1724.*

Distinguendi sunt morbi à viru plicoso oriundi, & trichoma ipsummet; morbi plicosi quos Polonicos cognominamus, sunt tùm acuti ut pleuritis, apoplexia, hæmoptysis, &c. tùm chronici ut syphilis, rachitis, cephalæa, aliæque multæ diversorum generum species.

Cognoscitur trichoma, si manifestum sit, ex capillorum in unum vel plures tophos convolutione, vel eorumdem in cirros viscosos, funiculos crassos elongatione, involutione. Si occultum, 1°. ex hæreditariâ dispositione, quippe hic morbus à parentibus in prolem sic transfertur. 2°. A contagio per pileolorum inquinatorum gestationem, concubitum

concubitum & sudorem. 3°. Per partium pilosarum examen, ut inguinis, potissimùm capitis; in pilis enim pudendorum quandoque cirri plicosi nascuntur. Memorabilis est casus à J. Paterson Hain in Act. Societ. Londinensis relatus. 4°. Phantasiæ depravatio & potissimùm appetitûs errores attendendi sunt, unde adagium: *sub pica latet plica.* 5°. Sudores capitis, viscidi, glutinosi capillitii spurcities, & orti in illo furfures. 6°. Unguium incurvatio, scabrities, color mutatus, lividitas, corruptio.

Plicæ seu capillitii cirrosi eruptio est species excretionis salubris quâ partes internæ à viru latente perniciosissimo liberantur; illud quidem virus quandoque diutissimè latet in corpore, ut venereum veluti sopitum, & innocuum; sed sæpè strages edit eò majores, 1°. quò partes affectæ nobiliores sunt & sensitivæ magis; 2°. quò major humorum viscíditas & acrimoniæ cum eo viru concurrit. 3°. Cùm partes solidæ & potissimùm cartilagineæ vel osseæ eo inficiuntur, tunc enim nulla ferè spes est reconvalescentiæ.

Hæc plicæ evolutio, excretiove utcumque morbosa sit, est apud inquinatos summè utilis, adeòque juvanda & omni ope promovenda; nihil est autem perniciosius quàm capillos plicatos resecare, ejus plicæ excretionem frigore incautè suscepto, oleosis aut viscosis admotis reprimere, ejus exortum turbare.

Erravit Doctor quidam Scoto-Britannus & Chiracius, qui procul à Polonia degentes, eum affectum pro simplici capillorum neglectorum spurcitie habuerunt, quasi pectinando posset averti & curari, imò qui fictum & non observatum esse morbum contendunt. Hos solidè confutant

Schultzius, Pastorius, Strobelius. Ipse vidi Andusiæ Capitaneum Bezesse, qui redux è Polonia ubi 20. annos militiam exercuerat, gerebat plicam in capite quam propriis manibus ipse tetigi, ad eum pro phtisi, quâ laborabat accitus; erat autem plica villosa seu femina, non totum tamen caput obtegens, sed in tribus glomeraminibus capillorum tenuium conspicua, quam à multis retro annis sine ullo incommodo gestabat, & curiosè servabat; radix autem horum pilorum levi pressione dolebat.

1. *Trichoma cirrosum. Plique en cordons, plique mâle. Plica major* vulgò.

Est species omnium vulgatissima, minus noxia, quæ distinguitur ex eo quod capilli in funiculos prælongos conjuncti & agglutinati sint.

Symptomata ejus prænuncia sunt 1°. pallor faciei; 2°. asthenia ab articulationum laxitate; 3°. dolores capitis, seu cephalæa Polonica; 4°. dolores omnium artuum potissimùm in articulis, pedibus, manibus, seu arthritis Polonica; supervenit 5°. syrigmus; 6°. convulsio; 7°. contractura; 8°. rachitis, cum ossium fragilitate.

Symptomata salubria quibus priora tolluntur, sunt 1°. plicæ eruptio; 2°. phtiriasis cum fetore, porrigine; 3°. demùm alopecia; 4°. An cruorem fundant derasi capilli nondum constat; 5°. Ea verò critica plicæ excretio non fit subitò, sed post longum tempus absolvitur. Cognoscitur verò perfecta, cum omnia symptomata interna evanescunt, & capilli spontè defluunt, deinceps iterum nascituri; hactenùs verò, seu ante perfectam illam crasim, eos resecare periculosum est; quandoque cirros illos per totam vitam gestare consultius est.

2. *Trichoma villosum. Plique femelle. Plica fe-*

mina Schultzii, *Collect. Academ. T. 3. pag. 285.*

Ea cognoscitur ex tophis villosis in quibus modo omninò inexplicabili capilli complicantur, sive *dispersi* sint illi tophi, quales vidi, sive *coaliti* in mytram seu byretum quo totum caput tegitur. *Vide* Philosoph. Transact. Abridg. *Vol. VI. fig. 73.* ubi icon plicæ istius, capillitium ibi delineatum erat quatuor ulnas longum, palmum latum, & duos pollices crassum. Femina Polona quæ eam plicam per 50. annos gestaverat, toto hoc tempore arthritide Polonicâ cum contracturis laborans, in marasmum inciderat.

Hæc species resecto capillitio diriora invehit symptomata, potissimùm verò unguium excrescentiam mirabilem cum scabritie & nigredine, ita ut illi ungues cornua hircina referant, hi demùm ungues delabuntur, sed iterum sanato morbo revertuntur.

Curatio exigit 1°. ut à phlebotomiâ, imò à catharticis saltem acribus abstineant. 2°. Ut potus diluens leviter diaphoreticus adhibeatur, ut decocta sassafras, salsæparillæ, lapathi, quibus fluxilitas & blandities humoribus concilietur. 3°. Mercurialia perniciosa semper fuerunt, ex Schultzio, licet ab affinitate syphilidis venereæ indicari videantur. 4°. Ut plicæ exitus promoveatur, nihil est præstantius quàm fovere caput decocto tepido lycopodii clavati *Linnæi*, quod idcircò apud Polonos *plicaria* nominatur, vel hujus defectu laudantur radices lupuli, acanthi, folia sempervivi majoris, &c. Licet dùm plica erumpit cathartica, emetica, phlebotomia sint noxia; interea & emeticis & catharticis mitibus & phlebotomiâ utendum est in morbis plicosis, seu à viru tùm latente, tùm represso oriundis. Super-

ſtitioſa verò eſt plicæ tranſplantatio, & vana plura medicamina à Bonſiglio, Sperlingio & Binningero laudata.

De curâ morborum plicoſorum videantur hiſtoriæ horum morborum à Stabelio relatæ.

An diverſæ ſpecies quoad curam ſint diverſæ, uti ſunt quoad ſymptomata, & prognoſim ignoro.

3. *Trichoma Polonicum. Plica* vulgò Cartheuſeri *Principia Patholog. 1758. Tom. I.*

Ex Tartariâ & Ucraniâ in Lithuaniam & Poloniam promanaſſe anno 1287. inde in Sileſiam & Hungariam irrepſiſſe, teſtatur Erndtel. Cognoſcitur potiſſimùm ex capillorum complicatione, quæ molem dolorificam cuculliformem repræſentat, ſtatim & unâ noƈte ſe prodit, flocci hic & illic apparent ex capillis convolutis, hi flocci adunantur, adunati quandoque ad ulnas producuntur; pannum craſſum villoſum cucullus ille refert.

Plura alia ſymptomata rachitica, ſcrophuloſa, ſyphilitica, phtiriaſica ſyndromen efformant. Initio ſcilicet amphimerina lenta, tumores ſcrophuloſi in diverſis locis, artuum lordoſes, contraƈturæ, ulcera, ungues pedum, manuumque incraſſati, curvatura ſpinæ oſſium, fragilitas, ſpaſmi tendinum, dolores arthritici extremorum, occipitis, ſpinæ dorſi; color cutis lividus, ophtalmiæ, phtiriaſis, tinea; demùm accedente capillorum convolutione, velut criſi ſublevatur æger à ſymptomatis præfatis quæ citò remittunt.

Principia hujus morbi ſunt abuſus aquæ vitæ, alimenta acria & viſcoſa, & incredibilis horum populorum ſordities. Raò in exteros tranſit hic morbus. Vidi tamen Anduſiæ Capitaneum D. Bezeſſe, qui è Poloniâ redux in patriam, tres plicæ floccos adſportavit, quos attentè examinavi;

flocculi erant ex capillis minimè incrassatis, ultra radicem invicem adunatis in tophum, hos tophos à quibus nullum incommodum sentiebat usque ad mortem cautè servabat septuagenarius.

Therapeia, si tophi illi capillorum omninò & omnes subitò tondeantur, citò omnia symptomata etiam adaucta revertuntur, imò cœcitas, aut apoplexia vel phtisis accedunt, capilli quidem repullulant & complicantur iterùm, sed hæc ad ægri levamen non sufficiunt, nisi monente Fischero synochus accedat, quæ humores peccantes absumat & morbum sanet.

Medicamina quæ indicata videntur, ut evacuantia per os & alvum, diuretica, sudorifica mercurialia, nocent maxime, nec morbum minuunt.

Unicum prodest medicamentum, scilicet lycopodium cujus decoctum intus & extus adhibetur, potu, clysmate, balneo; sunt qui laudant etiam decoctum achanti mollis, quod, addito panis fermento, acescat: additis rosmarino, salviâ, aliisque plantis aromaticis, decoctum illud potûs formâ adhibetur.

Consulantur Erndtel *Varsavia physicè illustrata. Historia naturalis Poloniæ.* Rzaczinsky Juch Professoris Erfordiani *dissert. de trichomate.* Bachstromi. *dissert. de plicâ Hafniæ 1725.*

Mirum quod referebat Chiracius ex fide Archiatri polonici, plicam esse morbum fictitium qui nunquam extitit, ni vidissem ipse, tanto auctori credidissem.

Diversa esse symptomata plicæ eruptionem antecedentia pro diversis hujus morbi speciebus refert Cartheuser; ast quænam sint illæ species ignoro.

XXXVI. Alopecia, *Alopecie.* *Ophiasis* Græcis. Gallis *pelade.*

Alopecia ab ἀλώπηξ vulpes, quasi morbus vulpinus. Genus est morbi cunctis animantibus communis, in quo pili animantium, capilli hominum, plumæ volatilium epidermisque omnium decidunt; in avibus & quadrupedibus dicitur *la muë*; huic morbo homines silvestres vulgo *les Sauvages*, & ii qui pilosi undequaque sunt, obnoxii esse possunt. Cùm verò tantum sinciput occupat alopecia, calvities nominatur, vulgò *la Chauveté*, cum epidermis decidit, *pelade ?*

1. *Alopecia simplex. Defluvium capillorum,* Sennert.

1°. Quibus per tabem vel phtisim capilli defluunt, hi alvi fluxu superveniente moriuntur Hippocr. *aphor. l. 5. & coac.* 436. Illud symptoma nullâ ratione emendari potest.

2°. Accidit & casus capillorum à febre acutâ synocho ut vulgò dicitur malignâ : convalescentibus ad hanc speciem plura suadent jatroliptæ, ut fotus astringentes, cutem corroborantes ex vino rubro cum decoctis salviæ, rore marino &c. Lotus ex aquâ Reginæ Hungariæ, ex phlegmate ab aqua vitæ accensa residuo ; adeps viperinus, succi raparum, ac scillæ, præscribuntur.

3°. Accidit alopecia singularis sincipitis seu calvities senibus, ab aridura & siccitate bulborum capillorum ; malum illud immedicabile est.

4°. Cùm à redundante sero, seu à laxitate pororum cutaneorum accidit, quod ex temperie phlegmaticâ dignoscitur, exsiccantia externa ut supra dicta, item frequens pectinatio, cataclys-

mus aquarum thermalium, tum cathartica interiùs ufurpata, eaque phlegmagoga à Galeno feliciter adhiberi folent.

2. *Alopecia Syphilitica* Nicol. Heinfii. Verduc *Patholog.*

In hac fpecie non folum capitis, fed & totius corporis capilli decidunt; caufa hujus eft obftructio radicularum capillorum à veneno fyphilitico, vel leprofo; dignofcitur fignis hifce morbis propriis; curatur litu mercuriali conjunctis fotubus capitis ex decocto emollienti radicum lapathi, foliorum malvæ, & præmiffâ poft catharfim lacteâ diætâ; altera methodus eft per fudorifica, fed minus tuta.

3. *Alopecia Volatilium* Liger, *la Muë.*

Aves hoc affectu laborantes mœftæ funt, cibos non appetunt, his eriguntur plumæ, quas ob pruritum roftro avellunt & excutiunt. Seriùs nati pulli circa feptembrem huic obnoxii funt, plurefque moriuntur. Ad curam, aviarium fulphure accenfo imbuendum, frigus vitandum, aves itaque foli funt exponendæ, oleo & decocto cumini, lupinorum ungendæ, eluendæ.

4. *Alopecia areata feu Area* Jonfton.

1°. Illa eft fpecies in quâ per areas tantum capilli deficiunt; alia alopeciæ nomen retinet, fub qualibet figura dilatatur, in barba & capillo fit, in qualibet ætate, &c. eaque difficilis curatu, fi locus fricatus citò non rubefcit, fi inveteratum malum fit, fi denfa cutis, fubpinguis & ex toto glabra; fecus faciliùs curatur: cura ut fequentis. Hæc eft fymptoma tinearum, phtiriafeos, elephantiafeos &c.

2°. Alia quæ *ophiofis* dicitur, incipit ab occipitio, duorum digitorum longitudinem non ex-

cedit, ad aures duobus capitibus serpit, quibusdam etiam ad frontem, donec duo se capita in priorem partem committant, infantes maximè afficit; in ea etiam cutis superficialiter excoriatur, color cutis mutatur, & si pungatur, serosus sanguis exit: curatur humoris viscosi *evacuatione* per purgantia & apophlegmatismos, ejusdem humoris, dùm in fluxu est, repulsione per astringentia, ut ladanum in oleo mastiches dissolutum, *detersione* per abrotanum, radices arundinis ustas, dein per sinapi, nasturtium, adipem ursinum.

Ophiosim actu in puero ferè trimo observo, cujus symptomata sunt cuticulæ capitis & totius cutis desquamatio cum asperitate, & squamulis farinosis albis, capillorum lapsu, atrophia, pervigilio continuo & anxietate irrequietâ, nulli sunt crinones, nullus apparet pruritus, nisi quod infans vel sibi ponè aures sæpissimè fricat cutim & contrectat, nulla cutis rubedo præcessit, tussis verò comes est, fames inconstans, alvus quandoque laxior, vomitio à cibis paululùm dispeptis, rubedo alterutrius genæ, febricula anomala. Mensis est à quo hic morbus incepit, noctes integras eum infantem in cunis agitare necessum est; macies in dies crevit; præmissâ catharsi ex mannæ & syrupi de cichorio ana unciâ unâ eaque post usum jusculorum diluentium repetitâ, præscripsi usum lactis, vespere syrupi papaveris dosim, & litum cutis ex oleo, deinde verò his irritis lotionem cutis repetitam ex aquâ cum farinæ pauxillo.

Dicitur ophiosis à Græco *ophis* serpens, ob desquamationem cutis. Vide Gorræi *definitiones*. Ophiosis est etiam symptoma pruritûs, scabiei,

lepræ, eryſipelatis, rubeolæ, morphææ nigræ, herpetis, purpuræ verminoſæ, atrophiæ à crinonibus, bis vel ter accidit pueris recens natis, ſeu intra primos menſes, phtiſicos etiam non rarò afficit, an genus diſtinctum conſtituat inquirant, & determinent Noſologi; hanc Gorræus ad alopeciam refert.

3°. Alia leproſa eſt & incurabilis nec hodièferè cognita, ſed eodem recidit, quæ ſyphiliticam cauſam agnoſcit, & curatur ut ſyphilis.

5. *Alopecia porriginoſa*, *Phtiriaſis* Hippocr. *la Pithyriaſe.*

1°. *Porrigo* & *furfuratio* Sennert. ea eſt ſpecies morbi in quâ non ſolum pili deficiunt, ſed cutis piloſa deſquamatur, hoc hominibus in capite tantùm accidit. Curatur præmiſſis catharticis & juſculis aperientibus, per diſcuſſionem & deterſionem cum pauculo aſtringentium; decoctum cicerum & malvæ hic locum habet.

2°. Si verò ut canibus & ovibus evenit, ex ſcabie vel herpete accidat, curatur lotione ex abſinthio, fotu ex oleo cadino, decocto calido ſudorifico, unctione ex oleo cum ſulphure, litu mercuriali &c.

Vide Tineam, lichenes &c. quorum alopecia eſt ſymptoma, & potiſſimum phtiriaſim.

XXVII. *Elcoſis. Ulcere, exulcération.*

Ulcus eſt ſolutio continui in partibus mollibus cum ſubſtantiæ diſſolutione à cauſis erodentibus, phyſicis facta.

Caries eſt ſolutio continui in partibus oſſeis cartilagineiſve facta à cauſis putrefacientibus

vel erodentibus cum nativi coloris & textûs mutatione.

Si cutis, partesque cute denudatæ patiantur ulcera, cariesve, numero, extensione, duratione aliisque symptomatis notabiles, morbus inde exsurgens *Elcosis* vocatur, ægri verò *exulcerati*, *Lazari*, Gallicè *ulcerés; couverts de playes ou d'ulceres.*

Si ulcera ossibus ipsis adhæreant, ossa colorem nativum mutant, eroduntur, cariosa evadunt, quædam etiam intumescunt seu exostosi afficiuntur; in omnibus his casibus ægri atrophi, macilenti, imò hecticâ accedente tabidi fiunt; hic verò morbus gravitate, frequentiâ, periculo, seu pertinaciâ suâ apprimè meretur locum inter eos, qui Medicorum curæ committuntur, dùm ulcus in abstracto, ut fieri solet, spectatum vitiis seu affectibus chirurgicis tantum solet accenseri.

In elcosi est cutis corporisque deformitas, fœditas ob solutionem continui, fetorem, decolorationem, datur & symptomatum concursus, ut fetoris, fluxûs ichoris, tabi, saniei, sæpiùs cum carie, exostosi, callis, fungis; aliunde obstinata morbi duratio, periculum vitæ impendens illum cachecticis, chronicis adscribunt; hujus verò species plurimæ sunt & potissimùm à virulentiâ quorumvis exanthematum acutorum tuberum & impetiginum foventur; hortor itaque chirurgiæ peritos medicos ut genus hoc, ut par est, elaborent, quod tantùm hic raptim delineamus.

1. *Elcosis fistulosa*; *Fistules*, *abcès fistuleux.*

Ortum ducit ab apostemate sæpiùs neglecto; cognoscitur ex parvo foramine cutis, in sinum

internum cavernofum ampliorem terminato, oris ut plurimum callofis, unde fæpius ichor purulentus extillat, à fuppuratione vifceris aut partis internæ cujufvis refiduus, adeòque eft fequela morbi cujufvis inflammatorii fuppurati, aut phlegmones, furunculi, bubonis, &c. in oculis creat epiphoram purulentam, in podice fiftula ani vocatur, & cæliacam purulentam excitat, in empyemate, phtifi, tabe, diverfas corporis partes perforat; fequitur etiam in artubus vulnera virulenta, vulnera quæ cariem offis excitarunt, maximè fi glans plumbea vel corpus quodvis peregrinum in fundo hæreat.

Curatio apud Heifterum, Platnerum &c. inquiratur. Potiffimus fcopus eft ut puri liber exitus patefiat, ut fordes putridæ eluantur, aeris acceffus arceatur ut antifepticis putredo præcaveatur, caries fi quæ fit deftruatur, & bona firmaque cicatrix inducatur.

2. *Elcofis variolofa*, Petit *Maladie des os tom.* 2. *pag.* 401. & 481.

Eft exulceratio ut plurimum in genubus, tarfis, aliifve articulis exorta cum carie & pedartrocace, à viru variolofo, fanatis variolis malignis, refidua. In variola, ait Petitus, fuperveniunt apoftemata in quibus quàm citiffimè fluctuatio percipitur, iifque apertis offa detecta tumida & fæpè cariofa reperiuntur, quia ichor infra perioftæum aut in ipfo offium textu latuit, hic affectus tabem aut anafacram lethalem inferre confuevit.

3. *Elcofis Herpetica*; *ulcères dartreux*, *ulcera ferpiginofa* Heifteri.

Sunt ea quæ intus rubra, calida, ficca, rodentia, in viciniâ funt herpete, eryfipelaceo

tumore, pustulis obsita, cum pruritu ferino: unde differunt ab scorbuticis quæ pruritu & pustulis carent.

Illa succedunt morbis cutaneis magnâ sanguinis acredine, singulari, herpeticâ stipatis, nec sanari possunt nisi præmissis catharticis diureticis & edulcorantibus massa sanguinis correcta fuerit; ulcus dein ipsum est lenissimis unguentis, ut cerato Galeni, & simul præparatis saturninis, ut albo Rhasis, diapompholige tractandum, sæpius decocto emolliente radicum althææ, foliorum malvæ, aquis acidulis eluendum.

4. *Elcosis scrophulosa*; *Ulceres scrophuleux.*

Illa sunt ut plurimum sordida, humida, cum tumore labiorum pallido, crasso, pus verò mucosum copiosum fundunt, non raro in ossibus contiguis exostoses, caries comites habent, digiti pedum, manuum his sæpiùs infestantur.

Vide signa apud Petitum *malad. des os tom. 2. pag. 480.* ubi *de exostosi scrophulosâ.*

Curatio exigit diætam & pharmaciam internam qualis in scrophulâ, nec non chirurgiam & pharmaciam externam, de quâ consulatur Petitus *pag. 493.* & Heisterus *libr. 5. de ulceribus.*

Vide etiam Russellum *de usu aquæ marinæ pag. 221.* ubi de carie scrophulosâ.

5. *Elcosis Hydropum*, *Ulceres édemateux, baveux.*

Sunt ulcera utplurimùm tibiis hydropum innascentia; oriuntur itaque in anasarcâ, phlegmatiâ, ascite, aliisque morbis hujus ordinis; initium sumunt à phlyctænis seu ampullis aquâ plenis; quæ crepant & multum serum extillant: vicinia ulceris est livida maculata; simplex datur excoriatio quæ non pus, sed ichorem serosum diutissimè fundit & quæ in junioribus robustis benè constitutis quandoque mor-

bum priorem solvit, ast in debilibus, senibus dudùm cachecticis gangrænam quandoque & mortem accelerat. Huic ulceri occasionem præbet vel leve vulnus, vel scarificatio arte facta.

Summâ itaque prudentiâ opus est ut si utilis sit hæc fontanella, non resiccetur maturiùs, inde enim hydrops recrudesceret, & ne in sphacelum abeat.

6. *Elcosis scorbutica*, *ulceres scorbutiques*. Lind. *de scorbuto.*

Ulcera scorbutica fundunt saniem tenuem, fetidam, cruore tinctam, deinde adest cruor coagulatus, putris, ulceri agglutinatus; carnes hac crustâ tectæ, molles, spongiosæ, putridæ; margines ulceris lividi tumidi, carnibus spongiosis infra cutem enatis farcti; si comprimatur ulcus, gangræna imminet, vicinia semper œdematosa, dolorifica; è fundo succrescit fungus hepatis vitulini carni similis qui utcumque resecetur iterùm mirè excrescit, hoc resecto periculosus sanguinis fluxus supervenit, hæc ulcera diù perstant ossibus intactis.

Escharotica in hoc casu inutilia sunt; mercurialia quæ in aliis ulceribus prosunt, hic periculi plena sunt; hæc ulcera à levissimâ contusione sobolescunt.

7. *Elcosis syphilitica. Ulceres véroliques* Petit *tom. 2. pag. 458.* Heister *cap. 4. de ulceribus venereis.*

Ea sæpissimè caput afficiunt prægressis tophis; quibus dolores nocturni, exulcerationes, caries laminarum cranii superveniunt, nec non adoriuntur extrema inferiora ubi exostoses in spinâ tibiæ, osteocopi, deinde caries, medullæ corruptio, tabes aliaque mala se comites addunt, in perenne ægri supplicium.

Elcosis syphilitica & exostosis ejus frequens comes sæpè superveniunt antiquæ syphilidi imperitè curatæ, sive quia non sufficientes præparationes institutæ sunt ante hydrargyrosim, sive quia ptyalismus excitatus fuit, unde hydrargyrum è corpore elapsum est, sive quia non sufficiens dosis hydrargyri, nec sufficienti tempore litus adhibiti sunt, imò debellato viru syphilitico exostoses non rarò perstant, corruptaque medullâ ossium, fiunt caries, ulcera, quæ vix unquam sanari possunt, & æger tandem tabe absumitur. Vide Petitum loco catato *pag.* 393. Astrucium de lue venereâ lib. 4. *cap.* 10. paragr. 9.

Apud Angolenses morbus est endemicus *Boast* dictus, quo affecti cum diris doloribus patiuntur jacturam pedum, manuum, nasi, aurium &c. an verò sit elcosis syphilitica non satis liquet. Vide Dapper *hist. Itinerum.*

8. *Elcosis cancrosa*, *Ulceres chancreux.*

Illa sunt duplicis varietatis; vel enim sunt superficiaria, crustosa, *sicca*, qualia non rarò labia naresque deturpant, & *noli me tangere* vulgò dicuntur, ea verò dolore lancinante, carnium duritie, scabritie, & mali pertinaciâ se prodúnt; si intra nares vel os serpant, ibi *humida*, fetidaque sunt.

Vel ea cancrosos mammarum, parotidum, oculorum aliarumve partium tenerrimarum tumores ambiunt, seu sunt ipsi tumores exulcerati, labiis extrorsum versis, tuberosis, fetidis, atrorubentibus, saniemque acrem suppeditant, unde æger pervigilio, hecticâ & tabe sensim absumitur, & illa sunt ulcera carcinodea humida, phagædenica &c.

In ambobus balnea, serum lactis, lac pro omni

alimento, juſcula edulcorantia è pullis, ranis conveniunt. In primâ varietate cum ſucceſſu vidi illitum oleum olivæ intra quod infuſa fuerant folia plumbaginis, ipsâ die infuſionis illinitur pars cancroſa hoc oleo, & deinceps per quindecim dies ſemel quotidiè iteratur ille litus; dolor à litu atrox excitatur, quouſque ad ſeptimam diem increſcit, dein verò quotidie decreſcit, decimâ ſextâ die eſchara nigra craſſa abſoluta eſt, & ſpontè delabitur, cutis ſubſtrata tenera eſt, ſed integerrima, & ſic æger ſanatur.

In ulcere cancroſo humido nuper celebratur apud Suecos & Anglos pulvis D. Guy, atro-viridis, arcanus, quo inſpergitur quotidie ſulcus ope lapidis infernalis in cancri peripheriâ cuſus uſque quò ſeparatus tumor excidat; hunc pulverem adhibere ſuſcepi in cancro mammæ, ſed fruſtra, ſulcus enim carnibus fungoſis quotidiè excreſcentibus obliterabatur.

Methodum palliativam curandi hujus ulceris paſſim Auctores referunt, uſum cicutæ ſeu extractum conii maculati celebrat Storckius, aſt nullus apud nos ejus adhucdum fuit ſucceſſus, atropa belladona & folia phittolaccæ Berolini laudata extùs admovenda majorem ſpem faciunt.

9. *Elcoſis gangrænoſa*, non eſt hujus generis, quippe chronicorum morborum numero adſcribi non poteſt.

Curatio Elcoſeos exigit 1°. ut craſis vitioſa ſanguinis & humorum corrigatur per remedia generalia, ut cathartica, diuretica, edulcorantia, & per ſpecifica ut antiſcrophuloſa, antiſcorbutica prout à viru ſcrophuloſo, ſcorbuticove foventur ulcera. 2°. Ut vitium topicum quod ulceris cicatricem impedit removeatur, illud verò vitium topicum

eſt ſinuoſitas, calloſitas, caries latens, ſiccitas, ſordities & mucoſitas ulceris: ſublatis ſcilicet impedimentis vaſa tùm animalium, tùm vegetabilium facilè vegetant, creſcunt, & ſic vulnera ac ulcera cicatrice obducuntur, cicatrix itaque non eſt opus naturæ ſeu illius principii ſentientis, & moventis quod animalium tutelæ & medelæ invigilat, quippe in plantis in quibus illud principium deeſt, vegetatio, adeòque vulnerum, ulcerumque ſanatio pariter ſuccedit ac in animalibus, ut experimentis Du Hamel conſtat.

Sinuoſitas ulceris eſt cavitas ejus major quam eſt orificium; illi ſinus à pure, vel phyſicè, vel mechanicè cuduntur in textu cellulari, proindeque in muſculorum, tendinumque interſtitiis: pus ſcilicet gravitate ſuâ cellulas imas ſubit, muſculorum ambientium preſſione novas ſibi vias cudit, ac erodendo, laxando, putrefaciendo cuniculos, cavernulaſque extendit & auget; in his ſinubus calore & morâ pus majorem in dies putredinem, fetorem & vim corroſivam adipiſcitur, unde ſummi momenti eſt illi ſufficientem & liberum in loco decliviori exitum parare, ac quotidiè pus illud expurgare; hoc præſtant peritæ exciſiones carnium ſuccreſcentium, quæ orificium minuunt, callorum eroſiones, aperturæ ex adverſo artûs apoſtematoſi factæ, deligationes bis in die inſtitutæ, puris ex ſinubus expreſſiones, ſitus effluxui puris commodus in artu ægro ſervandus, quies hujus partis, ne preſſione pus vias ſibi aliorſum cudat.

Calloſitas labiorum ulceris in diuturnis ſinubus accedit ex eo quod aëris acceſſu partes exſiccentur, turundis, candelulis, firmioribus compreſſis denſentur, apprimantur; eodem aëris acceſſu putrefactio

putrefactio puris acceleratur, rudiori deligatione, frequentiori & rudi detersione colliquamenti purulenti; succrescens de novo caro dura, callosa, & ad excrescendum minus apta evadit; ergo satius est suspensa manu ulcera mundare, injectionibus leniter detergentibus uti & pus è sinubus everrere: calli verò vel emolliuntur post leves scarificationes appositis emplastris, & iterùm institutis scarificationibus usquequò suppuratio callum auferat; vel emolliuntur appositis turundis ex sapone vulgari factis, & in sinu per noctem derelictis; vel demùm utuntur lapide infernali, qui escharam excitat & phlogosim, unde suppuratio & calli destructio; de quibus consulantur Chirurgi.

Caries nascens ex ossis decoloratione, periostæi separatione cognoscitur, perfecta ossis ulcus est, vel fragilitas & erosio; alia ossis laminas tantum exedit, altera in cavum medullare penetrat, & medullam inflammat, suppurat, putrefacit; quoties in fundo vulneris est os cariosum, frustra tentatur ulceris sanatio, nunquam firma caro succrescit, ichor ex carioso osse promanans carnes erodit, emollit, & cicatricem impedit; ergo cariei priùs est medendum, partem ossis cultris, malleolis, scalpris auferendo, residuam corrosivis antisepticis, imò igne actuali destruendo, usquequò succedat exfoliatio, seu partis teredinosæ nigræ in minima, vel majuscula fragmenta divisio, à supposito sano osse separatio.

Siccitas, rubedo & phlogosis ulceris facilè cognoscuntur; dolore, pruritu, calore stipantur; ea impediunt carnis excrescentiam, adeòque indicant remedia emollientia, humectantia ex decocto plantarum vulnerariarum, lotiones ex aquis aci-

dulis, ex decocto hordei, orizæ, potum similem, juſcula refrigerantia.

Mucoſitas, ſordities & putredo ulceris cognoſcuntur ex abundantiâ puris viſcoſi, ſeroſi, fetidi, carnibus mollioribus, pallidis, fungoſis; ſi negligantur hæc ulcera potiſſimùm æſtate, muſcæ carnariæ in his ova ſua deponunt, quibus excluſis larvæ vermiformes in ulcere nidulantur; hoc vitium frequenti deterſione, lotione ex decocto plantarum amarore, ſucco reſinoſo gaudentium, unguentis, reſinâ & balſamo ſcatentibus, præparatis ſaturninis formâ pulveris adſperſis, aut unguentis viride æris recipientibus; nec non fungi cultro reſecantur, aut alumine uſto exeduntur.

In elcoſi cancroſâ, ſcrophuloſâ, ſyphiliticâ, aliiſque nullum ſalubrius auxilium quàm uſus internus extracti cicutæ, id eſt conii maculati Linnæi; hujus extracti analyſis ab Ill. Roberto Laugier inſtituta dedit ferè tertiam partem, tùm ſpiritus alkalini volatilis, tùm ſalis ejuſdem indolis, evaporato per coctionem ſpiritu rectore virulento plantæ.

Hujus extracti in pilulas redacti grana 10. 12. 14. manè & veſperè deglutiuntur, aſcendendo ſenſim ad majorem doſim, ut 30. gr. & raró ad drachmam unam; hoc verò medicamen per menſes continuandum, interea dùm ulcus decocto foliorum bis de die oblinitur, cum vel ſine melle roſaceo, & aliquot guttis ſpiritûs ſalis.

Hiſce ſolis medicaminibus & congruâ Chirurgi operâ Ill. Locherus Medicus Viennenſis non ſolùm ulcera cancroſa, ſcrophuloſa, cacoethea quam plurima ſanata vidit, ſed etiam ſcrophulam, carcinomata, contracturam arthriticam, arthritidem veneream, ſcabiem veneream, phtiſim ſcrophu-

losam, phisconiam, &c. sanavit. In juvenibus celerior est effectus quàm in annosis; dosis granorum 14. sæpiùs sufficit.

10. *Elcosis Ægyptiaca. Tarbo* Ægyptiorum.

Apud Ægyptios, ut mihi retulit Illustr. Pery, Doct. Med. Anglus, recens ex Ægypto redux, viget morbus endemius, *Tarbo* dictus, qui pedum, manuumque exulceratione, atque doloribus atrocibus est insignitus, quique successu temporis articulorum affectorum successivum lapsum inducit; addit intermittentes febres ferè nullas in hac regione, ast scorbutos plurimos observari.

XXXVIII. Gangræna, *Gangréne humide.*

Cujus ultimus gradus *Spacelus* quibusdam dicitur.

Plura successiva signa gangrænam præsentem denotant; 1°. mors partis, seu ejus anæsthesia, immobilitas, frigus; 2°. textus facilis laceratu; 3°. color lividus, griseus, deinde nigricans; 4°. dissolutio putrida cum fetore cadaveroso.

Discrepat à necrosi 1°. infarctu tumido, 2°. putridâ dissolutione; color ex roseo nativo mutatur in atro-rubrum, vel in pallidum, deinde lividum, ac denique nigricantem, vel cineritium.

Calor nativus mitis abit in frigidum gelidum.

Consistentia elastica mollis abit in flaccidam, lacerabilem, dissolutam.

Motus proprius omnis est vel musculorum; vel arteriarum; motus muscularis partis gangrænosæ cessat, licet pars tota ut manus motum habeat à vicinis musculis, ut à musculis ulnæ; pulsatio verò arteriæ quandoque subsistit, quandoque evanescit in parte gangrænosâ.

Demùm ociùs, feriùs gangrænofa pars fetet, putrefcit, diffolvitur, quod in necrofi non accidit.

Gangrænæ primus gradus vulgò à Medicis Scholafticis *gangræna* propriè dicitur, & partis mors definitur, in quâ tantùm adeft tendentia, & difpofitio proxima ad putrefactionem; verùm nomina morborum generica non debent mutari pro diverfis eorum gradibus; fecùs triplicandus effet eorum numerus. Partes omnes mòlles, & potiffimùm fluidæ animalium, maximè verò excrementitiæ, cruor etiam fpontè tendunt ad putredinem, à quâ, durante fanitate, immunes fiunt, per novam chyli acefcentis admixtionem, continuam humorum refolutionem, & putrefcentium excretionem, adeòque fluidorum circulationem, docet Phyfiologia potiffimùm Stahliana.

Adeòque ubi fluida extra, vel intra vafa hærent, nec depurantur, ea tantò citiùs putrefcunt, quò magis alkalefcentia funt, quò acriori calori expofita, & aëri pervia, nifi vifcofitas, ficcitafque motum inteftinum putrefactorium impediat; docent experimenta culinaria.

Putrefactio itaque, feu molecularum fulphurearum volatilium, & alkalinorum volatilium falium acceffus, & lucta mutua eft caufa efficiens gangrænæ, ubicumque folita ejus impedimenta deficiunt.

Principia verò gangrænæ funt quæ fluidorum depurationem impediunt, eorumque motui putredinofo favent, fi tamen necrofim excipiamus, quæ alterius indolis videtur effe, adeòque diverfum genus conftituere debet.

Gangræna fupponit fluida refolutioni apta, non verò glutinofa, adipofa, febacea, maximè verò cruoris in vafis congeftionem, ejus verò principia diverfas fpecies diftinguunt.

1. *Gangræna à contusione* D. Quesnay, *cap. 2. de gangrænâ, pag. 1.*

In carnibus valdè contusis vasa tenerrima lacerantur, fluida in textum cellularem delapsa coagulantur, cætera in textu vasorum intercepta hærent, hinc putredinis initium; ast natura hos obices superatura majori nisu cruorem in has partes impellit, unde affluxus, infarctus, phlogosis, dolor obscurus; nervis scilicet à contusione solutis, mediante calore acceleratur vel suppuratio, vel putredo gangrænosa.

Contusionem sæpè comitatur *commotio* nervorum, unde eorum *stupor;* inde intercipitur fluidi nervei irradiatio vivifica, inde laxitas partis major, & novum gangrænæ principium, maximè si commotione per osseam compagem ad cerebrum perventâ delirium accedat; unde fit ut natura opus tùm resolutionis, tùm suppurationis negligat; inde stasis putrefactiva ulteriùs progreditur.

Si verò vulnus adsit, adeòque aëris accessus, si vulnus à sclopeto carnes altiùs penetret, sinusque cudat, ex quibus fluida vitiosa difficile elabantur, ibique fit summa vasorum destructio, & fluidorum ignea acrimonia; inde principiis conjunctis fiunt gangrænæ celeriter depascentes.

Tabum etenim gangrænosum vasa vicina emortua subiens, inficit, corrumpit; nil enim ad carnes dissolvendas & fluida corrumpenda aptius; nisi vis vitalis quæ suppurationem molitur, hoc tabum expellat, & contagii effectum arceat; ut à pomo putri pomum contiguum, ita à dente cariosò dens vicinus, & caro sphacelatæ parti continua sphacelo inficitur, vasis capillaribus tabum veluti sugentibus, nisi fluido in circulum ex adverso truso repleantur, erythema ita tumi-

dum cum textu carnium paſtaceo, ſine tenſione, ſine calore notabili citò liveſcit, vulnera contuſa ambit, circulo rubro ſenſim à centro recedente, & gangrænam deſignante.

2. *Gangræna ab infiltratione* D. Queſnay, *part.* 1ª. *cap. VI.*

Quoties intra textum cellularem, in adipis locum ſuccedit lympha, ſerum, pus, lac, lochia, aliuſve humor facile putreſcibilis, toties intumeſcentia mollis, flaccida, vix dolens infiltrationi tribuitur, quæ à quadruplici principio dependet; ſcilicet 1°. à laxitate præviâ partis infarciendæ; 2°. à copiâ fluidi infarcturi; 3°. ab obſtructione vaſorum ſanguiferorum utplurimùm eryſipelatoſâ; 4°. vel à venarum ſtrangulatione tùm per externam preſſionem, tùm per ſpaſmodicam conſtrictionem quam inducit irritatio.

Hæc infiltratio phtiſicis, ſcorbuticis, convaleſcentibus plures hæmorrhagias, diarrhœas, phlebotomias paſſis, morbis chronicis cum amphimerinâ junctis, ulceribus, eryſipelatibus à magnâ tenſione ortis, vulneribus venenatis, lactis & lochiorum refluxibus, hydropicis morbis, &c. ſupervenit; quoties enim cruor venas difficilius ſubit, & à retro pellitur, toties ibi ſtagnans in extremis arteriis ſanguineis lympatica diducit, & lymphaticus humor, quo onuſtus eſt, uberius ſubit textum cellularem, ex quo vix reverti poteſt in circulationis vias; adeps quidem inibi lentè progrediens à putredine immunis fermè eſt, utpotè viſcidus; verùm humores ſeroſi ibi ſtagnantes ſolida relaxant, & ſi calor accedat & acrimonia, demùm putreſcunt, & gangrænam excitant.

3. *Gangræna ab ſtrangulatione*, D. Queſnay, *cap. X. & XI.*

Si vaſa ſanguifera, tùm venoſa, tùm potiſſimùm arterioſa ab aponevroſibus, membranis, calyptiſve, ligaturis, compreſſionibus, nervorum vulneribus, acri irritante quovis, coarctentur, languet ſtatim circulatio inter ligaturam & cor, & in ramis vicinis; unde gangræna, quam præcedit infarctus tumidus rubore & phlogoſi fugaci ſtipatus, ſi venæ ſint ſtrangulatæ, hinc textus flaccidus, elapſâ inflammatione molleſcens, paſtaceus; ſi verò arteriæ ſint ſtrangulatæ ut in vulnere cranii, faſciæ latæ, vel nullus tumor extus appareat, ſed tantùm mollities, pallor rapidè creſcentes, vel tumor inflammatorius, tenſivus initio, ſed citò in flaccidum œdema terminatus, & deinceps ſphacelus ab ſtagnantis cruoris & lymphæ in textu celluloſo decubitu.

Si ligaturæ tantum venas coarctent, inde tumor maximus & ab infarctu gangræna, ſi ligatura ſimul arterias coarctet, gangræna etiam ſicca poteſt oriri. Idem præſtare poſſunt tumores in inguinibus, & axillis poſiti; inde enim preſſis venis tumor magnus, preſſis verò arteriis atrophia & necroſis, vulnera ſunt vel punctura, vel inciſiones, vel contuſiones vel lacerationes, quæ nervos tendineſve afficiunt.

Puncturæ à clavis, acubus, ſtylis, ſpinis trachini, aculeis raiæ, ononidis &c. ſi nervos aut etiam fibras nerveas attingant, non verò tranſverſim ſecent, ſi aponevroſes irritent, eadem die ſine infarctu tumido notabili, partium vicinarum gangrænam ab ſtrangulatione inducunt, quam accelerant ſpirituoſa & aromatica, tollunt profundæ inciſiones, quæ laxant textum, ſedant olea tepida.

Verùm si gangræna non nisi post quatuor vel sex dies à puncturâ se prodat, strangulatio tunc oritur à causâ physicâ scilicet à fluido quod in fundo vulneris corruptum membranas irritat, & inde strangulatio gangrænam late diffundens; perperam illæ gangrænæ tribuuntur degenerationi humorum, cacochymiæ, veneno.

4. *Gangræna à Veneno* D. Quesnay *cap. 22.*
Inter venenatos serpentes sola vipera apud Gallos debet reponi, nec aliud est verè venenatum animal, si vespam & apem excipias. Quidquid de aliorum hujusce regionis serpentium veneno traditur, error est plebis; soli serpentes duobus dentibus in maxillâ superiore armati, venenum in morsu gerunt.

Vipera manum momorderat hominis, qui vulnus illicò suxit, ast lingua ei, referente Paræo, multùm intumuit, vix loqui poterat, inde in syncopes lapsus ferè moriebatur, brachium ad scapulam usque emphysematosè tumuit cum dolore. Alter quem viperæ caput abscissum pupugerat cardialgiâ affectus, dein pressionem pectoris ante & pone quasi ferreis vectibus vinctus esset, expertus, cum eum pedes sustinere recusarent, devectus est in lectum, ubi difficillimè respirabat; accessit magnum frigus per horas duodecim, pulvere viperino calor rediit, sudore oborto brachium enormiter intumuit cum toto latere ad umbilicum usque; accessit nigra echymosis in illis partibus, embrochationes spirituosæ & theriacales per tres septimanas usurpatæ morbum fugarunt.

Aliis viperâ morsis magna debilitas, syncopes, sudores frigidi, vomitus, ardor viscerum quandoque superveniunt, neglectis remediis pars

demorſa & vicinæ gangrænaſcunt, niſi mors gangrænam prævertat.

Gangræna ab inflammatione, D. Queſnay *cap. 24.*

Inflammationes gangrænam inducunt tùm ratione infarctûs ſyſtrophici, tùm ratione ſtrangulationis vaſorum à nervis & aponevroſibus irritatis, præſtant idem inflammationes puræ intenſiſſimæ quæ ſuppurantibus acribus pertractantur.

Inflammationes *malignæ* primo aſpectu videntur eryſipelaceæ, parùm tumidæ, ſed tactu frigidæ, & veluti duræ, ſine ulla elaſticitate aut tenſione; adacto ſcalpello nullus ferè ſenſus, accedunt puſtulæ lividæ, pulſus ſenſim minuitur, mors accedit; has inflammationes *mortuas* nuncupat D. Queſnay.

Inflammationes *causticæ* quales in anthrace obſervantur, quæ licet lapſu eſcharæ ſiccæ & nigræ accedente ſuppuratione feliciter quandoque terminentur, aliàs tamen carnes ad uſque oſſa corrumpunt, ut anthraces illi quos obſervavit Paræus, & *malum* ardentium vocant Franciæ Hiſtoriographi.

Inflammationes *eryſipelatoſæ* acres gangrænam aliam inducunt, nam ardor inflammatorius alius pendet à principiis mechanicis ſeu valido arteriarum & fluidorum attritu, alius à Phyſicis, ſcilicet à cauſticâ humorum acredine ex quâ phlyctænæ eryſipelatibus adnaſcuntur; calor urens adeſt, interea pars conſiſtentiam œdematoſam citò adipiſcitur, & gangræna latè ſerpit.

Demùm inflammatio per nimium infarctum accerſit gangrænam quæ cùm magno tumore denùm liveſcente & remolleſcente ſtipata ſit, diſtinguitur ab inflammatione malignâ; gangræna imminet ſi tumor deprimatur, rubedo

obscuretur, calor extinguatur, elasticitas evanescat, carnes pastaceæ, compactæ fiant, dolor abeat.

5. *Gangræna ex ambustione* D. Quesnay, *cap. 26.* Pars ipsamet profundè ambusta sphacelo sicco seu necrosi afficitur, venæ vicinæ ob influxum sanguinis & systrophicam inflammationem, dolore atroci & humido sphacelo, pustuloso quandòque erysipelate priùs inflammatur.

6. *Gangræna à gelu* D. Quesnay, *cap. 28. Gangræna à frigore nimio* Vandermonde, *Junio 1758.*

Ille sphacelus incipit à dolore frigorifico atroci quem sequitur stupor, pallor, aridura partis potissimùm extremorum ut pedum, manuum, mentulæ, nasi &c. quæ partes dein œdematosè intumescunt cum motûs impotentiâ, & demùm gangræna etiam supervenit.

Adolescens cùm pedibus nudis per nivem iter fecisset, dolores atroces pedum sensit, in Nosocomium delatus, igni admotus diriùs doluit, palma pedum, subtus pallida, frigida minimè tumida, supernè pedes rubri, tumidi, calidi, digiti pedum atrorubri, tumidi, vix sensu præditi, tibiæ tumidæ, cutis dura, purpurea, venis violaceis variegata vestigium digiti servans, calida, dolor lancinans, pressionem linteorum non sustinens, alibi pruritus à frictione lancinans, pulsus durus, frequens, cephalalgia.

Intra scitulam plenam aquâ frigidissimâ identidem renovandâ, cum nive & glacie ulteriùs frigefactâ, immissi sunt pedes per horam, inde levamen, deinde per bihorium, inde nigredo digitorum evanuit, tumor decrevit, dolores imminuti; balnea sexies repetita sunt, vespere frictiones ex aquâ frigidâ, dein vinum aromaticum & camphoratum; intra octiduum æger sanatus abiit.

7. *Gangræna à putredine.* D. Quesnay, *cap.* 20. Ea est quæ ab antecedente putredine dependet 1°. si à dissolutione putridâ humorum, sphacelus sine dolore accedit, ac formâ emphysematis intensè rubri vel coccinei, quasi erysipelatosi se prodit : ægri paucis diebus interpositis fato cedunt. Visa est illa gangræna in variolosâ per totum ferè corpus diffusa, Ephem. German. *cent.* 6. *observ.* 82. Cutis pressa stillabat homorem sanguinolentum, omnis scarificatio in hoc morbo hæmorrhagias incoercibiles excitat non secus ac in scorbuto.

2°. Si à suppuratione putridâ pendeat, signum est tabum putre in massam sanguinis resorptum, principio vitali energiam suam abstulisse.

3°. Si à congestione putridâ seu inflammatione systrophicâ, tunc pars remollescit, sensum amittit, & rubedo in livorem mutatur.

4°. Quandoque supervenit à fluidis extravasatis echymomatis, excrementis in vesicâ, alvo retentis, in herniâ, ulcere cavernoso, &c. congestis.

Praxis.

In gangrænâ datur semper infarctus & tumor à sanguinis affluxu, quem natura concitat eo fine ut sanguis stagnans tum ulteriùs promoveatur, tùm resolvatur à calore, tùm demùm ut suppuratione tanquam tutissimo & felicissimo remedio mortuum à vivo segregetur.

Infarctus verò & tumor vim vitalem suffocari aut citò suffocatum iri indicant quoties lividitas aut mollities pastacea, aut firmitas iners & tensione destituta accedunt, adeòque imminuendus est, quod præstant 1°. diæta liquida, resolvens, phlebotomiæ repetitæ ; 2°. scarifica-

tiones quæ nunc ad textum cellularem tantum; nunc ad musculos ipsos infarctos pro sede mali, debent pertingere, additis dein antisepticis & resolventibus, necnon suppurantibus, si superficiaria tantùm immineat gangræna; sed si profunda sit, tantaque tabes solidorum ossium, artuum, ut nulla spes sit fore ut solvatur infarctus, ad amputationem deveniendum est.

Contusiones quò plus inflammatæ sunt & tensæ ac dolorificæ, eò magis periculosæ, verùm quò plus stuporis secum invehunt propter commotionem nervis aut quod pejus cerebro illatam, eò pejores sunt.

Si tumor vix elatus, calor suffocatus, firmitas iners & sine tensione, aut sensûs imminutio cum mollitie pultaceâ inveniantur, *strangulatio* vasorum arteriosorum metuenda est. Si verò maximus tumor livescens aut atro-ruber à vulnere partem occupet, strangulatio venarum vel ligatura aut compressio significatur, in his verò casibus aromatica, calida stimulantia sunt perniciosa, una salus est in incisionibus, quæ tendinem, nervum omninò præscindant, & quæ aponevroses constrictas solvant: illæ verò incisiones ultra textum adiposum debent pertingere, cùm illæ aponevroses ibi lateant.

Vulnera à *globis ignitis* inflicta sæpè cùm altè perfodiunt, artus commovent, compagem osseam, contundunt carnes & membranas crispant, tum illicò, tum post aliquot dies, unde stupor partis, omnium gangrænæ principiorum pessimum; præstat in hoc casu ita dilatare vulnus ut medicamina fundum vulneris subeant, ut materies putres eliminari queant; aperturæ ex adverso factæ, setaceum per vulnus trajectum,

imò oleum terebinthinæ fervidum injectum his indicationibus satisfaciunt.

Infiltratio quæ à suppressis sanguifluxibus anasarcam excitat, quæ à repetitis phlebotomiis aut hæmorrhagiis fit, interna remedia & analeptica requirit, inde verò vix unquam timenda gangræna, verùm infiltrationes quas humorum dissolutio putris & ulcerosa creat, quas febris amphimerina suppuratoria, caries & ulcera interna fovent, non rarò post longum tempus erysipelatosam excitant inflammationem, quæ gangrænam lethalem & immedicabilem accersit; frustra diureticis catharticisque eam debellare conaris, inde vires prosternis; infelices sunt scarificationes quæ mortem accelerant; inutilia sunt, quæ à medicinæ & chirurgiæ penu petuntur, auxilia.

Erethismo seu crispaturæ aponevrosium tria possunt opponi remedia; 1°. laxantia ut diæta humectans, phlebotomiæ repetitæ & topica emollientia; 2°. si ea non sufficiant, incisiones aponevroseos sunt instituendæ ad sufficientem altitudinem, illæ autem aponevroses utut sint in trunco tenues & in artubus magis crassæ, per totam corporis superficiem extenduntur, tales sunt quæ musculos humeri, ulnæ, femoris, capitis, colli, palmæ manuum & plantæ pedum vestiunt. Dantur aponevroses duplicatæ, quæ musculos temporales, quæ in dorso magnum dorsalem, sacrolumbarem, &c. in abdomine rectum &c. involvunt: solvendæ sunt illæ aponevroses, si ossibus insideant, ad os usque incisiones penetrare debent. 3°. Demùm sensibilitas partis irritatæ tollenda est, quod præstant caustica ut oleum terebinthinæ, caryophyllorum, cinnamomi, aut alterum oleum destillatum ex plantâ aromaticâ; sic oleo terebinthinæ curatus est Carolus Nonus

à Paræo ; ſic curantur odontalgiæ carioſæ : ſi vero ea non ſufficiant, oleum etiam fervidum adhibendum eſt, quod Lapeyronius adhibuit in punĉturâ tendinis Principis *de Dombes*; tendines verò majores ut & nervi punĉti tùm oleo fervido, tùm exciſione curantur.

Ubi gangræna à *morſu viperæ* metuenda eſt, debet pars dentibus viperæ tanquam duabus aciculis punĉta, ſine ſcarificationibus aſſuetis, foveri vino vel aquâ vitæ in qua diſſoluta ſit theriacæ drachma, ſimulque theriaca ad drachmam unam ſemel vel bis uſurpari, qua ſola methodo omnes ſanare conſueverat Chirurgus *La Motte*.

Inflammationes malignæ ſeu gangrænoſæ vel ab externâ, vel ab internâ cauſâ pendent ; ſi ab internâ pendeant, nunquam juvant ſcarificationes ad vivum uſque protenſæ.

Rursùs inflammationes à cauſâ internâ ſunt vel externæ vel internæ ; internæ pendent à principio deleterio fluidis commixto, quod phlebotomiæ tollere nequeunt, adeòque phlebotomiæ vix unquam in illis conveniunt, ſolum perfugium eſt in antidotis, cardiacis, alexipharmacis, ſed ita promptè hæ inflammationes internæ, ſopito dolore, abeunt in gangrænam, ut nulli remedio locus ſuperſit.

Externæ verò *inflammationes gangrænoſæ* non ita certò mortem inferunt, dantur enim gangrænæ criticæ, & quæ criticæ non ſunt, ſæpè non ultra partis inflammatæ limites ſeſe extendunt, imò obortâ ſuppuratione in marginibus ſpontè quandoque ſegregantur à vivis carnibus. Cavendum tamen ne tabum putre, quod efformatur, repat in vicinas partes, quod in inflammationibus gangrænoſis per infarĉtum ortis metuendum, multò minùs in gangrænis ſiccis, vel inflammationibus

causticis quales sunt erysipelata, escharotica, anthraces, crustæ gangrænosæ, &c.

Ad suppurationem promovendam in mortuis illis inflammationibus, intus & extus usurpanda sunt quæ calorem & stimulum procreant, topica sunt aptissima resolventia & diaphoretica actuosa, non raro synapismi facti ex fermento, camphorâ, sale armoniaco, synapis semine, cum aquis spirituosis & oleis essentialibus æthereis.

Si verò jam gangræna adsit, sperandum est; si fixi jam sint limites ejus, si margines inflammati suppurationi se accingant, tunc partes mortuæ scalpello incidendæ vel exscindendæ intactis vivis; si verò cessante gangrænæ progressu nulla sit suppurationis spes, spiritu nitri debent partes mortuæ comburi, ut vivæ ad suppurandum excitentur, & tabum putre destruatur.

In erysipelatibus gangrænosis infarctus est maximus vel valdè extensus; horum verò cura exigit 1°. ut carnium mortuarum phlyctænis, maculis lividis obsitarum infarctus solvatur; 2°. ut harum carnium succi à putredine immunes serventur, condiantur; 3°. ut carnes vicinæ stimulentur ad suppurandum; 4°. ad promovendam ope suppurationis mortuarum separationem à vivis.

Antiputrida quæ ibi conveniunt sunt 1°. acetum, spiritus salis, sulphuris, vitrioli aquâ diluti, salia neutra, imprimis sal ammoniacum. 2°. Spiritus terebinthinæ, essentia rabel, spiritus nitri anaticis spiritûs vini partibus dulcificatus. 3°. Sal marinus, nitrum. 4°. Resinæ & balsama, terebinthina, myrrha, camphora, styrax, pix. 5°. Vinum, aqua vitæ, spiritus vini. 6°. Exsiccantia balsamica, ut myrrha, colophone, aloë, resina. 7°. Rodentia urentia, ut oleum fervens,

ferrum candens, ærugo, ſpiritus nitri hydrargyro fetus, aqua phagædenica.

Furunculi majores ſummè dolorifici non incidendi ſunt quandiu crudi & dolentes, niſi in perinæo vel vulvâ ſiti ſint, tunc enim metus eſt, ne pus ſibi ſinus cudat; exſpectanda ſuppuratio quæ concreta ſolvat, & craſſamentum maturet.

Eryſipelata cauſtica quæ cruſtaceam eſcharam faciunt, pendent à vi materiæ lapidem cauſticum æmulantis; harum cruſtarum ſeparatio pariter debet promoveri per olea emollientia & digeſtiva, ut ceratum Galeni; ſi eſchara craſſior ſit, ea incidenda, & ubi ſecedunt, avellenda fragmenta; vitanda ſpirituoſa actuoſa; juvant tantùm topica reſolventia, anodyna.

Anthraces eodem modo tractandi, vitanda ſunt irritantia, monente etiam Paræo, lenia emollientia è ſuppurantibus eligenda; tantùm apex emortuus oleo ferventi vel aquâ forti comburendus, dein exſpectanda ſuppuratio; retardatur etiam eſcharæ putredo ope ſpiritus terebinthinæ, eſſentiæ rabel, ſpiritus nitri dulcificati cum ſpiritu vini, ſed cauſtica tutiora ſunt.

In *ambuſtione* quæ cutem tantùm erodit, non verò ultra penetrat, dolor & pertinacia majores ſunt quàm ubi carnes ipſæ comburuntur, quippe ſecretoria cutis irritata fundunt ſerum acre & copioſum, quo affectus perennat adhibitis unctuoſis.

1°. Antequam infarctus, vel tumor excitentur, igneæ partes extrorſum ducendæ ſolutione vitrioli, atramento, ſpermate ranarum, albumine ovi, nuce gallarum, vulnerariis, aſtringentibus herbis.

2°. Accedente infarctu indicantur emollientia, laxantia, adipoſa, unctuoſa, olea, butyrum.

3°. Si inflammatio adveniat his miſſis, fomenta

ex

ex aquâ tepidâ, mucilagines, lacticinia, farinosa usurpantur, & propter sævitiem doloris adduntur anodyna.

4°. Quandoque anodyna paululum volatilia adhibentur, ut camphora, flores sambuci; folia tabaci, hyosciami; sapo, stercus avium, &c. si dolor mitior sit, cæpæ coctæ vel tritæ conveniunt.

5°. Cùm pars ambusta suppurationem putrem suppeditat, antiseptica, ut vinum, aqua vitæ, nitrum, sal marinus indicantur.

Periti sunt qui tamdiù utuntur solo vino, quandiù propter sensibilitatem non licet aquam vitæ addere, mox puram admovere, usque ad integram sanationem. Juvat non raro folia viridia tabaci, vel betæ apponere, & super splenia vino madida applicare, quæ sic vulneri non adhærebunt.

Si *frigori* vel gelu debeatur sphacelus, amputatio non est instituenda quandiu nulla est dissolutio putris, quæ sola viciniam inficit, & in vivo instituenda est amputatio, non in mortuâ carne. Pars *congelata* statim nive vel aquâ frigidâ est confricanda, ne subitò regelascendo crepent vasa; interea cardiaca sudorifica intùs usurpanda.

Si à *putredine* antecedenti humorum in vicinis partibus ortum duxerit gangræna; vel ea pendet à dissolutione massæ sanguineæ, & in hoc casu de ægro conclamatum est; vel pendet à peculiari acrimoniâ venenatâ, adversus quam dantur specifica antidota, ut in syphilide, scorbuto, scabie; & tunc illa antidota usurpanda sunt; si ab ulcere putrido oriatur, tunc adhibenda sunt antiseptica fortiora, ut 1°. balsamica, quale est oleum terebinthinæ. 2°. Salina, ut sal marinum, nitrum, sal ammoniacum, pulverata & magnâ dosi adspersa. 3°. Escharotica, ut acidum nitri dulcifi-

catum, aqua rabel, imò oleum bulliens, unguentum Ægyptiacum, viride æris, aqua phagædenica, ſublimatus corroſivus, &c. inde fit eſchara quæ carnes à putredine defendit, uſquequò ſuppuratio partem ſphaceloſam à ſanâ ſeparaverit; non tamen negligenda intùs alexipharmaca.

XXXIX. Necroſis, *L'Ergot. Le Feu St. Antoine, la Gangrène ſéche, le mal des ardents.*

Morbus eſt chronicus, in quo artus, ut pedes; manuſve poſt ſtuporem & dolorem, utplurimùm ſine tumore areſcunt, exſiccantur, & ſenſu, motuque amiſſis ſpontè utplurimùm à corpore ſecedunt.

Differt à gangrænâ, 1°. quòd in gangræna ſit tumor utplurimùm inflammatorius. 2°. Quòd pars gangrænoſa in putredinoſam mollitiem fœtidiſſimam vergat. 3°. Et quòd citam mortem intentet; necroſis verò partes mumiæ ſiccæ ſimiles reddat vix fetidas, niſi ubi mortuum à vivo ſeparatur, ac per menſes divexat.

Differt ab arthritide ſcorbuticâ quâcum convenit ratione dolorum, quòd in arthritide illâ ſint ſtomacaces ſigna, dolor noctu urgentior ſit, nec artus excidant.

Species hujus generis à nemine diſtinctè traditæ ſunt, exceptâ necroſi uſtilagineâ, de quâ nuper Clariſſ. Salerne plura docuit; cæteras primus ferè Ill. Queſnay in eximio tractatu de gangrænâ ſiccâ tantùm delineavit.

Sanguis viſcoſiſſimus, tenax, nigricans, & ea ſiccitate ad putreſcendum ineptus, ſimulque in extremis partibus hærens, ſero per calorem, ventilationem, diaphoreſim evaporato, hujus morbi

eſt materia morbifica, inde ſtupor, dolor, livedo, ſiccitas, mors partis, atque in limitibus ſuperveniens ſuppuratio gangrænoſa, corruptio tendinum & ligamentorum ſine ullo dolore, artum nigrum, ſiccum, mortuum à vivo ſegregat.

1. *Necroſis uſtilaginea. L'Ergot.*

Vide *Hiſtor. Academ. Pariſ. ann. 1740. 1748. 1752.* & ſecundum volumen Extraneorum *ann. 1755.* à Clariſſ. Salerne. *Acta Lipſiæ 1708.* à Langio & *1752. pag. 634.* item *Commentarios Lipſiæ* Ludwigii *annò 1757. pag. 72. & 601.* Ill. Queſnay, *de gangrænâ ſiccâ, pag. 355. & 407.*

An ſit idem cum *malo ardentium?* vide Mezerai, *Hiſtor. Franciæ anno 1090.* licet morbus ardentium cum arthritide ſcorbuticâ magis affinis videatur.

Uſtilago vulgò *ſecale cornutum*, Gallicè *ergot*; & *ſeigle ergoté*, de quo ſcripſit Moellerus, *Comment. Lipſiæ anno 1752. pag. 634.* vocatur illud ſecale, cujus ſpicæ gerunt aliquot grana, ſex vel ſeptem lineas longa cornuta, extùs nigra, intùs alba, Germanis *Brand* & *Mutterkorn* dicta, ab uſtilagine *nigellâ* dictâ diverſiſſima. Nam in uſtilagine tritici, avenæ, ſemen eſt intùs nigrum & pulverulentum, non corniculatum. Secalis cornuti proventus uber eſt annis pluvioſis, & in agris paludoſis, quales ſunt Soloniæ juxta Aureliam, inde fortè Secalauniæ Latinis dictæ, & agri Bleſenſis, Vaſtinienſis, Bituricenſis Provinciæ hic morbus epidemicè graſſatur, ſcilicet quoties deficiente tritico abundat hoc ſecale, quo pauperes panem conficere coguntur; unde viget epidemia ſtatim poſt meſſem uſque ad hyemem; plures mares quàm feminas adoritur, & ſæpiùs apud Solonienſes pedibus quàm manibus nocet;

fortè quia in locis humidis illi laborare consuè-verunt.

Illa morbi species sine febre, sine tumore pedes vel manus aggreditur, doloribus intensis stipatur, colorem nigerrimum & siccitatem summam partibus conciliat, ac demùm post plures menses artum mortuum à corpore segregat; visi sunt trunci cruribus orbati, alii uno crure & uno brachio, rarissimi ambobus cruribus & brachiis mutilati; pluries accidit ut digiti pedum insciis excidant, paucissimis extremus nasus delabitur. Ægri Solonienses in Nosocomium Aurelianense deferuntur, ubi observati sunt à Chirurgo Noelio, & nuper ab Illustr. Medico Salerne.

Incipit morbus à lassitudine, sine febre, sine inflammatione, rarò rubent partes extremæ; facies verò, totaque cutis pallet ac livescit, venter induratur & tumet, mens hebes est, & hebetudo crescit cum morbo, urina & feces ritè secedunt; feces tandem sunt fetidæ, corpus emaciatur, pedes & manus stupore afficiuntur, cum dolore deinde punctorio, qui cùm atrox est, pulsûs frequentiam fugacem cum sudore capitis & epigastrii excitat; secus pulsus est parvus, & ita debilis, ut vix percipi queat; appetitus interea non deficit, ab alimentis calidis læduntur & sudant, rarò accidit dolorem pedum, manuumque esse urentem & rubore stipatum, quod solus refert Noelius. Verum tamen est hosce dolores atroces mitescere, si artus aëri frigido exponantur, interea frigescunt & pallent ægri, difficulter se movent, dolor sensim assurgit à pedibus ad tibiam, crus, &c. à manibus ad ulnam, humerum, quæ partes successivè exsiccantur, & ita nigrescunt, ac si fumo fuissent induratæ; tunc verò

cùm nigrescunt, cessat dolor partis, imò sensus & pars mortua est, sed sicca, non fetens; cutis videtur corrugata, quasi, ait Noelius, diù in aquâ frigidâ stetisset. Necrosis illa demùm sistitur in tarso, tibia, genu, &c. & tunc linea quædam cuditur separans vivum à mortuo, qualis cuditur ope lapidis infernalis; illa sola linea humida est, putris & fetida, sensim per frusta aut artus integri mortui, carbonis instar nigri à vivo segregantur, aliquandiù verò hærent ligamentis, tendinibus laciniatis nondum omninò dissolutis. Si imperitè cataplasmata maturantia applicentur, acceleratur lapsus artuum, sed cum periculo, quippe gangrænascit etiam pars viva; si verò opus soli naturæ committatur, ægri quidem artu truncantur, sed sine dolore, sine ullâ hæmorrhagiâ, & sic mutilati per menses & annos vivunt.

Quare nulla sit hæmorrhagia, etiam dùm crura ex acetabulis coxendicis separantur? quia sanguis est niger, viscidus & veluti siccus; talis enim fermè exit è venâ, cum initio morbi secatur ad dolores sedandos; tenacitas sanguinis quandoque ea est, ut non faciliùs secetur cultro quàm ipsa caro indurata; è centum & viginti quibus artus à Chirurgis fuerunt amputati, vix quinque ultra sex menses supersunt; ast qui opus naturæ commiserunt, plures multò evaserunt.

Hoc secale cornutum anatibus, ac porcellis datum ab ipsis statim respuitur; hoc tamen urgente fame, & cum furfure mixto utentia animalia instar hominum malè afficiuntur, & enecantur.

De curâ hujusce morbi consulantur Ill. Quesnay, Salerne, Sharp. In summa suffecerit dixisse initio indicari parvam dosim theriacæ, unam, alteram.

ve phlebotomiam, fotum ex aquâ vitæ camphoratâ; aſt cùm pars induruit, & nigrorem contraxit, fugienda maturantia; ubi exulceratur, ſola antiſeptica & exſiccantia conveniunt, ut oleum terebinthinæ, pulvis ex ſale marino, vitriolo, ac demùm exſpectandum donec pars ſpontè excidat: kinkinæ in gangrænâ utiliſſimæ uſum in necroſi damnat Sharpius.

2. *Necroſis à viru* Illuſt. Queſnay, *de gangrænâ ſiccâ, pag.* 362. Hildani, *centur.* 4. *obſerv.* 92.

Virus eſt humor venenatus in animali ipſo quod laborat genitus, vel ab alio communicatus, unde à venenis per vulnus immiſſis aut ab alio regno petitis differt, huc refer virus venereum, ſcorbuticum, arthriticum, herpeticum, cancroſum, &c.

Virus quod necroſim inducit debet vel ſanguinem ita inficere ut in extremis partibus coaguletur, exſiccetur, vel ut vaſa ita corrugentur, ut exſuccæ ſiccæque carnes evadant, debet itaque idem efficere intus quod extus patrant cauſtica, ut lapis infernalis; quippe in eſcharam mutari debent partes quæ necroſi afficiuntur; in ſenibus illa mutatio tantò facilius contingit, quò ſanguis ad ſiccitatem & viſcoſitatem magis eſt pronus.

Senex 72. annos natus podagricus menſe Auguſto frigus quoddam moleſtum ac ſtuporem in pede perſenſit, ſine ullo dolore & tumore vel minimo, de his minimè ſollicitus fuit, tandem aucto ſtupore pes ejuſque digiti lividi deinceps nigri evaſerunt, & necroſis ſenſim ſeſe patefacere, ſenſimque verſus genua ſerpere viſa eſt. Hildanus accerſitus menſe Septembri, pedem & crus ad ſuram uſque ſphacelatum inſtar carbonis nigrum, frigidum, & ſupra modum ſiccum, extenua-

tumque reperit. De cætero nullus dolor, inquietudo ferè nulla, somnus, fames, pulsus pro more. Rogarunt astantes Hildanum ut crus amputaret, quod peritus ille Chirurgus recusavit, & cùm quidam barbitonsor deinceps crus amputasset, gangræna serpsit citò in femur & truncum, quæ priùs steterat, ac æger intra paucos dies temeritatis illius culpam luit.

Differt itaque illa species necroseos ab ustilagineâ ratione originis, & ratione symptomatum seu doloris defectu, de cætero eadem est cura, scilicet omissiva.

3. *Necrosis febrilis.* Lamotte *observat. 298. ad 302.* Ea est quæ typho potissimum febribusque aliis malignis dictis supervenit, symptomaticè aut criticè, ut aiunt, illa verò non solum pedes, sed potissimùm coccygem, nates & femora adoritur, & differt à gangrænâ ex eo quod sicca sit, cùm gangræna dissolutionem putridam comitem habeat, præterea sine ullo dolore progreditur, distinguitur verò à priori per febrem comitem.

Hæc vulgo tribuitur vel sorditiei in quâ hæ partes ob alvi & urinæ fluxum obnoxiæ sunt, sed cum etiam pedes ab immunditie illâ immunes quandoque necrosi afficiantur vix illud principium potest admitti, pressioni etiam tribuitur, quippe his partibus in typho per mensem incumbit æger, & reapsè pressio illa escharas siccas non rarò in partibus pelvis eminentioribus excitat; verùm & vidi internas, externasque femorum partes in eo casu solùm aut primariò affici, quod nec pressioni, nec immunditiis erat adscribendum, maximè verò cum necrosis primis febris diebus supervenit, nec sordes nec decubitus incusari possunt, ut patet ex observationibus citatis.

Sanguinem in febribus triplò viscosiorem evadere quàm in sanitate probant experimenta Cl. Langrish, adeòque si concurrat simul materia febrilis inspissans ut in typho, facilè concipitur occasione decubitûs in vasis cutaneis coccygis, vicinisque illum hæsurum esse, & ratione siccitatis necrosim inducturum.

Hic affectus ita lethalis censetur ut Hildanus nullum per quadraginta annos evasisse suæ curæ commissum profiteatur; verùm hæc lethalitas videtur potiùs curæ olim adhibitæ quàm morbi gravitati tribuenda, ut docent Cl. Lamotte observationes repetitæ, constat enim ex illis nihil esse perniciosiùs in hac specie necroseos quàm mortuas & putridas partes exsiccatas forcipibus auferre, inde enim sphacelus humidus evadit & ulteriùs ob aëris accessum serpit, quin fugiendæ sunt etiam simplices scarificationes, pars tantùm est tegenda unguento de styrace, vel mundificativo, & si sit excoriata vel exulcerata, unguento Ægyptiaco, & exspectandum donec febris remiserit vel cessaverit, tunc enim lapsus carnium putridarum sponte accidit & tutò potest solitis medicamentis adjuvari. Vide de his Clariss. Quesnay de *curâ gangrænæ siccæ pag. 583*.

Huc etiam posset referri necrosis à compressione, cujus exempla profert Cl. Quesnay ex Hildano & Boerhaavio petita, fortè & aliæ species; verùm satius est hoc argumentum peritis Chirurgis elucidandum relinquere. Nobis suffecerit in hoc genere aliisque benè multis novam viam tradendæ & illustrandæ Nosologiæ indicasse; singulorum generum elaboratio non est opus unius hominis nec fortè unius sæculi.

INDEX
NOMINUM GENERICORUM, SPECIFICORUM ET SYNONYMORUM
Quæ in Tomi tertii Parte secunda reperiuntur.

syphilitica,

ELENCHUS GENERUM

IN TOTO OPERE CONTENTORUM.

Corrigenda in Tom. III. Part. II.

Pag. 9.	*lin.* 18.	icterum, *lege* uterum.
20.	17.	sexagesimâ, *leg.* decimâ sextâ.
24.	6	procedat, *leg.* præcedat.
41.	28.	bolettos, *leg.* botellos.
43.	24.	suam, *leg.* suum.
54.	20.	sanatum *leg.* sanatam.
67.	6.	syphilitide, *leg.* syphilide.
	30.	sesquianum, *leg.* sesquiannum.
77.	3.	halitum, *leg.* habitum.
107.	5.	infestunt, *leg.* infestant.
130.	23.	tilium, *leg.* lilium.
132.	27.	*animlia*, leg. *animali.*
134.	24.	pencreaticus, *leg.* pancreaticus.
142.	27.	viridate, *leg.* viriditate.
143.	12.	pudoris, *leg.* sudoris.
167.	24.	*ectropium*, leg. *entropium.*
192.	10.	Kieri, *leg.* Keiri.
208.	5.	lactea, *leg.* chilosa.
209.	12.	mulebria, *leg.* muliebria.
	17.	sanguinem, *leg.* sanguineum.
211.	11.	ut, *leg.* aut.
222.	6.	emissio, *dele.*
236.	26.	in mammis, *leg.* ex mammis.
245.	21.	ex effluxu, *leg.* effluxu.
267.	9.	Phtoï, *leg.* Phtoe.
	21.	flexilior, *leg.* fluxilior.
329.	12.	in-quam, *leg.* inquam.
332.	12.	icter, *leg.* iter.
335.	12.	rarò, *leg.* solùm.
336.	23.	*adde* sedetur.
367.	7.	delabentis, *leg.* delabenti.
378.	27.	repete, *leg.* repente.
380.	30.	ischuriæ, *leg.* ischuriis.
384.	27.	pirinæi, *leg.* perinæi.
387.	19.	inflammationis, *dele.*
389.	2.	oscatheteris, *leg.* os catheteris.
404.	25.	femori, *leg.* femoris.
436.	14.	promatæ, *leg.* pomatæ.
462.	10.	*irch*, leg. *itch.*

Pag. 463 *lin.* 17. ut, *leg.* ufu.
34. duobus, *leg.* duabus.
465. 30. diluto, *leg.* diluti.
467. 18. evertitus, *leg.* everritur.
475. 20. globulorum lymphæ, *leg.* globulorum cruoris diameter major eſt diametro globulorum lymphæ.
481. 1. laudatur, *leg* laudantur.
488. 8. *hepatica*, leg. *hepatitica.*
11. exacerbantes, *leg.* exacerbante.
498. 21. chlorotis, *leg.* chlorofis.
505. 16. & his, *leg.* nec his.